

การประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
ในห้องสมุดอนุสรณ์ที่หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวปรางทิพย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2530

ISBN 974-568-024-9

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 10296219

012924

THE EVALUATION OF THAI RARE BOOKS OF H.R.H. KROM PRA
CHANDABURINARÜNATH IN HIS MEMORIAL COLLECTION, AT
THE CENTRAL LIBRARY, ACADEMIC RESOURCE CENTER,
CHULALONGKORN UNIVERSITY

MISS PRANGTIP ISARANGURA

สถาบันวิทยบริการ
A Thesis Submitted in Partial Fulfilment at the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Library Science
Graduate School
Chulalongkorn University

1987

ISBN 974-568-024-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในห้องสมุดกอบุสรณ์ที่หอสมุดกลาง สถาบัน
 วิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดย นางสาว ปรากฏทิพย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา
 ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ อัมพร ทีชะระ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

[Signature]คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 (ศาสตราจารย์ ดร. ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

[Signature]ประธานกรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาวดี สิมสนธิ์)

[Signature]อาจารย์ที่ปรึกษา
 (รองศาสตราจารย์อัมพร ทีชะระ)

[Signature]กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลธิชา สุทธินิรันดรกุล)

[Signature]กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพรรณิ วราทร)

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในห้องสมุดอนุสรณ์ที่หอสมุดกลาง สถาบัน วิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อนิสิต นางสาว ปรางทิพย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ อัมพร ทีชะระ

ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์

ปีการศึกษา 2529

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในห้องสมุดอนุสรณ์ที่หอสมุดกลาง สถาบัน วิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 969 เล่ม ตามวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาเนื้อหาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ
2. เพื่อศึกษาลักษณะและหนังสือหายากภาษาไทย เหล่านั้นในแง่ของหนังสือหายาก
3. เพื่อประเมินค่าของหนังสือหายากดังกล่าวในฐานะเป็นวัสดุสูงค่าของมหาวิทยาลัยอันควรแก่การสงวนรักษา

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์มีเนื้อหาหนักไปทางด้านมนุษยศาสตร์มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมากษาศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ รองลงมาเป็นเนื้อหาทางด้านสังคมศาสตร์ ส่วนวิทยาศาสตร์และเบ็ดเตล็ดมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

จากเกณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ จำนวน 969 เล่ม พบว่า หนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์เป็นหนังสือหายากประเภทที่มีประวัติการครอบครองมากที่สุด หลักฐานการครอบครอง ได้แก่ บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ ลายมือหรือภาพของผู้เขียน และเอกสารที่ปะกั้นสอดแทรกอยู่ภายในหนังสือนั้น รองลงมาเป็นหนังสือหายากประเภทที่มีความสำคัญทางด้าน

ประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย หนังสือเก่าแก่มีสภาพสมบูรณ์และมีรูปเล่มประณีตสวยงาม และหนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง

จากการศึกษาถึงแหล่งที่พิมพ์และช่วงเวลาพิมพ์หนังสือหายากภาษาไทย ส่วนพระองค์ ปรากฏว่า หนังสือที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2461 - 2474 นั้นพิมพ์โดย โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากรมากที่สุด รองลงมาเป็นหนังสือที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2441- 2460 ส่วนใหญ่พิมพ์โดยโรงพิมพ์ไทย และที่น้อยที่สุดเป็นหนังสือที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2421 - 2440 หนังสือส่วนใหญ่ในช่วงนี้พิมพ์โดยโรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย ในกลุ่ม สุกท้ายมีหนังสือเก่าซึ่งเป็นเอกสารปฐมภูมิในก้านประวัติการพิมพ์ของไทย 2 เล่ม คือ หนังสือที่พิมพ์โดยโรงพิมพ์ครูสมิทเมื่อ พ.ศ. 2406 1 เล่ม กับโรงพิมพ์หมอบลัดเลเมื่อ พ.ศ. 2415 1 เล่ม หนังสือที่จัดทำอย่างประณีตสวยงามส่วนใหญ่พิมพ์โดยโรงพิมพ์ โสภณพิพรรฒธนากร และมีหนังสืออีกจำนวนหนึ่งที่ไม่แจ้งชื่อโรงพิมพ์ด้วย

สำหรับการประเมินราคานั้น ปรากฏว่า ยังไม่มีเกณฑ์ประเมินราคาหนังสือหายากที่แน่นอนในการค้าหนังสือเก่าของไทย ในการวิจัยเรื่องนี้มีการ เสนอหลักพิจารณา อย่างคร่าว ๆ โดยดูจากเนื้อหา ครั้งที่พิมพ์ แหล่งต้นฉบับ พิมพ์ และโอกาสที่พิมพ์ สำหรับราคาประเมินของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ในหอกรมพระจันทบุรี-นฤนาถจากการวิจัยครั้งนี้ คิดเป็นเงินประมาณ 130,146 บาท

ข้อเสนอแนะสำหรับหอสมุดกลาง

เนื่องจากหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เป็นหนังสือที่มีคุณค่าต่อการศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางค่านามนุษยศาสตร์ และประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย หอสมุดกลางจึงควรมีการ ประชาสัมพันธ์โดย

1. เผยแพร่ เอกสาร เกี่ยวกับหนังสือหายากในหอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ เป็นบริการค่อผู้ใช้
2. จัดนิทรรศการตามโอกาสอันควร
3. นำหนังสือเรื่องที่น่าสนใจมาจัดพิมพ์ใหม่ในโอกาสพิเศษ
4. รวบรวมบรรณานุกรมประกอบบรรณนิทัศน์ของหนังสือหายากของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

๕. นำหนังสือหายากมาถ่ายทำเป็นไมโครฟิล์มออกให้บริการ เพื่อรักษา สภาพฉบับพิมพ์ทุกเล่มไว้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยต่อไปเพื่อประเมินค่าหนังสือหายากภาษาต่างประเทศ ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ
2. ควรได้มีการศึกษาวิจัยอนุรักษ์หนังสือหายากที่เหมาะสมสำหรับอากาศ ในประเทศไทย
3. ควรได้มีการศึกษาเปรียบเทียบความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดหนังสือหายากในกรุงเทพมหานคร
4. ควรได้มีการสำรวจและเปรียบเทียบปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดหนังสือหายาก
5. ควรได้มีการศึกษาเรื่องความนิยมในการออกแบบรูปเล่มหนังสือ และการออกแบบบรรณสิทธิ์ของไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title The Evaluation of Thai Rare Books of H.R.H.
Krom Pra Chandaburinarünath in His Memorial
Collection, at the Central Library, Academic
Resource Center, Chulalongkorn University
Name Miss Prangtip Isarangura
Thesis Advisor Associate Professor Amporn Tikhara
Department Library Science
Academic Year 1986

ABSTRACT

This research purposes to evaluate 969 Thai rare books in H.R.H. Krom Pra Chandaburinarünath Memorial Collection at the Central Library, Academic Resource Center, Chulalongkorn University regarding 3 objectives :

1. To study contents of Thai rare books in H.R.H. Krom Pra Chandaburinarünath Memorial Collection.
2. To evaluate them by rare book criteria.
3. To appraise them as valuable property of Chulalongkorn University, worthy for preservation.

The research results that the contents of the rare books are in the humanities, especially in religion, literature, history and geography. Some of them are in the social sciences, with a few in technology, pure science and miscellany.

From the criteria constructed to evaluate these rare books by their types and characters, it is found that most of them are characterized by their provenance : bookplates, signatures or pictures of the owners or the authors, and also inserted documents.

Next in line are those important for the development of printing in Thailand, those in perfect state and refined binding, and those of reputations.

Concerning the press and period of publication, the largest group was printed in the period between B.E. 2461-2474, and most of them were produced by Sophonpipathanakorn Press. Subsequently are those published during B.E. 2441-2460, in which the important press was Rōng Pim Thai. The least number founded are in the period between B.E. 2421-2440, mostly published by Mahamakut Rajawitayalai Press. In the last group, there are also 2 rare books in the local rarity category, one is the publication of Khru Smith Press in B.E. 2406, the other was published by Dr. Bradley Press in B.E. 2415. The press found to be famous of deluxe edition was Sophonpipathanakorn Press. Besides this, there is also another group of unrecorded imprint.

For the appraisal, there is no current criteria to estimate the price of Thai rare books. In this research "a roughly how to estimate their price" by content, edition, publication resources, date of publication and occasion of each printing is suggested. The estimated price of 969 Thai rare books in H.R.H. Krom Pra Chandaburinarūnath Memorial Collection is the amount of 130, 146 Baths.

Recommendations for the Central Library:

As the Thai rare books of H.R.H. Krom Pra Chandaburinarūnath are development for research especially in the humanities, and the development of printing in Thailand, the Central Library should publicize this collection by

1. Distributing a booklet about the rare books in the collection as a kind of library services.
2. Arrange an exhibition in suitable occasion.
3. A reprint of an interesting title should be prepared for special occasions.
4. An annotated bibliography of rare books in H.R.H. Krom Pra Chandaburinarünath should also be compiled.
5. The rare books are required to be microfilmed in order to preserve the printed copies.

Suggestions for the next researches are:

1. Another research on evaluation of rare books in foreign languages of this collection should be continued.
2. Suitable preservation methods for the climate in Thailand should be studied.
3. A research concerning users needs of rare book services among libraries in Bangkok should be investigated.
4. A comparative study on problems of rare book collection management should be surveyed.
5. Fashion of book design and bookplate design in Thailand is also an investigating topic for research.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ อัมพร ทีชะระ ผู้ได้กรุณาให้แนวทาง คำแนะนำสั่งสอน และการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างละเอียดมาโดยตลอด จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนั้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณไพโรจน์ สุวรรณเสถียร คุณมานิตย์ อิศวทรงศิริ ศาสตราจารย์ ประเสริฐ ฅ นคร ม.ล. มานิจ ชุมสาย นายแพทย์ ทวี กันตวงษ์ และคุณอำนวย ปันเหนงเพชร ผู้ได้กรุณาให้คำแนะนำในการสร้างเกณฑ์ประเมินค่า และเกณฑ์ประเมินราคาหนังสือหายาก ศาสตราจารย์ สุทธิลักษณ์ อ่ำพินวงศ์ ผู้ได้กรุณาให้ความรู้ เกี่ยวกับการจัดตั้งห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถในเบื้องต้น คุณนฤมล เจริญเดชา บรรณารักษ์ผู้รับผิดชอบห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถคนปัจจุบัน ตลอดจนพี่น้อง เพื่อนร่วมงานทุกท่านที่ได้กรุณาช่วยเหลือให้งานวิจัยสำเร็จลงได้

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ได้กรุณาให้การศึกษาและการสนับสนุนเป็นอย่างดีมาตั้งแต่ต้นจนจบการศึกษาในครั้งนี้

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	๑
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	8
2. พระประวัติพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ	
และการจัดตั้งห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ.....	9
พระประวัติ.....	9
การจัดตั้งห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ.....	13
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	17
เกณฑ์ประเมินค่านั่งสือหายาก.....	18
เกณฑ์ประเมินราคาหนังสือหายาก.....	23
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	31
การประเมินคาคาม เกณฑ์ประเมินค่านั่งสือหายาก.....	31
ช่วงเวลาพิมพ์และแหล่งผลิตหนังสือหายาก.....	52
การประเมินราคาคาม เกณฑ์ประเมินราคาหนังสือหายาก.....	68
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	115

เอกสารอ้างอิง.....	132
ภาคผนวก ก บรรณานุกรม และบรรณนิทัศน์หนังสือภาษาไทยของพระเจ้า บรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ.....	137
ภาคผนวก ข ภาพประกอบ.....	437
ภาคผนวก ค ระเบียบการใช้บริการในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ.....	463
ภาคผนวก ง คุณสมบัติของหนังสือหายากภาษาไทยที่จัดเป็นหนังสือหายากของ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	464
ภาคผนวก จ แผนผังที่ตั้งห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ.....	467

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	แสดงจำนวนหนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ทั้งหมด หนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ที่ ใช้พิจารณา และ หนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ที่เป็นหนังสือหายาก คิดเป็นร้อยละ.....	34
ตารางที่ 2	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยส่วน พระองค์ที่จำแนกหมวดวิชาตามแผนการจัดหมู่แบบทศนิยม ควีซี เปรียบเทียบกับเกณฑ์การแบ่งเนื้อหาทางค่าน มนุษยศาสตร์แห่งสหรัฐอเมริกา.....	36
ตารางที่ 3	หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์จำแนกตามประเภท ของหนังสือหายาก ๕ ประเภท คิดเป็นร้อยละ.....	38
ตารางที่ 4	หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ประเภทที่มีความสำคัญ ทางค่านประวัติการพิมพ์ จำแนกตามลักษณะเฉพาะ 4 ลักษณะ คิดเป็นร้อยละ.....	42
ตารางที่ 5	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากที่จัดพิมพ์เนื่องใน โอกาสต่าง ๆ จำแนกตามโอกาสที่พิมพ์ คิดเป็นร้อยละ.....	43
ตารางที่ 6	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากที่จัดพิมพ์จากแหล่งค่านฉบับ ที่สำคัญ จำแนกตามแหล่งค่านฉบับ.....	45
ตารางที่ 7	หนังสือหายากประเภทที่มีเนื้อหา เป็นที่กล่าวขวัญถึง จำแนกตามลักษณะเฉพาะ 3 ลักษณะ คิดเป็นร้อยละ.....	47
ตารางที่ 8	หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ประเภทหนังสือเก่า ที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์หรือสวยงาม จำแนกตามลักษณะ เฉพาะ 4 ลักษณะ คิดเป็นร้อยละ.....	49
ตารางที่ 9	หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ประเภทที่มีประวัติ การครอบครอง จำแนกตามลักษณะเฉพาะ 4 ลักษณะ คิดเป็นร้อยละ.....	51

ตารางที่ 10	จำนวนและรายละเอียดของหนังสือหายากภาษาไทย ส่วนพระองค์ที่เป็นคัมภีร์ตัวเขียน และคัมภีร์ตัวพิมพ์ จำแนกตามหมวดวิชา.....	53
ตารางที่ 11	จำนวนและรายละเอียดของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2421 ถึง พ.ศ. 2474 โดยแบ่ง ออกเป็น 3 ช่วงเวลา.....	55
ตารางที่ 12	จำนวนและรายละเอียดของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดพิมพ์ในระหว่าง พ.ศ. 2421 ถึง พ.ศ. 2440 จำแนกตามหมวดวิชา.....	56
ตารางที่ 13	จำนวนและรายละเอียดของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดพิมพ์ในระหว่าง พ.ศ. 2441 ถึง พ.ศ. 2460 จำแนกตามหมวดวิชา.....	58
ตารางที่ 14	จำนวนและรายละเอียดของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2461 ถึง พ.ศ. 2474 จำแนกตามหมวดวิชา.....	59
ตารางที่ 15	จำนวนและรายละเอียดของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2421 - 2440, พ.ศ. 2441 - พ.ศ. 2460 และ พ.ศ. 2461 - 2474 จำแนก ตามโรงพิมพ์.....	61
ตารางที่ 16	จำนวนและรายละเอียดของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดทำอย่างประณีตสวยงาม จำแนกตามโรงพิมพ์.....	67
ตารางที่ 17	แสดงการประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ของหนังสือหมวด ๐๐๐ เบ็ดเตล็ด.....	70
ตารางที่ 18	แสดงการประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ของหนังสือหมวด ๒๐๐ ศาสนา.....	71
ตารางที่ 19	แสดงการประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ของหนังสือหมวด ๓๐๐ สังคมศาสตร์.....	93

ตารางที่ 20 แสดงการประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์
ของหนังสือหมวด 400 ภาษาศาสตร์..... 96

ตารางที่ 21 แสดงการประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์
ของหนังสือหมวด 500 วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์..... 97

ตารางที่ 22 แสดงการประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์
ของหนังสือหมวด 600 วิทยาศาสตร์ประยุกต์..... 98

ตารางที่ 23 แสดงการประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์
ของหนังสือหมวด 700 ศิลปะและการบันเทิง..... 99

ตารางที่ 24 แสดงการประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์
ของหนังสือหมวด 800 วรรณคดี..... 100

ตารางที่ 25 แสดงการประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์
ของหนังสือหมวด 900 ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์..... 108

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

หนังสือเป็นเครื่องสร้างเสริมสติปัญญา ที่นักปราชญ์ทั้งหลายได้พยายามถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แม้ว่าเวลาจะล่วงไปจนอาจทำให้สิ่งที่บันทึกอยู่ไม่ทันสมัยสำหรับชีวิตประจำวัน แต่คุณค่าของหนังสือก็ยังคงมีอยู่ไม่เสื่อม เพราะได้ทำหน้าที่เสมือนผู้รักษาคิดไว้อย่างมั่นคง ไม่ผิดพลาดสับสนเหมือนความทรงจำของมนุษย์ซึ่งมักกร่อนไปตามอายุขัย เมื่อแรกเริ่มผลิตหนังสือแต่ละเล่ม หนังสือมีคุณค่าสำคัญที่เป็นแหล่งบันทึกเรื่องราวซึ่งผู้สนใจจะซื้อหาหยิบยืมได้โดยง่าย แต่เมื่อเวลาผ่านไป หนังสือบางเล่มอาจเพิ่มค่าสูงขึ้น เพราะกลายเป็นหนังสือหายากที่นอกจากจะเป็นแหล่งรวบรวมความรู้แล้ว ยังเก็บบรรยากาศในอดีตไว้อีกด้วย แม้แต่ลักษณะของหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นตัวพิมพ์ ภาพประกอบ การออกแบบรูปเล่ม ศิลปะที่ใช้ตกแต่ง ตลอดจนความประณีตสวยงาม ก็มีคุณค่าในอันที่จะสะท้อนให้เห็นถึงวิวัฒนาการและความนิยมในการจัดทำหนังสือแต่ละสมัย สิ่งเหล่านี้นอกจากจะทำให้หนังสือมีค่ายิ่งขึ้นแล้ว ยังมีส่วนสำคัญที่ทำให้ราคาสูงขึ้นตามไปอีกด้วย

หนังสือหายาก เป็นหนังสือเพื่อการค้นคว้าวิจัยชั้นสูง ที่ผู้ต้องการใช้ค้นคว้าไม่สามารถหาได้โดยง่ายในห้องสมุดทั่วไป (อัมพร ทิชะระ 2524 : 1) จึงมีผู้เห็นความสำคัญและให้ความสำคัญในเรื่องของห้องสมุดหนังสือหายาก โดยจัดห้องสมุดหนังสือหายากหรือรวบรวมหนังสือหายากไว้เป็นส่วนหนึ่งของห้องสมุด การจัดห้องสมุดหนังสือหายากนี้เป็นที่นิยมแพร่หลายในยุโรปเมื่อคริสตศตวรรษที่ 17 และ 18 ซึ่งเป็นระยะที่แนวความคิดใหม่ ๆ ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์กำลังมีพัฒนาการสูง เพราะความสำเร็จในด้านการค้นคว้าทฤษฎีใหม่ของนักวิทยาศาสตร์ นักปรัชญา เช่น เซอร์ไอแซค นิวตัน และอิมมานูเอล คานท์ ในสมัยนั้นล้วนเป็นเรื่องของการศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งจากข้อมูลที่บันทึกไว้ในหนังสือและ เอกสารทั้งสิ้น (อัมพร ทิชะระ

2524 :30) หนังสือที่มีผู้สะสมไว้เหล่านี้ภายหลังตกทอดมาเป็นหนังสือของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่สำคัญ และหอสมุดแห่งชาติของบางประเทศในยุโรป สำหรับในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน หนังสือหายากในหอสมุดแห่งชาติของไทยได้มาจากการรวบรวมหนังสือในหอพระสมุดหลวง ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยในพระราชวงศ์จักรีทรงสร้างไว้ 3 แห่งคือ หอพระมณเฑียรธรรม หอพระสมุดวชิรญาณ (เกษม) และหอพุทธศาสนสังฆะ ต่อมาภายหลังหอสมุดแห่งชาติยังได้รับหนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ หนังสือส่วนตัวของศาสตราจารย์ พระยาอนุমানราชชน และ ม.ล. บุญผา นิมนานเหมินทร์ ที่พยายามขอให้เพิ่มเติมอีก (แมนมาส ชาลิต 2508:9-21.) หอสมุดแห่งชาติได้จัดหนังสือที่รับมอมมานี้ไว้ต่างหาก ในลักษณะของห้องสมุดอนุสรณ์ (Memorial Collection) ซึ่งเป็นห้องสมุดที่จัดให้แก่บุคคลสำคัญของประเทศ บุคคลสำคัญของท้องถิ่น หรือบุคคลสำคัญที่ได้อุทิศห้องสมุดส่วนตัวให้เป็นสาธารณประโยชน์ ห้องสมุดหนังสือหายากประเภทนี้มักจัดในลักษณะกึ่งพิพิธภัณฑ์ มีวัสดุอื่นซึ่งเป็นสมบัติของบุคคลเหล่านั้น เช่น โต๊ะเขียนหนังสือ ภาพถ่าย รูปปั้น แวนคา ฯลฯ รวมไปถึงหนังสือและเอกสารค้ำย (อิมพร ที่ชระ 2524 : 38) ดังเช่น หอสมุดดำรงราชานุภาพ และห้องสมุดอนุमानราชชน เป็นต้น

สำหรับห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถของหอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นห้องสมุดหนังสือหายากที่จัดเป็นห้องสมุดอนุสรณ์แห่งหนึ่ง โดยการอุทิศหนังสือส่วนพระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ จากพระโอรสและพระธิดาของพระองค์ท่าน หนังสือภาษาไทยและภาษาต่างประเทศทั้งหมดที่ได้รับประทานมามีจำนวนกว่า 5,000 เล่ม

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถนั้น พระยาโกมารกุลมนตรี เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ใ้ส่ศฤทธิพระเกียรติคุณไว้ในหนังสือกรมพระจันทบุรี (เมื่อดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพระคลัง) (2514:30) ตอนหนึ่งว่า "พระเจ้าพี่ยาเชอพระองค์นี้ ในทางความคิด พระองค์เป็นผู้ทรงเห็นการณ์ไกล ความคึกคึกซึ่งไม่ว่าจะทรงคึกการใด ๆ ทรงถือประโยชน์มหาชนเป็นที่ตั้ง และมันอยู่ในหลักการ ในทางความรู้ พระองค์เป็นผู้ทรงแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ทรงอาหมาก" หนังสือส่วนพระองค์ที่หอสมุดกลางเก็บรวบรวมไว้ นอกจากจะเป็นหนังสือหายาก มีคุณค่าแก่การ

ค้นคว้าในสาขาวิชาต่าง ๆ แล้ว ยังมีคุณค่าในกานการพิมพ์หนังสือไทยช่วงระหว่าง พ.ศ. 2421-2474 ซึ่งมีการ ออกแบบรูปเล่ม ลักษณะตัวพิมพ์ และการใช้ศิลปะเพื่อ ตกแต่งให้เกิดความสวยงามแตกต่างจากหนังสือในปัจจุบัน ทำให้เกิดคุณค่าในแง่ของ การออกแบบหนังสือด้วย เนื่องจากหอสมุดกลางยังไม่เคยทำการสำรวจหนังสือของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถในแง่ของหนังสือหายากมาก่อน การทำ วิทยานิพนธ์เรื่องนี้จึง เป็นโอกาสที่ได้ศึกษารายละเอียดทางวิชาการของมรดกล้ำค่า ของมหาวิทยาลัย ตลอดจนมีการจัดทำบรรณานุกรมและบรรณนิทัศน์ให้เป็นประโยชน์แก่ ผู้ใช้คนคว้าต่อไป นอกจากนี้ ตามที่โลกกล่าวแล้วว่า หนังสือหายากจะมีราคาสูงขึ้นตาม คุณค่าของหนังสือ อันได้แก่ ความยากลำบากในการได้มาซึ่งหนังสือที่ต้องการ ความ สำคัญของเนื้อหา และลักษณะของหนังสือแต่ละเล่ม การประเมินค่าหนังสือที่มีอยู่ ย่อม ทำให้ทราบถึงราคาโดยประมาณ อันจะมีผลให้มหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงคุณค่าของ ทรัพยากรห้องสมุดส่วนนี้ได้ดียิ่งขึ้น เพื่อดำเนินการอนุรักษ์อย่างถูกต้อง และนำไปใช้ ประโยชน์อย่างเต็มที่ต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหนังสือหายากโดยตรงมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นงาน วิจัยที่ศึกษาถึงประวัติและวิวัฒนาการ ของการพิมพ์ ตลอดจนเนื้อหาของหนังสือที่จัดพิมพ์ ในประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตาม ผลของการวิจัยในเรื่องดังกล่าวก็ให้ความรู้พื้นฐาน ในการพิจารณาถึงลักษณะและเนื้อหาหนังสือส่วนพระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ซึ่งพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2421 ถึง พ.ศ. 2474 คือ ในสมัย รัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ที่จะนำมาประเมินค่าในครั้งนี้ ทั้งนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย และ งานวิจัยที่เป็นเรื่องของหนังสือหายากโดยตรง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย

การพิมพ์หนังสือในประเทศไทย เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 2205 ในรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยมิชชันนารี ฝรั่งเศสที่เข้ามาสอนศาสนา แต่เป็นการพิมพ์ด้วยตัวอักษรโรมัน ส่วนการพิมพ์ด้วยตัว

อักษรไทย เริ่มมีในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมาเป็นลำดับ ซึ่งอำไพ จันทรจิระ (2515) ผู้ศึกษาประวัติและวิวัฒนาการของการพิมพ์ในประเทศไทยพบว่า กิจกรรมพิมพ์หนังสือของไทยเจริญอย่างสูงที่สุดทั้งทางด้านเนื้อหา ภาพประกอบ รูปเล่ม คุณภาพของการพิมพ์ และกระดาษที่ใช้ ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2468) แต่ครั้นถึงรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจกรรมพิมพ์หนังสือก็ซบเซาลง เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ อันมีผลกระทบต่อคุณภาพของหนังสือที่จัดพิมพ์ด้วย ส่วนเรื่องของผู้จัดพิมพ์ จากการศึกษาของชูศรี กาลวันควนิช (2518) ในเรื่องพัฒนาการของหนังสือปกอ่อนในประเทศไทยพบว่า สมัยแรก ๆ ผู้จัดพิมพ์หนังสือมักได้แก่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ จนในสมัยต่อมา บุคคลทั่วไปจึงได้จัดพิมพ์หนังสือขึ้นบ้าง หนังสือที่จัดพิมพ์ส่วนหนึ่งจะเป็นหนังสือปกแข็งที่มีรูปเล่มสวยงามเพื่อแจกในโอกาสต่าง ๆ อีกส่วนหนึ่งจะเป็นหนังสือปกอ่อน เพื่อให้สามารถจำหน่ายได้ในราคาถูก การพิมพ์หนังสือปกอ่อนนี้ได้เริ่มมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5

สำหรับเนื้อหาของหนังสือที่นำมาจัดพิมพ์ จากการศึกษาถึงสิ่งพิมพ์ทางวัฒนธรรมนิยมประเพณีไทยของสมบูรณ์ แก่นตะเคียน (2517) พบว่า ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณได้จัดพิมพ์เผยแพร่ชนบทนิยมประเพณีของเก่าที่เขียนไว้ในสมุดไทยและจารึกต่าง ๆ ขึ้นเพื่อให้สูญหาย นอกจากนั้นยังได้มีการรวบรวมชนบทนิยมท้องถิ่นมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือแจกในโอกาสต่าง ๆ การพิมพ์หนังสือเพื่อรักษาและเผยแพร่ความรู้ที่มีคุณค่าในครั้งนี้อาจเป็นแนวทางสำคัญอันนำไปสู่การพิมพ์หนังสือที่ตีพิมพ์และคดียิ่งกว่าในสมัยต่อมา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของอำไพ จันทรจิระ (2515) ที่ว่า การพิมพ์ของไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 มีความเจริญสูงสุดในทุก ๆ ด้านที่กล่าวมาแล้ว จากการศึกษาแนวโน้มความสนใจของสังคมที่มีต่อเนื้อหาในหนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจศพที่คัดลอกเรื่องจากคัมภีร์หมอสุมแห่งชาติและเรื่องที่ไต่จากแหล่งอื่น ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2501 - 2510 ของสุวัฒน์ ส่องแสงจันทร์ (2513) และระหว่างปี พ.ศ. 2511-2515 ของอรุณ สุภัทรากุล (2518) พบว่า เรื่องที่นำมาพิมพ์บ่อยครั้งที่สุดเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา และเรื่องที่นำมาพิมพ์น้อยที่สุดเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์

งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องหนังสือหายากโดยตรง

งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องหนังสือหายากนั้น พรทิพย์ โล่ห์วีระ (2528) ผู้ทำการวิจัย เรื่องการประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราชพงศประพันธ์ ในศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ พบว่าหนังสือหายากส่วนใหญ่ เป็นหนังสือประเภทที่มีความสำคัญทางค่านประวัตการพิมพ์ นอกนั้นเป็นประเภทที่มีประวัติการครอบครอง ประเภทที่เป็นหนังสือเก่าแต่อยู่ในสภาพสมบูรณ์หรือมีรูปเล่มสวยงาม และประเภทที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง สำหรับเนื้อหาของหนังสือหายากนั้นปรากฏว่า ส่วนใหญ่มีเนื้อหาทางค่านมนุษยศาสตร์ รองลงมาคือสังคมศาสตร์ สำหรับหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ที่เก่าแก่ที่สุดในสาขาวิชานี้คือหนังสือเรื่องกฎหมายเมืองไทย ซึ่งพิมพ์ที่โรงพิมพ์บางกอกใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2416 ส่วนวิทยาศาสตร์มีน้อยที่สุด ซึ่งผลการวิจัยเกี่ยวกับหนังสือหายากภาษาไทยในท้องสมุกอนุสรณ์แห่งนี้ มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับความนิยมในเนื้อหาของหนังสือที่คัดลอกเรื่องจากคณัมบิณฑสมุกแห่งชาติ อันเป็นหนังสือเก่าและหายากของสุพรรณสองแสงจันทร์ (2513) และอรุณ สุภัทราวาท (2518) ที่ว่าส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องศาสนา ซึ่งนับเป็นแขนงหนึ่งทางค่านมนุษยศาสตร์ และที่มีน้อยที่สุดคือเนื้อหาทางค่านวิทยาศาสตร์ ดังได้กล่าวมาแล้ว

สำหรับงานที่วิจัยเกี่ยวกับหนังสือหายากโดยตรงอีกเรื่องหนึ่งคือ งานวิจัยของวิศยารัตน์ อินทวงศ์ (2529) เรื่องการประเมินหนังสือหายากภาษาไทยของสยามสมาคม พบว่า หนังสือหายากของท้องสมุกสยามสมาคมมีเนื้อหามุ่งไปทางค่านวัฒนธรรมไทย ประเพณีไทยและพุทธศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนังสือหายากประเภทที่มีรูปเล่มสมบูรณ์ สวยงาม มีเพียงส่วนน้อยที่สุดเท่านั้นที่เป็นหนังสือหายากประเภทที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง สำหรับประการหลังนี้ปรากฏว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ โล่ห์วีระ (2528) ที่ว่า หนังสือหายากที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง เป็นหนังสือหายากประเภทที่มีน้อยที่สุด และเมื่อจำแนกหนังสือหายากไปตามลักษณะย่อยของแต่ละประเภทแล้วพบว่า เป็นหนังสือหายากที่พิมพ์จำนวนจำกัดมากที่สุด โดยเฉพาะหนังสือแจกงานศพ ส่วนลักษณะที่ไม่พบเลยคือ หนังสืออุหรือปลอมแปลงวรรณกรรม นอกจากนั้น จากการวิจัยในเรื่องของแหล่งผลิตหนังสือหายาก พบว่า ปริมาณของโรงพิมพ์จะเพิ่มขึ้นตามยุคสมัย และโรงพิมพ์ที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่ง ได้แก่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒนาการ

ซึ่งหนังสือหายากภาษาไทยส่วนใหญ่ของสยามสมาคมเป็นหนังสือที่พิมพ์โดยโรงพิมพ์แห่งนี้ และจากการวิจัยถึง เรื่องโรงพิมพ์ที่ผลิตหนังสือประณีตสวยงามก็ปรากฏผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยของอำเภอ จันทบุรี (2514) ที่ว่า โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒนาการ เป็นโรงพิมพ์ที่ผลิตหนังสือประณีตสวยงามมากที่สุดด้วย

จากการศึกษางานวิจัยทั้ง 2 ประเภท พบว่า การวิจัยเรื่องการประเมินค่าหนังสือหายากในห้องสมุดอนุสรณ์มีเพียง 2 เรื่องเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีหนังสือในห้องสมุดอนุสรณ์อีกหลายแห่งที่ควรแก่การประเมินค่า จึงได้ทำการวิจัยเพื่อประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เป็นการศึกษาห้องสมุดอนุสรณ์อีกแห่งหนึ่งซึ่งเป็นห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษาที่มีประโยชน์ต่อการค้นคว้า โดยใช้แนวทางการวิจัยคล้ายคลึงกับงานวิจัยของพรทิพย์ โล่ห์วีระ (2528) เรื่องการประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราชพงศพรพินธ์ ในศูนย์ราชภัฏเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ อันเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเนื้อหาหนังสือหายากภาษาไทย ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในหอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาถึงลักษณะและประเภทของหนังสือภาษาไทย เหล่านี้ในแง่ของหนังสือหายาก
3. เพื่อประเมินค่าของหนังสือหายากดังกล่าวในฐานะ เป็นมรดกที่มีค่าสูงของมหาวิทยาลัยอันควรแก่การสงวนรักษา

แนว เหตุผล

หนังสือภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เป็นหนังสือที่มีคุณค่าทั้งในก้านเนื้อหาและในก้านการจักพิมพ์หนังสือของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2421 - พ.ศ. 2474. ซึ่งมีการจักรูปเล่ม ลักษณะตัวพิมพ์ และการใช้ศิลปะเพื่อตกแต่งแตกต่างจากการผลิตหนังสือในปัจจุบัน ทำให้เกิดคุณค่าในแง่ของหนังสือหายาก แต่เนื่อง

จากหอสมุดกลางยังไม่ได้มีการศึกษาหนังสือภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
จันทบุรีนฤนาถในแง่ของหนังสือหายากมาก่อน การทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จึงทำให้ทราบว่า
หนังสือดังกล่าวเป็นหนังสือหายากประเภทใดบ้าง ทั้งยังทำให้ทราบถึงจำนวนที่แน่นอน
และราคาโดยประมาณของหนังสือเหล่านี้ด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยหนังสือหายากเฉพาะภาษาไทยที่เป็นหนังสือส่วน
พระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ที่พระโอรสและพระธิดา
ของพระองค์ท่านได้ประทานแก่อหอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์ -
มหาวิทยาลัย ซึ่งจัดเก็บไว้ที่ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ชั้นสองของอาคารมหาสิริ
ราชานุสรณ์ทุกสาขาวิชาที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2421 - 2440, 2441 - 2460 ,
และ 2461 - 2474 จำนวน ๑๘๙ เล่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาจากหนังสือ เอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับหนังสือ
หายาก
2. สัมภาษณ์บรรณารักษ์ที่รับผิดชอบงานหนังสือหายากของหอสมุดกลาง
สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เก็บสะสมและมีประสบการณ์เกี่ยวกับหนังสือ
หายาก ตลอดจนผู้ค้าหนังสือหายาก
3. สืบหาหนังสือภาษาไทย ซึ่งเป็นหนังสือส่วนพระองค์ในห้องกรมพระจันท
บุรีนฤนาถ
4. ประเมินค่าหนังสือหายาก ในแง่ที่เป็นเอกสารเพื่อการวิจัยขั้นสูง โดย
ใช้หลักประเมินค่าหนังสือหายากที่ได้ศึกษามาเป็นแนวทาง
5. ประเมินราคาหนังสือที่ไ้รวบรวมรวบรวมไว้ โดยสร้างเกณฑ์ประเมินจาก
ทฤษฎี และการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญในด้านการค้าหนังสือเก่า
6. สรุปผล
7. รายงานผลการวิจัย อภิปรายผล เสนอแนะ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบเนื้อหาและจำนวนหนังสือภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ที่มีอยู่ในหอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ได้ทราบลักษณะและประเภทของหนังสือภาษาไทยที่จัดเก็บไว้ว่ามีลักษณะอย่างไร ตรงตามทฤษฎีหนังสือหายากที่มีอยู่ หรือมีลักษณะพิเศษใดแตกต่างไปจากทฤษฎี ซึ่งอาจใช้เป็นข้อพิจารณาหนังสือหายากต่อไป
3. ได้ทราบถึงคุณค่า และราคาโดยประมาณของหนังสือภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
4. ได้ทราบถึงแหล่งผลิตหนังสือและประเภทของหนังสือที่อยู่ในความนิยมระหว่าง พ.ศ. 2421 - 2440, 2441 - 2460, 2461 - 2474 (ปีที่สิ้นพระชนม์)
5. เป็นคู่มือในการใช้และสงวนรักษาหนังสือหายากส่วนนี้ของหอสมุดกลางเพื่อการค้นคว้าวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

พระประวัติพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
และการจัดตั้งห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ

พระประวัติ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงเป็นพระราชโอรส พระองค์ใหญ่ (ลำดับที่ 12 ในจำนวนพระราชโอรสและพระราชธิดาทั้งหมด) ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารคำอ่วม ประสูติในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ 7 แรม 9 ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2417 ทรงพระนามว่า พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ (ต้นราชสกุลกิติยากร)

การศึกษา

ใน พ.ศ. 2425 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงศึกษาในสำนักของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เมื่อทรงศึกษาอักษรวิธภาษาไทยในชั้นประถมได้แล้ว ก็โปรดเกล้าฯ ให้เข้าเรียนวิชาภาษาอังกฤษชั้นต้นในสำนักครูรามสามิ ทรงศึกษาอยู่จนถึง พ.ศ. 2426 จึงได้ไปทรงศึกษาภาษาไทยชั้นมัธยมที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ โดยมีเจ้าพระยาอมราช (บัน สุขุม) เปรียญ ครังยังไม่มีการคัดเลือกเป็นครูสอนประจำพระองค์

ต่อมาใน พ.ศ. 2428 ได้ทรงผนวชเป็นสามเณร ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ และมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นพระอภิบาล ประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงผนวชอยู่เป็นเวลา 20 วัน

หลังจากที่ทรงลาผนวชได้ประมาณเดือนเศษ ก็เสด็จไปทรงศึกษา ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อเสด็จประทับที่กรุงลอนดอนนั้น เจ้าพระยาอมรรชาได้ตามเสด็จไปถวายพระอักษรภาษาไทย และมีครูฝรั่งผู้หนึ่งมาถวายพระอักษรภาษาอังกฤษ

เมื่อ พ.ศ. 2430 ก็เสด็จกลับมากรุงเทพฯ ชั่วคราว ในระหว่างนั้นได้ทรงเข้าศึกษาในโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบด้วย หลังจากประทับอยู่กรุงเทพฯ เป็นเวลา 10 เดือน จึงได้เสด็จกลับไปทรงศึกษาต่อ และใน พ.ศ. 2437 ก็ทรงสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัย เบล์เลียด มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด

การรับราชการ

หลังจากพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณทรงสำเร็จการศึกษา และเสด็จกลับพระนครแล้ว ทรงเข้ารับราชการในตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้

รัชกาลที่ 5

พ.ศ. 2437 ทรงรับราชการในกรมราชเลขาณุกการ

พ.ศ. 2438 ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ

หลังจากที่ทรงรับราชการในตำแหน่งอธิบดีกรมศึกษาธิการได้ 5 ปี ก็กราบถวายบังคมลาผนวช โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (สา ปุสฺสเทโว) วัชรราชประคิษฐ์ สดิตมหาสิมารามเป็นพระอุปัชฌาย์ และประทับ ณ พระตำหนักทรงพรต วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อทรงอุปสมบทครบพรรษาแล้วก็ทรงลาผนวช และทรงรับหน้าที่ในตำแหน่ง

อธิบดีกรมศึกษาธิการต่อไปตามเดิม พระองค์ได้ทรงปฏิบัติราชการในตำแหน่งนี้อยู่ 7 ปี ในระหว่างนั้น ทรงมีส่วนสร้างความสำเร็จแก่การศึกษาของชาติหลายประการ เช่น

- จัดระเบียบการศึกษา และกำหนดวิชาที่ควรเรียนประจำชั้นต่าง ๆ ใหม่ให้กว้างขวาง

- ตั้งทุนเล่าเรียนหลวงให้ไปศึกษาต่างประเทศ

- จัดระเบียบการอบรมครู เป็นครั้งแรก เพื่อให้ครูมีความรู้ทันสมัย ฯลฯ

พ.ศ. 2445 ทรงย้ายไปดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตรวจและกรมสารบาณัติ (กรมบัญชีกลางในปัจจุบัน) ในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

ในปีเดียวกันนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ ขึ้นเป็นพระองค์เจ้าคางกรม เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน

มีพระนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นจันทบุรีนฤนาถ ทรง
ศักดิ์กินา 15000 ไร่

พ.ศ. 2450 ทรงรั้งตำแหน่ง เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

พ.ศ. 2451 ทรงดำรงตำแหน่ง เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
รัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการให้เลื่อน
พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหมื่นจันทบุรีนฤนาถขึ้นเป็นกรมหลวง มีพระนามจารึกในพระ
สุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงจันทบุรีนฤนาถ และต่อมาได้ทรง
พระราชดำริว่า พระเจ้าพี่ยาเธอฯ ทรงรับราชการในตำแหน่ง เสนาบดี กระทรวง
พระคลังมหาสมบัติด้วยพระปรีชาสามารถ ได้ทรงจัดการในกระทรวงพระคลังให้
เจริญมาโดยลำดับ เมื่อได้รับพระบรมราชโองการให้ไปราชการใด ก็ทรงราชการนั้น ๆ
ให้สำเร็จไปตามพระราชประสงค์ จึงมีพระบรมราชโองการให้เลื่อนพระเจ้าพี่ยาเธอ
กรมหลวงจันทบุรีนฤนาถขึ้นเป็นกรมพระ มีพระนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระเจ้า
พี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ สุรเชษฐาธิราชกิตติยากร วรลักษณสุนทรวิโรจจิตร
สรรพรชคชาธิกิจโกศล วิมลรัตนมหาโกษา ธิษคิธีรคุณไพฑาร ศุภสมาจารสารสมบัติ มหิ
เมตตาชยาศัย ไตรศรีรัตนสรณาคมศุกมศักดิ์มพิตร ทรงศักดิ์กินา 15000 ไร่

ราชการสำคัญที่ทรงปฏิบัติในระหว่างที่ทรงดำรงตำแหน่ง เสนาบดีกระทรวง
พระคลังมหาสมบัติได้แก่

- รวมกรมธนบัตร เข้ากับกรมตรวจและกรมสารบัญชี เพื่อให้การ
ควบคุมเงินตราของไทยมั่นคงขึ้น
- การแก้ไขพระราชบัญญัติธนบัตร เพื่อค้ำประกันเงินทุนสำรองธนบัตร
เนื่องจากการค้าขายกับต่างประเทศขยายตัวมาก
- การจัดสร้างธนบัตรใบละหนึ่งบาทเพิ่มขึ้นอีกชนิดหนึ่ง และโปรดให้
แก้ไขปรับปรุง เรื่อง เกี่ยวกับธนบัตร และเงินเหรียญต่าง ๆ ตลอดจนการผลิตเหรียญ
กษาปณ์ขึ้นใช้
- การโอนคลังในจังหวัดต่าง ๆ แห่งมณฑลกรุงเทพฯ มาอยู่ในกระทรวง
พระคลังมหาสมบัติ

- การ เปิดคลังออมสิน
- การ จัดตั้งกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์
- การ จัดตั้งสหกรณ์
- การ เลิกห่วยอากร
- การ จัดให้สุรายาเฒ่าเป็นของรัฐบาล เพื่อเป็นหนทางให้ประชาชน

เลิกสุบ่เฒ่าในภายหน้า

- การ ตั้งกรมตรวจเงินแผ่นดินขึ้นในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

นอกจากนั้น ในขณะที่ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นสมุหมนตรีด้วย

ต่อมาเมื่อได้มีการจัดตั้งสภาเผยแผ่พาณิชย์ และยกกรมพาณิชย์ในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติไปตั้งเป็นกระทรวงพาณิชย์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ก็ทรงดำรงตำแหน่งนายกสภาเผยแผ่พาณิชย์

พ.ศ. 2466 ทรงเป็นกรรมการสภาการคลัง และนายกแห่งสภาการคลัง
ตามลำดับ

รัชกาลที่ 7

พ.ศ. 2468 ทรงเป็นอภิรัฐมนตรี และทรงพ้นจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์ และนายกสภาเผยแผ่พาณิชย์

ในปีเดียวกันนี้ เมื่อที่ประชุมอภิรัฐมนตรีสภามีการพิจารณาวางระเบียบข้าราชการพลเรือนครั้งแรก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถทรงเป็นนายกกรรมการ และทรงเป็นนายกกรรมการรักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน(ก.ร.พ.) ด้วย

นอกจากจะทรงมีพระราชประวัติดีเด่นในทางราชการแล้ว พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ยังทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นนักวิชาการด้วย เพราะพระองค์ทรงสนพระทัยศึกษาพระธรรมและภาษาบาลีเป็นอย่างยิ่ง จนเดรสมาคมยกย่องว่า ทรงสามารถในภาษาบาลีถึงขั้นเปรียญ 5 ประโยค เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพักเปรียญเป็นเครื่องหมายพระเกียรติคุณ และด้วยทรงมีความรู้ในภาษาบาลีอย่างนี้ จึงได้ทรงแปลเรื่อง จันทกุมารชาดก เมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราช -

ปรารภที่จะให้มีการแปลและพิมพ์นิบาตชาคกจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยตลอดคัมภีร์

เรื่องจันทกุมารชาคกนี้ ราชบัณฑิตยสภาได้พิมพ์ในหนังสือนิบาตชาคก เล่มที่ 21 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์เมื่องานพระราชทานเพลิงพระศพพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา ณ พระเมรุท้องสนามหลวง พ.ศ. 2472 และเมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถสิ้นพระชนม์ครบสัปดาห์* ก็ได้พิมพ์เรื่องจันทกุมารชาคกอีกครั้งหนึ่ง แจกในงานบำเพ็ญพระกุศลถวายในโอกาสนั้น เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2474 สำหรับเรื่องจันทกุมารชาคกนี้ ได้รับการยกย่องจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพว่า ใช้นำนวนภาษาไทยได้ดีกว่าผู้ที่เป็นเปรียญมาแล้ว

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงมีพระชายา คือ หม่อมเจ้าหญิง อัมพรสมาน พระธิดาองค์ใหญ่ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ทรงมีพระโอรสและพระธิดากวายนับ 12 พระองค์ โอรสองค์ที่ 3 คือ พลเอก พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ พระบิดาของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และยังมีพระโอรสและพระธิดากับหม่อมห้ามอีก 12 พระองค์ กวายนับ

ใน พ.ศ. 2473 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงประชวรพระโรค มีอาการอักเสบที่หลอดพระคอ จึงได้เสด็จไปประทับรักษาพระองค์ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส จนสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2474 รวมพระชนมายุได้ 58 พรรษา ณ สถานทูตไทย กรุงปารีส พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัครราชทูตสยามจัดการถวายพระเพลิงพระศพ และต่อมาหม่อมเจ้าหญิง อัมพรสมาน พระชายา จึงได้ทรงอัญเชิญพระอัฐิพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ กลับมาสู่กรุงเทพมหานคร (เปตานุกรม ชาติไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ 2513 : 64)

การจัดตั้งห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ที่หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ

* สิ้นพระชนม์ครบสัปดาห์ คือ สิ้นพระชนม์ครบ 7 วัน

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทูรินฤนาถ ทรงเป็นนักวิชาการผู้ใฝ่พระทัยในการอ่านเพื่อแสวงหาความรู้อย่างยิ่ง ทรงรวบรวมหนังสือไว้มากมายหลายสาขาวิชา กังนัั้น หลังจากที่พระองค์ท่านสิ้นพระชนม์ไปแล้ว พระโอรสและพระธิดาจึงได้ประทานส่วนหนึ่งของหนังสือเหล่านั้นให้แก่หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2490 เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้ศึกษาเล่าเรียน และเพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงพระองค์ท่านต่อไป

หนังสือส่วนพระองค์ที่ได้รับประทานมามีจำนวนกว่า 5,000 เล่ม ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ แต่เนื่องจากหนังสือมีเป็นจำนวนมากกึ่งกล่าว ประกอบด้วยขณะนั้นตึกอักษรศาสตร์ 2 ซึ่งจะเป็นที่ทำการใหม่ของหอสมุดกลางแทนห้องเลขที่ 27 และ 28 ในตึกอักษรศาสตร์ 1 ยังไม่แล้วเสร็จ จึงต้องฝากหนังสือทั้งหมดไว้ที่ตึกสำนักเลขาธิการ จนกระทั่งตึกอักษรศาสตร์ 2 เสร็จสมบูรณ์ เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2499 (สุทธิดิถีณ อ่ำพันวงศ์, สัมภาษณ์) และ พณฯ จอมพลป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้มาทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2500 จึงได้มีการจัดห้องกรมพระจันทูรินฤนาถขึ้นบนชั้นที่ 2 ทางปีกซ้ายของอาคาร (โปรดดูภาคผนวก ๑)

ห้องกรมพระจันทูรินฤนาถ เป็นห้องโถงกว้าง 9.70 เมตร ยาว 19.40 เมตร เพดานสูง อากาศโปร่ง และมีประตูโคจรอบ แต่เพื่อให้มีทางเข้าออกทางเดียว ประตูเหล่านั้นจึงถูกกั้นด้วยตู้ติดผนัง (Built-in) ซึ่งเป็นตู้กระจกบานเลื่อน และใช้เป็นที่เก็บหนังสือส่วนพระองค์ที่ได้รับประทานมา จำนวนทั้งหมด 16 ตู้ ขนาดต่าง ๆ กัน ดังนี้

ตู้ 6 ชั้น	สูง 2.10 เมตร	กว้าง 2.27 เมตร	จำนวน 5 ตู้
ตู้ 6 ชั้น	สูง 2.10 เมตร	กว้าง 0.83 เมตร	จำนวน 2 ตู้
ตู้ 3 ชั้น	สูง 1.10 เมตร	กว้าง 1.63 เมตร	จำนวน 6 ตู้
ตู้ 3 ชั้น	สูง 1.10 เมตร	กว้าง 2.80 เมตร	จำนวน 1 ตู้
ตู้ 3 ชั้น	สูง 1.10 เมตร	กว้าง 5.70 เมตร	จำนวน 1 ตู้
ตู้ 3 ชั้น	สูง 1.10 เมตร	กว้าง 6.45 เมตร	จำนวน 1 ตู้

* ศาสตราจารย์ สุทธิดิถีณ อ่ำพันวงศ์ บรรณารักษ์หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะนั้น

หนังสือทั้งหมดที่ได้รับการจัดเป็นหมวดหมู่ตามแผนการจัดหมู่แบบทศนิยมควิวี่ (Dewey Decimal Classification System) ตั้งแต่หมวด 000-900 และได้จัดทำบัตรรายการให้เช่นเดียวกับหนังสือทั่วไป แต่มีข้อความประทับที่บัตรว่า "ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ" แล้วจัดเรียงไว้ในตู้บัตรรายการร่วมกับบัตรของหนังสืออื่น ๆ ของหอสมุดกลาง ยกเว้นบัตรแจ้งหมู่หนังสือ ซึ่งจัดแยกไว้ต่างหาก

หนังสือในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ จัดเป็นหนังสือพิเศษ การศึกษาค้นคว้า อยู่ในความดูแลของแผนกหนังสืออ้างอิง ซึ่งแผนกนี้ได้ใช้บางส่วนของห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถเป็นที่ทำการ ประกอบด้วยโต๊ะบริการตอบคำถาม และโต๊ะบริการหนังสือจอง นอกจากนี้ภายในห้องยังมีพระฉายาลักษณ์ของพระองค์ท่านประดิษฐานอยู่ กับนาฬิกาตั้งโบราณ ซึ่งมีพระปรมาภิไธยย่อ จปร. อีกเรือนหนึ่งด้วย

ต่อมาใน พ.ศ. 2525 หอสมุดกลางได้ย้ายที่ทำการมาอยู่ในอาคารมหาชิร-ราชานุสรณ์ และได้จัดให้ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถอยู่บนชั้นที่ 2 ทางปีกขวาของอาคาร ระหว่างห้องสิ่งพิมพ์พิเศษกับห้องอ่านหนังสือทางด้านภาษา วรรณคดี และเบ็ดเตล็ด (ไปรษณูปากขวามือ) ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถในอาคารใหม่นี้เป็นห้องกระจก ปรุโปร่งอากาศ และมีระบบป้องกันไฟพิเศษ กล่าวคือ หากเกิดไฟไหม้ เครื่องดับเพลิงซึ่งมีอยู่บนเพดานเป็นระยะ ๆ จะปล่อยสารเคมีลงมา เพื่อป้องกันความเสียหายอันจะเกิดแก่หนังสือจากทั้งน้ำและไฟ

หนังสือที่จัดเก็บในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถมีจำนวน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 เป็นหนังสือส่วนพระองค์ที่ได้รับประทานมา หนังสือประเภทนี้จัดเก็บในตู้กระจกโบราณที่สวยงามแบบต่าง ๆ กัน มีจำนวน 24 ตู้ ใ้เก็บหนังสือภาษาไทย 4 ตู้ (และมีในตู้ที่ใ้เก็บหนังสือภาษาอังกฤษอีก 2 ชั้น) ใ้เก็บหนังสือภาษาอังกฤษ 17 ตู้ ใ้เก็บสมุดไทยและโขนาน 3 ตู้

ประเภทที่ 2 เป็นหนังสือหายากของหอสมุดกลาง ซึ่งเป็นหนังสือเก่าที่มีคุณค่าทั้งทางด้านเนื้อหาและทางด้านการศึกษา กับหนังสือใหม่ซึ่งพิจารณาแล้วว่าจะ เป็นหนังสือพิเศษที่หาได้ยากในอนาคต หนังสือประเภทนี้จัดเก็บในตู้กระจกบานเลื่อน 6 ชั้น จำนวนทั้งหมด 30 ตู้ ตู้กระจกบานเลื่อน 2 ชั้น จำนวน 2 ตู้ ชั้นเปิดจำนวน

10 ชั้น ชั้นสำหรับเก็บหนังสือที่มีขนาดใหญ่พิเศษ (Oversize) จำนวน 5 ชั้น และ
ตู้สำหรับเก็บหนังสือที่มีขนาดใหญ่พิเศษ 6 ชั้นอีก จำนวน 1 ตู้ นอกจากนั้น ยังมีตู้ชั้นบน
สำหรับจัดนิทรรศการอีก 2 ตู้ ใช้แสดงสมุดไทยที่สวยงาม และหนังสือหายากที่น่าสนใจ

หนังสือในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถนี้ เรื่องโคธาคชากรมากไม่เหมาะแก่
การให้บริการ หอสมุดกลางจะคัดเลือกไปถ่ายทำเป็นไมโครฟิล์มให้บริการแทนเพื่อรักษา
ฉบับพิมพ์ไว้ โดยเขียนอักษรย่อ MF พร้อมทั้งหมายเลขของม้วนไมโครฟิล์มไว้ที่มุมบนขวา
ของบัตรแจ้งหมู่ของหนังสือเรื่องนั้น

หนังสือในห้องดังกล่าวนี้ นอกจากจะมีการทำบัตรรายการซึ่งประทับข้อความ
ว่า "ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ" และจัดเรียงรวมไว้กับบัตรรายการของหนังสืออื่น ๆ
ของหอสมุดกลางแล้ว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้และผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับหนังสือใน
ห้องนี้ จึงได้จัดให้มีบัตรรายการ ซึ่งบรรจุบัตรผู้แต่ง บัตรชื่อเรื่องของหนังสือห้องกรม
พระจันทบุรีนฤนาถโดยเฉพาะไว้ในห้อง เป็นบัตรรายการ 30 ดินฉัก จำนวน 2 ตู้
และบัตรแจ้งหมู่หนังสือ ซึ่งเป็นบัตรรายการ 6 ดินฉัก จำนวน 1 ตู้ ทั้งนี้ โดยแยกบัตร
แจ้งหมู่หนังสือของหนังสือ 2 ประเภทดังกล่าวไว้คนละส่วน สำหรับพระฉายาลักษณ์
และนาฬิกาตั้งโบราณก็ได้นำมาไว้ในห้องนี้ด้วย พร้อมกับโต๊ะทรงพระอักษรของพระบาท-
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อีก 1 ตู้

จากสถิติการใช้บริการของห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ใน พ.ศ. 2530
ระหว่างเดือนมกราคม ถึง เดือนเมษายน ปรากฏว่า มีผู้ใช้โดยเฉลี่ยเดือนละ 15 คน
ผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นนิสิตปริญญาโท รองลงมาเป็นข้าราชการ อาจารย์ บุคคลภายนอก และ
นิสิตปริญญาตรี ตามลำดับ

ปัจจุบันห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถมีบรรณารักษ์รับผิดชอบโดยตรง 1 คน
เจ้าหน้าที่ 1 คน เปิดให้บริการแก่นิสิต อาจารย์ ข้าราชการและบุคคลภายนอกทุกวัน
ตั้งแต่วันจันทร์ - วันศุกร์ ในเวลาราชการ (โปรดดูระเบียบการใช้ในภาคผนวก ค)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2406 อันเป็นพิมพ์หนังสือฉบับที่เก่าที่สุด ถึง พ.ศ. 2474 อันเป็นปีที่สิ้นพระชนม์ ทั้งในแง่ประเภทและลักษณะของหนังสือหายาก และวัสดุมีค่าของมหาวิทยาลัย

ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้เป็นลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาเรื่อง การจัดตั้งห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ จากหนังสือบทความในวารสาร และเอกสารอื่น ๆ รวมทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในการจัดตั้ง และบรรณารักษ์ผู้รับผิดชอบในปัจจุบัน
2. ศึกษาพระประวัติของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ จากหนังสือ และเอกสารต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงพระประวัติและพระปรีชาสามารถอันจะสืบเนื่องมาถึงหนังสือที่ทรงสะสม และประทานมาเป็นสมบัติของหอสมุดกลางให้ผู้นชุนได้ใช้ศึกษา
3. จัดทำเกณฑ์ประเมินค่าและประเมินราคาหนังสือหายาก เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการประเมินค่าและราคา โดยศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร ตลอดจนพิมพ์บันทึกคำบรรยายประกอบการศึกษาวิชาห้องสมุดหนังสือหายาก (118-654) ของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านหนังสือหายาก และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านดังกล่าว
4. สสำรวจและประเมินค่าหนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ซึ่งพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2406 ถึง พ.ศ. 2474 ตามเกณฑ์ประเมินค่าหนังสือหายากที่สร้างขึ้น โดยบันทึกรายละเอียดทางบรรณานุกรม ประเภทและลักษณะพิเศษตามแนวหนังสือหายาก และบรรณนิทัศน์ของหนังสือแต่ละเล่มลงในบัตรขนาด 4" x 6"

5. นำรายละเอียดจากการสำรวจหนังสือแต่ละ เล่มมาชั่งรอยคะแนน (Tally) ลงในตารางประเมินค่าหนังสือหายาก แล้วรวมชั่งรอยคะแนนใส่ไว้ใน ของความถี่ของตารางประเมินค่าหนังสือหายาก

6. ประเมินราคาโดยประมาณของหนังสือหายากภาษาไทยส่วน พระองค์ฯ แต่ละเล่ม ตามเกณฑ์ประเมินราคาที่สร้างขึ้น

7. เสนอผลการวิจัยพร้อมด้วยข้อเสนอแนะ

เกณฑ์ประเมินค่าหนังสือหายาก

เกณฑ์การประเมินค่าหนังสือหายากนั้น ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยคำนึงการเป็น ชั้นค่อน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเรื่องห้องสมุดหนังสือหายาก และลักษณะของหนังสือหายากจากหนังสือและเอกสารอื่น ๆ โดยเฉพาะวิทยานิพนธ์เรื่อง การประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราชพงศประพันธ์ ใน ศูนย์ราชบัณฑิตยสถานทางสังคมศาสตร์ ของพรทิพย์ โล่ห์วีระ (2528)

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านหนังสือหายากของไทย ซึ่งมีทั้งนักสะสมหนังสือหายาก ผู้ค้าหนังสือหายาก และกรรมการประกวดหนังสือหายาก คือ นายไพโรจน์ สุวรรณเสถียร นายมานิตย์ อิศวทรงศิริ' ม.ล. นามิจ ชุมสาย ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร และนายแพทย์ทวี คันถวิงษ์

ขั้นที่ 3 จัดทำเกณฑ์ประเมินค่าหนังสือหายาก โดยใช้เกณฑ์ประเมินค่าหนังสือหายากในงานวิจัยของ พรทิพย์ โล่ห์วีระ (2528) เป็นหลัก แล้วนำความรู้จากการ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านหนังสือหายาก ตลอดจนการศึกษาจากหนังสือและเอกสารอื่น ๆ คือ Rare Book Librarianship 1st ed., 2nd ed.

และ "Fashion in Collecting and Changing Prices." ของ Tree, Roland A.L. มาเพิ่มเติมหรือตัดทอนบางส่วนให้เหมาะสมกับหนังสือที่ใช้เป็นประชากรในการวิจัย

ขั้นที่ 4 นำเกณฑ์ประเมินค่าหนังสือหายากมาให้อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัยตรวจแก้ไข

ขั้นที่ 5 เขียนตารางประเมินค่าหนังสือหายาก

ขั้นที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละโดย

ใช้สูตร

$$P = \frac{f}{n} \times 100$$

P แทนค่าร้อยละ

f แทนค่าจำนวนความถี่ในแต่ละรายการ

n แทนจำนวนหนังสือทั้งหมด (ประกอบ กรรณสูตร 2525 : 73)

เกณฑ์การประเมินค่าหนังสือหายากชุดนี้ ได้พิจารณาคุณสมบัติของหนังสือหายากไว้ 4 ประเภท ดังนี้ คือ

1. หนังสือเก่าที่มีความสำคัญทางค่านประวัติศาสตร์พิมพ์
2. หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง (Reputations)
3. หนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์ หรือมีสภาพรูปเล่มที่สวยงาม
4. หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง

คุณสมบัติของหนังสือหายาก 4 ประเภทนี้ แบ่งรายละเอียดออกเป็นลักษณะย่อยได้ 15 ลักษณะ ดังนี้

1. หนังสือเก่าที่มีความสำคัญทางค่านประวัติศาสตร์พิมพ์ ประกอบด้วยหนังสือหายาก 4 ลักษณะ

1.1 หนังสือเก่าที่มีความสำคัญ เป็นเอกสารปฐมภูมิค่านประวัติศาสตร์พิมพ์ของประเทศไทย คือ จัดพิมพ์ในช่วง 50-80 ปีแรกของพัฒนาการกานการพิมพ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2379-2430 หรือ พ.ศ. 2378-2460)

1.2 เอกสารตัวเขียน (Manuscript) เอกสารตัวเขียน ได้แก่ วัสดุที่มีการบันทึกข้อความด้วยการจารหรือเขียนด้วยลายมือ แต่ปัจจุบัน ความหมายของคำนี้ได้รวมไปถึงเอกสารที่พิมพ์ดีด (Typewritten Material) ด้วย (อัมพร ทิชะระ 2524 : 19) เอกสารตัวเขียนมีหลายประเภท แต่สำหรับเอกสารตัวเขียนที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาลักษณะหนังสือหายากครั้งนี้ เป็นเอกสารตัวเขียนรุ่นใหม่ทางค่านวรรณกรรม (Literary Manuscript) ทั้งที่เขียนด้วยลายมือและพิมพ์ดีด

1.3 หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด (Limited Editions) และหนังสือที่จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสต่าง ๆ หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัดนั้น จะจัดพิมพ์ด้วยกระดาษอย่างดี เย็บปกเข้าเล่มอย่างประณีตสวยงาม เพื่อให้เป็นอภินันทนาการ มิได้จัดจำหน่ายทั่วไป บางครั้งอาจจัดพิมพ์เพียง 10 ฉบับ หรือ 200

ถึง 500 ฉบับ แต่ไม่ควรเกิน 1,500 ฉบับ แต่ละเล่มจะมีข้อความแจ้งให้ทราบถึง
วัตถุประสงค์ จำนวนฉบับพิมพ์ เลขที่พร้อมทั้งลายมือชื่อผู้แต่งหรือผู้พิมพ์ด้วย

สำหรับหนังสือภาษาไทยที่จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสต่าง ๆ อาทิเช่น งาน
วันครบรอบอายุ งานวันรณรงค์สงเคราะห์ งานขึ้นปีใหม่ งานฉลองยศ งานกรฐิน งานศพ
และงานพระราชพิธีต่าง ๆ ก็จัดเป็นหนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัดด้วย เพราะเป็น
การพิมพ์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแจกเป็นของขวัญแก่ผู้ไปร่วมงาน จึงไม่มีจำหน่ายตาม
ร้านขายหนังสือทั่วไป ซึ่งบางเล่มมีคุณค่ามาก เนื่องจากเขียนโดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือ
บุคคลสำคัญในวงอาชีพต่าง ๆ ดังจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งห้องสมุดหนังสือ
งานศพขึ้นโดยเฉพาะที่อาคาร ภ.ป.ร. วัดบวรนิเวศวิหาร

1.4 หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก (First Edition) หรือหนังสือที่พิมพ์
จากต้นฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณ ไบรณคคิสโมสร วรณคคิสโมสร ราชบัณฑิตยสภา
และกรมศิลปากร หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรกหมายถึง หนังสือที่ได้รับการจัดพิมพ์ต้นฉบับ
ออกมาในรูปแบบของหนังสือเป็นครั้งแรก ทั้งนี้ รวมถึงเรื่องที่เคยลงพิมพ์เป็นตอน ๆ
ในหนังสือพิมพ์หรือวารสารมาก่อน แล้วรวมพิมพ์เป็นเล่มขึ้นครั้งแรกด้วย ในแง่ของ
หนังสือหายาก หนังสือพิมพ์ครั้งแรกเป็นการเสนอข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ประสพ-
การณ์หรือเจตนาที่แท้จริงที่สุดของผู้เขียน และเป็นข้อมูลที่ตรงตามสภาพสังคมในยุคนั้น
มากกว่าฉบับพิมพ์ครั้งต่อ ๆ มา (อัมพร ทีชะระ 2524:7)

สำหรับหนังสือภาษาไทยที่พิมพ์จากต้นฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณ
ไบรณคคิสโมสร วรณคคิสโมสร ราชบัณฑิตยสภา ซึ่งเป็นราชบัณฑิตยสถานในสมัย
ต่อมา และกรมศิลปากรนั้น จะมีตราของต้นฉบับแต่ละแห่งพิมพ์ไว้ที่หน้าปกหรือหน้าปกใน
ของหนังสือ (โปรดดูภาคผนวก ข) หนังสือประเภทนี้มีเนื้อหาที่เป็นสาระความรู้
และได้รับการตรวจสอบต้นฉบับจนเห็นว่าถูกต้องแล้วจึงจัดพิมพ์ ถ้าต้นฉบับคลาดเคลื่อน
จะมีคำอธิบายประกอบเพื่อมิให้ผู้อ่านเข้าใจผิด ต้นฉบับดังกล่าวนี้ มีวัตถุประสงค์และแนว
ทางในการเลือกหนังสือแตกต่างกันออกไป

หอพระสมุดวชิรญาณ มีบทบาทสำคัญในการจัดทำต้นฉบับหนังสือเก่ามา
พิมพ์เผยแพร่ เรียกว่า "ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ" สำหรับเรื่องที่ได้เลือกมาพิมพ์นั้น
ต้องมีสาระ และได้รับการตรวจสอบต้นฉบับอย่างถี่ถ้วนแล้ว

โบราณคดีสโมสร จัดตั้งขึ้นโดยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2450 (ร.ศ. 126) เพื่อทำนุบำรุงการศึกษาสอบค้นพงศาวดาร ประวัติศาสตร์และโบราณคดี และให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชลัญจกรมังกรคาบแก้วไว้ สำหรับประทับหนังสือคัมภีร์ค้ำถวดที่พิมพ์ขึ้นด้วยความเห็นชอบของโบราณคดีสโมสร

วรรณคดีสโมสร จัดตั้งขึ้นตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2457 เพื่ออุทิศทุนวิชาแต่งหนังสือไทยให้ดีขึ้น และพ้นจากความเข้าใจผิดทั้งผู้แต่งและผู้อ่าน ไม่ว่าจะ เป็น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ละครไทย ละครพูด นิทาน หรืออธิบาย เรื่องใดเป็นหนังสือคัมภีร์ สาธารณะชนอ่านแล้ว ไม่เสียประโยชน์ และเรียบเรียงด้วยภาษาไทยอันถูกต้อง จะได้รับการประทับพระราชลัญจกรสำหรับวรรณคดีสโมสร ซึ่งเป็นรูปพระคเณศ และมีรางวัลพระราชทานด้วย (ประกาศ พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดค่าง ๆ รัชกาลที่ 6 2457: 289-292)

ราชบัณฑิตยสถาน เป็นหน่วยงานที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการให้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2469 หลังจากกรมศิลปากรถูกยุบเลิกไปเมื่อ 19 เมษายน ปีเดียวกันนั้น โดยรับโอนหน้าที่มาจากหอพระสมุดสำหรับพระนคร และกรมศิลปากร แบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกวรรณคดี แผนกโบราณคดี และแผนกศิลปากร สำหรับแผนกที่มีความสำคัญคือหนังสือมากที่สุด คือ แผนกวรรณคดี ซึ่งทำหน้าที่จัดการหอพระสมุดสำหรับพระนคร และสอบสวนพิจารณาวิชาอักษรศาสตร์ ราชบัณฑิตยสถานนี้ต่อมาภายหลังได้เปลี่ยนมาเป็นราชบัณฑิตยสถาน โดยพระบรมราชบัญญัติว่าด้วยราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2476 (ประกาศ พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดค่าง ๆ รัชกาลที่ 7 2469: 136-140)

2. หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง (Reputations) หนังสือหายากประเภทนี้มีให้เห็นในความมีคุณค่าของเนื้อหาสาระ หรือการใช้ภาษาอย่างถูกต้อง ไพเราะ (อัมพร ทีชะระ 2524:7) หากประกอบด้วยหนังสือหายาก 3 ลักษณะ คือ

2.1 หนังสือที่เป็นผลงานเพียงเรื่องเดียว หรือเป็นผลงานเพียงส่วนน้อยที่แตกต่างไปจากผลงานส่วนใหญ่ของนักเขียนนั้น เช่น พระนลคำหลวง อันเป็นคำหลวงเพียงเรื่องเดียวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และ บทแก้ว

เรื่องนิทานนายคำสอน พระนิพนธ์เรื่องยาว เรื่องเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชการที่ ๓ อินทวงศ์ 2529:30)

2.2 พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

2.3 หนังสือที่ได้รับรางวัลหรือชนะการประกวด

3. หนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์ หรือมีสภาพรูปเล่มที่สวยงาม ประกอบด้วยหนังสือหายาก 4 ลักษณะ คือ

3.1 หนังสือเก่าที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันโดยมีสภาพรูปเล่มเหมือนเมื่อแรกพิมพ์ เช่น มีกล่องบรรจุ มีใบหุ้มปก ปกนอกไม่ชำรุด ทุกหน้าในเล่มไม่ฉีกขาด จำนวนหน้าครบถ้วน ข้อความทุกตอนชัดเจน ไม่เปื้อนอะไรมากเกินไป ย่อมมีราคาสูง

3.2 หนังสือซึ่งใช้วัสดุมีค่าจัดทำอย่างประณีตบรรจง เช่น ใช้หนังแพรว ไหม แผ่นเงิน แผ่นทอง แทนกระดาษหรือการเข้าเล่มเย็บปกแข็งแรงทนทาน ตกแต่งลวดลายสวยงาม อักษรเคียนทอง

3.3 หนังสือที่มีภาพประกอบมีคุณค่า เช่น ภาพประกอบที่ผู้เขียนวาดหรือถ่ายภาพด้วยตัวเอง ภาพประกอบฝีมือจิตรกรมีชื่อ ภาพประกอบที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภาพประกอบที่อาจดึงออกจากเล่มได้โดยง่าย และภาพประกอบที่ขอบหนังสือ

3.4 หนังสือที่มีขนาดและรูปเล่มต่างไปจากธรรมดา เช่น หนังสือฉบับพิมพ์ย่อส่วน (Miniature Editions) หรือหนังสือที่มีขนาดใหญ่โตมาก ตลอดจนหนังสือรูปร่างแปลก ๆ ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อความสวยงาม และดึงดูดความสนใจ

4. หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง (Provenance) เป็นหนังสือที่มีหลักฐานแสดงว่า เคยเป็นสมบัติของบุคคลหรือห้องสมุดใดมาก่อน หนังสือที่มีประวัติการครอบครองว่าเคยเป็นของบุคคลสำคัญหรือเคยเป็นสมบัติของห้องสมุดที่มีชื่อเสียง เป็นหนังสือหายากที่มีราคา หนังสือหายากที่มีหลักฐานแสดงประวัติการครอบครองมี 3 ลักษณะ คือ

4.1 หนังสือที่มีภาพหรือลายมือผู้แต่งอยู่ในเล่ม

4.2 มีบรรณสิทธิ์ (Bookplate) คือป้ายหรือตราประจำตัวของเจ้าของหนังสือ ซึ่งมีรูปแบบและลวดลายต่าง ๆ กัน

4.3 หนังสือฉบับที่มีลายมือชื่อหรือข้อความที่เจ้าของเดิมเขียนไว้

ในเล่ม ข้อความเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับนักบรรณานุกรม นักเขียนชีวประวัติ และนักวิจารณ์ เช่น หนังสือของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ มักมีลายพระหัตถ์บันทึกว่าได้รับหนังสือมาอย่างไรไว้ที่หน้าปกใน (อัมพร ทิชะระ 2524 : 14)

4.4. หนังสือที่มีเอกสารค้นฉบับตัวเขียนหรือตัวพิมพ์ บันทึกข้อความต่าง ๆ สิ่งพิมพ์ที่มีอายุสั้น (Printed Ephemera) เช่น บัตรเชิญ ปะคั้นหรือสอ อยู่ในเล่ม โดยเฉพาะหนังสือที่เก็บตกหอบมาจากห้องสมุดส่วนตัวของบุคคลสำคัญ จะถือเอกสารและสิ่งพิมพ์เหล่านี้เป็นข้อมูลที่ใช้ในการพิจารณาด้วย

นอกจากการประเมินค่าหนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในแง่ของหนังสือหายากแล้ว วิทยานิพนธ์นี้ยังมีวัตถุประสงค์ที่จะประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถในแง่วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการประเมินให้ทราบราคาโดยประมาณของหนังสือส่วนนี้ทั้งหมดด้วย

เกณฑ์ประเมินราคาหนังสือหายาก

การประเมินราคา (Appraisal) คือ การกะประมาณราคาหนังสือ เอกสาร และวัสดุอื่น ๆ ที่ห้องสมุดได้รับบริจาค สำหรับหนังสือหายากและเอกสารตัวเขียนนั้น มักใช้การประเมินราคาตามสภาพของรูปเล่ม ความประณีตงดงามของการเย็บปกหรือภาพประกอบ อายุของหนังสือจากปีที่พิมพ์ จำนวนที่มีน้อยหาได้ยาก ตลอดจนคุณค่าของเนื้อหา (อัมพร ทิชะระ 2524 : 60) เนื่องจากหนังสือหายากแต่ละเล่มย่อมมีประเภทและลักษณะของหนังสือหายากต่างกัน และประเภทและลักษณะนั้น ๆ มีส่วนสำคัญที่ทำให้ราคาของหนังสือหายากต่างกันไปด้วย ในการประเมินราคาโดยประมาณของหนังสือหายากครั้งนี้ จึงจำเป็นต้องสร้างเกณฑ์ประเมินราคา ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการโดย

1. ศึกษาเรื่องการประเมินราคาจากหนังสือ เอกสาร และเทพคำบรรยาย

จากวิทยากรพิเศษ เกี่ยวกับการประเมินราคาหนังสือหายากซึ่งใช้ประกอบการสอนในวิชาห้องสมุดหนังสือหายาก (118-654) ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านหนังสือหายากทั้งที่เป็นผู้ขายและนักสะสม
3. สำนักรวราคาหนังสือหายากจากแหล่งค้าหนังสือเก่า คือ ที่บริเวณท้องสนามหลวงด้านกระทรวงยุติธรรม และที่สวนจตุจักร
4. สร้างเกณฑ์ประเมินราคาโดยอาศัยความรู้ที่ได้จากหนังสือ เช่นสารเทศคำบรรยายฯ เหล่านั้น การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการสำรวราคา เสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และนำเกณฑ์การประเมินไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านหนังสือหายากตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งเพื่อแก้ไขเพิ่มเติม

5. ประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถแต่ละเล่มโดยใช้เกณฑ์ที่จัดทำขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านหนังสือหายาก ทั้งที่เป็นผู้ขายและนักสะสมหนังสือหายากผู้มีชื่อเสียง คือ นายมานิตย์ อิศวทรศิริ ม.ล. มานิจ ชุมสาย นายอำนวย ชื่นเหนงเพ็ชร และนายไพโรจน์ สุวรรณเสถียร ได้ให้ความเห็นว่า หนังสือหายากนับเป็นโบราณวัตถุที่มีค่าอย่างหนึ่ง ไม่สามารถจะประเมินให้แน่นอนได้ว่า หนังสือหายากประเภทและลักษณะใด จะมีราคาตายตัวเท่าใด เนื่องจากการประเมินราคานั้นมีปัจจัยประกอบนอกเหนือไปจากการพิจารณาประเภทและลักษณะเฉพาะเล่มของหนังสือหลายประการ คือ

1. ความหายากของหนังสือที่ต้องการ ยิ่งหายากมากเท่าใด ราคา ก็ยิ่งสูงมากขึ้นเท่านั้น

2. ความต้องการหนังสืออย่างเร่งด่วนของผู้ซื้อ หากความเร่งด่วนมีมาก ราคา ก็สูงมาก

3. เงินทุนของผู้ซื้อ ในกรณีที่ผู้ซื้อไม่มีเงินทุน เช่น ชาวต่างประเทศที่อาจเข้ามาในรูปแบบของมูลนิธิ หรือได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล องค์กร ซึ่งมักจะไม่เกี่ยงเรื่องราคา การตั้งราคา ก็จะสูงกว่าปกติ หากผู้ซื้อไม่มีเงินทุนน้อย ราคา ก็อาจลดลงบ้าง

4. ในกรณีของหนังสือชุด ซึ่งในชุดหนึ่งจะมีหลายเล่มจบ หากต้องการเนื้อหาครบบริบูรณ์ ต้องซื้อทุกเล่ม ทำให้หนังสือลักษณะนี้แต่ละเล่มมีราคาสูง

นอกจากนั้น ในการซื้อขายยังมีการต่อรองราคาอีกด้วย ทำให้ราคาสูงหรือต่ำกว่ากันได้เป็นราย ๆ ไป

แม้ว่าการประเมินราคาหนังสือหายากจะมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ราคาสูงขึ้น

หรือลดลงทั้งกล่าวมาแล้ว แต่ก็ยังคงมีหลักเกณฑ์คร่าว ๆ ที่จะใช้เป็นข้อสังเกตในการประเมินราคาโดยประมาณของหนังสือหายากไว้ หลักเกณฑ์ดังกล่าวผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์และจากบทความบรรยายของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งที่เป็นผู้ค้าหนังสือเก่าและนักสะสมหนังสือหายากผู้มีชื่อเสียง แล้วนำมาจำแนกให้ละเอียดตามเกณฑ์การประเมินค่าหนังสือหายาก ซึ่งแบ่งหนังสือหายากออกเป็น 4 ประเภท 15 ลักษณะ โดยผู้วิจัยจะประมาณราคาเพิ่มเป็นจำนวนร้อยละให้แก่ราคาค้นของหนังสือแต่ละเล่มตามคุณสมบัติแต่ละลักษณะนั้น

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว การประเมินราคาหนังสือหายากจะประเมินจากสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ความสำคัญของเนื้อหา ถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุด หากเป็นหนังสือที่เนื้อหามีความสำคัญมาก ราคาก็สูงมาก
2. ปีที่พิมพ์ ซึ่งทำให้ทราบถึงอายุ และช่วงเวลาตีพิมพ์หนังสือ
3. คราต่าง ๆ ซึ่งแสดงที่มาของต้นฉบับ คุณค่า และความน่าเชื่อถือของหนังสือ ได้แก่ คราหอพระสมุดวชิรญาณ (เป็นหนังสือรุ่นแรก) ครามังกรคาบแก้วของโบราณคดีสโมสร (เป็นหนังสือรุ่นที่ 2) และคราพระคเชศวรร (ไปรษณูกฎาคนวท ข) ซึ่งเป็นของวารณคดีสโมสรและกรมศิลปากร (เป็นหนังสือรุ่นต่อมาจนถึงปัจจุบัน) ซึ่งถือว่าเป็นหนังสือดี ขายเป็นซากทุน
4. ครั้งที่พิมพ์ หนังสือหายากที่พิมพ์ครั้งแรกจะมีราคาสูงกว่าหนังสือที่พิมพ์ครั้งต่อ ๆ มา
5. โอกาสที่พิมพ์ การพิมพ์หนังสือในโอกาสต่าง ๆ เป็นการพิมพ์เฉพาะกิจ ซึ่งทำให้หนังสือมีจำนวนจำกัด บางครั้งอาจเป็นการพิมพ์เพื่อให้แก่ผู้ใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ได้เผยแพร่ทั่วไป
6. หนังสือที่มีลายพระราชนิพนธ์ ลายพระหัตถ์ หรือลายมือของบุคคลสำคัญปรากฏอยู่ เช่น ลายพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลายพระหัตถ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เป็นต้น
7. หนังสือที่มีบรรณสิทธิ์ (Bookplate) ซึ่งเป็นป้ายหรือตราประจำตัวของเจ้าของหนังสือ บรรณสิทธิ์นี้เป็นหลักฐานอย่างหนึ่งที่แสดงถึงประวัติการครอบครองหนังสือ

8. รูปเล่ม หนังสือที่มีรูปเล่มสวยงาม เย็บเล่มประณีต สภาพดี จะมีราคาสูง หนังสือปกแข็งจะมีราคาสูงกว่าหนังสือปกอ่อน และหนังสือที่ยังคงมีปกดั้งเดิมเหมือนเมื่อแรกพิมพ์ ไม่ได้ถูกเปลี่ยนแปลงหรือทำปกใหม่อันเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ โดยเฉพาะหนังสือสมัยรัชกาลที่ 6 ก็เป็นหนังสือประเภทหนึ่งที่มีราคาสูง

ในการประเมินราคาหนังสือนั้น จะเริ่มจากการหาราคาค้นของหนังสือแต่ละเล่มก่อน ราคาค้นนี้ ผู้วิจัยประมาณโดยการนำเอาปีที่ผลิตหนังสือลบออกจากปีปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องมาจากราคาหนังสือจากแหล่งค้าหนังสือเก่าที่บริเวณท้องสนามหลวงข้ามกระทรวงยุติธรรมและสวนจตุจักร ทั่ววิชันนี้จะไต่หว่าราคากลางของหนังสือซึ่งแตกต่างกันตามขนาดและชนิดของหนังสือ คือปกแข็งและปกอ่อน ซึ่งผู้วิจัยคิดเทียบจากราคาหนังสือในปัจจุบัน จะสูงกว่าหรือต่ำกว่าบ้าง ขึ้นอยู่กับประเภทและลักษณะของหนังสือแต่ละเล่ม ซึ่งในการประเมินราคาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์เพิ่มราคาจากราคาค้นของหนังสือ โดยจำแนกตามคุณสมบัติ 15 ประการของหนังสือหายาก ตามแนวเหตุผลที่ได้จากการศึกษาข้างต้น ดังนี้

1. หนังสือที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ จำแนกเป็น 4 ลักษณะ

1.1 หนังสือเก่าที่จัดเป็นเอกสารปฐมภูมิทางด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของประเทศไทย คือ

1.1.1 จัดพิมพ์ในช่วง 50 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย เพิ่มราคาร้อยละ 100

1.1.2 จัดพิมพ์ในช่วง 30 ปีต่อมาของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย เพิ่มร้อยละ 50

1.2 หนังสือคัมภีร์ตัวเขียนหรือคัมภีร์ตัวพิมพ์ดีด

1.2.1 คัมภีร์ตัวเขียนซึ่งคัดลอกมาจากสมุดไทยโบราณของเดิม แบ่งออกเป็น 2 ราคา คือ คัมภีร์ที่เป็นลายพระหัตถ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เพิ่มร้อยละ 100 คัมภีร์ที่เป็นลายมือผู้คัดลอก เพิ่มร้อยละ 50

1.2.2 คัมภีร์ตัวพิมพ์ดีดซึ่งคัดลอกจากสมุดไทยโบราณของเดิม เพิ่มร้อยละ 20

1.3 หนังสือที่พิมพ์จำนวนจำกัด หรือพิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ

1.3.1 พิมพ์จำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เพิ่มร้อยละ 20 ทั้งนี้ เนื่องจากหนังสือประเภทนี้ไม่ได้พิมพ์จำหน่าย จำนวนที่พิมพ์จึงน้อย และไม่อาจหาซื้อได้ทั่วไป แต่อาจมีการพิมพ์ซ้ำในโอกาสอื่น ๆ ได้

1.3.2 พิมพ์จำนวนจำกัดเพื่อมอบให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ เพิ่มร้อยละ 50 เนื่องจากเป็นหนังสือที่จัดทำพิเศษให้เฉพาะบุคคลหรือกลุ่ม จึงมีลักษณะพิเศษกว่าหนังสือที่จัดทำจำหน่ายทั่วไป หรืออาจไม่มีการพิมพ์จำหน่ายด้วย

1.4. หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก และหนังสือที่พิมพ์จากต้นฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณ ไบรามาณคสิโมสร ราชบัณฑิตยสภา และกรมศิลปากร

1.4.1 หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก เพิ่มร้อยละ 20 (แต่อาจมีคุณค่าทางเนื้อหาไม่สูงนัก ราคาอาจสูงได้มากกว่าโดยการให้ราคาที่เนื้อหา)

1.4.2 หนังสือที่พิมพ์จากแหล่งต้นฉบับต่าง ๆ เพิ่มร้อยละ 20 หนังสือที่พิมพ์จากแหล่งต้นฉบับนี้อาจไม่ใช่ฉบับพิมพ์ครั้งแรก แต่เป็นหนังสือที่มีคุณค่า

2. หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง จำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ

2.1 หนังสือที่เป็นผลงานเพียงเรื่องเดียว หรือเป็นผลงานเพียงส่วนน้อยที่แตกต่างไปจากผลงานส่วนใหญ่ของนักเขียนนั้น เพิ่มร้อยละ 20

2.2 พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เพิ่มร้อยละ 20

2.3 หนังสือที่ได้รับรางวัลหรือชนะการประกวด เพิ่มร้อยละ 20 (ให้ราคาหายาก เพราะเหตุว่าพิมพ์มานานแล้ว และมีคุณค่าในเนื้อหา แต่หนังสือมีส่วนมากมักมีการพิมพ์ซ้ำ ถ้าเป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก จะได้ราคาเพิ่มในข้อพิมพ์ครั้งแรกแล้ว)

3. หนังสือเก่าที่มีสภาพเล่มสมบูรณ์หรือมีรูปเล่มสวยงาม จำแนกออกเป็น 4 ลักษณะ

3.1 หนังสือเก่าที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์

3.1.1 พิมพ์ไม่เกิน พ.ศ. 2460 เพิ่มร้อยละ 10

3.1.2 พิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2461-2474 เพิ่มร้อยละ 5

ทั้งนี้ เนื่องจากการสำรวจราคาตลาด ซึ่งปรากฏว่า ราคาของหนังสือลักษณะดังกล่าวที่พิมพ์แต่ละช่วงเวลามีราคาต่างกันไม่มากนัก

3.2 หนังสือที่จัดทำอย่างประณีตสวยงาม

3.2.1 ปกแข็ง หุ้มแรกขึ้น มีลวดลายสวยงาม พิมพ์ด้วยอักษรทอง เพิ่มร้อยละ 20

3.2.2 ปกแข็ง ตกแต่งด้วยวัสดุพิเศษ มีลวดลายละเอียด ประณีต เย็บเล่มแข็งแรง อาจหาทองที่ขอบหน้าเฉพาะก้านบน หรือทั้งสามก้าน เพิ่มร้อยละ 50 ถึง 70 ตามสภาพที่ปรากฏ

3.3 หนังสือที่มีภาพประกอบมีคุณค่า เพิ่มร้อยละ 20 เนื่องจากภาพประกอบที่มีคุณค่าในหนังสือส่วนพระองค์ส่วนใหญ่ เป็นภาพพระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งหาได้ยาก แต่อาจดูได้จากหอจดหมายเหตุ

3.4 หนังสือที่มีรูปเล่มและขนาดต่างไปจากธรรมดา ในที่นี้ไม่เพิ่มราคา เพราะราคาค้นของหนังสือแต่ละเล่มแตกต่างกันไปตามขนาดอยู่แล้ว และไม่มีหนังสือขนาดใหญ่มากหรือเล็กมากกว่าขนาดปกคตินัก

4. หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง จำแนกเป็น 4 ลักษณะ

4.1 หนังสือที่มีภาพหรือลายมือของผู้แต่ง

4.1.1 มีภาพผู้แต่ง เพิ่มร้อยละ 5 เนื่องจากภาพของผู้แต่งอาจมีปรากฏอยู่ในหนังสืออื่นทั้งที่แต่งโดยผู้แต่งคนเดียวกันหรือไม่ใช้ก็ได้

4.1.2 มีลายมือผู้แต่ง เพิ่มร้อยละ 20 เนื่องจากลายมือของผู้แต่งจะปรากฏเฉพาะในหนังสือบางเล่มเท่านั้น และในบางกรณีอาจเพิ่มมากกว่าร้อยละ 20 ได้ แล้วแต่ว่าผู้แต่งเป็นใคร เช่น ผู้แต่ง คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาจเพิ่มถึงร้อยละ 100

4.2 หนังสือที่มีบรรณสิทธิ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เพิ่มร้อยละ 50

4.3 หนังสือที่มีลายมือชื่อหรือข้อความที่เจ้าของเดิมเขียนไว้ ซึ่งในการประเมินราคาครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นลายพระหัตถ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เพิ่มร้อยละ 30-50 เนื่องจากปริมาณข้อความที่ทรงไว้มีต่างกัน ข้อความเหล่านี้ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของหนังสือ ตลอดจนทราบถึงความสัมพันธ์หรือความสำคัญหรือความสนใจของผู้ครอบครองหนังสือเดิม

4.4 หนังสือที่มีเอกสารปะกั้น หรือสอดอยู่ภายในเล่ม ซึ่งมีทั้งเอกสารที่มีคุณค่าในเนื้อหา มากและน้อย

4.4.1 เอกสารที่มีค่าในเนื้อหา เพิ่มร้อยละ 10

4.4.2 เอกสารที่มีค่าในเนื้อหาน้อย เพิ่มร้อยละ 2

นอกจากการกำหนดราคาเพิ่มจากราคาค้นตามคุณสมบัติเฉพาะของหนังสือหายากดังกล่าวแล้ว เนื่องจากหนังสือหายากที่นำมาประเมินราคานั้นล้วนเป็นหนังสือเก่าทั้งสิ้น ดังนั้น ย่อมมีการชำรุดเสียหายเกิดขึ้นแก่หนังสือเหล่านั้นมากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งการชำรุดเสียหายนี้จะมีผลทำให้ราคาของหนังสือลดลง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดส่วนลดเป็นอัตราร้อยละ ตามลักษณะการชำรุดเสียหาย ดังนี้

ปกสันขาดห่างเล็กน้อย ลด ร้อยละ 5

ปกสันขาดห่างมาก ลด ร้อยละ 10

ไม่มีปกเลย ลด ร้อยละ 15

บางหน้าหลุด แต่ยังคงอยู่ ลด ร้อยละ 10

ตัวเล่มแข็งแรง ขาดบางหน้า ลด ร้อยละ 15

ตัวเล่มไม่แข็งแรง หลุดเป็นแผ่นแต่อยู่ครบ ลด ร้อยละ 15

ตัวเล่มไม่แข็งแรง หลุดเป็นแผ่นและไม่ครบ ลด ร้อยละ 20

มีรอยหนอนหนังสือหรือรากชำรุดเล็กน้อย ลด ร้อยละ 5

มีรอยหนอนหนังสือหรือรากชำรุดมาก ลด ร้อยละ 10

มีรอยหนอนหนังสือมากอยู่ทั่วไปทั้งเล่ม ลด ร้อยละ 15

กล่าวโดยสรุป ราคาของหนังสือหายากแต่ละเล่มซึ่งผู้วิจัยประเมินสำหรับการวิจัยเรื่องนี้ จะได้จากถ่วงน้ำหนักกับราคาเพิ่มตามลักษณะพิเศษของหนังสือแต่ละเล่มคิดเป็นร้อยละตามเกณฑ์ ได้เป็นราคาเท่าใดแล้วจึงนำราคานั้นมาคิดหักตามลักษณะชำรุดเสียหายของตัวเล่มตามที่กำหนด จำนวนที่ได้ในครั้งสุดท้ายจะเป็นราคาประเมินของหนังสือเล่มนั้น ๆ ทั้งนี้ในการคำนวณราคา หากมีทศนิยมจะปัดทิ้ง

ในการวิจัยเพื่อประเมินราคาโดยประมาณของหนังสือหายากครั้งนี้ มีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้

1. ไม่นำเนื้อหาของหนังสือมาใช้ในการพิจารณาเพื่อประเมินราคา

เนื่องจากหนังสือของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ที่หอสมุดกลางมีอยู่ เป็นหนังสือที่คัดเลือกสรร เนื้อหาแล้ว

2. ในการประเมินราคาหนังสือหายากครั้งนี้ ใช้เกณฑ์พิจารณาเฉพาะ คุณสมบัติของหนังสือเท่านั้น มิได้นำปัจจัย 4 ประการข้างต้น คือ ความหายากของหนังสือ ความเร่งด่วนของผู้ซื้อ เงินทุนของผู้ซื้อ และการคิดราคาหนังสือชุด มาร่วมใช้พิจารณาด้วย

ดังนั้น ราคาที่ได้จากการประเมิน จึงเป็นเพียงราคาโดยประมาณตามแนว เหตุผลที่ศึกษาเท่านั้น ราคาจริงในตลาดค้าหนังสืออาจสูงหรือต่ำกว่านี้ได้

สถาบันวิทย์บริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรก เป็นการประเมินค่าตามเกณฑ์ประเมินค่าหนังสือหายาก

ส่วนที่สอง เป็นการประเมินราคาตามเกณฑ์ประเมินราคาค่าหนังสือหายาก

การประเมินทั้งสองส่วนนี้ จะแสดงผลการประเมินด้วยตารางและคำอธิบายตารางของแต่ละส่วน

การประเมินค่าตามเกณฑ์ประเมินค่าหนังสือหายาก

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ตามคุณสมบัติดังนี้ คือ

1. หนังสือที่มีความสำคัญทางบ้านประวัติการพิมพ์ จำแนกออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

1.1 หนังสือเก่าที่จัดเป็นเอกสารปฐมภูมิบ้านประวัติการพิมพ์ของประเทศไทย คือ จัดพิมพ์ในช่วง 50 - 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2379 - 2430 หรือ พ.ศ. 2378 - 2460)

1.2 หนังสือต้นฉบับตัวเขียนหรือต้นฉบับตัวพิมพ์ดีด

1.3 หนังสือที่พิมพ์จำนวนจำกัด (Limited Edition) หรือพิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ

1.4 หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก (First Edition) และหนังสือพิมพ์จากต้นฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณ โบราณคดีสโมสร และราชบัณฑิตยสภา

2. หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง (Reputations) จำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

2.1 หนังสือที่เป็นผลงานเพียงเรื่องเดียว หรือเป็นผลงานเพียงส่วน

น้อยที่แตกต่างไปจากผลงานส่วนใหญ่ของนักเขียนนั้น

2.2 พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

2.3 หนังสือที่ได้รับรางวัลหรือชนะการประกวด

3. หนังสือเก่าที่มีสภาพเล่มสมบูรณ์ หรือมีรูปเล่มสวยงาม จำแนกออกเป็น

4 ลักษณะ ได้แก่

3.1 หนังสือเก่าที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีสภาพรูปเล่ม

สมบูรณ์

3.2 หนังสือที่จัดทำอย่างประณีตสวยงาม

3.3 หนังสือที่มีภาพประกอบมีคุณค่า

3.4 หนังสือที่มีขนาดและรูปเล่มต่างไปจากธรรมดา (ไม่รวมถึงต้น

ฉบับตัวเขียนและต้นฉบับตัวพิมพ์ดีด ซึ่งต่างกันด้วยลักษณะของวัสดุที่ใช้บันทึก ได้แก่ สมุด และกระดาษพิมพ์ที่เก็บรวบรวมไว้ในแฟ้ม)

4. หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง (Provenance) จำแนกเป็น

4 ลักษณะ ได้แก่

4.1 หนังสือที่มีภาพหรือลายมือของผู้แต่ง หรือภาพของเจ้าของอยู่

ภายในเล่ม

4.2 หนังสือที่มีบรรณสิทธิ์ (Bookplate) คือ ป้ายหรือตรา

ประจำตัวของเจ้าของหนังสือ

4.3 หนังสือฉบับที่มีลายมือชื่อหรือข้อความที่เจ้าของเดิมเขียนไว้

ภายในเล่ม

4.4 หนังสือที่มีเอกสารปะคั้น หรือสอดอยู่ในเล่ม

หนังสือหายากเล่มหนึ่งอาจมีคุณสมบัติของหนังสือหายากเพียง 1 ลักษณะ หรือมากกว่า 1 ลักษณะได้

ในการประเมินค่าหนังสือหายากครั้งนี้ ในชั้นต้นผู้วิจัยได้จำแนกหนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ออกเป็น 10 หมวด (Classes) ตามระบบการจัดหมู่แบบทศนิยมคิวอี้ (Dewey Decimal Classification System) ก่อน เพื่อศึกษาเนื้อหาของหนังสือตามวัตถุประสงค์ข้อแรกของการวิจัย

หนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ มีจำนวนทั้งสิ้น 1,116 เล่ม พิมพ์ในระหว่าง พ.ศ. 2406 - 2480 แต่เนื่องจากการประเมินค่าครั้งนี้ ได้จำกัดปีพิมพ์ของหนังสือที่จะใช้ในการประเมินไว้ถึงเพียงพ.ศ. 2474 อันเป็นที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถสิ้นพระชนม์เท่านั้น จึงจำเป็นต้องตัดหนังสือที่พิมพ์หลังพ.ศ. 2474 ออก 8 เล่ม หนังสือที่ตัดออกเป็นหนังสือในหมวดปรัชญา 2 เล่ม (พิมพ์เมื่อพ.ศ. 2475) หมวดศาสนา 2 เล่ม (พิมพ์เมื่อพ.ศ. 2477 และ พ.ศ. 2480) หมวดประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ 4 เล่ม (พิมพ์เมื่อพ.ศ. 2479)

เมื่อตัดหนังสือที่พิมพ์หลัง พ.ศ. 2474 ไปแล้ว เหลือหนังสือที่ใช้ประเมินค่า จำนวน 1,108 เล่ม แยกตามหมวดวิชาตามระบบการจัดหมู่แบบทศนิยมทวิอรรถ ได้ ดังปรากฏในการวางที่ 1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนหนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ ทั้งหมด หนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่ใช้พิจารณา และหนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่เป็นหนังสือหายาก คิกเป็นร้อยละ

N = 1,108

หมวดหมู่	จำนวน หนังสือทั้งหมด	จำนวน หนังสือที่ใช้พิจารณา	จำนวน หนังสือหายาก
เบ็ดเตล็ด	7	7 (100)	7 (100)
ปรัชญา	* 2	-	-
ศาสนา	647	645 (100)	508 (78.760)
สังคมศาสตร์	91	91 (100)	91 (100)
ภาษาศาสตร์	31	31 (100)	31 (100)
วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์	8	8 (100)	8 (100)
วิทยาศาสตร์ประยุกต์	18	18 (100)	18 (100)
ศิลปะและการบันเทิง	9	9 (100)	9 (100)
วรรณคดี	197	197 (100)	195 (98.985)
ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์	106*	102 (100)	102 (100)
รวม	1,116	1,108 (100%)	969 (87.455%)

* มีหนังสือที่พิมพ์หลัง พ.ศ. 2474

จากตารางที่ 1 พบว่า หนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ที่ใช้ประเมินค่า จำนวน 1,108 เล่มนั้น เป็นหนังสือในหมวดศาสนามากที่สุด จำนวน 645 เล่ม รองลงมาได้แก่หมวดวรรณคดี 197 เล่ม หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ 102 เล่ม หมวดสังคมศาสตร์ 91 เล่ม หมวดภาษาศาสตร์ 31 เล่ม หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ 18 เล่ม หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ 8 เล่ม และหมวดที่มีน้อยที่สุดได้แก่ หมวดเบ็ดเตล็ด 7 เล่ม ส่วนหมวดปรัชญาซึ่งมีเพียง 2 เล่มนั้น ได้คัดออกไปเพราะพิมพ์ใน พ.ศ. 2475 จึงไม่มีหนังสือหมวดนี้ในการประเมินค่า

เมื่อนำหนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ มาประเมินค่าตามเกณฑ์ประเมินค่า หนังสือหายากแล้ว ปรากฏว่า หนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ เป็นหนังสือหายาก จำนวน 969 เล่ม หรือคิดเป็นร้อยละ 87.455 ของหนังสือทั้งหมด 1,108 เล่ม ซึ่งเมื่อจำแนกเป็นหมวดวิชาตามระบบการจัดหมู่แบบทศนิยมคิวอี้แล้วพบว่า หนังสือในหมวดเบ็ดเตล็ด หมวดสังคมศาสตร์ หมวดภาษาศาสตร์ หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ หมวดวิทยาศาสตร์—ประยุกต์ หมวดศิลปะและการบันเทิง หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ เป็นหนังสือหายากทุกเล่ม คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนหนังสือทั้งหมดในแต่ละหมวด ส่วนหมวดศาสนาเป็นหนังสือหายาก 508 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 78.760 หมวดวรรณคดีเป็นหนังสือหายาก 195 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 98.985 ของหมวดนั้น ๆ

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จำแนกหมวดวิชาตามแผนการจัดหมู่แบบทศนิยมคิวอี้แล้วนั้น นำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแบ่งเนื้อหาทางค่านิยมมนุษยศาสตร์ของคณะกรรมการแห่งชาติค่านิยมมนุษยศาสตร์แห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งระบุไว้ว่า วิชามนุษยศาสตร์นั้นประกอบด้วยเนื้อหาทางค่านิยมปรัชญา ศาสนา ภาษาศาสตร์ ศิลปะ และการบันเทิง วรรณคดี ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ (The Commission on the Humanities 1960: 10) ได้ทั้งปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์
ที่จำแนกหมวดวิชาตามแผนการจัดหมู่แบบทศนิยมทวิวิธี เปรียบ
เทียบกับเกณฑ์การแบ่งเนื้อหาตามวิชามนุษยศาสตร์ของคณะ
กรรมการแห่งชาติด้านมนุษยศาสตร์แห่งสหรัฐอเมริกา

N = 969

หมวดหมู่	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ	
			มนุษย- ศาสตร์	สาขา อื่น ๆ
เบ็ดเตล็ด	7	0.722		0.722
ปรัชญา *	-	-	-	-
ศาสนา *	508	52.425	52.425	
สังคมศาสตร์	91	9.391		9.391
ภาษาศาสตร์ *	31	3.199	3.199	
วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์	8	0.826		} 2.684
วิทยาศาสตร์ประยุกต์ *	18	1.858		
ศิลปะและการบันเทิง	9	0.929	0.929	
วรรณคดี *	195	20.124	20.124	
ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ *	102	10.526	10.526	
รวม	969	100	87.203	12.075

* หนังสือในสาขามนุษยศาสตร์

จากตารางที่ 2 พบว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ถึงร้อยละ 87.203 เป็นหนังสือทางด้านมนุษยศาสตร์ อันประกอบด้วยหนังสือในหมวดศาสนา ภาษาศาสตร์ ศิลปะและการบันเทิง วรรณคดี ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะหมวดศาสนานั้นมีถึงร้อยละ 52.425 และหมวดวรรณคดีร้อยละ 20.124 ของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ทั้งหมดนี้นอกนั้นเป็นหนังสือทางด้านสังคมศาสตร์ ร้อยละ 9.391

วิทยาศาสตร์ ร้อยละ 2.684 และเบ็คเตลิคซึ่งมีน้อยที่สุดอีกร้อยละ 0.722

จากจำนวนหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ที่เน้นหนักทางด้านมนุษยศาสตร์นั้น แสดงให้เห็นว่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงสนพระทัยในวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องของพุทธศาสนา และยังสนพระทัยเกี่ยวกับวรรณคดี สมดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีลายพระราชหัตถ์พระราชทานไว้ในหนังสือพระนลคำหลวงว่า "ถวายนกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ผู้ทรงฝึกฝนในวรรณคดี" นอกจากนี้ ยังสนพระทัยในเรื่องของประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์และภาษาศาสตร์อีกด้วย

สำหรับเรื่องอื่น ๆ อันได้แก่ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ศิลปะและการบันเทิง และเบ็คเตลิคที่มีจำนวนไม่มากนัก อาจเนื่องมาจากความนิยมผลิตหนังสือดังกล่าว ในสมัยนั้นมีน้อยดังปรากฏในงานวิจัยของสุวัฒน์ ล่องแสงจันทร์ (2513) และอรุณ สุภัทราวาดู (2518) ว่า หนังสือในหมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ศิลปะการบันเทิง เบ็คเตลิคและปรัชญาเป็นหนังสือที่ได้รับความสนใจน้อย ส่วนหมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์นั้น ได้รับความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ และยังปรากฏในงานวิจัยของพรทิพย์ โล่ห์วีระ (2528) ด้วยว่า หนังสือหายากของศูนย์ฯนี้ไปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์มีหมวดเบ็คเตลิคน้อยที่สุดเช่นกัน

ตารางที่ 3 หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ จำแนกตามประเภทของหนังสือหายาก 4 ประเภท ศึกษารายละเอียด

N = 969

ประเภทของหนังสือหายาก	หมวดหมู่											P (%)
	เบ็ดเตล็ด	ปรัชญา	ศาสนา	สังคมศาสตร์	ภาษาศาสตร์	วิทยาปริพจน์	วิทยาศาสตร์ประยุกต์	ศิลปะและการบันเทิง	วรรณคดี	ประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์	รวม	
ประเภทที่ 1	7 (0.722)	-	331 (34.159)	88 (9.082)	24 (2.477)	8 (0.826)	17 (1.754)	9 (0.929)	165 (17.027)	97 (10.010)	746 (76.986)	969 (100)
ประเภทที่ 2	-	-	37 (3.818)	-	-	-	-	-	6 (0.619)	3 (0.310)	46 (4.747)	969 (100)
ประเภทที่ 3	2 (0.206)	-	372 (38.390)	41 (4.231)	20 (2.064)	4 (0.413)	9 (0.929)	5 (0.516)	133 (13.726)	67 (6.914)	653 (67.389)	969 (100)
ประเภทที่ 4	6 (0.619)	-	437 (45.096)	67 (6.915)	25 (2.580)	5 (0.516)	16 (1.651)	4 (0.413)	132 (13.622)	83 (8.566)	775 (79.979)	969 (100)

P = จำนวนร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ทั้งหมด

- หนังสือหายากประเภทที่ 1 คือ หนังสือที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์พิมพ์
- หนังสือหายากประเภทที่ 2 คือ หนังสือหายากที่มีเนื้อหาไม่หนักแน่นจริงจัง
- หนังสือหายากประเภทที่ 3 คือ หนังสือหายากที่เป็นหนังสือเก่า แต่มีสภาพสมบูรณ์ หรือรูปเล่มสวยงาม หรือมีภาพประกอบที่สำคัญ
- หนังสือหายากประเภทที่ 4 คือ หนังสือหายากที่มีประวัติการครอบครอง

หมายเหตุ หนังสือเล่มหนึ่ง ๆ อาจมีคุณสมบัติของหนังสือหายากมากกว่า 1 ประเภท

จากตารางที่ 3 เมื่อนำหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ จำนวน 969 เล่ม มาจำแนกตามประเภทใหญ่ ๆ ของหนังสือหายาก 4 ประเภท พบว่า หนังสือหายากประเภทที่ 4 คือ หนังสือหายากที่มีประวัติการครอบครองมีมากที่สุดจำนวน 775 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 79.979 รองลงมาได้แก่ หนังสือหายากประเภทที่ 1 คือ หนังสือหายากที่มีความสำคัญทางด้านประวัติการพิมพ์ จำนวน 746 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 76.986 รองลงมาได้แก่ หนังสือหายากประเภทที่ 3 คือ หนังสือหายากที่เป็นหนังสือเก่าแก่มีสภาพสมบูรณ์ หรือมีรูปเล่มสวยงาม หรือมีภาพประกอบที่สำคัญ จำนวน 653 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 67.389 ส่วนหนังสือหายากประเภทที่มีน้อยที่สุด ได้แก่ หนังสือหายากประเภทที่ 2 คือ หนังสือหายากที่มีเนื้อหาเป็นทีกกล่าวขวัญถึง จำนวน 46 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 4.747

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ประเภทที่มีความสำคัญทางด้านประวัติการพิมพ์ จำนวน 730 เล่ม เป็นหนังสือหายากหมวดศาสนามากที่สุด จำนวน 331 เล่ม รองลงมาได้แก่ หมวดวรรณคดี จำนวน 165 เล่ม หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ จำนวน 97 เล่ม หมวดสังคมศาสตร์ จำนวน 88 เล่ม หมวดภาษาศาสตร์ จำนวน 24 เล่ม หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ จำนวน 17 เล่ม หมวดศิลปะและการบันเทิง จำนวน 9 เล่ม และหมวดที่มีน้อยที่สุด ได้แก่ หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ จำนวน 8 เล่ม

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ที่มีเนื้อหาเป็นทีกกล่าวขวัญถึง (Reputations) จำนวน 46 เล่ม เป็นหนังสือหายากหมวดศาสนามากที่สุด จำนวน 37 เล่ม รองลงมาได้แก่ หมวดวรรณคดี จำนวน 6 เล่ม และหมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ จำนวน 3 เล่ม ส่วนหมวดอื่น ๆ ได้แก่ หมวดเบ็ดเตล็ด หมวดปรัชญา หมวดสังคมศาสตร์ หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ และหมวดศิลปะและการบันเทิง ไม่มีหนังสือหายากประเภทนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ สุทัศน์ ส่องแสงจันทร์ (2513) และ อรุณ สุภัทรากุล (2518) ดังที่ได้อธิบายไว้แล้วในตารางที่ 2

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ประเภทที่เป็นหนังสือเก่าแก่มีสภาพสมบูรณ์หรือมีรูปเล่มสวยงาม หรือมีภาพประกอบที่สำคัญจำนวน 653 เล่ม เป็นหนังสือหา-

ยากหมวดศาสนามากที่สุด จำนวน 372 เล่ม รองลงมาได้แก่หมวดวรรณคดี จำนวน 133 เล่ม หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ 67 เล่ม หมวดสังคมศาสตร์ จำนวน 41 เล่ม หมวดภาษาศาสตร์ จำนวน 20 เล่ม หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ จำนวน 9 เล่ม หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ จำนวน 4 เล่ม หมวดศิลปะและการบันเทิง จำนวน 5 เล่ม และหมวดที่น้อยที่สุด ได้แก่ หมวดเบ็ดเตล็ด จำนวน 2 เล่ม

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ประเภทที่มีประวัติการครอบครอง จำนวน 775 เล่ม เป็นหนังสือหมวดศาสนามากที่สุด จำนวน 437 เล่ม รองลงมาได้แก่ หมวดวรรณคดี จำนวน 132 เล่ม หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ จำนวน 83 เล่ม หมวดสังคมศาสตร์ จำนวน 67 เล่ม หมวดภาษาศาสตร์ จำนวน 25 เล่ม หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ จำนวน 16 เล่ม หมวดเบ็ดเตล็ด จำนวน 6 เล่ม หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ จำนวน 5 เล่ม และหมวดศิลปะและการบันเทิง จำนวน 4 เล่ม

จากผลการวิจัยถึงประเภทของหนังสือหายากในครั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับ ผลการวิจัยของพรทิพย์ โล่ห์วีระ (2528) และของฐิตยารัตน์ อินทวงศ์ (2529) ปรากฏว่า มีผลการวิจัยที่ตรงกันคือ หนังสือหายากประเภทที่ 2 ได้แก่ หนังสือที่มีเนื้อหา เป็นที่กล่าวขวัญถึงมีน้อยที่สุด ส่วนหนังสือหายากประเภทอื่น ๆ นั้น เมื่อนำผลการวิจัยทั้ง 3 เรื่องมาเปรียบเทียบกัน ปรากฏว่า ได้ผลแตกต่างกันคือ หนังสือหายากภาษาไทย ส่วนพระองค์ฯ ที่ศูนย์ฯ ผลิตเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ จากผลการวิจัยของพรทิพย์ โล่ห์วีระ (2528) เป็นหนังสือหายากประเภทที่มีความสำคัญทางด้านประวัติการพิมพ์ในประเทศไทยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ หนังสือหายากประเภทที่มีประวัติการครอบครอง และหนังสือหายากประเภทหนังสือเก่าที่มีสภาพสมบูรณ์หรือมีรูปเล่มสวยงาม ในขณะที่ หนังสือหายากภาษาไทยที่ห้องสมุดสยามสมาคม จากผลการวิจัยของฐิตยารัตน์ อินทวงศ์ (2529) เป็นหนังสือหายากประเภทหนังสือเก่าที่มีสภาพสมบูรณ์ หรือมีรูปเล่มสวยงามมากที่สุด รองลงมาได้แก่ หนังสือหายากประเภทที่มีความสำคัญทางด้านประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย และหนังสือหายากประเภทที่มีประวัติการครอบครอง สำหรับหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ในห้องกรมพระจันทูรินฤนาถ จากผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นหนังสือหายากประเภทที่มีประวัติการครอบครองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ หนังสือหายากที่มีความสำคัญทางด้านประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย และหนังสือหายากประเภทที่มีสภาพ

สมบูรณ์ หรือมีรูปเล่มสวยงาม จากผลการวิจัยเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า ห่องสมุดหนังสือหายากจะมีหนังสือหายากประเภทใดมากที่สุดขึ้นอยู่กับประวัติความเป็นมา และจุดมุ่งหมายในการจัดตั้งห่องสมุดที่แตกต่างกัน

สำหรับหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของกรมพระจันทบุรีนฤนาถนั้น ได้กล่าวแล้วว่า เป็นประเภทที่มีประวัติการครอบครองมากที่สุด ประวัติการครอบครองนี้ จัดเป็นข้อมูลอย่างหนึ่งในการพิจารณาเอกสารภายใน (Internal Criticism) หนังสือที่มีประวัติการครอบครองของบุคคลหรือห่องสมุดที่มีชื่อเสียง จัดเป็นหนังสือหายากที่มีค่าและราคาสูง เนื่องจากหลักฐานที่แสดงถึงประวัติการครอบครองต่าง ๆ นั้น มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และชีวประวัติของบุคคล ทั้งตัวผู้เป็นเจ้าของและผู้เกี่ยวข้อง

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ทั้ง 4 ประเภทใหญ่ นำมาจำแนกตามลักษณะเฉพาะของหนังสือแต่ละประเภทได้ ดังปรากฏในตารางที่ 4 ถึง ตารางที่ 9

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ประเภทที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ จำนวนตามลักษณะเฉพาะ
4 ลักษณะ คิดเป็นร้อยละ

N = 969

ประเภท ของหนังสือ หายาก	หมวดหมู่	ลักษณะ										ร้อยละ	หมายเหตุ
		เบ็ดเตล็ด	ปรัชญา	สังคม ศาสนา	ภาษา ศาสตร์	วิทยา ศาสตร์	วิชา ศาสตร์	ศิลปะและ การบันเทิง ประยุก	วรรณคดี	ประวัติ ศาสตร์	รวม		

หนังสือประเภทที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์พิมพ์

1.	7	-	331	88	24	8	17	9	165	97	746	76.986	
1.1	1	-	159	44	16	4	2	3	72	26	327	33.746	
1.2	-	-	15	1	5	1	-	-	4	-	26	2.683	ตัวเขียน 15 เล่ม ตัวพิมพ์ 11 เล่ม
1.3	5	-	185	41	3	5	15	7	102	85	448	46.233	
1.4	6	-	129	53	11	3	9	7	73	81	372	38.390	พิมพ์ครั้งแรก 148 เล่ม พิมพ์จากแหล่งต้นฉบับ 266 เล่ม (ตามตีพิมพ์ในภาคพิมพ์)

1. จำนวนรวมของหนังสือหายากประเภทที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์พิมพ์แต่ละหมวด
 - 1.1 หนังสือหายากที่จัดเป็นเอกสารปฐมภูมิทางด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของประเทศไทย
 - 1.2 หนังสือหายากที่เป็นต้นฉบับตัวเขียนหรือตัวพิมพ์
 - 1.3 หนังสือหายากที่จัดพิมพ์จำนวนจำกัด หรือพิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ
 - 1.4 หนังสือหายากที่เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก หรือพิมพ์จากต้นฉบับของหอพระสมุดฯ วิทยาลัยฯ โบราณคดีและ
และราชบัณฑิตยสภา

หมายเหตุ หนังสือเล่มหนึ่ง ๆ อาจมีคุณสมบัติของหนังสือหายากได้มากกว่า 1 ลักษณะ

จากตารางที่ 4 หนังสือหายากประเภทที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์พิมพ์จำนวน 746 เล่ม เมื่อจำแนกตามลักษณะเฉพาะ 4 ลักษณะ ปรากฏว่า เป็นหนังสือหายากที่พิมพ์จำนวนจำกัด (Limited Edition) หรือพิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ มากที่สุดจำนวน 448 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 46.233 ซึ่งสามารถจำแนกตามโอกาสที่พิมพ์ได้ดังจะปรากฏในตารางที่ 5 รองลงมาเป็นหนังสือหายากที่เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก (First Edition) และหนังสือที่พิมพ์จากต้นฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ โบราณคดี สโมสร และราชบัณฑิตยสภา จำนวน 372 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 38.392 ในจำนวน 372 เล่มนี้ เป็นหนังสือที่พิมพ์จากต้นฉบับต่าง ๆ 266 เล่ม จำแนกตามแหล่งต้นฉบับได้ดังจะปรากฏในตารางที่ 6 รองลงมาเป็นหนังสือหายากที่จัดเป็นเอกสารปฐมภูมิด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของประเทศไทยคือ พิมพ์ไม่เกิน พ.ศ.-2460 จำนวน 327 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 33.746 และที่น้อยที่สุดได้แก่ หนังสือหายากที่เป็นต้นฉบับตัวเขียน และต้นฉบับตัวพิมพ์คิด จำนวน 26 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 2.683 ในจำนวน 26 เล่มนี้เป็นต้นฉบับตัวเขียน 15 เล่ม และตัวพิมพ์คิด 11 เล่ม

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่พิมพ์จำนวนจำกัด (Limited Edition) หรือพิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวน 448 เล่ม ซึ่งปรากฏในตารางที่ 4 นั้น สามารถจำแนกตามโอกาสที่จัดพิมพ์ได้ ดังนี้

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของหนังสือที่จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสต่าง ๆ จำแนกตามโอกาสที่พิมพ์คิดเป็นร้อยละ

N = 448

โอกาสที่จัดพิมพ์	จำนวน	ร้อยละ
งานศพ	258	57.589
งานมงคล	175	39.063
งานพระราชพิธี	15	3.348
รวม	448	100

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า หนังสือที่จัดพิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์เนื่องในงานศพมากที่สุด จำนวน 258 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 57.589 หนังสือเล่มที่เก่าที่สุดคือ พระราชนิพนธ์โคอารีซิมทราม กับตามเสด็จประพาสไทรโยค ซึ่งพิมพ์ในงานบำเพ็ญพระราชกุศลในการพระศพ ม.จ.ชายหุติ เมื่อพ.ศ. 2431 รองลงมาได้แก่ หนังสือที่จัดพิมพ์เนื่องในงานมงคล เช่น งานวันเกิด วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ และงานกรฐิน จำนวน 175 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 39.063 หนังสือเล่มที่เก่าที่สุด คือ พระไตรปิฎก ที่พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ ร.ศ. 112 และหนังสือที่พิมพ์เนื่องในงานพิธี เช่น งานยี่นชิงช้า และพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ มีน้อยที่สุด จำนวน 15 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 3.348

สำหรับหนังสือหายากที่จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสต่าง ๆ และเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์เนื่องในงานศพมากที่สุดนี้ เมื่อพิจารณาประกอบกับเนื้อหาที่ปรากฏในตารางที่ 4 แล้ว พบว่า ส่วนใหญ่มีเนื้อหาอยู่ในหมวดศาสนา ซึ่งเท่าที่ได้ศึกษาจากตัวเล่มจริงพบว่า เนื้อหาของหนังสือเหล่านี้ นอกจากจะให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาแล้ว ยังนิยมให้ข้อคิดเป็นเชิงเตือนให้ระลึกถึงมรณานุสติด้วยเสมอ

สำหรับหนังสือหายากที่เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก (First Edition) และหนังสือที่พิมพ์จากต้นฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณ โบราณคดีสโมสร และราชบัณฑิตยสถาน จำนวน 372 เล่ม ดังปรากฏในตารางที่ 4 นั้น เป็นหนังสือหายากที่จัดพิมพ์จากแหล่งต้นฉบับที่สำคัญทั้งสาม จำนวน 266 เล่ม จำแนกตามแหล่งต้นฉบับได้ ดังนี้

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของหนังสือที่จัดพิมพ์จากแหล่งต้นฉบับที่สำคัญ จำแนกตามแหล่งต้นฉบับ

N = 266

แหล่งต้นฉบับ	จำนวน	ร้อยละ
หอพระสมุดวชิรญาณ	178	66.917
โบราณคดีสโมสร	84	31.579
ราชบัณฑิตยสถาน	4	1.504
รวม	266	100

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า หนังสือที่จัดพิมพ์จากแหล่งต้นฉบับสำคัญ เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์จากต้นฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณมากที่สุด จำนวน 178 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 66.917 เล่มที่เก่าที่สุดคือ มหาวงษ์พงศาวดารลังกาทวีป ซึ่งพิมพ์เมื่อพ.ศ. 2454 รองลงมาได้แก่ หนังสือที่จัดพิมพ์จากต้นฉบับของโบราณคดีสโมสร จำนวน 84 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 31.579 เล่มที่เก่าที่สุดคือ พระราชปุจฉา พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2455 และที่น้อยที่สุด ได้แก่หนังสือที่จัดพิมพ์จากต้นฉบับของราชบัณฑิตยสถาน จำนวน 4 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 1.504 เล่มที่เก่าที่สุดคือ พระนลคำหลวง พิมพ์เมื่อพ.ศ. 2469

จากผลที่ปรากฏในตารางที่ 6 หนังสือจากแหล่งต้นฉบับสำคัญมีจำนวนมากน้อยต่างกันนี้ อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากระยะเวลาในการจัดตั้ง และจุดมุ่งหมายในการคัดเลือกหนังสือออกพิมพ์เผยแพร่ของแหล่งต้นฉบับสำคัญแต่ละแห่งแตกต่างกัน ถึงได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 คือ

หอพระสมุดวชิรญาณนั้น เริ่มมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 มีจุดมุ่งหมายที่จะคัดเลือกหนังสือเก่าที่มีสาระความรู้มาพิมพ์เผยแพร่ โดยมีได้จำกัดหรือเห็นว่าหนังสือนั้นต้องมีเนื้อหาค่านิยมใดค่านิยมหนึ่งโดยเฉพาะ ทำให้หนังสือที่หอพระสมุดวชิรญาณเป็นแหล่งต้นฉบับมีมากที่สุด

สำหรับโบราณคดีสโมสร ซึ่งจัดตั้งต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2450 นั้น มีจุดมุ่งหมายที่จะสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า ตลอดจนการเขียนหนังสือประเภทพงศาวดาร ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ซึ่งเป็นการจำกัดเนื้อหาให้แคบลง ทำให้ปริมาณหนังสือที่โบราณคดีสโมสร เป็นแหล่งค้นคว้ามีน้อยกว่าของหอพระสมุดวชิรญาณ

ส่วนราชบัณฑิตยสภา ตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 เมื่อ พ.ศ. 2469 ซึ่งเมื่อเทียบกับสองแหล่งแรกแล้ว จัดเป็นแหล่งที่จัดขึ้นหลังสุด ทำหน้าที่ต่อจากหอพระสมุดสำหรับพระนคร และสอบสวนพิจารณาวิชาอักษรศาสตร์ มีการจัดประกวดหนังสือ และให้ประกาศนียบัตรแก่หนังสือที่ชนะการประกวด กว้างเหตุนั้นจึงจัดขึ้นหลังสุด ทั้งอยู่ในปลายพระชนมชีพของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ และมีจุดมุ่งหมายในการจัดตั้งต่างไปจาก 2 แหล่งแรก ทำให้หนังสือที่มีราชบัณฑิตยสภาเป็นแหล่งค้นคว้ามีจำนวนน้อยที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7

หนังสือหายากประเภทที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง จำนวนตามลักษณะเฉพาะ 3 ลักษณะ คิดเป็นร้อยละ

N = 969

หนังสือ หายากประเภทที่ 2	หมวดหมู่		สังคม ศาสตร์	ภาษา ศาสตร์	วิทยา- ศาสตร์	วิทยา- ศาสตร์ ประยุกต์	ศิลปะและ การ บันเทิง	วรรณคดี	ประวัติ ศาสตร์ ศาสตร์	รวม	ร้อยละ
	เบ็ดเตล็ด	ปรัชญา									
หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง											
2	-	-	37	-	-	-	-	6	3	46	4.747
2.1	-	-	-	-	-	-	-	6	-	6	0.619
2.2	-	-	37	-	-	-	-	-	-	37	3.818
2.3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	0.310

2. จำนวนรวมของหนังสือหายากประเภทที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึงแต่ละหมวด

- 2.1 หนังสือที่เป็นผลงานเพียงเรื่องเดียว หรือเป็นผลงานเพียงส่วนน้อยที่แตก่างไปจากผลงานส่วนใหญ่
- 2.2 พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
- 2.3 หนังสือที่ได้รับรางวัลหรือชนะการประกวด

หมายเหตุ หนังสือเล่มหนึ่ง ๆ อาจมีคุณสมบัติของหนังสือหายากมากกว่า 1 ลักษณะ

จากตารางที่ 7 หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ประเภทที่มีเนื้อหา เป็นที่กล่าวขวัญถึงจำนวน 46 เล่ม หรือร้อยละ 4.747 นี้ เมื่อจำแนกตามลักษณะเฉพาะ 3 ลักษณะแล้ว ปรากฏว่า หนังสือที่เป็นพระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ มีมากที่สุด จำนวน 37 เล่ม หรือร้อยละ 3.818 แต่หนังสือจำนวน 37 เล่มนี้ มีเพียงชื่อเรื่องเดียวคือ จันทกุมารชาตก รองลงมาคือ หนังสือที่เป็นผลงานเพียงเรื่องเดียว หรือเป็นผลงานเพียงส่วนน้อยที่แตกต่างไปจากผลงานส่วนใหญ่ จำนวน 6 เล่ม ทั้ง 6 เล่ม นี้อยู่ในหมวดวรรณคดีทั้งหมด ได้แก่ หนังสือเรื่อง บทแฉ้วเรื่อง นิทานนายคำสอน พระราชนิพนธ์เรื่องยาวเรื่องเดียวในสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว วงศ์เทวราช พระราชนิพนธ์ที่มีลักษณะล้อเลียนให้ความขบขันในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนลคำหลวง (2 เล่ม) พระราชนิพนธ์คำหลวงเพียงเรื่องเดียวในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มัทนะพาธา ละครพุกคำฉันท์เพียงเรื่องเดียวที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำฉันท์มาแต่งเป็นบทละคร และ ตำนานของชาคีธัน อันเป็นหนังสือภาพล่อประกอบคำอธิบาย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลมาจากผลงานของช่างเขียนชาวอังกฤษ ผู้มีฝีมือในทางเขียนภาพชั้น ๆ ชื่อ อาร์เทอร์ มอร์แลนค์ ส่วนหนังสือประเภทนี้ที่มีจำนวนน้อยที่สุดได้แก่ หนังสือที่ได้รับรางวัลหรือชนะการประกวด จำนวน 3 เล่ม ซึ่งอยู่ในหมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ทั้งหมด ได้แก่ หนังสือเรื่อง หลักไทย (2 ฉบับ) ซึ่งชนะการประกวดรางวัลที่ 2 ของราชบัณฑิตยสภา และ เรียงความเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 5 ของนักเรียนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับหนังสือที่เป็นผลงานเพียงเรื่องเดียว หรือเป็นผลงานเพียงส่วนน้อยที่แตกต่างไปจากผลงานส่วนใหญ่ นั้น เมื่อพิจารณาตามจำนวนชื่อเรื่องแล้ว มีจำนวน 5 เรื่อง ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุดสำหรับหนังสือประเภทนี้ ตรงกับผลการวิจัยของฐิตยาวิคน์ อินทวงศ์ (2529) ที่ว่า หนังสือประเภทที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง มีลักษณะเป็นผลงานเรื่องเดียว หรือเป็นผลงานส่วนน้อยที่แตกต่างไปจากผลงานส่วนใหญ่ของนักเขียนมากที่สุด

ตารางที่ 8 หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ประเทหนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์หรือสวยงาม จำแนกตามลักษณะเฉพาะ 4 ลักษณะ คิดเป็นร้อยละ

N = 969

หนังสือหายากประเภทที่ 3	หมวดหมู่		สังคัม - ศาสตร์	ภาษา - ศาสตร์	วิทยา - ศาสตร์	วิทยา - ศาสตร์ประยุกต์	ศิลปะและ การบันเทิง	วรรณคดี	ประวัติ ศาสตร์ ภูมิศาสตร์	รวม	ร้อยละ	
	เบ็ดเตล็ด	ปรัชญา ศาสนา										
หนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์หรือสวยงาม												
3	2	-	372	41	20	4	9	5	133	67	653	67.389
3.1	-	-	272	23	10	-	6	2	63	38	414	42.724
3.2	-	-	276	16	10	3	5	2	102	44	458	47.265
3.3	1	-	95	17	5	-	1	2	27	22	170	17.544
3.4	1	-	2	1	4	-	-	-	4	-	12	1.238

3. จำนวนรวมของหนังสือหายากประเภทที่เป็นหนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์แต่ละหมวด

- 3.1 หนังสือเก่าที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์
- 3.2 หนังสือที่จัดทำอย่างประณีตสวยงาม
- 3.3 หนังสือที่มีภาพประกอบมีคุณค่า
- 3.4 หนังสือที่มีขนาดและรูปเล่มต่างไปจากธรรมดา

หมายเหตุ หนังสือเล่มหนึ่ง ๆ อาจมีคุณสมบัติของหนังสือหายากได้มากกว่า 1 ลักษณะ

จากตารางที่ 8 หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ประเภทหนังสือเก่า ที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์ หรือสวยงามจำนวน 653 เล่ม หรือร้อยละ 67.389 นี้ เมื่อจำแนกตามลักษณะเฉพาะ 4 ลักษณะแล้วปรากฏว่าเป็นหนังสือที่จัดทำอย่างประณีตสวยงามมากที่สุด จำนวน 458 เล่ม หรือร้อยละ 47.265 หนังสือที่จัดทำอย่างประณีตสวยงามนี้ มีทั้งที่เป็นปกแข็ง หุ้มแรกขึ้นสีต่าง ๆ ตกแต่งด้วยลวดลายและอักษรทอง หรือปกกระดาษแข็งที่ตกแต่งด้วยลวดลายแบบลายรดน้ำอย่างละเอียด และที่เป็นปกแข็งหุ้มแรกขึ้น มุมและสันหุ้มหนังสือเกิดทองตามรอยต่อ ตกแต่งสันด้วยลวดลายสีทองอย่างประณีต บางเล่มมีลายเซ็นพระนาม "กิติยากร" หรือ "กิติยากรวรลักษณ์" ลักษณะเกี่ยวกับบรรณสิทธิ์ สีทอง ที่มุมบนซ้าย และบางเล่มทาทองที่ขอบหนังสือ รองลงมาเป็นหนังสือที่มีสภาพสมบูรณ์ จำนวน 414 เล่ม หนังสือที่มีภาพประกอบมีคุณค่า จำนวน 170 เล่ม สำหรับภาพประกอบที่มีคุณค่าในหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ นี้ นอกจากเป็นภาพถ่ายมีพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในหนังสือเรื่อง เที่ยวเมืองพระร่วง แล้ว ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายของพระบรมวงศานุวงศ์ ราชนิกุล และบุคคลสำคัญในอดีต ซึ่งหาได้ยากในปัจจุบันด้วย สำหรับที่มีน้อยที่สุด ได้แก่ หนังสือที่มีขนาดต่างไปจากธรรมดา ซึ่งมีจำนวน 12 เล่ม ในจำนวน 12 เล่มนี้ ส่วนใหญ่มีขนาดใหญ่กว่าปกกิตี และมีหนังสือที่มีรูปเล่มต่างไปจากธรรมดาเลย

ผลของการวิจัยถึงเรื่องขนาดและรูปร่างของหนังสือหายากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของริคยาร์คิน อินทวงศ์ (2529) ว่า ส่วนใหญ่เป็นหนังสือขนาดใหญ่ แต่ไม่ปรากฏหนังสือที่มีรูปร่างต่างไปจากธรรมดา

สำหรับผลจากการวิจัยถึงหนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์หรือสวยงามโดยลักษณะต่าง ๆ ประกอบกับผลการวิจัยที่สอดคล้องกันนี้ อาจสะท้อนให้เห็นว่า การผลิตหนังสือในระหว่าง พ.ศ. 2421 - พ.ศ. 2474 ดังที่ปรากฏในหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถนั้น นิยมผลิตหนังสือที่แข็งแรง รูปเล่มปกดี ตกแต่งอย่างประณีตสวยงาม เป็นที่ถึงคุณค่ามากกว่าจะผลิตหนังสือที่มีขนาดหรือรูปร่างต่างไปจากธรรมดา ซึ่งประการหลังไม่มีปรากฏเลย

ตารางที่ 9 หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ประเภทที่มีประวัติการครอบครอง จำแนกตามลักษณะเฉพาะ
4 ลักษณะ คัดเป็นร้อยละ

N = 969

หนังสือหายาก ประเภทที่ 4	หมวดหมู่	ประวัติการครอบครอง										รวม	ร้อยละ	
		บ๊วคเพลต	ปรัชญา	ศาสนา	สังคม- ศาสตร์	ภาษา- ศาสตร์	วิทยา- ศาสตร์	วิทยา- ศาสตร์ ประยุกต์	ศิลปะและ การบันเทิง	วรรณคดี	ประวัติ- ศาสตร์ ภูมิศาสตร์			
หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง														
4		6	-	437	67	25	5	16	4	132	83	775	79.979	
4.1		-	-	6	5	8	-	1	-	2	3	25	2.580	
4.2		1	-	386	48	20	3	6	4	97	59	624	64.396	
4.3		5	-	156	36	21	4	15	3	86	57	383	39.525	
4.4		-	-	10	2	2	1	2	-	7	8	32	3.302	

4. จำนวนรวมของหนังสือหายากประเภทที่มีประวัติการครอบครองแต่ละหมวด

- 4.1 หนังสือที่มีภาพหรือลายมือของผู้แต่ง หรือภาพของเจ้าของอยู่ในเล่ม
- 4.2 หนังสือที่มีบรรณสิทธิ์ (bookplate) คือ ป้ายหรือกราฟประจำตัวของเจ้าของหนังสือ
- 4.3 หนังสือฉบับที่มีลายมือหรือข้อความที่เจ้าของเดิมเขียนไว้ภายในเล่ม
- 4.4 หนังสือที่มีเอกสารปะคั้น หรือสอดอยู่ในเล่ม

หมายเหตุ หนังสือเล่มหนึ่ง ๆ อาจมีคุณสมบัติของหนังสือหายากมากกว่า 1 ลักษณะ

จากตารางที่ 9 หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ประเภทที่มีประวัติการครอบครอง จำนวน 775 เล่ม เมื่อจำแนกตามลักษณะเฉพาะ 4 ลักษณะแล้ว ปรากฏว่า เป็นหนังสือที่มีบรรณสิทธิ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระจันทบุรีนฤนาถมากที่สุด จำนวน 624 เล่ม หรือร้อยละ 64.396 รองลงมา เป็นหนังสือที่มีลายมือชื่อหรือข้อความที่เจ้าของเดิมเขียนไว้ภายใน จำนวน 383 เล่ม ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นลายพระหัตถ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ที่ทรงบันทึกว่า ทรงได้รับหนังสือนั้นมาจากใคร ในโอกาสใด และเมื่อใด จากลายพระหัตถ์ที่ทรงบันทึกไว้นี้ทำให้ทราบว่า มีหนังสือจำนวนไม่น้อยที่ได้รับประทานมาจาก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาภาณุรังษานุภาพ รองลงมา เป็นหนังสือที่มีเอกสารปะคั้น หรือสอดแทรกอยู่ในเล่ม จำนวน 32 เล่ม เอกสารที่ปะคั้นหรือสอดแทรกอยู่มีหลายประเภท ทั้งที่เป็นเอกสารทางราชการ กำหนดการงานศพ และบันทึกข้อความต่าง ๆ

สำหรับลักษณะที่มีน้อยที่สุด เป็นหนังสือที่มีภาพหรือลายมือของผู้แต่งหรือภาพของเจ้าของอยู่ภายในเล่ม จำนวน 25 เล่ม ลายมือของผู้แต่งคนสำคัญที่ปรากฏในหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ คือ ลายพระราชหัตถ์และลายมือของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พระยาปริยัติธรรมธาดา พระยาเมธาธิบดี และขุนวิจิตรมาตรา ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเป็นที่รู้จักยกย่องโดยทั่วไป

จากลักษณะต่าง ๆ อันเป็นหลักฐานบ่งถึงประวัติการครอบครองของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ นี้ ทำให้หนังสือดังกล่าวสูงขึ้นด้วยคุณค่า ควรแก่การระวังรักษาเป็นอย่างยิ่ง

ช่วงเวลาและแหล่งผลิตหนังสือหายาก

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ จำนวน 969 เล่ม นั้น แบ่งตามการผลิตเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. ต้นฉบับตัวเขียนและตัวพิมพ์ที่คัดลอกจากใบลานและต้นฉบับต่าง ๆ จำนวน 26 เล่ม

2. หนังสือที่จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์ต่าง ๆ จำนวน 943 เล่ม
สำหรับต้นฉบับตัวเขียนและตัวพิมพ์ที่คัดลอกจากใบลานและต้นฉบับค่าง ๆ
จำแนกตามหมวดวิชาตามแผนการจัดหมู่แบบทศนิยมดิวอี้ได้ ดังปรากฏในตารางที่ 10
ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ที่เป็น
ต้นฉบับตัวเขียนและต้นฉบับตัวพิมพ์ที่คัดลอก จำแนกตามหมวดวิชา

N = 26

หมวดวิชา	จำนวน	ร้อยละ
เบ็ดเตล็ด	-	-
ปรัชญา	-	-
ศาสนา	15	57.692
สังคมศาสตร์	1	3.846
ภาษาศาสตร์	5	19.231
วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์	1	3.846
วิทยาศาสตร์ประยุกต์	-	-
ศิลปะและการบันเทิง	-	-
วรรณคดี	4	15.385
ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์	-	-
รวม	26	100

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์
ที่เป็นต้นฉบับตัวเขียนหรือตัวพิมพ์ที่คัดลอก จำนวน 26 เล่ม มีเฉพาะในบางหมวดเท่านั้น
หมวดที่มีมากที่สุดได้แก่ หมวดศาสนา จำนวน 15 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 57.692 รองลง
มาได้แก่หมวดภาษาศาสตร์จำนวน 5 เล่ม หมวดวรรณคดี จำนวน 4 เล่ม หมวดสังคม
ศาสตร์ จำนวน 1 เล่ม และหมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ จำนวน 1 เล่ม

การที่คนฉบับตัวเขียนและตัวพิมพ์ดีที่สุดในหมวดศาสนา มีจำนวนมากที่สุดและในหมวดวรรณคดีก็มีจำนวนรองลงมานั้น ย่อมเป็นเครื่องยืนยันอีกประการหนึ่งว่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงสนพระทัยในเรื่องของศาสนาและวรรณคดีอย่างแท้จริง นอกจากนั้น ยังแสดงให้เห็นถึงความสนพระทัยในเรื่องของกฎหมายด้วย เพราะหนังสือในหมวดสังคมศาสตร์ที่มีเพียงเล่มเดียวนั้น คือ หนังสือรวมฎีกาบางเรื่อง ซึ่งทรงเขียนด้วยลายพระหัตถ์คัดลอกเล่ม ส่วนทางด้านวิทยาศาสตร์ก็เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนพระทัยด้วยเช่นกัน สำหรับคนฉบับที่มีอยู่ 1 เล่ม คือ ตำราจักรจันทรวิยคติที่ปนี

ส่วนหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ที่จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์ต่าง ๆ จำนวน 943 เล่ม ส่วนใหญ่เป็นหนังสือที่พิมพ์ระหว่างพ.ศ. 2421 - 2474 มีเพียงสองเล่มเท่านั้นที่พิมพ์ในพ.ศ. 2406 และ พ.ศ. 2415 ทั้งนี้ ในการแบ่งช่วงปีที่พิมพ์จึงได้นำหนังสือ 2 เล่มนี้ รวมไว้กับหนังสือที่พิมพ์ระหว่างพ.ศ. 2421 - 2440 เนื่องจากการวิจัยนี้ได้แบ่งช่วงปีพิมพ์ออกเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงแรก	ระหว่าง พ.ศ. 2421 ถึง พ.ศ. 2440
ช่วงที่ 2	ระหว่าง พ.ศ. 2441 ถึง พ.ศ. 2460
ช่วงที่ 3	ระหว่าง พ.ศ. 2461 ถึง พ.ศ. 2474

ดังปรากฏในตารางที่ 11 ซึ่งแสดงจำนวนหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ที่พิมพ์ในช่วงเวลาดัง ๆ ตามที่กำหนด

สำหรับช่วงแรก ระหว่าง พ.ศ. 2421 ถึง พ.ศ. 2440 นั้น อยู่ในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นยุคเริ่มแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย ต่อสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพิมพ์เป็นอย่างยิ่ง ทำให้การพิมพ์เจริญก้าวหน้าขึ้นมาก ช่วงที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2441 ถึง พ.ศ. 2460 อยู่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งเป็นสมัยที่การพิมพ์เจริญสูงสุด และช่วงที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2461 ถึง พ.ศ. 2474 อยู่ในสมัยรัชกาลที่ 6 ต่อสมัยรัชกาลที่ 7 ซึ่งการพิมพ์ซบเซาลง เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การแบ่งช่วงเวลาดังกล่าวจะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับแหล่งผลิตหนังสือในช่วงต่าง ๆ ซึ่งกินเวลาช่วงละประมาณ 20 ปี ตั้งแต่สมัยเริ่มแรกของการพิมพ์ของไทย จนการพิมพ์เจริญสูงสุด และซบเซาลงในระยะสุดท้ายที่ทำการวิจัย

ตารางที่ 11

จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2421 ถึง พ.ศ. 2474 โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา

N = 943

ช่วงปีพิมพ์	จำนวน	ร้อยละ
พิมพ์ระหว่างพ.ศ. 2421-พ.ศ. 2440 (รวมทั้งพิมพ์เมื่อพ.ศ. 2406 และ พ.ศ. 2415)	58	6.151
พิมพ์ระหว่างพ.ศ. 2441-พ.ศ. 2460	269	28.526
พิมพ์ระหว่างพ.ศ. 2461-พ.ศ. 2474	616	65.323
รวม	943	100

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ เป็นหนังสือที่พิมพ์ในระหว่างพ.ศ. 2461 ถึง พ.ศ. 2474 มากที่สุด จำนวน 616 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 65.323 รองลงมาเป็นหนังสือที่พิมพ์ในระหว่างพ.ศ. 2441 ถึง พ.ศ. 2460 จำนวน 269 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 28.526 และที่น้อยที่สุดได้แก่ หนังสือที่พิมพ์ในระหว่าง พ.ศ. 2421 ถึง พ.ศ. 2440 (รวมทั้งที่พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2406 และ พ.ศ. 2415) จำนวน 58 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 6.151

ผลจากตารางที่ 11 นั้น แสดงให้เห็นว่า หนังสือที่พิมพ์ในช่วงแรกที่ 1 ซึ่งอยู่ในปลายรัชกาลที่ 4 ก่อนขึ้นรัชกาลที่ 5 นั้น ยังมีจำนวนน้อย และเพิ่มมากขึ้นถึง 4.638 เท่า ในช่วงที่ 2 อันเป็นสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงเห็นความสำคัญของการพิมพ์มากขึ้น และสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งตามประวัติการพิมพ์ในประเทศไทยแล้ว นับสมัยที่การแต่งหนังสือและการพิมพ์หนังสือเจริญสูงสุด ส่วนในช่วงที่ 3 ซึ่งมีหนังสือที่จัดพิมพ์มากที่สุดนั้น อยู่ในสมัยรัชกาลที่ 6 ต่อรัชกาลที่ 7 ในช่วงที่ 3 นี้ แม้จำนวนหนังสือจะเพิ่มขึ้นจากช่วงที่ 2 แต่ก็

เพิ่มขึ้นน้อยกว่าช่วงที่ 1 กับช่วงที่ 2 คือ เพิ่มขึ้น 2.209 เท่า ทั้งนี้อาจเป็นผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในสมัยรัชกาลที่ 7

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ที่พิมพ์ในช่วงเวลาทั้งสามตามที่กำหนด เมื่อนำมาจำแนกตามหมวดวิชา ดังปรากฏในตารางที่ 12 ตารางที่ 13 และ ตารางที่ 14 จะแสดงถึงแนวโน้มของความนิยมของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถที่มีต่อเนื้อหาของหนังสือแต่ละช่วง ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของส่วนรวมที่มีต่อเนื้อหาดังกล่าวด้วย

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดพิมพ์ระหว่างพ.ศ. 2421-2440 (รวมทั้งที่พิมพ์ในพ.ศ. 2406 และ 2415 2 เล่ม) จำแนกตามหมวดวิชา
N = 58

หมวดหมู่	จำนวน	ร้อยละ
เบ็ดเตล็ด	-	-
ปรัชญา	-	-
ศาสนา	46	79.310
สังคมศาสตร์	4	6.897
ภาษาศาสตร์	1	1.724
วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์	-	-
วิทยาศาสตร์ประยุกต์	-	-
ศิลปะและการบันเทิง	-	-
วรรณคดี	3	5.172
ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์	4	6.897
รวม	58	100

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่า ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2421 ถึง พ.ศ. 2440 (รวมทั้งที่พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2406 และ 2415 จำนวน 2 เล่ม) มีหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ทั้งหมด 58 เล่ม เป็นหนังสือในหมวดศาสนามากที่สุด จำนวน 46 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 79.310 เล่มที่เก่าที่สุด คือ ขรรณวินยานุศาสน พิมพ์

โดยโรงพิมพ์สยามยูนิเวอร์ซิตี เมื่อ พ.ศ. 2421 รองลงมาได้แก่ หมวดประวัติ - ศาสตร์และภูมิศาสตร์ จำนวน 4 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 6.897 ได้แก่เรื่อง กำหนดก การทนาย ณะ วัจนพาทิรมย์ พิมพ์โดยโรงพิมพ์กรมไปรษณีย์โทรเลข จ.ศ. 1248 (พ.ศ. 2429) พระราชนิพนธ์โคอารีฉิมทราว กับตามเสด็จประพาสไทรโยค ไม่ปรากฏ โรงพิมพ์ พ.ศ. 2431 (2 เล่ม) และ หนังสือเรื่องพระราชพงศาวดารกรุงเก่า กล่าวโดยสังเขปและพิศดาร พิมพ์โดยโรงพิมพ์หมอบลัดเด จ.ศ. 1125 (พ.ศ. 2406) หมวดสังคมศาสตร์ จำนวน 4 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 6.897 ได้แก่ เรื่อง กฎหมาย หมายประกาศ พระราชบัญญัติเก่าใหม่ซึ่งคงใช้อยู่ในบัดนี้ เล่ม 1 พิมพ์โดยโรงพิมพ์ บำรุงบุญลิจิ ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) (2 เล่ม) และ หนังสือกฎหมายเมืองไทย พิมพ์โดยโรงพิมพ์ปลัดเด พ.ศ. 2439 (2 เล่ม) หมวดวรรณคดี 3 เล่ม คิดเป็น ร้อยละ 5.172 ได้แก่ เรื่อง กาภิรวม พิมพ์โดยโรงพิมพ์ครูสมิท พ.ศ. 2415 คำรา ฉันทวรรณคดี พิมพ์โดยโรงพิมพ์ไทย พ.ศ. 2429 และ พระลอ ไม่ปรากฏที่พิมพ์ ร.ศ. 114 (พ.ศ. 2438) และหมวดภาษาศาสตร์ จำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 1.724 ได้แก่ เรื่อง พจนานุกรมลำดับอักษรในหนังสือไทย พิมพ์โดยโรงพิมพ์ศึกษา - พิมพ์การ พ.ศ. 2434

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดพิมพ์
ในระหว่างพ.ศ. 2441-2460 จำแนกตามหมวดหมู่วิชา

N = 269

หมวดหมู่	จำนวน	ร้อยละ
เบ็ดเตล็ด	1	0.373
ปรัชญา	-	-
ศาสนา	113	42.165
สังคมศาสตร์	40	14.925
ภาษาศาสตร์	15	5.597
วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์	4	1.493
วิทยาศาสตร์ประยุกต์	2	0.746
ศิลปะและการบันเทิง	3	1.119
วรรณคดี	69	25.373
ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์	22	8.209
รวม	269	100

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่พิมพ์ในช่วงพ.ศ. 2441 ถึง พ.ศ. 2460 มีจำนวน 269 เล่ม เป็นหนังสือในหมวด ศาสนามากที่สุด จำนวน 113 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 42.165 รองลงมาได้แก่หมวด วรรณคดี จำนวน 69 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 25.373 หมวดสังคมศาสตร์ จำนวน 40 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 14.925 หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ จำนวน 22 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 8.209 หมวดภาษาศาสตร์ จำนวน 15 เล่ม คิดเป็น ร้อยละ 5.597 หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ จำนวน 4 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 1.493 ซึ่งได้แก่ หนังสือเรื่อง ภูมิศึกษาและเหง้าศักราช คำราชนาถ เล่ม 1-2 คำราม้า ของเก่า ว่าด้วย ลักษณะน้ำ วิถีขี้น้ำ และคำราม้า หมวดศิลปะและการบันเทิง

จำนวน 3 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 1.119 ไค้แก่ หนังสือเรื่อง ตำนานพระอารามแล
ทำเนียบสมณศักดิ์ (2 เล่ม) และ รัตนพิมวงค์ หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ 2 เล่ม
 คิดเป็นร้อยละ 0.746 ไค้แก่ หนังสือเรื่อง ก้นป่วย และ คำราพระโอสถพระนารายณ์
 หมวดที่มีน้อยที่สุด คือ หมวดเบ็ดเตล็ด จำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 0.373 ไค้แก่
 เรื่อง สำเนาพระราชกัวรัสพระราชทานพรแก่ผู้ไค้ฉลองพระเดชพระคุณในการเฉลิม
พระชนมพรรษา ครม 60 ปี เมื่อปีชวศ จศก ร.ศ. 1226

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ที่จัดพิมพ์
 ระหว่างพ.ศ. 2461-2474 จำแนกตามหมวดหมู่วิชา
 N = 616

หมวดหมู่	จำนวน	ร้อยละ
เบ็ดเตล็ด	6	0.972
ปรัชญา	-	-
ศาสนา	334	54.134
สังคมศาสตร์	46	7.455
ภาษาศาสตร์	10	1.621
วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์	3	0.486
วิทยาศาสตร์ประยุกต์	16	2.593
ศิลปะและการบันเทิง	6	0.972
วรรณคดี	119	19.449
ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์	76	12.318
รวม	616	100

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์
ที่พิมพ์ในช่วงพ.ศ. 2461 ถึง พ.ศ. 2474 มีจำนวน 616 เล่ม เป็นหนังสือในหมวด
ศาสนามากที่สุด จำนวน 334 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 54.134 รองลงมาได้แก่ หมวด
วรรณคดี จำนวน 119 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 19.449 หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์
จำนวน 76 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 12.318 หมวดสังคมศาสตร์จำนวน 46 เล่ม คิดเป็น
ร้อยละ 7.455 หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์จำนวน 16 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 2.593
หมวดภาษาศาสตร์ จำนวน 10 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 1.621 หมวดเบ็ดเตล็ด จำนวน
6 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 0.972 และหมวดศิลปะและการบันเทิง จำนวน 6 เล่ม คิดเป็น
ร้อยละ 0.972 สำหรับหมวดที่มีน้อยที่สุดได้แก่ หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ จำนวน
3 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 0.486 ได้แก่หนังสือเรื่อง จกหมายเหตุบัญชีน้ำฝน และตำรา
ชี้ช้าง ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2499-2231 (2 เล่ม)

จากตารางที่ 12, 13 และ 14 แสดงให้เห็นว่า ความนิยมในการพิมพ์
หนังสือหมวดศาสนานั้น ไม่เปลี่ยนแปลงคือ มีการพิมพ์เป็นจำนวนมากทุกช่วง สำหรับหมวด
ที่มีจำนวนเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดได้แก่ หมวดวรรณคดี ซึ่งในช่วงที่ 2 และ 3 มี
จำนวน เพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มีความเกี่ยวกับรัชสมัยของพระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นสมัยที่วรรณคดีรุ่งเรืองที่สุด หมวดที่มีจำนวนเพิ่ม
ขึ้นรองลงมาได้แก่ หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการส่งเสริม
การศึกษาและการเขียนหนังสือทางค่านนี้ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยการตั้งโบราณคดีสโมสร
และอีกหมวดหนึ่งซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากคือ หมวดสังคมศาสตร์ ส่วนหมวดอื่น ๆ มีจำนวนไม่
เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วงที่ 2 และ 3 มีการพิมพ์หนังสือเกือบครบ
หรือครบทุกหมวดแล้ว แม้จะมีจำนวนน้อยก็ตาม

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่พิมพ์ในช่วงต่าง ๆ จำแนกตาม
โรงพิมพ์เพื่อทราบถึงแหล่งผลิตหนังสือ ดังปรากฏในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ที่จัดพิมพ์
ในช่วงพ.ศ. 2421-2440, พ.ศ. 2441-2460 และ พ.ศ. 2461-
2474 จำแนกตามโรงพิมพ์

โรงพิมพ์	จำนวนหนังสือ ที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2421- 2440	จำนวนหนังสือ ที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2441- 2460	จำนวนหนังสือ ที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461- 2474	รวม (เล่ม)
โรงพิมพ์กรมไปรษณีย์โทรเลข	1 (1.724)			1
โรงพิมพ์กรุงเทพเคลิเมนต์		2 (0.743)	2 (0.325)	4
โรงพิมพ์กองละหุโทษ		11 (4.089)	1 (0.162)	12
โรงพิมพ์กิมหลีหงวน			1 (0.162)	1
โรงพิมพ์ศรีสุเมธ	1 (1.724)			1
โรงพิมพ์จินหนะฉะลิน			2 (0.325)	2
โรงพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์			1 (0.162)	1
โรงพิมพ์เจริญผล		1 (0.372)	1 (0.162)	2
โรงพิมพ์เคลิเมนต์			2 (0.325)	2
โรงพิมพ์คงฮ้างมิงปอ			1 (0.162)	1
โรงพิมพ์ไท			72 (11.689)	72
โรงพิมพ์ไทย	1 (1.724)	55 (20.446)	16 (2.598)	72
โรงพิมพ์ไทย ชมรม			4 (0.649)	4
โรงพิมพ์ธรรมานุกูล		1 (0.372)		1

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดพิมพ์
ในช่วง พ.ศ. 2421-2440, พ.ศ. 2441-2460 และ พ.ศ. 2461-
2474 จำแนกตามโรงพิมพ์ (ต่อ)

โรงพิมพ์	จำนวนหนังสือ ที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2421- 2440	จำนวนหนังสือ ที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2441- 2460	จำนวนหนังสือ ที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461- 2474	รวม (เล่ม)
โรงพิมพ์บางกอกประสิทธิการ		1 (0.372)		1
โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ	2 (3.448)	42 (15.613)	37 (6.006)	81
โรงพิมพ์ปลัดเด	3 (5.173)			3
โรงพิมพ์พระจันทร์			48 (7.793)	48
โรงพิมพ์พานิชกุลผล			79 (12.825)	79
โรงพิมพ์พานิชสรพรฤทรม			15 (2.435)	15
โรงพิมพ์พิศาลบรรณินที		28 (10.408)	6 (0.974)	34
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย	6 (10.345)	17 (6.320)	4 (0.649)	27
โรงพิมพ์วัดเทพศิรินทราวาศ			1 (0.162)	1
โรงพิมพ์ศรีกรุง			1 (0.162)	1
โรงพิมพ์ศรีหงส์			4 (0.649)	4
โรงพิมพ์ศิริเจริญ		2 (0.743)		2
โรงพิมพ์ศึกษาพิมพ์การ	1 (1.724)			1

ตารางที่ 15

จำนวนและร้อยละ ของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดพิมพ์
ในช่วง พ.ศ. 2421-2440, พ.ศ. 2441-2460 และ พ.ศ. 2461-
2474 จำแนกตามโรงพิมพ์ (ต่อ)

โรงพิมพ์	จำนวนหนังสือ ที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2421- 2440	จำนวนหนังสือ ที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2441- 2460	จำนวนหนังสือ ที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461- 2474	รวม (เล่ม)
โรงพิมพ์สยามยูนิเวอร์ซิตี	1 (1.724)			1
โรงพิมพ์สรรพกิจชนากร		1 (0.372)		1
โรงพิมพ์สามมิตร		1 (0.372)		1
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร		13 (4.833)	229 (37.175)	242
โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย		1 (0.372)	2 (0.325)	3
โรงพิมพ์หลวง		1 (0.372)		1
โรงพิมพ์อักษรนิติ		5 (1.859)	11 (1.786)	16
โรงพิมพ์อักษรศรีสมิต			3 (0.487)	3
ไม่ปรากฏชื่อโรงพิมพ์	42 (72.414)	87 (32.342)	73 (11.851)	202
รวม	58 (100)	269 (100)	616 (100)	100

จากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่า จำนวนหนังสือที่จัดพิมพ์ และจำนวนโรงพิมพ์ในช่วงที่ 1 ระหว่างพ.ศ. 2421-พ.ศ. 2440 มีน้อยที่สุด และเพิ่มขึ้นมาในช่วงที่ 2 ระหว่างพ.ศ. 2441-พ.ศ. 2460 สำหรับช่วงที่ 3 ระหว่างพ.ศ. 2461-พ.ศ. 2474 นั้น เป็นช่วงที่มีหนังสือและจำนวนโรงพิมพ์มากที่สุด

ช่วงที่ 1 ระหว่างพ.ศ. 2421-พ.ศ. 2440 ซึ่งเป็นช่วงที่มีจำนวนหนังสือที่จัดพิมพ์และโรงพิมพ์น้อยที่สุดนั้น ปรากฏว่า มีหนังสือที่จัดพิมพ์ทั้งหมด 58 เล่ม เป็นหนังสือที่ไม่แจ้งโรงพิมพ์มากที่สุด จำนวนถึง 42 เล่ม หรือร้อยละ 72.414 ของหนังสือทั้งหมดที่จัดพิมพ์ในช่วงนี้ ส่วนอีก 16 เล่ม พิมพ์โดยโรงพิมพ์ต่าง ๆ 8 แห่ง ที่มากที่สุด เป็นหนังสือที่พิมพ์โดยโรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย 6 เล่ม รองลงมาเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์ปลัดเล 3 เล่ม โรงพิมพ์บำรุงนุกฎกิจ 2 เล่ม และโดยโรงพิมพ์อื่น คือ โรงพิมพ์กรมไปรษณีย์โทรเลข โรงพิมพ์ครูสมิท โรงพิมพ์ไทย โรงพิมพ์ศึกษาพิมพ์การ โรงพิมพ์สยามยูนิเวอร์ซิตี โรงพิมพ์ละ 1 เล่ม ได้แก่ หนังสือเรื่อง กำหนดการทำบุญ พระ วิบุรพาทิภรณ์ ตำราฉันทวรรณคดี กาพย์รวม พจนานุกรมลำดับและแปลศัพท์ที่ใช้ ในหนังสือไทย และ ธรรมวินยานุสาสน ตามลำดับ

ช่วงที่ 2 ระหว่างพ.ศ. 2441 - พ.ศ. 2460 ซึ่งเป็นช่วงที่มีจำนวนหนังสือที่จัดพิมพ์และโรงพิมพ์เพิ่มขึ้นมานั้น ปรากฏว่า มีหนังสือที่จัดพิมพ์ทั้งหมด 269 เล่ม เป็นหนังสือที่ไม่แจ้งโรงพิมพ์มากที่สุด เช่นเดียวกับช่วงแรก จำนวน 87 เล่ม หรือร้อยละ 32.349 ของหนังสือที่จัดพิมพ์ทั้งหมดในช่วงนี้ ส่วนอีก 182 เล่ม พิมพ์โดยโรงพิมพ์ต่าง ๆ 16 แห่ง ซึ่งเป็นจำนวนมากกว่าช่วงแรกถึง 2 เท่า โรงพิมพ์ที่พิมพ์หนังสือในช่วงที่ 2 มากที่สุดคือ โรงพิมพ์ไทย 55 เล่ม รองลงมาได้แก่ โรงพิมพ์บำรุงนุกฎกิจ 42 เล่ม โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิติ 28 เล่ม โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย 17 เล่ม โรงพิมพ์กองละหุโษ 11 เล่ม โรงพิมพ์อักษรนิติ 5 เล่ม โรงพิมพ์กรุงเทพฯ เคลิเมนต์ และโรงพิมพ์ศิริเจริญ แห่งละ 2 เล่ม ส่วนอีก 8 โรงพิมพ์ พิมพ์แห่งละ 1 เล่ม ได้แก่ โรงพิมพ์เจริญผล พิมพ์เรื่อง คำให้การชาวอังวะ โรงพิมพ์ธรรมานุกฎพิมพ์เรื่อง เจดยบัณฑาวาที่เวียง ยากรม โรงพิมพ์บางกอกประสิทธิการ พิมพ์เรื่อง นิราศเมืองหลวงพระนาง โรงพิมพ์

สมภักดิ์ธนากรพิมพ์เรื่อง มงคลทิปนี โรงพิมพ์สามมิตร พิมพ์เรื่อง นิกาย โรงพิมพ์
หนังสือพิมพ์ไทย พิมพ์เรื่อง โคลงคั่นเรื่องปฏิสังขรวัดพระเชตุพน และโรงพิมพ์หลวง
พิมพ์เรื่อง ดิกชันนารีภาษาอังกฤษแปลเป็นไทย

ช่วงที่ 3 ระหว่างพ.ศ. 2461 - พ.ศ. 2474 ซึ่งเป็นช่วงที่มีจำนวน
หนังสือที่จัดพิมพ์ และโรงพิมพ์มากที่สุดนั้น ปรากฏว่า มีหนังสือที่จัดพิมพ์จำนวนทั้งหมด
616 เล่ม เป็นหนังสือที่พิมพ์โดยโรงพิมพ์ต่าง ๆ 24 แห่ง ซึ่งเป็นจำนวนมากกว่าช่วงแรก
3 เท่า และมากกว่าช่วงที่ 2 1 เท่าครึ่ง โรงพิมพ์ที่พิมพ์หนังสือมากที่สุดในช่วงที่ 3 นี้
ได้แก่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร 229 เล่ม รองลงมาได้แก่ โรงพิมพ์พาณิชย์
79 เล่ม โรงพิมพ์ไท 72 เล่ม โรงพิมพ์พระจันทร์ 48 เล่ม โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ
37 เล่ม โรงพิมพ์ไทย 16 เล่ม โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ 15 เล่ม โรงพิมพ์อักษรนิติ
11 เล่ม โรงพิมพ์ไทยเกษม โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย และโรงพิมพ์ศรีหงส์ แห่งละ
4 เล่ม โรงพิมพ์อักษรศรีสมิต 3 เล่ม โรงพิมพ์กรุงเทพฯ เคลิเมนต์ โรงพิมพ์จันทระนิล
โรงพิมพ์เคลิเมนต์ และโรงพิมพ์ไทย แห่งละ 2 เล่ม ส่วนอีก 7 โรงพิมพ์ พิมพ์แห่งละ
1 เล่ม ได้แก่ โรงพิมพ์กองทัพอากาศ พิมพ์เรื่อง พุทธศาสนาในอดีต โรงพิมพ์กิมหลีทงวน
พิมพ์เรื่อง หนังสือเทศน์ธรรมจักรกับปวัตินสูตร อนันตลักขณสูตร อาทิตยปริยายสูตร
โรงพิมพ์จีนในสยามวารศัพท์ พิมพ์เรื่อง กัญฐานุสร โรงพิมพ์เจริญผล พิมพ์เรื่อง
รัตนพิมพ์วงษ์ โรงพิมพ์คงอ่วมิงป้อ พิมพ์เรื่อง สุขุมสุขภานิก โรงพิมพ์วัดเทพสิรินทราวาศ
พิมพ์เรื่อง ชาคกสุภานิก และโรงพิมพ์ศรีกรุง พิมพ์เรื่อง บทละครเรื่องอาบู่ทะขันธ์ สำหรับ
หนังสือที่ไม่แจ้งโรงพิมพ์ในช่วงที่ 3 นี้มี 73 เล่ม หรือร้อยละ 11.851 ของหนังสือที่พิมพ์
ในช่วงนี้ทั้งหมด ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นจำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบจำนวนร้อยละกับช่วงที่ 1
และช่วงที่ 2

และจากตารางที่ 15 นี้ แสดงให้เห็นว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์
ที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2421 - พ.ศ. 2474 (รวมทั้งที่พิมพ์ใน พ.ศ. 2406 และ พ.ศ.
2415 2 เล่ม) เป็นหนังสือที่พิมพ์โดยโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากรมากที่สุด จำนวน 242 เล่ม
รองลงมาเป็นหนังสือที่ไม่แจ้งโรงพิมพ์ จำนวน 202 เล่ม เป็นหนังสือที่พิมพ์โดยโรงพิมพ์

บำรุงนุกุลกิจ จำนวน 79 เล่ม โรงพิมพ์พาณิชย์สุภผล จำนวน 79 เล่ม โรงพิมพ์ไทและโรงพิมพ์ไทย จำนวนแห่งละ 72 เล่ม โรงพิมพ์พระจันทร์ จำนวน 48 เล่ม โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิตี จำนวน 34 เล่ม โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 27 เล่ม โรงพิมพ์อักษรนิตี จำนวน 15 เล่ม โรงพิมพ์กองละหุโทษ จำนวน 12 เล่ม ส่วนโรงพิมพ์อื่น ๆ อีก 24 แห่ง พิมพ์แห่งละ 1 ถึง 4 เล่ม

ทั้งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า ปริมาณโรงพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2421 - พ.ศ. 2474 จะเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิตยารักษ์ อินทวงศ์ (2529) และในจำนวนโรงพิมพ์ทั้งหมด 34 แห่งที่ปรากฏในตารางที่ 15 นี้ โรงพิมพ์ที่มีความสำคัญเนื่องจากตั้งขึ้นในยุคแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย และปรากฏมีอยู่เฉพาะในช่วงที่ 1 เท่านั้น ได้แก่ โรงพิมพ์กรมไปรษณีย์โทรเลข โรงพิมพ์ครูสมิท โรงพิมพ์ปลัดเล โรงพิมพ์ศึกษาพิมพ์การ และโรงพิมพ์สยามยูนิเวอร์ซิตี โรงพิมพ์บางแห่งจะปรากฏอยู่เฉพาะในช่วงที่ 2 หรือเริ่มปรากฏมีในช่วงที่ 2 ได้แก่ โรงพิมพ์กรุงเทพฯ เกล็ดเมด โรงพิมพ์กองละหุโทษ โรงพิมพ์เจริญผล โรงพิมพ์ธรรมานุกูล โรงพิมพ์บางกอกประสิทธิการ โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิตี โรงพิมพ์ศิริเจริญ โรงพิมพ์สรรพหทัยชนากร โรงพิมพ์สามมิตร โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย และโรงพิมพ์หลวง อย่างไรก็ตามโรงพิมพ์ซึ่งจัดตั้งขึ้นในช่วงที่ 1 และ ช่วงที่ 2 นี้ ถือได้ว่า เป็นโรงพิมพ์ที่ต้งขึ้นในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย

สำหรับช่วงที่ 3 มีโรงพิมพ์ที่เพิ่งปรากฏ คือ โรงพิมพ์กิมหลินหวาน โรงพิมพ์จันทะนะยลีน โรงพิมพ์จินโนสยามวารศัพท์ โรงพิมพ์เกล็ดเมด โรงพิมพ์ดวงสว่างมิ่งป่อ โรงพิมพ์ไท โรงพิมพ์ไทยเชชม โรงพิมพ์พระจันทร์ โรงพิมพ์พาณิชย์สุภผล โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ โรงพิมพ์วิเทศสิรินทรवास โรงพิมพ์ศรีกรุง และ โรงพิมพ์ศรีหงส์

ส่วนโรงพิมพ์ที่ปรากฏว่ามีอยู่ทั้ง 3 ช่วง มีเพียง 3 แห่งเท่านั้น คือ โรงพิมพ์ไทย โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ และโรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย

สำหรับหนังสือที่ไม่แจ้งโรงพิมพ์นั้น แม้จะมีจำนวนมากทั้ง 3 ช่วง แต่จะเห็นได้ว่า จำนวนร้อยละของหนังสือประเภทนี้ในแต่ละช่วงลดน้อยลงเป็นลำดับ ทั้ง ๆ ที่จำนวนหนังสือเพิ่มขึ้นแสดงให้เห็นว่า ความนิยมที่จะแจ้งชื่อโรงพิมพ์ให้ทราบมีเพิ่มขึ้นตามยุคสมัยด้วย

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่จัดทำ
อย่างประณีตสวยงาม จำแนกตามโรงพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ

N = 453

โรงพิมพ์	จำนวนเล่ม	ร้อยละ
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร	124	27.373
โรงพิมพ์พาณิชย์กุล	68	15.011
โรงพิมพ์ไท	40	8.830
โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ	27	5.960
โรงพิมพ์ไทย	21	4.636
โรงพิมพ์พิศาลบรรณินี	20	4.415
โรงพิมพ์พาณิชย์สรพุดม	12	2.649
โรงพิมพ์อักษรนิติ	6	1.324
โรงพิมพ์พระจันทร์	3	0.662
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย	3	0.662
โรงพิมพ์กรุงเทพฯ เกล็ดเมด	2	0.442
โรงพิมพ์อักษรศรีสมิต	2	0.442
โรงพิมพ์ศิริเจริญ	1	0.221
โรงพิมพ์สรรพกิจธนากร	1	0.221
ไม่ปรากฏที่พิมพ์	123	27.152
รวม	453	100

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ที่
จัดทำอย่างประณีตสวยงามจำนวน 453 เล่ม เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์ -
โสภณพิพรรฒธนากรมากที่สุด จำนวน 124 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 27.373 รองลงมาได้แก่
โรงพิมพ์พาณิชย์กุล จำนวน 68 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 15.011 โรงพิมพ์ไท จำนวน

40 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 8.830 โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ จำนวน 27 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 5.960 โรงพิมพ์ไทย จำนวน 21 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 4.636 โรงพิมพ์พิศาลบรรณินดี จำนวน 20 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 4.415 โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ จำนวน 12 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 2.649 โรงพิมพ์อักษรนิคม จำนวน 6 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 1.324 โรงพิมพ์พระจันทร์ จำนวน 3 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 0.662 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย จำนวน 3 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 0.662 โรงพิมพ์กรุงเทพฯ เคลิเมิ้ล จำนวน 2 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 0.442 โรงพิมพ์อักษรศรีสมิต จำนวน 2 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 0.442 โรงพิมพ์ศิริเจริญ จำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 0.221 โรงพิมพ์สรรพกิจชนากร จำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 0.221 และไม่ปรากฏที่พิมพ์จำนวน 123 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 27.152

ผลของการวิจัยในเรื่องแหล่งผลิตหนังสือที่จัดทำอย่างประณีตงดงามนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของอ่าวไพ้ว จันทรจิระ (2515) และรัฐยารัตน์ อินทวงศ์ (2529) ว่า โรงพิมพ์ที่ผลิตหนังสือลักษณะดังกล่าวมากที่สุด ได้แก่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร และยังมีโรงพิมพ์อื่น ๆ ที่ตรงกับงานวิจัยของรัฐยารัตน์ อินทวงศ์ (2529) อีก 5 โรงพิมพ์ คือ โรงพิมพ์ไท โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ โรงพิมพ์อักษรนิคม โรงพิมพ์พระจันทร์ และโรงพิมพ์ศิริเจริญ เป็นที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ หนังสือที่พิมพ์จากโรงพิมพ์นั้น มีเป็นจำนวนมากที่ไม่แจ้งให้ทราบโรงพิมพ์ เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่า มีหนังสือที่จัดทำอย่างประณีตสวยงาม แต่ไม่แจ้งโรงพิมพ์ถึง 123 เล่ม

การประเมินราคาตามเกณฑ์ประเมินราคาหนังสือหายาก

สำหรับการประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์นั้น กระทำโดยใช้เกณฑ์ประเมินราคาที่สูงขึ้นดังปรากฏในบทที่ 3 ซึ่งเริ่มด้วยการหาราคาค้นของหนังสือแต่ละเล่ม ซึ่งได้จากการนำปีที่พิมพ์หนังสือลบจากปีปัจจุบัน (พ.ศ. 2530) เมื่อได้จำนวนเท่าใดแล้ว จะนำไปเพิ่มหรือลดราคาตามขนาดของหนังสือ โดยใช้หนังสือขนาด 22 ซม. หรือขนาด 8 หน้ายกเล็ก ซึ่งเป็นขนาดของหนังสือส่วนใหญ่เป็นหลัก แล้วเพิ่มหรือลดราคาตามขนาดหนังสือที่แตกต่างออกไป ดังนี้

หนังสือขนาด 26 ซม. หรือขนาด 8 หน้ายกเพิ่มร้อยละ 30

หนังสือขนาด 19 ซม. หรือขนาด 16 หน้ายกถึงขนาด 21 ซม.

ลกร้อยละ 30

หนังสือขนาด 16 ถึง 18 ซม. ลกร้อยละ 45

หนังสือขนาด 13 ซม. หรือขนาด 32 หน้ายก ถึงขนาด 15 ซม.

ลกร้อยละ 60

เมื่อได้ราคาต้นกึ่งกล่าวแล้ว จะนำมาเพิ่มและลดราคาตามประเภทและลักษณะของหนังสือแต่ละเล่มในอัตราร้อยละตามเกณฑ์การประเมินราคาที่กำหนดขึ้น กึ่งที่ปรากฏในบทที่ 3 โดยสร้างเป็นตารางประเมินราคาหนังสือแต่ละเล่มตามหมวดวิชา กึ่งปรากฏในตารางที่ 17 ถึง ตารางที่ 25 (ไปรคภูรายละเอียคของหนังสือแต่ละเล่มจากภาคผนวก ก)

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เลขที่ประเมินราคา	เล่มที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
รวมค่า		37	34	39	39	37	35	78	33	32	36	4	36	35	58	58	58	58	58	58	58	58	58	58	58	58	58	58	58	58	58	
พิมพ์ในราช 30 ปีแรก เล่มที่ 100 (ไม่เกิน พ.ศ.2430)																																
พิมพ์ในราช 30 ปีแรก (เล่มที่ 50 (ไม่เกิน พ.ศ.2460)				20	20			39																								
เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน เล่มที่ 50																																
เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ เล่มที่ 20																																
พิมพ์ในราชสำนักโดยโอรสธิดาโอรสธิดาฯ เล่มที่ 20		7	7			7	7		7	6	7		7	7																		
พิมพ์ในราชสำนักโดยบุคคลในราชสำนัก เล่มที่ 30																																
พิมพ์ในราชสำนักโดยบุคคลอื่น เล่มที่ 20			7	8	8	7	7		7	6			7	7																		
หนังสือพิมพ์รายวันหรือรายสัปดาห์ หรือรายเดือน เล่มที่ 20																12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
หนังสือพิมพ์รายวันหรือรายสัปดาห์หรือรายเดือน เล่มที่ 20																																
สหกรณ์ออมทรัพย์ พ.ศ. 2460 เล่มที่ 10					4			8																								
สหกรณ์ออมทรัพย์ พ.ศ. 2461-2474 เล่มที่ 5						2	2				2		2	2	5	5																
ปกแข็งหรือปกนิ่มหรือปกอ่อน เล่มที่ 20				8	8	7	7	16					7	7	12	12																
ปกแข็ง ครอบคลุมวัสดุพิเศษ เล่มที่ 50-70 ครอบคลุม																																
มีภาพประกอบสีหรือภาพขาวดำ เล่มที่ 20																																
มีภาพประกอบขาวดำ เล่มที่ 5																																
มีลายพิมพ์พิเศษ เล่มที่ 20																																
มีรูปถ่ายหรือรูปวาดหรือรูปปั้น เล่มที่ 50			20	20		18	39						13	18	29	29																
มีลายพิมพ์หรือรูปวาดหรือรูปปั้นหรือรูปถ่าย เล่มที่ 50 หรือ 40, 30		14				11			14	13	14		14	14	23	23																
มีเอกสารมีค่าในเนื้อหาหรือปก 16 ชิ้น เล่มที่ 10																																
มีเอกสารหรือปก 16 ชิ้น เล่มที่ 5																																
* รวมราคาของหนังสือพิมพ์รายวัน		44	62	95	99	71	76	180	63	57	59	4	86	90	137	137	79	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	
ปก-สัน จากหนังหรือกระดาษ เล่มที่ 5				5					3						5			4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
ปก-สัน จากหนังหรือกระดาษ เล่มที่ 10										6																						
ไม่มีปกสัน เล่มที่ 15																																
บางหน้าหลุด สันครึ่งอยู่ เล่มที่ 10																																
ตัวพิมพ์หรือรูป จากบางหน้า เล่มที่ 15																																
ตัวพิมพ์หรือรูปเป็นแถบ ๆ ครอบคลุมทุกหน้า เล่มที่ 15																																
ตัวพิมพ์หรือรูปเป็นแถบ ๆ จากบางหน้า เล่มที่ 20																																
มีหนังสือพิมพ์หรือรูปจากบางหน้า เล่มที่ 5				3			4	9					4																			
มีหนังสือพิมพ์หรือรูปจากบางหน้า เล่มที่ 10				4																												
มีหนังสือพิมพ์หรือรูปเป็นแถบ เล่มที่ 15																																
* รวมราคา		40	59	90	99	71	72	171	60	51	59	4	82	85	137	137	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	

* ** หนังสือนิตยสาร

ตารางที่ 18 แสดงการประเมินราคานั่งเรือจากภาษาไทยส่วนพระองค์ หมวด 200 ศาสนา (คธ)

ประเภทประเมินราคา	เล่มที่	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119
รายการ		78	78	-	-	-	78	78	-	-	-	78	78	-	-	-	78	78	-	-	-	78	73	-	-	-	78	78	-	-
พิมพ์ใบตรวจ 50 ปีตรวจ (พิมพ์รอบละ 100 (ไม่เกิน พ.ศ.2430)																														
พิมพ์ใบตรวจ 30 ปีตรวจ (พิมพ์รอบละ 50 (ไม่เกิน พ.ศ.2460)																														
เป็นต้นฉบับตัวเขียน (พิมพ์รอบละ 50																														
เป็นต้นฉบับตัวพิมพ์ (พิมพ์รอบละ 20																														
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโอกาสใดโอกาสหนึ่ง (พิมพ์รอบละ 20																														
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (พิมพ์รอบละ 50																														
พิมพ์ครั้งเดียว (พิมพ์รอบละ 20																														
พิมพ์จากต้นฉบับบาง ๆ (พิมพ์รอบละ 20																														
หนังสือที่เป็นของารเพียงเรื่องเดียว หรือลงรายส่วนน้อย (พิมพ์รอบละ 20																														
หนังสือที่ไต่สวนหรือวิฤตฐานะการประกาศ (พิมพ์รอบละ 20																														
สถาปนาชุมชนหรือ พิมพ์ไม่เกิน พ.ศ.2460 (พิมพ์รอบละ 10																														
สถาปนาชุมชนหรือ พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461-2474 (พิมพ์รอบละ 5	4	4	-	-	-	4	4	-	-	-	4	4	-	-	-	4	4	-	-	-	4	4	-	-	-	4	4	-	-	
ปกครองชุมชนหรือส่วนงาน พิมพ์ฉบับร่าง (พิมพ์รอบละ 20																														
ปกครอง คณะกรรมการพิเศษ พิมพ์ (พิมพ์รอบละ 50-70 ตามสภาพ	55	39	-	-	-	55	39	-	-	-	55	39	-	-	-	55	39	-	-	-	55	39	-	-	-	55	39	-	-	
มีการประชุมหรือมีเทศา (พิมพ์รอบละ 20																														
มีการประชุม (พิมพ์รอบละ 5																														
มีสารบัญชาราย (พิมพ์รอบละ 20																														
มีบรรณสารหรือบรรณสารพิมพ์ในรูปฉบับ (พิมพ์รอบละ 50	39	39	-	-	-	39	39	-	-	-	39	39	-	-	-	39	39	-	-	-	39	39	-	-	-	39	39	-	-	
มีสารบัญชารายฉบับหรือสารบัญชารายเล่ม (พิมพ์รอบละ 50 หรือ 40, 30																														
มีเอกสารมีค่าในเนื้อหาหรือคุณค่า (พิมพ์รอบละ 10																														
มีเอกสารมีค่าในเนื้อหาหรือคุณค่า (พิมพ์รอบละ 5																														
* รวมราคาของรายการที่ปรากฏ		176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-
ปก-สัน ราคาแพงเล็กน้อย (พิมพ์รอบละ 5																														
ปก-สัน ราคาแพงมาก (พิมพ์รอบละ 10																														
ไม่มีปกเลย (พิมพ์รอบละ 15																														
บางหน้าหรือทุกหน้าของปก (พิมพ์รอบละ 10																														
ตัวเล่มของปก ราคาแพงทุกหน้า (พิมพ์รอบละ 15																														
ตัวเล่มของปกเป็นแบบ ๆ ภายนอกทุกหน้า (พิมพ์รอบละ 15																														
ตัวเล่มของปกเป็นแบบ ๆ ภายนอกหน้า (พิมพ์รอบละ 20																														
มีหนังสือหรือสารบัญชารายเล่ม (พิมพ์รอบละ 5																														
มีหนังสือหรือสารบัญชารายเล่ม (พิมพ์รอบละ 10																														
มีหนังสือหรือสารบัญชารายเล่ม (พิมพ์รอบละ 15																														
* รวมราคา		176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-

* ไม่เป็นหนังสือหายาก

ประเภท: งบบริหาร	เล่มที่	ปีงบประมาณ																														
		120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	
ราคา		-	78	78	-	-	-	78	78	-	-	-	78	78	-	-	-	78	78	-	-	-	78	78	-	-	-	78	78	-	-	
พิมพ์ 50 หน้า งบอุดหนุน 100 (ไม่เกิน พ.ศ. 2430)																																
พิมพ์ 30 หน้า งบอุดหนุน 50 (ไม่เกิน พ.ศ. 2460)																																
เป็นสมุดบันทึกเรียน งบอุดหนุน 50																																
เป็นสมุดบันทึกหัตถ์ งบอุดหนุน 20																																
พิมพ์จำนวนจำกัดไปออกอากาศออกหนึ่ง งบอุดหนุน 20																																
พิมพ์จำนวนจำกัดไปออกอากาศออกหนึ่ง งบอุดหนุน 50																																
พิมพ์รายชื่อบุคคล (งบอุดหนุน 20)																																
พิมพ์รายชื่อบุคคลอื่น ๆ (งบอุดหนุน 20)																																
หนังสือที่เป็นของารุเป็นของโรงเรียน หรือของส่วนน้อย งบอุดหนุน 20																																
หนังสือที่พิมพ์รายชื่อบุคคลในราชการ งบอุดหนุน 20																																
ภาพถ่ายสมัยใหม่ งบอุดหนุน พ.ศ. 2460 งบอุดหนุน 30																																
ภาพถ่ายสมัยใหม่ งบอุดหนุน พ.ศ. 2461-2474 งบอุดหนุน 5		-	4	4	-	-	-	4	4	-	-	-	4	4	-	-	-	4	4	-	-	-	4	4	-	-	-	4	4	-	-	
ภาพถ่ายสมัยใหม่ของารุ งบอุดหนุน พ.ศ. 2475 งบอุดหนุน 20																																
ปกหนังสือ งบอุดหนุน 30-70 ตามสภาพ		-	55	39	-	-	-	55	39	-	-	-	55	39	-	-	-	55	39	-	-	-	55	40	-	-	-	55	39	-	-	
มีภาพประกอบในเล่ม งบอุดหนุน 20																																
มีภาพประกอบ งบอุดหนุน 5																																
มีรายชื่อบุคคล งบอุดหนุน 20																																
มีรายชื่อบุคคลในราชการ งบอุดหนุน 50		-	39	39	-	-	-	39	39	-	-	-	39	39	-	-	-	39	39	-	-	-	40	40	-	-	-	39	39	-	-	
มีรายชื่อบุคคลในราชการอื่น งบอุดหนุน 50 หรือ 40, 30																																
มีเอกสารมีค่าในเนื้อหาเอกสารทุกเล่ม งบอุดหนุน 10																																
มีเอกสารสุดขนาด งบอุดหนุน 5																																
* รวมราคาของหนังสือราชการ		-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	178	163	-	-	-	176	160	-	-	
ปก-สัน ราคาแพงเล็กน้อย งบอุดหนุน 5																																
ปก-สัน ราคาแพงมาก งบอุดหนุน 10																																
ใบมีปกเล็ก งบอุดหนุน 15																																
บางหน้าหลุด งบอุดหนุน 10																																
ตัวเล่มงอ งบอุดหนุน 15																																
ตัวเล่มหลุดเป็นเล่มอื่น ๆ งบอุดหนุน 15																																
ตัวเล่มหลุดเป็นเล่มอื่น ๆ ราคาแพง งบอุดหนุน 20																																
มีปกของหนังสือหรือราคาแพงเล็กน้อย งบอุดหนุน 5																																
มีปกของหนังสือหรือราคาแพงมาก งบอุดหนุน 10																																
มีปกของหนังสือทั่วไปทั้งเล่ม งบอุดหนุน 15																																
* รวมราคา		-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	178	163	-	-	-	176	160	-	-	

* ไม่เป็นหนังสือราชการ

ประเภทประเมินราคา	เล่ม	*																														
		300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	
ปกกระดาษ		-	78	78	-	-	-	78	78	-	-	-	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	91	94	94	94	94	94	
พิมพ์ในวง 50 ปีแรก พิมพ์รอบละ 100 (ไม่เก็บ พ.ศ.2430)																																
พิมพ์ในวง 50 ปีแรก พิมพ์รอบละ 50 (ไม่เก็บ พ.ศ.2460)													47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	
เป็นต้นฉบับครั้งแรก พิมพ์รอบละ 50																																
เป็นต้นฉบับที่พิมพ์ซ้ำ พิมพ์รอบละ 20																																
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโรงพิมพ์เอกชน พิมพ์รอบละ 20													12	19	19	12	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโรงพิมพ์เอกชน พิมพ์รอบละ 50																																
พิมพ์ครั้งแรก พิมพ์รอบละ 20																																
หนังสือที่พิมพ์ในงานพิธีหรือในงานกุศล พิมพ์รอบละ 20																																
หนังสือที่พิมพ์ในงานพิธีหรือในงานกุศล พิมพ์รอบละ 20																																
สมุดภาพพิมพ์ พิมพ์ไม่เก็บ พ.ศ.2460 พิมพ์รอบละ 10																																
สมุดภาพพิมพ์ พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461-2474 พิมพ์รอบละ 5		-	4	4	-	-	-	4	4	-	-	-																				
ปกแข็งพิมพ์หรือกระดาษพิมพ์ พิมพ์รอบละ 20																																
ปกแข็ง ผลิตจากกระดาษหรือกระดาษพิมพ์ พิมพ์รอบละ 50-70 ตามราคา		-	55	55	-	-	-	55	55	-	-	-	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	
มีภาพประกอบพิมพ์ขาว พิมพ์รอบละ 20													12	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	
มีภาพประกอบ พิมพ์รอบละ 5																																
มีภาพประกอบ พิมพ์รอบละ 20																																
มีรูปถ่ายหรือภาพพิมพ์สีพิมพ์ขาว พิมพ์รอบละ 50		-	39	39	-	-	-	39	39	-	-	-	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	
มีภาพหรือรูปถ่ายหรือภาพพิมพ์สีพิมพ์ขาว พิมพ์รอบละ 50 หรือ 40, 30																																
มีเอกสารมีค่าในเอกสารทุกเล่ม พิมพ์รอบละ 10																																
มีเอกสารสอดแทรก พิมพ์รอบละ 5																																
* วรรณคดีภาษาไทยทุกตัวอักษร		-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	
ปก-สัน กระดาษแข็งพิมพ์ พิมพ์รอบละ 5													14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	
ปก-สัน กระดาษพิมพ์ พิมพ์รอบละ 10																																
ไม่มีปกพิมพ์ พิมพ์รอบละ 15																																
บางหน้าหลุด ผลิตจากกระดาษพิมพ์ พิมพ์รอบละ 10																																
ตัวเล่มหรือหน้ากระดาษหลุด พิมพ์รอบละ 15																																
ตัวเล่มหลุดเป็นเล่ม ๆ ผลิตจากกระดาษพิมพ์ พิมพ์รอบละ 15																																
ตัวเล่มหลุดเป็นเล่ม ๆ ผลิตจากกระดาษพิมพ์ พิมพ์รอบละ 20																																
มีหนังสือหรือภาพสอดแทรก พิมพ์รอบละ 5													14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	
มีหนังสือหรือภาพสอดแทรก พิมพ์รอบละ 10																																
มีหนังสือหรือภาพสอดแทรก พิมพ์รอบละ 15																																
* วรรณคดี		-	176	160	-	-	-	176	160	-	-	-	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	

* ไม่เป็นหนังสือหายาก

ตารางที่ 18 แสดงการประเมินราคาหนังสือจากภาษาไทยส่วนพระองค์ หมวด 200 ศาสนา (ต่อ)

ประเภทประเมินราคา	เล่มที่	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350*	351	352	353	354	355	356	357	358	359		
ราคาชุด		94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	48	-	55	64	67	46	92	92	91	91	90		
พิมพ์ในวง 50 ปีแรก (ไม่เกิน พ.ศ.2430)																																	
พิมพ์ในวง 50 ปีแรก (ไม่เกิน พ.ศ.2460)		47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47							46	46	46	46	45		
เป็นกึ่งฉบับตัวพิมพ์ เล่มรอบละ 50																																	
เป็นกึ่งฉบับตัวพิมพ์ เล่มรอบละ 20																																	
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยการใดก็ตาม เล่มรอบละ 20		19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19			12	13									
พิมพ์จำนวนจำกัดทุกยุคทุกสมัย เล่มรอบละ 50																																	
พิมพ์ครั้งเดียว เล่มรอบละ 20																																	
พิมพ์ทุกฉบับตาม 7 เล่มรอบละ 20																																	
หนังสือที่อยู่ในบรรณารักษะโรงเรียน หรือของโรงเรียน เล่มรอบละ 20																																	
หนังสือที่โรงเรียนหรือโรงเรียนการประกาศ (ไม่รอบละ 20)																																	
สภาพสมบูรณ์ พิมพ์ไม่เกิน พ.ศ.2460 เล่มรอบละ 10																																	
สภาพสมบูรณ์ พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461-2474 เล่มรอบละ 5																						2				2							
ปกแข็งพิมพ์ครั้งเดียวรวม พิมพ์ทุกตัวของ เล่มรอบละ 20																											13						
ปกแข็ง คัดลอกตัวอักษรใหญ่ เล่มรอบละ 50-70 ตามสภาพ		47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47				45									
มีภาพประกอบพิมพ์ตาม เล่มรอบละ 20		19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19													
มีภาพชุดๆ เล่มรอบละ 5																																	
มีภาพชุดๆ เล่มรอบละ 20																																	
มีรูปหรือรูปของพระรัตนูปินฐานา เล่มรอบละ 50		47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	19			32	34	23	46	46	46	46	45		
มีรูปหรือรูปของพระรัตนูปินฐานา เล่มรอบละ 50 หรือ 40, 30																																	
มีเอกสารในเนื้อหาหรือภาพทุก 10 เล่มรอบละ 10																																	
มีเอกสารชุดๆทุก 10 เล่มรอบละ 5																																	
*รวมราคาของตัวอักษรหรือรูป		273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273	69	-	71	154	114	89	193	193	192	192	189		
ปก-สัน ราคาแพงเล็กน้อย เล่มรอบละ 5		14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14					8	6	4	10	10	10	9		
ปก-สัน ราคาแพงมาก เล่มรอบละ 10																																	
ไม่ปกปกแข็ง เล่มรอบละ 15																																	
บางหน้าหลุด แต่ยังคงอยู่ เล่มรอบละ 10																																	
ตัวอักษรบางตัว ราคาแพงๆ เล่มรอบละ 15																																	
ตัวอักษรทุกเล่มแบบ 7 นอกพิมพ์ทุกเล่ม เล่มรอบละ 15																																	
ตัวอักษรทุกเล่มแบบ 7 ราคาแพงๆ เล่มรอบละ 20																																	
มีหนังสือหรือรูปราคาแพงเล็กน้อย เล่มรอบละ 5		14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	3												
มีหนังสือหรือรูปราคาแพงๆ เล่มรอบละ 10																																	
มีหนังสือหรือรูปราคาแพงๆ เล่มรอบละ 15																																	
*รวมราคา		245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	245	66	-	57	138	108	85	183	183	182	182	180		

* ไม่เป็นหนังสือหายาก

ประเภทประเมินราคา	เล่มที่	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	
ราคาทุก		90	89	89	88	88	87	87	86	86	85	85	84	84	83	83	93	82	37	73	67	65	76	58	58	74	75	75	75	75	78	
พิมพ์ในราว 50 ปีแรก เล่มร้อยละ 100 (ไม่เกิน พ.ศ.2430)																						76										
พิมพ์ในราว 50 ปีแรก เล่มร้อยละ 50 (ไม่เกิน พ.ศ.2460)		45	45	45	44	44	44	44	43	43	43	43	42	42	42	42	47	41		37						37	38	38	38	38	39	
เป็นกษัตริย์หรือกษัตริย์ เล่มร้อยละ 50																																
เป็นกษัตริย์หรือกษัตริย์ เล่มร้อยละ 20																																
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโรงพิมพ์เอกชน เล่มร้อยละ 20																					6	15	13	13		12	12	15				
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโรงพิมพ์เอกชน เล่มร้อยละ 30																																
พิมพ์ครั้งแรก เล่มร้อยละ 20																											15	15	15	15		
พิมพ์จากกษัตริย์ราช 7 เล่มร้อยละ 20																																
หนังสือที่พิมพ์ลงรายเดือนหรือรายสัปดาห์ หรือลงรายส่วนน้อย เล่มร้อยละ 20																																
หนังสือที่พิมพ์รายวันหรือรายสัปดาห์ เล่มร้อยละ 20																																
สถาปัตยกรรมนิยม พิมพ์ไม่เกิน พ.ศ.2460 เล่มร้อยละ 10		9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	8	8	8	8	9	8									8				8	
สถาปัตยกรรมนิยม พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461-2474 เล่มร้อยละ 5																							3									
ปกแข็งหรือปกอ่อนรวมกัน พิมพ์ทุกเล่ม เล่มร้อยละ 20																									12	12						
ปกแข็ง ครอบคลุมวัสดุทุกชนิด เล่มร้อยละ 50-70 ตามสภาพ																																
มีภาพประกอบสีทุกภาพ เล่มร้อยละ 20																						13		15								
มีภาพประกอบ เล่มร้อยละ 5																																
มีภาพประกอบ เล่มร้อยละ 20																																
มีบรรณนิพนธ์หรือบทกวีพิมพ์ในราว 50 ปีแรก เล่มร้อยละ 50		45	45	45	44	44	44	44	43	43	43	43	42	42	42	42	47	41	19	37		33		29	29		38		38	39		
มีบรรณนิพนธ์หรือบทกวีพิมพ์ในราว 50 หรือ 40, 30 ปีแรก เล่มร้อยละ 50 หรือ 40, 30																						26					23		23	23		
มีเอกสารมีค่าในเนื้อหาตลอดทุกเล่ม พิมพ์ร้อยละ 10																																
มีเอกสารมีค่าในเนื้อหาตลอดทุกเล่ม พิมพ์ร้อยละ 5																																
* รวมราคาของหนังสือหายากทุกเล่ม		189	188	188	185	185	184	184	181	181	180	180	176	176	175	175	196	172	62	162	93	140	167	111	111	126	197	128	197	159	187	
ปก-สัน ราคาสูงเล็กน้อย พิมพ์ร้อยละ 5		9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	10	9														
ปก-สัน ราคาสูงมาก พิมพ์ร้อยละ 10																						9		17	11							
ไม่มีปกเลย พิมพ์ร้อยละ 15																																
วางหน้าหรือหลัง ครอบคลุมทุกเล่ม พิมพ์ร้อยละ 10																											13					
หัวเล่มหรือหางเล่ม ราคาสูงมาก พิมพ์ร้อยละ 15																																
หัวเล่มหรือหางเล่ม พิมพ์ร้อยละ 7 ครอบคลุมทุกเล่ม พิมพ์ร้อยละ 15																																
หัวเล่มหรือหางเล่ม พิมพ์ร้อยละ 7 ครอบคลุมทุกเล่ม พิมพ์ร้อยละ 20																																
มีขอบหนังสือหรือราคาสูงเล็กน้อย พิมพ์ร้อยละ 5																																
มีขอบหนังสือหรือราคาสูงเล็กน้อย พิมพ์ร้อยละ 10																																
มีขอบหนังสือทั่วไปพิมพ์ร้อยละ 15																																
* รวมราคา		180	179	179	176	176	175	175	172	172	181	181	167	167	166	166	186	163	56	146	84	140	150	109	109	109	197	128	197	145	187	

ตารางที่ 18 แสดงการประเมินราคาหนังสือจากภาษาไทยส่วนพระองค์ หมวด 200 ศาสนา (ต่อ)

ประเภทประเมินราคา	เล่มที่	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419					
ราคา		78	78	78	37	64	58	61	59	59	70	70	70	67	35	73	63	57	57	90	87	87	87	87	81	81	81	85	85	68	68					
พิมพ์ในวง 50 ปีแรก เล่มที่ 100 (ไม่เก็บ พ.ศ.2430)																																				
พิมพ์ในวง 30 ปีแรก เล่มที่ 50 (ไม่เก็บ พ.ศ.2460)		39	39	39												37	37																			
เป็นต้นฉบับที่เรียบ เล่มที่ 50											14	14	14																							
เป็นต้นฉบับที่วิจิตร เล่มที่ 20																																				
พิมพ์จำนวนจำกัดในโลกาภิวัตน์ เล่มที่ 20					7	13	12	12	12	12					7			11	11																	
พิมพ์จำนวนจำกัดในทุกภาคพื้นดิน เล่มที่ 50																																				
พิมพ์ครั้งแรก เล่มที่ 20						13										15	15	15				17	17	17	17	16	16	16	17							
พิมพ์จากต้นฉบับต่าง ๆ เล่มที่ 20					7	13	12	12	12	12									11	11																
หนังสือที่เขียนลงงานพิมพ์เรื่องเดียว หรือลงงานพิมพ์ เล่มที่ 20																																				
หนังสือที่พิมพ์ครั้งแรกหรือการประกวด เล่มที่ 20															6																					
สถาปัตยกรรม พ.ศ. 2460 เล่มที่ 30		8	8	8								7	7									9														
สถาปัตยกรรม พ.ศ. 2461-2476 เล่มที่ 5																2		3	3			4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		3			
ปกแข็งพิมพ์ครั้งแรก เล่มที่ 20					7		12																													
ปกแข็ง ตกแต่งสวยงาม เล่มที่ 50-70 ภาพสถาปัตยกรรม																51	51			63	61	61	61	61	61	49	49	57	60	60						
มีภาพประกอบพิมพ์ขาว เล่มที่ 20								13											11	11																
มีภาพประกอบ เล่มที่ 5																																				
มีภาพประกอบ เล่มที่ 20																																				
มีรูปเล่มหรือภาพประกอบพิมพ์ขาว เล่มที่ 50		39	39		19	32						35			34		37	37	29	29	45	44	44	44	44	41	41	41	43	43	34	34				
มีภาพประกอบหรือภาพพิมพ์ขาว เล่มที่ 50 หรือ 40, 30		23	23	23		19	17	17				35	35	27	14	22	22								26	32	32	24	34	34	27	27				
มีเอกสารราคาในเนื้อหาหรือปก เล่มที่ 10												7	7																							
มีเอกสารปกนอก เล่มที่ 5																																				
*รวมราคาของหนังสือที่พิมพ์		187	187	148	77	154	111	102	83	101	133	126	140	141	58	235	235	122	122	207	230	230	230	256	223	223	239	243	238	129	132					
ปก-สัน ราคาหนังสือปกนอก เล่มที่ 5																																				
ปก-สัน ราคาหนังสือปกนอก เล่มที่ 10																																				
ไม่มีปกนอก เล่มที่ 15																																				
บางหน้าราคาของหนังสือปกนอก เล่มที่ 10																																				
มีรูปเล่มหรือภาพประกอบ เล่มที่ 15																																				
มีรูปเล่มหรือภาพประกอบ เล่มที่ 15																																				
มีรูปเล่มหรือภาพประกอบ เล่มที่ 20																																				
มีรูปเล่มหรือภาพประกอบ เล่มที่ 5																																				
มีรูปเล่มหรือภาพประกอบ เล่มที่ 10																																				
มีรูปเล่มหรือภาพประกอบ เล่มที่ 15																																				
*รวมราคา		16a	178	133	69	146	100	92	79	101	133	120	140	127	58	223	223	122	122	207	230	218	218	243	223	201	239	231	225	110	126					

รายการประเมินราคา	เล่มที่	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449							
ราคาทุก		81	81	81	59	65	60	34	32	63	57	57	57	60	57	59	59	58	70	61	58	58	73	73	41	65	65	35	83	77	35							
พิมพ์ในวง 50 มีรูป พิมพ์รอบ 100 (ไม่เก็บ พ.ศ.2430)																																						
พิมพ์ในวง 30 มีรูป พิมพ์รอบ 50 (ไม่เก็บ พ.ศ.2460)																																						
เป็นสมุดบันทึกเรื่อง พิมพ์รอบ 50																																						
เป็นสมุดบันทึกคดี พิมพ์รอบ 20																																						
พิมพ์จำนวนจำกัดในโอกาสใดก็ตาม พิมพ์รอบ 20																																						
พิมพ์จำนวนจำกัดทุกโอกาสโดยยกเว้น พิมพ์รอบ 50																																						
พิมพ์จำนวนจำกัด พิมพ์รอบ 20		16	16	16																																		
พิมพ์จากสมุดบันทึก 7 พิมพ์รอบ 20																																						
หนังสือที่เป็นรายงานเพียงเรื่องเดียว หรือหลายส่วน พิมพ์รอบ 20																																						
หนังสือที่ได้รับรางวัลชนะเลิศประกวดประกวด พิมพ์รอบ 20																																						
สภาเลขานุการ พิมพ์ไม่เก็บ พ.ศ.2460 พิมพ์รอบ 10																																						
สภาเลขานุการ พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461-2474 พิมพ์รอบ 5		4	4	4		3		3																														
ปกของหนังสือราชการ พิมพ์ทุกหัว พิมพ์รอบ 20		16	16	16		13			6		11	11	11																									
ปกของ สมุดราชการทุกเล่ม พิมพ์รอบ 50-70 ตามสภา																																						
มีภาพประกอบพิมพ์ตาม พิมพ์รอบ 20																																						
มีภาพพิมพ์ พิมพ์รอบ 5																																						
มีสารบัญชพิมพ์ พิมพ์รอบ 20																																						
มีบรรณานุกรมพิมพ์ในหัวสมุดพิมพ์ พิมพ์รอบ 50		41	41	41		33									29					35		29	29			21	33	33	18	42	39	18						
มีรายชื่อหนังสือหรือรายชื่อของเดิม พิมพ์รอบ 50 หรือ 40, 30		24	24	24	24	26	34	14		25				24		24		25	28	24	25	23	37	22	12				14									
มีเอกสารมีคำใบ้เนื้อหาสมุดพิมพ์ ปะ คม พิมพ์รอบ 10																																						
มีเอกสารสอดแทรก ปะ คม พิมพ์รอบ 5																																						
*รวมราคาของหนังสือราชการทุกหัว		182	182	182	107	179	84	65	44	114	90	50	90	108	119	107	83	105	150	109	146	146	162	147	107	114	134	76	146	186	75							
ปก-สัน ราคาสูงเล็กน้อย พิมพ์รอบ 5																																						
ปก-สัน ราคาสูงมาก พิมพ์รอบ 10																																						
ไม่มีรูปเล่ม พิมพ์รอบ 15																																						
บางหน้าหลุด ฉบับคงอยู่ พิมพ์รอบ 10																																						
หัวเล่มพิมพ์สูง ราคาบางหน้า พิมพ์รอบ 15																																						
หัวเล่มหลุดเป็นเล่ม 7 หรือบางหน้า พิมพ์รอบ 15																																						
หัวเล่มหลุดเป็นเล่ม 7 ราคาบางหน้า พิมพ์รอบ 20																																						
มีหนังสือพิมพ์หรือราคาสูงเล็กน้อย พิมพ์รอบ 5		5	9	9		9		3																														
มีหนังสือพิมพ์หรือราคาสูงมาก พิมพ์รอบ 10																																						
มีหนังสือพิมพ์ไม่พิมพ์เล่ม พิมพ์รอบ 15																																						
*รวมราคา		173	173	173	107	170	71	62	40	103	90	90	90	97	113	107	75	89	150	98	139	139	146	140	102	114	127	76	146	159	71							

หมวดประเมินราคา	เล่มที่	510	511	512	513	514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	524	525	526	527	528	529	530	531	532	533	534	535	536	537	538	539		
ราคาทุก		41	41	34	59	59	87	71	40	42	67	67	67	67	84	70	67	37	68	76	76	76	76	76	50	61	37	64	64	64	62		
พิมพ์ในระหว่าง 50 ปีแรก พิมพ์รอบ 100 (ไม่เกิน พ.ศ.2430)																																	
พิมพ์ในระหว่าง 30 ปีแรก พิมพ์รอบ 50 (ไม่เกิน พ.ศ.2460)	21						44	36						42						38	38			25									
เป็นต้นฉบับทำมือ พิมพ์รอบ 50																																	
เป็นต้นฉบับทำมือพิมพ์ พิมพ์รอบ 20																																	
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโรงพิมพ์ พิมพ์รอบ 20			8	7					8						14	13	7				15						7				12		
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโรงพิมพ์ พิมพ์รอบ 50																					15	15	15	15	15				13	13	13		
พิมพ์ครั้งเดียว พิมพ์รอบ 20							17																										
พิมพ์จากต้นฉบับต่าง ๆ พิมพ์รอบ 20									8	8					14	13	7				15	15	15	15	15							12	
หนังสือเป็นของเจ้าของโรงพิมพ์ หรือโรงพิมพ์ พิมพ์รอบ 20																																	
หนังสือได้รับรางวัลหรือชนะการประกวด พิมพ์รอบ 20																																	
สถาปนาฉบับปฐม พิมพ์ไม่เกิน พ.ศ.2460 พิมพ์รอบ 10	4						9																										
สถาปนาฉบับปฐม พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461-2474 พิมพ์รอบ 5					3	3									4	3		3							3		3	3	3				
ปกแข็งพิมพ์ด้วยสวยงาม พิมพ์ด้วยดีพิมพ์ พิมพ์รอบ 20																																	
ปกแข็ง ตกแต่งสวยงามด้วยดี พิมพ์รอบ 50-70 ตามสภาพ	29				41	41	61				47	47	47																	38	45		
มีภาพประกอบพิมพ์ราคา พิมพ์รอบ 20											13	13	13																13	13	13	12	
มีภาพสูง พิมพ์รอบ 5																																	
มีภาพสูง พิมพ์รอบ 20	21																																
มีภาพหรือรูปประกอบพิมพ์ในรูปพิมพ์ พิมพ์รอบ 50		17	30	30	44	36	20			34	34	34	34	42	35	34									25	31		32	32		31		
มีภาพหรือรูปประกอบพิมพ์ในรูปพิมพ์ พิมพ์รอบ 50 หรือ 40, 30	16	14	24	24		21	16	17						21																			
มีเอกสารมากในเนื้อหาปกหน้าปกหลัง พิมพ์รอบ 10																																	
มีเอกสารประกอบราคา พิมพ์รอบ 5																																	
* รวมราคาของหนังสือหายากทางโบราณคดี	116	65	79	157	157	262	164	92	67	161	161	161	101	168	158	130	58	98	144	144	159	144	144	100	95	51	125	163	138	141			
ปก-สัน ราคาหนังสือพิมพ์ พิมพ์รอบ 5						13																											
ปก-สัน ราคาหนังสือพิมพ์ พิมพ์รอบ 10							16		7						10																		
ไม่มีปกเลย พิมพ์รอบ 15																																	
ราคาหน้าปก พิมพ์รอบ 10											16																						
หัวเล่มหรือหาง ราคาหน้าปก พิมพ์รอบ 15																																	
หัวเล่มหรือหาง พิมพ์รอบ 7 หรือพิมพ์ราคา พิมพ์รอบ 15																																	
หัวเล่มหรือหาง พิมพ์รอบ 7 ราคาหน้าปก พิมพ์รอบ 20																																	
มีหนังสือหรือราคาหน้าปก พิมพ์รอบ 5		3	8						7				8	8	5		8	7	3							5	2		8				
มีหนังสือหรือราคาหน้าปก พิมพ์รอบ 10								16																	10								
มีหนังสือหรือราคาหน้าปก พิมพ์รอบ 15																																	
* รวมราคา	116	62	71	157	157	249	130	85	60	145	153	153	86	168	150	127	55	98	144	144	159	144	144	90	90	49	125	155	117	120			

เลขที่ประเมินรายการ	เลขที่	540	541	542	543	544	545	546	547	548	549	550	551	552	553	554	555	556	557	558	559	560	561	562	563	564	565	566	567	568	569	
รายการ		68	60	60	32	32	48	74	68	41	73	71	69	42	41	48	37	70	70	74	80	80	37	42	68	70	65	85	85	85	85	
พิมพ์ในวง 50 มีรูป พิมพ์ละ 100 (ไม่เกิน พ.ศ.2430)																																
พิมพ์ในวง 30 มีรูป พิมพ์ละ 90 (ไม่เกิน พ.ศ.2460)											37	36																				
เป็นสมุดบันทึกเรือน พิมพ์ละ 50																		14	14	37					35	13						
เป็นสมุดบันทึกพิมพ์ดีด พิมพ์ละ 20																																
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโอกาสโอกาสพิเศษ พิมพ์ละ 20		14						14	8			14		8		7								7	8	14						
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโอกาสโอกาสพิเศษ พิมพ์ละ 50																																
พิมพ์ครั้งเดียว พิมพ์ละ 20		14										14	14			7					16	16						17	17	17	17	
พิมพ์จากต้นฉบับต่าง ๆ พิมพ์ละ 20					6	6						14	14			7								8								
หนังสือที่เป็นของราชบัณฑิตยสถาน หรือของราษฎรน้อย พิมพ์ละ 20																																
หนังสือที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวด พิมพ์ละ 20																																
สถาปนาสมุดรูป พิมพ์ไม่เกิน พ.ศ.2460 พิมพ์ละ 30								7		7											8	8										
สถาปนาสมุดรูป พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461-2474 พิมพ์ละ 5	3	3	3	2	2	2				2						2	3	3										4	4	4	4	
ปกแข็งพิมพ์รูปพระบรมฉายาลักษณ์ พิมพ์ละ 20				6	6				14							7	14	14					7									
ปกแข็ง ตกแต่งด้วยสีสุกพิมพ์ พิมพ์ละ 50-70 ตามสภาพ								52													56	56						60	60	60	60	
มีภาพประกอบพิมพ์ พิมพ์ละ 20												14											7									
มีภาพประกอบ พิมพ์ละ 5																																
มีภาพประกอบ พิมพ์ละ 20																7																
มีรูปสัตว์ของกรมพระที่นั่งพระที่นั่ง พิมพ์ละ 50		30	30	16	16	24	37	34		37	36	35				19	35	35	37	40	40			21	34	35	33	43	43	43	43	
มีลายพระหัตถ์หรือลายมือเจ้าทรงพิมพ์ พิมพ์ละ 50 หรือ 40, 30														13	12									17		35	33					
มีเอกสารมีคาใบเนอซาร์จากต่างประเทศ พิมพ์ละ 10														4																		
มีเอกสารสุดแปลก พิมพ์ละ 5																																
* รวมรายการที่ปรากฏในตาราง		99	93	93	62	62	74	170	130	51	194	171	132	59	61	55	79	128	128	148	200	200	58	96	116	175	144	209	209	209	209	
ปก-สัน จากหนังสือพิมพ์ พิมพ์ละ 5																							3				7					
ปก-สัน จากหนังสือพิมพ์ พิมพ์ละ 10																																
ไม่มีรูป พิมพ์ละ 15													9																			
บางหน้าหลุด ผิดพิมพ์ พิมพ์ละ 10																																
ตัวเล่มพิมพ์จากบางหน้า พิมพ์ละ 15																																
ตัวเล่มหลุดเป็นต้น ๆ ของบางหน้า พิมพ์ละ 15																	8															
ตัวเล่มหลุดเป็นต้น ๆ จากบางหน้า พิมพ์ละ 20																																
มีขอบหนังสือหรือกระดาษที่ติดพิมพ์ พิมพ์ละ 5					3			7		8	9		3	3										5			7					
มีขอบหนังสือหรือกระดาษที่ติดพิมพ์ พิมพ์ละ 10																					15				12							
มีขอบหนังสือหัวไม่พิมพ์ พิมพ์ละ 15																																
* รวมรายการ		99	93	93	62	59	74	170	123	51	146	162	132	47	58	47	79	122	128	133	200	200	55	91	104	175	130	209	209	209	209	

ตารางที่ ๑๘. แผนการประเมินราคาหนังสือราชการโดยส่วนพระองค์ หน้า 200 หน้า (ต่อ)

หมวดประเมินราคา	เล่มที่	600	601	602	603	604	605	606	607	608	609	610	611	612	613	614	615	616	617	618	619	620	621	622	623	624	625	626	627	628	629				
ราชการ		87	87	87	74	75	75	73	73	75	81	67	24	69	41	32	87	87	87	67	82	36	62	62	62	33	75	75	36	81	87				
ตราครุฑ																																			
พิมพ์ใบวาง 50 มีรูป เท็มรูปและ 100 (ไม่เก็บ พ.ศ.2430)																																			
พิมพ์ใบวาง 30 มีรูป เท็มรูปและ 50 (ไม่เก็บ พ.ศ.2460)					37	38	38	37	37	38	41				21							41					38	38		41	44				
เป็นรูปเดียวกับตัวเขียน เท็มรูปและ 50																																			
เป็นรูปเดียวกับตัวพิมพ์ เท็มรูปและ 20																																			
พิมพ์จำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เท็มรูปและ 20						15	15	15	15			13			8								12	12		7	-15		7						
พิมพ์จำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เท็มรูปและ 50																																			
พิมพ์ใบวาง เท็มรูปและ 20		17	17	17													17	17	17	13	16														
พิมพ์จากสมุดมีตรา 7 เท็มรูปและ 20																								12	12										
หนังสือที่พิมพ์ลงรายเดือนหรือรายสัปดาห์ หรือลงรายส่วนย่อย เท็มรูปและ 20																																			
หนังสือที่พิมพ์รายวันหรือรายสัปดาห์หรือรายเดือน เท็มรูปและ 20											8																				8				
ตราครุฑแบบรูป เท็มรูปและ พ.ศ.2460 เท็มรูปและ 10																																			
ตราครุฑแบบรูป เท็มรูปและ พ.ศ.2461-2474 เท็มรูปและ 5	4	4	4																														2		
พิมพ์จำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เท็มรูปและ 20																6																			
ปกหนังสือ หนังสือนวนหรือสมุดปกแข็ง เท็มรูปและ 50-70 ตามสภาพ	61	61	61	52													61	61	61														57		
มีภาพรูปถ่ายพิมพ์ตาม เท็มรูปและ 20																	17	17	17																
มีภาพรูปถ่าย เท็มรูปและ 5																																			
มีตราแบบพิมพ์ เท็มรูปและ 20												13																							
มีตราหรือตราประทับรูปบนกระดาษ เท็มรูปและ 50					37	38				38	41			33		16	44	44	44	34		18	31	31	31			38		41	44				
มีลายพิมพ์หรือตราประทับหรือตราประทับอื่น เท็มรูปและ 50 หรือ 40, 30	44	44	44	22						23	24	20	10														25		13	23			26		
มีตราประทับในเอกสารทุกประเภท เท็มรูปและ 10								7																											
มีตราประทับทุกประเภท เท็มรูปและ 5																																			
* วรรณกรรมที่ปรากฏในรูป	213	213	213	222	166	128	132	125	182	187	113	34	107	70	54	226	226	226	114	139	56	121	132	132	53	156	174	45	220	201					
ปก-สัน วรรณกรรมปกแข็ง เท็มรูปและ 5																																			
ปก-สัน วรรณกรรมปกอ่อน เท็มรูปและ 10													11																						
ไม่มีรูปถ่าย เท็มรูปและ 15													5		11																				
มีรูปถ่ายปก หนังสือนวนหรือสมุดปกแข็ง เท็มรูปและ 10				22						19							23	23																	
มีรูปถ่ายปก หนังสือนวนหรือสมุดปกอ่อน เท็มรูปและ 15																																			
มีรูปถ่ายปก หนังสือนวนหรือสมุดปกอ่อน เท็มรูปและ 15																																			
มีรูปถ่ายปก หนังสือนวนหรือสมุดปกอ่อน เท็มรูปและ 20																																			
มีรูปถ่ายปก หนังสือนวนหรือสมุดปกอ่อน เท็มรูปและ 5					8	6	7	6	9	9	6		3		3											3	6		7	3		9			
มีรูปถ่ายปก หนังสือนวนหรือสมุดปกอ่อน เท็มรูปและ 10																																			
มีรูปถ่ายปก หนังสือนวนหรือสมุดปกอ่อน เท็มรูปและ 15																																			
* วรรณกรรม	213	213	213	206	158	122	125	119	173	159	96	29	102	59	51	226	203	203	103	125	53	115	132	125	47	136	145	45	209	171					

เกณฑ์ประเมินราคา	เล่มที่	630	631	632	633	634	635	636	637	638	639	640	641	642	643	644	645	646	647	รวมราคา (บาท)
รวมราคา		24	-	40	70	37	87	83	83	83	36	41	41	41	70	71	71	58	77	
พิมพ์ในหลวง 50 ปีแรก เล่มที่ 100 (ไม่เก็บ พ.ศ.2430)																				
พิมพ์ในหลวง 30 ปีต่อมา เล่มที่ 50 (ไม่เก็บ พ.ศ.2460)		15			19							21	21			36	36		39	
เป็นฉบับที่พิมพ์ขึ้น เล่มที่ 50																				
เป็นฉบับที่พิมพ์ขึ้น เล่มที่ 20					14										14					
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยสภาหอการค้า เล่มที่ 20		6	8		7						8	8	8		14	14	12	15		
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยสภาหอการค้า เล่มที่ 50																				
พิมพ์ครั้งแรก เล่มที่ 20							17	17	17	17						14	14			
พิมพ์จากฉบับที่ 7 เล่มที่ 20																				
หนังสือที่พิมพ์ขึ้นโดยโรงพิมพ์ หรือโรงพิมพ์อื่น เล่มที่ 20																				
หนังสือที่พิมพ์ขึ้นโดยโรงพิมพ์การค้า เล่มที่ 20																				
สภาหอการค้า พิมพ์ไม่เก็บ พ.ศ.2460 เล่มที่ 10		3																		
สภาหอการค้า พิมพ์ พ.ศ.2461-2474 เล่มที่ 5				4		4									4					
ปกแข็งพิมพ์ขึ้นโดยโรงพิมพ์ เล่มที่ 20						7						8								
ปกแข็ง ตกแต่งด้วยสีพิเศษ เล่มที่ 50-70 ตามสภา							61	58	58	58								50		
มีภาพประกอบพิมพ์ขึ้น เล่มที่ 20																				
มีภาพประกอบ เล่มที่ 5																				
มีลายพิมพ์ขึ้น เล่มที่ 20																				
มีรูปหรือรูปของพระรัตนตรัยในภาพ เล่มที่ 50		15		20			44	42	42	42		21	21		35	36	36		34	
มีลายพระหัตถ์หรือลายมือเจ้ารองเดิม เล่มที่ 50 หรือ 40, 30							26					14			35					
มีเอกสารมีค่าในเนื้อหาเอกสารทุกประเภท เล่มที่ 10																				
มีเอกสารสุดคุณค่า เล่มที่ 5																				
* รวมราคาของหนังสือขายที่		68	-	68	88	70	239	200	200	200	50	99	91	49	158	171	221	70	170	
ปก-สัน ราคาแพงเล็กน้อย เล่มที่ 5																				
ปก-สัน ราคาแพงมาก เล่มที่ 10															2					
ไม่มีปกเอน เล่มที่ 15																				
บางหน้าหลุด แต่ยังคงอยู่ เล่มที่ 10																				
ตัวเล่มตรงแต่ ราคาแพง เล่มที่ 15																				17
ตัวเล่มหลุดเป็นต้น ๆ แต่ยังคงอยู่ เล่มที่ 15																				
ตัวเล่มหลุดเป็นต้น ๆ ราคาแพง เล่มที่ 20																				
มีหนังสือหรือราคาแพงเล็กน้อย เล่มที่ 5				4		12				5	5				9		4			
มีหนังสือหรือราคาแพงมาก เล่มที่ 10				7									9						17	
มีหนังสือหรือราคาแพง เล่มที่ 15																				
* รวมราคา		68	-	61	84	70	227	200	200	200	47	94	82	47	158	162	221	66	136	175,225

ราคาตารางที่ 18 ซึ่งเป็นตารางประเมินราคาหนังสือขายจากตารางในส่วนพระองค์ จำนวน 508 เล่ม แบ่งราคา หนังสือขายจากในหมวดนี้ก็เป็นราคาประเมิน 75,225 บาท

* ไม่เป็นหนังสือขาย

เดือน	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	
รวมราคา	86	91	91	69	66	83	82	86	79	82	87	85	85	79	84	84	83	83	77	77	78	78	78	78	27	60	61	64	62	62	35	
พิมพ์ใบวาง 50 มี 470 เล่มรวม 100 (ไม่เก็บ พ.ศ. 2430)																																
พิมพ์ใบวาง 50 มี 60 เล่มรวม 50 (ไม่เก็บ พ.ศ. 2460)	43	46	46		42		43	40	41	44	43	43	40	42	42	42	42	39	39	39	39	39	39									
เป็นต้นฉบับตัวเขียน เล่มรวม 50																																
เป็นต้นฉบับตัวพิมพ์ เล่มรวม 20																																
พิมพ์จำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เล่มรวม 20				14																					5	12			12	7		
พิมพ์จำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เล่มรวม 50																																
พิมพ์ครั้งเดียว เล่มรวม 20	18	18		13		16				16				16											5	12	18	13				
พิมพ์จากฉบับต่าง ๆ เล่มรวม 20																									12				12	7		
หนังสือที่ขึ้นชื่อจากเตียงหรือเตียง หรือรูปสัตว์นอสม เล่มรวม 20																																
หนังสือที่เกี่ยวกับราชการหรือการปกครอง เล่มรวม 20																																
สถาปัตยกรรม พิมพ์ไม่เก็บ พ.ศ. 2460 เล่มรวม 10														8																		
สถาปัตยกรรม พิมพ์ราคา พ.ศ. 2461-2474 เล่มรวม 5				3																	4	4	4	4		3		3				
ปกแข็งหรือปกอ่อนรูปวงเวียน พิมพ์รูปวงเวียน เล่มรวม 20	18	18												20												5				7		
ปกแข็ง ตกแต่งด้วยสีพิเศษ เล่มรวม 50-70 ตามสภาพ																																
มีภาพประกอบพิมพ์ราคา เล่มรวม 20																															12	
มีภาพประกอบ เล่มรวม 5																																
มีภาพประกอบ เล่มรวม 20	18	18																													18	
มีรูปสัตว์หรือรูปคนหรือรูปสิ่งอื่น ๆ เล่มรวม 50	43	46	46	35		42		43	40	41	44			40																32	31	18
มีลายหรือสีหรือรูปหรือลายหรือลายอื่น ๆ เล่มรวม 50 หรือ 40, 30				20																					8	18	18	19	19	25	14	
มีเอกสารราคาใบในหรือราคาใบนอก ปะกั เล่มรวม 10																															6	
มีเอกสารราคาใบนอก ปะกั เล่มรวม 5																																
* รวมราคาของหนังสือราชการ	172	237	237	121	99	167	98	172	159	180	175	128	128	203	126	126	125	125	116	116	160	160	160	160	50	117	115	131	87	154	88	
ปก-สัน ราคาหนังสือปกอ่อน เล่มรวม 5	7	12	12	6	5	8																										
ปก-สัน ราคาหนังสือปกแข็ง เล่มรวม 10								17	16																							
ไม่มีปกอ่อน เล่มรวม 15																																
ราคาหนังสือปกแข็ง เล่มรวม 10										18	18			20																		
ตัวเล่มหรือปกปกแข็ง ราคาหนังสือปกแข็ง เล่มรวม 15																																
ตัวเล่มปกปกอ่อน ราคาหนังสือปกอ่อน เล่มรวม 15																																
ตัวเล่มปกปกแข็ง ราคาหนังสือปกแข็ง เล่มรวม 20																																
มีหนังสือหรือราคาหนังสือปกอ่อน เล่มรวม 5										8	9	6																		7	4	
มีหนังสือหรือราคาหนังสือปกแข็ง เล่มรวม 10																																
มีหนังสือหรือราคาหนังสือปกอ่อน เล่มรวม 15																																
* รวมราคา	165	225	225	115	94	159	98	155	135	153	151	128	128	183	126	126	125	125	104	110	144	152	152	152	47	117	109	124	83	146	84	

หมวดประเมินราคา	เล่มที่	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62
ราคาทุก		45	45	60	33	39	64	68	63	37	71	71	35	65	64	64	192	64	61	61	61	34	71	67	60	37	74	73	86	86	82	29
พิมพ์ในดวง 50 ปีก่อน เล่มที่ 100 (ไม่เกิน พ.ศ.2430)																																
พิมพ์ในดวง 30 ปีก่อน เล่มที่ 50 (ไม่เกิน พ.ศ.2460)										36	36												35				37	37	43	43	41	14
เป็นต้นฉบับตัวเขียน เล่มที่ 50																																
เป็นต้นฉบับพิมพ์ เล่มที่ 20																																
พิมพ์จำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เล่มที่ 20		9	9		7	8	13	14	13	7			7	13	13	13	38	13	12	12	12	7		13	12	7					6	
พิมพ์จำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เล่มที่ 50																																
พิมพ์ครั้งเดียว เล่มที่ 20						8					14	14																		17	17	
พิมพ์จากต้นฉบับทาง ๆ เล่มที่ 20		9	9		7	8	13	14		7	14	14		13	13		13	12	12	12	7		13	12	7							
หนังสือที่เป็นของารเบียงเรื่องเดียว หรือลงจำนวนน้อย เล่มที่ 20																																
หนังสือที่ได้รับรางวัลหรือชนะการประกวด เล่มที่ 20																																
สถาปัตยกรรมพิมพ์ พิมพ์ไม่เกิน พ.ศ.2460 เล่มที่ 10																																
สถาปัตยกรรมพิมพ์ พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461-2474 เล่มที่ 5							3										3		12		2		3	3		4	4					
ปกแข็งพิมพ์หรือพิมพ์สวยงาม พิมพ์ทุกหัวเรื่อง เล่มที่ 20							14					7									7			12								
ปกแข็ง ครอบคลุมด้วยวัสดุพิเศษ เล่มที่ 50-70 ตามสภาพ																																
มีภาพประกอบสี เล่มที่ 20										14					13	38	13	12	12	12			13	12								
มีภาพประกอบ เล่มที่ 5																																
มีภาพประกอบ เล่มที่ 20																																
มีรูปหรือรูปของกรมพระรัตนูปริมาณ เล่มที่ 50		23	30		20		34			36	36						32		31		17	36	34	30		37	37	43	43	41		
มีภาพหรือรูปของเจ้าหรือเจ้านาย เล่มที่ 50 หรือ 40, 30		18	18		26		19		21	21	11	20	19	19		26		24		14			24		30	30					9	
มีเอกสารมีค่าในเบื้องต้นทุกหมวด ปะ คั้น เล่มที่ 10																						7										
มีเอกสารสุดคหภาพ ปะ คั้น เล่มที่ 5																																
* รวมราคาของทั้งรายการข้างต้น		104	63	108	47	83	116	147	95	51	206	192	60	111	96	122	268	164	97	164	97	88	163	156	133	51	182	181	189	189	164	58
ปก-สัน ราคาแพงเล็กน้อย เล่มที่ 5			3		2		6																			2	9		9	9		
ปก-สัน ราคาแพงมาก เล่มที่ 10								10	5			6	6																			
ไม่มีปกเลย เล่มที่ 15																																
บางหน้าหลุด คุ้มกับสูญ เล่มที่ 10					10																		16									
ตัวเล่มตรงมุง ราคาแพงทุก เล่มที่ 15																																
ตัวเล่มหลุดเป็นแถบ ๆ ครอบคลุมทุกหน้า เล่มที่ 15																																
ตัวเล่มหลุดเป็นแถบ ๆ ราคาแพงทุก เล่มที่ 20																																
มีหนังสือหรือราคาจากเล็กน้อย เล่มที่ 5		5	3	5	2		6	7	5		10	10	3		6	13			8		4	8	7	8								
มีหนังสือหรือราคาจากแพงทุก เล่มที่ 10						8															10											16
มีหนังสือหรือราคาจากแพงทุก เล่มที่ 15																																
* รวมราคา		99	57	93	43	75	104	140	80	46	196	182	51	105	86	116	255	164	82	156	87	84	139	149	145	49	173	181	180	180	148	58

ศิลปากรมหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 แสดงการประเมินราคาทรัพย์สินจากภาพถ่ายในส่วนพระองค์ หมวด 300 ซึ่งขาดหายไป (ต่อ)

ประเภททรัพย์สิน	เล่มที่	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	รวม (บาท)					
รวม		75	89	88	87	86	85	84	83	41	70	62	67	56	32	68	67	61	35	35	35	40	36	32	32	58	118	118	73	69						
สินค้าคงคลัง																																				
สินค้าคงคลัง 50 ปีแรก เพิ่มยอด 100 (บันทึกไม่เก็บ พ.ศ. 2430)																																				
สินค้าคงคลัง 30 ปีแรก เพิ่มยอด 50 (ไม่เก็บ พ.ศ. 2460)		38	45	44	44	43	43	42	42													20					59	59	37							
เป็นต้นฉบับที่เขียน เพิ่มยอด 50											70																									
เป็นต้นฉบับตัวพิมพ์ เพิ่มยอด 20																																				
สินค้าจำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เพิ่มยอด 20		15												7	6	14	13	12	7	7	7	8	7	6	6	12				14						
สินค้าจำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เพิ่มยอด 50																																				
สินค้าคงคลัง เพิ่มยอด 20			18	18	17	17	17	17	17	14																										
สินค้าจากต้นฉบับต่าง ๆ เพิ่มยอด 20														7	6	14	13	12	7	7	7	8	7	6	6											
หนังสือที่พิมพ์ลงรายพิมพ์เรื่องเดิม หรือลงรายส่วนตอน เพิ่มยอด 20		20																																		
หนังสือที่พิมพ์รายวันหรือรายสัปดาห์เพิ่มยอด 20																																				
ภาพถ่ายสมัยใหม่ พิกัดไม่เก็บ พ.ศ. 2460 เพิ่มยอด 10																						4								7						
ภาพถ่ายสมัยใหม่ พิกัดระหว่าง พ.ศ. 2461-2474 เพิ่มยอด 5										2	3			2										2	2	2					3					
ภาพถ่ายสมัยใหม่ พิกัดระหว่าง พ.ศ. 2475-2484 เพิ่มยอด 20															6	14	13	12	7			8								14						
ภาพถ่าย คัดลอกจากวัตถุพิเศษ เพิ่มยอด 50-70 ตามสภาพ																																				
มีภาพประกอบที่พิมพ์ซ้ำ เพิ่มยอด 20																																				
มีภาพพิมพ์ เพิ่มยอด 5																																				
มีภาพถ่ายต่าง ๆ เพิ่มยอด 20										14																										
มีรูปถ่ายที่ส่งกรมพระชินวรวิเทศน์เพิ่มยอด 50		38		44	44	43	43	42				51	34	18	16							20	18				59	59	37	35						
มีภาพถ่ายที่ส่งกรมพระชินวรวิเทศน์เพิ่มยอด 50 หรือ 40, 30			36							12	35	25		14	13			20	24	14	14			13			35	29								
มีเอกสารมีค่าในเนื้อหาสำคัญประเภทอื่น เพิ่มยอด 10																																				
มีเอกสารสำคัญประเภทอื่น เพิ่มยอด 5																																				
* รวมราคาของทรัพย์สินที่ขาดหายไป		166	188	194	192	189	188	185	142	83	178	118	101	84	79	110	126	121	70	63	49	108	70	59	46	70	271	236	197	121						
ปก-สัน ราคาสูงเล็กน้อย พิกัดยอด 5									9	7						6					3					4										
ปก-สัน ราคาสูงมาก พิกัดยอด 10		17																					5													
ไม่มีปกเล่ม พิกัดยอด 15																																				
บางหน้าหลุด สกปรกยับ พิกัดยอด 10			19												8																					
ตัวเล่มชำรุด ราคาสูง พิกัดยอด 15																																				
ตัวเล่มหลุดเป็นแถบ ๆ ครอบคลุมทุกหน้า พิกัดยอด 15																																				
ตัวเล่มหลุดเป็นแถบ ๆ ราคาสูง พิกัดยอด 20																																				
มีหนังสือที่ขาดหายไปราคาสูงเล็กน้อย พิกัดยอด 5		8	9										5	4	6	6	6	4				5														
มีหนังสือที่ขาดหายไปราคาสูง พิกัดยอด 10				20								12																27	24							
มีหนังสือที่ขาดหายไปเล็กน้อย พิกัดยอด 15																																				
* รวมราคา		141	160	174	192	189	188	176	135	83	178	106	96	84	67	98	120	115	66	60	44	103	70	59	46	64	244	212	197	121	12,315					

จากตารางที่ 19 ซึ่งเป็นตารางประเมินราคาหนังสือหายากหมวดสังคมาศกร จำนวน 91 เล่ม ปรากฏว่าหนังสือหายากในหมวดนี้คิดเป็นราคาประเมิน 12,315 บาท

รายการ	จำนวน								รวม (รวม)
	1	2	3	4	5	6	7	8	
รวม	65	32	39	36	36	78	60	43	
สินค้าในวง 50 มีนท (เกิน 100 (ไม่เกิน พ.ศ. 2430)									
สินค้าในวง 30 มีนท (เกิน 50 (ไม่เกิน พ.ศ. 2460)			20			39	40	22	
เป็นต้นฉบับที่เขียน เหนือ 50	33								
เป็นต้นฉบับที่พิมพ์ เหนือ 20									
พิมพ์จำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เหนือ 20		6	8	7	7			9	
พิมพ์จำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เหนือ 50									
พิมพ์ 4 หน้า เหนือ 20									
พิมพ์จากต้นฉบับที่ 7 เหนือ 20		6		7	7				
หนังสือพิมพ์ลงรายเดือนหรือรายสัปดาห์ หรือลงรายสามเดือน เหนือ 20									
หนังสือที่ตีพิมพ์รายสัปดาห์หรือรายเดือน เหนือ 20									
ภาพถ่ายธรรมดา พิมพ์ไม่เกิน พ.ศ. 2460 เหนือ 10									
ภาพถ่ายธรรมดา พิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2461-2474 เหนือ 5									
ปกแข็งพิมพ์ด้วยสีหรือสีทอง พิมพ์ 4 หน้า เหนือ 20				7		16	16	19	
ปกแข็ง ตกแต่งด้วยสีพิเศษ เหนือ 50-70 ตามราคา									
มีภาพประกอบที่ดูดี เหนือ 20									
มีภาพประกอบ เหนือ 5									
มีลายพิมพ์ เหนือ 20									
มีรูปสีหรือรูปทิวทัศน์ที่ดูดี เหนือ 50	33	16	20						
มีลายพิมพ์ที่ดูดีหรือดูน่าสนใจ เหนือ 50 หรือ 40, 30	26	13	12	18					
มีเอกสารมีค่าในแง่ราคาหรือภาพ 16 หน้า เหนือ 10							8		
มีเอกสารมีค่า 16 หน้า เหนือ 5									
* รวมรายการที่รวมรายการข้างต้น	157	73	99	75	50	133	142	83	
ปก-สี ราคาแพงพิเศษ เหนือ 5	8	4		4	2	7	7	4	
ปก-สี ราคาธรรมดา เหนือ 10			10						
ไม่มีปกเลย เหนือ 15									
กระดาษหุ้มปก แข็งหรืออ่อน เหนือ 10									
กระดาษพิมพ์ 4 หน้า ราคาแพง เหนือ 15									
กระดาษพิมพ์ 4 หน้า ราคาธรรมดา เหนือ 15									
กระดาษพิมพ์ 4 หน้า ราคาแพง เหนือ 20									
มีหนังสือหรือเอกสารที่ดูดี เหนือ 5									
มีหนังสือหรือเอกสารที่ดูดี เหนือ 10									
มีหนังสือหรือเอกสารที่ดูดี เหนือ 15									
* รวมรวม	149	69	89	71	48	126	135	79	766

ซึ่งเป็นการประมาณการจากข้อมูลที่ได้รับจากผู้ประกอบการ 8 แห่ง มีการสำรวจจำนวนรายการในหนังสือพิมพ์ที่รวมรวม 766 รายการ

หมวดประเมินราคา	เล่มที่	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	
ราชการ		69	47	42	43	43	123	62	70	80	64	64	69	67	45	45	34	45	42	47	46	42	34	-	70	61	
พิมพ์ในวง 50 มีรูป พิมพ์ละ 100 (ไม่เกิน พ.ศ.2430)																											
พิมพ์ในวง 30 มีรูป พิมพ์ละ 50 (ไม่เกิน พ.ศ.2460)							61			40							17		25				27				
เป็นสมุดบันทึกเรียบ พิมพ์ละ 50																											
เป็นสมุดบันทึกมีปก พิมพ์ละ 20																											
พิมพ์จำนวนจำกัดไปรษณีย์สากลไปรษณีย์ พิมพ์ละ 20					8			12		16			14	13	9	9			9		9	9	8	11		14	12
พิมพ์จำนวนจำกัดไปรษณีย์สากลไทยพิมพ์ พิมพ์ละ 50																											
พิมพ์ครึ่งรูป พิมพ์ละ 20	14																				9						
พิมพ์รูปคนแบบขาว ๆ พิมพ์ละ 20			8													9	9		9		9	9	8			12	
หนังสือที่เป็นของารพิมพ์โรงพิมพ์ หรือของโรงพิมพ์ พิมพ์ละ 20	14																										
หนังสือที่พิมพ์ในโรงพิมพ์หรือโรงพิมพ์ราชการ พิมพ์ละ 20																											
สหภาพสมัชชา พิมพ์ไม่เกิน พ.ศ.2460 พิมพ์ละ 30																									5	6	
สหภาพสมัชชา พิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2461-2474 พิมพ์ละ 5														3			2										
ปกหนังสือหรือสมุดพิมพ์ พิมพ์ครึ่งรูป พิมพ์ละ 20			9	8							13	13					9					9	8	11			
ปกหนังสือ ครอบคลุมรูปครึ่งรูป พิมพ์ละ 50-70 ตามสภาพ											56		41														
มีภาพประกอบพิมพ์ตาม พิมพ์ละ 20	14							12	14																		
มีภาพพิมพ์ พิมพ์ละ 5																											
มีภาพพิมพ์แบบ พิมพ์ละ 20																											
มีรูปหนังสือหรือสมุดพิมพ์รูปคน พิมพ์ละ 50						21	22	22	61		40	32	32	35			17				24	23	21	27		35	31
มีภาพหนังสือหรือสมุดพิมพ์รูปคน พิมพ์ละ 50 หรือ 40, 30						17	17	17	37			26	26	28			18	10		15		18	17	22		21	24
มีเอกสารพิมพ์ในเนื้อหาเอกสารพิมพ์ พิมพ์ละ 10																											
มีเอกสารพิมพ์ตาม พิมพ์ละ 5																											
* รวมราคาหนังสือราชการทั่วไป		111	58	104	82	82	282	92	84	232	135	135	190	80	63	92	78	63	89	98	114	104	130	+	140	146	
ปก-สัน ราคาหนังสือพิมพ์ พิมพ์ละ 5						5	4						7		3												
ปก-สัน ราคาหนังสือพิมพ์ พิมพ์ละ 10																											
ไม่มีรูปพิมพ์ พิมพ์ละ 15																											
มีภาพพิมพ์แบบ พิมพ์ละ 10							8		28								8		9								
มีภาพหนังสือหรือสมุดพิมพ์รูปคน พิมพ์ละ 15																											
มีภาพหนังสือหรือสมุดพิมพ์รูปคน พิมพ์ละ 15																											
มีภาพหนังสือหรือสมุดพิมพ์รูปคน พิมพ์ละ 20																											
มีภาพหนังสือหรือสมุดพิมพ์รูปคน พิมพ์ละ 5	6						34		7	12	7	7	10	8	3	5		3		5	8	5	7		7		
มีภาพหนังสือหรือสมุดพิมพ์รูปคน พิมพ์ละ 10								9									8										
มีภาพหนังสือหรือสมุดพิมพ์รูปคน พิมพ์ละ 15																											
* รวมราคา		105	58	99	74	78	240	83	84	220	128	121	180	72	60	87	62	57	67	93	106	99	127	-	133	146	

* ไม่เป็นหนังสือราชการ

เลขที่	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
รวมราคา	61	86	86	86	40	40	48	81	81	45	43	45	49	49	45	70	40	45	45	44	44	45	61	58	71
พิมพ์ในรูป 50 ปีแรก เล่มรวม 100																									
พิมพ์ในรูป 30 ปีแรก เล่มรวม 50																									36
เป็นกษัตริย์เจ้าเรือน เล่มรวม 100																									
เป็นกษัตริย์เจ้าพิภพ เล่มรวม 50																									
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยสภาหอการค้า เล่มรวม 20	12	17	17	17			10	16	16	9		9			9	14	8	9		9	9	9	12	12	14
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยสภาหอการค้า เล่มรวม 50																									
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยสภาหอการค้า เล่มรวม 20	12	17					10	16		9		9			9	14	8		9	9	9	9		12	
หนังสือพิมพ์ของงานเลี้ยงโรงเรียน หรือโรงเรียนสอน เล่มรวม 20										9															
หนังสือพิมพ์โรงเรียนหรือโรงเรียนการค้า เล่มรวม 20																									
สภาหอการค้า พิมพ์ไม่เกิน พ.ศ. 2460 เล่มรวม 10																									
สภาหอการค้า พิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2461-2474 เล่มรวม 5								2		2	2	2			2	4	2			2	2	2			
นักเรียนหรือโรงเรียนพิมพ์ เล่มรวม 20					8		10	16	16	9		9	10		9			9		9	9	9			14
นักเรียน สภาหอการค้าพิมพ์ เล่มรวม 50-70 ตามสภา	60	60	60																						
สภาหอการค้าพิมพ์ เล่มรวม 20					8	8			16																12
สภาหอการค้าพิมพ์ เล่มรวม 5																									
มีลายมือเขียน เล่มรวม 20																				9					
มีบรรณสารของกรมพระที่นั่งอยู่ในรูป เล่มรวม 50		43	43	43	20			41		23		23			23				23	22	22	23			29
มีลายพระหัตถ์หรือลายมือเจ้าอาวาสในรูป เล่มรวม 50 หรือ 40, 30	24	34	34	34				32		18	17	14	15	15		21				18	18	18	39	25	
มีเอกสารมีค่าในเนื้อหาหรือปก เล่มรวม 10																									
มีเอกสารสอดแทรก ปะ คั้น เล่มรวม 5																									
*รวมราคาก่อนหักรายการข้างต้น	109	240	240	240	76	48	80	202	129	124	60	111	76	64	97	123	58	63	86	95	95	115	112	146	135
ปก-สัน ราคาหนังสือปกนอก เล่มรวม 5	5	12	12	12		2							4	3										6	
ปก-สัน ราคาหนังสือปกใน เล่มรวม 10								10									6		9					15	14
ไม่มีปกนอก เล่มรวม 15																									
บางหน้าขาด แต่มังคละอยู่ เล่มรวม 10																									
ตัวเล่มแข็งหรือ ราคาบางหน้า เล่มรวม 15																									
ตัวเล่มปกเป็นแผ่น ๆ นอกปกหรือหน้าปก เล่มรวม 15																									
ตัวเล่มปกเป็นแผ่น ๆ ราคาบางหน้า เล่มรวม 20																									
มีหน้าหนังสือหรือราคาหรือปกนอก เล่มรวม 5																									
มีหน้าหนังสือหรือราคาหรือปกใน เล่มรวม 10	12	12	12	3			4																6		
มีหน้าหนังสือหรือปกไม่แข็ง เล่มรวม 15																									
*รวมราคา	104	216	216	216	73	46	76	192	129	124	60	111	72	61	97	123	52	63	77	95	95	109	106	131	121

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกณฑ์ประเมินราคา	เกณฑ์	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125		
ราคาทุก		73	32	50	50	71	71	58	36	60	35	75	72	58	70	75	75	75	65	61	60	60	58	65	37	62		
สินค้าในวง 50 มีรถ เติมร้อยละ 100																												
สินค้าในวง 30 มีคนจ เติมร้อยละ 50		37	16	25	25	36	36						36		35											19		
เป็นจุดบันทึกเงิน เติมร้อยละ 100																												
เป็นหมอนบันทึกพัสดุ เติมร้อยละ 50																												
สินค้าจำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เติมร้อยละ 20											12	7		13	12		15	15	15	13	12	12	12			7	12	
สินค้าจำนวนจำกัดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เติมร้อยละ 50																												
สินค้าในวง เติมร้อยละ 20						14	14	12	7																			
สินค้าทุกชนิดในวง 7 เติมร้อยละ 20						14	14				7			12							12	12	12			13		
หนังสือพิมพ์ของทางพิมพ์โรงเคียว หรือของราชการมอบ เติมร้อยละ 20						14	14																					
หนังสือที่ให้บริการหรือการประกวด เติมร้อยละ 20						14	14																					
สถาปัตยกรรมสมุด สินค้าไม่เกิน พ.ศ. 2460 เติมร้อยละ 10																											4	
สถาปัตยกรรมสมุด สินค้าระหว่าง พ.ศ. 2461-2474 เติมร้อยละ 5											3	4			4	4	4	4	3	3							3	
ผลิตภัณฑ์หรือของรับสินค้าทุกหัวถน เติมร้อยละ 20			6	5	5						12	7	15		14	15	15	15	13	12							12	13
ผลิตภัณฑ์ สถาปัตยกรรมศิลป์ เติมร้อยละ 50-70 ตามราคา																											26	
ภาพประกอบพิมพ์ราคา เติมร้อยละ 20		15						12		12						15	15	15			12	12					12	
มีภาพแสดง เติมร้อยละ 5																												
มีลายมือหนังสือ เติมร้อยละ 20						71										79												
มีรูปหรือรูปของพระรัตนตรัยขนาด เติมร้อยละ 50					25	36		29	18				36		35		35		33	31			29	33	19	31		
มีภาพหรือรูปของพระรัตนตรัยของเดิม เติมร้อยละ 50 หรือ 40, 30	22		15	15	26		17			18			22	17					26	18	24	24		26		25		
มีเอกสารมีค่าในเอกสารทุกประเภท เติมร้อยละ 10					7									6														
มีเอกสารหรือเอกสาร 5 เติมร้อยละ 5																												
★รวมราคาคงตั้งรายการต่างๆ		147	54	95	120	289	147	128	61	117	56	94	180	105	158	202	159	124	153	149	120	123	114	153	112	142		
ปก-สัน ราคาหนังสือมอบ เติมร้อยละ 5				5		14	7	6		6						10										7		
ปก-สัน ราคาหนังสือมอบ เติมร้อยละ 10		15											18	5														
ไม่มีรูปเล่ม เติมร้อยละ 15																												
บางหน้าราคา ฉบับคงอยู่ เติมร้อยละ 10																												
ตัวเล่มหนังสือ ราคาบางหน้า เติมร้อยละ 15																							19					
ตัวเล่มหนังสือเป็นแบบ 7 หน้าทุกหน้า เติมร้อยละ 15																												
ตัวเล่มหนังสือเป็นแบบ 7 หน้าบางหน้า เติมร้อยละ 20																												
มีหนังสือหรือเอกสารราคาเล่มมอบ เติมร้อยละ 5		7	3								3			5		8		8				6		3		7		
มีหนังสือหรือเอกสารราคาเล่มมอบ เติมร้อยละ 10								6					18															
มีหนังสือหรือเอกสารราคาเล่มมอบ เติมร้อยละ 15																												
★รวมราคา		125	51	90	120	275	142	122	56	111	53	94	144	95	158	192	151	105	145	149	120	117	114	145	112	128		

ตารางที่ 24 แสดงการประเมินราคาหนังสือหายากจากชาวไทยส่วนพระองค์ จำนวน 800 วรรณคดี (ร.๑)

ประเภทประเมินราคา	เล่ม	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	รวมราคา (บาท)	
รวมรวม		33	83	65	70	45	68	70	45	45	65	56	65	32	32	32	80	70	72	72	72	46	46		
รวมในวง 50 ปีแรก เพิ่มขึ้น 100																									
รวมในวง 30 ปีแรก เพิ่มขึ้น 50			42											16					36	36	36				
เป็นต้นฉบับตัวเขียน เพิ่มขึ้น 100																									
เป็นต้นฉบับตัวพิมพ์ เพิ่มขึ้น 50				13									13												
มีจำนวนจารึกในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เพิ่มขึ้น 20		7		14	9	14			9	9		11											9	9	
มีจำนวนจารึกในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เพิ่มขึ้น 50																									
มีหลักฐานอื่น ๆ เพิ่มขึ้น 20				14										6											
หนังสือที่เกี่ยวกับวรรณกรรมประเภทอื่น เพิ่มขึ้น 20				14	9	14			9	9														9	
สภาพเดิมสมบูรณ์ มีหนังสือ ป.ศ. 2460 เพิ่มขึ้น 10																		8	7	7	7	5			
สภาพเดิมสมบูรณ์ มีพระราชนิพนธ์ พ.ศ. 2461-2474 เพิ่มขึ้น 5		2		3			3		2			3	3												
ปกหรือส่วนประกอบอื่น ๆ เพิ่มขึ้น 20		7				9	14	14	9		13							16	14	14	14	14			
ปกหรือ หนังสือนอกปกพิเศษ เพิ่มขึ้น 50-70 ตามสภาพ																									
มีการประกอบขึ้นใหม่ เพิ่มขึ้น 20		7																							
มีการซ่อมแซม เพิ่มขึ้น 5																									
มีลายมือเขียน เพิ่มขึ้น 20																									
มีรูปหรือของทรงพระจันทร์ขึ้นรูปใหม่ เพิ่มขึ้น 50		17								23						16	16		35	36	36			23	
มีลายพระหัตถ์หรือลายมือจารของเดิม เพิ่มขึ้น 50 หรือ 40, 30		10				18			18														14	18	
มีเลขลำดับภายในเนื้อหาหรือหน้าปก ปะ คณ เพิ่มขึ้น 10																									5
มีเลขตัวสะกดหรือหน้า ปะ คณ เพิ่มขึ้น 5																									
* รวมราคาของหลักฐานที่หายาก		83	125	81	112	73	113	84	115	63	78	70	81	54	48	48	104	119	165	165	129	74	110		
ปก-สัน ราคาสูงเล็กน้อย หักลบ 5						3											2	5							
ปก-สัน ราคาสูงมาก หักลบ 10			12																						
ไม่มีปกเล่ม หักลบ 15									9																
บางหน้าหลุด หรือมีรอยขีด หักลบ 10																									
ตัวเล่มหรือหน้า จากบางหน้า หักลบ 15																				12					
ตัวเล่มหลุดเป็นแถบ ๆ หรือขาดหน้า หักลบ 15																									
ตัวเล่มหลุดเป็นแถบ ๆ จากบางหน้า หักลบ 20																									
มีขอบหนังสือหรือราคาสูงเล็กน้อย หักลบ 5			6	5			6	4		3	4		5	3	2	2					8				6
มีขอบหนังสือหรือราคาสูงมาก หักลบ 10					11															12					
มีขอบหนังสือทั่วไปทั้งหมด หักลบ 15																									
* รวมราคา		83	107	76	101	70	107	80	115	54	74	70	76	52	46	44	99	95	157	165	129	74	104	20,153	

จากตารางที่ 24 ซึ่งเป็นตารางประเมินราคาคำหนังสือหายากในหมวดวรรณคดี จำนวน 195 เล่ม มากกว่าหนังสือหายากในหมวดอื่นเป็นราคาประเมิน 20,153 บาท

ประเภทประเมินราคา	เล่มที่	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	
ราชการ		72	61	61	69	70	70	68	65	68	68	66	65	59	67	61	61	61	60	60	60	61	61	61	60	60	60	60	
พิมพ์ในวง 50 ปีแรก เล่มที่ 100 (ไม่เก็บ พ.ศ.2430)																													
พิมพ์ในวง 30 ปีแรก เล่มที่ 50 (ไม่เก็บ พ.ศ.2460)		36																											
พิมพ์ฉบับชั่วคราว เล่มที่ 50																													
พิมพ์ฉบับชั่วคราว เล่มที่ 20																													
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโอกาสใดก็ตาม เล่มที่ 20		14	12	12	14	14	14	14	13	14	14	13	13	12	13	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโอกาสใดก็ตาม เล่มที่ 50																													
พิมพ์ครั้งเดียว เล่มที่ 20																													
พิมพ์จากหนังสือพิมพ์ ๗ เล่มที่ 20		14	12	12	14	14	14	14	13	14	14	13	13	12	13	12	12	12	12										
หนังสือที่พิมพ์ลงรายเดือนหรือรายสัปดาห์ หรือรายเดือน เล่มที่ 20																													
หนังสือที่พิมพ์รายวันหรือรายสัปดาห์ เล่มที่ 20																													
สถาปัตยกรรม เล่มที่ ๒๕๖๐ เล่มที่ ๑๐		7			7	7																							
สถาปัตยกรรม เล่มที่ ๒๕๖๐-๒๕๗๕ เล่มที่ ๕									3		3		3	3									3		3				
แผนที่และแผนที่ภูมิศาสตร์ เล่มที่ ๒๐		14		12	14	14			13	14	14	13			12		12	12	12			12	12		12	12		12	12
แผนที่ทางบกหรือทางน้ำ เล่มที่ ๕๐-๗๐ ตามสภาพ																													
แผนที่ทางบกหรือทางน้ำ เล่มที่ ๒๐												13		12	13	12													
มีภาพประกอบ เล่มที่ ๕																													
มีลายประกอบ เล่มที่ ๒๐																													
มีบรรณวิจิตรของกรมพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่มที่ ๕๐		36		31		35		33	34	34	33		30	34					30		31							30	
มีภาพประกอบหรือภาพถ่ายของ เล่มที่ ๕๐ หรือ ๔๐, 3๐		22	24	24	21	21	28	2๐	20				20	24	27		24	24		24	24		24			24	24	24	
มีเอกสารมีค่าในเชิงประวัติศาสตร์ทุกประเภท เล่มที่ ๑๐			6										6				6												
มีเอกสารพิเศษหรือพิเศษ เล่มที่ ๕																													
*รวมราคาของรายการข้างต้น		215	115	152	132	140	168	116	160	144	144	154	117	152	167	112	115	121	96	150	96	128	121	85	99	108	123	150	
ปก-สัน ราคาหนังสือปกแข็ง เล่มที่ ๕			6		7												6				5		6	-4				8	
ปก-สัน ราคาหนังสือปกอ่อน เล่มที่ ๑๐							12																			11			
ไม่มีปกแข็ง เล่มที่ ๑๕																													
บรรจุกระดาษแข็งปกแข็ง เล่มที่ ๑๐																													
ตัวหนังสือพิมพ์ ขนาดมาตรฐาน เล่มที่ ๑๕																													
ตัวหนังสือพิมพ์ ขนาดมาตรฐาน เล่มที่ ๑๕																													
ตัวหนังสือพิมพ์ ขนาดมาตรฐาน เล่มที่ ๒๐																													
มีรูปประกอบหรือภาพถ่ายปกแข็ง เล่มที่ ๕									8	7		8	6	8	8	6		6	5	8		6	6		5				
มีรูปประกอบหรือภาพถ่ายปกอ่อน เล่มที่ ๑๐																													
มีรูปประกอบหรือภาพถ่ายปกอ่อน เล่มที่ ๑๕																													
*รวมราคา		215	109	152	125	140	168	104	152	137	144	146	111	144	159	106	109	115	91	142	91	122	109	81	94	97	123	142	

ประเภทหนังสือราชการ	เล่ม	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66*	67*	68*	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	
รวม		60	59	59	58	58	71	89	35	73	61	60	+	+	+	+	99	99	35	75	75	73	68	63	61	61	62	60	
พิมพ์ในวง 50 ปีแรก เล่มร้อยละ 100 (ไม่เกิน พ.ศ. 2430)																													
พิมพ์ในวง 50 ปีแรก เล่มร้อยละ 50 (ไม่เกิน พ.ศ. 2460)								45		37							50	50		38	38	37							
เป็นต้นฉบับตัวเขียน เล่มร้อยละ 50																													
เป็นต้นฉบับตัวพิมพ์ เล่มร้อยละ 20																													
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เล่มร้อยละ 20		12	12	12	12	12			7	15	12						20	20	7	15	15		14	13	12		12	12	
พิมพ์จำนวนจำกัดโดยโอกาสใดโอกาสหนึ่ง เล่มร้อยละ 50																													
พิมพ์ครั้งแรก เล่มร้อยละ 20																	20	20	7									12	
พิมพ์จากต้นฉบับต่าง ๆ เล่มร้อยละ 20		12	12	12	12	12			7											7			15	14	13	12	12	12	12
หนังสือที่พิมพ์โดยทางโรงเรียนหรือโรงเรียนหลวง หรือตงรายส่วนน้อย เล่มร้อยละ 20																													
หนังสือที่ตีพิมพ์โดยรัฐบาลหรือราชการปกครอง เล่มร้อยละ 20																													
สหราชอาณาจักร พ.ศ. 2460 เล่มร้อยละ 10											15																		
สหราชอาณาจักร พ.ศ. 2461-2474 เล่มร้อยละ 5			3	3	3	3	3		2												2				3	3			
ปกแข็งพิมพ์ครั้งแรก เล่มร้อยละ 20			12	12	12	12			7		12						20	20	7							12			
ปกแข็ง หนาหลายครั้งพิเศษ เล่มร้อยละ 50-70 ตามสภาพ																													
มีภาพประกอบสีหรือขาว เล่มร้อยละ 20					12	12	12																						
มีภาพสูง เล่มร้อยละ 5																													
มีลายมือเขียน เล่มร้อยละ 20																													
มีบรรณนิพนธ์หรือบรรณนิพนธ์อื่น ๆ เล่มร้อยละ 50			30	30	29	29		45	18	37										18	38	38	37		32	31		30	
มีลายมือเขียนหรือลายมือเขียนอื่น ๆ เล่มร้อยละ 50 หรือ 40, 30		24	23	23	23	23	28		14		24	24								14	23				25	24		18	
มีเอกสารแนบในเอกสารหลักทุกเล่ม เล่มร้อยละ 10																										6			
มีเอกสารแนบในเล่ม เล่มร้อยละ 5																													
* รวมราคาของหนังสือราชการต่าง ๆ		108	151	163	161	161	102	179	90	177	109	84					209	209	97	189	166	162	96	135	155	73	110	132	
ปก-สัน หนาหลายเล่มน้อย เล่มร้อยละ 5									9								10											6	
ปก-สัน หนาหลายเล่ม เล่มร้อยละ 10																					19	8					4		
ไม่มีปกหรือปกอ่อน เล่มร้อยละ 15												8																	
บางหน้าหรือทุกหน้ามีภาพประกอบ เล่มร้อยละ 10																													
ตัวเล่มหรือหน้าปก หนาหลายเล่ม เล่มร้อยละ 15																													
ตัวเล่มหรือหน้าปก หนาหลายเล่ม เล่มร้อยละ 15																													
ตัวเล่มหรือหน้าปก หนาหลายเล่ม เล่มร้อยละ 20																													
มีบรรณนิพนธ์หรือบรรณนิพนธ์อื่น ๆ เล่มร้อยละ 5					8	8		9		9											5			8	5				
มีบรรณนิพนธ์หรือบรรณนิพนธ์อื่น ๆ เล่มร้อยละ 10																									17				
มีบรรณนิพนธ์หรือบรรณนิพนธ์อื่น ๆ เล่มร้อยละ 5																													
* รวมราคา		97	151	155	161	153	102	161	90	168	109	76	+	+	+	+	199	209	92	170	149	146	91	155	155	69	104	132	

* หนังสือที่ไม่ใช่ราชการ

เล่มที่	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	รวมราคา (บาท)
เล่มที่ประเมินราคา	60	60	60	67	70	71	60	63	58	70	73	80	74	58	62	64	64	124	59	58	61	58	59	57	65	
ราคา																		124								
พิมพ์ครั้งแรก 50 ปีแรก เล่มราคา 100 (ไม่เกิน พ.ศ. 2430)																										
พิมพ์ครั้งแรก 30 ปีแรก เล่มราคา 50 (ไม่เกิน พ.ศ. 2460)											37	40	37													
เป็นครั้งแรกที่พิมพ์ เล่มราคา 50																										
เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก เล่มราคา 20																										
พิมพ์ครั้งแรกจากโรงพิมพ์ไทยแรกๆ เล่มราคา 20	12	12	12	13	14	14	12		12			16	15	12	12	13	13	25				12	12	12	11	13
พิมพ์ครั้งแรกจากโรงพิมพ์ไทยแรกๆ เล่มราคา 50																										
พิมพ์ครั้งแรก เล่มราคา 20											15	15							12				12	12		
พิมพ์จากพิมพ์ครั้งแรก เล่มราคา 20	12	12	12	13	14	14	12		12						12				12	12	12					13
หนังสือพิมพ์ครั้งแรกที่พิมพ์ครั้งแรก หรือฉบับแรกๆ เล่มราคา 20																										
หนังสือพิมพ์ครั้งแรกที่พิมพ์ครั้งแรก หรือฉบับแรกๆ เล่มราคา 20									13										12	12						
ราคาเล่มแรกๆ ที่พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2460 เล่มราคา 10													8													
ราคาเล่มแรกๆ ที่พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2461-2474 เล่มราคา 5	3					3			3						3							3	3		3	3
ปกแข็ง หนาหรือหนาปานกลาง เล่มราคา 20	12	12	12		14	14													6			12	12	12		13
ปกแข็ง หนาหรือหนาปานกลาง เล่มราคา 50-70 ตามสภาพ				47												38	38									
มีภาพประกอบสีหรือภาพขาวดำ เล่มราคา 20	12	12	12	13					110	14	15				12											
มีภาพประกอบขาวดำ เล่มราคา 5																										3
มีภาพประกอบขาวดำ เล่มราคา 20																										
มีรูปหรือภาพประกอบขาวดำ เล่มราคา 50				34	35	36	30		29	35			37	31	32	32			29	29	31	29	30	29	33	
มีภาพหรือภาพประกอบขาวดำ เล่มราคา 50 หรือ 40, 30			18			28	24		17				22	25					18	17	24	23	24	17		
มีเอกสารราคาในเอกสารปกหลัง 1-2 หน้า เล่มราคา 10																										
มีเอกสารปกหลัง 3 หน้า เล่มราคา 5																6	6									
*รวมราคาของรายการที่ปรากฏ	111	108	126	187	147	180	138	76	241	119	140	144	200	70	157	153	153	279	154	146	155	149	161	128	143	
ปก-รับ ราคาครึ่งเล่มของปกปกหลัง 5					7			4			7			4						7	7					
ปก-รับ ราคาครึ่งเล่มของปกปกหลัง 10																										
ไม่มีปกหรือปกอ่อน เล่มราคา 15																										
บรรจุกระดาษแข็งปกอ่อน เล่มราคา 10				18																			28			
กระดาษแข็งปกอ่อนปกอ่อน เล่มราคา 15																										
กระดาษปกอ่อนปกอ่อน เล่มราคา 15																										
กระดาษปกอ่อนปกอ่อน เล่มราคา 20																										
มีหนังสือหรือเอกสารปกอ่อน เล่มราคา 5							7															8	7			
มีหนังสือหรือเอกสารปกอ่อน เล่มราคา 10		11	13								7															
มีหนังสือหรือเอกสารปกอ่อน เล่มราคา 15										18			30		24									42		
*รวมราคา	111	97	113	169	140	180	131	72	241	101	126	144	170	66	133	153	153	209	147	139	147	142	161	128	143	13,743

จากตารางที่ 25 ซึ่งเป็นการประเมินราคาหนังสือหายากในหมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ จำนวน 102 เล่ม ปรากฏว่าหนังสือหายากในหมวดนี้คิดเป็นราคาประเมิน 13,743 บาท

จากตารางที่ 17 ถึงตารางที่ 25 ซึ่งเป็นตารางประเมินราคาหนังสือหายาก ภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ หมวด 000 ถึง หมวด 900 ตามระบบการจัดหมู่แบบทศนิยมดิวอี้ ปรากฏว่า หนังสือหายากภาษาไทยดังกล่าว คิดเป็นราคาประเมินทั้งสิ้น 130,146 บาท แยกตามหมวดได้ดังนี้

หนังสือในหมวด 000 เบ็ดเตล็ด จำนวน 7 เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน 631 บาท เล่มที่ราคาสูงสุด คือ โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร เรียบเรียงโดย ศาสตราจารย์ ยอช เซเคส์ พิมพ์โดยโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร พ.ศ. 2471 ราคา 6 บาท และเล่มที่ราคาน้อยที่สุด คือ หนังสือแจกหน้าสังกรานต์ ไม่แจ้งโรงพิมพ์ พ.ศ. 2469 ราคา 62 บาท

หนังสือในหมวด 200 ศาสนา จำนวน 508 เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน 75,225 บาท เล่มที่ราคาสูงสุด คือ พระรัชมณฑปมฤดา เล่ม 7 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวชิรญาณวโรรส พิมพ์โดยโรงพิมพ์ศิลาบรรณนิตี ร.ศ. 125 (พ.ศ. 2449) ราคา 277 บาท และเล่มที่ราคาน้อยที่สุด คือ สุขุมสุภาษิต โดย พระมหาชิต พิมพ์โดย โรงพิมพ์ดวงแก้วมิ่งป๋อ พ.ศ. 2470 ราคา 29 บาท

หนังสือในหมวด 300 สังคมศาสตร์ จำนวน 91 เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน 12,315 บาท เล่มที่ราคาสูงสุด คือ ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 5 ประกาศปิยะม พ.ศ. 2402 ปิวกอ พ.ศ. 2403 ปิระกา พ.ศ. 2404 พิมพ์โดยโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร พ.ศ. 2466 ราคา 255 บาท (ภายในเล่มมีประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 6 ประกาศปิณสุ พ.ศ. 2408 ปิชาล พ.ศ. 2409 ปิเกาะ พ.ศ. 2410 ปิยะโรง พ.ศ. 2411 และประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 7 รวมอยู่ด้วย) และเล่มที่ราคาน้อยที่สุด คือ วชิรญาณสุภาษิตกับบทแถมของกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม พิมพ์โดยโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร พ.ศ. 2467 ราคา 44 บาท

หนังสือในหมวด 400 ภาษาศาสตร์ จำนวน 31 เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน 4,772 บาท เล่มที่ราคาสูงสุด คือ อนันตวิภาค พิมพ์โดยโรงพิมพ์ศิลาบรรณนิตี ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450) ราคา 232 บาท และเล่มที่ราคาน้อยที่สุด คือ ธาตุปทีปิกา หรือ พจนานุกรมบาลี-ไทย แพนธธาตุ ของหลวงเทพกรฐานุคิษฐ์ (ทวี ธรรมรัช) พิมพ์โดยโรงพิมพ์ศิลาบรรณนิตี พ.ศ. 2468 ราคา 103 บาท

หนังสือในหมวด 500 วิทยาศาสตร์ จำนวน 8 เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน 766 บาท เล่มที่ราคาสูงสุด คือ คำภีร์สุริยคติที่ปณี นายค้อยเปรียญ คัดจากฉบับลานสั่นของพระราชสุธี (เผื่อน) วัคเชตฺพน พ.ศ. 2465 ราคา 149 บาท และเล่มที่ราคาน้อยที่สุด คือ ตำราชี้ช้าง ครึ่งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2199 - 2231

พิมพ์โดยโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร พ.ศ. 2465 ราคา 48 บาท

หนังสือในหมวด 600 วิทยาศาสตร์ประยุกต์ จำนวน 18 เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน 1,434 บาท เล่มที่ราคาสูงสุด คือ คำชี้แจงกระทรวงสาธารณสุข ไม่ปรากฏที่พิมพ์ พ.ศ. 2465 ราคา 133 บาท และเล่มที่ราคาน้อยที่สุด คือ กัญป้วย พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ปรากฏโรงพิมพ์ พ.ศ. 2456 ราคา 43 บาท

หนังสือในหมวด 700 ศิลปะและการบันเทิง จำนวน 9 เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน 1,007 บาท เล่มที่ราคาสูงสุด คือ รัตนพิมพ์วงษ์ พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ) แปลจากภาษาบาลี โดยโรงพิมพ์ไทย ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455) ราคา 196 บาท และเล่มที่ราคาน้อยที่สุด คือ หนังสือโคลงหาย เล่ม 1 พิมพ์โดยโรงพิมพ์เจริญผล พ.ศ. 2465 ราคา 29 บาท

หนังสือในหมวด 800 วรรณคดี จำนวน 195 เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน 20,153 บาท เล่มที่ราคาสูงสุด คือ พระนลคำหลวง เล่ม 1 พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พิมพ์โดยโรงพิมพ์ไทย พ.ศ. 2459 ราคา 275 บาท และเล่มที่ราคาน้อยที่สุด คือ โคลงกระทู้คติโลก ของ พระภิกษุหลวงจ่านองพลภักดิ์ พิมพ์โดยโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร พ.ศ. 2469 ราคา 37 บาท และ งานกับเล่ม ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ไม่ปรากฏโรงพิมพ์ พ.ศ. 2464 ราคา 37 บาท

หนังสือในหมวด 900 ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ จำนวน 102 เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน 13,743 บาท เล่มที่ราคาสูงสุด คือ กำหนดการทำบุญ ฉะบังบูรพาภิรมย์ พิมพ์โดยโรงพิมพ์กรมไปรษณีย์โทรเลข จ.ศ. 1248 (พ.ศ. 2429) ราคา 282 บาท และเล่มที่ราคาน้อยที่สุดคือ โคลงเรื่องพระราชประวัติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

พิมพ์โดยโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร พ.ศ. 2470 ราคา 47 บาท

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

หนังสือภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ที่ทายาทของพระองค์มอบให้หอสมุดกลางนำมาจัดเป็นห้องสมุดอนุสรณ์ (Memorial Collection) นั้น เป็นหนังสือที่มีคุณค่าในแง่ของหนังสือหายาก ทั้งทางด้านเนื้อหาและการจัดพิมพ์หนังสือของไทย ระหว่างพ.ศ. 2421-2474 เพราะหนังสือเหล่านี้มีลักษณะตัวพิมพ์ การจัดรูปเล่ม ตลอดจนการใช้ศิลปะเพื่อตกแต่งให้สวยงามแตกต่างไปจากการผลิตหนังสือในสมัยปัจจุบัน และเนื่องจากหอสมุดกลางยังไม่เคยมีการศึกษาหนังสือภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถในแง่ของหนังสือหายากมาก่อน การวิจัยเรื่องนี้จึงทำให้ทราบถึงจำนวนที่แน่นอนของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งพบว่ามีจำนวน 969 เล่ม ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้เสนอรายละเอียดของข้อมูลที่ได้พบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อ

1. ศึกษาเนื้อหาของหนังสือหายากภาษาไทยทั้งหมดของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ
2. ศึกษาประเภทและลักษณะของหนังสือหายากดังกล่าว
3. ประเมินค่าหนังสือหายากดังกล่าวในฐานะเป็นมรดกสูงค่าของมหาวิทยาลัยที่ควรแก่การสงวนรักษา

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

หนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถที่พิมพ์ระหว่างพ.ศ. 2421-2474 (รวมทั้งที่พิมพ์ในพ.ศ. 2406 และ พ.ศ. 2415 2 เล่ม) ตามที่กำหนด มีจำนวนทั้งหมด 1,108 เล่ม เมื่อนำมาพิจารณาตามเกณฑ์การประเมินค่าหนังสือหายากที่สร้างขึ้น ปรากฏว่าเป็นหนังสือหายาก จำนวน 969 เล่ม หรือร้อยละ 87.455 หนังสือหายากจำนวน 969 เล่มนี้ เมื่อนำมาจำแนกเนื้อหาออกเป็น 10 หมวด ตามระบบการจัดหมู่แบบทศนิยมทวิอ (Dewey Decimal Classification System) ดังตารางที่ 1 แล้ว

ปรากฏว่า เป็นหนังสือในหมวดศาสนามากที่สุด จำนวน 508 เล่ม รองลงมาได้แก่ หมวดวรรณคดี จำนวน 195 เล่ม หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ จำนวน 102 เล่ม หมวดสังคมศาสตร์ จำนวน 91 เล่ม หมวดภาษาศาสตร์ จำนวน 31 เล่ม หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ จำนวน 18 เล่ม หมวดศิลปะและการบันเทิง จำนวน 9 เล่ม และหมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ จำนวน 8 เล่ม สำหรับหมวดที่มีน้อยที่สุดได้แก่ หมวดเบ็ดเตล็ด ซึ่งมีจำนวน 7 เล่ม ส่วนหมวดปรัชญาไม่มี

นอกจากนั้น ยังได้นำหนังสือหายากที่จำแนกเนื้อหาออกเป็น 10 หมวด ตามแผนการจัดหมู่แบบทศนิยมทิวอี้ มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแบ่งเนื้อหาตามวิชามนุษยศาสตร์ของคณะกรรมการแห่งชาติแห่งสหรัฐอเมริกาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อศึกษาเนื้อหาเป็นกลุ่มวิชา ตามตารางที่ 2 ปรากฏว่า หนังสือหายากส่วนพระองค์ฯ ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถมีเนื้อหาหนักไปทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มากที่สุด และผลการศึกษาในเรื่องเนื้อหาของหนังสือนี้ยังแสดงให้เห็นอีกด้วยว่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงสนพระทัยทางด้านศาสนาและวรรณคดีเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านศาสนา นั้น มีหนังสือภาษาบาลีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเรื่องยืนยันว่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์นี้ทรงมีพระปรีชาสามารถในภาษาบาลีเป็นอย่างดี สมกับที่ได้รับการยกย่องจากเสนาบดีในการแปลจันทุมารชาดกว่า ทรงมีความรู้ภาษาบาลีถึงขั้นเปรียญ 5 ประโยค และได้รับพระราชทานพักเปรียญเป็นเครื่องหมายพระเกียรติคุณจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทั้งนี้ ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาเนื้อหา คือ บรรณานุกรมพร้อมด้วยบรรณนิทัศน์ของหนังสือหายากภาษาไทยที่จำแนกหมวดวิชาตามแผนการจัดหมู่แบบทศนิยมทิวอี้ และจักเรียงตามลำดับอักษรของชื่อเรื่อง (ดูภาคผนวก ก) ซึ่งหอสมุดกลางสามารถจะนำไปจัดพิมพ์เป็นคู่มือในการใช้ห้องสมุดอนุสรณ์นี้ได้ต่อไป

ประเภทและลักษณะของหนังสือหายาก

เมื่อนำหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ จำนวน 969 เล่ม มาประเมินค่าหนังสือหายากเพื่อจำแนกประเภทของหนังสือหายากดังกล่าว ปรากฏว่า เป็นหนังสือหายากประเภทมีประวัติการครอบครองมากที่สุด จำนวน 775 เล่ม รองลงมาเป็นหนังสือหายาก

ประเภทที่มีความสำคัญทางค่านประวัติการพิมพ์ จำนวน 730 เล่ม และประเภทหนังสือเก่าที่มีสภาพสมบูรณ์หรือรูปเล่มสวยงาม หรือมีภาพประกอบที่สำคัญจำนวน 653 เล่ม สำหรับหนังสือหายากประเภทที่มีน้อยที่สุด ได้แก่ ประเภทที่มีเนื้อหาเป็นทีกลาวชาวดึง จำนวน 46 เล่ม

ผลของการประเมินค่าประการสุดท้ายนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพรทิพย์ โล่ห์วีระ (2528) ซึ่งวิจัยหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์ ที่ศูนย์ราชบัณฑิตยสถานเพื่อการศึกษาทางสังคมศาสตร์และของ ฐิตยาวัฒน์ อินทวงศ์ (2529) ซึ่งวิจัยหนังสือหายากภาษาไทยของสยามสมาคมว่า หนังสือหายากประเภทที่มีเนื้อหาเป็นทีกลาวชาวดึง เป็นหนังสือหายากประเภทที่มีน้อยที่สุด และจากการเปรียบเทียบผลการวิจัยห้องสมุดหนังสือหายากทั้ง 3 แห่ง ปรากฏว่า หนังสือหายากภาษาไทยในห้องสมุดหนังสือหายากทั้ง 3 แห่ง มีความเด่นแตกต่างกัน คือ หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ในศูนย์ราชบัณฑิตยสถานเพื่อการศึกษาทางสังคมศาสตร์นั้น เหนือทางด้านประวัติการพิมพ์ หนังสือในประเทศไทย ในขณะที่หนังสือหายากภาษาไทยในห้องสมุดสยามสมาคม เหนือทางด้านมีสภาพสมบูรณ์ รูปเล่มสวยงาม ส่วนหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ เหนือทางด้านประวัติการครอบครองอันประกอบด้วยหนังสือที่มีบรรณลัทธิ ลายมือผู้เขียน ลายพระหัตถ์องค์ผู้เป็นเจ้าของ และเอกสารปะคั้นสอดแทรก ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพิจารณาคุณค่าภายใน (Internal Criticism) ของหนังสือหายากทั้งสิ้น เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ทำให้หนังสือที่มีคุณค่าในเนื้อหาอยู่แล้วนั้น ทำหน้าที่เป็นแหล่งเก็บบรรยากาศในอดีตไว้อย่างครบถ้วนด้วย เพราะทั้งบรรณลัทธิ ลายมือผู้เขียน ลายพระหัตถ์องค์ผู้เป็นเจ้าของ และเอกสารต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ล้วนมีส่วนแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจในการเขียนและอ่านหนังสือในสมัยนั้น

นอกจากหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ จะเหนือทางด้านประวัติการครอบครองแล้ว ยังมีความสำคัญทางค่านประวัติการพิมพ์อีกด้วย (ตารางที่ 4) เนื่องจากเป็นหนังสือที่พิมพ์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 อันเป็นสมัยแรก ๆ ที่มีการพิมพ์ในประเทศไทย เรื่อยมาจนสมัยที่การพิมพ์ของประเทศไทยรุ่งเรืองในรัชกาลที่ 6 จนถึงสมัยกิจการพิมพ์ขบเขมา เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำดังสงครามโลกครั้งที่ 1 ในสมัยรัชกาลที่ 7 จึงทำให้เห็นวิวัฒนาการเกี่ยวกับการจัดทำหนังสือมาเป็นลำดับ ไม่ว่าจะเป็น

เป็นศัพท์ ภาพประกอบ แบบศิลปะที่ฉีกตกแต่ง ตลอดจนแหล่งพิมพ์ที่สำคัญ และหนังสือ
ส่วนใหญ่ก็ยังอยู่ในสภาพที่อึกฉวย

หนังสือหายากแต่ละประเภทเมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับเนื้อหาของหนังสือ
แล้ว ปรากฏว่า ทั้งหนังสือหายากประเภทที่มีประวัติการครอบครอง ประเภทที่มีความสำคัญ
ทางด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ และประเภทหนังสือเก่าที่มีสภาพสมบูรณ์หรือรูปเล่มสวยงาม หรือ
มีภาพประกอบที่สำคัญแล้ว ปรากฏว่ามีหนังสือในหมวดศาสนามากที่สุด รองลงมาได้แก่
หมวดวรรณคดี หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ และหมวดสังคมศาสตร์ ส่วนหนังสือ
ประเภทที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง มีปรากฏเพียง 3 หมวดเท่านั้นคือ หมวดศาสนา
หมวดวรรณคดี และหมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ตามลำดับ

จากหนังสือหายากที่จำแนกออกเป็น 4 ประเภทแล้วนั้น เมื่อนำมาประเมินค่า
ตามลักษณะเฉพาะของหนังสือแต่ละประเภท ปรากฏว่า เป็นหนังสือหายากที่มีบรรณสิทธิ์
มากที่สุด บรรณสิทธิ์ที่กล่าวถึงนี้ เป็นบรรณสิทธิ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรี
นฤนาถทั้งสิ้น ซึ่งในวงการค้าหนังสือหายากของไทย ที่ราคาบรรณสิทธิ์นี้ไว้สูง รองลงมา
เป็นหนังสือหายากที่จัดทำอย่างประณีตสวยงาม หนังสือหายากที่พิมพ์จำนวนจำกัด (Limited
Edition) หรือพิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ

สำหรับหนังสือที่พิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ นี้ เมื่อจำแนกตามโอกาสที่พิมพ์แล้ว
พบว่า เป็นหนังสือที่พิมพ์เนื่องในงานศพ ทั้งงานฌาปนกิจและการบำเพ็ญกุศลเนื่องด้วยศพ
มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ โล่ห์วีระ (2528) และฐิตยาวิรัตน์
อินทวงศ์ (2529) รองลงมาได้แก่หนังสือที่พิมพ์ในงานมงคล เช่น งานวันเกิด วันสงกรานต์
วันขึ้นปีใหม่ งานฉลองยศ งานฉลองพระสุพรรณบัตร และที่น้อยที่สุดได้แก่ หนังสือที่พิมพ์ใน
งานพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น งานขึ้นชิงช้า และพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ลักษณะที่มีจำนวนรองลงมาอีก ได้แก่
หนังสือที่มีลายมือชื่อหรือข้อความที่เจ้าของเดิมเขียนไว้ภายในเล่ม สำหรับลายมือชื่อหรือ
ข้อความที่ปรากฏในหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ส่วนใหญ่เป็นลายพระหัตถ์ของ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ที่ทรงบันทึกว่า ได้รับหนังสือมาจากใคร
เนื่องในโอกาสใด และเมื่อใด ข้อความที่ทรงบันทึกเหล่านี้ แสดงให้ทราบถึงความสัมพันธ์
ส่วนพระองค์กับผู้ที่ เป็นนักเขียน และนักวิชาการคนสำคัญในสมัยนั้น เช่น สมเด็จพระเจ้า-

บรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระนราธิปพงศ์ประพันธ์ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พระยาปริยัติธรรมธาดา และขุนวิจิตรมาตรา เป็นต้น ส่วนลายมือของผู้อื่นที่มีปรากฏบ้าง ได้แก่ ลายมือของหลวงราชภัณฑโศกการ

รองลงมาได้แก่ หนังสือที่เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก (first edition) และหนังสือที่พิมพ์จากต้นฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณ โบราณคดีสโมสร และราชบัณฑิตยสภา

สำหรับหนังสือหายากประเภทที่พิมพ์จากแหล่งต้นฉบับสำคัญนี้ เมื่อจำแนกตามแหล่งต้นฉบับแล้วปรากฏว่า เป็นหนังสือที่มีต้นฉบับจากหอพระสมุดวชิรญาณมากที่สุด รองลงมาได้แก่ หนังสือที่มีต้นฉบับจากโบราณคดีสโมสร และหนังสือที่มีต้นฉบับจากราชบัณฑิตยสภา ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาในการจัดตั้งและเหตุผลในการเลือกหนังสือออกพิมพ์เผยแพร่ของแหล่งต้นฉบับแล้ว เป็นเหตุผลที่สอดคล้องกันถึงจำนวนเล็กน้อยของหนังสือที่ออกมาจากแต่ละแหล่ง คือ หอพระสมุดวชิรญาณนั้นตั้งขึ้นก่อนและจะเลือกหนังสือที่มีคุณค่า มีสาระความรู้ โดยไม่จำกัดสาขา ส่วนโบราณคดีสโมสรซึ่งตั้งขึ้นในระยะต่อมา จะเลือกเน้นหนักไปทางก้านพงศาวดาร ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี

รองลงมาได้แก่ หนังสือหายากที่จัดเป็นเอกสารปฐมภูมิกันประวัติการพิมพ์ของประเทศไทย หนังสือหายากที่มีภาพประกอบมีคุณค่า สำหรับหนังสือหายากที่มีภาพประกอบมีคุณค่านี้ นอกจากจะเป็นภาพที่ผู้เขียนเขียน หรือถ่ายภาพประกอบด้วยตัวเอง ภาพประกอบที่มีอิทธิพลมีชื่อคือ อาเทอร์ มอร์แลนค์ ชาวอังกฤษ ภาพประกอบมีพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และภาพประกอบที่อาจดึงออกจากเล่มโดยง่ายแล้ว ยังมีภาพของพระบรมวงศานุวงศ์ ราชนิกุล และผู้มีชื่อเสียงต่าง ๆ ซึ่งเป็นภาพที่หาได้ยากไว้ด้วย

รองลงมาอีกได้แก่ หนังสือหายากที่เป็นพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถคือ จินตุมารชากก ซึ่งมี 37 เล่ม หนังสือที่มีเอกสารต้นฉบับตัวเขียน หรือตัวพิมพ์บันทึกข้อความต่าง ๆ ซึ่งพิมพ์ระยะสั้น ปะคั้นหรือสอดอยู่ในเล่ม หนังสือที่มีภาพหรือลายมือผู้แต่งอยู่ภายในเล่ม

สำหรับหนังสือที่มีลายมือผู้แต่งอยู่ภายในเล่มนั้น ที่สำคัญมากที่สุดคือ มีลายพระราษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏในหนังสือพระนลคำหลวง เล่ม 1 นอกจากนั้น ยังมีลายมือของพระยาปริยัติธรรมธาดา ในหนังสือลลิตวิสูตร

พระปฐมสมโพธิมหายาน พระธรรมจักรพิสดาร และ สุชาวกีวยุทธมหายานสูตร ปวิวรรค
แห่ง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ และ ฉายมือของขุนวิจิตรมาตรา ในหนังสือหลักไท

หนังสือหายากที่มีน้อยมาก ได้แก่ หนังสือหายากที่เป็นผลงานเพียงเรื่องเดียว หรือเป็นผลงานเพียงส่วนน้อยที่แตกต่างไปจากผลงานส่วนใหญ่ ซึ่ง ได้แก่ หนังสือเรื่อง ตำนานชาคีอัน อันเป็นภาพล่อประกอบคำอธิบาย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลมาจากผลงานของช่างเขียนชาวอังกฤษ ที่มีมือในทางเขียนภาพจีน ชื่อ อาร์เทอร์ มอร์แลนค พระนลคำหลวง พระราชนิพนธ์คำหลวงเพียงเรื่องเดียวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มัทนะพาธา ละครพุกคำฉันท์เพียงเรื่องเดียวที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำฉันท์มาแต่งเป็นบทละคร วงศ์เทวราช พระราชนิพนธ์ล้อเลียนชมขันในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลิลิตนิทราชาคริต ลิลิตเรื่องเดียวที่พระองค์ทรงแปลจากเรื่อง Sleeping Awaken แล้วทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเป็นลิลิต (พรทิพย์ โล่ห์วีระ 2528 : 29) และ บทแฉวงเรื่องนิทานนายคำสอน ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์เรื่องยาวเรื่องเดียวของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (วิศยารัตน์ อินทวงศ์ 2529 : 30)

ส่วนหนังสือหายากที่เป็นหนังสือได้รับรางวัลนั้น มีน้อยที่สุดได้แก่ หนังสือเรื่อง หลักไทย ของขุนวิจิตรมาตรา หรือ รองอำมาตย์โท สง่า กาญจนาคพันธุ์ (2 ฉบับ) และ เรียงความเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 5 ของนักเรียนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คงได้กล่าวแล้วว่า หนังสือหายากภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถที่หอสมุดกลางเก็บรักษาไว้นี้ ล้วนเป็นหนังสือที่ส่งด้วยคุณค่าในค่าน้ำต่าง ๆ ที่สำคัญประการหนึ่งคือ มีความสำคัญทางค่าน้ำประวัติการพิมพ์ของไทย เพราะประกอบด้วยหนังสือที่พิมพ์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงรัชกาลที่ 7 หนังสือที่จัดพิมพ์แต่ละสมัยนั้น ย่อมมีลักษณะพิเศษอันเป็นลักษณะเฉพาะ ซึ่งแตกต่างไปจากปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการจัดรูปเล่ม การพิมพ์ การใช้ภาพประกอบ การใช้ศิลปะเพื่อตกแต่งให้เกิดความสวยงาม สิ่งเหล่านี้เพิ่มคุณค่าแก่หนังสือทั้งในค่าน้ำที่เป็นเอกสารปฐมภูมิเพื่อการวิจัยทางมนุษยศาสตร์ และในค่าน้ำที่เป็นโบราณวัตถุ แสดงความนิยมในการผลิตหนังสือแต่ละสมัย สำหรับเรื่องของการพิมพ์ ผู้วิจัยใคร่เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับโรงพิมพ์อันเป็นแหล่งผลิตหนังสือหายากใน

ช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ช่วงเวลาที่ยืมพ์ และแหล่งผลิตหนังสือหายาก

ในการวิจัยเพื่อประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ นี้ ได้แบ่งช่วงเวลาที่ผลิตหนังสือระหว่าง พ.ศ. 2406-2474 เป็น 3 ช่วง เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงในการผลิตหนังสือแต่ละช่วงดังนี้ คือ

ช่วงที่ 1 ระหว่างพ.ศ. 2421-2440 (รวมหนังสือที่ยืมพ์ในพ.ศ. 2406 และ พ.ศ. 2415 จำนวน 2 เล่มค้ำย)

ช่วงที่ 2 ระหว่างพ.ศ. 2441-2460 (รัชกาลที่ 5 ต่อรัชกาลที่ 6)

ช่วงที่ 3 ระหว่างพ.ศ. 2461-2474 (รัชกาลที่ 6 ต่อรัชกาลที่ 7)

ผลของการวิจัยปรากฏว่า หนังสือส่วนใหญ่ จำนวน 616 เล่ม หรือร้อยละ 65.323 ของหนังสือหายากมีอยู่ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถทั้งหมด ผลิตในช่วงที่ 3 คือ ระหว่างพ.ศ. 2461-2474 รองลงมาเป็นหนังสือที่ผลิตในช่วงที่ 2 ระหว่างพ.ศ. 2441-2460 จำนวน 269 เล่ม หรือร้อยละ 28.526 และที่น้อยที่สุด คือ หนังสือที่ผลิตในช่วงที่ 1 ระหว่างพ.ศ. 2421-2440 ซึ่งมีจำนวน 58 เล่ม หรือเพียงร้อยละ 6.151 ของหนังสือหายากที่ยืมพ์ทั้งหมด

จากผลของการวิจัยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านการผลิตหนังสือของไทยว่า ในช่วง 20 ปีแรกมีปริมาณน้อยกว่าช่วง 20 ปีต่อมา 4.638 เท่า และน้อยกว่าช่วงที่ 3 10.621 เท่า ส่วนช่วงที่ 2 มีปริมาณการผลิตน้อยกว่าช่วงที่ 3 2.290 เท่าจากการเปรียบเทียบนี้ จะเห็นได้ว่า ปริมาณการผลิตช่วงที่ 2 มากกว่าช่วงที่ 1 มากกว่าช่วงที่ 3 มากกว่าช่วงที่ 1 ซึ่งอาจเนื่องมาจากการที่เศรษฐกิจตกต่ำ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในสมัยรัชกาลที่ 7 ทำให้กิจการหนังสือซบเซาลง

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ที่ผลิตในช่วงเวลาทั้ง 3 ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เมื่อจำแนกตามหมวดวิชาปรากฏว่า ในช่วงที่ 1 หนังสือหมวดที่มีมากที่สุดได้แก่ หนังสือหมวดศาสนา จำนวน 46 เล่ม หรือร้อยละ 79.310 ของหนังสือที่ยืมพ์ในช่วงนี้ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ หนังสือหมวดสังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ วรรณคดี และภาษาศาสตร์คำมูลกับ ส่วนในหมวดอื่น ๆ คือ หมวดเบ็ดเตล็ด วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์

และศิลปะและการบันเทิง ไม่มีปรากฏในช่วงนี้

ช่วงที่ 2 หนังสือที่มีมากที่สุดได้แก่ หนังสือหมวดศาสนา จำนวน 113 เล่ม หรือร้อยละ 42.007 ของหนังสือที่พิมพ์ในช่วงนี้ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ หมวดวรรณคดี หมวดสังคมศาสตร์ หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ หมวดภาษาศาสตร์ หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ หมวดศิลปะและการบันเทิง หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ และหมวดเบ็ดเตล็ดตามลำดับ

ช่วงที่ 3 หนังสือที่มีมากที่สุด ได้แก่ หนังสือหมวดศาสนา จำนวน 334 เล่ม หรือร้อยละ 54.221 ของหนังสือที่พิมพ์ในช่วงนี้ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ หมวดวรรณคดี หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ หมวดสังคมศาสตร์ หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ หมวดภาษาศาสตร์ หมวดศิลปะและการบันเทิง หมวดเบ็ดเตล็ด และหมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ตามลำดับ

จากผลการวิจัยหนังสือหายากส่วนพระองค์ที่พิมพ์ในช่วงเวลาทั้ง 3 จำแนกตามหมวดวิชานี้แสดงให้เห็นว่า ในช่วงที่ 1 ซึ่งอยู่ระหว่างพ.ศ. 2421-2440 (รวมทั้ง พ.ศ. 2406 และ 2415) อันเป็นระยะต้น ๆ ของการพิมพ์ในประเทศไทย มีหนังสือหมวดศาสนามากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับประวัติการพิมพ์ในประเทศไทยที่ว่า หนังสือที่จัดพิมพ์ระยะแรกของการพิมพ์ในประเทศไทยจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา ส่วนในช่วงที่ 2 และ 3 ปรากฏว่า แนวโน้มในการผลิตหนังสือในหมวดวรรณคดีเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก เนื่องจากทั้ง 2 ช่วงดังกล่าว มีระยะเวลาที่คาบเกี่ยวกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นยุคที่วรรณคดีเจริญรุ่งเรืองมาก และจากการวิจัยหนังสือวรรณคดีที่พิมพ์ในช่วงที่ 2 นั้น ปรากฏว่ามีจำนวนมากกว่าหนังสือวรรณคดีที่พิมพ์ในช่วงที่ 1 ถึง 66 เล่ม และ ช่วงที่ 3 มีหนังสือวรรณคดีมากกว่าช่วงที่ 2 ถึง 50 เล่ม และจากการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความแตกต่างในการผลิตหนังสือทางค่านวรรณคดีให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ปรากฏว่า ในช่วงที่ 2 ระหว่างพ.ศ. 2441-2453 ซึ่งอยู่ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 มีหนังสือทางค่านวรรณคดี จำนวน 22 เล่ม ครั้นถึงรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 ระหว่างพ.ศ. 2454-2460 มีหนังสือวรรณคดีเพิ่มขึ้นเป็น 48 เล่ม และในช่วงที่ 3 รัชสมัยของรัชกาลที่ 6 ช่วงต่อมา ระหว่างพ.ศ. 2461-2468 มีหนังสือวรรณคดีจำนวน 79 เล่ม ครั้นถึงรัชสมัยของรัชกาลที่ 7 ระหว่างพ.ศ. 2469-2474 จำนวนหนังสือทางค่านวรรณคดีลดลงเหลือเพียง 42 เล่ม

เท่านั้น

สำหรับแนวโน้มของการผลิตหนังสือในหมวดอื่น ๆ ปรากฏว่า ทั้งในช่วงที่ 2 และ 3 มีการผลิตหนังสือในหมวดสังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์เพิ่มสูงขึ้น ส่วนหมวดอื่น ๆ ยังคงมีการผลิตไม่มากนัก

แหล่งผลิตหนังสือหายาก

ในการวิจัยเรื่องแหล่งผลิตหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ เป็นการวิจัยถึงแหล่งผลิตหนังสือโดยแบ่งช่วงระยะเวลาของการวิจัยเช่นเดียวกับที่ผ่านมาคือ แบ่งออกเป็น 3 ช่วง แล้ววิจัยถึงโรงพิมพ์ที่ผลิตหนังสือในแต่ละช่วง ซึ่งปรากฏผลการวิจัยดังนี้ คือ

ช่วงที่ 1 (ระหว่างพ.ศ. 2421-2440 รวมทั้งพ.ศ. 2406 และ 2415) โรงพิมพ์ที่ผลิตหนังสือจำนวนมากที่สุด ได้แก่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย ปรากฏว่ามีหนังสือหายากที่พิมพ์จากโรงพิมพ์นี้ จำนวน 6 เล่ม รองลงมาได้แก่ โรงพิมพ์ปลัดเล โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ โรงพิมพ์ศึกษาพิมพ์การ โรงพิมพ์ไทย โรงพิมพ์กรมไปรษณีย์โทรเลข โรงพิมพ์สยามยูนิเวอร์ซิตี และโรงพิมพ์กุสมิต และในช่วงที่ 1 นี้ มีหนังสือที่ไม่แจ้งโรงพิมพ์ 42 เล่ม

ช่วงที่ 2 (ระหว่างพ.ศ. 2441-2460) โรงพิมพ์ที่ผลิตหนังสือจำนวนมากที่สุด ได้แก่ โรงพิมพ์ไทย มีหนังสือที่พิมพ์จากโรงพิมพ์นี้ 55 เล่ม รองลงมาได้แก่ โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิกิต โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร โรงพิมพ์กองละหุไทย โรงพิมพ์อักษรนิกิต โรงพิมพ์ศิริเจริญ โรงพิมพ์สรรพกิจขนากกร โรงพิมพ์สามมิตร โรงพิมพ์หลวง โรงพิมพ์ธรรมมานุกูล โรงพิมพ์เจริญผล โรงพิมพ์บางกอกประสิทธิการ และโรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย ในช่วงที่ 2 นี้ มีหนังสือที่ไม่แจ้งโรงพิมพ์ 87 เล่ม

ช่วงที่ 3 (ระหว่างพ.ศ. 2461-2474) โรงพิมพ์ที่ผลิตหนังสือจำนวนมากที่สุด ได้แก่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร มีหนังสือที่พิมพ์จากโรงพิมพ์นี้ 229 เล่ม รองลงมาได้แก่ โรงพิมพ์พาณิชย์กุล โรงพิมพ์ไท โรงพิมพ์พระจันทร์ โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ โรงพิมพ์ไทย โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ โรงพิมพ์อักษรนิกิต โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิกิต โรงพิมพ์ไทยเชชม โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย โรงพิมพ์ศรีหงส์ โรงพิมพ์อักษรศรีสมิต

โรงพิมพ์กรุงเทพฯ เกล็ดเมิ้ล โรงพิมพ์จันทะนะฉลิน โรงพิมพ์เกล็ดเมิ้ล โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์
ไทย โรงพิมพ์กิมหลีหงวน โรงพิมพ์จันโนสยามวารศัพท์ โรงพิมพ์เจริญผล โรงพิมพ์ทองฮั่ว-
มิงป้อ โรงพิมพ์ทองละหุไทย โรงพิมพ์วิศเทศสิรินทร์ และโรงพิมพ์ศรีกรุง ในช่วงที่ 3 นี้
มีหนังสือที่ไม่แจ้งโรงพิมพ์ 73 เล่ม

จากการวิจัยถึงแหล่งผลิตหนังสือดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า ในช่วงที่ 1
โรงพิมพ์สำคัญในการผลิตหนังสือได้แก่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย และในระหว่างนี้
โรงพิมพ์ของมิชชันนารี คือ โรงพิมพ์หมอบลัดเด โรงพิมพ์ครูสมิท และ โรงพิมพ์ของไทย
คือ โรงพิมพ์ศึกษาพิมพ์การ ยังคง่าเป็นกิจการอยู่ ในช่วงที่ 2 โรงพิมพ์ที่ผลิต
หนังสือมากที่สุดเปลี่ยนเป็นโรงพิมพ์ไทย รองลงมาได้แก่ โรงพิมพ์บำรุงบุญถกิจ ซึ่งใน
ช่วงก่อนผลิตหนังสือเป็นอันกับ 3 และโรงพิมพ์พิศาลบรรณนิตี ส่วนโรงพิมพ์มหามกุฏราช-
วิทยาลัยซึ่งมีหนังสือมากที่สุดในช่วงก่อน เปลี่ยนมาเป็นอันกับที่ 4 นอกจากนั้น ยังมี
โรงพิมพ์โสภณพิพรรษชากร เพิ่มขึ้นมาเป็นโรงพิมพ์สำคัญอีกแห่งหนึ่ง ในช่วงที่ 2 นี้ ไม่
ปรากฏว่ามีโรงพิมพ์ของมิชชันนารีทั้ง 2 แห่งดังกล่าวแล้ว อีกรวมทั้งโรงพิมพ์ศึกษาพิมพ์การ
ด้วย

ในช่วงที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการผลิตหนังสือหายากส่วนพระองค์มากที่สุดนั้น
โรงพิมพ์ที่เลื่อนขึ้นมาจำนวนการผลิตมากที่สุดแทนโรงพิมพ์ไทยคือ โรงพิมพ์โสภณพิพรรษ-
ชากร รองลงมาคือ โรงพิมพ์พาณิชย์ยุคผล ซึ่งเพิ่งปรากฏขึ้นในช่วงที่ 3 นี้ โรงพิมพ์ไท
โรงพิมพ์พระจันทร์ โรงพิมพ์บำรุงบุญถกิจ โรงพิมพ์ไทย โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ โรงพิมพ์
อักษรนิตี โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิตี โรงพิมพ์ไทยเชชม และโรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
ตามลำดับ

จากผลการวิจัยถึงแหล่งผลิตหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของ พระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทั้ง 3 ช่วงเวลานี้ปรากฏว่า หนังสือหายากภาษาไทย
ส่วนพระองค์ที่แจ้งโรงพิมพ์ เป็นหนังสือที่พิมพ์โดยโรงพิมพ์โสภณพิพรรษชากรมากที่สุด จำนวน
242 เล่ม และผลจากการวิจัยเกี่ยวกับแหล่งผลิตหนังสือหายากอีกประการหนึ่งคือ ทั้ง 3
ช่วงระยะเวลานั้น หนังสือที่ไม่แจ้งโรงพิมพ์มีจำนวนมากถึง 202 เล่ม เป็นหนังสือในช่วง
ที่ 1 จำนวน 42 เล่ม หรือร้อยละ 72.414 ของหนังสือที่พิมพ์ในช่งนั้นทั้งหมด เป็น
หนังสือในช่วงที่ 2 จำนวน 87 เล่ม หรือร้อยละ 32.342 ของหนังสือที่พิมพ์ในช่วงนั้น

ทั้งหมด และเป็นหนังสือในช่วงที่ 3 จำนวน 73 เล่ม หรือร้อยละ 11.851 ของหนังสือพิมพ์ในช่วงนั้นทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตามจากการวิจัยนี้จะเห็นได้ว่า ปริมาณหนังสือที่ไม่แจ้งโรงพิมพ์ในแต่ละช่วงลดลง แสดงถึงแนวโน้มของการพิมพ์หนังสือประเภทหนึ่งว่า มีความนิยมที่จะแจ้งแหล่งผลิตเพิ่มมากขึ้น

แหล่งผลิตหนังสือสวยงาม

จากการประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ นี้พบว่า มีหนังสือที่จัดทำอย่างประณีตสวยงามจำนวน 453 เล่ม (ไม่รวมต้นฉบับตัวเขียน หรือตัวพิมพ์ดีด) หรือคิดเป็นร้อยละ 46.749 ของหนังสือหายากทั้งหมด เมื่อนำหนังสือดังกล่าวมาศึกษาถึงแหล่งที่พิมพ์ ปรากฏว่า โรงพิมพ์ที่ผลิตหนังสือประณีตสวยงามมากที่สุด ได้แก่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร จำนวน 124 เล่ม หรือร้อยละ 27.373 รองลงมาได้แก่ โรงพิมพ์พาณิชย์กุล โรงพิมพ์ไท โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ โรงพิมพ์ไทย โรงพิมพ์พิศาลบรรณินดี โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ โรงพิมพ์อักษรนิติ โรงพิมพ์พระจันทร์ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย โรงพิมพ์กรุงเทพฯ เกล็ดเมธ โรงพิมพ์อักษรศรีสมิต โรงพิมพ์ศิริเจริญ และโรงพิมพ์สรรพกิจธนากรตามลำดับ รวมทั้ง ที่ไม่แจ้งโรงพิมพ์อีก 123 เล่ม หรือร้อยละ 27.152 ซึ่งมีปริมาณเกือบเท่าหนังสือที่ผลิตโดยโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากรดังกล่าวแล้ว

ผลของการวิจัยถึงแหล่งผลิตหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ นี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของอาไพ จันทร์จิระ (2515) และฐิตยารัตน์ อินทวงศ์ (2529) ที่ว่า โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร เป็นโรงพิมพ์ที่ผลิตหนังสือประณีตสวยงามมากที่สุด และยังมีโรงพิมพ์อื่น ๆ ที่ผลิตหนังสือประณีตสวยงามตรงกับงานวิจัยของ ฐิตยารัตน์ อินทวงศ์ (2529) อีก 5 แห่ง ได้แก่ โรงพิมพ์ไท โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ โรงพิมพ์อักษรนิติ โรงพิมพ์พระจันทร์ และโรงพิมพ์ศิริเจริญ

ต้นฉบับตัวเขียนและต้นฉบับตัวพิมพ์

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ที่นำมาวิจัยเพื่อประเมินค่าครั้งนี้ มีต้นฉบับตัวเขียนและต้นฉบับตัวพิมพ์ดีดรวมอยู่ด้วย จำนวน 26 เล่ม เป็นต้นฉบับตัวเขียน 11 เล่ม และต้นฉบับตัวพิมพ์ดีด 15 เล่ม เมื่อนำมาจำแนกตามหมวดวิชาแล้วปรากฏว่า เป็น

คณัมป์ในหมวดศาสนามากที่สุด จำนวน 15 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 57.692 รองลงมา
คือ หมวดภาษาศาสตร์ จำนวน 5 เล่ม หมวดวรรณคดี 4 เล่ม หมวดสังคมศาสตร์

1 เล่ม และหมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ 1 เล่ม สำหรับคณัมป์ในหมวดสังคมศาสตร์
1 เล่มนั้น คือ รวมฎีกาบางเรื่อง ซึ่งเป็นลายพระหัตถ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
พระจันทบุรีนฤนาถตลอดเล่ม และคณัมป์ในหมวดวิทยาศาสตร์ 1 เล่มนั้น คือ คำภีร์-
จันทรวิยาศิขณีย์ ซึ่งเป็นคณัมป์ตัวเขียนคัดลอกจากฉบับลานสั่น

หนังสือคณัมป์ตัวเขียนและตัวพิมพ์ที่กล่าวนี้ ส่วนใหญ่เป็นการคัดลอกเรื่อง
ราวต่าง ๆ จากฉบับลานและฉบับอื่น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสนพระทัยขององค์ผู้
เป็นเจ้าของและยังเป็นการยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรี
นฤนาถ ทรงสนพระทัยในค่านศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีคณัมป์ในหมวดศาสนาถึง
15 เล่ม มากกว่าหมวดอื่น ๆ ทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

จากผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้ว ไม่ว่าจะผ่านทางค่านเนื้อหา ประเภทและ
ลักษณะของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงสนพระทัยในวิชาการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งยังได้ทรง
มีการติดต่อกับนักวิชาการหรือนักเขียนผู้มีชื่อเสียงในสมัยนั้นหลายต่อหลายท่านอีกด้วย

การประเมินราคา

การประเมินราคา เป็นการกะประมาณเพื่อให้ทราบราคาหนังสือ โดยปกติ
หนังสือทั่ว ๆ ไปที่ได้รับความนิยม เช่น ตำราเรียนที่ยังใช้ศึกษาอยู่จะมีราคาตกลงไป
ประมาณร้อยละ 20-40 ส่วนนวนิยาย สารคดี และวารสารใหม่ จะมีราคาตกลง
ประมาณ ร้อยละ 50 (อัมพร ทีชะระ 2524 : 60) ซึ่งแตกต่างไปจากหนังสือหายาก
ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า หนังสือหายากเป็นหนังสือที่มีคุณค่าของการวิจัย
ชั้นสูง ซึ่งไม่สามารถซื้อหาหรือค้นคว้าจากห้องสมุดทั่วไปได้ ทั้งยังมีคุณสมบัติอื่น ๆ ที่ทำ
ให้หนังสือหายากมีคุณค่าสูงชันนอกเหนือไปจากเนื้อหา เช่น เป็นเอกสารปฐมภูมิหรือมี
ความสำคัญทางค่านประวัติศาสตร์พิมพ์ของไทย หรือมีหลักฐานต่าง ๆ อันแสดงถึงประวัติ
การครอบครองหนังสือ ซึ่งอาจใช้ประกอบการค้นคว้าวิจัยได้ เป็นต้น ฉะนั้น การ
ประเมินราคาหนังสือหายาก จึงเป็นการประเมินในกรณีพิเศษที่ไม่อาจใช้การลดราคาใน
อัตราดังกล่าวประเมินราคาได้

สำหรับการประเมินราคาหนังสือหายากนั้น ความที่มีผู้วิจัยได้ศึกษาจากหนังสือบทความในวารสาร เทปคำบรรยายประกอบการศึกษาวิชาห้องสมุดหนังสือหายาก (118-654) และการสัมภาษณ์ผู้มีชื่อเสียงทางด้านหนังสือหายากของไทย ทั้งที่เป็นนักสะสมหนังสือหายาก และผู้ค้าหนังสือเก่า ปรากฏว่า ยังไม่มีเกณฑ์การประเมินราคาที่แน่นอน และเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดให้แน่ชัดว่า หนังสือหายากประเภทหรือลักษณะใดจะมีราคาเท่าใด เพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ความหายากของหนังสือ ความต้องการเร่งด่วนของผู้ซื้อ และเงินทุนของผู้ซื้อ ปัจจัยเหล่านี้ถ้ามีมาก ราคาของหนังสือก็จะยิ่งสูงมากตามไปด้วย นอกจากนั้น ยังมีกรณีของหนังสือชุด หนังสือประเภทนี้จะมีเนื้อหาสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีหนังสือครบทุกเล่มเท่านั้น ซึ่งมีผลทำให้หนังสือแต่ละเล่มในชุดมีราคาสูง เพราะเป็นที่ต้องการของผู้ซื้อ สำหรับปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ทำให้ราคาหนังสือไม่แน่นอนคือ การต่อรองราคา ซึ่งจะทำให้ราคาสูงหรือต่ำต่างกันได้เป็นราย ๆ ไป

แก้อย่างก็ตาม ยังมีเกณฑ์คร่าว ๆ ที่จะใช้เป็นข้อสังเกตในการพิจารณาประเมินราคาหนังสือหายากได้ดังนี้ คือ ในการประเมินราคานั้น ความสำคัญของเนื้อหาถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด นอกจากเนื้อหาแล้ว จะพิจารณาในเรื่องคือไปนี้ ได้แก่ ปีที่พิมพ์ ซึ่งทำให้ทราบอายุ และช่วงเวลาตีพิมพ์หนังสือ แหล่งที่มาของต้นฉบับต่าง ๆ เช่น หอพระสมุดวชิรญาณ โบราณคดีสโมสร และกรมศิลปากร เพราะถือว่า หนังสือที่มีแหล่งต้นฉบับเหล่านี้เป็นหนังสือดี ขาดไม่ขาดทุน ครั้งที่พิมพ์ครั้งที่หนึ่งสำคัญที่สุด โอกาสที่พิมพ์หลักฐานการครอบครองต่าง ๆ เช่น บรรณสิทธิ์ ลายมือผู้เป็นเจ้าของ ลายมือผู้เขียน หรือลายมือผู้มอบให้ ยิ่งเป็นลายมือของผู้มีชื่อเสียงหรือบุคคลสำคัญก็จะทำให้ราคาสูงมากขึ้น รวมทั้งเอกสาร บันทึกข้อความต่าง ๆ ที่สอดแทรก ปะคั้นอยู่ภายในเล่ม ซึ่งบางครั้งมีความสำคัญหรือมีคุณค่ามาก และเรื่องสุดท้ายคือ สภาพของหนังสือ หนังสือที่มีสภาพดีเหมือนหรือใกล้เคียงกับสภาพเมื่อแรกพิมพ์ หรือ จัดทำอย่างประณีตสวยงาม จะมียุคสูง นอกจากนั้น หนังสือปกแข็งจะมีราคาสูงกว่าหนังสือปกอ่อน และหนังสือที่พิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 6 จะเป็นหนังสือประเภทหนึ่งที่มีราคาสูงกว่าประเภทหนึ่ง

จากเกณฑ์คร่าว ๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยได้นำมาพิจารณาร่วมกับเกณฑ์ประเมินค่าหนังสือหายากแล้วสร้างเป็นเกณฑ์เพิ่มราคาก่อนหนังสือหายากลักษณะต่าง ๆ ตามแนวเหตุ

ผลที่ได้จากการศึกษาข้างต้น โดยคิดเป็นอัตราร้อยละของราคาค้นของหนังสือหายากแต่ละเล่ม จำแนกเป็นลักษณะ ๆ ไป และในขณะเดียวกันก็ได้กำหนดอัตราราคาค่าเป็นร้อยละ สำหรับความเสียหายของหนังสือด้วย

สำหรับราคาค้นของหนังสือแต่ละเล่มนั้น ได้จากการนำเอาปีที่ผลิตหนังสือลบบอกจากปีปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องมาจากการสำรวจราคาหนังสือจากแหล่งค้าหนังสือเก่าที่บริเวณท้องสนามหลวงย่านกระทรวงยุติธรรม และสวนจตุจักร ด้วยวิธีนี้จะทำให้ได้ราคากลางของหนังสือ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามขนาดและลักษณะของหนังสือ

ในการกำหนดราคาค้นของหนังสือนี้มีข้อจำกัดบางประการ ที่จะมีส่วนทำให้ราคาของหนังสือที่ประเมินสูงหรือต่ำกว่าที่ควร ได้ในบางกรณี เพราะการกำหนดราคาค้นอาศัยการคำนวณอายุและขนาดของหนังสือเป็นหลักเท่านั้น มิได้นำเอาจำนวนหน้า หรือชนิดของหนังสือปกแข็ง ปกอ่อนมาร่วมพิจารณาด้วย เพราะจากการสำรวจราคาหนังสือในปัจจุบัน พบข้อสังเกตบางประการว่า การกำหนดราคาหนังสือนั้น หากต่างหมวดวิชากันแล้ว แม้หนังสือจะมีจำนวนหน้าหรือรูปเล่มคล้ายคลึงกัน แต่ราคาก็อาจต่างกันได้ หรือบางครั้งหนังสือปกแข็งในหมวดวิชาหนึ่ง อาจมีราคาต่ำกว่าหนังสือปกอ่อนในอีกหมวดวิชาหนึ่งที่มีจำนวนหน้าใกล้เคียงกันได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในการประเมินราคาหนังสือหายากครั้งนี้ ก็มีเกณฑ์ที่จะเพิ่มราคาแก่หนังสือที่เย็บเล่มประณีตสวยงามรวมอยู่ด้วย ซึ่งจะทำให้ข้อจำกัดดังกล่าวลดลงไปได้บ้าง

ผลจากการประเมินราคาหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ครั้งนี้ ปรากฏว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ทั้งหมดจำนวน 969 เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน 130,146 บาท จำแนกตามหมวดวิชาได้ดังนี้ คือ

หมวดเบ็ดเตล็ด	จำนวน	7	เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน	631	บาท
หมวดศาสนา	จำนวน	508	เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน	75,225	บาท
หมวดสังคมศาสตร์	จำนวน	91	เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน	12,315	บาท
หมวดภาษาศาสตร์	จำนวน	31	เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน	4,772	บาท
หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์	จำนวน	8	เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน	766	บาท
หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์	จำนวน	18	เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน	1,434	บาท
หมวดศิลปะและการบันเทิง	จำนวน	9	เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน	1,007	บาท
หมวดวรรณคดี	จำนวน	195	เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน	20,153	บาท

หมวดประวัติศาสตร์
และภูมิศาสตร์

จำนวน 102 เล่ม คิดเป็นราคาประเมิน 13,743 บาท

จากราคาประเมินดังกล่าว ปรากฏว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์
นี้ มีราคาเฉลี่ยเล่มละ 130 บาท และเมื่อคิดราคาเฉลี่ยต่อเล่มของหนังสือในแต่ละ
หมวดปรากฏว่า หนังสือที่มีราคาเฉลี่ยต่อเล่มสูงสุดเป็นหนังสือในหมวดภาษาศาสตร์ คือ
154 บาท รองลงมาเป็นหนังสือในหมวดศาสนา 148 บาท หมวดสังคมศาสตร์ 135 บาท
หมวดประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ 134 บาท หมวดศิลปะและการบันเทิง 111 บาท
หมวดวรรณคดี 103 บาท หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ 95 บาท หมวดเบ็ดเตล็ด 90 บาท
และหมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ 80 บาท ซึ่งหมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์นี้เป็นหมวดที่มี
ราคาเฉลี่ยต่อเล่มน้อยที่สุด นอกจากนั้นในการประเมินราคาครั้งนี้ยังพบว่า หนังสือที่มี
ขนาดเล็กอาจมีราคาสูงกว่าหนังสือขนาดใหญ่กว่าได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับประเภทและลักษณะ
ของหนังสือหายากแต่ละเล่ม

สำหรับราคาที่ได้นี้เป็นเพียงราคาประเมินในการวิจัยเท่านั้น มิใช่ราคา
ซื้อขายที่แน่นอน เพราะในตลาดค้าหนังสือเก่าที่เป็นหนังสือหายาก ราคาของหนังสือบาง
เล่มอาจสูงกว่าราคาประเมินได้หลายเท่า ส่วนเกณฑ์ที่ใช้ประเมินราคาก็เป็นเพียงการ
เสนอแนวทางสำหรับการประเมินราคาตามแนวเหตุผลที่ได้ศึกษามาเท่านั้น มิใช่การ
เสนอหลักเกณฑ์ตายตัว อย่างไรก็ตาม การประเมินราคาหนังสือครั้งนี้ ทำให้ได้ทราบราคา
โดยประมาณของหนังสือหายากภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ อันอาจมีผลทำให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพย์สินทาง
ส่วนนี้ได้ดียิ่งขึ้น เพื่อกำหนดการอนุรักษ์อย่างถูกต้อง และนำไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการ
อย่างเต็มที่ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ

หนังสือหายากภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถนั้น เป็นหนังสือหายากที่มีคุณค่ายิ่งทั้งทางด้านเนื้อหา และ
ความเป็นมรดกสูงค่าของมหาวิทยาลัย จึงควรได้มีการเผยแพร่คุณค่าเหล่านี้ให้เป็นที่
ทราบกันอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดความภูมิใจในมรดกสูงค่าส่วนนี้ของมหาวิทยาลัย
และนำไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่เกี่ยวกับก็อนุรักษ์หนังสือหายาก
ภาษาไทยส่วนพระองค์นี้ให้สภาพดีได้นานที่สุด สำหรับการเผยแพร่คุณค่าของหนังสือนั้นอาจ
ทำได้โดย

1. ทำแผ่นพับ หรือแผ่นปลิว แนะนำให้รู้จักห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ และคุณค่าของหนังสือหายากที่เก็บรักษาไว้ภายในห้อง
2. เลือกสรร เรื่องราวที่น่าสนใจจากหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ มาจัดทำเป็นนิทรรศการย่อยในรูปแบบที่น่าสนใจเป็นครั้งคราว หรือจัดทำในรูปแบบของ บรรณนิทัศน์แนะนำหนังสือ เพื่อเป็นการนำเสนอคุณค่าของหนังสือหายากที่มีอยู่ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
3. คัดเลือกหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ที่น่าสนใจ และไม่พบว่ามีมีการพิมพ์ซ้ำใน ระยะหลังให้มหาวิทยาลัยพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เพื่อเป็นการรักษารวบรวมไว้ไม่ให้สูญหาย
4. รวบรวมและจัดพิมพ์บรรณนิทัศน์หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ให้ผู้ใช้ได้ทราบเรื่องราวอย่างคร่าว ๆ ของหนังสือก่อนที่จะใช้ตัวเล่มจริง เพื่อให้ทราบว่าหนังสือเล่มนั้นมี เนื้อหาตามที่ต้องการหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการอนุรักษ์หนังสือได้ทางหนึ่ง
5. นำหนังสือหายากมาถ่ายทำเป็นไมโครฟิล์มออกให้บริการ เพื่อรักษาสภาพฉบับพิมพ์ของหนังสือทุกเล่มไว้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรได้มีการศึกษาและประเมินค่าหนังสือหายากส่วนอื่น ๆ ในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถที่นอกเหนือไปจากหนังสือภาษาไทยส่วนพระองค์ฯ ที่ได้วิจัยไปแล้ว ในครั้งนี้ ทั้งภาษาต่างประเทศ ต้นฉบับตัวเขียนต่าง ๆ และภาษาไทยที่หอสมุดกลางคัดเลือกมาเป็นหนังสือหายาก
2. ควรได้มีการศึกษาถึง เรื่องการอนุรักษ์ และการซ่อมแซมหนังสือหายาก ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับอากาศในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางให้ห้องสมุดหนังสือหายากต่าง ๆ ได้เลือกไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการอนุรักษ์หนังสือในห้องสมุดของตน
3. ควรได้มีการศึกษาเปรียบเทียบความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดหนังสือหายากในกรุงเทพมหานคร
4. ควรได้มีการสำรวจและเปรียบเทียบปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุด

หนังสือหายาก

ร. ๕. คว้าได้มีการศึกษาเรื่องความนิยมในการออกแบบรูปเล่มหนังสือ และ
การออกแบบบรรณสิทธิ์ของไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

คำธร สติรกุล. ประวัติหนังสือและการพิมพ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราม
คำแหง, 2523.

"คณศ." สารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 4(2503-2504): 2435.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. จารึกสยาม. พระนคร : สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น, (ม.ป.ท.)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คู่มือหอสมุดกลาง. พระนคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2505.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คู่มือหอสมุดกลาง. พระนคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2500.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คู่มือหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (พระนคร :
โครงการรืทคดอง หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัย, 2517.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2459-2509. พระนคร :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบรอบ 50 ปีของ
การสถาปนา วันที่ 26 มีนาคม พุทธศักราช 2510)

ทวี มุขระโกษา. พระมหากษัตริย์ราชเจ้า. พระนคร : แพร่พิทยา, 2506.

นวลจันทร์ รัตนากร. ปกิณกะเรื่องหนังสือในสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : รุ่งเรือง
สาส์นการพิมพ์, 2524.

—, ชุติมา สัจจามันท์ และมารศรี ศิวรักษ์. รางวัลวรรณกรรมในประเทศไทย
ประวัติและรายชื่อหนังสือที่ชนะการประกวด(พ.ศ. 2450-2522). กรุงเทพฯ
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2522.

ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ.

พระนคร : 2513. (ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในคราวอายุครบ 5
รอบ หม่อมหลวงบัว กิติยากร ในพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ 25
พฤศจิกายน พุทธศักราช 2512)

ประกาศ พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดต่าง ๆ รัชกาลที่ 6. พระนคร : โรงพิมพ์
บำรุงนุกุลกิจ, 2457.

ประกาศ พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดต่าง ๆ รัชกาลที่ 7. พระนคร : โรงพิมพ์
บำรุงนุกุลกิจ, 2469.

ประคอง กรมหลวง. สถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
บรรณกิจ, 2525.

แมนมาส ขวลิก. ประวัติหอสมุดแห่งชาติ. พระนคร : กรมศิลปากร, 2509. (กรม
ศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในงานพิธีเปิดหอสมุดแห่งชาติ ทำวาสุกรี วันที่ 5
พฤษภาคม พ.ศ. 2509)

พระประวัติประกอบพระรูป พลเอก พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ. พระนคร :
โรงพิมพ์พระจันทร์, 2496.

เศรษธุการ, กระทรวง. พระประวัติและพระเกียรติคุณของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
พระจันทบุรีนฤนาถ องค์ปฐมเสนาบดีกระทรวงเศรษธุการ. พระนคร :
โรงพิมพ์ไทยแบบเรียน, 2514.

สุกรณ วัชรศิริธรรม. ปริทัศน์หนังสือหายาก. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษา
ธิการ, 2516.

อัมพร ทีชะระ. ห้องสมุดหนังสือหายาก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

อุทัย สินธุสาร. "ราชบัณฑิตยสถาน." สารานุกรมไทย. 19(2521): 3758.

บทความ

เกษม ศิริสัมพันธ์. "หนังสือเก่า." ข่าวกรุง 26 (มกราคม 2520): 88-93.

ชนิษฐ คันทวีรัตน์. "หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย."

วารสารวิทยบริการ 1(เมษายน 2522): 21-28.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "กระแสพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสชิตสมัยทรงเปิดโบราณคดีสโมสร."

ศิลปวัฒนธรรม 4 (ตุลาคม 2526): 3, 94-95.

เทพชู ทับทอง. "หนังสือจักร ๆ วงศ์ ๆ สมัยโรงพิมพ์หน้าวัดเกาะ" ความรู้คือประทีป
(ม.ค.-มี.ค. 29): 20-25.

เนียนศิริ ทาละลักษณณ์. "หนังสือหายากที่หอสมุดแห่งชาติ." ศิลปากร 28(พฤษภาคม 2527): 25-41.

แมชวัญชาว. "เซ่งฮง : ร้านค้าหนังสือเก่าของนายฮั้ง แซ่เบ๊." โลกหนังสือ 2(มิถุนายน 2522): 94-97.

เอกสารอื่น ๆ

ชูศรี กาลวันทวานิช. "พัฒนาการหนังสือปกอ่อนในประเทศไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหา - วิทยาลัย, 2518.

พรทิพย์ โล่ห์วีระ. "การประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้า วรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราชพงศประพันธ์ ในศูนย์ราชภัฏเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

รุศยารัตน์ อินทวงศ์. "การประเมินหนังสือหายากภาษาไทยของห้องสมุดสยามสมาคม." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

สมบูรณ์ แก่นตะเคียน. "การประเมินค่าสิ่งพิมพ์เพื่อการวิจัยด้านชนบทรรมนิยมประเพณี วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

สุทัศน์ ส่องแสงจันทร์. "ประเภทของหนังสืออนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพที่คัดลอกเรื่องจาก ต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติ และเรื่องที่ไต่จากแหล่งอื่น ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2501 - 2510." วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร - วิโรฒ ประสานมิตร, 2513.

อรุณ สุภัทรากุล. "การศึกษาประเภทของหนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจศพที่คัดลอกเรื่องจาก ต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติ และเรื่องที่ไต่จากแหล่งอื่น ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2511 - 2515." วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร - วิโรฒ ประสานมิตร, 2518.

อำเภอ จันทบุรี. "ประวัติและวิวัฒนาการของการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย."

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.

สัมภาษณ์

ทวี คันทิวงษ์. สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2527.

นฤมล เจริญเฒ่า. บรรณารักษ์ผู้รับผิดชอบห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ. สัมภาษณ์,
2 ตุลาคม 2527.

ประเสริฐ ฃ นคร. สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2527.

ไพโรจน์ สุวรรณเสถียร. สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2527.

มานิจ ชุ่มสาย, มจร. สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2527.

มานิตย์ อิศวทรศิริ. สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2527.

สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงษ์. สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2527.

อำนาจ ปั้นเหนงเพชร. สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2530.

ไลศทัศน์วัสดุ

ไพโรจน์ สุวรรณเสถียร. "หนังสือหายาก." บรรยายที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 6 กุมภาพันธ์ 2530. (เทปคัม) 2 คัม.

มานิตย์ อิศวทรศิริ. "เซ่งฮง." บรรยายที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 7 สิงหาคม 2527. (เทปคัม) 2 คัม.

ภาษาต่างประเทศ

Books

Cave, Roderick. Rare Book Librarianship. 2d ed. London : Clive Bingley, 1982.

. Rare Book Librarianship. London : Clive Bingley, 1976.

The Commission on the Humanities. Report of the Commission on the Humanities. New York: The American Council of Learned Societies, 1960.

Dewey, Melvil. Dewey Decimal Classification. 18th ed. New York : Forest Press, 1971.

Articles

Belanger, Terry. "Rare Book Librarianship: A Special Intensity." Wilson Library Bulletin 58 (October 1983): 96.

Mortimer, Ruth. "Manuscripts and Rare Books in an Undergraduate Library." Wilson Library Bulletin (October 1983): 107-110.

Tree, Roland A.L. "Fashion in Collecting and Changing Prices." Library Trends 5 (April 1957): 476-482.

VanWingen, Peter. "Rare Books in Large Libraries: The Library of Congress." Wilson Library Bulletin 58 (October 1983): 97-101.

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

บรรณานุกรม และบรรณนิทัศน์หนังสือภาษาไทย
ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
ในหอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ

สถาบันวิจัยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมวด 000 เบ็ดเตล็ด

ชุมนุมพระบรมราชาธิบาย ภาคที่ 1 หมวดวรรณคดี / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472. -- ข, 25 หน้า ; 24 ซม.

สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอมาตย์ราชเจ้า โปรดให้พิมพ์เป็นมิกรพลีขึ้นปีใหม่ พ.ศ.2472

มีกรมังกรคาบแก้ว และมีลายพระหัตถ์

ชุมนุมพระบรมราชาธิบาย ภาค 1 หมวดวรรณคดี เป็นพระบรมราชาธิบายหมวดหนึ่งในสี่หมวดที่ราชบัณฑิตไกรรวบรวมไว้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 ว่าด้วยอักษรและศัพท์ อธิบายวิธีการเขียน การใช้อักษร และศัพท์ต่าง ๆ ตอนที่ 2 ว่าด้วยนามข้าราชการ ตอนที่ 3 ว่าด้วยนามสถานที่ ตอนที่ 2 และ 3 นี้ อธิบายถึงความหมาย ที่มา และเหตุผลว่าเหตุไฉนราชทินนามของข้าราชการ พระที่นั่ง วัด คลอง และเมืองจึงใช้ชื่อเช่นนั้น

โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนคร / ศาสตราจารย์ยอช เซเกลส์ เรียบเรียง.

-- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- (200)หน้า ; 34 ซม.

มีกรมังกรคาบแก้ว และมีลายพระหัตถ์

หนังสือเรื่องนี้เดิมได้พิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศสในกรุงปารีส แต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำวรวงษาอนุภาพมีพระดำริว่าควรพิมพ์เป็นภาษาไทยควย ศาสตราจารย์ ยอช เซเกลส์ จึงได้แปลเป็นภาษาไทยควยตนเอง โดยมิรองอำมาตย์โท ชุนบริบาลบุรีรักษ์ (บัว นินทวงศ์) ภัณฑารักษ์ใหญ่พิพิธภัณฑ์สถานฯ ช่วยแก้ไขภาษาไทยให้ดีขึ้น กล่าวถึงตำนานพิพิธภัณฑ์สถานฯ ตลอดจนอธิบายวิธีจัดโบราณวัตถุเป็นสมัย ๆ ในพิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนคร นอกจากนั้นยังมีภาพโบราณวัตถุจำนวน 40 ภาพ ลงพิมพ์ไว้ข้างท้ายพร้อมกับคำอธิบาย ภาพเหล่านี้เป็นตัวอย่าง

ฝีมือช่างโบราณทั้งแค่มียทวารวดีลงมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาชั้นต้น และใน
คำนำของเล่มนี้มีประวัติของศาสตราจารย์ยอช เซกส์ด้วย

๓. พระราชประวัติในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องความตาย
หมอกกลางอายุ. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- 10
หน้า ; 19 ซม.

พระนางเจ้าสุทธมาลย์มารศรีฯ โปรดให้พิมพ์ในถางทรงฆ่าเพื่อพระราชกุศล เมื่อ
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าสุทธาทิพยรัตนฯ กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร
พระธิดา สิ้นพระชนม์มาถึงปฐมสัปดาห์ ๗ วันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2465

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและลายพระหัตถ์ พร้อมถวายพระรูปสมเด็จพระเจ้า
สุทธาทิพยรัตนฯ สุขุมชิตยภัตยาวัคิ กรมหลวงศรีรัตนโกสินทรทรงฉายกับพระนางเจ้า
พระมารดา เมื่อพระชันษาได้ 4 ปี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้มีพระราชประวัติใน
เรื่องนี้ว่า คนเรานั้นถ้ารักษาคนให้รักก็จะมีชีวิตยืนยาวได้ และมีเหตุรักของ 4
ประการ คือ ความไม่สมบูรณ์มาแต่กำเนิดของร่างกาย อุบัติเหตุและความไม่
รู้จักปฏิบัติตน วิธีที่จะปฏิบัติตนแต่ละเลขเสีย และ ความจำเป็นที่จะต้อง
ทำแม้ว่าจะสวนทางกับวิธีปฏิบัติตนก็ตาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ชีวิตไม่ยืนยาวเท่าที่ควร

สมมุติคุณเทศน์ : นำเพื่อถวายหอพระสมุดและพิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนคร / กรมศิลปากร.
-- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472. -- 44 หน้า ; 24 ซม.

มีक्रमังกรความแฉวและลายพระหัตถ์

สมมุติคุณเทศน์นี้ให้ประวัติความเป็นมาและรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่
กลองจอนสิ่งสำคัญต่าง ๆ ของหอพระสมุดวชิรราช หอพระสมุดวชิรญาณ และ
พิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนคร ซึ่งประกอบด้วยพระที่นั่งและพระตำหนักต่าง ๆ
พร้อมด้วยแผนที่พิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนครและแผนผังพระบรมราชมณเฑียร
ในอีกบางส่วน 1:1000 นอกจากนั้นยังมีประวัติของนายอินนายจีนผ่านยุคไทย

ที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลกด้วย

5. สำเนาพระราชดำรัสประกาศพระราชทานพระยศแก่คุณไกร
เฉลิมพระชนมพรรษาครบ 60 ปี เมื่อปีชวศก จ.ศ.1226 / พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ.128
(พ.ศ.2452). -- 17 หน้า ; 17 ซม.

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
 โปรดให้พิมพ์แจกในการบำเพ็ญพระราชกุศล ที่มีพระชนมพรรษา ครบ 50 ปี
 เมื่อ ร.ศ.128

เป็นพระราชดำรัสขอบใจที่พระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดีและประชาชน
 ได้ร่วมกันฉลองงานเฉลิมพระชนมพรรษาของพระองค์ ตอนที่อยู่ในพระราชดำรัส
 ทรงกล่าวถึงการก้มหน้าพระพิทักษ์สัตยาของพระมหากษัตริย์ และในคอนทาบของ
 พระราชดำรัส เป็นพรที่พระราชทานแก่บุคคลทั้งหลาย ซึ่งได้ทรงพระราชนิพนธ์ เป็น
 ภาษาวาลี เรียกว่า "รัตนคคยปถาวาภิยาจนคาถา" พร้อมทั้งคำแปล ซึ่งแปลโดย
 เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราช(สา) วัดราชประดิษฐ์

6. หนังสือแจกหน้าสงกรานต์ 2467. -- พระนคร : [ม.ป.ท.], 2469. -- 1 เล่ม
(หน้าไม้เรียงลำดับ); 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสมรรัตนศิริเชษฐ โปรดให้พิมพ์เมื่อปีชวศก พ.ศ.
 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและบรรณสิทธิ์

เรื่องในหนังสือแจกหน้าสงกรานต์เล่มนี้ เป็นพระสมณสาสน์ซึ่งพระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานไปยังรักซังคประเทศ(ยะโฮ) เพื่อ
 ขอสอบประวัติศาสนาและบุญชี้พระไตรปิฎกที่มีอยู่ในรักซังคประเทศนั้น แลพระสมณ
 สาสน์ฉบับนี้มีใ้ส่งไป ้วยทรง เกรงว่าผู้รับจะไม่เข้าใจภาษามคร จึงส่งฉบับที่
 เป็นภาษาอังกฤษฉบับภาษาพม่าไปให้แทน สำหรับพระสมณสาสน์ฉบับนี้ผู้แปล เป็น

ภาษาไทย คือ พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ คาสดึกขมณ)

อธิบายว่าถวายหอพระสมุทวชิรญาณและพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร. -- พระนคร :

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470.-- 31 หน้า ; 24 ซม.

ราชบัณฑิตยสถาน พิมพ์ถวายภิกษุสามเณรซึ่งมาเยี่ยมหอพระสมุทวชิรญาณและ
พิพิธภัณฑสถาน เมื่อเขาพรรษา พ.ศ.2470

มีกรมังกรคาบแก้วและลายพระหัตถ์

หนังสือเล่มนี้อธิบายถึงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน พระราชวังบวร
พระที่นั่งศิวิไลย์พินาม และหอพระสมุทวชิรญาณ ในรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งสำคัญ
ต่าง ๆ ภายใน มีภาพพระราชวังบวรสถานมงคล ซึ่งจัดเป็นหอพระสมุทวชิรญาณ
และพิพิธภัณฑสถาน ใน พ.ศ.2461 และตำนานกลองวินิจฉัยเกร์ที่พระศรีภุมรีปรา
แต่ใจไว้ เป็นคำฉันท์ถวาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมวด 100 ปรัชญา

2. หนังสือหลักราชการ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] :
โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย, 2475. -- 44 หน้า ; 15 ซม.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพิมพ์พระราชทานแจกข้าราชการในการ
พระราชพิธีตรุษสงกรานต์ พระพุทธศักราช 2457 (มี 2 ฉบับ)

หนังสือหลักราชการนี้ รัชกาลที่ 6 ทรงเตือนไม่ให้คนหลงในวิชา
ความรู้ที่ตนมีอยู่ว่าเป็นแกวสารทักนิก ที่จะทำให้ไถ่ลาภ ยศ ทรัพย์สิน และสิ่ง
อันพึงประสงค์ทาง ๆ หากแต่ต้องมีสิ่งอื่น ๆ ประกอบด้วย คือ ความสามารถ
ความเพียร ความมีไหวพริบ ความรู้เท่าถึงการ ความซื่อตรงต่อหน้าที่ ความ
ซื่อตรงต่อคนทั่วไป ความรู้จักนิตยคน ความรู้จักยอนตน ความมีหลักฐาน และ
ความจริงรักภักดี ทั้งนี้ ทรงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบด้วย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมวด 200 ศาสนา

1. กถาโกศหรือคลังนิยาย ธรรม พ.ศ. 2462. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, 2462. --

107 หน้า ; 17 ซม.

ของชำร่วยในการบำเพ็ญกุศลทำบุญอุทิศถวายแลอายุปีที่ 71 ของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์
วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2462 ที่วัดประยูรวงศาวาส

กถาโกศหรือคลังนิยายนี้ เป็นเรื่องแสดงลัทธิของของศาสนาเช่น โคนำ
เอานิยายชาวบ้านของอินเดียมาสังคายนาให้เข้ากับหลักศาสนา มีทั้งหมด 13 เรื่อง
ตอนต้นเล่มมีคำอธิบายเกี่ยวกับศาสนาเช่นอย่างย่อ ๆ ด้วย

2. กรรมวิภาคกถา / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. -- กรุงเทพฯ

: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 35 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ จอมมารคาบ้อม จอมมารคาของพระราชวรวงศ์เชอ
พระองค์เจ้าวุฒิกอภรราชกุมาร เมื่อปีชวด พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและลายพระหัตถ์

กรรมวิภาคกถานี้ เป็นเรื่องที่ไม่ปรากฏว่าเคยพิมพ์ในที่ใดมาก่อน เนื้อหา
กล่าวถึงคน 2 พวก คือ พวกที่ไม่เชื่อบาปบุญ ชาตินี้ชาติหน้า กับพวกที่เชื่อและบัจจยที่
เป็นเหตุให้คนคิดแยกแตกต่างกัน คือ อุบิสลยบัจจย และ กัมมบัจจย จากนั้นเป็นการ
อธิบายความหมายและประเภทของกรรม ซึ่งได้แก่ กรรมที่ไต่ผลในชาติต่าง ๆ อโหสิ-
กรรม กรรมสำหรับนำมาปฏิสนธิ โดยอธิบายอย่างสั้นๆอย่างมีอุปมาและยกเรื่องประกอบ
ให้เข้าใจได้ชัดขึ้น นอกจากนั้นในหนังสือเล่มนี้ยังมีประวัติของจอมมารคาบ้อมด้วย

3. กาพย์กุมารบรรพ. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, 2459. -- 25, 63 หน้า ; 17 ซม.

พิมพ์แจกในงานปลงศพ อำนวยคุณเอก พระยาวจีสัตยารักษ์ (เจ้า ศรียาภัย) ปีมโรงอัฐศก 2459.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และมีบรรณลิขิต ยืมเล่มสวยงาม สภาพดี

กาพย์กุมารบรรพความนี้ เป็นความในสมัยหลวงสมัยรัชกาลที่ 1 ซึ่งต้นฉบับเป็นหนังสือแต่งครั้งกรุงศรีอยุธยา ห่านองกลอนเป็นแบบรำยมหาชาติ แต่เรียกตามชื่อเดิมว่ากาพย์ เนื้อเรื่องของกุมารบรรพ เริ่มจากตอนที่ชุกถึงเขาวงกต หักนอนอยู่ชอกเขา จนถึงตอนที่ชุกพาสองกุมารไปไกลจะถึงประตูป่า สองกุมารประกาศเหวคา สิ่งความถึงพระมัทรี และถึงประตูป่า มีประวัติอำมาตย์เอก พระยาวจีสัตยารักษ์ (เจ้า ศรียาภัย) อยู่ตอนต้นเล่ม

กาพย์สักกรบรรพ. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2459. -- ๓, 20 หน้า ; 18 ซม.

พระยาลาภบุรีรักษ์แลพระยาภิเรนทรราชบัณฑิต พิมพ์แจกในงานปลงศพ นายชุ่มมัญจาคี ปีมโรงอัฐศก พ.ศ. 2459.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และมีบรรณลิขิต ยืมเล่มสวยงาม สภาพดี

กาพย์สักกรบรรพนี้ คือหนังสือเทศน์มหาชาติกัณฑ์สักกรบรรพ แต่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา เริ่มเรื่องตอนที่สองกษัตริย์ทรงยินดีในปิณฑุทรทาน จนถึง พระอินทร์ถวายพรตามประสงค์ของพระเวสสันดร แล้วคืนสู่วิมาน มีคำอธิบายเกี่ยวกับประเพณีเทศน์มหาชาติด้วย

กาลามสูตร / สมเด็จพระสังฆราช สว. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2462. -- 31 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพ ม.จ.หญิงบรรจงมารยาทร ปีฉิม 2462.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และมีลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพิทักษ์

กาลามสูตรนี้ มีในติกกนิบาตอังคุตตรนิกาย สมเด็จพระสังฆราช ปุสสเทว
 วัคฺขราชประคิษฐ์ทรงนิพนธ์ไว้เป็นพระธรรมเทศนา มีใจความว่า พระผู้มีพระภาคย์ตรัส
 สอนกาลามชน ไม่ให้เชื่อถือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยอาการ 10 อย่าง มีถือเอาโดยไต่ฟัง
 ตามกันมาเป็นต้น

๖. กุมารคำฉันท์ / พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 1 พระองค์เจ้าหญิงมณฑา กับพระองค์เจ้าหญิง
 อุดม. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- 96 หน้า ;
 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้านารีรัตนา โปรดให้พิมพ์ เมื่อปีฉิม พ.ศ. 2466.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพิทักษ์

กุมารคำฉันท์ เป็นพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 1 พระองค์เจ้า
 หญิงมณฑา และพระองค์เจ้าหญิงอุดม ซึ่งเป็นพระเจ้าน้องนางเธอในรัชกาลที่ 2 เข้าใจ
 ว่าทรงพระนิพนธ์ขึ้นในรัชกาลที่ 2 ด้วย เพราะมีเรื่องปรากฏว่าในรัชกาลนั้นโปรดให้
 แต่งมหาชาติคำหลวง ซึ่งฉบับชาคมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาให้ครบ 13 กัณฑ์ สำหรับสำ-
 นานฉันท์ในเรื่องนี้ ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี และใช้เป็นแบบอย่างได้

๗. กาลจรรยาบทแปล / เรียบเรียงโดย พระอริยมุนี วัดมกุฏกษัตริยาราม. -- พระนคร :
 โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ. 128 (2452) -- 160, 36 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่ม
 ประณีตสวยงาม สภาพิทักษ์ และมีใบแทรกบันทึกข้อความอันเป็นความรู้อย่าง

คาถาธรรมบทนี้ พระพุทธเจ้าทรงอาศัยเรื่องที่เกิดขึ้นมาครุสเทศนา จึงได้นำชื่อเรื่องทั้งหมดเหล่านั้นมาลงไว้ด้วย มีทั้งคาถาเฉพาะเรื่อง และคาถาในเรื่องทั่วไป ซึ่งล้วนแต่เป็นสุภาษิตสอนให้ละชั่วประพฤติดีทั้งสิ้น นอกจากนั้น เฉพาะในหนังสือเล่มนี้ยังมีบันทึกข้อความ ซึ่งบันทึกคำแก้คำแปลของพระเทพกวี ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าทรงไว้ในหนังสือธรรมสมปทีหมวกที่ 12 คาถาพระธรรมบทแปล มีเรื่องปรารภของพระอรินมณี (แจ่ม) มาลงไว้ให้ทรงกับบทที่แก้ ทั้งยังได้นำไปเทียบกับฉบับในพระไตรปิฎกตัวพิมพ์ ซึ่งรัชกาลที่ 5 ทรงสร้าง และได้ลงปาฐะที่ต่างกันไว้ในบันทึกนี้ รวมทั้งบันทึกเรื่องอื่น ๆ เท่าที่ค้นได้ด้วย จึงเป็นบันทึกที่ให้ความรู้ทั้งในคาถาธรรมบทและสาวกภาษิตที่พลัดเข้ามารวมอยู่ บันทึกเหล่านี้พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ดีดแบบโบราณ สีน้ำเงิน-แดง เย็บเล่มรวมไปด้วยกันกับหนังสืออย่างเรียบร้อย

คำสวดในวิธีกรณพระสงฆ์อณินกาย. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466.

-- 9 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในการพระกรณ ทอศวรรค์สมณานัมบริหาร พ.ศ. 2466.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์

เป็นคำสวดต่างๆที่ใช้ในวิธีกรณของพระสงฆ์อณินกายพร้อมด้วยคำแปล

คำให้การพราหมณ์อัจจุตะนันนากับคำอธิบายของพราหมณ์ ป.สุพรหมมัย ศาสตรี. --

[พระนคร] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2472. -- ๑, 60 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพงศาภิสมหิบาล โปรดให้พิมพ์เป็นมิตรผลขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2472.

มีตรามังกรคาบแก้ว และลายพระหัตถ์

คำให้การพราหมณ์อัจจุตะนันนาคนี้ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมในมณฑลประเทศ จกจากคำให้การของพราหมณ์ชาวอินเดียนชื่อ

อัญตะนันนำ ซึ่งเข้ามาเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. 2373 แต่เนื้อหาของคำให้การมีหลายแห่งที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ภายหลังเมื่อพิจารณาแล้วเข้าใจว่าความผิดพลาดนั้นเกิดจากความไม่เข้าใจในภาษาที่ใช้ จึงได้ให้พรหมณ์ ป. สุพรหมณย ศาสตรี ซึ่งรับราชการอยู่ในราชบัณฑิตยสถาน และอธิบายสิ่งที่คลาดเคลื่อน พร้อมทั้งเพิ่มเติมสาระที่นำอยู่อีกหลายอย่าง

คู่มือภาค / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2465. -- 52 หน้า ; 19 ซม.

พิมพ์ในวารถวายพระเพลิงพระศพ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ณ พระเมรุทองสนามหลวง 9 เมษายน 2465.

มีลายพระหัตถ์ สภาทศิ

คู่มือภาคนี้ตั้งแต่หน้า 1 ถึงหน้า 17 บางตอนเป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าทั้งหมด บางตอนใหม่ทั้งหมด ทั้งซ่อมแซมเพิ่มเติมบ้าง เพราะหังจากเวลาที่ทรงสอนภาค ไม่ได้คัดจากตัวอักษร เนื้อหาในเล่มประกอบด้วยเรื่องพระอุปถัมภ์ของพระสงฆ์ ผู้มาขอบรรพชา พิธีบวช วิธีพิจารณาคำในใจโดยสังเขป และบทท้าวักรวรเจ้า-คำ

ฉราวาสธรรม / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. -- พระนคร : โรงพิมพ์หัวสิง, 2477. -- 18 หน้า ; 20 ซม.

แจกในงานฌาปนกิจศพ นายช. ของอ้วน, สิบญูเรื่อง เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2471 ณ วัดแก้วแจ่มฟ้า

มีลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

(ไม่ใช่พิจารณา)

ฉราวาสธรรมนี้สอนให้คฤหัสถ์ตั้งอยู่ในสามัคคีธรรม ซึ่งสามัคคีธรรมจะเกิด

ขึ้นไค้คงมีสิ่งเหล่านี้ ไค้แก่ ศรีทศา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน และบุญบาปมีจริง เพราะจะทำให้ทั้งตนอยู่ในความดี มีความข่มใจ มีความอดกลั้น ผู้ที่มีสิ่งเหล่านี้เมื่อจากโลกไปย่อมไปสู่สุคติ มีธรรมคุ้มครอง

12. จดหมายเหตุเรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ครึ่งรัชกาลที่ 3. -- [กรุงเทพฯ] :

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- (9), 56 หน้า ; 18 ซม.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช โปรดให้พิมพ์ เมื่อปีจอ พ.ศ. 2465.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ มรรณดิษฐ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาทศ

จดหมายเหตุเรื่องนี้ พระศรีภูริปริชาเป็นผู้แต่งแต่ไม่จบ คงค้างอยู่เพียงเรื่องปฏิสังขรณ์พระอุโบสถเพียงอย่างเดียว แท้ก็ไค้พรรณนาโดยละเอียดกว่าของเดิมในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสร้างเป็นอย่างไร และเมื่อปฏิสังขรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 แล้วไค้มีการซ่อมแปลงแก้ไขอย่างไรบ้าง นอกจากเนื้อความในจดหมายเหตุแล้ว ยังมีเรื่องการสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งไค้เรียบเรียงเพิ่มเติมขึ้นมาอีกด้วย

13. จักรวรรดิวัตรคำฉันท์. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2467. -- 39

หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์ โปรดให้พิมพ์ เมื่อปีชวด พ.ศ. 2467

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ มรรณดิษฐ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาทศ

จักรวรรดิวัตรคำฉันท์นี้ ไค้เนื้อความมาจากจักรวรรดิสูตรในคัมภีร์ที่ฉนิกายปาฏิกวรรค ว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้นำเทัญจักรวรรดิธรรม เป็นหนังสือที่มีโวหารของกวีเก๋า และมีข้อปฏิบัติอันคึงงาม สามารถจะยังบุคคลผู้ปฏิบัติให้ถึงซึ่งความเจริญไค้

44-50. จันทกumarชาคก / พระเจ้าที่ยาเซอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงแปล. -- พระนคร :
โรงพิมพ์พระจันทร์, 2472. -- 71 หน้า ; 25 ซม.

เป็นผลงานเพียงเรื่องเดียวของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ เฉพาะ
ฉบับ 1 และฉบับ 2 มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

จันทกumarชาคก เป็นชาคกที่กล่าวถึงพระพุทธเจ้าเมื่อเสวยพระชาติเป็น
พระจันทกุมาร พระพุทธเจ้าตรัสเล่าเรื่องนี้เมื่อครั้งที่พระเทวทัตใช้ให้นายขมังธนูมา
ลอบปลงพระชนม์แต่ไม่สำเร็จ เพราะนายขมังธนูเหล่านั้นกลับมาบวชเป็นสาวกของ
พระพุทธเจ้าหมด เหตุที่ทรงเล่าก็เพื่อแสดงว่าพระเทวทัตได้เคยพยายามปลงพระชนม์
มาในชาติก่อนๆแล้ว ไม่เฉพาะในชาตินี้เท่านั้น (มี 37 ฉบับ)

51. จันทกumarชาคก ฉบับค้น. -- [ม.ป.ท. ; 2471]. -- 96 หน้า ; 25 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์และแผ่นแทรกเย็บไปกับตัวเล่ม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

(มี 2 ฉบับ)

52. จันทกumarชาคกคณฐ์. -- 1 แผ่น ; 32 ซม.

ค้นฉบับพิมพ์ดีด มีลายพระหัตถ์เติมข้อความที่ตกและแก้ไขที่ผิด

จันทกumarชาคกคณฐ์นี้คัดจากฉบับรองทรง ของหอพระสมุดสำหรับพระนคร
โดยเริ่มคัดตั้งแต่วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2470 เป็นภาษาบาลีตั้งแต่เล่ม

53. จารึกเรื่องสร้างวัดนิเวศน์ธรรมประวัติ. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2472.
-- 77 หน้า ; 18 ซม.

พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธสาสน์นาฏ โปรถให้พิมพ์เป็นมิตรพลีขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2472.

มีกรมมิ่งกรมความแก้วของโบราณคดีสโมสร และลายพระหัตถ์

หนังสือเล่มนี้ เป็นการรวบรวมจารึกต่างๆที่มีอยู่ในวัดนิเวศน์ธรรมประวัติ

ได้แก่ :-

จารึกเรื่องทรงสร้างวัดนิเวศน์ธรรมประวัติ 2 แผ่นต่อกัน - จารึก

ทรงอนุญาติที่วิสุคามสีมา. - จารึกถวายที่ภูมิลานจังหวัดกรมเขต

พระอาราม. - จารึกที่ฐานพระพุทธรูปมณฑลกรมโบราณคดีพระประธาน. -

จารึกเรื่องพระพุทธรูปนันทาราย. - จารึกเรื่องพระพุทธรูปลอยดอก

และพระจงกรม. - จารึกฐานพระคันธารราษฎร์. - จารึกคำประกาศคุณ

และคำบูชาพระอรหันต์ 8 ทิศ. - จารึกวิธีที่ระฆังบนหอหลังพระอุโบสถ

จากจารึกต่างๆเหล่านี้ ทำให้ได้ทราบเรื่องราวของวัดนิเวศน์ธรรมประวัติ

ได้ค่อนข้างละเอียดตั้งแต่สาเหตุที่สร้าง ลักษณะของวัด สิ่งสำคัญต่างๆภายในวัดพร้อม
ด้วยประวัติความเป็นมา

จารึกวัดอัมพวันกณภูมิเกาะสีชัง. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471.

-- 23 หน้า ; 18 ซม.

พระวิมาดาเธอฯ กรมพระสุทธสาสน์นาฏ โปรกให้พิมพ์ เมื่อมีมะโรง พ.ศ. 2471

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ สถาปติ เฉพาะฉบับที่ 2 มีบรรณลิขิตด้วย

จารึกที่วัดอัมพวันกณภูมิเกาะสีชังนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้ใช้ก้อนศิลาใหญ่เป็นนิมิต 8 ก้อน แล้วทรงอาราธนาสมเด็จพระ
พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสให้ทรงจัดการเรื่องแต่งธรรมปริยาย
จารึกศิลาเหล่านั้นไว้เป็นธรรมทานทั้ง 8 ก้อน แต่ละก้อนว่าด้วยเรื่องดังต่อไปนี้คือ :-

สุขทุกข์เกิดแต่ความประพฤติ. - ผู้ที่เกิดมาในโลกหวังที่ช่วยกันทุกคน ที่
ประพฤติชั่วก็เพราะสำคัญผิด. - ควรศึกษาวิชาไว้สำหรับจะได้เลือกใช้ให้ถูก กับความ
สำคัญผิด. - บุญเป็นเหตุให้เกิดสุข. - ความสุขจะเกิดได้เพราะเชื่อถือความจริงที่มีประ-
โยชน์. - ผู้แสวงหาสุขต้องศึกษาให้รู้ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ แลหนทางพ้นทุกข์. - คนภายนอก

ไม่เป็นเครื่องช่วยให้ความรู้ มีแต่เหตุภายในที่พำก้วยตนเองเท่านั้น
นอกจากนี้ ยังมีประวัติที่มาโดยย่อของวัดอีกกัวย (มี 2 ฉบับ)

56. ฉันทชาตก รวบรวมจากหนังสือวิธาน. -- [ม.ป.ท., 2446?]. -- 484 หน้า ;
24 ซม.

มีบรรณลิตี๋ เย็บเล่มประณีตสวยงาม

ฉันทชาตก ซึ่งรวบรวมจากหนังสือวิธานตอนที่ 74 ปีที่ 20 เล่มนี้ประกอบด้วย
กัวยเรื่อง :-

สูตรขณูคำฉันท. - ประมุขาคำฉันท. - พระสุขณูคำฉันท.

57. ชาตกสุภาสิต. -- พระนคร : วัดเทพศิรินทราวาส, 2472. -- 147 หน้า ; 19 ซม.

มีบรรณลิตี๋และลายพระหัตถ์ สภาหี

ชาตกสุภาสิต เป็นรวบรวมบรรคาบทสุภาสิตที่มีอยู่ในชาตกปกรณั จำนวน
630 บท ซึ่งแปลโดยนักเรียนและบาเรียนฝ่ายชราวาส ทอนท้ายของสุภาสิตแต่ละบท
จะมีอักษรย่อบอกที่มาของสุภาสิตนั้นว่าอยู่ในชาตกใด

58. ชาตกสุภาสิต ปฐโม ภาค เอกนิปาตวณณา / ญาณวรฤเดเรน สาสนโสภณ โสธิตา.

-- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์หาณิชศุภผล, 2467. -- 358 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกมีบรรณลิตี๋ ลายพระหัตถ์ และพระรูปของพระนางเจ้าสว่างวัฒนา บรมราช
เทวี พ.ศ. 2464 สำหรับฉบับที่ 1 เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาหี

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

(มี 2 ฉบับ)

59. ชาตกสุภาสิต ทูติโย ภาค เอกนิปาตวณณา / ญาณวรฤเดเรน สาสนโสภณ โสธิตา.

-- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์หาณิชศุภผล, 2467. -- 428 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตี และพระรูปของพระนางเจ้าสว่างวัฒนาบรมราชเทวี พ.ศ.
2421 เฉพาะฉบับที่ 1 เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษามาลีลออกเล่ม

(มี 2 ฉบับ)

๖๓. ชาตกฎรกถาย ทศโย ภาโค หุคินิปาทวณณา / สัจจิตเทน ฐาณวารการชคเเดเรน โสธิตา.

-- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2465. -- 371 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตี และพระรูปของพระนางเจ้าสว่างวัฒนาบรมราชเทวี พ.ศ.
2422 เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษามาลีลออกเล่ม

(มี 2 ฉบับ)

๖๔. ชาตกฎรกถาย จตุโค ภาโค ทิกนิปาทวณณา / เขมจวาริตเเดเรน ชมมกิลเเดน. --

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2465. -- 546 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตี ลายพระหัตถ์ และพระรูปพระนางเจ้าสว่างวัฒนาบรมราชเทวี
2422 เฉพาะฉบับที่ 1 เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษามาลีลออกเล่ม

(มี 2 ฉบับ)

๖๕. ชาตกฎรกถาย ปจโย ภาโค ฉก-สคก-อรุณ-นวก-ทสกนิปาทวณณา / อุกตมตุเเดเรน

เทวมลินา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2465. -- 574 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตี ลายพระหัตถ์ และพระรูปพระนางเจ้าสว่างวัฒนาบรมราชเทวี
2422 เฉพาะฉบับที่ 1 เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษามาลีลออกเล่ม

(มี 2 ฉบับ)

๖๖. ชาตกฎรกถาย ฉุโร ภาโค เอกาทส-ทวาทส-เทษ-ปภิกณณนิปาทวณณา / ย. อุกตม-

ลิปเปเน โยชชมนนิทุเทสเทเน อมจเจเน. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล,

2466. -- 433 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตี ลายพระหัตถ์ และพระรูปของพระนางเจ้าสว่างวัฒนาบรมราช
เทวี 2422 เฉพาะฉบับที่ 1 เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษามาลีลออกเล่ม

(มี 2 ฉบับ)

71. ชาติภฏกรุกถาย สุตโม ภาโค วิสทิ-ทิสทิ-จกทาสินีปาทวณณา / พ. ชมฺมชเชน เทวทฺรณา
 นุสิฏฺฐเณ อุปลเสวเกน โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์ศูนย์กลาง, 2465. --
 484 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตีห์ ลายพระหัตถ์ และพระรูปของพระนางเจ้าสว่างวัฒนาบรม
 ราชนเทวี 2425 เฉพาะฉบับที่ 1 เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษาบาลีกลอนเต็ม

(มี 2 ฉบับ)

72-73. ชาติภฏกรุกถาย อฏฐโม ปณฺณาส-สฏฺฐิ-สทฺตทิ-อสิคินีปาทวณณา / พ. ชมฺมชเชน เทวทฺรณา
 นุสิฏฺฐเณ อุปลเสวเกน. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์ศูนย์กลาง, 2465. -- 516 หน้า
 ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตีห์ ลายพระหัตถ์ และพระรูปพระนางเจ้าสว่างวัฒนาบรมราช
 เทวี 2429 เฉพาะฉบับที่ 1 เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษาบาลีกลอนเต็ม

(มี 2 ฉบับ)

74-75. ชาติภฏกรุกถาย นวโม ภาโค มหานิปาทวณณา / พ. วชิรโบรินา ปทีปกรณินา อุปามจุเณ
 โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2465. -- 456 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตีห์ และพระรูปพระนางเจ้าสว่างวัฒนาบรมราชเทวี 2433
 เฉพาะฉบับที่ 1 มีลายพระหัตถ์และเย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษาบาลีกลอนเต็ม

(มี 2 ฉบับ)

76. ชาติภฏกรุกถาย โสโม ภาโค มหานิปาทวณณา / พ. วชิรโบรินา ปทีปกรณินา อุปามจุเณ
 โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2465. -- 549 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตีห์ ลายพระหัตถ์ และพระรูปพระนางเจ้าสว่างวัฒนาบรมราช
 เทวี 2453 เฉพาะฉบับที่ 1 เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษาบาลีกลอนเต็ม

(มี 2 ฉบับ)

๑๐. ชุมนุมหนังสือเทศน์ ภาค 1. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2472. -- 1 เล่ม หน้าไม่
เรียงลำดับ ; 25 ซม.

มีบรรณลึทธิและลายพระหัตถ์

ชุมนุมหนังสือเทศน์นี้ เป็นเรื่องมหาเวสสันดรชาดกทั้งสิ้น แต่มีรูปแบบแตกต่างกันไปดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็น บาลีคาถาพื้นหรือเวสสันดรชาดกคาถา เป็นคาถามาดี เรื่องเวสสันดรชาดกตั้งแต่กัณฑ์ศพรจนถึงกัณฑ์ ทอนท้ายของแต่ละกัณฑ์จะมีเรื่องย่อของกัณฑ์นั้นเป็นภาษาไทย

ส่วนที่ 2 เป็น มหาชาติ 6 ชรรมาสน์ หรือเทศน์ 6 องค์ เป็นเรื่องเวสสันดรชาดก ตั้งแต่ก่อนทศพรจนถึงตอนชูชก เนื้อความเป็นภาษาไทย

ส่วนที่ 3 เป็น อภิเสกชาติกัณฑ์ โดยปุจฉาและวิสัชนา ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องเวสสันดรมาจนถึงพระเจ้าดีและพระกัณฑ์อภิเสก และขึ้นครองราชย์ในกรุงเทพฯ จมลงด้วยเรื่องในสมัยพุทธกาล โดยทั้งเป็นปัญหาขึ้นถามและตอบแทนการเล่าอย่างธรรมดา

๑๑. แข่งโท้ พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานของจีน / ชุนวิจิตรมาตรา. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร, 2473. -- ๑, (3), 54 หน้า ; 18 ซม.

แจกในงานศพนายเป็งเขี้ย บูรณเวช วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2473

มีลายพระหัตถ์ และลายมือของรองอำมาตย์โท สง่า กาญจนาคพันธ์ ผู้เขียนและผู้ถวายหนังสือนี้

เรื่องแข่งโท้ นี้ เป็นการคัดเอาลัทธิมหายานในลัทธิของเพื่อนทั้งหมดของเสวริย-
โกเศศและนาคะประทีปมาเรียบเรียงให้ติดต่อกัน แล้วขยายข้อความในนิยายแข่งโท้ตาม
เค้าเรื่องที่มีอยู่แล้วในลัทธิของเพื่อนภาคจีนให้กว้างขวางออกไป ท้ายเล่มมีคาถาในศัพท์
สุภาษิตวิญหะใหญ่ภาษาจีนและคำแปลภาษาไทย 10 คาถา

๑๐. ภูิกาพานุ. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2458. -- 279 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

ภูิกาพานุ เป็นเรื่องตอนพระพุทธรเจ้าจอมมาร โดยละเอียด มารเหล่านี้มีชื่อต่างๆกัน เช่น คันทา รากะ และอรที ซึ่งพระพุทธรเจ้าสามารถมีชัยชนะเหนือหมู่มาร ไก่ค้ายพระปัญญา พระมารมี และสมาธิจิต เป็นการสั่งสอนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยอาศัยการอุปมาเพื่อให้สามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น

๑๑. ภูิกามหาสมยสูตร. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, 2470. -- (2), 168 หน้า ; 25 ซม.

มีบรรณสิทธิ์

ภูิกามหาสมยสูตรนี้ ตามเรื่องกล่าวว่า พระอานนท์ได้ฟังมาเฉพาะพระพักตร์แห่งพระพุทธเจ้า เป็นเรื่องเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าได้เสด็จไปชักชวนการทำสงครามระหว่างเมืองปิลักฎ์กับเมืองโกทิมนคร แล้วได้ทรงแสดงนิทานธรรมเรื่องต่างๆเพื่อสั่งสอนและเตือนสติแก่ภิกษุทั้งหลายทั้ง 2 เมือง จนทั้ง 2 เมืองกลมเกลียวกัน มีศรัทธิตามพระพุทธเจ้าออกบวชถึง 500 องค์ ซึ่งก็ได้นำเรื่องต่างๆต่อไปอีกมีทั้งหมด 33 เรื่อง

๑๒. ภูิกามหาสมยสูตร แปลร้อย. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454)

-- 190 หน้า ; 23 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

เนื้อหาเหมือน ภูิกามหาสมยสูตรเล่มก่อน แต่คนละสำนวน

๑๓. คัมภีร์ สมณฑปาสาติกา ยวินยฎรฎาย ปรุโม ภาโค. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, 2469.

-- 194 หน้า ; 25 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์

ศตย สมันตปาสาทิกา อัญฎกถาวินยนี้ เป็นหลักสูตรสำหรับมาลีประโยค 5 แห่งท้องสนามหลวง ตั้งแต่ พ.ศ. 2469 และยังเป็นภูมิรัฐที่จำเป็นสำหรับผู้มีอายุ พรรษาอยู่ในชั้นมัธยม และชั้นพระเถระโดยตรง เนื้อหาเป็นเรื่องนิสสัย อุโบสถ สีมา และสังกรรมทางชนิด เช่น อุปสมบท และวฏฐานวิธี เป็นต้น หนังสือนี้แบ่ง เป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นภาษามาลี ส่วนหลังเป็นแปลภาษาไทย

๓. ตำนานกรีน ภาค 1 / พระยาวิชัยสุนทร. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ศิลาบรรณคดี, 2462. -- ๓, 35 หน้า ; 25 ซม.

นายขวัญ จารุรัตน์ ผู้จัดการโรงพิมพ์ศิลาบรรณคดี พิมพ์ช่วยในการกรีนฉลองพระปรารักษ์ของพระยาศรีสังกร ฌวัคแคนอก จังหวัดนนทบุรี วันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2462.

มีบรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และลายมือว่า "ข้าพระพุทธเจ้า พระยาศรีสังกร ขอพระราชทานถวาย พระเจ้าพี่ยาเชอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ"

ตำนานกรีน ภาค 1 นี้ กล่าวถึงเรื่องกรีนโดยละเอียดตั้งแต่พระพุทธเจ้า ทรงอนุญาตกรีนกถารวิถีให้เป็นวินัยกรรมในพระพุทธศาสนา พร้อมด้วยคำถวายผ้า กรีนทาน คำอุปโลกน์ กรีนกัซนชกถา ฐิติคุณิยกรรมวาจา คำกรวดกรีน คำให้อนุโมทนา คำอนุโมทนากรีน และสวคอนุญญาสิโซ นอกจากนี้ยังมีคำจารึก 4 ถ้วนที่พระปรารักษ์ วัคแคนอกถวาย

๔. เดือนเพ็ญ / เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล). -- พระนคร : โรงพิมพ์ศรีหงส์, 2473. -- 98 หน้า ; 14 ซม.

พิมพ์ขึ้นในการปลงศพ ม.ล.หญิงเป็นศรี มาลากุล ฌวัคมกุฎกษัตริย์ วันที่ 10 เมษายน 2473

มีบรรณสิทธิ์

เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดีได้แต่งเรื่องเคื่อนเพื่อนขึ้น เพื่อสั่งสอนข้าราชการซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่พระมหากษัตริย์ทรงชุบเลี้ยง ให้ความประพฤติดี สามารถรักษาศาสนาบรรพชาศกดิ์ได้ รู้จักใคร่ครวญถึงเรื่องทรัพย์สิน เกษสถาน แม่เรือน นอกเหนือไปจากความรู้ ความเพียร ความสุจริตและความจงรักภักดี ท่านเขียนเรื่องนี้ขึ้นในขณะที่คนหนุ่มๆทั่วไปกำลังสุรุษสุหร่ายและเล่นเบี้ยหยกกันสนุกสนาน นอกจากเรื่องเคื่อนเพื่อนแล้วในหนังสือเล่มนี้ยังมีพระบรมราโชวาท ในงานวิชาขุขุชาติโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2457 พระบรมราโชวาทนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระรัตน-ทรี การปฏิบัติในการนับถือพระพุทธศาสนาและเรื่องของทิศ 6 ซึ่งได้แก่บุคคล 6 จำพวก ตอนจบมีเนื้อเพลงสรรเสริญพระบารมีแต่เรียกว่า คำสรรเสริญพระบารมีด้วย

ไตรปิฎก (2469-2471) 1 ชุด ประกอบด้วยหนังสือ 45 เล่ม (หนังสือส่วนพระองค์ฯ มี 5 ชุด รวม 235 เล่ม) ดังนี้

ฉบับยิปฎเก มหาวิภังคสูตร ปฐม ภาค / วชิรญาณ มหาสมณ อาโท โสธิตา, ญาณ-
วรคุณเดเรน สาสนโสภณ ปุณ โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล,
2470. -- ญ, 474 หน้า ; 26 ซม.

ฉบับที่ 1 และ 2 มีบรรณสิทธิ์ เป็นเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เป็นคัมภีร์ที่สำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา กวายเป็นคัมภีร์จารึกพระพุทธวจนะ เป็นภาษามคธหรือภาษาบาลี มีจำนวนทั้งหมด 45 เล่ม เล่มที่ 1 นี้เป็นพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ปฐมภาค เนื้อหาแบ่งออกเป็นเรื่องใหญ่ๆได้ดังนี้ คือ :-

- เวรัญชกัณฑ์.- ปาราชิกกัณฑ์ ปฐมปาราชิกสิกขาบท.- ทุคิยปาราชิกสิกขาบท.- ตคิยปาราชิกสิกขาบท.- จตุคตปาราชิกสิกขาบท.- เทรส-กัณฑ์ สังฆาติเสส สิกขาบทที่ 1 - 13.- อนียกัณฑ์ อนียกสิกขาบทที่ 1.- อนียกสิกขาบทที่ 2.

ฉบับยิปฎเก มหาวิภังคสูตร ทุคิโย ภาค / วชิรญาณ มหาสมณ อาโท โสธิตา, ญาณ-

วรกุเถเรน สาสนโสภเนน ปุณ โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล,
2470. -- ก, 611 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เยี่ยมเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎกเล่มที่ 2 เป็นพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ พุคคิยภาค แบ่งเนื้อหา
ออกเป็นเรื่องดังต่อไปนี้คือ :-

นิสสัคคิยกัณฑ์ จีวรวรรค ลิกขาบทที่ 1-10.- โกลิยวรรค ลิกขาบทที่
1-10.- ปัตถวรรค ลิกขาบทที่ 1-10.- ปาจิตติยกัณฑ์ ปาจิตติย
วรรคที่ 1 มุสาวาทวรรค ลิกขาบทที่ 1-10.- ปาจิตติยวรรคที่ 2
กุกคามวรรค ลิกขาบทที่ 1-10.- ปาจิตติยวรรคที่ 3 โอวาทวรรค
ลิกขาบทที่ 1-10.- ปาจิตติยวรรคที่ 4 โภชนวรรค ลิกขาบทที่ 1-
10.- ปาจิตติยวรรคที่ 5 อเจลกวรรค.- ปาจิตติยวรรคที่ 6 สุรา-
ปานวรรค.- ปาจิตติยวรรคที่ 7 สัปปายกวรรค.- ปาจิตติยวรรคที่ 8
สทธรรณิกวรรค.- ปาจิตติยวรรคที่ 9 รตนวรรค.- ปาฏิเทศนียะ.-
เสธิยกัณฑ์

100. วินัยปิฎกเถ กิกขุณีวิภังค์ โศ / วชิรญาณมหาสมณ อาโห โสธิตโก, ญาณวรกุเถเรน สาสน-
โสภเนน ปุณ โสธิตโก. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2470. -- 295 หน้า ;
26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เยี่ยมเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎกเล่มที่ 3 เป็น พระวินัยปิฎก กิกขุณีวิภังค์ แบ่งเนื้อหาออกเป็น
เรื่องดังต่อไปนี้คือ :-

ปาราชิกกัณฑ์ ปาราชิกลิกขาบทที่ 1-4.- สัคครสกัณฑ์ สังฆาติเสธ
ลิกขาบทที่ 1-10.- นิสสัคคิยกัณฑ์ ปัตถวรรค ลิกขาบทที่ 1-10.-
จีวรวรรค ลิกขาบทที่ 1-2.- ปาจิตติยกัณฑ์ ลสุขวรรค ลิกขาบทที่ 1-
10.- ปาจิตติยวรรคที่ 2 อัมชการวรรค ลิกขาบทที่ 1-10.- ปาจิตติย
วรรค 4 ทูรัฎฐวรรค ลิกขาบทที่ 1-10.- ปาจิตติยวรรคที่ 6 จิตตา-

คารววรรค ลิกขาบทที่ 1-10.- อารามวรรค ลิกขาบทที่ 1-10.-
 ศัทธิงวรรค ลิกขาบทที่ 1-10.- กุมารัญญวรรค ลิกขาบทที่ 1-10.-
 ฉัตตูปาหนวรรค ลิกขาบทที่ 1-10.- ปาฏิเทศนียกัณฑ์ ปาฏิเทศนียะ
 ลิกขาบทที่ 1-10.- เสธียกัณฑ์ เสธียะ ลิกขาบทที่ 1-10.

๑๐. วินยปิฎก มหาคคคสุส ปฐม ภาค / วชิรญาเณ มหาสมเณ อาโท โสชิต, ญาณวรตุ-
เดเรน สาสนโสภเนน ปุณ โสชิต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2470.
 -- ๗, 388 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลิตี ยี่สิบเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎกเล่มที่ 4 เป็นพระวินยปิฎก มทาวรรค ภาค 1 ประกอบด้วย :-
 มหาขันชกะ.- อุโบสถขันชกะ.- วัสสูปนายิกขันชกะ.- ปวารณาขันชกะ.

๑๑. วินยปิฎก มหาคคคสุส ทุติโย ภาค / วชิรญาเณ มหาสมเณ อาโท โสชิต, ญาณวรตุ-
เดเรน สาสนโสภเนน ปุณ โสชิต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2470.
 -- ๘, 374 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลิตี ยี่สิบเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎกเล่ม 5 เป็นพระวินยปิฎก มทาวรรค ภาค 2 ประกอบด้วย :-
 จัมมขันชกะ.- เกสัชชขันชกะ.- กรฐขันชกะ.- จิวรขันชกะ.-
 จัมเปยยขันชกะ.- โกลัมพิกขันชกะ.

๑๒. วินยปิฎก จุลาคคคสุส ปฐม ภาค / กิตติสารตฺเตเรน กิตติสารมุนินา อาโท โสชิต,
ญาณวรตุเดเรน สาสนโสภเนน ปุณ โสชิต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ,
 2470. -- ๙, 390 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลิตี ยี่สิบเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎกเล่ม 6 เป็น พระวินยปิฎก จุลวรรค ภาค 1 ประกอบด้วย :-

กัมมชั้นชกะ : ศัขขนิยกรม ที่ 1, นิยสกรม ที่ 2, บัพพาทนิยกรม
ที่ 3, ปฏิสารนิยกรม ที่ 4, อุกเขปนนิยกรม ที่ 5.- ปาวิวาสกชั้นชกะ.
- สมุจจยชั้นชกะ.- สมถชั้นชกะ.

วินยปิฎก จุลวรรค สุตโตโย ภาค / กิตติสารกฤเดเรน กิตติสารมุนินา อาโท โสธิต,
ฉาฉวรรคกฤเดเรน สาสนโสภเนน ปุณ โสธิต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุล-
กิจ, 2470. -- ๕, 447 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เยี่ยมเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 7 เป็นพระวินยปิฎก จุลวรรค ภาค 2 ประกอบด้วย :-
ชุตทกวัคคฺชัณชกะ.- เสนาสนชั้นชกะ.- สังฆเภทชั้นชกะ.- วัคคชัณชกะ.-
ปาทิโมกขฐปนชั้นชกะ.- ภิกขุณีชั้นชกะ.- บัญจสติกชั้นชกะ.- สัตตสตี-
ชั้นชกะ.

วินยปิฎก ปริวาร / วชิรญาณ มหาสมณ อาโท โสธิตา, ฉาฉวรรคกฤเดเรน สาสนโส-
ภเนน ปุณ โสธิต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2470. -- ๓, 583
หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เยี่ยมเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 8 เป็นวินยปิฎก ปริวาร ประกอบด้วย :-
มหาวิภังค์ 16 มหาวาร.- ภิกขุณีวิภังค์ 16 มหาวาร.- วิสสิวาร.-
ชั้นชกปุจฉา.- เอกุคคฺทริกะ.- อุโบสถาทิปุจฉาวิสัธนา.- อัดตเสป-
กรณ.- คาถาสังคณิกะ.- อธิกรณเภท.- คาถาสังคณิกาทีกัมมัยหนิง.-
โจหนากัมม. - จูฬสงคราม.- มหาสงคราม.- กรูณเภท.- อูปาลิ-
บัญญัติ.- สมุฏฐาน.- พุคิยคาถาสังคณิกะ.- เสทโมจนคาถา.-
บัญญัติจวรรค.

สุตตนปิฎก ทีฆนิกาย สุต สัลลขณชวคโค / ปุสสเทวมหาเถเรน อริยวิสาคกญาณ,

อที่สกตฺเตเรน เมชาตฺตมฺเรน ๑ อาโท โสธิตฺโต, ญาตฺตวเรตฺเตเรน สาสนโสกเนน ปุณ
โสธิตฺโต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2470. -- ฎ, 334 หน้า ; 26
ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎกเล่ม 9 เป็นพระสุตตันตปิฎก ที่นิกาย สีลขันธวรรค ประกอบ
ด้วย :-

พรหมชาลสูตร.- สามัญญผลสูตร.- อัมพัญญสูตร.- โสณทัฬหสูตร.-
กุกกัณทสูตร.- มหาสิทธสูตร.- ชาลยสูตร.- มหาสีหนาทสูตร.- ไปฏฐ-
ปาทสูตร.- เกวัญญสูตร.- เทวิชชสูตร.

33. สุตตนฺตปิฎกเถ ที่นิกายสุต มหาวคฺโค / ปุสฺสเทวมหาเถเรน อริยวิสาคตญาเณ, อที่สกตฺ-
เตเรน เมชาตฺตมฺเรน ๑ อาโท โสธิตฺโต, ญาตฺตวเรตฺเตเรน สาสนโสกเนน. --
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2470. -- ฎ, 443 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎกเล่ม 10 เป็นพระสุตตันตปิฎก ที่นิกาย มหาวรรค ประกอบ
ด้วย :-

มหาปทานสูตร.- มหานิทานสูตร.- มหาปรินิพพานสูตร.- มหาสุทิสสน-
สูตร.- ชนวลสูตร.- มหาโควินทสูตร.- มหาสมัยสูตร.- สักกปัญห-
สูตร.- มหาสคิปัญฐานสูตร.- ปายาสีราธัญญสูตร.

34. สุตตนฺตปิฎกเถ ที่นิกายสุต ปาฏิกวคฺโค / ปุสฺสเทวมหาเถเรน อริยวิสาคตญาเณ, อที่สกตฺ-
เตเรน เมชาตฺตมฺเรน ๑ อาโท โสธิตฺตา, ญาตฺตวเรตฺเตเรน สาสนโสกเนน. --
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2470. -- ซ, 374 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎกเล่ม 11 เป็นพระสุตตันตปิฎก ที่นิกายปาฏิกวรรค ประกอบด้วย :-

ปาทกิสฺตร.- อหุมพริกิสฺตร.- จักกวัตกิสฺตร.- ธัคคัณฺฐิสฺตร.- สัมปสาท-
 นียิสฺตร.- ปาสานิกิสฺตร.- ลักขณฺฐิสฺตร.- สิงคาลกิสฺตร.- อาฏานาฏิกิสฺตร.-
 สัจจกิสฺตร.- ทศกตริสฺตร.

145. สุตตนทปิฎก มัชฌิมนิกายสส มุลปณฺณาสกั / อุทฺตฺตฺเถเรณ เทวโมลินา อาโห โสธิตั,
 ทิสฺสทตฺตฺเถเรณ ชมฺมปิฎเกณ ปุณ โสธิตั. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์ศุภผล,
 2469. -- 22, 624 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลิตีร์ เป็บบเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎกเล่ม 12 เป็นพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มุลปณฺณาสกั ประกอบ
 กว :-

มุลปริยายวรรค.- สีหนาทวรรค.- โอบิมมวรรค.- มหายนมกวรรค.-
 จุฬยมกวรรค.

150. สุตตนทปิฎก มัชฌิมนิกายสส มัชฌิมปณฺณาสกั / อุทฺตฺตฺเถเรณ เทวโมลินา อาโห โสธิตั,
 ทิสฺสทตฺตฺเถเรณ ชมฺมปิฎเกณ ปุณ โสธิตั. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์ศุภผล,
 2470. -- 22, 709 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลิตีร์ เป็บบเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎกเล่ม 13 เป็นพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณฺณาสกั
 ประกอบกว :-

คหบดีวรรค.- ภิกขุวรรค.- ปริพพาสกวรรค.- ราชวรรค.- พราหมณ-
 วรรค.

155. สุตตนทปิฎก มัชฌิมนิกายสส อปริปณฺณาสกั / อุทฺตฺตฺเถเรณ เทวโมลินา อาโห โสธิตั,
 ทิสฺสทตฺตฺเถเรณ ชมฺมปิฎเกณ ปุณ โสธิตั. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์ศุภผล,
 2470. -- 20, 574 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เยี่ยมเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 14 เป็นพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุपरินิฆาต

ประกอบด้วย :-

เทวทหวรรค.- อนุทหวรรค.- สุธมฺมทหวรรค.- วิภังคหวรรค.-
สหายนทหวรรค.

60. สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคคาถวค / อหิสกตุเจเรณ เมชาชมฺมรเสน อาโห โสชิต,

คิสสทตฺตเจเรณ ชมฺมปิฎเกณ ปุณ โสชิต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล,
2470. -- 26, 397 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เยี่ยมเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 15 เป็นพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคคาถวรรค

ประกอบด้วย :-

เทวทาสังยุต นทหวรรคที่ 1.- นันทนทหวรรคที่ 2.-

สคทิวรรคที่ 3.- สตุลลปกกปิถวรรคที่ 4.-

อาทิตทหวรรคที่ 5.- ชรารวรรคที่ 6.-

อันชววรรคที่ 7.- ชคิยาวรรคที่ 8.-

เทวปุกคสังยุต วรรคที่ 1.- อนาถปิณฑิกวรรคที่ 2.-

นานาภิกตถิยวรรคที่ 3.- โภคสังยุต ปฐมวรรคที่ 1.-

ทุติยวรรคที่ 2.- ตติยวรรคที่ 3.- ภิกขุปลิสังยุต.-

พรหมสังยุต ปฐมวรรคที่ 1.- ทุติยวรรคที่ 2.-

พรหมณสังยุต อรหันทวรรคที่ 1.- ทราหมณสังยุต

อุปาสกวรรคที่ 2.- วังคีสสังยุต.- วนสังยุต.-

ยักขสังยุต.- สกกสังยุต ปฐมวรรคที่ 1.- ทุติยวรรคที่ 2.-

สคกปะปัญจกะที่ 3

๖. สุตตนปิฎก สังยุตตนิกาย สสุ นิทานวาคโค / อหิสกตุเถรณ เมชาชฌมรเสน อาโท โสชิตโต,
 ทิสฺสทศฺสทศฺสเถรณ ชมฺมปิฎกณ ปุณ โสชิตโต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล,
 2470. -- 16, 353 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลึทธิ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 16 เป็นพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ประ
 กอบด้วย :-

อภิสมยสังยุต.- ชาตุสังยุต.- อนมตฺตคคสังยุต.- กัสสปสังยุต.-
 ลากลักการสังยุต.- ราชูลสังยุต.- ลักขณสังยุต.- โอบนิมสังยุต.-
 ภิกขุสังยุต.

๗. สุตตนปิฎก สังยุตตนิกาย สสุ ชนชวารวาคโค / อหิสกตุเถรณ เมชาชฌมรเสน อาโท โสชิตโต,
 อุตฺตมตฺเถรณ ชมฺมโกสจรเยน ปุณ โสชิตโต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล,
 2470. -- 4, 365 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลึทธิ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 17 เป็นพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ชนชวารวรรค
 ประกอบด้วย :-

ชินฺชสังยุต มุลปิตฺทวสฺส.- ราชสังยุต.- ภิฏฺฐิสังยุต.- โลกกันทสังยุต.-
 อูปปาทสังยุต.- กิเลสสังยุต.- สารีปุตฺตสังยุต.- นาคสังยุต.- สุปิตฺท-
 สังยุต.- คินฺชัพพกายสังยุต.- วลาหกสังยุต.- วจฺฉโลกทสังยุต.-
 สมหาสิสังยุต.

๘. สุตตนปิฎก สังยุตตนิกาย สสุ สหายทวาคโค / อหิสกตุเถรณ เมชาชฌมรเสน อาโท โสชิตโต,
 อุตฺตมตฺเถรณ ชมฺมโกสจรเยน ปุณ โสชิตโต. -- [ม.ป.ท.], 2470. -- 5, 516

หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 18 เป็นพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สหายนวรรค
ประกอบด้วย :-

สหายนสังยุต.- เวทนาสังยุต.- มาตุคามสังยุต.- ชลัมพูชาทสังยุต.-
สามัญทสังยุต.- โมคคัลลานสังยุต.- จิตตกทปติปุจฉาสังยุต.- ความฉิสัง-
ยุต.- อสังขตสังยุต.- อัพยาทสังยุต.

100. สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สหายนวรรค / อหิสกฤเตเรน เมชาชมมรเสน อาโท โสธิตา,
อุคตมฤเตเรน ชมมโกสาจริเยน ปุณ โสธิตो. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล,
2470. -- 5, 631 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 19 เป็นพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค
ประกอบด้วย :-

มัลลสังยุต.- โพชนงค์สังยุต.- สติปิฎกฐานสังยุต.- อินทริยสังยุต.-
สัมมปป์พานสังยุต.- พลสังยุต.- อธิปาทสังยุต.- อนุรุธสังยุต.-
ฉฺฉาสังยุต.- ไสคามัคคิสังยุต.- สัจจสังยุต.

101. สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สสุ ปฐม ภาค เอก-ทุก-คิกนิปาต / อรุณนิภาคุณากร เสน สิริ-
สุกตคฤยานุวาทเณ จ อาโท โสธิตา, อินวเรน มหาสงฺฆราเชน ปุณ โสธิตา. --
กรุงเทพฯ : ไสภณสิทรรชนานทร, 2471. -- (3), 429 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เล่มสวยงาม

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 20 เป็นพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอก-ทุก-คิก-
นิปาต ประกอบด้วย :-

เอกนิปาต.- ทุกนิปาต.- คิกนิปาต.

190. สุกตบทวิภว อังคศุทธรนิภายสส ทุติโย ภาโค จกุกนิปาโต / อรุณนิภาคุดกเรน อาโท โสชิตโต,
ชินวเรน มหาสงฺฆราเชน ปุณ โสชิตโต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2471. -- (2), 399 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์และเย็บเล่มสวยงาม

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 21 เป็นพระสุตตันตปิฎก อังคศุทธรนิภาย จกุกนิบาท
ประกอบด้วย :-

ปฐมมัณฑาสก. - ทุคยมัณฑาสก. - คติยมัณฑาสก. - จตุคตมัณฑาสก. -
วรรคที่ไม่สงเคราะห์เป็นมัณฑาสก. - พระสูตรที่ไม่นับเป็นมัณฑาสก.

195. สุกตบทวิภว อังคศุทธรนิภายสส ทุติโย ภาโค ปญฺจก-ฉกุกนิปาตา / อรุณนิภาคุดากเรน
ถาวรวิริยาคูเทน อาโท โสชิตตา, ชินวเรน มหาสงฺฆราเชน ปุณ โสชิตตา. --
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- (3), 542 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และเย็บเล่มสวยงาม

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 22 เป็นพระสุตตันตปิฎก อังคศุทธรนิภาย ปญฺจก-ฉกุก-
นิบาท ประกอบด้วย :-

ปฐมมัณฑาสก. - ทุคยมัณฑาสก. - คติยมัณฑาสก. - จตุคตมัณฑาสก. -
ปญฺจกมัณฑาสก. - ปญฺจกนิบาท อังคศุทธรนิภาย. - ฉกุกนิบาท ปฐม-
มัณฑาสก. - ทุคยมัณฑาสก. - วรรคที่ไม่ได้สงเคราะห์เข้าในมัณฑาสก.

200. สุกตบทวิภว อังคศุทธรนิภายสส จตุคโต ภาโค สกุกก-อฏฺฐก-นวกนิปาตา / อรุณนิภาคุดาก-
เรน ถาวรวิริยาคูเทน จ อาโท โสชิตตา, ชินวเรน มหาสงฺฆราเชน. -- กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- (3), 605 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และเย็บเล่มสวยงาม

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 23 เป็นพระสุตตันตปิฎก อังคศุทธรนิภาย สกุกก-อฏฺฐก-
นวกนิบาท ประกอบด้วย :-

ปฐมบัณฑิตยศาสตร์ ขนวรรคที่ 1.- อนุสยวรรคที่ 2.- รัชชิวรรคที่ 3.-
 เทวท้าววรรคที่ 4.- มหายุญวรรคที่ 5.- อัชฌาตวรรคที่ 1.-
 มหาวรรคที่ 2.- วินัยวรรคที่ 3.- เมตท้าววรรคที่ 1.- มหาวรรค
 ที่ 2.- คหปทีวรรคที่ 3.- ทานวรรคที่ 4.- อุโปสถวรรคที่ 5.-
 สันชานวรรคที่ 1.- จาตวรรคที่ 2.- ยมกวรรคที่ 3.- สกิวรรค
 ที่ 4.- สัมโพชวรรคที่ 1.- อิทนท้าววรรคที่ 2.- สัตถวาทวรรค
 ที่ 3.- มหาวรรคที่ 4.- ปัญจาตวรรคที่ 5.- เขมวรรคที่ 1.-
 สกิปัญฐานวรรคที่ 2.- สัมมัตถวรรคที่ 3.- อิทธิปาทวรรคที่
 4.- วรรคที่ 5.

105. สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สส ปุจฉโม ภาโก หลก-เอกาทสกนิปาตา / อรุณนิภาคณา-

เรน อาโท โสธิตา, ชินวเรน มหาสงฆวราเชน ปุณ โสธิตา. -- กรุงเทพฯ :
 โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- (2), 42 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 24 เป็นพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย หลก-เอกา-
 หลกนิบาต ประกอบด้วย :-

ปฐมบัณฑิตยศาสตร์.- บัณฑิตยศาสตร์ 2.- ศกยบัณฑิตยศาสตร์.- จตุตถบัณฑิตยศาสตร์.-
 ปัญจบัณฑิตยศาสตร์.

106. สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สส ขุททกปาฐ-ขมมปทคถา-อุทาน-อิติวุตตก-สุตตนินิปาตา /

อุทตฺตเถเรน เทวโมลินว อาโน โสธิตา, สุจิตฺตเถเรน ญาณวราภรณเณ ปุณ โสธิตา.
 -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ท้าวฉัตรพรพูน, 2469. -- ๑, 590 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงามและสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 25 เป็นพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐ-ขมม
 มท.- อุทาน.- อิติวุตตกะ.- สุตตนินิบาต ประกอบด้วย :-

ขุททกปาฐะ.- คถาธรรมมท.- อุทาน โทษีวรรคที่ 1.- อุทาน

มูจลินทวรรคที่ 2.- อุทาน นันทวรรคที่ 3.- อุทาน เมธียวรรคที่ 4.-
 อุทาน โสฬเศวรรคที่ 5.- อุทาน รัชจันชวรรคที่ 6.- อุทาน จูฬ-
 วรรคที่ 7.- อุทาน ปาฏลิตามิยวรรคที่ 8.- เอกนิบาตวรรคที่ 1-3.-
 ทุกนิบาต วรรคที่ 1-2.- ทิกนิบาต วรรคที่ 1-5.- จตุกกนิบาต.-
 สุตกนิบาต.

15. สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุต วิมานวคฺค-เปตวคฺค-เดรคคตา-เดรีคคตา / สัจจกเถเรณ

ญาวราภรณ สอิศา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ, 2470. -- ๘,
 538 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เยี่ยมเล่มสวยงาม สภาพดีมาก

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 26 เป็นพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมาน-เปตวคฺค
 เเดระ-เดรีคคตา ประกอบด้วย :-

ปิฎกวรรคที่ 1.- จิตตลคคาวรรคที่ 2.- ปาวรีจัตถกคาวรรคที่ 3.-
 มัญชิฎฐกคาวรรคที่ 4.- มหารคคาวรรคที่ 5.- ปายาสิกคาวรรคที่ 6.-
 สุนิกคิตถวรรคที่ 7.- เปตวคฺค อรรควรรคที่ 1.- อุฬเรีวรรคที่ 2.-
 จูฬวรรคที่ 3.- มหาวรรคที่ 4.- เดรคคตา เอกกนิบาต วรรคที่
 1-12.- ทุกนิบาตวรรคที่ 1-5.- ทิกนิบาต.- จตุกกนิบาต.-
 มัญจกนิบาต.- ฉักกนิบาต.- สัตถกนิบาต.- อัญญกนิบาต.-
 นวกนิบาต.- ทสกนิบาต.- เอกทสกนิบาต.- ทวาทสกนิบาต.-
 เทรสกนิบาต.- จุทสกนิบาต.- โสฬสกนิบาต.- วิสตีนิบาต.-
 ทิงสกนิบาต.- จักทาสีนิบาต.- มัญญาสนนิบาต.- สัจจกนิบาต.-
 มหานิบาต.- เดรีคคตา เอกกนิบาต.

16. สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุต ชาตกั ปฐโม ภาค เอก-จกทาสีสนิปาตชาตกั / กิตฺติโสภณ

เถเรณ เทวมุนินา สอิศา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ, 2470. --
 ๗, 633 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงามและสภาพดีมาก

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 27 เป็นพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาคก ภาค 1

ประกอบด้วย :-

เอกนิบาตชาคก.- หุคนิบาตชาคก.- ทิกนิบาตชาคก.- จตุกนิบาต
ชาคก.- ปัจจนนิบาตชาคก.- ฉักกนิบาตชาคก.- สักกนิบาตชาคก.-
อัญญกนิบาตชาคก.- นวกนิบาตชาคก.- หสกนิบาตชาคก.- เอกาทสก
นิบาตชาคก.- ทวาหสกนิบาตชาคก.- เทรสนิบาตชาคก.- ปกิณณก
นิบาตชาคก.- วิสตีนิบาตชาคก.- ทิงสตีนิบาตชาคก.- จัตตาฬิส-
นิบาตชาคก.

225. สุตตันตปิฎก ขุททกนิกายสุส ชาคกั ทูติโย ภาค ๑ ปญญาส-มหานิปาตชาคกั / กิตฺติโสภณค-

เดเวน เทวมุณีนา โสธิตั. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ, 2470. --

๑, 525 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 28 เป็นพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาคก ภาค 2

ประกอบด้วย :-

ปัญญาสนิบาตชาคก.- สัจจุนิบาตชาคก.- สัตตตีนิบาตชาคก.-
อสีตีนิบาตชาคก.- มหานิบาตชาคก.

226. สุตตันตปิฎก ขุททกนิกายสุส มหานิทเทโส / อุตฺตคฺเดเวน เทวโมลีนา อาโท โสธิตอ,

กิตฺติโสภณคฺเดเวน เทวมุณีนา ปุณ โสธิตอ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ,

2469. -- (1), 687 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 29 เป็นพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทศ

ประกอบด้วย :-

- อัฐกรวัดคึกะ กามสุทคนิทเทศที่ 1.-
- คุหัฐกรสุทคนิทเทศที่ 2.-
- พุทธัฐกรสุทคนิทเทศที่ 3.-
- สุทชัฐกรสุทคนิทเทศที่ 4.-
- ปรมัฐกรสุทคนิทเทศที่ 5.-
- ปราสุทคนิทเทศที่ 6.-
- ทิสสเมตตเตยสุทคนิทเทศที่ 7.-
- ปลุสุทคนิทเทศที่ 8.-
- มาคันทียสุทคนิทเทศที่ 9.-
- ปุราเภทสุทคนิทเทศที่ 10.-
- กลหวิวาทสุทคนิทเทศที่ 11.-
- จุฬวิยสุทคนิทเทศที่ 12.-
- มหาวิยสุทคนิทเทศที่ 13.-
- ทวฏกสุทคนิทเทศที่ 14.-
- อัททพันธุสุทคนิทเทศที่ 15.-
- สาริปุทกสุทคนิทเทศที่ 16.

135. สุทคนิทปิฎก ซุททกนิกายสส จูณิทเทโส / อุตฺยตฺถเถเรน เทวโมลลินา อาโธ โสธิตฺโต,
 กิตฺติโสภนตฺถเถเรน เทวมุณินา ปุณฺ โสธิตฺโต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพ
 อุกม, 2470. -- (1), 455 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลิตีห์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 30 เป็นพระสุตตันตปิฎก ซุททกนิกาย จูณิทเทโส
 ประกอบด้วย :-

ปารายนวรรค

136. สุทคนิทปิฎก ซุททกนิกายสส ปฏิสสมภิทามคโค / อหีสถตฺถเถเรน เมธัชฌมฺมวเสน อาโธ
 โสธิตฺโต, สุมณนาคตฺถเถเรน ฌมฺมทิลเกณ ปุณฺ โสธิตฺโต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
 พาณิชสรรพอุคม, 2469. -- ข, 660 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลิตีห์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 31 เป็น พระสุตตันตปิฎก ซุททกนิกาย ปฏิสสมภิทา
 มรรค ประกอบด้วย :-

มหาวรรค.- บุคณัทวารค.- ปัญญาวารค.

สุตตนคปิฎก ขุททกนิกายสส อปทานสส ปฐม ภาค / จตุตถสจฺจกเถเรน ชุมปาโมกฺเชน
 โสธิตฺ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2470. -- 24, 622 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลิตี เบ็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 32 เป็น พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน
 ภาค 1 ประกอบด้วย :-

- พุทธชาดวรรคที่ 1.- สีหาสนิยวรรคที่ 2.- สุกฺกนิยวรรคที่ 3.- กุณฑลนิยวรรคที่ 4.- อุปลานิยวรรคที่ 5.- วิชฌนิยวรรคที่ 6.- สกจฺจนิยวรรคที่ 7.- นาคสมาลวรรคที่ 8.- ทิมิรปุณนิยวรรคที่ 9.- สุททชาดวรรคที่ 10.- ภิกขททาปิยวรรคที่ 11.- มหาปริวารวรรคที่ 12.- เสเรยยวรรคที่ 13.- โสภิตวรรคที่ 14.- ฉคฺควรรคที่ 15.- พันธุชิวกวรรคที่ 16.- สุปาริจริยวรรคที่ 17.- กุณฑลวรรคที่ 18.- กุญฺจปุณนิยวรรคที่ 19.- ทมบาลปุณนิยวรรคที่ 20.- กณิการุณนิยวรรคที่ 21.- หัตถนิยวรรคที่ 22.- อาลัมปนททาปิยวรรคที่ 23.- อุทกาสนททาปิยวรรคที่ 24.- ตูรททาปิยวรรคที่ 25.- โถมกวรรคที่ 26.- ปทุมกเขปวรรคที่ 27.- สุวรรณนิมิตฺตวรรคที่ 28.

สุตตนคปิฎก ขุททกนิกายสส อปทานสส ทุติโย ภาค พุทฺธวิโส จริยาปิฎก / จตุตถสจฺจกเถเรน ชุมปาโมกฺเชน โสธิตฺ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ฟ้านิชคุณผล, 2470. -- 20, 679 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลิตี เบ็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 33 เป็น พระสุตตันตปิฎก อปทาน พุทฺธวงศ์ จริยาปิฎก
 ประกอบด้วย :-

- ภิกขททาปิยวรรคที่ 42.- สกิงสัมมชชกวรรคที่ 43.- เอกวิหาริยวรรคที่ 44.- วิภททิยวรรคที่ 45.- ชคคิยวรรคที่ 46.- สาธุปุณนิยวรรคที่ 47.- นพมาลนิยวรรคที่ 48.- พังสุกุลสววรรคที่ 49.- กิงกณิณิยวรรคที่ 50.- กณิกาวรรคที่ 51.- นลททาปิยวรรคที่ 52.-

กิตติทายกวรรคที่ 53.- กัจจายนวรรคที่ 54.- ภัททิยวรรคที่ 55.-
 เถรีอภทานสุเมธวรรคที่ 1.- เอลุโปสถวรรคที่ 2.- กุณฑลเทศ
 วรรคที่ 3.- ชัตติยภิกขุญญวรรคที่ 4.- พุททวงศ์.- จริยาปิฎก

อภิธรรมปิฎก สมมตสังคณี / วชิรญาณเถน มหาสมณเถน อาโห โสธิตา, เขมพรตฺตเดเรน สมมตติ
 โลกจาริเยน ปุณ โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทานิตฺตศุภณล, 2470. -- ๑,
 418 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เยี่ยมเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 34 เป็นพระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณีปกรณ์ ประกอบด้วย

กอบ :-

มคติกา.- จิตฺตฺตฺตปาทกัณท์ กุศลธรรม.- อกุศลธรรม.- อธิยากต-
 ธรรม.- รูปกัณท์ มคติกา.- รูปวิภักตี.- นิเชปกัณท์.- อธิกุตฺตชา-
 กัณท์.

อภิธรรมปิฎก วิภังโก / วชิรญาณเถน มหาสมณเถน อาโห โสธิตอ, เขมจาริตฺตเดเรน สมมตติ-
 โลกจาริเยน ปุณ โสธิตอ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2469. -- 6, 684
 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เยี่ยมเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 35 เป็นพระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ ประกอบด้วย

กอบ :-

ขันชวิภังค.- อพยตวิภังค.- ชาตุวิภังค.- สัจจวิภังค.- อินทริย-
 ภังค.- บัจจยาการวิภังค.- สติบัญญัติวิภังค.- สัมมปเปชาน-
 วิภังค.- อินธิปาทวิภังค.- โทษณงควิภังค.- มรรควิภังค.-
 ฌานวิภังค.- อธิปมัญญวิภังค.- ลิกขาปทวิภังค.- ปฏิสัมภิตา-
 วิภังค.- ญาณวิภังค.- ชุททกวิภังค.- สัมมททวิภังค.

๑๐. อภิธรรมปิฎก ยมกั ทุติโย ภาค / วชิรญาณ มหาสมณ อาท โสธิต, เขมจาริกเด-
เรน ชุมมคติโลกาจริเยน ปุณ โสธิต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2470. -- 2,
 561 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 39 เป็นพระอภิธรรมปิฎก ยมกปกรณ์ ภาค 2 ประกอบ
 กว :-

จิตตยมกที่ 8.- ชรรมายมก.- อินทริยยมก.

๑๑. อภิธรรมปิฎก ปฎฐานั ปฐม ภาค อนุโลมติกปฎฐานั ปุริม / อธิสกตุเดเรน เมชาชุนทรเสน
อาโท โสธิต, เขมจาริกเดเรน ชุมมคติโลกาจริเยน ปุณ โสธิต. -- กรุงเทพฯ :
 โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2469. -- 6, 82 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 40 เป็นพระอภิธรรมปิฎก มหาปิฎฐานปกรณ์ ภาค 1
 ประกอบควย :-

มาติกานิกเขปวาร.- ปัจจยวิภังควาร.- อนุโลมมติกปิฎฐาน
 กุสลัตติกะ.- จำนวนอนุโลมแห่งปัญหาวาร

๑๒. อภิธรรมปิฎก ปฎฐานั ทุติโย ภาค อนุโลมติกปฎฐานั ปจฉิมิ / เขมจาริกเดเรน ชุมมคติโลกา
จริเยน โสธิต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2470. -- 13, 707 หน้า ;
 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และเย็บเล่มสวยงาม (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 41 เป็นพระอภิธรรมปิฎก เล่ม 8 มหาปิฎฐานปกรณ์
 ภาค 2 ประกอบควย :-

วิทักกัตติกะ.- ปิติตติกะ.- ทัสสนัตติกะ.- ทัสสนเนนปหาทัพเพเหตุกัตติกะ.-
 อัจฉคามิตติกะ.- เสกษัตติกะ.- ปริทกัตติกะ.- ปริทการัมมัตติกะ.-

ที่นัตติกะ.- มิจฉัตตัตติกะ.- มัคคารัมมัตติกะ.- อุปปันนัตติกะ.-
อสีตัตติกะ.- อสีทวารัมมัตติกะ.- อัชฉัตตติกะ.- อัชฉัตตวารัมม-
ัตติกะ.- สนิทฺสสนลัปปฎิฐัตติกะ.

อภิธรรมปิฎก ปรุฎฐานํ ทติโย ภาค อนุโลมทุกปรุฎฐานํ ปรุฎิมํ / กิตติสารตฺเตเวเรน กิตติสารมู-
นินา อาโท โสธิตํ, เขมจาริตเตเวเรน ชมฺมตฺติโลกาจรฺยเณ ปุณฺ โสธิตํ. -- กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์พาณิชย์ศุภณล, 2470. -- 3, 464 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 42 เป็นพระอภิธรรมปิฎก ปรุฎฐานปรุฎิมํ ภาค 3

ประกอบด้วย :-

- เหตุทุกะ.- สเหตุทุกะ.- เหตุสัมปยุตตทุกะ.- เหตุเหตุสัมปยุตตทุกะ-
- นเหตุสเหตุทุกะ.- ลัปปัจจยทุกะ.- สังขตทุกะ.- สนิทฺสสนทุกะ.-
- ลัปปฎิฐทุกะ.- ฐปิตทุกะ.- โลภียทุกะ.- เกณจิวิญญูญายทุกะ.-
- อาสวทุกะ.- สาสวทุกะ.- อาสวสัมปยุตตทุกะ.- สัตถุโณชนทุกะ.-
- สัตถุโณชนียทุกะ.- สัตถุโณชนสัมปยุตตทุกะ.- สัตถุโณชนสัตถุโณชนียทุกะ.-
- สัตถุโณชนวิปยุตตสัตถุโณชนียทุกะ.- คันถทุกะ.- คันถนียาทุกะ.-
- คันถสัมปยุตตทุกะ.- คันถคันถนียทุกะ.- คันถคันถสัมปยุตตทุกะ.-
- คันถวิปยุตตคันถนียทุกะ.- โขสมโยคโคจรณทุกะ.- นีวรณทุกะ.-
- นีวรณียทุกะ.- นีวรณสัมปยุตตทุกะ.- นีวรณนีวรณียทุกะ.-
- นีวรณนีวรณสัมปยุตตทุกะ.- นีวรณวิปยุตตนีวรณียทุกะ.- ปรามาสทุกะ.-
- ปรามัญญทุกะ.- ปรามาสปรามัญญทุกะ.- ปรามาสวิปยุตตปรามัญญทุกะ.

อภิธรรมปิฎก ปรุฎฐานํ จตุตฺโต ภาค อนุโลมทุกปรุฎฐานํ ปรุฎิมํ / กิตติสารตฺเตเวเรน กิตติ-
สารมุนินา อาโท โสธิตํ, เขมจาริตเตเวเรน ชมฺมตฺติโลกาจรฺยเณ ปุณฺ โสธิตํ. --
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2470. -- 3, 569 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และสภาพดีมาก (มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 43 เป็นพระอภิธรรมปิฎก ปัจจกานุปกรณ์ ภาค 4 ประกอบ

ด้วย :-

สารัมมณะทุกะ.- จิตทุกะ.- เจตสิกทุกะ.- จิตตสัมปยุตทุกะ.-
 จิตตสังสังสุตทุกะ.- จิตตสมุฏฐานทุกะ.- จิตตสหนุทุกะ.- จิตตานุป-
 ปรวิวัตติทุกะ.- จิตตสังสังสุตสมุฏฐานทุกะ.- จิตตสังสังสุตสมุฏฐานสหนุ
 ทุกะ.- จิตตสังสุตสมุฏฐานานุปริวัตติทุกะ.- อัชฌัตติทุกะ.- อุปาทา
 ทุกะ.- อุปาทินนทุกะ.- อุปาทานทุกะ.- อุปาทานียทุกะ.- อุปาทาน-
 สัมปยุตทุกะ.- อุปาทานอุปาทานียทุกะ.- อุปาทานอุปาทานสัมป-
 ยุตทุกะ.- อุปาทานวิปยุตอุปาทานียทุกะ.- กิเลสทุกะ.- สังกิเลส
 ทุกะ.- สังกิเลสทุกะ.- กิเลสสัมปยุตทุกะ.- กิเลสสังกิเลสทุกะ.-
 กิเลสสังกิเลสทุกะ.- กิเลสกิเลสสัมปยุตทุกะ.- กิเลสวิปยุตสัง-
 กิเลสทุกะ.- ทัสสนทุกะ.- ภาวานาทุกะ.- ทัสสนเนนปหาคัพเพเหตูก
 ทุกะ.- ภาวานายปหาคัพเพเหตูกทุกะ.- สวิตักกทุกะ.- สวิจาวทุกะ.-
 สัมปปีติกทุกะ.- ปิตินนทุกะ.- สุขนนทุกะ.- อุเบกขาสนทุกะ.-
 ความาวจรทุกะ.- ฐปวจรทุกะ.- อฐปวจรทุกะ.- ปริยามันนทุกะ.-
 นิยยานิกทุกะ.- นิยทุกะ.- สอุตทรทุกะ.- สรวทุกะ.

อภิธรรมปิฎก ปัจจกานุปกรณ์ ภาค 43 อนุโลมปิฎกาน ทุกทุกิก ติกทุก ติกทุกิก ทุกทุก /

กติกาสารตเถเรน กิตติสารมุนินา อาโท โสธิตัง, เขมจาริตเถเรน สมมติโลกาจริเยน
 ปุณ โสธิตัง. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2470. -- 17, 662 หน้า ;
 26 ซม.

นิมรณสิทธิ์ เยี่ยมเล่มสวยงามและสภาพดีมาก

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 44 เป็นพระอภิธรรมปิฎก ปัจจกานุปกรณ์ ภาค 5

ประกอบด้วย :-

เหตุทุกกุตตลิติกะ.- เหตุทุกเวทนาตติกะ.- เหตุทุกวิปากตติกะ.-
 เหตุทุกอุปาทินนตติกะ.- เหตุทุกสังกิเลสทุกิกะ.- เหตุทุกวิตักกตติกะ.-
 เหตุทุกปิตติตติกะ.- เหตุทุกทัสสนตติกะ.- เหตุทุกทัสสนเนนปหาคัพเพเหตูก-

กัทธิคติ.- เหตุทุกอาจยคามิกคติ.- เหตุทุกเสกษัตติคติ.- เหตุทุก
 ปรีทศัทธิคติ.- เหตุทุกปรีทศารัมมณัทธิคติ.- เหตุทุกทีนัทธิคติ.- เหตุ
 ทุกณัจฉัทธิคติ.- เหตุทุกมัทศารัมมณัทธิคติ.- เหตุทุกอติทัทธิคติ.-
 เหตุทุกอติศารัมมณัทธิคติ.- เหตุทุกธัมมณัทธิคติ.- เหตุทุกธัมมณัทธิศารัม-
 มณัทธิคติ.- เหตุทุกสนิหัสสนสัปปริชัทธิคติ.- สาเหตุทุกกุศลัทธิคติ.-
 เหตุสัมปยุตตทุกกุศลัทธิคติ.- เหตุสเหตุทุกกุศลัทธิคติ.

๑๐. อภิธรรมปิฎก ปฏฐานี ญจโม ภาโค ปัจจนีเยปฏฐานี อนุโลมปัจจนีเยปฏฐานี ปัจจนียานุโลม
 ปฏฐานี / เขมจาริตฺตเดเวน ชุมฺมทิลอนาเรเยน โสริทฺ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
 พาณิชยคุณ, 2470. -- (1), 560 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณลิตี เขียนเล่มสวยงาม สภาพดีมาก

(มี 5 ฉบับ)

พระไตรปิฎก เล่ม 45 เป็น พระอภิธรรมปิฎก ปฏฐานปกรณ์ ภาค 6
 ประกอบด้วย :-

ปัจจนีปกรณ์.- อนุโลมปัจจนีปกรณ์.- ปัจจนียานุโลมปกรณ์.

ไตรปิฎก (2436) มี 38 เล่ม ดังนี้

๓. พระวินยปิฎก มหาวิภังค์ / พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ทรงชำระ. --
 [น.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 434 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทร
 ศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตี และพระบรม
 จาตลักษ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เขียนเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษามาสีทอลอกเล่ม

๓๒. พระวินยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม ๒ / พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ทรงชำระ.

-- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 485 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ ๒๕ ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๓๓. พระวินยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์ / พระภิกษุสารีร์โกเถระ ที่พระภิกษุสารมณี ชำระ. -- [ม.ป.ท.],

ร.ศ. 112. -- 267 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ ๒๕ ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๓๔. พระวินยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม ๑ / พระภิกษุสารีร์โกเถระ ที่พระภิกษุสารมณี ชำระ. --

[ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 372 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ ๒๕ ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๑๕. พระวินยปิฎก มหาวิคค์ เล่ม ๒ / พระกิตติสารรัตเถระ ที่พระกิตติสารมุนี ชำระ. --

[ม.ป.ท.], ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖). -- ๓๒๑ หน้า ; ๒๔ ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ ๒๕ ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

๑๑๒

พิมพ์ในช่วง ๘๐ ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๑๖. พระวินยปิฎก จุลวิคค์ เล่ม ๑ / พระกิตติสาร ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. ๑๑๒

(พ.ศ. ๒๔๓๖). -- ๓๔๐ หน้า ; ๒๔ ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ ๒๕ ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

๑๑๒

พิมพ์ในช่วง ๘๐ ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๑๗. พระวินยปิฎก จุลวิคค์ เล่ม ๒ / พระกิตติสารรัตเถระ ที่พระกิตติสารมุนี ชำระ. --

[ม.ป.ท.], ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖). -- ๓๘๗ หน้า ; ๒๔ ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ ๒๕ ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

๑๑๒

พิมพ์ในช่วง ๘๐ ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

118. พระวินยปิฎก ปรีวาร / พระกิตติสารีร์โกเถระ ที่พระกิตติสารมุนี ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 487 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

119. พระสุกัณฑ์ปิฎก ที่ธนิทาย สิลักขินชวักค / สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม แลพระอธิสัถ์เถระ ที่พระเมฆาธรรมรส วัดพิชัยญาติการาม ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 315 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

120. พระสุกัณฑ์ปิฎก ที่ธนิทาย มหาวัคค / พระอธิสัถ์เถระ ที่พระเมฆาธรรมรส วัดพิชัยญาติการาม. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 414 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๗. พระสุกัณฑ์ปิฎก ที่ฉนิทาย ปาฏิวิภัก / พระอธิสัทธิ์เถร ที่พระเมธาธรรมรส วัดพิชัยญาติ-
การาม. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 330 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมณฑลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทร
ศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๘. พระสุกัณฑ์ปิฎก มัชฌิมนิกาย มุลบิณฑาสก / พระอุทัยเถร ที่พระเทพโมลี วัดมหาธาตุ
ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 580 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมณฑลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทร
ศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๙. พระสุกัณฑ์ปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมบิณฑาส / พระอุทัยเถร ที่พระเทพโมลี วัดมหาธาตุ
ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 665 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมณฑลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก
112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

4. พระสุกัณฑ์ปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณฑาสก / พระอุทัยคเณร ที่พระเทพโมลี วัดมหาธาตุ
ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 494 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก
112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

5. พระสุกัณฑ์ปิฎก สักกนิกาย นิทานวัคค / พระอธิสัถ์คเณร ที่พระเมธาธรรมรต วัดพิชัยญาติ-
การาม ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 254 หน้า ; 24
ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก
112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

16. พระสุกัณฑ์ปิฎกสักกนิกาย ชันขวารวัคค / อธิสัถ์คเณร ที่พระเมธาธรรมรต วัดพิชัยญาติ
การาม ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 248 หน้า ;
24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทร
ศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

327. พระสุตตันตปิฎก สุตตคณิกาย สหายนวคค / พระอธิสัทธเถร ที่พระเมธาธรรมรส วัดพิชัยญาติ-
การาม ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 484 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก
112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม-
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

328. พระสุตตันตปิฎก สุตตคณิกาย มหาวารวคค / พระอธิสัทธเถร ที่พระเมธาธรรมรส วัดพิชัย
ญาติการาม ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 448 หน้า ;
24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทร
ศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

329. พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกนิปาต ทุกนิปาต ทิกนิปาต / พระวรวงศ์เธอ พระองค์-
เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร กับ หม่อมเจ้าพระศรีสุทธศัคคิยานุวัตร ทรงชำระ. --
[ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 390 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทร
ศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

พระสุกัณฑ์ปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิปาต / พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพระอรุณนิภา-
คุณากร ทรงชำระ. -- [ม.ป.ท.] , ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 355 หน้า ;
 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทร
 ศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตี และพระบรม
 ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษามวลีตลอดเล่ม

1. พระสุกัณฑ์ปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจนนิปาต แล ฉักกนิปาต / พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
พระอรุณนิภาคุณากร กับ หม่อมเจ้าพระสถาพรพิริยพรต ทรงชำระ. -- [ม.ป.ท.] ,
ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 159 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทร
 ศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตี และพระบรม
 ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษามวลีตลอดเล่ม

12. พระสุกัณฑ์ปิฎก อังคุตตรนิกาย สักกนิปาต อัญจนนิปาต นวกนิปาต / พระวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร กับ หม่อมเจ้าพระสถาพรพิริยพรต ทรงชำระ. --
[ม.ป.ท.] , ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 127 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทร
 ศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตี และพระบรม
 ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษามวลีตลอดเล่ม

3. พระสุคตันทปิฎก อังคุตฺตนิกาย ทสนิปาต / พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรุณนิภา
คุณากร ทรงชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- หน้า
 ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตน -
 โกสินทรศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระ
 บรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

4. พระสุคตันทปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐ สุตตนิปาต อิมมปท อุทาน อิติวุตฺตก / พระอุทัย
เดอ ที่พระเทพโมลี วัดมหาธาตุ ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436).
 -- 457 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทร
 ศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
 ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

5. พระสุคตันทปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ / พระอุทัยเดอ ที่พระเทพโมลี วัดมหาธาตุ ชำระ.
 -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 490 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก
 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
 ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

55. พระสุคตันทปิฎก ขุททกนิกาย จุทนิเทศ / พระอุทัยเดอ ที่พระเทพโมลี วัดมหาธาตุ ชำระ.
 -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 320 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

พระสุคัมภีร์ปิฎก สุททกนิกาย ปฏิสัมภิทาวรรค / พระอธิสัคดิ์เถร ที่พระเมฆาธรรมรส วัดพิชัยญาติการาม ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 508 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

พระอภิธรรมปิฎก ขัมมสังคณี / พระอธิสัคดิ์เถร ที่พระเมฆาธรรมรส วัดพิชัยญาติการาม ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 381 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปิฎก / พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส. -- [ม.ป.ท.] ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 546 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

พระอภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ / พระกิตติสาร ที่พระกิตติสารมุนี วัดมกุฏกษัตริยาราม ชำระ. --

[ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 608 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มปกแข็งสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

พระอภิธรรมปิฎก ชาตูกถา แล ปุคคสมบัติภูมิกถิ / พระอุทัยศักดิ์ ที่พระเทพโมลี วัดมหาธาตุ

ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 372 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มปกแข็งสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

พระอภิธรรมปิฎก ยมก เล่ม ๑ / พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส. --

[ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 347 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรม
ฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มปกแข็งสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

พระอภิธรรมปิฎก ยมก เล่ม 2 / พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส. --

[ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 247 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

พระอภิธรรมปิฎก ยมก เล่ม 3 / พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ทรงชำระ.

-- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 380 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

พระอภิธรรมปิฎก ทุกยัญฐาน เล่ม 1 / พระภิกขุสาโรชเถระ ที่พระภิกขุสาธนี วัดมกุฏกษัตริยาราม ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 329 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก

112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประดับสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

346. พระอภิธรรมปิฎก ทุกปฎิฐาน เล่ม 2 / พระกิตติสารรัตโน ที่พระกิตติสารมุนี วัดมกุฏกษัตริยาราม ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 408 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตี และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

347. พระอภิธรรมปิฎก ทุกติกปฎิฐาน แล ทิกทุกปฎิฐาน / พระกิตติสารรัตโน ที่พระกิตติสารมุนี วัดมกุฏกษัตริยาราม ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 372 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตี และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

348. พระอภิธรรมปิฎก ทิกปฎิฐาน เล่ม 1 / พระอธิสัทธกัณ ที่พระเมธาธรรมมรส วัดพิชัยญาติการาม ชำระ. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436). -- 375 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศลในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ 25 ปีบริบูรณ์ รัตนโกสินทรศก 112

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตี และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษามวลีตลอดเล่ม

ทวาทสปรितค์ หรือสิบสองตำนาน แปล. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2462. --

158 หน้า ; 19 ซม.

มีลายพระหัตถ์ สภาพิศ

ทวาทสปริตค์ หรือสิบสองตำนานแปลนี้ เป็นโวหารเก่าพิมพ์ตามต้นฉบับ เพียงแต่จัดเรียงเสียใหม่เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยการคัดเอาศัพท์บาลีมาเรียงไว้แถวหน้า เอาคำแปลเรียงไว้แถวหลังคล้ายอภิธานแปลศัพท์แทนการเรียบเรียงแบบเดิมซึ่งเป็นภาษาไทยสลับภาษามวลี ทำให้อ่านเนื้อความภาษาไทยได้สะดวก หากสงสัยศัพท์ก็ดูจากแถวหน้าได้ ตอนท้ายเป็นรศน์ศกยปภาวาวินิจฉัยนาคธา สุขาวินิจฉัยนาคธาและมงคลจักรวาลใหญ่พร้อมคำแปล

ทุกนิบาตชาดก / พระธรรมไตรโลกาจารย์. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. -- 159 หน้า ;

23 ซม.

ทุกนิบาตชาดก ประกอบด้วยชาดก 30 เรื่อง 10 เรื่องแรกอยู่ในท้าววรรคที่ 1 เรียบเรียงโดย พระธรรมไตรโลกาจารย์ 10 เรื่องต่อมาอยู่ในสันตวรรคที่ 2 เรียบเรียงโดยพระมหานาค และ 10 เรื่องหลังอยู่ในกัลยาณธรรมวรรคที่ 3 เรียบเรียงโดยพระมหาแสง สำหรับชาดกทั้ง 30 เรื่องนี้ ได้แก่ :-

ราโชวาทชาดก.- สิงคาลชาดก.- สุนทรชาดก.- อุตฺตชาดก.-
ภิกทชาดก.- อสสันจิตตชาดก.- คุณชาดก.- สุขุตฺตชาดก.-
โมรชาดก.- วินีลิกชาดก.- อินทสมานโคตตชาดก.- สันถวชาดก.-
สุลิมชาดก.- ศิษฺสมชาดก.- นนฺดชาดก.- อุปลาสร์หกชาดก.- สมิตฺติ
ชาดก.- สกฺกณิกชาดก.- อรณะชาดก.- กกัณฏกชาดก.- กัลยาณ
ธรรมชาดก.- ทัททชาดก.- มกฺกภูชาดก.- พุทฺธิมกฺกภูชาดก.-
อาทิจบุปฺปฎฐานชาดก.- กทํายมฺภูริชาดก.- ทินทุกชาดก.- สทธรรม
ชาดก.- ฉินทกชาดก.

๓๑. เทศนาถวายที่พระที่นั่งกุศลิมหาปราสาท ในงานพระศพ สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุขุมามารศรี
พระอัครราชเทวี. -- พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2471. -- 134 หน้า ; 24 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี โปรดให้พิมพ์ในงานพระเมรุห้องสนาม
หลวง พุทธศักราช 2471

หนังสือเล่มนี้รวบรวมพระธรรมเทศนาเรื่องต่างๆ มีหมวดกรรมซึ่งเป็นหลัก
สำคัญในพระพุทธศาสนาอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในทางสัมมาปฏิบัติ เช่น โศชนิกนิย-
กรรม สัปปริสกรรม นาดกรณกรรม ไตรลักษณ์ อริยสัจจกถา อปริหานิยธรรม อนุพุทธิ-
กถา บัจฉิมวาจากถา ฯลฯ โดยจะบอกให้ทราบถึงนามของพระที่เป็นองค์แสดงพระ
ธรรมเทศนาแต่ละเรื่องพร้อมทั้งวัดและเปรียญในขณะทีแสดงธรรมนั้นด้วย

๓๒. เทศนาถวายที่วังบางขุนพรหมในงานพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าสุทธาทิพยรัตน์
สุขุมชิตยภัคยวาทิ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2466. -- 442 หน้า ;
24 ซม.

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าวัชรวิเชียรสุขุมพันธุ์ กรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต โปรด
ให้พิมพ์ในงานพระเมรุห้องสนามหลวง

มีบรรณลิตีธิ์ เย็บเล่มปกแข็งสวยงาม

เทศนาถวายที่วังบางขุนพรหมนี้ เป็นเทศนาที่พระเถรานุเถระได้แสดงในงาน
บำเพ็ญพระราชนิเวศน์สัจธรรมวาระ บัญญาสมวาร และสทมหาสมัยของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
เจ้าฟ้าสุทธาทิพยรัตน์ สุขุมชิตยภัคยวาทิ กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์ ในเทศนาที่รวบรวมมา
นี้ได้กล่าวถึงคุณงามความดีขององค์ผู้สิ้นพระชนม์เป็นประการๆ ไม่ โดยยกเอามาเป็นข้อ
แสดงพระธรรมและพระกถาต่างๆ ทั้งยังเตือนให้คำนึงด้วยว่า ชีวิตที่มีอยู่นี้สั้นนัก ควร
สร้างคุณความดีและคุณประโยชน์แก่คนหมู่มาก มีสติรำลึกถึงความจริงในชีวิต และไม่
ทุกข์โศกจนเกินไประการสูญเสีย ก้านหลังเป็นการรวบรวมคาถาธรรมบรรยายในพระ-
ธรรมเทศนามหาต่างๆ เป็นภาษาบาลีและมีภาพที่ประณีตฐานพระศพออยู่ด้วย

353. เทศนาพิเศษ ถวายในเบญจรัชกาล / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส.

-- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2463. -- (3), 123 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในการพระศก พระเจ้าที่ยาเซอ กรมหลวงปราจิณกิติบดี 2463

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม

เทศนาพิเศษนี้ จัดเป็นหมวดที่ 2 ในลำดับแห่งการเทศนาพระราชประวัติ 4 รัชกาล แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อถวายในการพระราชกุศลพิเศษตามคราว กล่าวถึงเรื่องราวอันเป็นตำนานซึ่งเป็นคติโลกที่อาศัยธรรมเป็นที่ตั้ง มี 5 เรื่องด้วยกันคือ :-

ทศพิชราชธรรมจรยาติกถา.- อัปปมาทธรรม.- บุรพทิศามนัสสนธรรม.-
จตุรงคธรรมสมาคมกถา.- มตุเตยฺยจริยาภกถา

354. ธรรมเนียมแบบแห่งธรรม. -- กรุงเทพฯ . โรงพิมพ์ไท, 2464. -- (5), 423 หน้า ; 17 ซม.

มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ สภาพิศิ

ธรรมเนียมนี้เป็นรวมสุภานิกายาษวคร ซึ่งแปลจากฉบับอรอดอักษรพม่าที่รวบรวมพิมพ์ขึ้นในร่างกึ่งเมื่อค.ศ. 1884 สุภานิกเหล่านี้มีที่มาหลายแห่ง เช่น ธรรมบทชาดก ทีโคปเทศ บัญจตันตฺร มานวธรรมศาสตร์ ฯลฯ แบ่งออกเป็น 24 หัวข้อ โดยจัดให้หน้าซ้ายมือเป็นภาษาบาลีและขวามือเป็นคำแปล

355. ธรรมจักขุ. -- กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ร.ศ. 113-124. -- 22 เล่ม ; 24 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ สภาพิศิ เฉพาะเล่มที่ 337 มีภาพเจ้าของเดิม

ธรรมจักขุนี้ เป็นวารสารทางพุทธศาสนา เนื้อหาของวารสารจึงเป็นเรื่องราวต่างๆ อันเกี่ยวกับศาสนาพุทธ ทั้งพุทธประวัติ หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

และนิทานธรรม ตลอดจนเรื่องของกิจกรรมต่างๆอันเกี่ยวกับพระศาสนา ออกเป็นราย
เดือน ในที่นี้พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระชินทรวิจิตรฤกษ์ ได้ทรงนำฉบับที่ออกเป็นราย
เดือนนั้นมารวมเป็นเล่มโดยนำสารบาญของฉบับต่างๆมารวมกันไว้ในตอนต้น

๓๗๗. ธรรมภาณิศาสำหรับวิชาขุขานา รวม ๕ ศก / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ-
วโรรส. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์อักษรนิค, ๒๔๖๒. -- ๘๔ หน้า ; ๑๘ ซม.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสประทานพระอนุญาตให้พิมพ์แจกใน
งานศพ พระศิริโอสถวรมย์ (พร รังควร)

มีบรรณลิตี

ธรรมภาณิศาสำหรับวิชาขุขานานี้ เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งทรงพระนิพนธ์ไว้ในพ.ศ. ๒๔๕๘, ๒๔๕๙, ๒๔๖๐, ๒๔๖๑
และ ๒๔๖๒ เนื้อหาของธรรมภาณิศาแต่ละบักกล่าวถึงพุทธประวัติ แต่เลือกเน้นในเรื่องที่
ต่างกัน โดยแสดงข้อคิดและหลักธรรมะไปค้วย

๓๗๘. ธรรมรัตนกถา : แสดงพระจตุราริยสังข์ โดย ปฏิกิจสมุมาหนัย / พระราชาคณะวิ สิริจันโท
(จันทร์). -- พิมพ์ครั้งที่ ๒. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ๒๔๕ . --
๑๘ หน้า ; ๒๓ ซม.

แจกในงานทำบุญศพเพื่ออุทิศกุศลแก่มหาอำมาตย์โท พระยาไกรเพชรรัตนสงคราม
รวมภักดีศรีศักดิ์กันคราชีพชัย อภัยพิริยพานุ องคมนตรี

พิมพ์ในช่วง ๘๐ ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณลิตี

ธรรมรัตนกถา กล่าวถึงทุกข์ของมนุษย์ที่มีอยู่หลายอย่างทั้งทุกข์ที่เกิดจากการ
แสวงหาปัจจัย ๔ ทุกข์ที่เกิดจากการเบียดเบียนกับระหว่างมนุษย์ และทุกข์ที่เกิดจาก
การเกิดแก่เจ็บตายซึ่งทุกเหล่านี้มีแก่พระพุทธเจ้าเท่านั้นที่ทรงรอดพ้น ฉะนั้นจึงควร
ศึกษาพระธรรมของพระพุทธองค์ให้ถ่องแท้เพื่อคุ้มอวิชชาให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง ในที่นี้
ได้อธิบายถึงมหสวากขาโต อริยมรรค ๘ อริยสังข์ ๔ และการรักษาตัวให้มีศีล สมาธิ

บัญญัติอยู่เสมอ ในตอนต้นเล่มเป็นประวัติของพระยาไกรเพชรรัตนสงคราม

379. ธรรมวิจารณ์ ส่วนปรมัตถปฏิบัติ / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. --

[กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย], 2463. -- ๕, 75 หน้า ; 23 ซม.

คณะอุบาลิกาศึกษาพิมพ์ถวายเป็นของแจก ในงานฉลองพระชนมายุ 60 พรรษา พ.ศ. 2463

(2000 ฉบับ)

มีพระรูปสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

ธรรมวิจารณ์ ส่วนปรมัตถปฏิบัติ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงปรารภจะทรงแต่งให้เป็นคู่มือวิญญู เป็นการศึกษา วิจารณ์ว่า เรื่องต่างๆในพระธรรมนั้นว่า มุ่งกล่าวถึงอะไร สมหรือผิดคติแห่งธรรมคาถาใด หรือแย้งกับเรื่องอื่น มีโวหารเกี่ยวข้องกับเรื่องหรือมีแปลออกไป มีเฉพาะแต่ในคัมภีร์ของเรา หรือกล่าวในลัทธิอื่นด้วย เรื่องที่มีอยู่คู่กันเรื่อง นิพพิทา วิราคะ วิมุกติ วิสุตติ สันติและนิพพาน

380. ธรรมวิธานนัสการ / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

พิศาลบรรณิณี, 2465. -- (12), 46 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพ เจ้าพระยาสิริรัตนมนตรี ณ ท้องสนามหลวง พ.ศ. 2465

มีบรรณลิต์และลายพระหัตถ์ สภาทศ

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยธรรมวิธานนัสการซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยคำแปลคาถานนัสการ ซึ่งแปลโดยพระศาสนโสภณเวฬุเทหสิรินทราวาส นอกจากนั้นยังมีเทศนาเรื่องเมตตสูตร ของสมเด็จพระสังฆราช วัชรราชประภินันท์ เมตตานิสงฆ์ คำแปลเมตตสูตรเป็นภาษาอังกฤษ พยากทาพยากค-วัฑฒ และประวัติของเจ้าพระยาสิริรัตนมนตรี

๓๓. ธรรมวินยานุศาสน เป็นสมุดสำหรับคู่มือของผู้ที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา / พ.ภ.ส.

(นามแฝง). -- พระนคร : สยามยูนิเวอร์ซิตี, 2421. -- 196 หน้า ; 19 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิสต์ และลายมืออยู่รวบรวมเช่นถวายหนังสือนี้แก่สามเฒ่าพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณหังภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ธรรมวินยานุศาสน เป็นคู่มือสำหรับผู้ที่จะบวช กล่าวถึงเรื่องการบวชทั้งฝ่ายธรรมยุติกและฝ่ายมหานิกาย ข้อสังฆาทิ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับผู้บวชได้ศึกษาโดยสังเขป นอกจากนี้ยังมีวิธีใช้อักษรโรมันในภาษามคธซึ่งเป็นคำบาลี อักษรบาลีเรียงเรียงตามอักษรโรมันและสยาม อักษรโรมันแบบต่างๆ เลขแบบอริยกและโรมัน สระแปดตัวสำหรับเป็นที่พยัญชนะ เข้าอิงอาศัยพยัญชนะอาศัยสระซึ่งออกเสียงได้อย่างอักษรอริยก เรียกสำเนียงอักษร 41 คำตามภาษาสันสกฤต อธิบายสำเนียงพยัญชนะและฐานที่เกิดพยัญชนะวรรคและเศววรรค และอื่นๆ

๓๔. ธรรมสมาคมเทศนาในงานพระศพ พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธสาสน์นาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา.

-- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472. -- 2 เล่ม ; 24 ซม.

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอุทองเชคค์ชัคคิยนาวิ ไปรคให้พิมพ์ในงานพระเมรุทองสนามหลวง มีนาคม พ.ศ. 2472

มีบรรณลิสต์ รูปเล่มสวยงาม

ธรรมสมาคมนี้ เป็นรวมพระธรรมเทศนาในงานพระศพพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธสาสน์นาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา มีทั้งหมด 144 กัณฑ์ พระธรรมเทศนาเหล่านี้เป็นหมวดกรรม อันเป็นหลักสำคัญของพระพุทธศาสนา มีประโยชน์ในทางสัมมาปฏิบัติทั้งแก่นรพหิตและคฤหัสถ์ สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ และพระเปรียญซึ่งมีนามปรากฏในกัณฑ์นั้นๆ เป็นผู้แต่งถวาย

๒๔. ธรรมสโมธาน / พระอริยมุนี (แจ่ม) รวบรวม. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2456. -- ค. 205 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์เป็นที่ระลึกในการปลงศพ พ่อจ ราชายสาชก พ.ศ. 2461

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย

ธรรมสโมธาน เป็นหนังสือที่รวบรวมธรรมต่างๆหลายเรื่อง ได้แก่ :-

วิธีบูชาพระ.- วิธีไหว้พระ.- ท้าวักเข้า.- ท้าวักเย็น.- ตรีสรณคม.- คำปัจจัยเวกขณะของคฤโมสถ.- เขมาเขมสรณที่ปิกาคาธา.- สัจจกิริยา
คาธา.- มหากรุณิกคาธา.- นวทรคุณคาธา.- พุทธานุสสรณ.- โศคมก
เจตยัมมปริยาย.- โลกธัมมสูตร.- อหังคเมกขา.- อริยชนคาธา.-
อริยทรัพย์ 7.- กรรมนตสังเขป.- กรรมบทวิภาค.- มหานามสูตร.-
อุปาสกัจฉิตาสสูตร.- อุปาสกรทนต์สูตร.- สุปันพิมสูตร.- ปทานภาวนา
สูตร.- ปิยสูตรคาธา.- กัมมสมาทาน 4 อย่าง.- ธรรมสมาทาน 4
อย่าง.- จูทกัมมวิภังคโคยสังเขป.- แสดงนิวรณ์ 5.- แสดงโทษแห่ง
โลภะ โทสะ โมหะ 2 นัย.- แสดงจิตรเคราะห์หมองและบริสุทธิ์.-
เจริญพรหมวิหาร 4 โคยสังเขป.- เมตตาปัสสูสูตร.- อัครีปสาทสูต-
คาธา.- วัคคิตานคาธา.- วัคคิตอบมคาธา.- วัคคิตทศคาธา.-
เจริญกายคตาสติกัมมปฏิฐานโคยสังเขป.- เจริญมรณสติกัมมปฏิฐานโคย
สังเขป.- เจริญอุภยนิมิตต์โคยสังเขป.- เจริญอุภยนิมิตต์โคยสังเขป.- เจริญอุภยนิมิตต์โคยสังเขป.-
เจริญความสังเวช.- ธรรมทเถป 4 อย่าง.- อลัมภนิยถาน 5 อย่าง.-
รูปกรรมถานแลอรูปกรรมถาน.- วปลาส 4 อย่าง.- วัชชีวารณ.-
ทรงแสดงสมมติ.- วัชชีวัชชนโคยสังเขป.- อนิจจสังคชณกถาที่ 1.-
ทุกขสังคชณกถาที่ 2.- อนันตสังคชณกถาที่ 3.- ติสังคชณกถา.- ธรรม-
นิยามสูตร.- ชาติวิภังคโคยสังเขป.- ชาติเวมกัมมสูตร.-
อริยสังจ 4 โคยสังเขป.- กายปัจจัยเวกชน.- สังเวคปสาทกถา.-
มกคคาธา.- ปราภาวคาธา.- สุภาสิคคาธา.- มกคคณาวิธาน

๓-๖๘. ฉัหมปัทม์ภูฏกตา บันตัน. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, ร.ศ. 130-ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2454-2455). -- 3 เล่ม ; 23 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย เฉพาะเล่ม 1 และ เล่ม 2 ฉบับ 2 มีบรรณลิตี และ ลายพระหัตถ์ เฉพาะเล่ม 3 มีลายมือ ขุนราชภักดีโกศากร เฉพาะเล่ม 1 และ เล่ม 2 ฉบับ 2 สภาพดี (เล่ม 2 มี 2 ฉบับ)

ฉัหมปัทม์ภูฏกตานี้ เป็นฉบับแปล ซึ่งหอพระสมุดวชิรญาณไค้ต้นฉบับมาจากเมืองเพชรบุรีแต่ไม่ทราบว่าผู้ใดแปล และแปลเมื่อใด แะงออกเป็นบันทึกับบันปลาย สำหรับบันทึนี้มี 3 เล่ม พิมพ์เรื่องตึกคอกันดังนี้ :-

ยมกวัคควัฒนา.- อัปป์มาทวัคควัฒนา.- จิตวัคควัฒนา.-
 ปุ๊ปวัคควัฒนา.- พาลวัคควัฒนา.- บัณฑิตวัคควัฒนา.-
 อรหันตวัคควัฒนา.- สหัสสวัคควัฒนา.

๓-๖๙. ฉัหมปัทม์ภูฏกตา บันปลาย. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, ร.ศ. 128-132, (พ.ศ. 2452-2456). -- 4 เล่ม ; 23 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย เฉพาะเล่ม 1 ถึง 3 มีบรรณลิตีและลายพระหัตถ์ เฉพาะเล่ม 4 มีลายมือ ขุนราชภักดีโกศากร เฉพาะเล่ม 1 และ เล่ม 3 สภาพดี

ฉัหมปัทม์ภูฏกตา บันปลายนี้ เป็นเนื้อหาที่ต่อเนื่องมาจากบันทึ มีทั้งหมด 4 เล่ม พิมพ์เรื่องตึกคอกันดังนี้ :-

ปาปวัคควัฒนา.- ทังทวัคควัฒนา.- ชราววัคควัฒนา.-
 อัคตวัคควัฒนา.- โลกวัคควัฒนา.- พุททวัคควัฒนา.-
 สุขวัคควัฒนา.- ปิยวัคควัฒนา.- โภชวัคควัฒนา.-
 มลวัคควัฒนา.- ฉัหมปัทม์วัคควัฒนา.- มัคควัฒนา.-
 ปกิตถวัคควัฒนา.- นิรยวัคควัฒนา.- นาควัคควัฒนา.-
 ทังหาวัคควัฒนา.- ภิกขุวัคควัฒนา.- พราหมณวัคควัฒนา.

๓๓. นมัสสนาคาดา / สมเด็จพระสังฆราช ส.า. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2462. -- 11, 20 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์แจกในการศพ นางถ้วน ไกรฤกษ์ ปีมะแม 2462

มีตราหอพระสมุควชิรญาณและบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม

นมัสสนาคาดา เป็นเทศนาที่สมเด็จพระสังฆราช (สา) วัชรราชประกิจสรุได้
ทรงอธิบายถึงเรื่องนโมฯ อันเป็นคำบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งหอพระ
สมุคได้มาจากพระเทพกวี วัชรราชประกิจสรุ เป็นหนังสือที่แต่งคั้งในทางธรรมบรรยาย
และปฏิภาณโวหาร นอกจากนั้น ภายในเล่มยังมีคำคมสฤลไกรฤกษ์ด้วย

๓๔. นิบาตชาดก จกตาทิสนิบาต / พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ ทรงเรียบเรียง.
-- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- ค, 142 หน้า ; 23 ซม.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าให้พิมพ์พระราชทานในการพระกุศล
ฉลองพระชนมายุ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ 65 ปี ปีกุน พ.ศ. 2466

พิมพ์ครั้งแรก มีตราหอพระสมุควชิรญาณ มีบรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ พระรูปพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และ พระรูปของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า

นิบาตชาดก จกตาทิสนิบาตนี้ ประกอบด้วยชาดก 4 เรื่อง ได้แก่ เทศกฐ-
ชาดก สรรงกชาดก อลุมพุดชาดก และสังขปาลชาดก มีสารบัญประกอบเรื่องย่อสำหรับ
ชาดกแต่ละเรื่อง

๓๕. นิบาตชาดก เล่ม 10 นวกนิบาตและทสกนิบาต. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2472. -- ฉ, 53, 256 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายพลโทพระยาสมุสรยุทธการ (หัตถ์ ศิริสัมพันธ์)
เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. 2472.

มีกรมังกรความแก้ว และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

นิบาตชาดก เล่ม 10 นี้ ประกอบด้วยชาดก 28 เรื่อง อยู่ในวนนิบาต 12 เรื่องในทลกนิบาต 16 เรื่อง แต่ละเรื่องจะกล่าวถึงการเสวยพระชาติต่างๆ ของพระพุทธเจ้า มีสารบาญโดยละเอียดพร้อมทั้งเรื่องย่อของแต่ละชาดก ตอนต้น เล่มมีประวัติอย่างพิสดารของนายทอโทพระยาสมิทธสรวรทการ (ทักษิวิวัฒน์) ซึ่งท่านแต่งเองรวมอยู่ด้วย

๓๖. นิบาตชาดก เล่ม 13 ปกิณณกนิบาต. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469.

-- (4), 197 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าจอมสวน เจ้าจอมไย รัชกาลที่ 5 เมื่อปีเถาะ พ.ศ. 2470

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและลายพระหัตถ์

นิบาตชาดกเล่มที่ 13 นี้ ประกอบด้วยชาดก 13 เรื่อง ได้แก่ :-

สาธิตทหารชาดก.- จันทกินนรชาดก.- มหาอุกกุสชาดก.-
อุททาลกชาดก.- ภีสกชาดก.- สุรุจชาดก.- บัญจอุปสธชาดก.-
มหาโมราชาดก.- ตัจฉกชาดก.- มหาวาณิชชาดก.- สาธินราช
ชาดก.- ทสพราหมณชาดก.- ภิกขาปรมปรชาดก.

มีสารบารพซึ่งให้เรื่องย่อของชาดกแต่ละเรื่องไว้ด้วย

๓๗. นิบาตชาดก เล่ม 14 วิสทินิบาต. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2471. --

(4), 276 หน้า ; 24 ซม.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระศพ สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุขุมมาลมารศรี พระอัครราชเทวี ณ พระเมรุทองสนามหลวง พ.ศ. 2471

มีกรมังกรความแก้วของโบราณคดีสโมสร

วิสัยนิบาตนี้ มีชาคกรวมทั้งหมด 14 เรื่อง ได้แก่ :-

มาตงุชชาคก.- จิตตสมมุทชาคก.- สิวีราชชาคก.- สิริเมณฑกชาคก.-
 โรหนมิชชาคก.- หงุสชาคก.- สุตติคุมพชาคก.- ภลลชาติกชาคก.-
 โสมนสชาคก.- จมูเปยฺยชาคก.- มหาปโลกชาคก.- ปญฺจบญฺหิตชาคก.-
 หฤทธิปาลชาคก.- อโยธยชาคก.

มีสารบบารพพร้อมเรื่องย่อด้วย

398. นิบาตชาคก เล่ม 16 จิตตวิสัยนิบาตและปัญญาสนิบาต. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ-
 ฑนากร, 2471. -- (8) (2), 226 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานบรรจुพระอัสสสิ มหาอำมาตย์เอก พระองค์เจ้าจรรยาศักดิ์กิกฤตการ องคมนตรี
 เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2471

มีกรมวังกรคาบแก้วและพระรูปของมหาอำมาตย์เอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรรยา-
 ศักดิ์กิกฤตการ สภาพสมบูรณ์

นิบาตชาคกเล่มนี้มีชาคกรวม 7 เรื่อง อยู่ในจิตตวิสัยนิบาต 5 เรื่อง ได้แก่ :-

เทศกถชาคก.- สรภังคชาคก.- อลัมพสาชาคก.- สังขปาลชาคก

อยู่ในปัญญาสนิบาต 3 เรื่องคือ :-

นิพิณิกาชาคก.- อุมมรหันทิชาคก.- มหาโพธิชาคก

นอกจากนั้นยังมีพระประวัติของมหาอำมาตย์เอก พระองค์เจ้าจรรยาศักดิ์กิกฤตการ
 อยู่ในตอนต้นของเล่มและมีสารบบารพพร้อมด้วยเรื่องย่อทำให้คนเรื่องได้สะดวกด้วย

399. เนตติปกรณ ฎีกา. -- 29 หน้า ; 33 ซม.

ฉบับพิมพ์คัด มีลายพระหัตถ์ที่ทรงบันทึก-มีลายมืออยู่แก่ไข และมีแผ่นกระดาษซึ่งเขียนข้อความ
 กราบทูลแทรกอยู่ด้วย 1 แผ่น สภาพดี

ฎีกาเนตติปกรณมีหนังสือที่ใช้ในการคัด 3 ฉบับด้วยกัน คือ ฎีกาเนตติปกรณ
 สหาวีเสส ลานยาว หัวขอม ฉบับรองทรง 7 ผูกครบบริบูรณ์ ของหอพระสมุดวชิรญาณ,

ฎีกาเนติปกรณ์ สัททวิเสส ลานยาว ทิวขอม ฉัมบรณำคำเอก 7 ผูกจบเรื่อง ของหอพระสมุดวชิรญาณ (ทั้งสองฉบับมาแต่หอจดหมายเหตุและที่กาเนติปกรณ์ ของวัดหนึ่ง (ขรอยเดิมจะเป็นของวัดราชโอรส) ลานยาวแต่ขนาดย่อมกว่า 7 ผูกจบเนื้อหาเป็นภาษาบาลีทั้งฉบับ

๑๐. เนติปกรณ์ฎีกา. -- 89 หน้า ; 33 ซม.

ต้นฉบับพิมพ์ดีด มีลายพระหัตถ์ทรงแก้ไข สภาพดี

เนติปกรณ์ฎีกา นี้ มีหนังสือ 3 เล่มที่ใช้ประกอบกันในการศึกษา ได้แก่ อฎีกาเนติปกรณ์ สัททวิเสส แก่เนติปกรณ์ ลานยาว ทิวขอม ฉัมบรณำคำเอก ของหอพระสมุดสำหรับพระนคร (รวมมาแต่หอจดหมายเหตุ), อฎีกาเนติปกรณ์ สัททวิเสส แก่เนติปกรณ์ ลานยาว ทิวขอม ฉัมบรเทศมุนของหอพระสมุดสำหรับพระนคร (รวมมาแต่วัดเชตุพน) และหนังสือเนติปกรณ์ที่คัดลอกมาพิมพ์ไว้ในฉบับชื่อ The Nettipakarana, with Extracts from Dhammapala's Commentary เนื้อหาเป็นภาษาบาลีทั้งหมด

๑๑. เนติปกรณ์ฎีกา ผูก 1. -- 18 หน้า ; 33 ซม.

ต้นฉบับพิมพ์ดีด มีลายพระหัตถ์ที่ทรงเขียนบันทึกต่างๆ มีทั้งที่เป็นแผ่นแทรก และที่ทรงปะติดไว้ มีลายมือผู้สอบทานด้วย

เนื้อหาเป็นภาษาบาลี คัดจากลานยาวทิวขอม ฉัมบรณำคำเอก ของหอสมุดแห่งชาติ

๑๒. พระอภิธรรมทศสัจจน / พระเทพโมลี (เขมจารี เสง) วัดมหาธาตุ ชำระ. --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2463. -- 66 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์เป็นครั้งแรก มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

403. บันทึกธรรมเนียมและบันทึกวรรคตา / พระเทพโมลี (วัชรราชาธิวาส). -- [ม.ป.ท.], 2466.

-- 29 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในงานทำบุญ 50 วัน ศพสมเด็จพระวันรัต วัดมหาธาตุ วันที่ 2 ตุลาคม พุทธศก
2466 มีลายพระหัตถ์ สภาทศิ

หนังสือเล่มนี้ในตอนต้นกล่าวถึงคุณความดีของสมเด็จพระวันรัต โดยนำเอา
กิจที่ท่านปฏิบัติไปเทียบกับเรื่องในสมัยพุทธกาล ส่วนพระคาถาที่นำมาแสดงไว้เป็นคาถา
ที่สอนให้ปฏิบัติเสขการพุทธมาก ให้ผู้ศรัทธามีปัญญา ไม่ฟุ้งซ่าน มีวาจาสุภาษิต ปกคนให้เกษม
จากโยคะ ลีนข้อห่วงใย อยากรมี อยากรเป็น บำเพ็ญกุศลกรรม ไม่ผูกเวร และไม่กลัว
เพราะไม่ประพฤติชั่ว

405. บันทึกศกกรวินยวินิจฉัย / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงชำระ
ต้นฉบับ. -- พระนคร : กรุงเทพฯ เกล็ดเมด, 2457. -- 2 เล่ม ; 22 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย เข็มเล่มประณีต
สวยงาม มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์

หนังสือบันทึกศกกรวินยวินิจฉัยนี้ พิมพ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสำหรับสอบความรู
บาลีประโยค 5 แขนสารัตถดสังคหะฯ เพื่อให้พระเปรียญชั้นเคยในทางพระวินัย แต่ความ
ที่มีอยู่ในปรกณนี้ เป็นมติของพระสงฆ์ในลังกา ไม่ใช่แบบที่จะใช้ใ้ทุกประการ ต้องเลือกใช้
เอาแค่อันที่ขอบข่ายเหตุผล และเนื่องจากในขณะนั้นยังไม่มีฉบับของฝ่ายอื่นสอบ จึงมีพิค
หลายหลายแห่ง ที่แน่ใจก็ชำระให้บริสุทธิ์ ที่ไม่แน่ใจก็ปล่อยไปตามต้นฉบับเดิม เพียงแต่มี
หมายเหตุไว้ (หนังสือนี้เป็นภาษามาลีตลอดทั้งฉบับ)

407. บรรพทิศานมีสันธรรม / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมหมื่นวชิรญาณวงศ์. -- [พระนคร] :
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2473. -- 30 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ชุดเกล้า ถวายเป็นของพระราชทานแจก ในงานทำบุญ 50 วันพระศพ พระเจ้าพี่นาง
เธอ พระองค์เจ้าจุฑาวัชรราชกุมารี เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2472

มีกรรมังกรคามแก้ว บรรณสิทธิ์ และพระรูปของพระเจ้าพี่นางเธอฯ ซึ่งทรงฉายร่วมกับ
เจ้าจอมมารคามรกก และกรมหมื่นทิไชยมหินทโยคม สภาพิถ

บุรพทิศานมีสนชกรรม เป็นพระธรรมเทศนาซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม
หมื่นวชิรญาณวงศ์ทรงแสดงเนื่องในงานพระราชกุศลทักษิณานุประทานบิณฑุกาฬกิจ ซึ่ง
รัชกาลที่ 5 ทรงบำเพ็ญเป็นการฉลองพระเดชพระคุณสมเด็จพระบรมชนกนาถ กล่าวถึง
พระราชประวัติ พระคุณธรรม และพระราชภารกิจของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัวแต่แรกประสูติ จนสวรรคต รวมทั้งพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ทรงมีต่อรัชกาลที่ 5 ทั้ง
แต่แรกเริ่มจนเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ แสดงให้เห็นถึงพระคุณที่ปิตามิต่อบุตร สมดังที่สม-
เด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนว่าปิตามารคาเปรียบด้วยบุรพทิศาน คือมีอุปการะแก่
บุตรก่อนผู้อื่น และทรงสอนถึงวิธีที่บุตรจะปฏิบัติเพื่อตอบแทนพระคุณของปิตามารคาด้วย

๑๐๖. บุพพสิกขาวิวัฒนา / เรียบเรียงโดย พระอมราภิกษิต. -- [ม.ป.ท.], 244๐. -- 573
หน้า ; 23 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพิถ

บุพพสิกขาวิวัฒนา เป็นคัมภีร์อันอุดมบุตรผู้จะอุปสมบท และอุปสมบทแล้วควรศึกษา
มีทั้งหมด 7 ข้อ ได้แก่ วรรคเนตตะยะนัตตะ ว่าด้วยรัตนศรัย อามัตตินามาภิพัตตะ ว่าด้วย
ชื่อแห่งอาบัติ ประวัติกัมมุขะสิกขาภิพัตตะ ว่าด้วยสิกขาบท เป็นทางแห่งการปฏิบัติ กาลิก-
นัตตะ ว่าด้วยกาลิก พินทวา ชิกฺขุณานาภิพัตตะ ว่าด้วยพิธีมีหินทุและอธิษฐาน วิชะทะนาภิ
นัตตะ ว่าด้วยชาคอธิษฐาน และอาบัตติเทสะนาภิพัตตะ ว่าด้วยแสดงอาบัติ

๑๐๗. ปจฺจุสฺสนิยา นาม มชฺฉิมนิกายฎฺฐกถาย / ท. ชุมชเชน เทวภุชณานุสิฎฺฐเรณ อุปเสวแทน
โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2463. -- 3 เล่ม ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกมีบรรณสิทธิ์ และพระรูปของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ
วโรรส เมื่อ พ.ศ. 2434 เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพิถ

หนังสือนี้มี 3 เล่มด้วยกัน คือ เล่มแรกเป็น มูลปญฺญาสกวณฺณนา เล่มที่ 2
เป็นมูลปญฺญาสกวณฺณนา เช่นกัน ส่วนเล่ม 3 เป็น มชฺฉิมปญฺญาสกวณฺณนา อุปริปญฺญาสกวณฺณนา

เป็นภาษามวลีตลอดทั้ง 3 เล่ม

๓๓. ปรมัตถโชติกา นาม ขุททกนิกายภุจกถา ขุททกปาฐวณณา / อุทุมมกเถเรณ ราชสุธินา
 โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรนิที, 2463. -- 298 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกมีบรรณลิตี ลายพระหัตถ์และพระฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษามวลีตลอดเล่ม

- ๓๔-๓๕. ปรมัตถโชติกา นาม ขุททกนิกายภุจกถา สุตตนิปาตวณณา / ฐานทตฺตฤเถเรณ สิริสมุโทธินา
 โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์สุภณล, 2468. -- 2 เล่ม ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกมีบรรณลิตีและลายพระหัตถ์ เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษามวลีตลอดทั้งสองเล่ม

๓๕. ปรมัตถทีปนี นาม ขุททกนิกายภุจกถา อิติอูฏทกวณณา / กิตฺติโสภณคฤเถเรณ สิริวิสุทฺทวิเสน
 โสธิตา. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์อักษรนิที, 2463. -- 507 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกมีบรรณลิตี ลายพระหัตถ์และพระฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เย็บเล่มประณีต สวยงาม สภาพดี

เป็นภาษามวลีตลอดเล่ม

๓๖. ปรมัตถทีปนี นาม ขุททกนิกายภุจกถา อุทานวณณา / กิตฺติโสภณคฤเถเรณ สิริวิสุทฺทวิเสน
 โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์สุภณล, 2465. -- 590 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกมีบรรณลิตีและลายพระหัตถ์ เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษามวลีตลอดเล่ม

๓๗. ปรมัตถทีปนี นาม ชาตุกถาที ปญฺจปฺปกมฺภรฺกถา / คิสุสทฺทกฺกฺยเดเวเน ราชสุตฺตนา เขตฺตวณ
 มหาวิหารวาสิณา โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2465. --
 708 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ ภายพระหัตถ์ พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 และเขียนเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๓๘. ปรมัตถทีปนี เภคจ จริยาปิฎก เล่ม ๑ / ท. นาคะประทีป ผู้รวบรวม. -- กรุงเทพฯ :
 โรงพิมพ์ไท, 2462. -- 271 หน้า ; 23 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และมีลายพระหัตถ์

จริยาปิฎก คือ การบำเพ็ญโทติสมภารกิจในอภิศาติของพระพุทธเจ้า พระ
 จริยาปิฎกนี้มี 3 วรรค คือ ไถ้แก อภิศติวรรค หัตถินาถวรรค และมุขัญชยวรรค ในวรรคที่ 1
 และ 2 มีนิทานวรรคละ 10 เรื่อง ส่วนวรรคที่ 3 มี 15 เรื่อง สำหรับที่นำมาพิมพ์ใน
 หนังสือเล่มนี้เป็นจริยาปิฎก อภิศติวรรค ประกอบด้วย :-

อภิศติจริยา.- สังขจริยา.- กุรราชจริยา.- มหาสุทิสสนจริยา.-
 มหาโควินทจริยา.- เณมิราชจริยา.- จันทกุมารจริยา.-
 สีวีราชจริยา.- เวสสันทรจริยา.- สสจริยา

นอกจากนั้นในกถามุขยังมีเรื่องต่างๆอีก เช่น อธิบายคำว่าจริยาปิฎกและ
 ไถรบิฎก พุทธประวัติย่อ การกำหนดคัมภีร์ การนับคัมภีร์ในคัมภีร์พุทธวงศ์ และพระพุทธเจ้า
 ยี่สิบเจ็ดพระองค์ เป็นต้น

๓๙. ปรมัตถทีปนี เภคจ เดวีคาคา ทฺรอมฺทํงอรฺรท เล่มหนึ่ง / ท. นาคะประทีป ผู้รวบรวม. --
 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2462. -- (21), 108 หน้า ; 23 ซม.

มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ สภาทศ

เดวีคาคา เป็นคาถาที่เข้าใจว่าเป็นของพระदेवीกล่าวในสมัยพุทธกาล หรือ

เป็นคาถาที่เกี่ยวกับพระเดรินัน ท่านธัมมपालได้ค้นหาประวัติของพระเดรินันซึ่งเป็นเจ้าของคาถานั้นๆ แล้วนำมารวบรวมขึ้นเป็นหนังสือชื่อ ปรมัตถทีปนิ เดรีคาถา ซึ่งมีอรรถกถาหลายเรื่อง ที่นำมาพิมพ์นี้ เป็น เดรีคาถาเพียงเรื่องเดียว คำแปลคัดจากหนังสือแปลร้อยของเก่า การลำดับเดรีในเดรีคาถาเป็นไปตามจำนวนคาถาที่เดรีองค์หนึ่งๆกล่าว และมีคาถาในคัมภีร์ของท่านบางตอนที่พ้องกับเดรีคาถาโดยเป็นเจ้าของเดียวกันแทรกอยู่ด้วยในตอนท้ายของนิทานที่นำมาประกอบเรื่องแต่ละคาถา

422. ปรมัตถทีปนิ นาม วิสุทธิมคคสังคณา มหาภิกษาสมมตา / เขมตาริจเจเรน ชุมฺคิโลกา
 จริเยน มหาชาคฺคิหารวาสิณา ... โสสิโต. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล,
 2468. -- 3 เล่ม ; 27 ซม.

เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

423. ประชุมคำสวดมนต์สการ. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย, 2471. -- ก,
 25 หน้า ; 24 ซม.

มหาเสวกโท พระยาอัครมนตรี ศรีสุระพาหน พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิง
 อัครมนตรี วันที่ 10 มีนาคม พระพุทธศักราช 2471

มีตรามังกรคามแก้ว และลายพระหัตถ์

ประชุมคำสวดมนต์สการ เป็นรวมคำมนต์สการซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
 เกดเจ้าอยู่หัวเคยโปรดให้ใช้ในสมาคมและคณะต่างๆ มีทั้งที่เป็นบทพระราชนิพนธ์และ
 ที่ผู้อื่นแต่ง แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ภาคด้วยกัน

ภาคที่ 1 เป็นคำมนต์สการคุณคุณ ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย
 อักษรยาวด)

ภาคที่ 2 เป็นบทร้องเฉลิมคุณ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า ทรง
 พระราชนิพนธ์เมื่อยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสา
 ธิราช

ภาคที่ 3 เป็นบทร้องของเสียดา

ภาคที่ 4 เป็นบทร้อง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงพระราช
นิพนธ์สำหรับคณะต่างๆ

ภาคที่ 5 เป็นบทร้องสุภาพมิต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงพระ
ราชนิพนธ์ไว้ในหนังสือต่างๆ คัดมาใช้สำหรับนักเรียนร้อง

424. ประชุมพระราชปจณา ภาคที่ 4. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465.

-- (3), 94 หน้า ; 23 ซม.

สมเด็จพระนาคุจจาเจ้า พระบรมราชเทวี โปรดให้พิมพ์ ในงานพระราชทานเพลิงศพ
ท้าววนิดาวิจักษ์ (เหม สุจริตกุล) ณพระเมรุทองสนามหลวง เมื่อพ.ศ. 2465

มีภาพพระสุทิวาภิรมย์ บรรณสิทธิ์ ฉายพระหัตถ์ และภาพท้าววนิดาวิจักษ์ (เหม
สุจริตกุล) เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

ประชุมพระราชปจณาภาค 4 นี้ เป็นพระราชปจณาในรัชกาลที่ 3 มีด้วยกันทั้งหมด
9 เรื่อง ทั้งเรื่องที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับบุญกุศล และปัญหาเกี่ยวกับความควรหรือไม่
ควรในเรื่องของราชการ นอกจากนั้นยังมีประวัติของท้าววนิดาวิจักษ์ (เหม สุจริตกุล)
และคำอธิบายเรื่องประเพณีพระราชปจณาด้วย

425. ประทีปแห่งทวีปเอเชีย / เซอร์เอควิน อาร์โนลด์ ; แปลจาก Light of Asia พระอุปา
สีคุณปมาจารย์ แปลจากภาษาฝรั่งเศสของเล็อง สอว์ค. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์
อักษรนิติ, 2470. -- 29, 90 หน้า ; 24 ซม.

มีลายพระหัตถ์

เรื่องประทีปแห่งทวีปเอเชีย นี้ เป็นพุทธประวัติ แสดงพระจรรยาและดิถีแห่ง
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แปลจากภาษาฝรั่งเศสแต่มีคำปรารภและจดหมายเหตุเพิ่มเติม
เพิ่ม มีทั้งหมด 8 ปริเฉท แต่ที่พิมพ์ในเล่มนี้มีเพียง 3 ปริเฉทเท่านั้น คือ ปริเฉทที่ 1
ถึง 3 แต่ละปริเฉทมีภาพประกอบด้วย ปริเฉทละ 1 ภาพ และมีภาพสี 1 ภาพในคอนค้น
เล่ม ของเล็อง สอว์ค ซึ่งแปลจากฉบับภาษาอังกฤษของเอควิน อาร์โนลด์ อีกค่อนหนึ่ง

426. ประวัติพระพุทธศาสนา / พระยาประชาภิจักรจักร. -- พระนคร : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ
เคลิเมิ้ล, 2469. -- ม, 24 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในการปลงศพนางแก้ว ชีรานนท์ ที่วัดศรีประเสริฐ จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 26
มีนาคม พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ สภาหอ

ประวัติพระพุทธศาสนาเล่มนี้ กล่าวถึงเรื่องราวของพุทธศาสนาตั้งแต่พระพุทธ
เจ้าเสด็จปฏิสนธิจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ตอนต้นเล่มมีประวัติของนางแก้ว
ชีรานนท์ด้วย

427. บัญญัติภาดา / พระสาสนโสภณ (วัดเทพศิรินทราวาส). -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกูล
กิจ, 2471. -- 36 หน้า ; 19 ซม.

พิมพ์ในงานศพ ม.จ.หญิงดกามาตย์ ในพระบรมวงศ์เชอชั้น 4 กรมหมื่นทิวาทรงศรีประวัติ
พระราชทานเพลิงวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2471 ที่วัดมกุฏกษัตริยาราม

มีบรรณลิตีร์ เย็บเล่มสวยงาม

บัญญัติภาดานี้แสดงอรรถบัญญัติพยากรณ์ในอาฬวสูตร ซึ่งอาฬวกษัตริย์ทูลถามพระ
พุทธเจ้าถึงเรื่อง บัญญัติว่าจักเจริญด้วยประการใด บัญญัตินี้คือ รอมรู้ถึงความเป็นจริง
รูปร่างกายและจิตเป็นของไม่เที่ยงแท้ จึงควรกเว้นจากกายทุจริต 3 วิจุจริต 4 มโน
สุจริต 3 ของนามรูปและเหตุปัจจัยต่างๆ

428. บัญญัติสาชาค ภาคที่ 1 เรื่องสมุทตโฆสชาคก กับ เรื่องสุทตทชชก. -- พระนคร : โรง-
พิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2467. -- 10, 75 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ร.ว.เล็ก ศิริวงศ์ ณ กรุงเทพฯ

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และมีลายพระหัตถ์

บัญญัติสาชาค เป็นประชุมนิทานแต่โบราณที่เล่ากันในเมืองไทย ซึ่งพระสงฆ์

ชาวเชียงใหม่รวบรวมแต่งเป็นภาษามคธ โดยเอาแบบอย่างมาจากนิบาตชาดก มีทั้งหมด 50 เรื่องสำหรับในภาคที่ 1 นี้ ประกอบด้วยเรื่อง สมุททโฆสชาดก ซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมทอมรินทร์ทรงแปล กับ เรื่องสุชนชาดก ซึ่งหลวงขำวงเจดีย์รัฐ (เทศ วิริยรัต) เรียบเรียง ทั้งสองเรื่องนี้นอกจากในปัญญาสาชดกแล้วยังมีที่นำไปแต่งเป็นฉันท์หรือนำไปเล่นละครมาตั้งแต่สมัยอยุธยาด้วย ตอนต้นเล่มมีประวัติของ ม.ร.ว.เล็ก ศิริวงศ์ ณ กรุงเทพ

491. ปัญญาสาชดก ภาคที่ 1 สมุททโฆสชาดก กับ สุชนชาดก. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2473. -- (4), 75 หน้า ; 23 ซม.

พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ประทานแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าจอมเอม รัชชกาลที่ 5 วันที่ 23 มิถุนายน พุทธศักราช 2473

มีตรามังกรคาบแก้ว เย็บเล่มสวยงาม

(มี 3 เล่ม)

ปัญญาสาชดกนั้นเป็นประมุขนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันมาในเมืองไทยแต่โบราณ 50 เรื่อง ซึ่งพระสงฆ์ชาวเชียงใหม่ได้รวบรวมแต่งไว้เป็นภาษามคธ เมื่อประมาณพ.ศ. 2000-2200 แต่ที่ได้นำมาพิมพ์ในภาคที่ 1 นี้มีเพียง 2 เรื่อง คือ สมุททโฆสชาดก ซึ่งแปลโดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมทอมรินทร์ และ สุชนชาดก ซึ่งเรียบเรียงโดย หลวงขำวงเจดีย์รัฐ (เทศ วิริยรัต) ตอนต้นมีพระอธิบายของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในเรื่องของหนังสือปัญญาสาชดกไว้ด้วยโดยละเอียด

492. ปัญญาสาชดก ภาคที่ 13. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- ค, 58 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานปลงศพพระค้ำรงราชานุภาพ (ช้อย ศตะรัต) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระค้ำรงราชานุภาพ ปีเถาะ พ.ศ. 2470

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและลายพระหัตถ์

บัญชีสาขาค ภาคที่ 13 นี้ ประกอบด้วยสาขาค 2 เรื่องคือ อรินทร์มชาคก
พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าอรินทร์มราช และรตเสนชาคก พระโพธิสัตว์
เสวยพระชาติเป็นพระรตเสนกุมาร

๓๓. บัญชีสาขาค ภาคที่ 16. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2473. --
42 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานสัปดาห์นมัสการพระบรมราชวงศ์มหิงสว่าง จักรพันธ์ ในสมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระ
จักรพรรดิพงษ์ ซึ่งถึงอสัญกรรมมาครบ ในวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2473

มีกรมการกรมแก้ว บรรณสิทธิ์ และรูปของม.ร.ว.สว่าง จักรพันธ์ซึ่งถ่ายพร้อมด้วย
โอรสธิดา เมื่อพ.ศ. 2448

บัญชีสาขาค ภาคที่ 16 นี้ เป็นเรื่องพากุลชาคก ซึ่งเป็นชาคกเรื่องที่ 50
พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพากุลกุมาร

๓๔. บัญชีสาขาค บัณฑิตภาค ภาคที่ 18. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471.
-- ๓, 46 หน้า ; 24 ซม.

สุนทรวิธานุกุลกิจ พิมพ์ในงานปลงศพ นางศรีวิธานุกุลกิจ (มีว พุ่มทอง) ผู้ภรรยา
เมื่อมีมะโรง พ.ศ. 2471

มีกรมการกรมแก้ว และลายพระหัตถ์

บัญชีสาขาค บัณฑิตภาค เป็นเรื่องที่แต่งเพิ่มเติมขึ้นมาอีกเหนือจากบัญชี
สาขาคที่เดิมมี 50 เรื่อง สำหรับบัณฑิตภาคที่แต่งเพิ่มเติมขึ้นนี้มี 14 เรื่อง แต่ได้นำมา
พิมพ์ในภาคที่ 18 เพียงเรื่องเดียว คือ สีนหาชาคก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระ
เจ้าสีหนาทราช

๓๕. บัญชีสาขาค บัณฑิตภาค ภาคที่ 19. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471.
-- ๖, 62 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพอำมาตย์โท พระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี) เมื่อปีมะโรง พ.ศ. 2471

มีตรามังกรคาบแก้ว

ปัญญาสชาตก ภาคที่ 19 นี้ เป็นเรื่อง สุวรรณสังฆชาตก ซึ่งพระโฑธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระสุวรรณสังข์ พร้อมด้วยประวัติและภาพของอำมาตย์โท พระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี)

๒๖. ปัญญาสชาตก ภาคที่ 21. -- ทรชนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472. -- ญ.
37 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายพันตำรวจเอก พระชรฉินฤเบศร (ปุ่น นกแก้ว)
เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. 2472

มีตรามังกรคาบแก้วและลายพระหัตถ์

ปัญญาสชาตก ภาคที่ 21 นี้ เป็นเรื่องสุวรรณกัจจณฺชชาตก ซึ่งพระโฑธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเตาทอง พร้อมด้วยประวัติของนายพันตำรวจเอก พระชรฉินฤเบศร (ปุ่น นกแก้ว)

๒๗. ปัญญาสชาตก / กรมพระจันทบุรีนฤนาถทรงคัดไว้จากหนังสือลานที่พิมพ์มาจากวัดกลาง เมืองสมุทรปราการ. -- 2466. -- 35, 24 หน้า ; 28 ซม.

เป็นฉบับพิมพ์คัด มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ สภาเสด็จ

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๒๘. ปัญญาสชาตกฉบับวิจัย. -- [ทรชนคร] : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย, 2469. -- (9), 94
หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าหญิงพร้อมเพราพรรณ ธาษาในพระเจ้าพี่ยา
เธอ กรมขุนสิงหวิกรมเกรียงไกร เมื่อมีชาติ พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์

ปัญหาธรรมวินิจฉัยนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้า
ให้สามัญสมาชิกรของหอพระสมุดซึ่งล้วนแต่เป็นพระราชาคณะเรียงความแก้ปัญหารวมซึ่ง
ผูกขึ้นตามท่านองพระราชปวงษาในสมัยก่อน แต่เลือกปัญหาให้เข้ากับเหตุการณ์ในสมัย เช่น
"การไปรถไฟจะควรแก่พระภิกษุหรือไม่" เติมลงพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณวิเศษ สำหรับที่
รวบรวมมาพิมพ์นี้มี 52 บทด้วยกัน มีสารบัญชียกยดละเอียดละเอียดปัญหาเป็นเรื่องอะไร และ
พระราชาคณะองค์ใดเป็นผู้เรียงความแก้ปัญหานั้น

ปัญหาพระยามิลินท์. -- พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2472. -- ฉ, 106 หน้า ;

25 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไชโขวง ณ
พระเมรุท้องสนามหลวง ปีมะเส็ง พ.ศ. 2472

มีกรมังกรคานแก้ว เจาะเล่ม 1 ฉบบที่ 1 มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ พร้อมด้วยพระ
รูปพระองค์เจ้าไชโขวง (ฉ 2 ฉบบ)

ปัญหาพระยามิลินท์ เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อชี้แจงข้อพระธรรมวินัยในพระพุทธ
ศาสนาให้แจ่มแจ้ง โดยนำเอาอรรถนิทานเรื่องพระนาคเสนแก้ปัญหามิลินท์โยนกราช
อันเป็นเรื่องมีเค้ามูลความจริงมาตั้ง แล้วแต่งอธิบายพระธรรมวินัย ผู้แต่งปรากฏชื่อ พระปิ-
ฎกภูทักชัย แต่งเป็นภาษาสันสกฤต แต่ได้มีการคัดลอกสืบต่อกันมา ไทยเราได้มีการแปล-
เรื่องนี้มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา สำหรับฉบับนี้ราชบัณฑิตยสภาได้ให้นายยิ้ม บัณฑิตทาง
เรียบเรียงและพิมพ์เจาะทะลอมที่เรียกว่า มิลินท์ปัญหา เท่านั้น

บาลีสารานุกรม. -- [ม.ป.ท.], 2457. -- ข, 52 หน้า ; 22 ซม.

พระพลพรภักษิบาล สร้างในงานศพ พระพุฒาจารย์ (มา) วัดจักรวรรดิราชาวาส พ.ศ.

2457

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย เฉพาะฉบับที่ 1 มีลาย
พระหัตถ์

ปายาสิกขาราชฎี นายบุญนายเวรได้แปลจากคัมภีร์พระสูตรซึ่งจารไว้ด้วยอักษร
รอมเป็นการโต้แย้งกับระหว่างพระภิกษุกับพระเจ้าปายาสิกขาราชฎีในเรื่องที่ว่าปรโลกมี
จริงหรือไม่ ผลแห่งกรรมดี กรรมชั่ว บาป บุญมีจริงหรือไม่ ท่อนต้นเล่มมีภาพและประวัติ
ของพระพุฒาจารย์ (มา) ด้วย

ปฐกปกปัฏญะตากถา / สมเด็จพระสังฆราช สว. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงบุญกุศลกิจ,
2455. -- 36 หน้า ; 16 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตีและลายมือผู้
ถวายหนังสือนี้ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิศาครา เย็บ
เล่มสวยงาม สภาสคติ

ปฐกปกปัฏญะตากถา เป็นพระธรรมเทศนาของสมเด็จพระสังฆราช ปุสฺสเทว
ในเรื่องของบุญกุศลที่ได้สร้างสมมาแต่กาลก่อน อันเป็นคุณพิเศษให้สำเร็จสุขสมบัติ
เป็นจันไทย

บทมจริยถา / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.], 2465. --
31 หน้า ; 24 ซม.

หม่อมมงคล ทองแถม ๗ กรุงเทพฯ ม.ร.ว.นันทา ม.ร.ว.คำเต็ม ทองแถม ๗ กรุงเทพฯ
พิมพ์แจกในงานศพ เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ พระบริรักษ์ชนสิทธิ์ (ชื่น ภมรสุต) ผู้ถึงแก่กรรม
ล่วงลับไปแล้ว ๗ วัดสระเกศ ปิจจ พ.ศ. 2465

มีบรรณลิตี สภาผสมบุญ

พรหมจริยภณานักกล่าวถึงสิ่งที่ทำให้พรหมจริยเศร้าหมอง อันได้แก่เมถุน 7 ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง แล้วสร้างบุญกุศลและชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ อธิบายถึงบุญว่าคืออะไร อยู่ที่ไหน ทำอย่างไรจึงจะเกิดบุญที่แท้จริงอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังอธิบายเรื่องกรรมฐาน 40 ทิศ ภาวะคะตาสะติ การพิจารณาความเป็นไปในร่างกาย ภาวะระสະติ การพิจารณาถึงความตาย และเรื่องของวิปัสสนา โดยอธิบายอย่างง่าย ๆ พอสังเขป

๔๔. พรหมชาลสูตร แปล / นายคຸ້ຍ เปຣືຍຸ ດັດຈາກພັບລານສັນ ຂອງ ພຣະຣາຊສຸຕິ (ເຜື້ອນ) ວັດ ເຊຕຸພນ. -- 2465. -- 39 ຫນ້າ ; 34 ຫມ.

มีบรรณสิทธิ์ และเป็นตัวเขียน สภากศิ

หนังสือพรหมชาลสูตร แปลนี้ นายคຸ້ຍ เปຣືຍຸ ດັດຈາກພັບລານສັນຂອງພຣະຣາຊສຸຕິ (ເຜື້ອນ) ວັດເຊຕຸພນ ເປັນหนังสือ 3 ມູດ ຄັດຕ້ວມຣຽຈຄ້ວຍປາກກາດແຮ່ງໝິກຄ້າ ມູດທີ່ 1 ເປັນ ຈຸດສິດ ມັຂດມັສິດ, ທິຣຸຕິ 62 ມູດທີ່ 2 ເປັນ ພຣມຊາລສຸຕຸ ທິຣຸຕິ 62 ມູດທີ່ 3 ເປັນ ພຣມຊາລສຸຕຸ ການແປດหนังสือเล่มนี้ ເປັນການແປดแบบคำค่อคำ มิไค่นำมาเรียบเรียงใหม่ให้เนือความค่อเนืองโดยรวบຣືน เนือหาจึงเป็นภาษาไทยสัดบภาษาบาลีไปโดยคตลอด

๔๕. พระธรรมเทศนาถวายในงานพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ทรงพระราชอุทิศแด่สมเด็จพระเจ้าเอกवार กVII ... แลสมเด็จพระเจ้านิโคลาส ... ณะวัดเบญจมบพิตร กรกฎาคม 2466 / สมเด็จพระสังฆราช กรมหลวงชินวราลริวิธน์. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- 13, 6 ຫນ້າ ; 18 ຫມ.

มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภากศิ

พระธรรมเทศนານี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับมัจฉิตผู้มีความคำวิชอบเป็นอารมณ์ว่ายอมทวายในสิ่งที่คิเป็นหลักฐาน และสิ่งที่มิคิไม่เป็นหลักฐาน สิ่งที่คิมีประโยชน์เป็นแก่นสารก็คือ สारธรรม 5 ประการ ไค้แกคิคือ สมาริ มัจฉา วิมุคคิ และวิมุคคิญาณพัสสนะ นอกจากนี้ยังมีมหสวคสราทษพรคธรรมบรยายและคำแปล ส่วนท้ายของหนังสือเรื่องนี้เป็นกาแปลเนือความคั้งแต่คั้นจนจบเป็นภาษาอังกฤษ

๓๗. พระธรรมเทศนาในงานสัตตมวารพระศพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์
วโรปการ พระวังเทเวศม์ ตั้งแต่สัตตมวารที่หนึ่งถึงศกมาน. -- กรุงเทพฯ :

[ม.ป.ท.], 2466. -- 310 หน้า ; 26 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มประดับสวยงาม สภาพดี

หนังสือเล่มนี้รวบรวมพระธรรมเทศนาไว้ทั้งหมด 22 กัณฑ์ ดังต่อไปนี้ คือ:-

ปภิรตกถา.- ขมุนนิยามตาทกถา.- สัปตธรรมบรรยาย.-

ปภิรตกเทศนา.- เทวธรรมเทศนา.- สาราทานปริยายกถา.-

ยโสภีวิวัฒนกถา.- อุตฺตที่ปกถา.- สติปัญญาภกถา.- อัญญสังคิมกถา

เทศนา.- อัปปมาทกถา.- ทานาทิกถา.- สารานิชธรรม.-

ญาคิสังคทกถา.- มุญญกิริยาวัตถุ.- อปริหานิยธรรมกถา.-

อัครนาถกถา.- สัปปริสธรรมกถา.- นิตตสัมปทาถกถา.-

ศราทพรตเทศนา.- สัปปริสธรรมยา.

ทั้งนี้โดยมีนามพระธรรมกถึกและเจ้าภาพในการ เทศนาแต่ละกัณฑ์ออกไว้ให้

ทราบ

๓๘. พระธรรมเทศนา และธรรมบรรยายศราทพรต ในการพระราชกุศลสักการพระบรมศพ พระ
บาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว / พระเจ้าบรมวงศ์
เธอ กรมหลวงวชิรญาณวโรส. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิทยวิทยานการ,
ร.ศ. 129 (พ.ศ. 2453). -- 11 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในวาระ 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ พระบรมฉายา
สักการพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษของ
เรื่องนี้เป็นเอกสารแทรก สภาพดี

พระธรรมเทศนา และธรรมบรรยายศราทพรตที่สอนให้คนได้รำลึกว่าสังขาร
ทั้งหลายย่อมมีความเสื่อมสิ้นเป็นธรรมดา ไม่เว้นผู้ใดแม้แต่พระมหากษัตริย์ผู้ประเสริฐ
และมีน้ำพระทัยจงกามกััง เช่นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงควรตั้งอยู่ใน
ความไม่ประมาท และกระทำแต่กรรมดีอยู่เสมอ

๓๘. พระธรรมเทศนาวิชาขมูชา พระศรีสุทธีวงศ์ ถวายที่ค่ายหลวง หากเจ้าสำราญ จ. เพ็ชรบุรี
พ.ศ. 2466 / พระศรีสุทธีวงศ์. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- [ม.ป.ท. : 2466?]. --
26 หน้า ; 18 ซม.

มีบรรณลัทธิ ลายพระหัตถ์ และเอกสารแทรก เย็บเล่มสวยงาม

พระธรรมเทศนาวิชาขมูชา เป็นเทศนาเรื่องพระพุทธเจ้าในฐานะที่ทรงเป็น
โลกนาถะคือผู้เป็นที่หนึ่งของโลก และโลกนายกคือเป็นผู้นำของโลก ทรงสั่งสอนให้เข้าใจ
ถึงคติของกรรมกาจนหายหลงเมาในอารมณ์นั้นๆ ทำให้จิตเป็นสุข และไม่ว่าพระองค์จะ
ทรงสั่งสอนอย่างไร ก็ทรงปฏิบัติอย่างนั้น จึงถือเอาพระองค์เป็นตัวอย่างได้ ทรงมีพระ
ธรรมคำสั่งสอนเป็นเครื่องนำปัญญา และมีพระสงฆ์เป็นผู้นำพระธรรมไปเผยแผ่ให้ปรากฏ
นอกจากนั้นยังมีเรื่องพุทธประวัติ การบวชในสมัยพุทธกาล และอุมาสกอุมาสิกขาอีกด้วย ที่
ปกหน้าค่านในของหนังสือมีกระดาษแผ่นหนึ่งติดอยู่พร้อมด้วยข้อความว่า "ถวาย พระราชาภา
ยสิทธิ์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ" เป็นตัวพิมพ์ สีม่วง (ลงชื่อ) อากมภาพ พระศรีสุทธี
วงศ์ เป็นลายเซ็นด้วยหมึกดำ

๓๙. พระธรรมเทศนาสามกัณฑ์ / พระปิฎกโกศล (วัดประยูรวงศาวาส). -- พระนคร :
โรงพิมพ์อักษรนิติ, 247๐. -- 92 หน้า ; 19 ซม.

สร้างเป็นส่วนกุศลบรรณาการ อุทิศถวาย สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุขุมมาลมารศรี พระ
อัครราชเทวี ในการกุศลสทมาหสมัย วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 247๐

มีลายพระหัตถ์

พระธรรมเทศนาสามกัณฑ์ที่รวบรวมมาไว้ในหนังสือเล่มนี้แสดงในวาระต่าง ๆ
กัน ทั้งนี้ได้แจ้งให้ทราบถึงนามของพระผู้แสดงธรรมแต่ละกัณฑ์ วัด สถานที่แสดง วัน
เดือน ปี ไว้พร้อม กัณฑ์ที่ 1 เป็นเรื่อง อปจายนกรรมกถา กัณฑ์ที่ 2 เป็นเรื่อง พุทธ
อุทานาทิกถา และกัณฑ์ที่ 3 เป็นเรื่อง นักชัคคราโชปมกถา

4๓. พระธรรมเทศนา แสดงในการสิ้นพระชนม์แลในการพระกุศล ถวาย พระเจ้าพี่ยาเธอ กรม
พระจันทบุรีนฤนาถ. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2474. -- 50
หน้า ; 19 ซม.

พิมพ์ในการพระกุศลบุญอุสาสมวาร วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2474

พระธรรมเทศนาที่นำมารวมพิมพ์ในเล่มนี้มีทั้งหมด 4 กัณฑ์ได้แก่ :-

วิทัญชรรมเทศนา ของพระธรรมโกศาจารย์ วัดเบญจมบพิตร.-

ทักษิณานุปลาน ของสมเด็จพระวชิรญาณ วัคขวรนิเวศน์.-

จันโทปมาภดา ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดเทพศิรินทร์.-

ลัปปริสภดา ของพระธรรมวโรคม วัคราชาธิวาส.

พระธรรมเทศนาเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องเกี่ยวของถึงพระเจ้าพี่ยาเธอ กรม
พระจันทบุรีนฤนาถ ทั้งพระประวัติ พระกรณียกิจ และพระจริยธรรม สอดแทรกด้วยคำ
สั่งสอนในพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความไม่แน่นอนของสังขาร และธรรมที่พึงปฏิบัติเมื่อ
ยังมีชีวิตอยู่

453. พระธรรมเทศนาโสฬสบัญญัติ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2466. -- 131
หน้า ; 25 ซม.

พิมพ์เนื่องในวันคล้ายวันประสูติ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์
วโรปการ ณ วังเทเวศร์ กรุงเทพฯ พระพุทธศักราช 2466

ฉบับที่ 1 มีลายพระหัตถ์ ฉบับที่ 2 มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี (มี 2 ฉบับ)

เนื่องในวันคล้ายวันประสูติในปีที่สิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ พระธิดาของพระองค์ท่านได้ปรารภจะบำเพ็ญพระราชกุศล
ถวาย จึงได้ทรงจัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาโสฬสบัญญัติ ซึ่งเป็นปัญหาที่มาจากทั้ง
หลายทูลถามต่อพระพุทธเจ้าแล้วพระพุทธเจ้าทรงอธิบายให้แก่มาฆพทั้งหลายเหล่านั้น มี
ด้วยกันทั้งหมด 16 กัณฑ์ ได้แก่ :- กถาวัคคุ อธิคมมาฆพ.- ทิสสเมตเตยยมาฆพ.- ปุณ-
ณคมมาฆพ.- เมตตคุมาฆพ.- โชตกมาฆพ.- อุบัสวมาฆพ.- นันทมาฆพ.- เหมกมาฆพ.-
โคเทยยมาฆพ.- กัปปมาฆพ.- ชตุกกัณเฑมาฆพ.- ภทราวุชมาฆพ.- อุทยมมาฆพ.- ไปสาธ-

มาตพ.- โมฆราชมาตพ.- ปิงคิยมาตพ.

โดยที่ทรงมีพระชลา 16 พระองค์ แต่ละพระองค์จึงทรงรับแต่ละกัณฑ์ไป
บอกนามพระเถระผู้แสดงธรรม วัคและวันที่แสดงให้ทราบด้วย

๒๔. พระธรรมเทศนา 5 กัณฑ์ เนื่องในประวัติวัดเบญจมบพิตร. -- [ม.ป.ท.], 2473. --

49 หน้า ; 25 ซม.

พิมพ์เป็นที่ระลึกในการพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระวันรัต (บุญเทศ) ฌเมรุวัด
เบญจมบพิตร ปีมะเมีย พ.ศ. 2473

มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์

พระธรรมเทศนา 5 กัณฑ์ที่ได้รวบรวมพิมพ์ขึ้นนี้ เป็นพระธรรมเทศนาที่แสดง
ในการพระราชกุศลอันเกี่ยวกับวัดเบญจมบพิตรในโอกาสต่างๆ ประกอบด้วย :-

สำเนาเทศनावิหารทานเสนาสนสถานแลวิชัยภูมิมา ของสมเด็จพระวันรัต
(แดง).- สำเนาเทศनावิหารกทานกถา ของพระเทพมุนี (จ่าย).-

สำเนาเทศนา ของสมเด็จพระวันรัต (ทิด).- สำเนาเทศนามรรพชา
นิตสังกถา ของพระธรรมวโรดม (จ่าย).- สำเนาเทศนา ของพระ
มหาปลัด ป. 9 วัดเบญจมบพิตร

สำหรับพระธรรมเทศนา 3 กัณฑ์แรกนั้น เป็นเรื่องของการถวายที่ให้เป็นวัด
การสร้างวัดและที่อยู่แก่พระสงฆ์ตั้งแต่สมัยพุทธกาล การซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ และการ
สร้างเพิ่มเติมที่วัดเบญจมบพิตร ส่วนกัณฑ์ที่ 4 เป็นเรื่องอันสังขของการมรรพชา และ
กัณฑ์ที่ 5 เป็นเรื่องของ ศิล สรวิทธา ฌัญญา บุญ

๒๕. พระธรรมบทความเรียง พ.ศ. 2485. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, 2458. -- 93

หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์
เขียนเล่มสวยงาม สภาพดี

บรรยายเรื่องพระธรรมบท ภาคคำรบ 4 หมวดฉัพพัชฌ์ พร้อมชากกแทรก มี

ทั้งหมด 11 เรื่องคือ :-

เรื่องพระเถระราชา.- เรื่องพระอัสสชิและพระปทุมสุทฺธะ.-

เรื่องพระเถระฉันท.- เรื่องพระเถระมหาภิณฺฑิน.- เรื่องสามเพชร-

บ้นทิต.- เรื่องพระเถระความชาวเมืองภัทริยะ.- เรื่องมารคานางกา-

ณา.- เรื่องพระประมาณ 500 รูป.- เรื่องพระเถระชรรมิกะ.-

เรื่องการหึงเทศน์.- เรื่องพระอาคันตุกะ

แต่ละเรื่องล้วนมีเหตุให้พระพุทธเจ้าต้องดำรัสถึง และอธิบายถึงมูลเหตุ

พร้อมกับแสดงธรรมในเรื่องนั้นๆ

๓๖. พระธรรมปทรรตถคา / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแปล.

-- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2455. -- 44 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก ถวาย แด่แจกในงานพระเมรุทองสนามหลวง มีนาคม ร,ศ, 131

พระพุทธศักราช 2455

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์และลายพระ
หัตถ์ สภาพิศ

พระธรรมปทรรตถคา นี้ เป็นการอธิบายเรื่องราวในพระอรรถกถา 2 เรื่อง
เรื่องแรก คือ เรื่องพระจิกขุपालเถระ เรื่องหลัง คือ เรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ซึ่ง
เป็นเรื่องที่ปรากฏในยมกวรรคตรวจนา

๓๗. พระธรรมปทรรตถคา / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงชำระ.

-- พิมพ์ครั้งที่ 5. -- พระนคร : โรงพิมพ์พิศาลบรรณิณี, 2456-58. -- 4 เล่ม ;
24 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และเย็บเล่ม
ประณีต สวยงาม

พระธรรมปทรรตถคา นี้มีทั้งหมด 8 ภาค เป็นภาษาบาลีตลอดทุกเล่ม

๓๖. พระพิมพ์จักรุกดา / พระเจ้าองค์ยาเซอ กรมหลวงวชิรญาณวโรรส ทรงชำระ. --

พิมพ์ครั้งที่ 2. -- ทรนคร : โรงพิมพ์ศิลาบรรณคดี, ร.ศ. 125 (พ.ศ. 2449).

-- 8 เล่ม ; 24 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และในเล่ม 1, 2, 3, 4, 7, 8 มีลายพระหัตถ์ เฉพาะเล่มที่ 7 มีใบแทรก เย็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๓๗. พระบรมราชาอนุสาสน์ / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.],

2459. -- 23 หน้า ; 14 ซม.

ม.จ.หญิงศุขศรีสมร มีศรัทธาใ้พิมพ์ขึ้นถวายพระสงฆ์เจ้าและพุทธศาสนิกชน เพื่ออุทิศส่วนกุศลถวาย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติ ปิ่นระโรง อัฐศก พ.ศ. 2459

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ สภาผสมบุรณ

พระบรมราชาอนุสาสน์นี้เป็นพระธรรมเทศนาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันศุกร์ เดือน 12 ขึ้น 15 ค่ำ ปีฉลู ตรีศก ๗ วัศวรรณีเวศวิหาร ว่าด้วยจิตของสัตว์ ซึ่งตรีกอยู่ในทาง 36 อันได้แก่ เคะสิละโสมนัส 6 เคะสิละโหมนัส 6 เคะสิละอุเบกขา 6 เนกขัมมะสิละโสมนัส 6 เนกขัมมะสิละโหมนัส 6 และ เนกขัมมะสิละอุเบกขา 6 นอกจากนี้ยังมีเรื่องการนับถือพระพุทธศาสนาและพระรัตนตรัยอย่างถูกต้อง มีเหตุผล มีใจเที่ยงเป็นการนับถือตามวิคามารคาเท่านั้น

๓๘. พระบรมราชาวิชาภาษามคธและคถาธรรมบรรยาย / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- ทรนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2473. -- 37 หน้า ; 23 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอุษณห์ โปรดให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

เจ้าจอมมารคานทรุณ รัชกาลที่ 4 ฉเมรุวิคเบญจมพิตร เมื่อปีมะเมีย พ.ศ. 2473

มีกรมมังกรรคามแก้ว และภาพเจ้าจอมมารคานทรุณ รัชกาลที่ 4 เฉพาะฉ. 2 มีบรรณ-
สิทธิ์ด้วย สภาพดี (มี 2 ฉบับ)

พระราชนิพนธ์ทั้งสองเรื่องนี้ รัชกาลที่ 4 ทรงพระราชนิพนธ์แต่ครั้งยังทรง
ผนวช เสด็จประทับอยู่ที่วัดบวรนิเวศ เป็นพวกหนังสืออักษรอริยกะพระราชหัตถเลขาซึ่ง
พระญาณวิจิตร (สิทธิ โสจนาพันธ์) เปรียญ ได้คัดแปลงจากอักษรอริยกะเป็นอักษรไทย
เรื่องแรกนั้นทรงกล่าวถึงว่าชีวิตคนนั้นสั้นนัก ควรรีบกระทำความเพียรทั้งทางกายและ
จิต เพื่อคุ้มไฟระกวยอริยมรรคและปลดเปลื้องตนจากชรามรณะ ส่วนเรื่องที่สอง
นั้นทรงกล่าวถึงการพูด การฟัง การถาม การตอบอย่างมีสติรอบคอบ

๓๒. พระปฐมสมโพธิกถา / กรมสมเด็จพระปรมาภิไธยอินรต ; พระอริยมุนี (แจ่ม) วัดมกุฏกษัตริ-
ยารามสอบทานต้นฉบับ. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ. 129
(พ.ศ. 2453). -- 602 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย บรรณสิทธิ์ และลาย
พระหัตถ์

พระปฐมสมโพธิกถา เล่มนี้แบ่งออกเป็น 29 ปริจเฉท เริ่มจากวิวาหมงคล
ปริวัคค์ปริจเฉทและจบลงด้วยชาตุอันตรทานปริวัคค์ปริจเฉท

๓๓. พระปฐมสมโพธิ แบบธรรมยุกค์ก / สมเด็จพระสังฆราช (ปูล์สเทว) ทรงรจนา ; พระเจ้า
น้องยาเชอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ทรงเรียบเรียง. -- ม.ป.ท., ร.ศ. 124
(พ.ศ. 2458). -- 293 หน้า ; 23 ซม. (ธรรมสมบทินวมวกที่ 1)

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวย
งาม ประณีต สภาพดี

พระปฐมสมโพธิที่จัดพิมพ์ในเล่มนี้ เป็นพระปฐมสมโพธิแบบที่วัดธรรมยุกค
ใช้เทศนาในพิธีวิสาขบูชา เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 10 กัณฑ์แสดงประวัติของพระบรมศาสดา

ตั้งแต่ประสูติจนถึงถวายพระเพลิงพระศพพระสรีระและแจกพระสารวิริกธาตุ นอกจากนั้นยังมีประเภทของสัมมาสัมพุทธเจดีย์และความเป็นมาแห่งพระบรมวินัยอีกด้วย

๓. พระปฐมสมโพธิ 30 บริเฉท ของพระเถระแห่งถวายรัชกาลที่ 5. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไท, 2471. -- 473 หน้า ; 25 ซม.

มีบรรณลิตีร์ และลายพระหัตถ์

ปฐมสมโพธิ เป็นเรื่องของพุทธประวัติ แบ่งเป็น 30 บริเฉท เริ่มตั้งแต่ค้นวงศ์ของพระพุทธเจ้าทั้งฝ่ายพระราชบิดาและพระราชมารดาในบริเฉทที่ 1 จนถึงปรินิพพานในบริเฉทที่ 27 ต่อด้วยการแบ่งพระธาตุ การละเพศพระยามาร และอันตรธาน 5 ประการในบริเฉทที่ 28-30 ทุกบริเฉท แต่งโดยพระเถระทั้งสิ้น

๔. พระพุทธเจ้าศรีสุวัระโร / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, [2467?]. -- 47 หน้า ; 18 ซม.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิมพ์แจกเป็นญาติพิเศษ เนื่องในงานเฉลิมพระชนมพรรษา 2467

มีบรรณลิตีร์และลายพระหัตถ์

พระพุทธเจ้าศรีสุวัระโรนี้ เป็นบรมมรรยาอย่างง่าย ๆ ซึ่งรัชกาลที่ 6 ได้ทรงบรรยายถึง สาเหตุที่ทำให้พระพุทธเจ้าเสด็จออกบวช จนทรงค้นพบทางสายกลางอันนำไปสู่การตรัสรู้ในที่สุดและบรมวิเศษที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และทรงนำไปสั่งสอนผู้อื่นก็คือ อริยสัจ 4 ซึ่งได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

๕. พระภิกษุป่าติโมกข์บริบูรณ์ ทั้งอรรถและแปล. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2463. -- 1 เล่ม หน้าไม่เรียงลำดับ ; 24 ซม.

พิมพ์แจกในงานรับพระอัฐิ พระเจ้าพี่นางเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ มาถึงพระนคร เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2463

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ มีพระรูปของพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เย็บเล่มประดับสวยงาม สภาพดี

พระภิกษุปาติโมกข์บริบูรณ์เล่มนี้ เป็นพระปาติโมกข์ภาษาบาลี พร้อมด้วยคำแปล ซึ่งมีทั้งแปลตามศัพท์และอธิบายความ นอกจากนี้ยังมีบุพเพกิจอย่างธรรมเนียมปฏิบัติในกาย บุพเพกิจและบุพเพกรรมอย่างมหาในกาย ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็นและวิธีทำอุโบสถกรรม

477. พระมงคลทิพนิ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455). -- 886 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ชุดเกล้าถวาย แดงแจกในงานพระเมรุทองสนาม มีนาคม ร.ศ. 131 พระพุทธศักราช 2455

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ สภาพดี

พระมงคลทิพนินี้ พระสิริมงคลอาจารย์ ชาวนครเชียงใหม่ได้เรียบเรียงขึ้นเป็นภาษามคธ โดยยกเอามังคลสูตรมาตั้งเป็นกระดูก แล้วเรียงความแก้ ชักเอาคำในอรรถกถาเดิมมาวาง คำในปกรณ์อื่นมาวางมากล่าว เป็นหนังสือที่ผู้เรียบภาษามคธสรรเสริญว่าหากเรียบมังคลัตถทิพนิแตกฉานคัมภีร์เกี่ยวเท่านั้น อาจแปลได้ทุกคัมภีร์ สำหรับฉบับแปลเป็นภาษาไทยนี้ได้อาศัยผู้แปลหลายคน มีทั้งพระราชาคณะ พระเบญชยุ และราชบัณฑิตบางนาย ในการแปลก็มีที่ผิดหรือคลุมเครือเป็นบางแห่ง แต่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงแก้ไขเท่าที่จะทรงทำได้

479. พระมงคลวิเสสกถา ถวายในรัชกาลที่ 5 / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. -- [ม.ป.ท.], 2453. -- 172 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ เจาะฉบับ 1 มีลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงามประดับ สภาพดี (มี 2 ฉบับ)

พระมงคลวิเสสกถานี้ เป็นเทศนาพิเศษอย่างหนึ่ง ซึ่งพรรณนาพระราชจริยาวัตรของพระมหากษัตริย์ เพื่อให้เกิดพระปิติ แล้วทรงบำเพ็ญราชธรรมนั้นไปเรื่อยๆ เป็น

อธิบายอย่างหนึ่งที่โบราณคดีได้กล่าวถวายพระมหากษัตริย์ในอดีตกาลเพื่อให้ตั้งอยู่ใน
กุศลสมาทาน เพราะพระมหากษัตริย์นั้นยากจะมีผู้ใดกล่าวถวายโอวาทได้โดยตรง
สำหรับในเล่มนี้เป็นภาพพรรณาดึงพระคุณสมบัติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว ซึ่งเพิ่งเสด็จสวรรคตไปในเวลานั้น

๑. พระมหาพุทธคุณกถาเบ็ญจ ของเก่า. -- [ม.ป.ท. : 2454]. -- 371 หน้า ; 23 ซม.

(ธรรมสมบัติ หมวด 8)

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม
งามประณีต สภาพสมบูรณ์

พระมหาพุทธคุณกถาเบ็ญจนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าพรหมญาณวโรรสทรงชำระขึ้น
จากฉบับของนายนาทเบ็ญจซึ่งเรียบเรียงไว้ในหนังสือธรรมจักษุ เดิมมีต้นฉบับเป็นภาษา
มคธ แล้วได้นำมาเพิ่มเติมและขยายความออกไป เนื้อหาของหนังสือนี้เป็นการสรรเสริญ
พระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าโดยละเอียด 9 ประการ คือ พระพุทธรูปเจ้านั้นทรงเป็น พระ
อรหันต์, สัมมาสัมพุทธ, วิชชาจากรณสัมบันโน, สุคติ, โลกวิทู, อนุตฺตโร, บุริสทิมมสารถิ,
ลัดดีทเวมนุสสานิ, พุทฺโธ นอกจากนี้ในส่วนที่เป็นอรรถกถา ยังมีเรื่องของพระพุทธรูปองค์
เมื่อครั้งทรงเป็นพระสุเมธคามสคฺว

๒. พระมังคลัตถทีปนี. -- [ม.ป.ท., 2458?]. -- 4 เล่ม ; 24 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มประณีต
สวยงาม สภาพดี เฉพาะเล่ม 1 และ 2 มีลายพระหัตถ์

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๓. พระมังคลัตถทีปนี. -- [ม.ป.ท., 2461?]. -- 479 หน้า ; 24 ซม.

มีลายพระหัตถ์ที่ทรงบันทึกรายความต่าง ๆ

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๖. พระรัฐประศาสนมัย เทศนาพิเศษ / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส.

-- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงกุศลกิจ, 2469. -- 70 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในจารพระราชนานเพลิงศพ เจ้าจอมมารดาเสว รัชกาลที่ 5 เมื่อปีชวด พ.ศ. 2469

มีกราบทอพระสมุทวชิรญาณ บรรณลิขิตและลายพระหัตถ์

พระธรรมเทศนา รัฐประศาสนมัย นี้มี 2 กัณฑ์ คือ ปุริมภาคกัณฑ์ต้นซึ่งถวายในการพระราชกุศลรัชมงคที่พระนครศรีอยุธยา เมื่อพ.ศ. 2450 แสดงพระราชพงศาว-
การสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี โดยยกอุทาหรณ์อันมีในวิถนะและหาญะนั้นๆเปรียบ
เทียบกับคลองธรรม ส่วนปัจฉิมภาคกัณฑ์ที่ 2 ถวายในพระราชพิธีรัชมงคลาภิเษก เมื่อ
พ.ศ. 2451 แสดงพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีความเจริญขึ้นเป็นลำดับมา

๗. พระราชปจณา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455). -- (24),
402 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์เมื่อเวลาถวาย แลแจกในงานพระเมรุท้องสนาม มีนาคม ร.ศ. 131 พระพุทธศักร-
ราช 2455

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีกรามังกรคามแก้วและ
บรรณลิขิต สภาคดี (มี 3 ฉบับ)

พระราชปจณานั้น คือการที่พระเจ้าแผ่นดินมีรับสั่งถามข้อธรรมที่สงสัยให้
พระราชาคณะถวายวิสัชนา มีมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาแล้ว สำหรับเล่มนี้เป็นพระราชปจณา
ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 จนถึงรัชกาลที่ 5 โดยมากเป็นพระราชปจณา
และวิสัชนา แต่บางเรื่องพบเฉพาะวิสัชนาไม่พบพระราชปจณา และบางเรื่องเป็นวิสัชนา
ไม่เกี่ยวแก่พระราชปจณา แต่กอบด้วยประโยชน์อย่างเดียวกันจึงนำมาพิมพ์ไว้ด้วยกัน มี
ประวัติสั้นๆของพระราชาคณะที่ถวายวิสัชนาในสมัยรัชกาลที่ 1 และประวัติของพระพุทธ
โฆษาจารย์ (จิม) กว๋

๓. พระราชวิจารณ์เทียบลัทธิพระพุทธศาสนาฝ่ายหินยานกับมหายาน / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- ๑, (3), 37 หน้า ; 23 ซม.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานแจกเนื่องในงานบำเพ็ญพระราชกุศลสนองพระเดชพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ในวันตรงกับวันเสด็จสวรรคต ที่ 23 ตุลาคม 2471

มีบรรณลัทธิ และพระบรมฉายาลักษณ์ของรัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงฉายในราวๆ เวลาเมื่อทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่องนี้ เย็บเล่มสวยงาม

พระราชวิจารณ์นี้เป็นพระราชหัตถเลขาเกี่ยวกับเรื่องศาสนาพุทธและตำนานพระศาสนาในเมืองไทยที่รัชกาลที่ 5 ทรงมีถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็น เจ้าฟ้ากรมขุนฯ มีทั้งหมด 3 ฉบับ กล่าวถึงการที่หลวงจีนฟาเทียนและหลวงจีนห้วนเจียงไปสืบพระศาสนาในอินเดีย การที่พระสังกาสาลัทธิหินยานเข้ามาสยาม พุทธศาสนา ก่อนและในสมัยพระเจ้าอโศก ความสันนิษฐานเรื่องลัทธิมหายานและหินยาน และอื่นๆอีกหลายเรื่อง

๔. พระวิสุทธิมัคค์ ฅัญญาณีเทศ วิภัสสนากรรมฐาน บัณฑิตแปล. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455). -- ๑, 448 หน้า ; 23 ซม.

นางสาวใหญ่ เสตะสุนทร บุตรีพระยาเกษมศรีรักษา ช่วยในการศท พระยาภักคิมัทธากร (โอจิ) 2462

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลัทธิ เย็บเล่มสวยงาม

พระวิสุทธิมัคค์ บัณฑิตแปลนี้ ว่าด้วยฅัญญาณีเทศ แสดงถึงเรื่องวิภัสสนากรรมฐานทั้งโดยย่อและโดยพิสดาร ตั้งแต่ชั้นฅนิตะ จนถึง ภวานานิสงสนิเทศ ชี้แจงให้แจ้งในไตรลักษณ์ อันเป็นเหตุให้บรรเทาจากความโลภ โกรธ หลง

494. พระวิสุทธิมคค์ ๒๕๑. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2465. -- 3 เล่ม ; 19 ซม.

มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์

พระวิสุทธิมคค์นี้ พระพุทธโฆสจารย์เป็นผู้แปล โดยอันเชิญของสมเด็จพระสังฆราชสังฆปาละ เมื่อครั้งไปแปลพระปริยัติคิธรรมซึ่งถ่ายจากภาษาสันสกฤต เป็นภาษามคธ แล้วพระพุทธโฆสจารย์จึงแปลเป็นภาษาไทยอีกครั้งหนึ่ง การที่หนังสือนี้ได้ชื่อว่าวิสุทธิมคค์ เพราะเป็นทางแห่งความหมกจุก แสคงถึงศีล สมาธิ ปัญญา เป็นลำดับไป ในการพิมพ์ครั้งนี้ ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 เล่ม

เล่มหนึ่ง ประกอบด้วย ปัญญาพยากรณ์ สीलนิตเทศ ชุกงคณนิตเทศ
กัมมัญฐานคณนิตเทศ และปรุวิกสิณนิตเทศ

เล่มสอง ประกอบด้วย ปรุวิกสิณนิตเทศ (ต่อ) เสสสิณนิตเทศ
อนุกัมมัญฐานนิตเทศ อนุสสคตินิตเทศ และอนุสสติกัมมัญฐานนิตเทศ

เล่มสาม ประกอบด้วย อนุสสติกัมมัญฐานนิตเทศ (ต่อ) พรหมวิหาร
นิตเทศ อารุปนิตเทศ สมาธินิตเทศ และอิทธิวิชิตนิตเทศ

495. พระสุกคณปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน / พระมหาจวบ ชำระ. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไท, 2469. -- (5), 210 หน้า ; 25 ซม.

มีลายพระหัตถ์

เป็นคัมภีร์พุทธศาสนาแปลไทย มีทั้งหมด 80 สุตระ แบ่งเป็น 8 วรรค

ดังนี้คือ :-

โทหิวรรค.- มุจจลินทวรรค.- นันทวรรค.- เมฆิยวรรค.-

โสณวรรค.- ชัจจันชวรรค.- จุฬวรรค.- ปาฏลิกคามิยวรรค.

เนื้อหาของคัมภีร์นี้ เป็นการแสดงพระพุทธวจนะ (ซึ่งในที่นี้เรียกว่าอุทาน) ในวาระต่างๆของพระพุทธเจ้า นับแต่แรกตรัสรู้ พร้อมด้วยเหตุที่ทรงแสดงพระพุทธวจนะนั้นๆ

๙. พระสุชนคำฉันท์ / พระยาอิศรานุภาพ(อัน). -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- 229 หน้า ; 19 ซม.

สมเด็จพระปิตุจจาเจ้า สุขุมามารศรี พระอัครราชเทวี โปรดให้พิมพ์ เมื่อปีเถาะ พ.ศ. 2470 (ตอบแทนผู้ไปถวายรکن้ำสงกรานต์)

พิมพ์ครั้งแรกมีตราหอพระสมุทวชิรญาณและลายพระหัตถ์

เรื่องพระสุชนนี้มีในปัญญาสาครเรื่องที่ 2 พระยาอิศรานุภาพ(อัน) แต่งแต่ยังเป็นพระพิพิธสาส์นกรมการทหารสมุทสำหรับพระนครได้เคยคัดลงพิมพ์เป็นตอนๆ ในหนังสือวชิรญาณเมื่อพ.ศ. 2444 และได้นำมาพิมพ์รวมเล่มในครั้งนี้

๑๐. พระโสศกพมาลีนี้ เทสนา. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไท, 2470. -- 3, 157 หน้า ; 25 ซม.

มีบรรณคดี

พระโสศกพมาลีนี้ เทสนานี้ ประกอบด้วยนิทานธรรม 52 เรื่อง ได้แก่ :-
 ปชามคคา. - พระสารีบุตรเถระเจ้าปรารภพระพุทฺธคุณ. -
 อาปัสสงส์สังฆกรรม. - เรื่องช้างชื่อป่าเวระ. - เรื่องพระศรัทธาสมณะเถระ. - เรื่องพระปิติมัลลเถระ. - เรื่องพระขัมมารามเถระ. - เรื่องพระภิกษุหกสิบรูป. - เรื่องยักขินีมารคาปียงครยักษ. - ทโยปคคตสุทร. - เทวทหปรมสุทร. - เรื่องล็กกลินบัว. - เรื่องนกแขกเต้า. - ธรรมปฏิสันถาร. - รทนต์ยานุสะระณะ. - ธรรมการวะ. - เรื่องภิกษุเห็นไฟไหม้ป่า. - เรื่องภิกษุเห็นพะยั้งแคคและพองน้ำ. - รทนต์กยการวะ. - เรื่องมณฑกะเทวมุตร. - เรื่องค่างควากูหนุ. - อัญญณะ. - เรื่องภิกษุสองสหาย. - เรื่องพระสีวลี. - เรื่องภิกษุสามสิบรูป. - เรื่องพระอินทร์เห็นบุพพนิมิตรห่าประการ. - เรื่องสุพรหมเทวมุตร. - เรื่องพระเจ้าศรัทธาภิสส. - เรื่องหญิงคำข้าวเปลือก. - เรื่องจิตติระกรรม. - เรื่องปิกาของพระโสธเถระ. - เรื่องกนกะเทวมุตร. - เรื่องหลานชายพระสารีบุตรเถระ. - เรื่องสหายพระสารีบุตรเถระ. - เรื่องพรานแบก

ชื่ออริย.- เรื่องภิกษุห้าร้อยรูป.- มีคคกดา.- ชรรวมทาน.- พระอินทร์
 พูลตามบัญญัติ.- พระสารีบุตรปรารภชรรวม.- เรื่องพระอังกุมาลเดระ.-
 พุทธกิจหนึ่ง.- ชรรวมกายที่หนึ่ง.- อาบิสงส์สาธุการเทศนา.- เรื่อง
 บุคคลเอก.- เรื่องรักษาลิขามท.- เรื่องพระชรรวมิกเดระ.- เรื่อง
 ภิกษุเจริญพระกรรมฐานอยู่ในป่า.- เรื่องพราหมณ์คนหนึ่ง.- เรื่องลุง
 พระสารีบุตร.- เรื่องเจ้าหัตถกุมาร.- เรื่องให้น้ำอมฤตเป็นทาน.

300. พระอภิธรรมปิฎก. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์ไท, 2470. -- 3 เล่ม ; 25 ซม.

มีบรรณสิทธิ์

พระอภิธรรมปิฎก ชุดนี้มี 3 เล่ม 3 ภาค

ภาคที่ 1 ประกอบด้วย พระธัมมสังคณี พระวิภังค พระชาตุกดา

ภาคที่ 2 ประกอบด้วย พระบุคคลบัญญัติ พระกถาวัตถุ พระยมก

ภาคที่ 3 ประกอบด้วย พระยมก พระมหาปฏิฐาน

301. พระอภิธรรมมัตถสังคท รวม 9 บริเฉท แปลร้อยอย่างพิศดาร. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2467. -- ค, 335 หน้า ; 24 ซม.

แจกในงานทำบุญฉลองอายุ มหาเสวกโท พระยาอภัยนศริภามาศย์ พระพุทธศักราช

2467

มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์

คัมภีร์พระอภิธรรมมัตถสังคทนี้ พระอนุรุทธชาจารย์ได้พิจารณาเลือกอรธในพระ
 สัตกปรณาภิธรรมทั้ง 7 คัมภีร์ที่พระพุทธเจ้าไปรคประทานเทศนาพระพุทธมารดา ตั้งแต่
 คัมภีร์พระอภิธรรมมัตถสังคณี พระวิภังค พระชาตุกดา พระบุคคลบัญญัติ พระกถาวัตถุ พระ
 ยมก พระสมันต มหาปฏิฐาน และอนันตนิย มารวบรวม และพิจารณาสอบสวน อัญญา
 ฎีกา โยชนา และคัมภีร์ต่างๆที่แกอรธแห่งพระชรรวมปิฎกนั้น แล้วนยลงในคัมภีร์เดียว
 มี 9 บริเฉท สำหรับฉบับนี้เป็นฉบับแปลร้อยอย่างพิศดาร มีคาถาพระอภิธรรมมัตถสังคทเป็น
 ทิวาสีทั้ง 9 บริเฉทไว้ในเบื้องต้นด้วย

พุทธประวัติ เล่ม 1 / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2455 (ร.ศ. 131). -- ข, 182 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์โดยพระบรมราชโองการ ในจารพระเมรุทองสนามหลวง ร.ศ. 131

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลึทธิ และเขียนเล่มสวยงาม

หนังสือเล่มนี้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมยุฎกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชอุทิศแก่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ในรัชกาลที่ 3) กรมหลวงวรเสถรสุดา พุทธประวัติเล่มนี้แบ่งออกเป็น ปริมกาล กล่าวถึงชมพูทวีปและประชาชน ศากยวงศ์ ประพฤติพระศาสนา จนถึงตรัสรู้และประณมโพธิกาล กล่าวถึงปฐมเทศนา จนถึงเสด็จกรุงราชคฤห์ นอกจากนั้นยังมีภาคผนวกอีก 2 ภาค ภาคที่ 1 เป็นชื่อชนบท และนครหลวง ภาคที่ 2 เป็นถ้อยความแห่งอภิไศรในเวลาประสูติ

103. พุทธประวัติ เล่ม 3 / สมเด็จพระสังฆราช(สา). -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2455. -- 132 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์แจกในงานพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนสิริวัชรลึงค์

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลึทธิและลายพระหัตถ์เขียนเล่มสวยงาม

พุทธประวัติเล่มนี้ได้ดัดแปลงมาจาก ปฐมสมโพธิกถากอนนิพพาน ซึ่งรจนาโดยสมเด็จพระสังฆราช(สา) เริ่มเรื่องตั้งแต่ทรงปลงอายุสังขารจนถึงถวายพระเพลิง และเหตุการณ์สำคัญหลังจากนั้นคือ การแจกพระธาตุ และการสังคายนาพระธรรมวินัย

104. พุทธศาสนาในอดีต / พระยาบวรราชมหัทธกร (แจ่ม บุญเกียรติ) แปล และเรียบเรียง. --

พระนคร : กองละหุโทษ, 2469. -- ก, 117 หน้า ; 25 ซม.

พิมพ์ในงานทำบุญฉลองอายุครบ 4 รอบ ปีชวด พ.ศ. 2469

นิมิตต์และลายมือเขียน

พุทธศาสนาในอดีต เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นรวมแปลจากหนังสือต่างประเทศ ส่วนมากมาจากหนังสือของศาสตราจารย์ริคสเควิกส์ และศาสตราจารย์เรวี ส.บีล เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ แยกต่างไปจากประวัติพุทธศาสนาอื่นๆ คือกล่าวถึงเรื่องราวของยูปักครอง ความสัมพันธ์ระหว่างแคว้น วงศ์ และประเทศทั้งฝ่ายตะวันตก และตะวันออก อันมีผลกระทบต่อนิกายพุทธศาสนา นอกจากนั้นยังมีเรื่องราวของพุทธสถานต่างๆ หลายแห่ง เช่น มหาวิหารพุทธคยา พระสถูปสาร์นาถและอังคารสถูปสันจี เป็นต้น

106. พุทธสมัย. -- [ม.ป.ท., 2449?]. -- 2 เล่ม ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย นิมิตต์ หนังสือนี้เริ่มมีในร.ศ. 112 อันเป็นสมัยที่มีพระราชพิธีราชาภิเษก ต่อมาได้แปลเป็นไทยลงพิมพ์ในธรรมจักรเป็นตอนๆ และได้นำมารวบรวมในครั้งนี้ เย็บเล่มสวยงาม สภาฯ

พุทธสมัยนี้อยู่ในธรรมสมมติหมวดที่ 3 เป็นการรวมพระสูตรต่างๆ ซึ่งแปลความเป็นภาษาไทย แบ่งออกเป็น 6 ปริจเฉท ดังนี้

- ปริจเฉทที่ 1 เป็นพุทธภาษิตที่คนผู้ยังไม่เลื่อมใส แสดงให้เห็นพระปริชาดลาค ในเทศนาวิธีของพระพุทธเจ้าว่าเป็นอย่างไร
- ปริจเฉทที่ 2 แสดงอนุศาสนีที่เป็นธรรมของคฤหัสถ์
- ปริจเฉทที่ 3 แสดงธรรมที่ภริยาสอนภิกษุสงฆ์
- ปริจเฉทที่ 4 แสดงธรรมส่วนที่เป็นปรมาัตถ์
- ปริจเฉทที่ 5 กล่าวด้วยชื่อธรรมเป็นสาขาวรรณ
- ปริจเฉทที่ 6 เป็นสาวกภาษิต คือ คำสอนของพระสาวก

การรวบรวมหนังสือนี้มีจุดมุ่งหมายให้เป็นพระคัมภีร์ เพื่อผู้อ่านจะได้รู้กระแสความแห่งพระบาลีตามแนวเดิม เล่ม 1 มี 3 ปริจเฉท คือ ปริจเฉทที่ 1-3 เล่ม 2 มีอีก 3 ปริจเฉท คือ ปริจเฉทที่ 4-6

107. พุทธาคัญคุณตา พระบาทสมเด็จพระรัตนโกสินทร์และคุณมารดาภิคา. -- [ม.ป.ท., 2470?]. --

44 หน้า ; 19 ซม.

อำมาตย์โท พระพิบูลยบรรณารักษ์ (ศุข จุลละวรร) พิมพ์เป็นที่รกก ในงานฉาปนกิจ
ศศ พิช จุลละวรร(มารคา) วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช 2470

สภาพศ

พุทธาธิคุณกถานี้ เป็นการพรรณนาถึงคุณของพระพุทธเจ้า และคุณมารคาภิคา
อย่างละเอียดค้วยกถานโมพุทธาย จากนั้นจึงอธิบายถึงหลักธรรมที่สำคัญ และคุณของ
พระสงฆ์ไปเป็นลำดับ

308. โพธิปักขิยธรรม 7 กัณฑ์ / สมเด็จพระสังฆราชสา. -- [ม.ป.ท., 245-?] --

81 หน้า ; 24 ซม. -- (ธรรมสมบัติหมวด 7)

มีบรรณลัทธิ และเย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพสมบุรณ์

โพธิปักขิยธรรมนั้นคือ ธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาเพื่อให้ผู้
ปฏิบัติบรรลุธรรมอันพิเศษ ครองงำเสียดซึ่งโลกียบัญญัติ และธรรมทั้งหลายคือสติปัฏฐาน
4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 4 พละ 5 โภตธงค์ 7 และ มรรค 8
อันเป็นทางไปสู่การบรรลุโลกุตตราริยมรรคผล โดยพระพุทธเจ้าทรงตรัสเทศนาเป็นหมวด
หมู่ไว้ 7 สถานตามที่สมเด็จพระสังฆราช(สา)ได้แสดงเป็นพระธรรมเทศนา 7 กัณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ :-

สติปัฏฐานกถา.- สัมมัปปธานกถา.- อิทธิบาทกถา.-

อินทรีย์กถา.- พละกถา.- โภตธงค์กถา.- มัคคกถา.

309. โพธิปักขิยธรรมเทศนา ฉบับคำนำกัณฑ์. -- พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,
2480. -- 104 หน้า ; 24 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา โปรดให้พิมพ์ในการพระกุศลฉลอง
พระชนมายุครบ 48 พรรษา วันที่ 21 เมษายน 2480 (ไม่ใช่พิจารณา)

โพธิปักขิยธรรมเทศนา ฉบับคำนำกัณฑ์นี้ รวบรวมพระธรรมเทศนาเอาไว้
ทั้งหมด 6 กัณฑ์ โดยแจ้งชื่อพระสงฆ์แสดงธรรม วิภิก วันเดือน ปีที่แสดง และผู้เป็นเจ้า

ภาพในการจัดแสดงธรรมแต่ละครั้ง พระธรรมเทศนาทั้ง 6 กัณฑ์นี้คือ :- สติปัฏฐาน 4.
- สัมมัมปชานกถา.- อิทธีปาหกถา.- บัญญัติพริยกถา.- บัญญัติผลกถา.- โขณฑกถา.

510. โทธิปกรณ์ชยธรรม 37 กัณฑ์ / อาจารย์ออน. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 129 (พ.ศ. 2453).
-- 433 หน้า ; 24 ซม. -- (ธรรมสมบัติหมวด 6)

กัมพูชาในราว 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตี๋ เบ็บบเล่มประณีตสวยงาม สภาพสมบูรณ์

โทธิปกรณ์ชยธรรม 37 กัณฑ์นี้ คือธรรมอันเป็นเครื่องศรีสุริ 37 ประการ
เจิมจัดพิมพ์ในธรรมจักขุ ทั้งแต่เล่มที่ 9 ถึงเล่มที่ 12 ประกอบด้วย :-

- สติปัฏฐาน 4 กายานุปัสสนา สติปัฏฐานที่ 1.- สติปัฏฐาน 4 เวทนานุปัสสนา สติปัฏฐานที่ 2.- สติปัฏฐาน 4 จิตตานุปัสสนา สติปัฏฐานที่ 3.- สติปัฏฐาน 4 ธรรมานุปัสสนา สติปัฏฐานที่ 4.- สัมมัมปชาน 4 ที่ 1.- สัมมัมปชาน 4 ที่ 2.- สัมมัมปชาน 4 ที่ 3.- สัมมัมปชาน 4 ที่ 4.- อินทรีย์ 5 สมาธิอินทรีย์ที่ 4.- อินทรีย์ 5 บัญญัติอินทรีย์ที่ 5.- พะละ 5 สัทธาพะละที่ 1.- พะละ 5 วิริยะพะละที่ 2.- พะละ 5 สติพะละที่ 3.- พะละ 5 สมาธิพะละที่ 4.- บัญญาพะละที่ 5.- อิทธีบาท 4 ฉันทิทธีบาทที่ 1.- วิริยิทธีบาทที่ 2.- จิตติทธีบาทที่ 3.- วิมังสิทธีบาทที่ 4.- อินทรีย์ที่ 5 สัทชินทรีย์ที่ 1.- วิริยอินทรีย์ที่ 2.- สตินทรีย์ที่ 3.- โขณฑก 7 สติสัมโชนกที่ 1.- ธรรมวิจยสัมโชนกที่ 2.- วิริยสัมโชนกที่ 3.- ปิสิสัมโชนกที่ 4.- บัสนัสนัสนสัมโชนก คารบ 5.- สมาธิสัมโชนก คารบ 6.- อุเบกขา สัมโชนกที่ 7.- อัญจติกรรม 4 สัมมาทิฏฐีที่ 1.- สัมมาสังกัปปะที่ 2.- สัมมาวาจาที่ 3.- สัมมากัมมันท์ที่ 4.- สัมมาอาชีวะที่ 5.- สัมมาวายามะที่ 6.- สัมมาสติที่ 7.- สัมมาสมาธิที่ 8

มีประวัติของอาจารย์ออนด้วย

๓๑. ภัทรมุขมุนยกถา / พระภัทรมุขมุนี. -- พระนคร : โรงพิมพ์ศรีหงส์, 2471. -- 66 หน้า ; 19 ซม.

อุทิศถวายแด่สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุขุมมาลมารศรี พระอัครราชเทวี นางารพระเมรุ
ทองสนามหลวง

มีลายพระหัตถ์

ภัทรมุขมุนยกถา มาจากกถา 3 บทคือ ภัทรกถา มุชกถา และมุนยกถา
ภัทรกถานั้นกล่าวถึงผลอันเกิดจากกรรมดีกรรมชั่ว และคุณสมบัติของผู้ประพฤติกดี มุชกถา
กล่าวถึงคุณของผู้มีอุปการคุณแก่นุชน ได้แก่ ปิตามารดา ครูอาจารย์ พระเจ้าแผ่นดิน
ผู้ปกครองประเทศ พระศาสนา พร้อมทั้งอธิบายคำว่า มุช ส่วนมุนยกถา อธิบายถึงคำ
ว่ามุนีและผู้ใดที่ใคร่ชื่อว่า เป็นมุนี เรื่องต่างๆที่ยกมากล่าวในกถาเพื่อให้เกิดความเข้าใจ
เป็นเรื่องในสมัยพุทธกาลทั้งสิ้น

๓๒. ภาษิตยรราย / หลวงสุภาณีตีปริชา แปล. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนา-
กร, 2469. -- ๓, 74 หน้า ; 18 ซม.

มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาอภัยราชามหาบุษยิธรรม เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม พิมพ์
ถวายและแจกแก่ผู้ใดที่แสดงไมตรีจิตในการขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2469

มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

ภาษิตยรรายนี้รวบรวมพุทธสุภาษิต เทวคาภาษิตและอริยสุภาษิตต่างๆไว้ด้วยกัน
กัน สุภาษิตเหล่านี้ก่อให้เกิดความนึกคิดอันเป็นเหตุเป็นผล และเป็นอุบายฝึกคนเข้าหา
ทางที่ดีที่ชอบ แปลมาจากคถาภาษาบาลี โดยพิมพ์คถาบาลีไว้ในหน้าซ้าย คำแปล
อยู่ในหน้าขวา

๓-๓๓. มงคลกถาที่ปนิยา / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. -- กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์บำรุงกุศลกิจ, 2471. -- 2 เล่ม ; 25 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

มงคลทีปนิยานี้ ประกอบด้วย

ภาคที่ 1 ปฐมคณาถายทุกวณฺณา ๖ เป่า จตุตถคณาถายทุกวณฺณา

ภาคที่ 2 ปญฺจนคณาถายทุกวณฺณาจฏฐคณาถายทุกวณฺณา สตุตถคณาถายทุกวณฺณา ๖ เป่า เอกาทสมคณาถายทุกวณฺณา

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

115. มงคลทีปนิ. -- [ม.ป.ท.] : โรงพิมพ์ธรรมพิกิตชนาคร, ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2443).

-- 229 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และเย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

มงคลทีปนินี้มีเนื้อความเช่นเดียวกับมงคลทีปนิ แต่สำหรับฉบับที่กรมศึกษาธิการมีวัตถุประสงค์จะพิมพ์ไว้สำหรับนักเรียนชั้นสูงเขียนตามคำบอก และใช้ในการเรียงความ ย่อความ

116. มงคลทีปนิแปล. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศิลาบรรณคดี, 2459. -- 832 หน้า ;

25 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์

มงคลทีปนินี้เป็นเรื่องของมงคลสูตร 38 ประการ ซึ่งปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก ซึ่งภายหลังพระศิริมงคลอาจารย์ได้ยกเป็นอรรถกถาภาษาสามคห ให้ชื่อว่า พระคัมภีร์มงคลทีปนิ และรัชกาลที่ 3 เมื่อครั้งยังเป็น พระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ได้มีรับสั่งให้แปลเป็นภาษาไทย ประกอบด้วยคำนำมีสการพระรัตนตรัย อารัมภกถา การเกิดพระสูตรและกำหนดข้อพระสูตร

117. มุนยอบธรรม 4 ประการ / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- ทรนคร :

โรงพิมพ์พระจันทร์, 2473. -- 28 หน้า ; 19 ซม.

พิมพ์ในงานปลงศพ นางท้วม อรุณิกษุเมศวร วสันตสิงห เมื่อปีมะเมีย พ.ศ. 2473

มีกรมังกรคาบแก้ว บรรณลิขิต และลายพระหัตถ์

เรื่องเคิมรัชกาลที่ 4 ทรงไว้เป็นภาษาบาลี ได้แปลเป็นไทยโดยพระญาณ
 วิจิตร (ลิขิต โฉจนานนท์) กล่าวถึงมโนขรรคม 4 ประการ ได้แก่ นิสัสาสกขรรคม
 คือ ขรรคมที่ให้ความสะทวใจ แต่ไม่มีประโยชน์เชื่อว่าตายแล้วสูญ ทำให้ไม่สนใจบุญ
 ไม่เกรงกลัวบาป ทุรัสสาสกขรรคม คือขรรคมให้ความสะทวใจที่ชั่ว เป็นการทำสิ่งที่ไม่
 ไซกิจ ไม่เกิดประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย สวาสาสกขรรคม คือ ขรรคมให้ความสะทวใจ
 ที่ดี เป็นความเห็นชอบ เว้นจากการเบียดเบียน นำประโยชน์และความสุขมาให้ และ
 ปรมัสสาสกขรรคม คือขรรคมให้ความสะทวใจที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ได้แก่ ขรรคมวินัย
 ส่วนแรกของหนังสือเป็นภาษาไทย ส่วนหลังเป็นบาลี ตอนหน้ามีประวัติผู้ตายด้วย

๑๑. มโนขรรคม 4 ประการ / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร : โรงพิมพ์
 พระจันทร์, 2470. -- 2, 27 หน้า ; 19 ซม.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์

เนื้อหาเช่นเดียวกับเล่มก่อน

๑๒. ไตรปฎติยา นาม อังกุศตรนิกายภูตรถาย / ญาณวรุฑฺเฒเรน ชุมมกิตถการวิเชน โสชิตา.
 -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2463. -- 3 เล่ม ; 24 ซม.

มีบรรณลิขิตและพระรูปสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พ.ศ. 2463
 เย็บเล่มประณีตสวยงาม

หนังสือนี้แบ่งเป็น 3 ภาคด้วยกัน คือ

ภาคที่ 1 เอกนิปาตวชฺฌนา

ภาคที่ 2 ทุกคิกจทุกกนิปาตวชฺฌนา

ภาคที่ 3 ปญจก-เอกา-ทสกวชฺฌนา

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๒๒. มโนรถปรีชา นาม องคมนตรีในสมัยกรุงธนบุรี ปรีโม ภาโค เอกนิบาตาวุธณา / พุทธาวรท
 เถเรน ชุมมติลกาจริเบน โสริศา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2463. --
 601 หน้า ; 24 ซม.

มีบรรณลิตี

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๒๓. มหาชาติคำหลวง. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 122 (พ.ศ. 2446). -- 1 เล่ม หน้าไม้
 เบียงลำกิม ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณลิตี

หนังสือเล่มนี้เป็นการนำเอาเรื่องมหาชาติคำหลวงทั้ง 13 กัณฑ์ ที่ตีพิมพ์ลงใน
 ในวารวิญญานมารวมเข้าเป็นเล่มเดียวกัน โดยเย็บเนื้อหาสลับไปกับกระดาษเปล่า
 ซึ่งหลายๆหน้าจะมีลายพระหัตถ์ทรงบันทึกเรื่องศัพท์ต่างๆที่มีไว้ในเรื่อง ทำให้ได้ความ
 รู้พิเศษ และเกิดความเข้าใจในเรื่องและภาษายิ่งขึ้น

๒๔. มหาชาติคำหลวง. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2460. -- 8, 392 หน้า ;
 23 ซม.

มหาอำมาตย์ตรี พระยาไพบูลย์สมบัติ พิมพ์แจกในงานศพ เสงี่ยม บุนนาค ผู้ที่ พิมพ์
 พระพุทธศักราช 2460

มีกราบทูลพระสมุทวชิรญาณและบรรณลิตีพร้อมลายพระหัตถ์ สภาพิทักษ์

มหาชาติคำหลวงเล่มนี้ ประกอบด้วยเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์ ซึ่งสมเด็จพระ
 เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายไว้ใน "ตำนานหนังสือ
 มหาชาติ" ตอนต้นเล่มว่า มหาชาติคำหลวงที่นำมาพิมพ์ในเล่มนี้เป็นหนังสือมหาชาติแปล
 เป็นไทยเก่าที่สุดที่มีในเวลานั้น และจากตำนานดังกล่าวทำให้ได้ทราบถึงความเป็นมา
 ของหนังสือมหาชาติฉบับต่างๆตั้งแต่สมัยโบราณ นอกจากนั้นยังมีตำนานเทศน์มหาชาติ
 ให้ได้ทราบถึงธรรมเนียมการเทศน์ดังกล่าวอีกด้วย

15. มหาชาติ พระราชนิพนธ์ / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] :

โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2463. -- ๗, 93 หน้า ; 23 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงมยุขันธ์วดีน โปรคิให้พิมพ์ในงานพระราชนิพนธ์
เพลิงศพเจ้าจอมมารกาห้วงรัชกาลที่ 4 ปีวอก พ.ศ. 2463

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและบรรณสิทธิ์ สภาพิศ

หนังสือมหาชาติพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 4 นี้ มีอยู่ 5 กัณฑ์คือ วนปเวศน์-
กัณฑ์ จุลทนต์กัณฑ์ มหาทนต์กัณฑ์ สักรบรรพกัณฑ์ และฉกษัตรีย์กัณฑ์ ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น
สำหรับสมเด็จพระเจ้าลูกเธอและพระเจ้าลูกเธอถวายเทศน์เมื่อทรงผนวชเป็นสามเณร
ดังมีรายพระนามพร้อมกัณฑ์ที่เทศน์ถวายปรากฏอยู่ในเล่ม

16. มหาพนคำเจียง กับ มหาพน ความพระเทพโมลี กลิ่น. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณ

พิพรรฒนาการ, 2462. -- ๗, 47 หน้า ; 18 ซม.

อำมาตย์เอก พระยาราชชนพิทักษ์ (สังข์ กุณษามระ) พิมพ์แจกในงานศพ ชุนราช
พิจิตร (จู๋ กุณษามระ) ปีมแม พ.ศ. 2462

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เย็บเล่มสวยงาม

หนังสือเล่มนี้ได้นำเอามหาชาติคำเจียงกับมหาพน และหนังสือเทศน์มหา
พนความพระเทพโมลี กลิ่น วัชรราชสิทธิ์ ซึ่งเทศน์กันอยู่เป็นพื้นเมืองมาพิมพ์ไว้ด้วยกัน
สำหรับเป็นคู่มือเปรียบเทียบมหาชาติคำเจียงที่นำมาพิมพ์นี้ พระธรรมวโรดมวิบูลย์ม-
นพพิตรได้มาจากเมืองเชียงใหม่มีจารึกในคัมภีร์ลานที่ไ้ชื่อว่า จารเมื่อจ.ศ. 1048
(พ.ศ. 2229) ก่อนสมเด็จพระนารายณ์มหาราชสวรรคต 2 ปี ส่วนฉบับของพระเทพ
โมลี กลิ่นนั้น คัมภีร์มาจากฉบับหลวงในหอพระมณฑปพระบรมมหาราชวัง มีอักษรขอม
มหาพนคำเจียง ทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหาของมหาชาติฉบับแรกได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

17. มหาพนออกฤดา ส่วนแรก. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2462. -- 387 หน้า ;

23 ซม.

มีลายพระหัตถ์ สภาพิถ

กล่าวถึงพระพุทธรูปอันไพศาลของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นเหตุให้พระองค์ได้พระนามต่างๆ มากมาย ในมหาพุทธรูปคุณถาณีได้อธิบายถึงเหตุที่ทำให้พระองค์ทรงได้รับนามเหล่านั้นโดยละเอียด และคำอธิบายเหล่านี้ก็เป็นการสอนธรรมะไปทั่วในชั่ว

๒๒. มหาวงษ์ พงษ์วการลังกาทวีป ทั้งภาษาไทยแลภาษามอญ ฉบับหลวงในหอพระสมุดวชิรญาณ.

-- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, ร.ศ. 129 (พ.ศ. 2454). -- 3 เล่ม ; 22 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เฉพาะเล่ม 3 พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ มหาอำมาตย์โท พระยาอรรัตนประสิทธิ์ (คุณคิลก) ปีวอก 2463 (เล่ม 1 มี 3 ฉบับ)

มหาวงษ์ พงษ์วการลังกาทวีป เป็นพงษวการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งในสมัยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังดำรงพระชนม์ชีพอยู่ และในสมัยที่เสด็จปรินิพพานไปแล้ว ประกอบด้วยเรื่องราวต่างๆ 38 ปริจฉน ได้แก่ :-

- ตถาคคชิกมณปริจเจต.- มหาสัมมคีตังสปริจเจต.- ปฐมสังคีตปริจเจต.
- นุตติยสังคีตปริจเจต.- ตติยสังคีตปริจเจต.- วิทยาคมปริจเจต.-
- บัพฑวาสุตเทวปริจเจต.- อภยาภิเสกปริจเจต.- บัพฑกภาภิเสกปริจเจต.
- เทวณัมปิยคิสสอภิสกปริจเจต.- นานาปเทศปสาทปริจเจต.-
- มหามหินทกมณปริจเจต.- นครปเวสนปริจเจต.- มหาวิหารปฏิคคณ-
- ปริจเจต.- เจคิยบัพฑทวิหารปฏิคคณปริจเจต.- ธาตาคมณปริจเจต.
- มหาโพชิตกณปริจเจต.- มหาโพชากมณปริจเจต.- เจริปรินิพพานปริจ-
- เจต.- ความฉิกุมารมาตุกัจฉนิชกมณปริจเจต.- เอกาทสสหัสสสเทกาท-
- โยชลกปริจเจต.- ทวิภาคิกยุทธเวรฐปสมนกปริจเจต.- อภยพุฏฐคามฉิ-
- ยุตชวิชเยกาศิบัคคกปริจเจต.- บริจจิวัคควิหารมทปริจเจต.- ฐปารัม-
- พพชนปฏิคคทปริจเจต.- มหาฐปรัมกปริจเจต.- คุสิคปฐกมณปริจเจต.-
- ปริจเจต... ไม่มีมาแต่เดิม.- ทสราชกปริจเจต.- เอกาทสราชกปริจเจต.
- ทวาทสราชกปริจเจต.- คโยทสราชกปริจเจต.- มหาเสนราชกปริจเจต.

533. มหาเวสสันดรชาดก. -- [ม.ป.ท.] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2452). -- 5, 452 หน้า ; 21 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณสิทธิ์

หนังสือเรื่อง มหาเวสสันดรชาดกฉบับนี้ เป็นหนังสือที่กรมศึกษาธิการจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อให้เป็นหนังสืออ่านประกอบ ในสารบัญชของ "หนังสือสอนอ่าน จินตกระวีนิพนธ์" โดยได้คัดเลือกมาจากสำนวนที่ 6 สำนวน ซึ่งมีทั้งที่เป็นพระราชนิพนธ์ พระนิพนธ์ และบทประพันธ์ของบุคคลและสำนักต่างๆ รวมทั้งสิ้น 13 กัณฑ์ มีตารางบอกให้ทราบว่า กัณฑ์ไหนใช้ต้นฉบับใด ใครแต่ง และใครตรวจความ นอกจากนี้ยังมีเพลงพิณพาทย์ประจำกัณฑ์ (อย่างแบบหลวง) ซึ่งสมเด็จพระเจ้านั่งเยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์ (ในขณะนั้น) ประทานมาให้อีกด้วย

534. มหาเวสสันดรชาดก เทศนา 13 กัณฑ์ 6 สำนวน. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไท, 2469. -- 311 หน้า ; 25 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ สภาพิทักษ์

หนังสือนี้เป็นเทศนาเรื่องเวสสันดรชาดกครบทั้ง 13 กัณฑ์ ตั้งแต่ศพรถึงนครกัณฑ์ ใน 13 กัณฑ์ มีสำนวนต่างๆ 6 สำนวน คือ

กัณฑ์วนปเวสสัน กัณฑ์จุลพนและกัณฑ์สักกบรรพ เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

กัณฑ์ศพร หิมพานต์ มหาราช ฉกษัตริย์และนครกัณฑ์เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

กัณฑ์กุมารและมีหรี เป็นบทประพันธ์ของเจ้าพระยาคลัง (ทม)

กัณฑ์มหาพน เป็นบทประพันธ์ของพระเทพโมฬี (กลิ่น)

ทานกัณฑ์ เป็นบทประพันธ์ของสำนักวัดถนน

กัณฑ์ชูชก เป็นบทประพันธ์ของสำนักวัดสังข์กระจาย

535. มัทราปิณฑุฎฐานกถา / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณวิจิตรวาทกิจ ทรงแปล. --

[ม.ป.ท.], 2463. -- 140 หน้า ; 18 ซม.

ที่ระลึกในการบำเพ็ญกุศลฉลองคุณหม่อมมารดา อายุ 80 ปี พุทธศักราช 2463

เขียนเล่มสวยงาม

มาตาปิณฑุฎฐานกถานี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมหลวงชินวราดิวิวัฒน์ ทรงแปลตามมังคลัตถทีปนี ประกอบด้วยเรื่องต่างๆ ดังนี้ :-

กาลดาในโสณมันหราชอาณาจักร.- มารคามิกาเป็นพระหมเป็นต้นของบุตร.- สรรพมสูตร.- บุตรไม่อาจแทนคุณมารคามิกาคด้วยโลกียกิจ.- มาตาปิณฑุฎสูตร.- บำรุงมารคามิกาคด้วยกิจ 2 อย่าง.- เรื่องมิตทวินทุกะ.- เรื่องบุรุษผู้หนึ่ง.- เรื่องสุวรรณสาม.- เรื่องสุทตะนะ.- เรื่องนันทิมฤค.- เรื่องแรงมาในสัตตกนิบาต.- เรื่องแรงมาในทุกนิบาต.- เรื่องพระยานกแขกเต้า.- เรื่องพระยาคชสาร.- เรื่องรามบุตร.- เรื่องอุบาสกเลี้ยงมารดา.- เรื่องนางกัจจानी.- เรื่องคาบสัพพีของสองรูป.- บำรุงด้วยสดาน 5.- เรื่องชาण्डโสณัพรหมณ์.- เรื่องพระญาติของพระเจ้าทิฆมาสาร์.- ทิโรกฐสูตร.- เรื่องทูกตาแป้ง.- เรื่องอุบาสกผู้หนึ่ง.- เรื่องสังฆพราหมณ์.- เรื่องทีโลกวิชัยบรมจักรพรรดิ.- อาหิยสุตตคถา.- มารคามิกาอนุเคราะห์บุตรด้วยสดาน 5.- เรื่องกาหะกุมาร.- เรื่องมิตทวินทุกะ.- ปุคตสุตตคถา.- ปุจฉาวิดิชานา. เรื่องต่างๆ ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของคุณมารคามิกาที่มีต่อบุตรและการตอบแทนพระคุณที่มีบุตรซึ่งมีต่อมารคามิกา

339. มิลินทปอูหา / จตุตถอลตุเถเรน. ฌมฺปาโมกฺเชน มกฺกชฺคฺคิยารามวาสิณา โสธิตา. --

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2466. -- 534 หน้า ; 25 ซม. (มี 3 ฉบับ)

พิมพ์ครั้งแรกมีบรรณลิขิตี เจเพาะฉบับที่ 1-2 และมีพระรูปของพระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กับพระองค์เจ้าณภาพรจารัสศรี เจเพาะฉบับที่ 2 และ 3 เขียนเล่มประณีต สวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

339. มิลินทปอูหา เล่ม 1. -- ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2468. -- ๗, 954 หน้า ; 25 ซม.

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมขุนลพบุรีราเมศวร์ โปรดให้พิมพ์
ในจารพระศก สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้ามาลินีนพดารา ศิริินภาภรรยวดี
กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2468

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และพระรูปหมู่ เย็บเล่มสวยงาม

มิลินทปัญหานี้เป็นมิลินทปัญหาคำแปลฉบับหอสมุดแห่งชาติ มีคำอธิบายถึง
ประวัติความเป็นมาของหนังสือในตอนต้นเล่ม ในเรื่องนี้พระยามิลินท์ได้ซักถามปัญหา
ต่างๆต่อพระนาคเสน เพื่อสอบเขานับัญญาและถามความรู้ เรื่องธรรมะต่างๆที่ยังมีความ
ข้องใจและยังไม่เชื่อถือ

มิลินทปัญหา เล่ม 1. -- [ม.ป.ท.] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2462. -- (11),
587 หน้า, ก ; 23 ซม.

อำมาตย์ตรี หลวงศรีบัญชา (ทวน ชรรมาชีวะ) บุตรี แล นางทองคำ คำทรงธรรมสาร
ชรรมาชีวะ ภรรยา พิมพ์แจกในงานปลงศพ หลวงคำทรงธรรมสาร (มี ชรรมาชีวะ)
พ,ศ, 2462

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ สถาปติ

มิลินทปัญหา เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นเมื่อพุทธศาสนามีอายุได้ประมาณ 500 ปี
เพื่อชี้แจงพระธรรมวินัยในพุทธศาสนาให้แจ่มแจ้ง โดยนำเอานิทานเรื่องพระนาคเสน
แก้ปัญหามิลินท์โยนกราช อันเป็นเรื่องมีมูลความจริงมาตั้งเป็นเค้า แล้วแต่ง
อธิบายพระธรรมวินัย มิลินทปัญหาคือหนังสือที่ใคร่ชื่อว่าแต่งดี ฉลาดทั้งทางวิจิตร และ
ในกระบวนวิไลสนาพระธรรมวินัยให้เข้าใจได้โดยอุปมา สำหรับฉบับที่แปลเป็นภาษาไทย
นี้ เข้าใจว่าแปลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ราวรัชกาลที่ 2 หรือ 3 เป็นฉบับหลวง มีอยู่ใน
หอพระมณเฑียรธรรม ฉบับที่พิมพ์ครั้งนี้มีประวัติของหลวงคำทรงธรรมสารผู้จัดตั้งโรงพิมพ์
บำรุงนุกุลกิจด้วย

มิลินทปัญหา หนังสือนักปราชญ์เก่า. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไท, 2470. -- 2 เล่ม ;

นิมิตบรรณสิทธิ์ สภาพศ

มิตินทบัญญัติ เป็นการนำเอานิทานเรื่องพระนาคเสนแก้ปัญหพระยามิตินท์ อันเป็นเรื่องที่มีเค้าความจริง มาแต่งอธิบายพระธรรมวินัย แบ่งเนื้อหาเป็น 6 ส่วน คือ บุพพโยคะ ว่าด้วยบุพพกรรมและประวัติของพระนาคเสนกับพระยามิตินท์ มิตินทบัญญัติ ว่าด้วยปัญหาเงื่อนเคียว เมณฑกบัญญัติ ว่าด้วยปัญหาสองเงื่อน อนุมาณบัญญัติ ว่าด้วยเรื่องทูลโดยอนุมาณ ลักษณะปัญหา ว่าด้วยลักษณะแห่งธรรมต่างๆ อุปมาภคณบัญญัติ ว่าด้วยเรื่องที่จะพึงทราบด้วยอุปมา ใน 6 ส่วนนี้ บางส่วนยกเป็นมาติกา บางส่วนรวมไว้ในมาติกาอื่น คือ ลักษณะปัญหารวมอยู่ในมิตินทบัญญัติ อนุมาณปัญหารวมอยู่ในเมณฑกบัญญัติ จึงแบ่งเป็น 4 ส่วนตามนัยหลัง เรียงตามลำดับดังนี้ บุพพโยคะเรียกว่าพาหิรภคณาหนึ่ง มิตินทปัญหาหนึ่ง เมณฑกปัญหาหนึ่ง และอุปมาภคณปัญหาหนึ่ง เรื่องเหล่านี้ให้ความรู้ทั้งทางคติโลกและคติธรรมอย่างดียิ่ง

มูลเหตุแห่งการสร้างวัดในประเทศไทย / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ(ยา)คำรงราชา
นุกาฬ. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472. -- ช, 40 หน้า ;
18 ซม.

มีควรมังกรคามแก้ว และบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพศ (มี 2 ฉบับ)

มูลเหตุแห่งการสร้างวัดในประเทศไทยนี้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพได้ทรงแสดงเป็นปาฐกถา ที่สามัคยาจารย์สมาคม เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2471 ปาฐกถานี้กล่าวถึงเรื่องของพระรัตนตรัยอันเป็นหลักของพุทธศาสนา ประวัติการสร้างพุทธเจดีย์และอนุสาวรีย์ การสืบต่อพระธรรมวินัย ประวัติพระสงฆ์และสำนักสงฆ์ในสมัยพุทธกาลและสมัยต่อมา พุทธศาสนาในเมืองไทย การสร้างวัดและลักษณะวัดในสมัยศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน สุโขทัย อโยธยาและรัตนโกสินทร์ ที่มาของชื่อวัด การบำรุงรักษาและคตินิยมการสร้างวัดในปัจจุบัน

ม.ย.โสภณนุกาฬ. -- พระนคร : โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์, 2462?. -- 11 หน้า ; 20 ซม.

วัดวรณิงเทศ พิมพ์ถวายสมเด็จพระพันวัสสาเจ้า อุทิศส่วนกุศลถวายแด่ สมเด็จพระเจ้า

พี่ยาเซอ เจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์

มีลายพระหัตถ์ สภาคดี

ยโสภิตพจนกานี้ สอนว่า มนุษย์ย่อมมีความตายเป็นที่สุด และไม่มีนิมิตใด นอกให้ทราบว่าตายเมื่อใด จึงควรตั้งอยู่ในความไม่ประมาท หมั่นทำความดีซึ่งเป็น คุณแก่ตนและผู้อื่น อันจะก่อให้เกิดยศที่สำคัญ หมายถึง ความเป็นใหญ่เหนือความชั่ว ส่วนในคอนคนเล่มเป็นการกล่าวสรรเสริญสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเซอ เจ้าฟ้ากรมหลวง สงขลานครินทร์

รตนกยกดา ธรรมสมบัติ หมวด 9 / พระอมราภิกษิต (อมโร). -- [ม.ป.ท. : 2456?]. -- ก, 110 หน้า ; 23 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาคดี

รตนกยกดา ธรรมสมบัติ หมวด 9 นี้กล่าวพรรณาถึงคุณพระรัตนตรัย เพื่อให้ปริษิตได้มีความเคารพนับถือในพระศาสดาผู้เป็นต้นเดิม ในพระธรรมอันเป็นหลัก และในพระสงฆ์ผู้นำศาสนาสืบมาอันจะทำให้ศาสนาคงอยู่ ไม่สูญหาย พร้อมด้วยประวัติ ของพระอมราภิกษิต (อมโร) เจ้าอาวาสวัดกรมนิวาส ซึ่งเป็นผู้เรียบเรียงเรื่องนี้

ราชินยานุสสาวรีย์ / คุณลิขิต. -- [ม.ป.ท.], 2462. -- 120 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์แจกในงานบำเพ็ญกุศลมีญญาสมวาร

มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม และมีพระบรมฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรม ราชินีนาถ

ราชินยานุสสาวรีย์ เป็นการรวบรวมข้อความที่ได้ตีพิมพ์ในคุณลิขิตฉบับ พิเศษ ซึ่งออกเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2462 แสดงความซาบซึ้งในสมเด็จพระศรีพัชรินทราบ รรมราชินีนาถและพระธรรมเทศนาที่พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์และพระเบ็ญญไ้ถวายเป็นแล้ว ณ พระที่นั่งคุณลักษมาปราสาท นอกจากนั้นยังมีฉันทเขมรนาวิธรรม ซึ่งคัดมาจากพระนล คำหลวง และพระฉายาลักษณ์ของพระองค์ท่านในวาระต่างๆ เช่น เมื่อทรงเล่นโครเก

ในสวนควาฉย และ เมื่อทรงเป็นผู้สำเร็จราชการ

รุจิภาสิต / พระมหาขจร. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์จินตนะปะลิน, 2471. --
36 หน้า ; 19 ซม.

แจกในการพระกรุณพระราชนาน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศราบุวิค
ทิวศ พ.ศ. 2471

สภาพดี

รุจิภาสิต เป็นหนังสือที่รวบรวมสุภาษิตสอนใจเรื่องต่างๆ ในลักษณะเดียวกับโคลงโลกนิติแต่เป็นร้อยแก้ว มีทั้งหมด 145 สุภาษิต

เรื่องนิกาย / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. -- [ม.ป.ท.] :
โรงพิมพ์สามมิตร, 2457. -- 63 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ สภาพดี

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยเรื่องนิกายเรื่องหนึ่ง กับเรื่องเถรประวัติอีกเรื่องหนึ่ง สำหรับเรื่องแรก คือเรื่องนิกายนั้น กล่าวถึงการแตกแยกออกเป็นนิกายต่างๆ ของศาสนาพุทธ ตั้งแต่สมัยเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปได้ไม่นานนักมาจนถึงเรื่องของธรรมยุติกนิกายและมหานิกายในประเทศสยาม ส่วนเรื่องเถรประวัตินั้น เป็นประวัติของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เขี้ยว) เจ้าคณะใหญ่หนกลางวัดราชาธิวาสและสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ฤทธิ์) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือวัดอรุณราชวราราม ซึ่งเป็นแบบอย่างอันดีในธรรมยุติกนิกายและมหานิกายตามลำดับ

เรื่องประติษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีป / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ(ยา)ดำรง
ราชานุภาพ. -- [ม.ป.ท.], 2459. -- 447 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์แจกในงานพระศพ พระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพรหมราย มีมโรงฮัรูกท พ.ศ.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีกรรมังกรคาบแก้วและบรรณสิทธิ์ พร้อมด้วยพระรูปของพระองค์เจ้าพรพรรณราย

หนังสือเรื่องนี้ได้รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับลังกาอันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาไว้โดยละเอียด ทั้งยังให้ความรู้ต่างๆเกี่ยวกับลังกาอีกมาก อาทิเช่น ทำนानลังกาทวีป ก่อนถือพระพุทธศาสนา ลำดับพระเจ้าแผ่นดินลังกา ทำนानพระพุทธศาสนาไปประดิษฐานในลังกา การแตกนิกาย การรวมนิกาย ความวิบัติของสมณวงษ์ในลังกา การส่งทูตมาขอคณะสงฆ์ไทยไปลังกาและการส่งคณะสงฆ์ไทยไปลังกาทั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์

พ. เรื่องประวัติศาสตร์ / พระยาประชาภิจักรจักร (แจ่ม บุนนาค). -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2461. -- 6, 90 หน้า ; 24 ซม.

รวมพิมพ์ครั้งแรกในงานปลงศพ นางทองดี วิมลศิริ บิรมเมีย พ.ศ. 2461

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณสิทธิ์และกรรมังกรคาบแก้ว

ประวัติศาสตร์นี้เล่าถึงประวัติศาสตร์ต่างๆ ตั้งแต่ก่อนพุทธศาสนา ประวัติ-พุทธศาสนา คริสต์ศาสนา ศาสนาอิสลาม การประดิษฐานพระพุทธศาสนาในประเทศ พม่า รามัญ จีน ลังกา โดยคัดมาจากที่ต่างๆ เช่น มหาภารตะ ปฐมสมโพธิกถา คัมภีร์ทวีปวงศ์พงศาวดารลังกา แขนศิลาสิมกัลยาณีที่เมืองเชียงกันเจียง ทางทิศตะวันตกของเมืองพะโค พิมพ์ครั้งแรกในวชิรญาณรายเดือน เมื่อปีจอ 2441 เรื่องราวในหนังสือเล่มนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงราชานุภาพทรงกล่าวว่ามีที่คลาดเคลื่อนหลายแห่ง โดยเฉพาะเกี่ยวกับศาสนาในมณฑลประเทศเมื่อก่อนพุทธกาล แต่ผู้แต่เลียบชีวิตก่อนจะแก้ไข ตอนต้นเล่มมีประวัติของผู้ตาย

พ. เรื่องพระเจ้าอโศก จากทากย์อังกฤษว่าด้วยนิยายสำคัญทางพุทธศาสนา / แปลโดย ส.

ทูลุซ (นามแฝง) และก. หงส์คารมย์. -- พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2470.

-- ๑, 172 หน้า ; 20 ซม.

มีเอกสารแทรก และลายพระหัตถ์

เรื่องพระเจ้าอโศกนี่ แปลจากเรื่องภาษาอังกฤษชื่อ "เลจ์เยนคัส ออฟ อินเดียน พุทธิสม" เป็นพระประวัติของพระเจ้าอโศกตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงสิ้นพระชนม์ นอกจากนั้นในอารัมภกถายังได้กล่าวถึงความเกี่ยวพันระหว่างศาสนาพุทธกับศาสนาพราหมณ์ และลักษณะของศาสนาพุทธตลอดจนคำสั่งสอนที่สำคัญของศาสนาพุทธอย่างกว้างๆ มีการเปรียบเทียบกับศาสนาหรือแนวคิดแบบตะวันตกด้วย

๓. เรื่องศีล / สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2471. -- 13 หน้า ; 20 ซม.

คณะภิกษุสามเณรวิคราชาธิวาสมีศมานันต์พิมพ์เป็นเครื่องระลึก

มีลายพระหัตถ์

ศีล คือ ศีล ได้แก่ความรักมา มรรยาท ปราศจากโทษ เนื่องจากน้ำใจคนมักมีแปรไม่แน่นอน จึงได้มีการกำหนดวางแบบแผนแห่งความประพฤติไว้ เรียกว่า ศีล เพื่อเป็นบรรทัดให้คนประพฤติความดีได้คงที่ ในเล่มนี้อธิบายถึงเรื่องของศีล 5 อันถือว่าเป็นนิตยศีลที่พุทธศาสนิกชนควรรักษา แม้ปฏิบัติไม่ได้สมบูรณ์ก็ยังได้ชื่อว่ามีความสุข ประโยชน์ให้แก่สัตว์บ้างเหล่า และไม่เป็นคนเปล่าจากคุณธรรมไปทีเดียว

๔. ลลิตวิสัยศร พระประณมสมโพธิมหายาน พระธรรมจักรพิสดาร / พระยาปริยัติธรรมธาดา. --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, พ.ศ., 2461. -- 160 หน้า ; 21 ซม.

มีลายมือของพระยาปริยัติธรรมธาดา

ลลิตวิสัยศร เป็นเรื่องของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน อันตรงกับเรื่องพระปฐมสมโพธิของเรานั้นเอง พระยาปริยัติธรรมธาดาได้แปลเรื่องนี้มาจากภาษาสันสกฤต แต่ไม่ได้แปลตลอดเรื่องคามบริวารศร เป็นแต่เก็บข้อความสังเขป ยกเว้นแต่ธรรมจักรบริวารศรซึ่งแปลเต็มตามรูปพยัญชนะ เพราะความประสงค์เดิมจะแปลแต่ธรรมจักรเท่านั้น

๗๕. โลกธรรมสูตร / สมเด็จพระสังฆราชสา. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2463. -- ค, 26 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์แจกในการปลงศพหลวงแม่เจ้าคำดี ปีวอก 2463

มีตราขอพระสมุทฺถวิธาน และบรรณลิตีธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพิศ

โลกธรรมสูตร เป็นพระธรรมเทศนาที่แสดงโดยสมเด็จพระสังฆราช ปุสสเทว ในเรื่องของโลกธรรม 8 ประการ อันได้แก่ ลภ ความเลื่อมลภ ยศ ความเลื่อมยศ สรรเสริญ ความกิตีเยน สุข และทุกข์ ซึ่งเป็นของอยู่คู่ชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงเสมอไมคงที่ ตอนต้นเล่มมีประวัติของหลวงแม่เจ้าคำดีด้วย

๗๖. โลกนิตี / กรมพระจันทบุรีนฤศคจากหนังสือลาน 3 ฉบับของพระราชสุธีวศเขตพน. -- 2464. -- 250 หน้า ; 33 ซม.

มีบรรณลิตีธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพิศ

หนังสือโลกนิตีนี้ กรมพระจันทบุรีนฤศคทรงศคและจัดห่าเป็น 2 ภาค ภาคที่ 1 ศคคาคาและคำแปลจากฉบับลาน 3 ฉบับของพระราชสุธี ภาคที่ 2 เรียงคาคานั้นขึ้นใหม่ตามอักษรานุกรมแห่งบาทศนเพื่อให้ศนง่าย และใศมีช่องว่างซึ่งใศลงนิตีใศือว่าเป็นที่มาของคาคาเหล่านั้น หรือที่ควรนำมาเทียบวามีความคิคใกล้เคียงกันหรือศางกันไป รวม 160 คาคา คาคาเหล่านี้จะพิมพ์ด้วยสีแดง และมีคำแปลจิมพ์ด้วยสีน้ำเงินสลับกันไป ห่ายเล่มมีลัศทานุกรมของศิมภีร์โลกนิตี เลือศศคศพิศที่ใศภาษาษาที่ หรือมีรูปเป็นษาที่ ที่ไม่มีในศิลเคอร์ศหรือมีคำแปลศางจากที่อื่น

๗๗. โลกนวิศธรรม ยศศค่าศอน / พระราชกระวี สิริจันโท(จันท์) วัศกรมนิวาศรหาววิหาร. -- พิมพ์กรวแรก 2,000 ฉบับ. -- [กรุงเทพา] : โรงพิมพ์อำรุงนุกุลกิจ, 2456. -- 4, 38 หน้า ; 23 ซม.

คุณหญิงนิมเป็นผู้วิจาศกรพิศศ้าง เมื่อปี 2456 ในงานห่าบุญศศพระษาไกรเพ็ศร์(ฉน)

1.ศ. 2456

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณสิทธิ์

โลกานวัชรธรรม ยอดคำสอนนี้ บรรยายถึงการประหลาด ปฏิบัติหน้าที่ใน
ฐานะต่างๆของคนที่ถูกต้องตามคลองธรรมไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ของสามีภรรยา บุคร
ธิดา ครูอาจารย์ พระราชาหรืออำมาตย์ข้าราชการ โดยได้บรรยายถึงหน้าที่เหล่านี้
นี้ไว้ชัดเจน แสดงให้เห็นว่า การกระทำหน้าที่ในฐานะต่างๆของคนที่ถูกตั้งนั้น จะเป็น
หนทางให้ คนสามารถเป็นที่พึ่งแก่คนไ้ตามที่กล่าวไว้ในพุทธสุภาษิต มีประวัติของพระยา
ไตรเพทครั้งแรกสงครามา อยู่ในตอนต้นของเล่มด้วย

พ.ว.วรรณาทุทธสมัย / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. -- [ม.ป.ท.,
245-]. -- 2 เล่ม ; 23 ซม. -- (ธรรมสมบัติ หมวด 4)

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณสิทธิ์ และเขียนเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

วรรณาทุทธสมัย เป็นการอธิบายความในพระสูตร โดยตั้งเป็นปุจฉาวิสัชนา
มีทั้งบทพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และบทประพันธ์
ของพระเถระท่านอื่นตลอดจนนักเรียนด้วย เติมลงพิมพ์ในธรรมจักร และได้นำมารวม
รวมพิมพ์ใหม่ในครั้งนี้ มีทั้งหมด 6 ปริจเฉท ได้แก่ :-

- ปริจเฉทที่ 1 วรรณากาถามสูตร.- ปริจเฉทที่ 2 วรรณापยัคฆ
- บัตถสูตร.- ปริจเฉทที่ 3 วรรณาจตุกยสูตร.- ปริจเฉทที่ 4
- วรรณาจุฬัจจกสูตร.- ปริจเฉทที่ 5 วรรณานิตปฏิบัติสูตร.-
- ปริจเฉทที่ 6 วรรณาเสวตีทพาเสวตีทสูตร.

พ.ว.ธรรมสมาทานกถา เทศนาพิเศษ / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส.--

[ม.ป.ท.], 2463. -- 41 หน้า ; 18 ซม.

เป็นหนังสือที่ประทานแจกให้แก่ผู้มาเรียนในวันสงกรานต์

มีบรรณสิทธิ์ เขียนเล่มสวยงาม และมีพระรูปของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
วชิรญาณวโรรส

เทศนาพิเศษเรื่องนี้ กล่าวถึงพระราชจรรยาและพระคุณสมมติแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยฐานที่ทรงเป็นกัลยาณชน บัณฑิต กุลเชฐ และพระเจ้าแผ่นดิน

๒. วิเทศาคกว่าควยราชธรรม 38 คาถา. -- พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2470. --

(2), 38 หน้า ; 19 ซม.

สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข โปรศรีให้พิมพ์ เมื่อปีเถาะ พ.ศ. 2470

มีกราบทูลพระสมุทวารวิภูพาน บรรณสิทธิ์ และลาบพระหัตถ์

หนังสือเรื่องนี้ ค้นฉบับเป็นสมุดคำเขียนเส้นทรคาจากเมืองนครศรีธรรมราช เป็นลายมืออาลักษณ์สมัยรัชกาลที่ 4 สังเกตได้ว่าเป็นฉบับหลวง ว่าควยราชธรรมต่างๆ อ่างไว้ในนิทานว่ามี 38 คาถา แต่ค้นฉบับที่ได้มาไม่ครบ นับได้เพียง 22 คาถาเท่านั้น เนื้อเรื่องคำเป็นไปเป็นพยานองชาดก แต่ไม่บอกชื่ออะไร ทรวจสอบในนิบาตก็ไม่พบ จึงเข้าใจว่ามีผู้รวบรวมข้อความว่าควยราชธรรมมาแต่งขึ้นใหม่ และให้ชื่อว่าเป็นชาดก

๓. วิปลาสกถา / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. -- [ม.ป.ท.],

2462. -- 57 หน้า ; 25 ซม.

พิมพ์ในการศพ คุณหญิงจันทร์ พิพิธโกศยศวรรมย์ พ.ศ. 2462

มีบรรณสิทธิ์

วิปลาสกถานี้ เดิมสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแต่งถวายพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรเสถรรฐสุภา แต่ได้ทรงพระอนุญาตให้นำมาพิมพ์ในการศพครั้งนี้ เนื้อหาของเรื่องพรรณนาถึงวิปลาส คือ ความเข้าใจผิด 4 ประการ ได้แก่ วิปลาสด้วยอำนาจความสำคัญคิดเห็นในของที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง ในของที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข ในของที่ไม่ใช่ตนว่าเป็นตน ในของที่ไม่งามว่างาม ความวิปลาสเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้ประทุกติผิด พระพุทธองค์จึงได้ประทานพระธรรมเทศนาสั่งสอนให้ถอน

วิปลาออกไป ดังปรากฏในหนังสือเล่มนี้ด้วย

๒๔. วิสุทธิมคคณัติ. -- 1 เล่ม ; 33 ซม.

เป็นต้นฉบับตัวเขียนด้วยกีนสอ มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์

วิสุทธิมคคณัตินี้หลวงพิริยธรรมการ (แสง สาลิตุล เบริยณ) ได้คัดจากฉบับลานของหอพระสมุดสำหรับพระนคร ซึ่งไ้มาแต่วัดโมลีโลก โดยมิไ้ชำระหรือแก้ไข เสร็จเมื่อเดือนมกราคม 2465 ถวายกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในค่าน่ากล่าววาคัดหนังสือฉบับนี้ถือเอาฉบับอักษรสีหะเป็นหลัก ประกอบด้วยอักษรขอมที่มีอยู่ในหอสมุด และผู้คัดเห็นว่ามีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนมาก ถือเอาเป็นยุติไม่ได้แทบทั้งหมด เป็นภาษาบาลีทั้งเล่ม

๒๕. วิสุทธิมคคณัติ / หลวงพิริยธรรมการ คัดจากฉบับลานของหอพระสมุดสำหรับพระนคร. -- 2465. -- 107 หน้า ; 28 ซม.

เป็นฉบับตัวพิมพ์ดีด มีลายพระหัตถ์ที่ทรงบันทึกความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ และมีบรรณสิทธิ์

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๒๖. วิสุทธิมคคณัติ นาม ปกรณวิเสสสน / เขมจาริกุเตเรน ชมมติล เกน มหาธาตุวิหารวาสิณา โสริโค. -- พระนคร : [ม.ป.ท.], 2465. -- 3 เล่ม ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณสิทธิ์ เบื้องเล่มประณีต สวยงาม สภาคดี (มีเล่มละ 2 ฉบับ)

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๒๗. คัมภีร์เกราะเหล็ก เล่ม 1 / ก. หงส์คารมภ์ รวบรวม. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไท, 2468. -- (2), 324 หน้า ; 25 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ สภาคดี

ศัพท์สงเคราะห์ เล่ม 1 นี้แบ่งออกเป็น 3 หมวด หมวดแรกคือหมวดพุทธ
ว่าด้วยพุทธประวัติเท่าที่ปรากฏในพุทธวงศ์ และพระนามของพระองค์ที่ใช้เรียกเป็น
ไวพจน์ซึ่งกันและกัน หมวดที่สองคือหมวดกรรม ว่าด้วยชื่อคัมภีร์ต่างๆพร้อมอธิบาย มี
ทั้งพระวินัย พระสุตตร พระอภิธรรม และพระสัททวิเสส ผู้ที่ต้องการทราบคัมภีร์พร้อม
อธิบายจะค้นได้สะดวก เวียงตามชื่อที่บัญญัติเป็นภาษามคธพากย์ บอกรถึงเหตุที่ทรง
บัญญัติด้วย เป็นการรวบรวมพุทธบัญญัติตามลำดับอักษร หมวดที่สามคือหมวดสงฆ์ ว่าด้วย
ประวัติพุทธสาวกที่สำคัญๆ

๗๖. พุทธมปกาสิณี นาม ปภิสุมภิตามคคฤรกตา มหาวคเค ญาวยณณา / สุนนาคฤเถเรน
เหวสุตตินา โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, 2465. -- 479 หน้า ;
17 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตี พระรูปของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ และเขียน
เล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๗๗. พุทธมปชโรติกานาม ขุททกนิกายฎกเถรา นิตเทสวณณา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
พาณิชย์กุล, 2464. -- 2 เล่ม ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตีและมีลายพระหัตถ์ เขียนเล่มประณีตสวยงาม (มี 2 ฉบับ)

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๗๘. สมถัมภ์ภูฐาน / พระธรรมไตรโลกาจารย์. -- [ม.ป.ท., 2449?]. -- 97 หน้า ;
22 ซม. -- (ธรรมสมบัติ)

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตี เขียนเล่ม
ประณีตสวยงาม สภาพดี

หนังสือเล่มนี้ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน ตอนแรกเป็น สมถกัมมัฏฐาน โดย พระธรรมโกศโลกาจารย์ (เดช ฐานจาโร) ตอนที่สองเป็น วิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยสมเด็จพระวันรัต (ทัม พุทธสิริ) กัมมัฏฐานทั้งสองประเภทนี้เป็นหลักธรรมทางภาวนาสอนให้เข้าใจถึงหลักธรรมและวิธีภาวนาต่างๆ ซึ่งมีด้วยกันหลายวิธี

๗. สมถปาสาทิกาย นาม วินยฎกถาย / วัชรญาณ มหาสมเณ โสธิตา. -- [กรุงเทพฯ]
: โรงพิมพ์ไท, 2463-70. -- 3 เล่ม ; 25 ซม. (มีเล่มละ 2 ฉบับ)

มีบรรณลิตี พระรูปสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เย็บเล่มประณีตสวยงาม (ชุดที่ 1) และมีลายพระหัตถ์ในเล่ม 3 (ชุดที่ 2)

สมถปาสาทิกาย นาม วินยฎกถายนี้มี 3 เล่ม

เล่ม 1 เป็น ปฐโม ภาโค มหาวิงกุจฉญาณ

เล่ม 2 เป็น ทุติโย ภาโค มหาวิงกุจฉญาณ

เล่ม 3 เป็น ศตติย ภาโค มหาวิงกุจฉญาณ และ จุลลวคคญาณ เจว
ปวิวารญาณ

เป็นภาษามาลีตลอดทั้งสามเล่ม

๘. สมถปาสาทิกาย นาม วินยฎกถาย อคฺคโยชฌาย ทุติโย ภาโค / ม. อายสมฺมา
อสิตฺถาเณ เทวีสรินทาวาสวดีนา โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ,
2471. -- ๑, 755 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตีและมีลายพระหัตถ์ สภาหิตี

เป็นภาษามาลีตลอดเล่ม

๙. สมถวิโทนี นาม อภิธมมฎกถา วิงกุจฉญาณ / ญาณโทยคุเถเรน ราชเวทีนา สเถสา-
กาวาดีนา โสธิตา. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์พาณิชย์คุณบล, 2465. -- 702
หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิขิต ลายพระหัตถ์ พระฉายาลักษณ์ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ และเขียนเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษามาลีตลอดเล่ม

๗. สังคีตึกถา จำนวนเก้า / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงชำระ
ซ้ำ. -- [ม.ป.ท.], 2449. -- ๗, 186 หน้า ; 23 ซม. -- (ธรรมสมบัติ
หมวด 2)

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิขิต เขียนเล่ม
ประณีตสวยงาม สภาพดี

สังคีตึกถานี้ แสดงเรื่องพระสงฆ์สาวกทำสังคายนา คือ เรียบเรียงศาสน
ธรรมคำสอนของพระศาสดาไว้เป็นแบบแผน หลังจากที่พระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน
ไปแล้ว โดยกล่าวถึงตั้งแต่ประณตสังคายนา มาจนถึงการทำสังคายนาครั้งที่ 5 3 ครั้ง
แรกทำในชมพูทวีป เมื่อเวลาที่พระธรรมวินัยยังไม่แผ่มาถึงนานาประเทศ ส่วนครั้งที่ 4
และ 5 ทำในลังกา นอกจากนั้นยังอธิบายถึงการมีเทศนาเรื่องสังคายนา หรือที่เรียก
ว่า "มีแจง" ซึ่งเป็นบุญที่นิยมกันมากอีกด้วย

๘. สังคีตยวงค์ หงสาวดารเรื่องสังคายนาพระธรรมวินัย / สมเด็จพระวันรัต แปลเป็นภาษา
ไทยโดย พระยาปริยัติธรรมธาดา. -- ทรนคร : โรงพิมพ์ไท, 2466. -- 21,
574 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์พระราชทานในงานพระศพพระเจ้าอนงยาเชอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชร-
บูรณ์อินทราชัย พระเมรุทองสนามหลวง พ.ศ. 2466

มีบรรณลิขิต ทรานอพระสมุควชิรญาณ เขียนเล่มประณีต สวยงาม มีพระรูปพระเจ้าอนงยา-
เชอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย สภาพดี

สังคีตยวงค์ หงสาวดารเรื่องสังคายนาพระธรรมวินัยนี้ แบ่งเนื้อหาเป็น 9

ปริจเฉท คือ :-

ปริตเจต 1 ว่าด้วยสังคายนาในชมพูทวีป 3 ครั้ง.- ปริตเจต 2 ว่าด้วย
สังคายนาในลังกาทวีป 4 ครั้ง.- ปริตเจต 3 สังคายนาที่ปราสาทว่าด้วย
ประติษฐานพระพุทธรูปในลังกาทวีป.- ปริตเจต 4 ว่าด้วยพุทธหินค-
ชาคุไปประติษฐานในประเทศต่างๆ.- ปริตเจต 5 ว่าด้วยพระราชา 500
องค์.- ปริตเจต 6 ว่าด้วยราชวงศ์ในชมพูทวีปแลลาววงศ์.- ปริตเจต 7
ว่าด้วยทศราชวงศ์กรุงศรีอยุธยา.- ปริตเจต 8 ว่าด้วยสร้างกรุงรัตน-
โกสินทร์.- ปริตเจต 9 ว่าด้วยมอแกนีสงส์แลความปรารถนา มีพระ
ประวัติของสมเด็จพระเจ้านั่งยาเฮอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุน
เล็ชรบูรณอินทราชัย

๑๑๐. สังยุตตนิกายสคคาถวรรค ทเวทาสังยุตต์. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, ร.ศ. 130
(พ.ศ. 2454). -- 189 หน้า ; 23 ซม.

พระพิมพ์ธรรม ม,ว, เจริญ วัชรเมธีโฆสิตาราม สร้างในการศตวรรษ 600 ฉบับ
เมื่อรัตนโกสินทร์ศก 130

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

หนังสือเล่มนี้เป็นพระสูตรในสังยุตตนิกายสคคาถวรรค เฉพาะทเวทาสังยุตต์
81 สูตร รวบรวมปัญหาธรรมต่างๆ ซึ่งทเวทาทูลถามต่อพระพุทธเจ้า และพระพุทธองค์
ได้ประทานพระอธิบายจนเข้าใจ

๑๑๑. สังฆัมมปิปปโซติกกา อังกุฎถา มหานิทเทส. -- 2463. -- 3 เล่ม ; 35 ซม.

ตัวพิมพ์ดีด มีลายพระหัตถ์ สภาหัตถ์

(มี 3 ฉบับ)

หนังสือสังฆัมมปิปปโซติกกา อังกุฎถา มหานิทเทสนี้ พระเจ้าพี่ยาเฮอ กรม-
พระจันทบุรีนฤนาถ ทรงคัดจากฉบับลานซื่อ รองทรง ลงเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยมท้าววงศ์
ราฎฐาภิ และหลวงชนรตน์ มาเรียบเรียง 7 ประโยค เป็นผู้สอมาทาน

เล่มที่ 1 ขึ้นต้น บุกที่ 1 ถึง 6

เล่มที่ 2 ขึ้นต้น บุกที่ 7 ถึง 13

เล่มที่ 3 บันปลาย ๒๒ที่ 1 ถึง 20

ในการคิดหนังสือนี้ ได้คัดตัวศัพท์ตามฉบับรองทรงไว้ทางขวามือ ส่วนทางซ้ายมือนี้ได้ลงฉบับวัดหนังสือเปรียบเทียบไว้เฉพาะตอนที่คลาดเคลื่อนกัน เนื้อหาเป็นภาษาบาลีทั้งหมด มีลายพระหัตถ์ที่ทรงบันทึกข้อความที่ทรงค้นได้จากที่อื่นๆด้วย

๓. สันติวิหารธรรม / เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- 40 หน้า ; 18 ซม.

นายแมนพุ่ม เป็ยวกุล พิมพ์แจกในงานปลงศพ นายแมนเที่ยงน เป็ยวกุล 5 พฤศจิกายน 2470

สภาพิ

สันติวิหารธรรมนี้ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้แต่งขึ้นอธิบายถึงเรื่องของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ โดยกล่าวถึงอารัมภคาถาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า บุคคลผู้ใดจะนับถือพระพุทธศาสนา ต้องศึกษาในรู้จักพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ให้ชัดเจนก่อนจึงนับถือ ถ้าไม่ตรึกตรองให้รู้แล้ว ก็เชื่อว่านับถือตามบิดามารดาเท่านั้น นอกจากนั้นยังอธิบาย และตีความเกี่ยวกับหลักพระธรรมที่สำคัญในพุทธศาสนาบางประการด้วย

๔. ชาวมณฑลแปล / พระอริยมุนี (แจ่ม). -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์กิตติสารบรรณกิจ, 2461. -- 154 หน้า ; 25 ซม.

พิมพ์แจกในการศพ หลวงชำนาญบรรณาคม (มา) จารุรัตน์ ในวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2461 ที่ริมสุวรรณหรรพต วัดสระเกษ

ไม่วรรณคดีและลายพระหัตถ์

บทสวดมนต์ที่รวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ เป็นบทสวดมนต์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปทั้งในวัดและในบ้าน ทั้งในการมงคลและอวมงคล ในการแปลได้จัดคำสวดภาษา

บาลีไว้ทางซ้าย คำแปลไว้ทางขวา ทำให้สะดวกในการดู ประกอบด้วยบทสวดมนต์
เจ็ดตำนาน ปกิณณกคคาถาท้ายเจ็ดตำนานและปกิณณกคคาถา

พ. สวดมนต์แปล ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ. -- [ม.ป.ท.] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ.
128 (พ.ศ. 2452). -- จ, 339 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์

สวดมนต์แปลนี้ มีด้วยกันทั้งหมด 89 บท มีทั้งบทที่รู้จักกันดีโดยทั่วไป เช่น
ขุนนวมเทวคา มงคลสูตร อารามาศิล อารามธรรม และบทสวดอื่นๆ แบ่งออกเป็น
ทวารสปริตร สัตตปริตร ปฐมภาวนาร ทุติยภาวนาร ตติยภาวนาร จตุตถภาวนาร ปกิณณ-
คคาถาและอภิธรรมย่อ 7 พระคัมภีร์

พ. สวดมนต์พระราชนิพนธ์ / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] :

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2467. -- 77 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสมรรัตนสิริเชษฐ โปรกให้พิมพ์ เมื่อปีชวศ พ.ศ. 2467

นิกราทหอพระสมุดวชิรญาณ ลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สถาปัตยกรรม

รวบรวมคำสวดมนต์ต่างๆ ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บางบทแปลโดย พระสาสนโสภณ วัดเทพศิรินทราวาส บางบทแปล

ในหอพระสมุดฯ คำสวดมนต์พระราชนิพนธ์ที่นำมาพิมพ์ในเล่มนี้ประกอบด้วย

นโมการฎฐกะ.- ศิรตนปณามคคาถา.- ท้าววัตรเช้า.- ท้าววัตรเย็น.-

โมกขุपायคคาถา.- โอวาทปาฏิโมกขชาติปาฐ.- รตนตฤตยปภาวาวินยา

จนคคาถา.- เทวตาปคฤติตานคคาถา.- สสุตฺตปคฤติตานคคาถา.

พ. สวดมนต์แปล นาม วินยฎีกา สมณฑปาสาทิกาวตตนา. -- พระนคร : โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ,
2473. -- 2 เล่ม ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก เย็บเล่มสวยงาม มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ สถาปัตยกรรม

เป็นภาษามาลีลอคกลม

๖๐๒. สารตลปภาสิตินยา นาม สันตคณิกายภูฏกถาย. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์มหามกุฏราช-
วิทยาลัย, 2463 . -- 3 เล่ม ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณสิทธิ์และเย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาทศ

เป็นภาษามาลีลอคกลม

๖๐๓. สารสังคโ. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์พิศาลบรรณิณี, 2456. -- 163 หน้า ;
25 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์และด้วยพระ
หัตถ์ เย็บเล่มประณีตสวยงาม

ลอกคัดจัดพิมพ์ขึ้นตามฉบับโบราณ สอบทานถูกต้องแล้ว
เป็นภาษามาลีลอคกลม

๖๐๔. สารัตถสมุจจัย อรรถกถาภาขาวาร แก้วกรณียเมตตสูตร เปนบทที่ 9. -- [กรุงเทพฯ] :
โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2455. -- 91 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์แจกในงานพระศพ พระเจ้าราชวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าสุภาวรัตน์ เมื่อพุทธศาสน
กาลล่วงแล้ว 2455 พรรษา

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์

กรณียเมตตสูตร เป็นรัตนสูตรอันหนึ่ง สามารถระงับอุบัติวินทรายทั้งหลาย
ดังเช่น อุบัติวินทรายอันเกิดต่อมนุษย์เป็นต้น โดยแต่ประโยชน์ไปในสรรพสัตว์ทั้งปวง
ทั้งนี้ไ้บรรยายถึง เหตุที่พระพุทธรเจ้าทรงแสดงกรณียเมตตสูตร และรายละเอียดแห่งพระ
สูตรนี้ ต่อจากนั้นเป็น กรณียเมตตสูตรที่ปาโร และ กรณียเมตตสูตรที่ฉันทนา ภาษามาลี

๑. สารัตถสมุจจัย อรรถดถาภาววารแกมพที 13 14 15 16. -- [ม.ป.ท.], 2457. -- 140 หน้า ; 23 ซม.

พระยาราชบุณย (อวย เปาโรหิตย์) สร้าง 500 ฃมบในนามของท่าน "ทูน" เมื่อพระพุทศศนกาล 2457

พิมพ์ในชวง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และมีใบแทรก พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ดีด

สารัตถสมุจจัยนี้ หอพระสมุควชิรญาณเข้าใจว่า ได้แปลเป็นไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นหนังสือแปลรอย 50 ฃกครั้ง จำนวน 22 บท แต่เลือกมาพิมพ์ในเล่มนี้ เฉพาะบทที่ 13 ถึงบทที่ 16 ซึ่งเป็นการวิสนหาเรื่อง โมรปริต จันทปริต สุริยปริต และชชคคสุทร ไวหารคคตลอดเรื่อง ผู้ที่ได้อ่านหนังสือนี้จะสามารถเข้าใจเนื้อเรื่องของพระปริตได้

๒. สารัตถสมุจจัย อรรถดถาภาววาร ทุกิยภาววาร. -- [ม.ป.ท.], 2457. -- 129 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์แจกในการศพ พระสุเมฆาจารย์ ศรี วัชชนะสังกรรม พระพุทศกักราช 2457

พิมพ์ในชวง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณคดี

สารัตถสมุจจัยนี้ เป็นอรรถดถาแกสวคมนคภาววาร เฉพาะในเล่มนี้เป็นเรื่องแกควยพระสุทรโพชฃงค์ 3 สุตค คือ มหากัถสพโพชฃคคสุทร มหาโมคคัลลนโพชฃคคสุทร มหาจุนทโพชฃคคสุทร ที่นับเป็นทุกิยภาววาร หรือเรียกงายงว่า สามภานันคือ สามสุทร พระสุทรโพชฃงค์ทั้ง 3 นี้ ในทองเรื่องเล่างว่าเป็นพิชสำหรับรักษาไซควย

๓. สารัตถสมุจจัย อักถดถาภาววาร. -- [ม.ป.ท.], 2455. -- 135 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพ เจ้าจอมมารคานาแฃม เมื่อพระพุทศศนกาลล่วงแฉว 2455 พรรษา

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และลายพระ-
หัตถ์ สภาทึ

สารัตถ์สมุดจชัย อัครถกถาภาววารนี้ เป็นแก๊วรัตนสูตร บทที่ 8 ซึ่งพระพุทธร
เจ้าทรงกล่าวที่เมืองไพศาลี เมื่อเมืองนั้นบังเกิดข้าวยากหมากแพง เพื่อบำบัดความ
ทุกข์ยากทั้งหลาย จบแล้วเป็นสารัตถ์สมุดจชัยจตุภาววารฎีกา รัตนสุกัศวังณา ภาษาบาลี

๑๐. สารัตถ์สมุดจชัย อัครถกถาภาววาร แก๊วพนมัสสการ แลสรณคมน เปนบทที่ 1. -- [กรุงเทพฯ]
: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ. 125 (พ.ศ. 2449). -- 74 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์

สารัตถ์สมุดจชัยนี้ เป็นอรรถถกอธิบายความสวดมนต์ภาววาร ซึ่งแบ่งเป็น 4
ภาววารก็มีแก๊วนี้มีจกักกัปวัตตรัตนสูตร มหาสมัยสูตร และมหาสติปฎิฐานสูตรเพิ่มเติม ที่
นำมาพิมพ์เป็นบทที่ 1 ใน 22 บท โดยเป็นแก๊วทศานมัสสการและสรณคมน ภายใน
เล่มมีรายการบอกให้ทราบด้วยว่าบทใดมีผู้พิมพ์ไปแล้ว ใครเป็นผู้พิมพ์ และพิมพ์เมื่อใด

๑๑. สุวรรณคิวยุทธมหายานสูตร บวรรัตนแห่ง สมเด็จพระพุฒอศุขเจ้า / พระยาปริยัติธรรมธาดา
แปลร้อยแก้ว. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์พิศาลบรรณกิจ, 2463. -- 128 หน้า ;
23 ซม.

พิมพ์เป็นที่รฤกในการทำบุญฉลองอายุ 60 พระชันษา ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น
วิจิตรวงษ์ปรีชา

มีลายพระหัตถ์ และมีลายมือของพระยาปริยัติธรรมธาดา

สุวรรณคิวยุทธมหายานสูตรนี้ เป็นคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่สำคัญคัมภีร์
หนึ่ง พระยาปริยัติธรรมธาดาได้แปลเป็นร้อยแก้วจากภาษาสันสกฤต กล่าวถึงเรื่องต่างๆ
ที่พระอานันทมหุตถามต่อพระพุทธเจ้า ตั้งแต่เรื่องพระพุทธเจ้าในอดีต เรื่องพระโพธิสัตว์
และอื่นๆอีกมาก

๓. สุขุมสุขภามิต / พระมหาจิต. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์ดวงจันทร์, 2470. -- 49 หน้า ; 17 ซม.

มีลายพระหัตถ์

สุขุมสุขภามิต เป็นหนังสือที่รวบรวมภามิตต่างๆ ที่ว่าด้วยความสุข ส่วนใหญ่ได้มาจากพระธรรมบท และมีจากที่อื่นๆบ้าง เช่น อรรถกถาแห่งปฏิสัมพันธ์มรรค และวิสุทธิมรรค เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมี "โคลงว่าด้วยความสุข" พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ โคลงซึ่งสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้าสุทมาลมารศรี พระอรรคราชเทวี ทรงนิพนธ์ รวมอยู่ด้วย

๔. ศุภกัณโฑก ขุททกนิกาย อัญญาวัคคิก. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไท, 2469. -- 285 หน้า ; 25 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ สภาคดี

ศุภกัณโฑก ขุททกนิกาย อัญญาวัคคิก เป็นพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่กล่าวถึงสูตรต่างๆดังต่อไปนี้ :-

- กามสูตร.- กุหัญจกสูตร.- พุณฺณัญจกสูตร.- สุกหัญจกสูตร.-
- สุทธัญจกสูตร.- ปรมัญจกสูตร.- ชราสูตร.- ทิสสเมตตเตยขสูตร.-
- ปฐุรสูตร.- มาคันทียสูตร.- ปุราเภทสูตร.- กลดหิวาฬสูตร.-
- จูเวียฬสูตร.- มหาเวียฬสูตร.- ทูวญจกสูตร.- อิตกนัตถสูตร.-
- สารีปุตตสูตร

สมณภาสิต. -- [ม.ป.ท.], ร,ศ, 13 (พ.ศ. 2455). -- 87 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์เพื่อเป็นที่ระลึกในการศพ จัมฉิม เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม ร,ศ, 131

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย

สุนทรภาคีนี้ เป็นนิทานสอนพระพุทธศาสนา โดยสมมติให้แม่สอนลูกในเรื่องของรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ขรรษาคู สติปัญญา 4 และอ้างคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องเหล่านี้

4. สุภาสิตบรรยายภาค 3 / พระสาสนโสภณ. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2471.

-- 54 หน้า ; 18 ซม.

มีบรรณลิตี เบ็บเล่มสวยงาม

สุภาสิตบรรยายภาค 3 นี้ ได้รวบรวมเรียงความแก่กระตุ้กรรมตามหัวข้อในหนังสือพุทธศาสนสุภาสิต ซึ่งภิกษุสามเณรวัดเทพศิรินทราวาสแต่ง และได้รับคำชมเชยจากกรรมการผู้ตรวจว่าแต่งดีเป็นที่ 1 ในการสอบไล่ในสนาม ดังกล่าว มีทั้งหมด 7 เรื่อง คือ :-

สติ จำปรารถนาในที่ ทั้งปวง.- ความพร้อมเพรียง ของชนทั้งปวง
ผู้เป็นบุญยังความสำเร็จ.- คนหมั่นยอมทาสรับใช้.- ใน
กาลไหนๆ เหวในโลกนี้ ย่อมไม่รังับเพราะเวรเลย.- จิตต์ที่ปกครอง
ไว้อย่อมนำสุขมาให้.- ความอดทนนำมาซึ่งประโยชน์สุข.- สุขยิ่ง
กว่าสงบไม่มี.

๗. ขุนคลังลาสิขยา นาม ที่ฉนิกายฎรฎถาย / เขมจาริตุเถเรน เทวโมลินา โสธิตา. --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไท, 2462. -- 3 เล่ม ; 27 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณลิตี เล่ม 1 มีพระรูปของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
วชิรญาณวโรรส 2429 เบ็บเล่มประณีตสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม

๘. ขุนคลังลาสิขยา นาม ที่ฉนิกายฎรฎถาย ทุติโย ภาค มหาคค วณณนา / เขมจาริตุ

เถเรน เทวโมลินา โสธิตา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2462. -- จ,

550 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีบรรณสิทธิ์

เป็นภาษามาลีคลอกเล่ม

สุวัณสามชาคก เรื่องที่ 3 ในทศชาติ. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ.
123 (พ.ศ. 2448). -- 100 หน้า ; 23 ซม.

พระเจ้าอุททยาเชอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาศิ พิมพ์ให้แก่หอพุทธศาสนสังคหะ

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

สุวัณสามชาคก เป็นชาคกเรื่องที่ 3 ในทศชาติ เมื่อพระพุทธเจ้าเสวย
พระชาติเป็นสุวัณสาม ซึ่งมีความกตัญญู เสียงูญิกามารดาให้ได้รับความสุขสบาย อัน
เป็นบุญกุศลที่ช่วยรักษาคณให้พบกับอันตรายต่างๆ

โสติดึกดา / พระธรรมไตรโลกาจารย์ (วัดมหาธาตุ). -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณ
พิพรรฒนาการ, 2465. -- 23 หน้า ; 18 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ สถาปติ

โสติดึกดา เป็นพระธรรมเทศนาในการทำบุญ 100 วันสมมหาเสวกโท
พระยาเพชรพิไชย (เจิม อมาตยกุล) เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2465 เนื้อ
หาของพระธรรมเทศนากล่าวถึงความสวัสดิ์หรือความสุขความเจริญว่าเป็นผลสำเร็จ
มาจากปัญญาคือรู้โลกและธรรม นอกจากนั้นยังต้องมีความเพียรพยายามในการทำ
กิจ กล่าวหาญ ออกทน ในการทำสิ่งใดๆ ต้องมีสติกำกับให้จิตสงบ ทั้งนี้จึงต้อง
สำรวมอินทรีย์ ได้แก่ ตา หู ปาก จมูก ลิ้น กาย ใจ คิดและทำแต่สิ่งที่ดี ยิ่งละชั่ว
ได้มากเพียงไรก็จะได้รับความโปร่งใจเพียงนั้น ตอนท้ายเป็นสัเวคคาถา และคำ
แปล มีประวัติสั้นๆของท่านผู้ตายอยู่ตอนต้นเล่มด้วย

โสฬสปัญญา / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และ สมเด็จพระสังฆ-
ราช วัชรราชประคิมขุ. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒนาการ, 2468. --

266 หน้า ; 25 ซม.

มีบรรณสิทธิ์และชายพระหัตถ์ สภาพิทักษ์

เรื่องโสฬสปัญหา มีในคัมภีร์สุทธกนิกาย แฉกสุดตันปิฎก ว่าด้วยพระ
พุทธเจ้าทรงแก้ปัญหของพราหมณ์ 16 คน ตามเรื่องเล่าว่าท้าววิพราหมณ์เป็น
อาจารย์ประพฤติพรตตามลัทธิพราหมณ์ที่ฝั่งแม่น้ำโคธาวารี ได้ยินว่าพระพุทธเจ้า
เป็นพระอรหันต์ ก็ใคร่จะสืบสวนให้รู้แน่ จึงผูกเป็นปัญหาสิบหกพวก ให้พราหมณ์ 16
คนไปขูดถาม

หนังสือเทศน์จาตุรงคสันนิบาต / พระธรรมปาโมกข์ (แจ่ม) เรียบเรียง. -- [พระนคร]

: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468. -- ก, 63 หน้า ; 25 ซม.

อำมาตย์เอก พระยาราชายสาชก พิมพ์ในวารปดงศพอ คุณหญิงราชายสาชก (ถนอม
อัศวนันท์) ผู้กรรขยา เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2468

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาสมบูรณ

ธรรมเทศนาเรื่องจาตุรงคสันนิบาตนี้ คือคาถาโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งใช้
สำหรับเทศน์ในพิธีมาฆะบูชา ส่วนวนที่นำมาพิมพ์เป็นของพระธรรมปาโมกข์ (แจ่ม)
วัดกุฎกัมภีร์ เนื้อหาของพระคาถาเป็นศาสนธรรมทางปฏิบัติทั่วไปแก่พุทธศาสนิก-
บริษัททุกหมู่เหล่ามีใจความตามพระคาถาโดยสรุปว่า

ความอกคือความทนเป็นตปะธรรมอันยิ่ง

พระนิพพานเป็นธรรมอันยิ่ง

ผู้กระทำความร้ายผู้อื่น เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่า เป็นบรรพชิต และสมณะ

ไม่กระทำบาปทั้งสิ้น

ยังกุศลให้ถึงพร้อม

ทำจิตต์ของคนให้สงบใส

ไม่กล่าวร้าย ไม่กระทำความร้าย

สำรวมในพระปาติโมกข์

รูปร่างในภักดาหาร

ที่นอนที่นั่งอันสงม

ประกอบในอธิจิตต์

นอกจากนั้นในตอนต้นเล่มยังมีประวัติของท่านผู้ตายด้วย

หนังสือเทศน์ ปฐมสมโพธิ / สมเด็จพระสังฆราช ปุสสเทวะ วัชรราชประภินธุ. -- [พระนคร]

: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468. -- ข, 128 หน้า ; 23 ซม.

อำมาตย์เอก พระยาราชายสาธก กับบรรดาน้องชายพร้อมใจกันพิมพ์ในจารปลงศก
นางอภัยภานี (สุน อิศวนนท์) ผู้มารดา เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2468

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาหัด

หนังสือเทศน์ปฐมสมโพธิ เป็นเรื่องพระประวัติของพระพุทธเจ้า ที่นำมา
พิมพ์ในเล่มนี้ มี 4 กัณฑ์ สมเด็จพระสังฆราช ได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่
4 เนื้อหาของเรื่องเริ่มตั้งแต่ก่อนเสด็จออกบรรพชาจนถึงปริณิพพาน และมีการเขียน
พระปริยัติธรรมเมื่อพระพุทธศาสนาล่วงแล้วได้ 450 ปี ในเล่มมีประวัติและภาพของ
นางอภัยภานีด้วย

หนังสือเทศนาธรรมจกกับปวัตตณสูตร อนันตลักขณสูตร อาทิตยปริยายสูตร / พระอุมาสิริคุณ-

ปมาจารย์ สิริจันโท (จันทร์) วัชรมนนิवास. -- พระนคร : โรงพิมพ์กิมหลีหงวน,
2470. -- 68 หน้า ; 18 ซม.

นางเจริญ มิดินทสุต พิมพ์เป็นที่ระลึกในการทำบุญวันเกิด ในพ.ศ. 2470

มีลายพระหัตถ์

หนังสือเทศนานี้อธิบายเรื่องราวในพระสูตรทั้งสาม คือ ธรรมจกกับปวัตตณ-
สูตร อนันตลักขณสูตร และอาทิตยปริยายสูตร นอกจากนั้นยังมีวิสัยในในเรื่องของ
อายุคนะภายใน 6 ภายนอก 6 สัมผัส 6 เวทนา 6 และก่อนท้ายเป็นคำอธิบาย
เรื่องสติปัฏฐาน 4 ของพระโพธิวงศาจารย์ วัชรมนนิवास

หนังสือเทศนาในการพระราชพิธีอภิเษก เมื่อ ร.ศ. 122. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ.
131 (พ.ศ. 2455). -- 3, 93 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์แจกในงานพระศพ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณสิทธิ์ สภา-
สมบูรณ์

หนังสือเทศนาในการพระราชพิธีอภิเษกนี้ ประกอบด้วยพระธรรมเทศนา
3 กัณฑ์ ซึ่งถวายในการพระราชพิธีอภิเษก ร.ศ. 122 ถวายพระบาทสมเด็จพระจุล
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมาเสด็จด้วยรัชกาลแห่งพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้สองเท่า เนื้อหาของพระธรรมเทศนากล่าวถึงพระ
ราชประวัติในพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ พระจริยาที่ได้ทรงกระทำพระราชกรณีย-
กิจอันประกอบด้วยธรรม ชักนำในทางสัมมาปฏิบัติและเป็นเหตุให้เกิดความกตัญญู ระลึก
ถึงพระเดชพระคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในอดีต ทั้งเป็นเหตุให้เกิดความ
ระลึกถึงคุณบิดามารดา

หนังสือเทศนาในการพระราชพิธีอภิเษก เมื่อ ร.ศ. 112. -- [ม.ป.ท., 2455?].
-- 139 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพเจ้าจอมมารคาศุศ ร.ศ. 131

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์และลาย-
พระหัตถ์

เทศนาในการพระราชพิธีอภิเษก ร.ศ. 112 นี้มีทั้งหมด 5 กัณฑ์
กัณฑ์แรกเป็นเรื่องพระราชพงษาวดารย่อ 4 กัณฑ์ต่อมาเป็นเทศนาธรรม และกัณฑ์ 5
เป็นเรื่องราชจริยาของพระเจ้าแผ่นดิน ในกัณฑ์ที่ห้านี้ นอกจากจะกล่าวถึงพระจริยาอันที่
งามด้วยคุณธรรมแล้ว ยังแสดงถึงการปกครอง การบริหารราชการในสมัยรัชกาลที่ 5
ด้วย

หนังสือเพชรในหิน. -- [ม.ป.ท.], 2464. -- 153 หน้า ; 18 ซม.

นายแจ่ม เจริญพิทักษ์ ถวาย จางวางตรี หม่อมเจ้าสุฤทธิเกษ สมุหเทศาภิบาล
มณฑลจันทบุรี ในการบำเพ็ญพระกุศล พระชนมายุครบ 40 ปีบริบูรณ์ วันที่ 14
กรกฎาคม พ.ศ. 2464

นิมรรณสิทธิ์ สภาพฤกษ

หนังสือเพชรในหินนี้ รวบรวมเอาข้อคิดข้อธรรมในพระพุทธรูปศาสนาที่นำ
มาอธิบายอย่างสั้นๆ มีทั้งหมด 112 เรื่อง เช่น สัตว์ในมนุษย์โลกกับมนุษย์โลกถ่ายไปถ่าย
มาหากัน ลักษณะกรรมที่ไต่ผลตามหน้าที่ วิชากับอวิชาติดอยู่กับจิตร ผู้มีอินทรีย์สมบูรณ์ควร
รับปฏิบัติธรรม เป็นต้น ทั้งนี้โดยเริ่มด้วย คำว่า นโมพุทธาย

หนังสือสวคมนตรี. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศิริเจริญ, ร.ศ. 125 (พ.ศ. 2449). --
ฟ, 467 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย นิมรรณสิทธิ์ เย็บเล่ม
ประณีต สวยงาม

หนังสือสวคมนตรีเล่มนี้รวมพระสูตรและพระปริกต่างๆ พระภิกษุปาติโมกข์
พระภิกษุปาติโมกข์ อภิธรรมมัตถ และสังคหคคาถา จบบริบูรณ์ ประกอบด้วยบทสวด
มนต์ในหัวเรื่องใหญ่ๆ คือ :-

จุลาราชปริตต.- มหาราชปริตต.- อนุโมทนาวิธี.- ปฐมภาวาร.-
ทุติยภาวาร.- ตติยภาวาร.- จตุตถภาวาร.- มหาสติปรัฐาน-
สุกตปาโร.- สวดแจ่ง

ในบทสวดมนต์นั้นนอกจากบทมนต์การและบูชาพระเจดีย์แล้วไม่มีแปล แต่
อาจมีอธิบายวิธีสวดมนต์บางบทไว้ด้วย

หนังสือสวคมนตรี. -- พิมพ์ครั้งที่ 3. -- [ม.ป.ท.] : โรงพิมพ์บำรุงนุกฎกิจ, ร.ศ.
119 (พ.ศ. 2443). -- 332 หน้า ; 22 ซม.

โปรดเกล้าฯ ให้สร้างสำหรับพระราชทานไว้ในพระอารามทั้งในกรุงและหัวเมือง

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิขิต และลายพระ
หัตถ์

ประกอบด้วยบทสวดมนต์ซึ่งแบ่งออกเป็นหัวเรื่องใหญ่ๆ ใกล้เคียงนี้คือ จุฬราช
ปริศน์ มหาราชปริศน์ อนุโมทนาวิธี จตุภาณวาร ปฐมภาณวาร ทศตภาณวาร ศตตภาณ
วาร มหาสติปัฏฐานสูตรคปาฐุ วัค สวดแจ้ง พระอภิธรรม คถาสำหรับพระราชพิธีและ
สวดมนต์อย่างธรรมเนียมคตินิกาย บทสวดมนต์เหล่านี้ไม่มีแปล นอกจากนั้นยังมีวิธีอ่าน
อักษรไทยเป็นภาษามคธ และการนมัสการและบูชาพระเจดีย์

หนังสือโอวาทานสาสนี. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์ไทย, 2457. -- 43 หน้า ; 17 ซม.

พิมพ์ในงานศพหม่อมราชวงศ์อึ้ง ในหม่อมเจ้าทรงวุฒิกภาพ พ.ศ. 2457

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทยและมีบรรณลิขิต สภาหัตถ์

หนังสือโอวาทานสาสนีนี้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงแต่งโดย
ให้สมเด็จพระสังฆราช (มี) วัดมหาธาตุ และสมเด็จพระวันรัต (อาจ) วัดสระเกษแต่ง
ขึ้นเมื่อพ.ศ. 2359 เพราะมีพระราชอาคณ 3 รูปต้องอธิกรณว่าเป็นปาราชิก เนื่อง
จากความหลงหลวมในสังฆมณฑล จึงเรียบเรียงหนังสือนี้ขึ้นเป็นงานองดังชาติ มีเนื้อ
หาเป็นเรื่องของพระวินัยบัญญัติแจกจ่ายไปตามวัดต่างๆ เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้และปฏิบัติ
ถูกต้อง

หัวใจสมถกัมมัฏฐาน / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ, 2466. -- ข, 116 หน้า ; 24 ซม.

หนังสือเล่มนี้นอกจากเรื่องหัวใจสมถกัมมัฏฐาน ซึ่งกล่าวถึงความสำคัญของ
สมาธิ การอบรมและวิธีอบรมจิตใจให้ปลอดจากนิวรณ์โดยการเจริญกัมมัฏฐาน อันมีประ
เภทต่างๆที่จะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคลแล้ว ภายในเล่มยังมีมหาสติปัฏฐาน
สูตรและคิริมานนทสูตรด้วย

๖๓. อุคตใจทนาภิกขา / พระครูธรรมจริ (เทัญ โสภิตะทุกณะ) วัดเทพศิรินทราวาส แต่ง
แลพิมพ์ ; สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดเทพศิรินทราวาส ตรวจแก้. -- พระนคร :
โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2473. -- 25 หน้า ; 19 ซม.

พิมพ์อุทิศส่วนกุศลในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าจอมเอม (ในรัชกาลที่ 5) ผู้เป็นย่า
ฉนมบรรพต วัดสระเกศ วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2473

มีบรรณลิตี

อุคตใจทนาภิกขาเป็นเทศนาของพระกณฺฐาโก (เทัญ โสภิตะทุกณะ) หรือ
พระครูธรรมจริ อธิบายถึงพุทธศุภาสติ 3 บทคือ ปฏิบัติเสกขุมคฤตนา จงพิจารณาตนเอง
ด้วยตนเอง, ทุกคา. อุทธวลคฤตนา ปังเก สนโนว กุญฺชโร ทานทั้งหลายจงถอนตนขึ้นจาก
อุปสรรคที่ถอนยาก เหมือนกุญชรตกหลุม ถอนตนไถ่ละนั้นและนตฺถิ สนฺติปรมิ สุขํ สุขยํ
กว่าความสงขไม่มี นอกจากนั้นยังมีประวัติของเจ้าจอมเอม (ในรัชกาลที่ 5) ด้วย

๖๔. อนุกรมณี แห่งศัพท์ในมหาชาติคำหลวงที่ต้องตรวจตราหาคำแปลและคำมูล เล่ม 1. --
[ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. -- 1 เล่ม หน้าไม่เรียงลำดับ ; 22 ซม.

เป็นต้นฉบับตัวพิมพ์คัดแบบเก่า สภาพดี

อนุกรมณีเล่ม 1 นี้รวบรวมศัพท์ในมหาชาติคำหลวง 4 กัณฑ์คือ ทศพร
พิมพ์านต์ ทานกัณฑ์ และวนประเวศ จัดเรียงศัพท์ตามลำดับตัวอักษรตามแบบในภาษา
บาลี มี () นอกหน้าที่ศัพท์ปรากฏ แต่ยังไม่มีความแปลหรือคำมูลใดๆ เกี่ยวกับศัพท์นั้น

๖๕. อนุศาสน์ที่ 3 กรณียะ 2 ประการ / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส.
-- [ม.ป.ท.], 2459. -- ค, 13 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตี เย็บเล่มสวยงาม

อนุศาสน์ที่ 3 กล่าวถึงเรื่องของความกตัญญูต่อกะเวตี ที่บุคคลหนึ่งมีต่อผู้มีคุณแก่

ทน อันได้แก่ ปิตามารดา ครูอาจารย์ พระมหากษัตริย์ และพระศาสนา อธิบายให้ทราบว่าควรแสดงความกตัญญูต่อกเวทืออย่างไรต่อท่านผู้มีพระคุณเหล่านั้น รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงสิ่งใหม่เพการร่ึงทำควย

5. อุฎฺธสาธินี นาม อภิขมมกุรฺกถา ชมฺมสงฺคณีนวณฺณา / จตุคฺคสฺสคฺคเดเวน ราชกวีนา. --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2463. -- 603 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกมีบรรณสิทธิ์ ภายพระหัตถ์ เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นภาษามาลีศตลอดเล่ม

6. อภิขมมกตฺตสงฺคทฺพาลี อถวา อภิขมมกถวีกาวินี นาม อภิขมมกตฺตสงฺคทฺทีกา / ติสฺสพคฺคตฺคเดเวน

ราชสุธินา เขตคามหาวิหารวาสิณา โสธิตา. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์พาณิชย์สุภผล, 2466. -- 295 หน้า ; 26 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกมีบรรณสิทธิ์ และเย็บเล่มประณีตสวยงาม

(มี 3 ฉบับ)

เป็นภาษามาลีศตลอดเล่ม

7. อรรถศาสน์กัณฑ์ที่ 1 ที่ 2 / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. --

[ม.ป.ท.], 2465. -- 80 หน้า ; 18 ซม.

มีลายพระหัตถ์

อรรถศาสน์กัณฑ์ที่ 1 ที่ 2 นี้ ว่าด้วยเรื่องปฏิญญารัฐมิกตลประโยชน์ คือ ประโยชน์ในภพนี้ซึ่งเป็นคติโลก และเรื่องสัมปรายภิกตลประโยชน์ คือประโยชน์ในภพหน้า ซึ่งเป็นคติโลกเจือด้วยคติธรรม ประโยชน์ทั้ง 2 ประการนี้ จะทำให้ผู้ยึดถือปฏิบัติรู้จักไว้ปัญญาในกิจอันเป็นประโยชน์ และได้ชัยชนะแก่โลกทั้ง 2 แต่ละเรื่อง จะขึ้นความบพพระบาลี คำแปล และพรรณนาความ ง่ายแก่การเข้าใจ

๓๖. อรรถศาสตร์ กัณฑ์ที่ 2 / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. -- พระนคร :
โรงพิมพ์บำรุงกุศลกิจ, 2455. -- ก, 38 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในการพระศกพระเจ้าที่นางเซอ พระองค์เจ้าจักรพรรดิรัชกัญญา พระเมรุทอง-
สนามหลวง 2455

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม
(มี 2 ฉบับ)

อรรถศาสตร์ กัณฑ์ที่ 2 นี้เป็นเรื่องต่อจากกัณฑ์ที่ 1 ว่าด้วยเรื่องของสัมปรา-
ธิกัตตประโยชน์ กล่าวถึงเรื่องทิดจรรยา กรรม ความบริสุทธิ์ และภาวณา

๓๗. อักษรสุภาสิต. -- พระนคร : โรงพิมพ์ศรีทองส์, 2471. -- 41 หน้า ; 19 ซม.

พระยาอนุกุลวิฑาร พิมพ์แจกในการฉาปนกิจศก นางทิพย์รัตนสมบัติ (แซ่ม พุกกานนท์)
และศพคุณหญิงอนุกุลวิฑาร โย จันทรพิศมัย วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2471

อักษรสุภาสิต เป็นคำกลอนสอนใจให้คนเห็นค่าของชีวิตที่เกิดมาว่า เมื่อเกิด
มาแล้วควรทำในสิ่งที่ดีงาม แสวงหาความดีเพิ่มเติมแก่ชีวิตให้สมกับที่ได้เกิดมา ที่เรียกว่า
เป็นอักษรสุภาสิตนั้น เนื่องมาจากข้อสอนใจต่างๆในสุภาสิตจะเรียงไปตามลำดับอักษร
ก ข ค ง ฉา เช่น

- ก. เกิดเป็นมนุษย์ที่สุดสวย
- ข. ร้อยัญญะติ
- ค. คิดสิ่งใค้เสียสติ
- ง. ออย่าหลงม गयाไปตามโลก ฉา

หนังสือเล่มนี้นอกจากจะให้ข้อเตือนใจที่ดีแล้ว ยังเป็นแนวการเรียบเรียงคำ
สอนที่แปลกกว่าเล่มอื่นๆอีกด้วย

๓๘. ถกมโกศลธรรมปัทมวิถัณณา / สมเด็จพระสังฆราช (สา) วัชรราชประดิษฐ์. -- 1 เล่ม ;
33 ซม.

ฉบับตัวพิมพ์เล็ก มีบรรณลิตีและฉายพระหัตถ์ สภาฯ

อาคมโกศลยังมีปทัฏฐวัณณา ฉบับนี้เป็นฉบับคัดจากหนังสือฉบับครั้งที่ 1 ซึ่ง
สมเด็จพระสังฆราช (สา) ไททรงเรียบเรียงไว้ ครังยังทรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ เป็นอัครธาน 6 บุค ประกอบด้วยเรื่อง 7 เรื่องคือ :-

- จักขุपालตีเถรวัถถ์.- มัทธุกุณทสิวัถถ์.- ทิสสิตีเถรวัถถ์.- กาลียักขิ-
- นิยาอุปปัตติวัถถ์.- โกสัมภิกวัถถ์.- เทวหัตถวัถถ์.- สัตถุชยวัถถ์

นอกจากนั้นยังมีวิธีสัมพันธ์และวิเคราะห์เพื่อให้ผู้เรียนไคร้และเข้าใจง่ายขึ้น
การเรียบเรียงเนื้อหาในเล่ม เป็นภาษาบาลีสลับไทย แลคำต่อคำ

อุโบสถศีลคถา / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย,
2459. -- (17), 185 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิฆาการวงษ์-
ประวัติ ปิมะโรง อัฐศก พ.ศ. 2459

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย เฉพาะเล่ม 1
มีบรรณลิตี เฉพาะเล่ม 2 เย็บเล่มประณีต สวยงาม (มี 2 ฉบับ)

เรื่องนี้รัชกาลที่ 4 ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อครั้งยังทรงผนวชและถวายแก่
รัชกาลที่ 3 อธิบายเรื่องต่างๆเกี่ยวกับอุโบสถ ไต่ถาม ที่มาและความหมายของคำว่า
อุโบสถซึ่งมีแตกต่างกันเป็นหลายอย่าง เรื่องของวันอุโบสถ อุโบสถกาล อุโบสถศีล
การสมาทานอุโบสถศีล อุโบสถกรรม สรชาคมน์ อธิบายคำว่า นะโม, สีเลน สุตตี
ยุกี ฯลฯ กล่าวถึงเรื่องของบุคคล 16 จำพวกที่ไม่เป็นภารณะแห่งธรรม นอกจากนี้
นั้นยังมีเรื่องการนับอายุแมงวัย ออกเป็นปี เป็นฤดู เป็นคน การอธิบายเป็นไปอย่าง
ง่ายๆเพราะทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้แก่ผู้ที่เป็นคฤหัสถ์ ในตอนต้นของหนังสือมีพระ
ประวัติขององค์ผู้สิ้นพระชนม์

46. เอกเทศแห่งมิลินทปัญหา สำนักวัดราชาธิวาส. -- พระนคร : [ม.ป.ท.], 2472. --

จ, 71 หน้า ; 24 ซม.

คณะภิกษุคณะยี่สิบพ่อค้าพระธรรมโกศาจารย์ในครั้งได้รับพระราชทานสถาปนาเป็นพระ
ธรรมวโรดม เจ้าคณะรองหนใต้ กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2472

เอกเทศแห่งมิลินทปัญหานี้ เป็นตอนที่พระนาคเสนยกสัตว์และสิ่งภายนอกมา
เปรียบเทียบกับกรปฏิบัติธรรม อันเป็นส่วนภายใน อ่างพระพุทธรูปบ้าง สวรรค์บ้าง
บ้าง เทวตารามบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจน เป็นคติแก่ผู้สนใจ และอาจ
เกื้อกูลต่อการศึกษาพระธรรมวินัยด้วย

47. โอวาทะปาติโมกข์ / พระอริยมุนี (แจ่ม). -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ,

ร.ศ. 129 (พ.ศ. 2453). -- 27 หน้า ; 24 ซม.

สร้างไว้เป็นที่ระลึกในการทำตาปะนะกิจสพนายเล็ก วันที่ 6 มกราคม ร.ศ. 129

พิมพ์ในร่าง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์

โอวาทะปาติโมกข์ที่จัดพิมพ์ครั้งนี้ พระอริยมุนี (แจ่ม) วัดมกุฏกษัตริยาราม
ได้รวบรวมขึ้นตามแบบที่ใช้สำหรับเทศน์ในวันมาฆบูชา นอกจากนั้นตอนท้ายเล่มยังมีปุจ-
จา วิถีชนาถึงเรื่อง คือ สมาธิ ปัญญาอย่างสั้นๆด้วย

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมวด 300 สังคมศาสตร์

1. กฎเสนาบดี ว่าด้วยวิธีจัดการและตั้งอัตราเงินอากรค่าน้ำ ตามความในพระราชบัญญัติ
อากรค่าน้ำ รัตนโกสินทรศก 120. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงบุญถกิจ,
ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444). -- 64 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์แห่งประเทศไทย มีครายางลายเช่น
พระนาม "กิติยากร" และ "20 กุมภาพันธ์ 124 ปากคลองตุงกรุงเกษม กรุงเทพฯ

กฎเสนาบดีฉบับนี้เป็นข้อบังคับสำหรับจัดเก็บเงินอากรในการจับสัตว์น้ำ
ซึ่งมีการสำรวจและแบ่งประเภทสัตว์น้ำในท้องที่ต่าง ๆ มีการกำหนดเขตจับสัตว์น้ำ
และประมวลอนุญาตให้ผู้นักหนึ่งจับสัตว์น้ำตามเวลาและวิธีที่เหมาะสม ฯลฯ ห้ามกฎ
มีอัตราเก็บเงินอากรค่าน้ำประเภทต่าง ๆ

2. กฎหมาย หมายประกาศพระราชบัญญัติเก่าใหม่ซึ่งคงใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ เล่ม 1 / หลวง
ธำรงธรรมสาร (มี). -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงบุญถกิจ, ร.ศ. 115
(พ.ศ. 2439). -- 605, 51 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์
ลายมือผู้รวบรวมและเขียนเล่มประดิษฐ์สวยงาม

กฎหมายและหมายประกาศนี้รวบรวมความฉบับหนังสือราชกิจจานุเบกษา
และกฎหมายเดิม ซึ่งมีฉบับพิมพ์แบ่งเป็นหมวดตามลักษณะ ประกอบด้วยพระธรรม-
สาร บทพระอัยการลักษณะ อินทภาษ และบทพระอัยการอินทภาษ

4. กฎหมายทะเลจากสมุทสาร / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรวบรวม.
-- [ม.ป.ท.], 2461. -- 322 หน้า ; 24 ซม.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์เป็น
ของช่วยในงานปลงศพท่านผู้หญิงเอี่ยม อภัยราชา

มีบรรณสิทธิ์ สภาหอการค้า

หนังสือเล่มนี้ไ้รวบรวมบทความต่าง ๆ อันเป็นเรื่องราวและความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในทะเลระหว่างชาติทั้งในยามสงบและยามสงคราม ประกอบด้วยบทความจากสมุทसार ซึ่งมีทั้งบทพระราชนิพนธ์ บทพระนิพนธ์ และบทประพันธ์ทั้งสิ้น 12 บท ดังนี้ คือ :-

เสรีภาพแห่งทะเล. - การจับกลางทะเล. - การจมแห่งเรืออูฐิตาเนีย. - ยุทธภัยกระหน่ำเป็นกลาง. - อเมริกากับเยอรมนี. - คดีเรือ "แอมแปม". - กฎและแบบธรรมเนียมการสงครามทางทะเล. - ทูกระเบิดใต้น้ำ. - การค้าทางทะเลในเวลาสงคราม. - การแปลงเรือพาณิชย์เป็นเรือรบ. - สหปาลีรัฐอเมริกาจับคร่าห์เรือฮอลันดา. - ฐานะผู้ส่งข่าวหนังสือพิมพ์ในการสงคราม

แต่ละเรื่องมีภาพประกอบ บางเรื่องเป็นภาพผู้แต่ง บางเรื่องเป็นภาพผู้เกี่ยวข้อง และบางเรื่องเป็นภาพที่เกิดเหตุ

ร. กฎหมายเดิน. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, [2464?]. -- 6, 30 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก และมีหลายพระหัตถ์

กฎหมายเดินนี้ ประกอบด้วยพระราชบัญญัติ กฎเพิ่มเติม และกฎข้อบังคับในเรื่องเดิน 5 ฉบับ คือ :-

พระราชบัญญัติภาษเดิน ศักราช 1232. - กฎหมายเดินเพิ่มเติม ร.ศ. 108. - กฎข้อบังคับอากาศเดิน ร.ศ. 111. - กฎข้อบังคับอากาศเดิน ร.ศ. 114. - กฎเพิ่มเติมข้อบังคับทางรถไฟซึ่งเกี่ยวข้องกับอากาศเดิน ร.ศ. 117.

ทั้งหมดนี้เป็นกฎหมายเดินที่ออกใช้ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งยังถือว่าเป็นสินค้าที่ซื้อขายได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย

6. กฎหมายราชบุรี เล่ม 1 - 2 / กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์. -- พิมพ์ครั้งที่ 3.

-- [พระนคร] : โรงพิมพ์กองละบุโษ, 2447. -- 800, 444 หน้า ;

25 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณสิทธิ์

กฎหมายนั้น แต่เดิมใช้ฉบับที่หมอบรัดเลย์พิมพ์โดยทั่วไป แต่กฎหมายฉบับนั้นใช้แล้วไม่ทราบว่า บทใดเล็ก บทใดยังใช้อยู่ และการค้นหาบท-มาตราที่ต้องการก็ทำได้ยาก จึงทรงพิมพ์กฎหมายนี้ขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยจัดให้มีสารบัญสำหรับค้นหาบทกฎหมายอยู่ค่อนข้างเล่ม และมีวิธีใช้กฎหมายนั้นอธิบายอยู่ค่อนข้างโดยยกเลิกแล้วจะไม่พิมพ์ไว้ กฎหมายใดยังไม่ยกเลิก ก็มีกฎหมายอื่นทับ หรือเป็นคำสั่งเฉพาะการจะวงเล็บแจ้งไว้ด้วย กฎหมายที่มีอยู่ในเล่มประกอบด้วย :-

พระธรรมศาสตร์. - อินทภาษ. - พระธรรมบุญ. - ลักษณะวิวาท.
- ลักษณะรับฟ้อง. - กรมศักดิ์. - ศักดิ์นาพลเรือน. - ศักดิ์นาทหารหัวเมือง.
- ลักษณะภูหนี้. - ลักษณะยิวเมีย. - ลักษณะโจร. - ลักษณะลักพา. - ลักษณะ
ทาส. - ลักษณะเบ็ดเสร็จ. - ลักษณะพยาน. - ลักษณะมรฎก. - พระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมลักษณะมรฎก ร.ศ. 120. - ลักษณะตระลาการ. - ลักษณะอุทธรณ์.
- กรมศักดิ์สำเร็จ.

7. กฎหมายลักษณะพิจารณาความแพ่ง อาชว อุทธรณ์สำหรับศาลต่างประเศใน

หัวเมือง ร.ศ. 117 / กระทรวงยุติธรรม. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุง
นุกุลกิจ, 2448. -- 134 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

กฎหมายนี้เป็นกฎหมายที่ใช้กับคนในบังคับสยาม และคนในบังคับอังกฤษสำหรับศาลต่างประเศในหัวเมือง ประกาศให้ใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ร.ศ. 117 แทนกฎหมายเดิมซึ่งยกเลิกไป เหตุที่ต้องตรากฎหมายนี้ขึ้นมาใหม่ก็เนื่องจาก การค้าในมณฑลหัวเมืองขยายตัวออกไปกว้างไกลมากขึ้น ทำให้คดีวิวาทที่เกี่ยวข้องด้วยการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าต่าง ๆ ระหว่างคนในบังคับทั้งสองประเทศทวีมากยิ่งขึ้น

กฎหมายเดิมที่มีอยู่จึงไม่เพียงพอที่จะระงับคดีวิวาทเหล่านั้นได้ มีทั้งหมด 242 มาตรา แบ่งออกเป็น 4 หมวดใหญ่ คือ :-

- หมวดที่ 1 ว่าด้วยนามแลกำหนดให้ใช้พระราชกำหนด
- หมวดที่ 2 ว่าด้วยคดีสินซ้อห่มเตียงโดยไม่ต้องยื่นฟ้อง
- หมวดที่ 3 ลักษณะพิจารณาความอาชญาที่มีโทษหลวง
- หมวดที่ 4 ว่าด้วยข้อเบ็ดเตล็ดค่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีค่าธรรมเนียมความแพ่งและความอาชญาด้วย

๘. กฎหมายลักษณะพิจารณาใหม่ / กระบวนยุติธรรม. -- พิมพ์ครั้งที่ 4. -- [พระนคร]
: โรงพิมพ์บำรุงบุณลกิจ, 2444. -- 73 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีตราয়งประทับหมึกสีม่วง เป็นลายเซ็นพระนาม "กิติยากร" และเป็นตัวพิมพ์ "20 กุมภาพันธ์ 124 ปากคลองนอกกรุงเกษม กรุงเทพฯ"

กฎหมายลักษณะพิจารณาใหม่นี้ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมมีรับสั่งให้รวบรวมขึ้นสำหรับใช้ราชการในศาลสถิตย์ยุติธรรมและศาลหัวเมืองทั่วพระราชอาณาเขต ประกอบด้วย :-

- พระธรรมนูญศาลหัวเมือง ร.ศ., 114. - ประกาศแก่พระธรรมนูญศาลหัวเมือง ร.ศ., 116. - พระราชบัญญัติพิจารณาความแพ่ง ร.ศ., 115.
- ประกาศเรื่องทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ร.ศ., 117. - ประกาศลักษณะชานิกชานัก ร.ศ., 115. - พระราชบัญญัติพิจารณาความอาชญาที่มีโทษ ร.ศ., 115. - พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ., 113.

คอนท้ายมีตารางว่าด้วยกฎหมายและพระราชบัญญัติซึ่งให้ยกเลิก ซึ่งยังคงใช้ต่อไป และตารางว่าด้วยพิถกค่าธรรมเนียมพยานจำพวกที่หมายเรียกมาสืบที่ศาล
ความมาตรา 19

9. กฎหมายลักษณะอาญา / กระบวนยุติธรรม. -- พิมพ์ครั้งที่ 3. -- [กรุงเทพฯ] :
โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ. (พ.ศ. 2451). -- 167 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีลายพระหัตถ์พระนาม
 ย่อ และประทับข้อความว่า "พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นจันทบุรีนฤนาถ 6 ก.ค.
 128 ที่ 0002 ในกรอบสี่เหลี่ยม

กฎหมายลักษณะอาญานี้ เป็นกฎหมายฉบับหลวง ซึ่งมีพระราชบัญญัติให้ใช้
 เป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ 21 กันยายน ร.ศ. 127 แบ่งออกเป็น 2 ภาค

ภาคที่ 1 ว่าด้วยข้อบังคับต่าง ๆ มี 10 หมวด รวม 96 มาตรา
 ภาคที่ 2 ว่าด้วยลักษณะความผิด มี 10 ส่วน แต่ละส่วนมีหมวดย่อย

รวม 244 มาตรา

มีสารบัญชโดยละเอียด บัญชีกฎหมายและพระราชบัญญัติที่หายกลิ้งไปอยู่
 ตอนท้ายเล่ม

10. กฎหมายสรรพภาษี ตั้งแต่ จุลศักราช 1236 ตามลำดับมาจนถึง ปีรัตนโกสินทรศก 117
รวมกัน. -- พิมพ์ครั้งแรก. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2448.
-- 100 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีตราวางพระ
 นาม "กิติยากร" และ "20 กุมภาพันธ์ 124 ปากคลองมดุงกรุงเทพฯ"

กฎหมายสรรพภาษีนี้นี้ประกอบด้วยประกาศและพระราชบัญญัติต่าง ๆ
 ใต้แก่ :-

ประกาศภาษีเรือ. - ประกาศไม้ขนสีกและไม้กระยาเสย. -
 - ประกาศไม้ขนสีก. - ประกาศเพิ่มเติมเรื่องไม้ขนสีก. - ประกาศไม่ให้ลอง
 แพนไม้ในเวลากลางคืน. - ประกาศหอรัษฎากรพิพัฒน์ว่าด้วยอัตราภาษีไม้ขนสีก.

- พระราชบัญญัติว่าด้วยไม้ซุงแลไม้ท่อนที่ควงคราบเลื่อน. - ประกาศการรักษาป่าไม้. - พระราชบัญญัติรักษาต้นไม้สัก. - พระราชบัญญัติพิทักษ์ป่าภายใน.
- พระราชบัญญัติเก็บอากร. - พระราชบัญญัติอากรมหรศพ. - พระราชบัญญัติอากรเครื่องเงินอับ. - ประกาศกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ แก่พระราชบัญญัติพิทักษ์ป่าภายใน. - ประกาศกระทรวงพระคลังมหาสมบัติข้อบังคับกานสรรพภาษีต่าง ๆ.
- ประกาศกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ว่าด้วยคราภูมิคุ้มห้าม. - พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพิทักษ์ป่าภายใน. - พระราชกำหนดว่าด้วยภาษีน้ำคาล แก่ความในพระราชบัญญัติพิทักษ์ป่าภายใน. - ประกาศเลิกการเก็บภาษีภายใน

มีสารบัญชโดยละเอียด

๖. ข้อบังคับลักษณะการปกครองหัวเมือง รัตนโกสินทรศก 116 / พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงบุณสิริ, ร.ศ. 119 (พ.ศ. 2443). -- 64 หน้า ; 23 ซม.

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย มีรับสั่งให้ลงพิมพ์สำหรับจำหน่ายตามหัวเมือง

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณสิทธิ์

เพื่อให้การปกครองตามหัวเมืองเป็นไปโดยเรียบร้อย จึงได้มีการเรียบเรียงข้อบังคับสำหรับการปกครองในหัวเมืองชั้นในชั้น มีทั้งหมด 135 ข้อ แบ่งออกได้เป็น 8 หมวดด้วยกัน คือ

- หมวดที่ 1 ว่าด้วยตำแหน่งข้าราชการประจำเมือง
- หมวดที่ 2 ว่าด้วยการจกหมาย
- หมวดที่ 3 ว่าด้วยใบบอกรายงานแลคำสั่ง
- หมวดที่ 4 ว่าด้วยครวจราชการ
- หมวดที่ 5 ว่าด้วยการตั้งตำแหน่งแลการลา
- หมวดที่ 6 ว่าด้วยการรักษาพระอัยการ

หมวดที่ 7 ว่าด้วยการโยธา

หมวดที่ 8 ว่าด้วยการศึกษา

มีสารบัญช(น) โดยละเอียดในคอนต้นเล่ม

12. คำพิพากษารวมการฎีกาบางเรื่อง ปี 117 ถึงปี 120. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์
กองละหุโษะ, 2445. -- 32, 536 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

รวมคำพิพากษารฎีกาในปี 117 ถึงปี 120 จำนวนทั้งสิ้น 139 เรื่อง

13. คำพิพากษารวมการฎีกาบางเรื่อง เมษายน ถึง มีนาคม ปี 121. -- [ม.ป.ท.,
2445?] -- 3 เล่มในเล่มเดียวกัน ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

รวมคำพิพากษารฎีกาในเดือนเมษายนถึงเดือนมีนาคม ปี 121 จำนวน
67 เรื่อง

14. คำพิพากษารวมการฎีกาบางเรื่อง เมษายน ถึง มีนาคม ปี 122. -- [พระนคร] :
โรงพิมพ์กองละหุโษะ, ร.ศ. 122 (พ.ศ. 2446). -- 4 เล่มในเล่มเดียวกัน ;
23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

รวมคำพิพากษารฎีกาในเดือนเมษายน ถึง มีนาคม ปี 122 รวมทั้งสิ้น
72 เรื่อง

15. คำพิพากษารวมการฎีกาบางเรื่อง เมษายน ถึง มิถุนายน ปี 122. -- [พระนคร] :

โรงพิมพ์กองละหุโทษ, ร.ศ. 122 (พ.ศ. 2446). -- 246-293 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

รวมคำพิพากษากฎีกาในเดือนเมษายน ถึงเดือนมิถุนายน ปี 122 จำนวน 11 เรื่อง

16. คำพิพากษากรมการฎีกาบางเรื่อง ตุลาคม ถึง มีนาคม ปี 123. -- [ม.ป.ท., 2447?] -- 2 เล่มในเล่มเดียวกัน ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

หนังสือเล่มนี้รวมคำพิพากษาในเดือนมกราคม ถึงเดือนมีนาคม และในเดือนตุลาคม ถึง เดือนธันวาคมว่าไว้ด้วยกัน มีคำพิพากษากฎีกาทั้งหมด 57 เรื่อง

17. คำพิพากษากรมการฎีกาบางเรื่อง เมษายน ถึง เดือนกันยายน ปี 123. -- [ม.ป.ท., 2447?] -- 2 เล่มในเล่มเดียวกัน ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

รวมคำพิพากษากฎีกาในเดือนเมษายน ถึง เดือนกันยายน ปี 123 มีจำนวน 80 เรื่อง

18. คำพิพากษากรมการฎีกาบางเรื่อง เมษายน ถึง มิถุนายน ปี 127. / กระทรวงยุติธรรม. -- [ม.ป.ท., 2451?] -- หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และเขียนเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี ทรายาง ข้อความว่า "พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นจันทบุรีนฤนาถ 17 ก.ค. 124 ที่ 0017" อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม

หนังสือเล่มนี้ ได้นำเอาคำพิพากษากฎีกาตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคม ร.ศ. 127 มาเขียนเล่มรวมกันไว้จนครบ มีคำพิพากษากฎีกาทั้งหมด 50 เรื่อง

20. คำพิพากษาฎีกาบางเรื่อง มกราคม ถึงมีนาคม ปี 129. -- [ม.ป.ท.],
ร.ศ. 129 (พ.ศ. 2453). -- 429-548 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย ต้นฉบับเป็นของ
กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (มี 2 ฉบับ)

คำพิพากษาฎีกาบางเรื่องเล่มนี้ เป็นคำพิพากษาในร.ศ. 129 ซึ่งกรม
หลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ได้ทรงรวบรวมไว้ ประกอบด้วยคำพิพากษาเรื่องต่าง ๆ
ทั้งหมด 16 คำพิพากษา ซึ่งแบ่งออกเป็นหัวเรื่องต่าง ๆ ได้ 23 หัวเรื่อง แต่เก็บ
ได้ประทานหนังสือเรื่องนี้เฉพาะแก่ศิษย์ผู้ใกล้ชิด ต่อมาจึงได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นสำเนา
คำพิพากษาฎีกาบางเรื่อง เล่ม 5 ฉบับที่ 14

- 21-22. โลกอาญา เล่ม 1 ฉบับหลวงกับฉบับเทียบ / พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรก
ฤทธิ์. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์กองละหุโทษ, ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2452).
-- 1 เล่ม ; 24 ซม. (มี 2 ฉบับ)

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีพระนามกิตติยากร
สีทองอยู่ที่มุมบนซ้ายของปก สภาคดี

กฎหมายอาญานี้แปลมาจากภาษาอังกฤษ ใช้เทียบความกับกฎหมายฉบับ
หลวง เมื่ออ่านฉบับหลวงไม่เข้าใจสัก ก็อาจพลิกมาดูฉบับเปรียบเทียบความให้
เห็นเป็น 2 ส่วนวนได้ ทำให้เข้าใจความประสงค์ของกฎหมายสะดวกขึ้น วิธีแต่ง
ฉบับเทียบความนี้ไม่ได้แต่งส่วนใหม่ เพียงแค่แก้ส่วนฉบับหลวงให้น้อยที่สุด
ใช้ศัพท์ในภาษากฎหมาย และพยายามชี้ให้เห็นว่าในมาตราหนึ่ง ๆ มีบัญญัติมาจาก
มาตราอื่นอย่างไร วิธีอ่านกฎหมายลักษณะอาญานี้คือ หน้าซ้ายมือเป็นกฎหมายลักษณะ
อาญาฉบับหลวง หน้าขวามือเป็นส่วนเทียบ

- 23-24. โลกอาญา เล่ม 2 อธิบาย / พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์. --
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กองละหุโทษ, ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2452). -- 307 หน้า ;
24 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีพระนามกิติยากร
สีทองอยู่ที่มุมบนซ้าย สภาคดี (มี 2 ฉบับ)

โคกอาญา เล่ม 2 นี้ เป็นการอธิบายกฎหมายอาญาไปทีละมาตรา ตั้งแต่
มาตรา 1 ไปจนถึงมาตรา 339 โดยการยกตัวอย่างเรื่องราวในแต่ละกรณีขึ้นมา
แล้วอธิบายว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกรณีนั้นผิดหรือไม่ผิดอย่างไร เข้าข่ายหรือตรง
ตามข้อกำหนดความผิดในมาตรานั้น ๆ หรือไม่ ทำให้สามารถเข้าใจกฎหมายแต่ละ
มาตราได้จึกเจกึ้นขึ้น ตอนท้ายเล่มมีสารบัญละเอียดย หรืออาจถือได้ว่าเป็นกรณี
ของกฎหมายอาญาเล่มนี้อยู่ด้วย จึงสะดวกแก่การค้นเรื่องที่ข้องการ

๒. โคลงสุภาษิต จาก "หนังสือพิมพ์สุคติสมิต". -- [ม.ป.ท.], 2462. -- 90 หน้า ;
15 ซม.

พิมพ์แจกในการทำบุญ 100 วัน ศพ คุณพระนมหัก พึ่งบุญ ณ กรุงเทพ วันที่ 1
กรกฎาคม พ.ศ. 2462

มีลายพระหัตถ์ และเย็บเล่มสวยงาม

เป็นรวมโคลงสุภาษิตซึ่งมีที่มาต่าง ๆ กัน เช่น จากภาษาคาถาบาลีใน
ธรรมบท สุภาษิตละติน สุภาษิตเครื่องราชอิสริยาภรณ์ "การ์เตอร์" ของอังกฤษ
สุภาษิตของนักปราชญ์โรมัน ฝรั่งเศส สุภาษิตอิตาเลียน สุภาษิตญี่ปุ่น และอื่น ๆ อีก
มาก รวมทั้งสุภาษิตนักปราชญ์ฝรั่งเศสโบราณ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงพระราชนิพนธ์เทียบเป็นคำโคลงสุภาษิตไทยว่า

มะโนมอบพระผู้	เสวยสวรรค
แขนมอบถวายทรงธรรม	เทอดเหล่า
กว้างใจมอบเมื่อยขวัญ	และแม่
เดียรคิศักดิ์รักษา	มอบไว้แก่ตัว ๆ

ทั้งนี้โดยนำสุภาษิตในภาษาเดิมของแต่ละบทมาแสดงไว้ แล้วจึงเป็นโคลง

อธิบายความ

๑๖. จดหมายเหตุเรื่องรับพระยาเสวตคชเคนคิลก ซ่างเผือกแรกโคในรัชกาลที่ 2 เมื่อปีวอก

พ.ศ. 2355. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- 38
หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์เนื่องในงานสมโภชพระเสวตคชเคนคิลก ซ่างเผือกแรกโคในรัชกาลที่ 7
เมื่อปีเถาะ พ.ศ. 2470

เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และภาพ
ถ่ายพระเสวตคชเคนคิลก เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เมืองเชียงใหม่
เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2469 เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นเมื่อต้นรัชกาลที่ 2 ที่เกือบจะหายสูญไปแล้วคราวหนึ่ง
แต่ต่อมาราชบัณฑิตยสภาได้รับและนำมาเก็บรักษาไว้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องพิธีรับ
ซ่างเผือกอย่างละเอียดละออและครบถ้วนอย่างยิ่ง ใช้นามคำราชาศัพท์ ทำให้ทราบว่า
ว่าในสมัยโบราณนั้นความนิยมในเรื่องการโคซ่างเผือกมีมากเพียงใด

๑๗. ใจความในวิชาคหกรรม / พระยาเมธาธิบดี. -- พิมพ์ครั้งแรก. -- พระนคร :

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 68 หน้า ; 20 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก มีลายมือพระยาเมธาธิบดีเขียนไว้ว่า "ขอประทานทูลเกล้าฯ ถวาย
ในใตฝ่าพระบาททวยความจงรักภักดีของข้าพระพุทธเจ้า พระยาเมธาธิบดี 4 เม.ย.
-70" และลายพระหัตถ์

ใจความในวิชาคหกรรมนี้ เรียบเรียงขึ้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจว่า วิชา
คหกรรมคืออะไร มีความสำคัญอย่างไร (วิชาคหกรรมที่กล่าวในที่นี้คือ วิชาเศรษฐศาสตร์
(Economics) ในปัจจุบัน) เป็นการอธิบายความรู้พื้นฐานในวิชานี้อย่างง่าย ๆ นับ
แต่ที่มาของคำว่า คหกรรม การผลิต การค้า การเงิน การธนาคาร การกู้ยืม
ดอกเบี้ย สิ่งที่ทำให้ราคาสูงต่ำ และปัญหาต่าง ๆ

๑๘. ตำนานกรมทหารบกที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2466.

-- 162 หน้า ; 24 ซม.

มีลายพระหัตถ์ และมีบรรณสิทธิ์

ตำนานนี้เป็นเรื่องราวโดยละเอียดของกรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็ก รักษาพระองค์ ส่วนแรกกล่าวถึงมูลเหตุของการจัดตั้ง พัฒนาการ ความเป็นอยู่ อาวุธยุทโธปกรณ์ หน้าที่และเกียรติศักดิ์ของกรม ส่วนที่ 2 เป็นภาพการแต่งกายของ ทหารแบบต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยเริ่มตั้งกรมเมื่อ พ.ศ. 2462 จำนวนทั้งหมด 63 ภาพ มีลายพระหัตถ์ที่ทรงเขียนด้วยปากกาหมึกซึมอธิบายภาพทุกภาพ ซึ่งมีใจความตาม สารบัญรภาพก่อนต้นเล่ม

ตำนานสภาอากาศสยาม เล่ม 1. / สภาอากาศสยาม. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2468. -- 84 หน้า ; 25 ซม.

เป็นหนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก มีข้อความพิมพ์บนกระดาษแผ่นเล็กคึกที่หน้าปกในว่า "ถวายอภินิมิตนาการแห่งสภาอากาศสยาม สำหรับถวาย มหาอำมาตย์เอก พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ กรมการสภาอากาศสยาม" และมีลายพระหัตถ์

ตำนานสภาอากาศสยาม เล่ม 1 เป็นเรื่องของกำเนิดสภาอากาศสยาม และหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับอีกหลายหน่วย ได้แก่

กองพยาบาล

กองวิทยาศาสตร์

กองอนามัย

กองบรรเทาทุกข์

กองอนุสภาอากาศ

นอกจากนั้นยังมีเรื่องราวสภาอากาศสยามกับสภาอากาศต่างประเทศ สันนิบาตสภาอากาศ การประชุมต่าง ๆ การเงิน และกิจการที่สภาอากาศสยามทำได้ ทำไปแล้ว รวมทั้งภาพเครื่องหมายสมาชิกสภาอากาศสยามแบบต่าง ๆ ด้วย

๓๐. คำร่ากงเด็กแลคำร่ากรูิน ของพระสงฆ์อานัมมิกาย / พระครูคณานัมสมาจารย์(ปี่) และหลวงอานัมสังฆการ (หงวนเหวียงคัม) . -- [พระนคร] โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468. -- 58 หน้า ; 23 ซม.

ผู้แพร่ พระโสภณอักษรกิจ (เล็ก สมิตะสิริ) พิมพ์มูลเกล้าฯ ถวายสนองพระเดชพระคุณ ในงานพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครบศกมาหะ ๗ วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2468

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ มีพระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 6 ครึ่งยังทรงคำร่ากงตำแหน่งสมเด็จพระบุพพท และยังมีภาพพระครูคณานัมสมาจารย์ (ปี่) อยู่หน้าปกด้วย

อธิบายเรื่องพิธีกงเด็กโดยละเอียด ตั้งแต่ความเป็นมา และพิธีต่าง ๆ ในการทำกงเด็ก คือ พิธีชุมนุมเทวดา พิธีชักธงประกาศ พิธีเชิญวิญญาณ พิธีเจริญพระพุทธมนต์ พิธีประกาศสวดพระพุทธมนต์ พิธีข้ามสะพาน พิธีทิ้งกระจาด และอื่น ๆ สุดท้ายอธิบายถึง พิธีกรูินของพระสงฆ์อานัมมิกาย มีคำสวดมนต์ และคำประกาศเป็นภาษาจีน (อักษรไทย) พร้อมคำแปล แทรกอยู่ในรายละเอียดของพิธีต่าง ๆ ด้วย

คำร่าพระราชพิธีเก่า. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- 23 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์ โปรดให้พิมพ์ เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2466 ปรทานเป็นของชาววัดหน้าสงกรานต์

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ ลายพระหัตถ์ บรรณสิทธิ์ และเขียนเล่มสวยงาม

คำร่าพระราชพิธีเก่าฉบับนี้ มีคำร่าพระราชพิธีแปลกที่ไม่มีในคำร่าฉบับอื่น และแม้คำร่าพระราชพิธีที่ซ้ำกันในกฎมณเฑียรบาลก็เป็นส่วนวนอีกอย่างหนึ่งต่างหาก มีด้วยกันทั้งหมด 16 พระราชพิธีคือ :-

พระราชพิธีพระราชกุมารขึ้นพระอู่. - พระราชพิธีพระราชกุมารจรค
 ปรตพี. - พระราชพิธีคเชนทรสนาน. - พระราชพิธีจรคพระนังคัล แรกนาขวัญ. -
 พระราชพิธีเคณฑะ. - พระราชพิธีเข้าพรรษา. - พระราชพิธีพืชมงคล. -
 พระราชพิธีสารท. - พระราชพิธีจองเปรียง. - พระราชพิธีศรีษะพวย. -
 พระราชพิธีแฉ่ง. - พระราชพิธีรานเท้าย. - พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์. -
 พระราชพิธีถือน้ำ. - พระราชพิธีอาพาธพินาศ. - ฎีกาถวายพญาภรณ์ส่งภรณ์ค
 อย่างโบราณ สำหรับปีจอ พ.ศ. 2393.

33. คำราพระราชพิธีพืชมงคล. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466.
 -- 28 หน้า ; 19 ซม.

มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาพลเทพา เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ พิมพ์แจก
 ในงานพระราชพิธีจรคพระนังคัล ปีฉุ พ.ศ. 2466.

มีตราหอสมุดวชิรญาณ เฉพาะเล่ม 1 มีบรรณสิทธิ์ และถ่ายพระหัตถ์(มี 2 ฉบับ)

คำราพระราชพิธีพืชมงคล เล่มนี้หอพระสมุดฯ ได้ฉบับมาจากพระราชวัง
 บวร เป็นคำราแต่งในรัชกาลที่ 4 ซึ่งในรัชกาลนั้นโปรดฯ ให้สมเด็จพระอนุชาธิราช
 พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว คำรงพระยศเหมือนพระเจ้าแผ่นดินอีกพระองค์
 หนึ่ง พระราชพิธีต่าง ๆ ที่ทำในวังหลวง จึงโปรดฯ ให้ทำในพระราชวังบวรด้วย โดย
 ทำเหมือนกันทั้งสองพระราชวัง เพียงแต่แก้ยศคำในประกาศฝ่ายพระราชวังบวร
 เล็กน้อยดังที่ปรากฏในหนังสือนี้ พระราชพิธีพืชมงคล เป็นพิธีเจริญมงคลเพื่อขอให้
 ฝนตกมาทำความอุดมสมบูรณ์แก่แผ่นดิน ในคำรานี้ได้อธิบายถึงพระราชพิธีโดยละเอียด
 ว่า พิธีเป็นอย่างไร ต้องใช้อะไรประกอบในพิธีบ้าง ของที่ใช้มีลักษณะอย่างไร จำนวน
 เท่าไร มีภาพแสดงลักษณะรูปนั้นที่ใช้ประกอบในพิธี เป็นภาพท้าวจตุโลกบาล นาค
 พระมหาสุกเจ้า และปลาช่อน บังโรงพิธี รวมทั้งบทสวดในพิธีของพระเจ้าแผ่นดินด้วย.

34. คำราพุทธศาสตร์. / กรมยุทธศึกษาทหารบก. -- [ม.ป.ท.], 2470. -- (ฉ) 499
 หน้า ; 24 ซม.

หนังสือคู่มือฉบับพิเศษ 25 ก.พ. 2470

มีบรรลิตร์ ลายพระหัตถ์ และลายมือของผู้ถวายว่า "ขอพระราชทานถวายพระเจ้า
พี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ควรมิควรรแล้วแต่จะไปรกเกล้า ข้าพระพุทธเจ้า
นายพลตรี พระยาอนุภาพไครภพ"

คำรายพุทธศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของคำราพิชัยสงครามคู่กับคำรายพุทธวิธี
นายพันตรีพระสงครามภักดี และนายพันโท พระศรีลิตธิสงครามได้ร่วมกันเรียบเรียง
จาก คำร่าการรบต่าง ๆ เพื่อใช้ในการสอนพุทธศาสตร์ในโรงเรียนเสนาธิการทหาร
บก เนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 ภาค คือ

- ภาคที่ 1 ว่าด้วยลักษณะแห่งสงคราม
- ภาคที่ 2 ว่าด้วยกำลังต่อสู้
- ภาคที่ 3 ว่าด้วยกำลังรบ
- ภาคที่ 4 ว่าด้วยการใช้กำลังรบในทางพุทธศาสตร์

อธิบายถึงว่า สงครามคืออะไร เหตุใดจึงเกิดสงคราม การตกลงใจทำ
สงคราม และเมื่อเกิดสงครามแล้วจะเตรียมพร้อมหรือรบอย่างไร

35. คำร่าราชเสวกครั้งกรุงเก่า. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470.

-- 36 หน้า , 18 ซม.

แจกในการกรณิพระราชทาน มหาอำมาตย์โท พระยาไมตรีวิรัชกฤตย์ ผู้ช่วยปลัดทูล
ฉลองกระทรวงการต่างประเทศ ณ วัดบวรนิเวศ พ.ศ. 2470.

มีตราหอสมุดวชิรญาณ

เป็นแบบธรรมเนียมพระราชเสวก มหาเล็ก ชาวที่ คำร่าจและกรมวัง ซึ่งจัก
ไว้เป็นแผนก ๆ นอกให้ทราบว้ตำแหน่งใด ทำหน้าที่อะไร และทำอย่างไร อันเป็น
ประเพณีครั้งกรุงศรีอยุธยาทั้งสิ้น ต้นฉบับที่หอพระสมุดไคมาเป็นลายมือเขียนครั้ง
รัชกาลที่ 1 เรียบเรียงด้วยสำนวนอธิบายแบบเก่า เข้าใจว่าเป็นหนังสือที่ไปรกให้
ถามข้าราชการครั้งกรุงเก่า และจกไว้ตั้งแต่ครั้งกรุงธนบุรีหรือเมื่อแรกสร้างกรุง
รัตนโกสินทร์

36. คำราราชาเสวกครั้งกรุงเก่า. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2459. -- (3)

44 หน้า ; 17 ซม.

พระเจ้านองยาเธอ กรมหมื่นไชยนาทนเรนทร โปรดให้พิมพ์เป็นของแจกในงานศพ
พระยาพระยานาวาพลาญโยค (ม.จ.ชม สนิทวงศ์ ณ กรุงเทพฯ) ปีมโรงอุศุศก
พ.ศ. 2459

ฉบับพิมพ์ครั้งแรก มีคร้ามังกรความแก้วของโบราณคดีสโมสร และมีบรรณสิทธิ์

เนื้อเรื่องเช่นเดียวกับเล่มก่อน

37. ทำเนียบนาม ภาค 1. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ-
ธนากร, 2466. -- (4), 161 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์แพร่ พระโสภณอักษรกิจ (เด็ก สมิติศิริ) พิมพ์ถวายในงานฉลองพระชันษา
พระอรรคชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ เมื่อปีฉลู
พ.ศ. 2466

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและลายพระหัตถ์

ทำเนียบนามภาคที่ 1 นี้ได้เคยรวบรวมพิมพ์ขึ้น เมื่อพ.ศ. 2457 เป็น
ครั้งแรก เมื่อนำมาพิมพ์เป็นครั้งที่ 2 นี้ได้แก้ไขข้อบกพร่อง และเพิ่มเติมสิ่งที่มีมา
ใหม่เข้าไปด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการทราบชื่อวัตถุสถานทั่วไป ทำเนียบ
นามนี้แบ่งเป็น 9 ตอน คือ :-

ตอนที่ 1 เจดีย์สถานต่าง ๆ . - ตอนที่ 2 นามพระราชวัง.

- ตอนที่ 3 นามพระทวาร. - ตอนที่ 4 นามป้อมต่าง ๆ.

- ตอนที่ 5 ถนนและสะพาน. - ตอนที่ 6 นามเรือระวาง เรือพระ
ที่นั่ง. - ตอนที่ 7 นามช่างคน. - ตอนที่ 8 นามม้าคน.

ตอนที่ 9 นามปืนใหญ่

แต่ละชื่อที่ได้รวบรวมไว้ นี้มีรายละเอียดที่สำคัญบอกไว้ให้ทราบด้วย

38. ทำเนียบนามภาคที่ 2 คำราชาแห่งข้าราชการฝ่ายพระราชวังบวรสถานมงคล.

-- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2462. -- 46 หน้า ; 23 ซม.

มหาเสวกศรี พระยาเพชรรัตนสงคราม สมุหเทศาภิบาล มณฑลมหาสารคาม พิมพ์ในงานศพคุณหญิงพวง นรานุกูลภิจมนครี ผู้มารดา ปีมะแม พ.ศ. 2462

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และเย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

ทำเนียบนามภาคที่ 2 นี้ เป็นทำเนียบข้าราชการฝ่ายพระราชวังบวรครั้งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นเวลาที่ตำแหน่งข้าราชการวังหน้ามีมากที่สุด ค้นฉบับเข้าใจว่าเป็นฉบับหลวงในวังหน้า เป็นสมุดไทย กระจายชาวเส้นหมึก ทำเนียบนามนี้จะแบ่งไปตามหน่วยงานต่าง ๆ ในสมัยนั้น แล้วเรียงลำดับข้าราชการไปตามยศตำแหน่ง ซึ่งจะบอกให้ทราบถึงศักดิ์นาของแต่ละท่านด้วย

39. นานาภาษิต. / พระยาสุรเกษตรโสภณ รวบรวม. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2467. -- ๑, 110 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในการพระราชทานเพลิงศพ พระยาอุงพิพิธภักดี (น่วม ชูโต) พ.ศ. 2467

มีลายมือเจ้าของเดิม

นานาภาษิตนี้ รวบรวมภาษิตต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพระราชนิพนธ์ พระนิพนธ์ของพระบรมวงศานุวงศ์ และภาษิตของท่านผู้มียศศักดิ์และคุณธรรมจำนวนมาก โดยไม่มีการกำหนดเนื้อหาหรือความยาว ภาษิตที่รวบรวมไว้จึงมีหลายเรื่อง หลายภาษา ทั้งยาวและสั้นแม่เพียงประโยคสั้น ๆ ประโยคเดียวก็มี

40. นิทานเทียบสุภาษิต. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2463.

-- ๒, 37 หน้า ; 18 ซม.

อำมาตย์โทพระพิทักษ์โปรสณียราษฎร์ พิมพ์แจกในงานปลงศพ หลวงวิเศษสมบัติ (รุ่ง รัชตประกร) ผู้บิดา ปีวอก พ.ศ. 2463

มีตราหอพระสมุทวารวิฑูมาณ

นิทานเทียบสุภาษิต พระยาสิทธิราชฤทธิไกร (ทองคำ สิทธิโร) ข้าหลวง
 เก็บในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รวบรวมไว้แต่งเป็นนิทาน
 84 เรื่อง แล้วนำมามอบไว้ ณ หอพระสมุทวารวิฑูมาณ สำหรับพระนคร สำหรับนิทาน
 เทียบสุภาษิตเล่มนี้ คัดมาเพียง 3 เรื่อง คือ :

ฟังไม้สรพจิมมากระเคียด. - สิบกู่ไม่เท่าชานาญ. - สอนจรเข้
 ให้ว่ายน้ำ

๑. ประกาศพระราชพิธีเล่ม 1 สำหรับพระราชพิธีประจำปี / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระสมมตอมรพันธุ์. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2459. -- (6)
 225 หน้า ; 23 ซม.

ข้าราชการกรมราชเลขาบุการ ให้พิมพ์ครั้งแรก สนองพระคุณในงานพระศพ กรมพระ
 สมมตอมรพันธุ์ ปีมโรงอัฐศก พ.ศ. 2459

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีกรมังกร
 คายแก้ว บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เฉพาะเล่ม 1 มีพระรูปของสมเด็จพระเจ้า
 บรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ และตัวพิมพ์ลายเซ็นของพระองค์

หนังสือประกาศพระราชพิธีนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมติ-
 อมรพันธุ์ ได้ทรงรวบรวมขึ้นจากประกาศพระราชพิธีต่าง ๆ กว้างทรงเห็นว่ามีประโยชน์
 ในทางความรู้ทั้งทางพงศาวดาร โบราณคดี แล้วทรงตรวจค้นฉบับและทรงนิพนธ์
 คำอธิบายเอง แบ่งออกเป็น 2 เล่ม เล่มที่ 1 นี้ เป็นประกาศพระราชพิธีประจำปี
 มีคำอธิบายประกาศพระราชพิธี พระตำราพระราชพิธีครุอย่างเก่า และประกาศ
 พระราชพิธีประจำปีต่าง ๆ 39 ฉบับ ส่วนเล่ม 2 เป็นรวบรวมประกาศพระราช
 พิธีจร ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 6 มีทั้งหมด 64 ฉบับ พร้อมคำอธิบาย
 เรื่องในบางฉบับด้วย

๓. ประชุมกลอนสุภาพิตสุนทรภู์ / สุนทรภู์. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- ง, 81 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์ เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2466 เป็นของขวัญแจกงานรคน้ำสงกรานต์

เขียนเล่มสวยงาม

รวมกลอนสุภาพิตของสุนทรภู์ 3 เรื่องด้วยกัน คือ :-

สวัสดิรักษา. - เพลงยาวถวายโอวาท. - สุภาพิตสอนสตรี

พร้อมด้วยความเป็นมาของสุภาพิตทั้ง 3 เรื่องนี้

๔. ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 2 ประกาศมีชาติ พ.ศ. 2387 ปีเถาะ พ.ศ. 2398

-- [ม.ป.ท.] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- ง, 82 หน้า ;

24 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสมรรัตนสิริเชษฐ์ โปรดให้พิมพ์เมื่อปีจอ พ.ศ. 2465

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ มีลายพระหัตถ์

รวบรวมประกาศรัชกาลที่ 4 ไว้ทั้งหมด 7 เรื่อง เป็นการรวบรวมต่อมา จากภาคที่ 1 ซึ่งได้พิมพ์ไปแล้วเมื่อพ.ศ. 2464 ประกาศเหล่านี้ทำให้ได้ทราบถึง สภาพบ้านเมือง ความนึกคิด ความนิยม และปัญหาหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ ต้องมีประกาศเหล่านี้ออกมา

๕. ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 3 ประกาศมีมะโรง พ.ศ. 2399 ปีมะเส็ง

พ.ศ. 2400. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์ไทย, 2466. -- 3, 92 หน้า ;

23 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุษบันบัวผัน โปรดให้พิมพ์ เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2466

มีลายพระหัตถ์

ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 3 นี้ ประกอบด้วยประกาศ 31 ฉบับ ว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ กัน เช่น เรื่องภาษีอากร การสุขาภิบาล การค้าขาย เบี้ยหวัด การใช้ค่า ศาสนา เงินตรา และยกเลิกการยิงกระสุน เป็นต้น

46. ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 4 ประกาศปีมะเมีย พ.ศ. 2401. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- 4, 124 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระศพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ครบศตมาท 5 ตุลาคม 2466

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ และพระรูปสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ซึ่งทรงฉายเมื่อพระชนม์ 30 ชันษา และ 53 ชันษา

รวบรวมประกาศของรัชกาลที่ 4 ที่ออกในปีมะเมีย พ.ศ. 2401 มีทั้งหมด 57 ฉบับ

47. ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 5 ประกาศปีมะแม พ.ศ. 2402 ปีวอก พ.ศ. 2403

ประกาศ พ.ศ. 2404. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466.

-- 148, 218 หน้า ; 23 ซม. (เขียนเล่มรวมกับประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 6 และภาค 7)

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ณ พระเมรุท้องสนามหลวง เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2466

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และพระรูปพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์

ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 5 เป็นประกาศที่ออกในปีมะแม พ.ศ.

2402 ปีวอก พ.ศ. 2403 และปีระกา พ.ศ. 2404 รวม 3 ปี ประกอบด้วยประกาศ 39 ฉบับ นอกจากนั้น ในเล่มนี้ยังได้รวมเอาประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 6 ซึ่งประกาศเมื่อปีจอ พ.ศ. 2405 ปีกุน พ.ศ. 2406 และปีชวด พ.ศ. 2407 รวม 3 ปี ประกอบด้วยประกาศ 49 ฉบับ พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์ ณ พระเมรุทองสนามหลวง พ.ศ. 2466 และประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 7 ซึ่งประกาศเมื่อปีฉลู พ.ศ. 2408 ปีชวด พ.ศ. 2409 ปีเถาะ พ.ศ. 2410 และปีมะโรง พ.ศ. 2411 รวม 4 ปี ประกอบด้วยประกาศ 40 ฉบับ พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ณ พระเมรุทองสนามหลวง เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2466 ประชุมประกาศทั้ง 3 ภาคนี้ มีพระประวัติและพระรูปขององค์ผู้สิ้นพระชนม์อยู่ตอนต้นของทุกภาค

ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 7 ประกาศปีฉลู พ.ศ. 2408 ปีชวด พ.ศ. 2409

ปีเถาะ พ.ศ. 2410 ปีมะโรง พ.ศ. 2411. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ, 2466. -- ญ, 168 หน้า ; 23 ซม..

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ณ พระเมรุทองสนามหลวง ธันวาคม 2466

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ "แจกวันที่ 12 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2466" มีพระรูปสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ฉายเมื่อพระชันษา 53 สถาปสมบูรณ

รวบรวมประกาศรัชกาลที่ 4 ซึ่งประกาศเมื่อปีฉลู พ.ศ. 2408 ปีชวด พ.ศ. 2409 ปีเถาะ พ.ศ. 2410 และปีมะโรง พ.ศ. 2411 รวมทั้งสิ้น 40 ฉบับ นอกจากประกาศดังกล่าวแล้ว ยังมีพระประวัติของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ และเรื่องประเพณีการประกาศพระราชกฤษฎีกาแต่

โบราณ นับแต่ผู้เรียบเรียงข้อความ ลักษณะการเรียบเรียงประกาศ ผู้นำไปประกาศ
วัสดุที่ใช้ มาจนถึงสมัยที่มีการพิมพ์และเรื่องของการพิมพ์ในเมืองไทยสมัยแรก

๙. ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาคปกรณกะ ส่วนที่ 2. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิ
พรชนนากร, 2469. -- ก, 79 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์-
ศิลปาคม ณ พระเบญจกัณฑ์เทศน์ ปีมชล พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดพระวชิรญาณ และพระรูปพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์
ศิลปาคม ที่ทรงฉายเมื่อ พ.ศ. 2409 ร่วมกับกรมหมื่นจรัสพร เฉพาะเล่ม 2 มี
บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ (มี 3 ฉบับ)

ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาคปกรณกะนี้ เป็นภาคที่ 8 และ ภาคสุดท้าย
ในการรวบรวมการพิมพ์ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 มีทั้งหมด 31 ฉบับ ประกอบด้วย
ประกาศพระราชนิยมและประกาศพระราชบัญญัติ มีวันเดือนที่ประกาศบ้าง ไม่มีบ้าง
แม้ประกาศเหล่านี้จะยกเลิกแล้ว แต่ก็ให้ประโยชน์ทั้งทางกานวรรณคดีและโบราณคดี
นอกจากนี้ยังมีพระประวัติของกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมด้วย

เป็นเรื่องที่น่าสนใจ มีทั้งเรื่องแปลก ๆ และเรื่องที่ทำให้ทราบถึงความ
เป็นมาธรรมเนียม หรือคำ วิชา ที่บางอย่างยังใช้กันมาจนถึงทุกวันนี้

๑๐. ประชุมเรื่องเบ็ดเตล็ด 3 เรื่อง / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ.

-- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรชนนากร, 2469. -- ข, 43 หน้า ;

18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์ เมื่อปีชกาล
พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ หลายพระหัตถ์ว่า "ประทานเมื่อไปสงฆ์"

สงครามที่ วันที่ 6 เมษายน 69" และเขียนเล่มสวยงาม สภาคดี

ประชุมเรื่องเบ็ดเตล็ด 3 เรื่องนี้ เป็นพระนิพนธ์ที่ได้เคยลงพิมพ์แล้วบ้าง
ยังไม่ได้ลงพิมพ์บ้าง ได้แก่ เรื่อง :-

การให้พร. - เทศกาลพระบาท. - อธิบายเรื่องเจ้าคุณประสูติน

เรื่องแรก เคยลงในหนังสือวชิรญาณวิเศษ เมื่อพ.ศ. 2433 กล่าวถึง
ความเป็นมาของการให้พรและลักษณะของการให้พร เรื่องที่ 2 เคยลงในหนังสือ
วชิรญาณวิเศษ เมื่อพ.ศ. 2432 ในสมัยเมื่อก่อนมีทางรถไฟไปพระพุทธรบาท กล่าว
ถึงตำนานพระพุทธรบาท ลักษณะที่ตั้ง ความเชื่อถือ การเดินทาง และเทศกาล ส่วน
เรื่องที่ 3 ทรงแต่งเมื่อพ.ศ. 2465 ยังไม่เคยลงพิมพ์มาก่อน เป็นการตอบคำถามว่า
บุคคลผู้ใดเรียกกันว่าเจ้าคุณประสูติน มีลายชูแสดงภาพรัชกาลที่ 2 อธิบายในเรื่อง
เจ้าคุณประสูตินด้วย

๑๑. พงษ์วาทิต / นายพลเอก พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ
กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ. -- [ม.ป.ท.], 2459. -- 861 หน้า ;
26 ซม..

เป็นหนังสือพิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย
(2000 ฉบับ) มีใบปกคึกไว้ที่ด้านในของปกหน้า ข้อความว่า "ที่ 10 พงษ์วาทิต
พุทธศัปปะกับแผนที่ประกอบกับพงษวาทิตรวม 2 เล่ม จอมพลสมเด็จพระเจ้าน้อง
ยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ มีรับสั่งให้ส่งสำหรับ "ถวายพระเจ้า
พี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ นายพันโท หลวงรามภักดี นายทหารคนสนิท"
และบรรณสิทธิ์

พงษ์วาทิต พงษ์วาทิต เป็นคำราที่แสดงถึงวิธีทำสงครามที่ใช้กันในโลกว่า
ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างตั้งแต่ครั้งโบราณมา อธิบายเกี่ยวกับวิธีกระเตรียม
และการกระทำสงครามในสมัยต่าง ๆ คือ ระเบียบจัดกองทัพนั้นทำอย่างไร พุทธ-
ศาสตร์เป็นอย่างไร พุทธวิธีเป็นอย่างไร และอาวุธที่ใช้เป็นอย่างไร โดยแบ่งเนื้อหา

- ออกเป็น 3 ภาค ภาคที่ 1 ว่าด้วยวิธีทำสงครามของอาซีเรีย บาบิโลเนีย
เปอร์เซีย และอียิปต์
ภาคที่ 2 ว่าด้วยวิธีทำสงครามของกรีกและโรมัน
ภาคที่ 3 ว่าด้วยวิธีทำสงครามของเยอรมันและชาติยุโรปต่าง ๆ
และพวกสลาฟ

มีแผนที่และภาพเกี่ยวกับการรบในที่ต่าง ๆ ประกอบให้เกิดความเข้าใจ
ได้ชัดเจนขึ้นด้วย

4. พระราชกถึนยานุสร. / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] :
โรงพิมพ์ไทย, 2463. -- ข, 159 หน้า ; 23 ซม.

พระเจ้าพี่นางเธอ พระองค์เจ้าจุฑาวัชรกนิษฐมาลี โปรดให้พิมพ์ครั้งแรก ในงานพระ
ราชทานเพลิงศพ เจ้าจอมมารคามาภภ รัชกาลที่ 5 เมื่อปีออก พ.ศ. 2463

พิมพ์ครั้งแรก มีคราห่อพระสมุทวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และภาพเจ้าจอมมารคามาภภ
สถาปณี

พระราชกถึนยานุสร เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเมื่อพ.ศ. 2420 เพื่อให้มีตำราพระราชประเพณีสำหรับ
พระนคร แลถวายทรงมีพระราชภารกิจมาก หนังสือเรื่องนี้จึงไม่สำเร็จตลอดเรื่อง
ต่อมาได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องพระราชพิธี 12 เกื้อนขึ้น ซึ่งเป็นคล้ายเรื่องย่อ
ของพระราชกถึนยานุสร ฉะนั้นพระราชกถึนยานุสรจึงเป็นต้นเค้าของพระราชพิธี
12 เกื้อน สำหรับในเล่มนี้เป็นเรื่องของพระราชพิธีเกื้อน 5 กล่าวถึงตำนานพระ
ราชพิธีถือน้ำและเรื่องเกี่ยวกับการถือน้ำโดยละเอียด นอกจากนั้นยังมีคำจารึก
พระพุทธรูปประจำรัชกาล พระบรมราชาธิบายเรื่องพระนามสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
กรุงศรีอยุธยา กรุงรัตนโกสินทร์และรัชกาลที่ 5 พระพุทธรูปพระชนมพรรษาวัน
ตำนานเรื่องรัตนพิมพวงศ์ พระแก้วมรกต พระพุทธสัมพุทธณ์ และฉา

๕๕. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชา

ธิบายแก้ไขการปกครองแผ่นดิน / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

-- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- 64 หน้า ; 23 ซม.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานแจก
เนื่องในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสนองพระเดชพระคุณ พระบาทสมเด็จพระพุทธ
เจ้าหลวง ในวันตรงกับวันเสด็จสวรรคต ที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2470

มีบรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ข้อความว่า "พระองค์กรุณานำมาให้วันที่ 24 ตุลาคม
พ.ศ. 2470" มีพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ซึ่งทรงฉายในสมัยที่ใกล้กับที่ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่องนี้ และเขียนเล่มสวยงาม
สภาพดี

ด้วยทรงพระราชดำริว่า การปกครองบ้านเมืองที่เป็นมาแต่เดิม คือมี
เสนาบดี 6 ตำแหน่ง อันได้แก่ สมุหนายก สมุหพระกลาโหม และจุฬศมภ์ นั้นไม่
เหมาะสมกับสภาพบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลง จึงได้ทรงแก้ไขวิธีการเสียใหม่ ซึ่งได้
ทรงมีพระบรมราชาธิบายอย่างละเอียดพร้อมด้วยเหตุและผลที่ทำให้ต้องเปลี่ยนแปลง
หรือโยกย้ายความรับผิดชอบในส่วนงานต่าง ๆ โดยทรงตั้งกระทรวงขึ้น
12 กระทรวง หนังสือเล่มนี้จึงให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองของไทยในสมัยก่อน
และสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้ได้เป็นอย่างดี

๕๖. พระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิต 3 เรื่อง / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

-- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2463. -- 19 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรุณวดี โปรดให้พิมพ์ ปีวอก พ.ศ. 2463

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ

พระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิต 3 เรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ให้มีแบบและเนื้อหาต่าง ๆ กันดังนี้ คือ

- สุภาษิตโสฬสไตรยางค์ มีทั้งหมด 18 บท แต่ละบทกล่าวถึงสิ่งที่ควรคำนึง 3 สิ่ง เช่น สามสิ่งควรรัก สามสิ่งควรชม ฯลฯ จากนั้นเป็นโคลงสี่สุภาพอธิบายความ

- สุภาษิตนฤขุมการ กล่าวถึงกิจ 10 ประการที่ผู้ประพฤติยังไม่เคยเสียใจ แยกเป็นข้อ ๆ ไป แต่ละข้อมีโคลงสี่สุภาพอธิบายความ มีทั้งหมด 12 บท

- สุภาษิตमारकाสอนอำมหะชั้น เป็นสุภาษิตสอนข้าราชการ ทรงพระราชนิพนธ์ในเรื่องนิทรราชาคริต มีทั้งหมด 10 บท

57. พระราชบัญญัติ ประกาศกฎเสนาบดี และระเบียบการทำบัญชี ตั้งแต่ศก 111 ถึงศก 131 /

กรมสรรพากรนอก. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2456. -- ๘, 1297 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

รวบรวมพระราชบัญญัติ ประกาศ กฎเสนาบดี ข้อบังคับระเบียบการทำบัญชี และสำเนาท้องตรา ซึ่งเกี่ยวกับหน้าที่กรมสรรพากรนอก ทั้งที่ได้ยกเลิกไป และที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมให้คงใช้อยู่ ตั้งแต่ศก 111 ถึงศก 113 ทำให้ได้ทราบถึงหน้าที่ของเจ้าพนักงานสรรพากร การเก็บภาษีอากร และ พระราชบัญญัติต่าง ๆ ได้แก่ ค่านา ค่าน้ำ ค่าราชการ ค่าผูกปิ่น ภาษีภายใน ภาษีเรือโรงเรือน อากรเงิน-อับ อากรมโหรีศพ อากรป่าผึ้ง ยาสูบ ไร่อ้อย ต้นตาลโคคนก เจาะเผาคันยาง มาโคกระบือ ที่ดิน อากรสมพิศร์ อากรสวนใหญ่ อากรการพนัน ทีวีบุก ข้างป่า นาเกลือ สุรา ฝิ่น ศุลกากร มีตัวอย่างอากรใบเสร็จที่ดิน สมุดบัญชีรายวันเก็บเงินสด บัญชีเทียบการเก็บผลประโยชน์แผ่นดิน บัญชีการเก็บอากรค้าง ๆ ฯลฯ มีสารบัญชีย่อยละเอียด

58. พระราชบัญญัติกฎหมายความ พ.ศ. 2457. -- [ม.ป.ท.], 2457. -- 13 หน้า ;

23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์และลาย-

พระหัตถ์

พระราชบัญญัติหนายความนี้ ประกาศใช้ในสมัยรัชกาลที่ 6 เกี่ยวกับประเภทและคุณสมบัติของหนายความ สิทธิในการว่าความ ทะเบียนหนายความ ใบอนุญาต ค่าธรรมเนียม อำนาจในการห้ามหนายคนใดคนหนึ่งมิให้ว่าความเมื่อมีความผิด คณะกรรมการ สอดส่องความประพฤติของหนายความมี ทั้งหมด 18 มาตรา ค่อนข้างมีแบบทะเบียนหนายความ ตัวอย่างเรื่องราวขอลงทะเบียนเป็นหนายความ และตัวอย่างใบอนุญาตว่าความ

๖-๕๐. พระราชบัญญัติในปัจจุบัน / พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์. --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์กองละดูไทยกรุงเทพฯ, 120 (พ.ศ. 2444).

-- 585 หน้า ; 24 ซม.

(มี 2 ฉบับ)

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก มีทรายางสีแดงประดับ ข้อความว่า "พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นจันทบุรีนฤนาถ 24 มย 127 ที่ ๐๐๐๘" ในกรอบสี่เหลี่ยม และมีบรรณสิทธิ์

รวบรวมพระราชบัญญัติในรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 เฉพาะที่ยังใช้อยู่ในขณะนั้น หรือที่มีประโยชน์ควรศึกษาเพื่อพิจารณาคลี่ความ หรือเพื่อประโยชน์ในทางราชการ โดยแบ่งพระราชบัญญัติทั้งหลายออกเป็นหมวด ๆ ตามเนื้อความและเพื่อความสะดวกในการค้นพระราชบัญญัติที่ต้องการ หนังสือนี้จึงได้ทำสารบัญไว้ 3 สารบัญ เป็นสารบัญลำดับหมวด สารบัญลำดับพระราชบัญญัติตามวันที่ออกประกาศก่อนหลัง และสารบัญความละเอียดในพระราชบัญญัติ (เป็นกรณี) สารบัญ 2 สารบัญหลังนี้เป็นสารบัญชั่วคราวเท่านั้น ไม่ได้คิดกับตัวเล่มเพียงแต่สอดไว้เฉย ๆ

๕. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ประกาศอัตราค่าธรรมเนียมในที่ว่ากรมอำเภอ
ร.ศ. 116 ประกาศเพิ่มเติมลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 117 กฎเสนาบดี
แผนกปกครอง ประกาศไขความในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ 2 มาตรา.

-- พิมพ์ครั้งที่ 5. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2448. -- 56 หน้า ;
22 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีครายาง ลายเซ็น
กิตติยากร และครายางแบบตัวพิมพ์ "20 กุมภาพันธ์ 124 ปากคลองมดุงกรุงเกษม
กรุงเทพฯ"

หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมเรื่องต่าง ๆ ไว้ 5 เรื่องด้วยกัน คือ

- พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ แบ่งออกเป็น 5 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 ว่าด้วยนามและการที่ใช้แลการศึกษาพระราชบัญญัติ

หมวดที่ 2 ว่าด้วยอธิมาตย์พิพัติใช้ในพระราชบัญญัติ

หมวดที่ 3 ว่าด้วยลักษณะปกครองหมู่บ้าน

หมวดที่ 4 ว่าด้วยลักษณะปกครองตำบล

หมวดที่ 5 ว่าด้วยลักษณะปกครองอำเภอและเมืองชั้น

- ประกาศอัตราค่าธรรมเนียมในที่ว่าการอำเภอ เป็นตารางอัตราค่า
ธรรมเนียมในการ ขอให้อำเภอทำหนังสือหรือสิ่งสำคัญ อันเป็นหลักฐานคดีของ
ตน พระราชเสาวนีย์ สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีพระบรมราชินีนาถ ผู้สำเร็จ
ราชการแผ่นดิน

- ประกาศเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ในรัชกาลที่ 5
เกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากไฟ และสิ่งสกปรกต่าง ๆ ที่อาจทำให้เกิดโรค

- กฎเสนาบดี แผนกการปกครอง (จากพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวง
ดำรงราชานุภาพ) เกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้งหมู่บ้านและผู้ที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้าน

- ประกาศไขความในพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ 2 มาตรา
คือ มาตรา 10 ซึ่งว่าด้วยห้ามมิให้ตั้งทหารซึ่งยังอยู่ในหน้าที่รับราชการประจำเป็น
ผู้ใหญ่บ้าน กับมาตรา 21 ที่ว่าด้วยไปรคเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต
ให้ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นไพร่หลวงหรือมีหน้าที่ราชการและไม่ต้องเสียเงินค่าราชการ

62. พระราชพิธีศรีอัมพวายศรีปวาย / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. --

[ม.ป.ท.], 2457. -- ฎ, 85 หน้า ; 15 ซม.

กรมพระสมมติอมรพันธุ์ สภานายกหอพระสมุดวชิรญาณประธานอนุชาติพิมพ์ในการขึ้น
ชิงช้า พระยาศรีวรวงษ์ (ม.ว.จิตร สุทัศน์)

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีลายพระหัตถ์

เรื่องพระราชพิธีศรีอัมพวายศรีปวายนี้ คัดมาจากพระราชนิพนธ์ "พระราช
พิธี 12 เดือน" ในเฉพาะส่วนที่เป็นคำนำ และที่เป็นเรื่องของพระราชพิธีดังกล่าว
นอกจากจะอธิบายถึงพระราชพิธีโดยละเอียดแล้ว ยังให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องพราหมณ์
ในเมืองไทย พระเป็นเจ้าที่พราหมณ์นับถือ เทวดาน และพระราชวินิจฉัยถึงพระ
เป็นเจ้าของศาสนาพราหมณ์ อิสลามและคริสต์

63. พระราชพิธี 12 เดือน / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.]

ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455). -- ข, 161 หน้า ; 24 ซม.

เจ้าจอมมารคาแต่ พิมพ์แจกในการปลงศพเจ้าพระยานรรัตนราชมานิต (โต)

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ เย็บเล่ม
ประดับสวยงาม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชนิพนธ์เรื่องพระราช
พิธี 12 เดือนนี้เมื่อ ร.ศ. 107 พระราชทานให้ลงพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณ แต่ขาด
พระราชพิธีเดือน 11 ซึ่งยังไม่ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไปเดือนหนึ่ง ในการรวมเล่ม
พิมพ์ครั้งนั้นจึงได้เรียบเรียงคำอธิบายพระราชพิธีในเดือนดังกล่าวพอสังเขป และคัด
โคลงพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาบำราบปรปักษ์มาลงพิมพ์
ไว้ด้วย พระราชพิธีต่าง ๆ ที่นำมาทรงเรียบเรียงนั้น เป็นพระราชพิธีซึ่งมีสำหรับ
พระนคร ตั้งแต่ครั้งโบราณ อธิบายถึงพระราชพิธีในแต่ละเดือนโดยละเอียด ตั้งแต่
ความเป็นมา กิจกรรมในพระราชพิธี และผู้ที่ทำหน้าที่ในพระราชพิธี แบ่งเนื้อหา
ออกเป็น 3 ตอน

- ตอนที่ 1 เป็นพระราชพิธีในเดือน 12 ถึง เดือน 6
 ตอนที่ 2 เป็นพระราชพิธีในเดือน 7 ถึง เดือน 9
 ตอนที่ 3 เป็นพระราชพิธีในเดือน 10 ถึง เดือน 11

ประกาศพระราชมัญญัติและพระร่ากำหนดค่าง ๆ รัชกาลที่ 5. -- พระนคร : โรงพิมพ์
 บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ. 117-123. -- 7 เล่ม ; 22 ซม.

ชุดเล่มเป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก (1000 ฉบับ) ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการ
 พิมพ์ในประเทศไทย

เป็นการรวบรวมพระราชมัญญัติ ประกาศ กฎข้อบังคับ กฎเสนาบดี และ
 แจ้งความต่าง ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตั้งแต่ ร.ศ. 117-123 ปีละ 1 เล่ม นอก
 จากจะเป็นประโยชน์ในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายในสมัยนั้นแล้ว ยังทำให้ทราบ
 เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ทั้งทางด้านการปกครอง การเศรษฐกิจ
 การคมนาคม การต่างประเทศ และอื่น ๆ อีกด้วย

ประวัติเรื่องประทุษร้ายต่อผู้ร้าย / โรเบิร์ต ควีน อิงเคอร์ซอลล์ ; แปลโดย พระยา
 เมธาธิบดี. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- 60 หน้า ;
 20 ซม.

เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก มีลายมือผู้แปลเขียนไว้ว่า "ขอประทานโทษเกล้าฯ ถวาย
 ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้า พระยาเมธาธิบดี 16 กรกฎาคม
 71" และลายพระหัตถ์

เป็นเรื่องเกี่ยวกับการลงโทษผู้ร้าย กล่าวถึงว่าไม่ว่าจะมีการลงโทษ
 ผู้ร้ายอย่างรุนแรงหรือทรมาณอย่างสาหัสเพียงใด ก็ไม่ทำให้การประพฤติชั่วของคน
 ในสังคมหมดสิ้นหรือลดน้อยลงไปได้ จึงควรหาสาเหตุ ที่ทำให้คนประพฤติชั่วว่าเป็น
 ะไร เพื่อจะได้ทราบว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะสามารถแก้ไขในเรื่องนี้ได้เป็น
 ผลดี เพราะถ้าทำไม่ถูกแล้วจะก่อให้เกิดผลร้ายขึ้นกว่าเดิมอีก

72. รวมฎีกาบางเรื่อง. -- 34 ซม.

เป็นต้นฉบับตัวเขียน ลายพระหัตถ์ตลอดเล่ม สภาคดี

รวมฎีกาเรื่องต่าง ๆ มีสารบัญเรื่องความสำคัญอักษรเรื่องของฎีกานั้น ๆ

73. รายการละเอียด พระราชพิธีบรมราชาภิเษก เสด็จพระราชสมภพเจ้าเพชร (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว) และเสด็จเสวยพระนคร พระพุทธศักราช 2468. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468.
-- ๗, 110 หน้า ; 23 ซม.

มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์

เป็นหมายกำหนดการโดยละเอียดในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เสด็จพระราชสมภพเจ้าเพชร และเสด็จเสวยพระนครของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2468 ทำให้ทราบถึงขั้นตอนและพิธีการต่าง ๆ โดยสำคัญอย่างละเอียดครบถ้วน ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องทรงทำอะไรม่างในพระราชพิธีดังกล่าว รวมทั้งการจัดการดำเนินการ และผู้รับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ ในพระราชพิธีด้วย

74. รายงานการเปิดโรงเรียนสตรีประจำมณฑลจันทบุรี "ศรียานุสรณ์" กับโรงเรียนประจำจังหวัดตราด "ตราดระการคุณ". -- [ม.ป.ท.], 2468. -- 31 หน้า ; 22 ซม.

มหาอำมาตย์ตรี พระยาวิสุทธโกษา (ศักดิ์ สายแสน) มีศรัทธา ทุนทรัพย์ 1000 ฉบับ แจกข้าราชการและราษฎรทั่วไปในมณฑลจันทบุรี

มีบรรณสิทธิ์

เป็นรายงานการเปิดโรงเรียน 2 แห่งคือ โรงเรียนสตรีประจำมณฑล

จันทร์ "ศรียานุสรณ์" กับโรงเรียนประจำจังหวัดคราก "ตราขระการคุณ" ซึ่ง
 ว่างว่างเอก เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ได้เป็น
 ผู้ไปเปิดเมื่อพ.ศ. 2463 รายงานถึงพิธีเปิดและประวัติการก่อตั้งโรงเรียนทั้งสอง
 อย่างละเอียด ทั้งยังให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการศึกษาในสมัยนั้นด้วย

75. เรื่องพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัล / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
 -- [ม.ป.ท.] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- 60 หน้า ; 18 ซม.

เจ้าพระยาพลเทพา พิมพ์แจกในการแรกนาขวัญ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2465

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และบรรณสิทธิ์ พร้อมด้วยลายพระหัตถ์

พระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัลที่นำมาจัดพิมพ์นี้ คัดมาจากหนังสือ
 เรื่องพระราชพิธี 12 เดือน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง
 พระราชนิพนธ์พระราชทานพระบรมราชาธิบายไว้ แต่ที่พิเศษออกไปในเล่มนี้คือ มี
 เรื่องแรกนาขวัญที่ได้กระทำกันในสมัยต่อมาภายหลังเวลาที่ทรงพระราชนิพนธ์เพิ่ม
 เติมไว้ด้วย ส่วนที่เพิ่มเติมเข้ามา ได้มาจากหนังสือราชกิจจานุเบกษาและจากการ
 สืบถาม ทำให้ได้ทราบเรื่องของพระราชพิธีแรกนาขวัญตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัย
 ที่จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้

76. ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพง
ราชานุภาพ. -- [ม.ป.ท.], 2471. -- (5) 65 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์เอก พระยาสวัสดิ์โกษา (เข้ม สาระ
 นาค) เมื่อปีมะโรง พ.ศ. 2471

มีตรามังกรคาบแก้วของโบราณคดีสโมสร บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เบ็ญโฉม
 สวยงาม

ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณนี้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 กรมพระกำแพงราชานุภาพ ได้ทรงแสดงเป็นปาฐกถาที่สามัคยาจารย์สมาคม เมื่อ

วันที่ 8 ตุลาคม 2470 บรรยายถึงเหตุการณ์อันเป็นตำนานของชาติ เริ่มแต่ชนชาติไทยศึกษารบรพที่รวบรวมกันอยู่ในระหว่างประเทศธิเบตกับจีน มูลเหตุที่ไทยละทิ้งเมืองเคิม แล้วอพยพลงมาทางใต้ และตั้งราชธานีที่เมืองสุโขทัยเป็นครั้งแรก ลักษณะการปกครองของไทยในสมัยศึกษารบรพ สมัยราชวงศ์พระร่วง สมัยกรุงศรีอยุธยา การปกครองอาณาจักร ปกครองคน ระเบียบการปกครองฝ่ายตุลาการ ฝ่ายตุลาการและฝ่ายพุทธจักร ส่วนตอนต้นเล่มนั้นมีภาพและประวัติของอำมาตย์เอกพระยาสวัสดิ์โกษาควย

77. ลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ ภาคที่ 3. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2462. -- (3) 43 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพ นางเจียม พิศาลศุภผล ปีมะแม พ.ศ. 2462

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และเย็บเล่มสวยงาม

ภาคที่ 3 นี้ รวมเอาเรื่องการทำนา พระนิพนธ์ของกรมหลวงพิชิตปรีชากร ซึ่งทรงชี้แจงวิธีทำนา และเรื่องทำสวน ของเจ้าพระยาภาสกรวงษ์ ซึ่งชี้แจงลักษณะสวนและตำนานการทำสวนในเมืองไทย มาไว้ด้วยกัน หนังสือทั้ง 2 เรื่องนี้เป็นหนังสือที่แต่งถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีหอพระสมุดวชิรญาณ แทนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เมื่อ พ.ศ. 2431

78. ลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ ภาคที่ 7. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2463. -- (2) 46 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสาตรศุภกิจ เมื่อปีวอก พ.ศ. 2463

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

ภาคที่ 7 ประกอบด้วยหมายรับสั่งพระราชพิธีวิสาขบูชาเมื่อปีมะเส็ง

พ.ศ. 2400 และบัญชีโคมตรา ซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
ทำสำหรับปักเป็นพู่ทหบูชาในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในงานพระราชพิธีวิสาขบูชา
ประมาณวาระหว่างปีฉลู พ.ศ. 2406-ปีชวด พ.ศ. 2409 บัญชีโคมตรานี้มี
ประโยชน์ทางความรู้รูปดวงตราของพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ เพราะทำ
ลายโคมเป็นรูปคราคำแห่ง บัญชีคอนท้ายเป็นบัญชีที่กลินว่าโคมของใครประกวด
ได้รางวัลที่ 1 2 และ 3 ทั้งสองเรื่องนี้ได้ค้นฉบับมาจากกระทรวงมหาดไทย

79. ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ 18 ตอนที่ 1 / พระโพธิวงศาจารย์ (ดิลก โส อ้วน).

-- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 25 หน้า ; 23 ซม.

สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต โปรดให้พิมพ์ในงานพระ
ศพ พระเจ้าพี่นางเธอพระองค์เจ้าวรลักษณาวดี ครบสัปดาห์ ๗ วันที่ 24 สิงหาคม
พ.ศ. 2469.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ เข็มเล่มสวยงาม

ว่าด้วยเรื่องของชนชาติไทยและชนชาติอื่น เกี่ยวกับกาทำเนียบเชื้อสาย
และวัฒนธรรมของชาติทั้งสองไ้แก่ การแต่งกาย ภาษา ศาสนาและความเชื่อ
ประเพณีต่าง ๆ การทำมาหากิน ที่อยู่อาศัย และพาหนะ เป็นเรื่องแปลกที่หน้าสนใจ
เรียบเรียงโดยพระโพธิวงศาจารย์ เจ้าคณะมณฑลอุดรราชธานี ซึ่งทราบเรื่องโบราณ
และกิจการในท้องถิ่นที่เหล่านั้นก็หาผู้เสมอเหมือนไ้ยาก

80. วชิรญาณสุภานิก. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- (2) 175
หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในงานพระศพ พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ครบศตมา
๗ วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2466

มีตราหอสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ เข็มเล่มสวยงาม (มี: 2 ฉบับ)

หนังสือเรื่องวชิรญาณสุภานิกเกิดขึ้นเมื่อ ร.ศ. 108 ในขณะที่มีสมเด็จพระ

พระบรมเชษฐาธิราชเจ้าฟ้ามหาวิชิตมหิศทรงดำรงตำแหน่งนายกหอพระสมุดวชิรญาณ
เป็นรวมสุภาณิศตามความเห็นของวิสามานูสมาชิกรหอพระสมุด โดยมีพระราชนิพนธ์ของ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัวอยู่เบื้องต้น สุภาณิศเหล่านี้มีทั้งคติโลกและคติ
ธรรม ซึ่งล้วนแนะนำให้ทำความดีละความชั่ว เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ประพฤติตาม
อย่างยิ่ง

2. วชิรญาณสุภาณิศ กับบทแถมของหลวงประจักษ์ฯ. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ
ธนากร, 2467. -- ค, 171 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในงานพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ครบปีชญา-
สมวาร วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2467

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เฉพาะเล่ม 1 มีลายพระหัตถ์ (มี 2 ฉบับ)

หนังสือเล่มนี้นอกจากวชิรญาณสุภาณิศที่สมาชิกรของพระสมุดวชิรญาณหลาย
ท่านได้ร่วมกันแต่งแล้ว ยังมีบทแถมวชิรญาณสุภาณิศซึ่งเป็นบทพระนิพนธ์ของพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมรวมอยู่ด้วยอีกเรื่องหนึ่ง สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพได้ทรงกล่าวไว้ในคำนำตอนหนึ่งว่า "นอก
จากเจ้านายแล้ว ผู้อื่นที่รู้ว่ากรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ทรงสามารถในการแต่ง
หนังสือเห็นจะมีน้อย ด้วยหนังสือที่ทรงพระนิพนธ์ไม่เคยพิมพ์แพร่หลาย เพราะกรม
หลวงประจักษ์ศิลปาคมโปรดทรงแต่งแต่เป็นคำล้อเลียนผู้อื่นเล่น กระบวรแต่ง เช่น
นั้นเห็นจะไม่มีคำผู้..." สำหรับบทแถมนี้ทรงแต่งคำแถมลอสุภาณิศของสมาชิกรบางคน
โดยทรงแต่งแทรกสุภาณิศเดิมก็มี แต่งเทียบสุภาณิศเดิมก็มี ซึ่งในเล่มที่พิมพ์
ให้เห็นชัดด้วยเส้นสีแดง

3. วชิรญาณสุภาณิศ ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, 2458. --
(3) ๓ 167 หน้า ; 17 ซม.

เป็นฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และเย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

หนังสือวชิรญาณสุภาสิต เป็นหนังสือที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งชวนบรรณาสมาชิกหอพระสมุดวชิรญาณให้แสดงสุภาสิตคนละบทตามความรู้ ความคิดของตน และได้ทรงพระราชนิพนธ์อารัมภจน์ไว้เบื้องต้นด้วยสำหรับวชิรญาณสุภาสิตนั้นมีทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโคลงสี่สุภาพและโคลงกระพู่ ท้ายบทจะมีนามหรือพระนามของผู้แต่งกำกับไว้ ซึ่งได้บอกให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงในนามหรือพระนามด้วยถ้ามี เนื้อหาของสุภาสิตมีมากมายหลายเรื่อง เช่น เรื่องคุณค่าของความรู้ ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความไม่ประมาท และอื่น ๆ ซึ่งล้วนเป็นสิ่งเตือนใจให้มีชีวิตอยู่ด้วยความดีงามทั้งแก่ตนเองและหมู่คณะ ทั้งเป็นการรวบรวมบทประพันธ์ พระนิพนธ์ และพระราชนิพนธ์ของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งหาได้ยากหรือไม่อาจหาได้จากหนังสืออื่น ๆ เช่น บทพระนิพนธ์ของ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการที่สำคัญอื่น ๆ

๘. สุภาสิตร้อยบท หรือ วายาการศกตะ. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2465. -- ก, 36 หน้า ; 18 ซม.

นางปาน สุวรรณเคมีย์ พิมพ์ในงานปลงศพ นางเล็ก สุวรรณเคมีย์ เมื่อปีจอ พ.ศ. 2465.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ สภาพดี

หนังสือสุภาสิตร้อยบทหรือวายาการศกตะนี้แปลมาจากภาษาสันสกฤต ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำวรวงษาบุภาพได้ทรงอธิบายถึงตำนานของหนังสือนี้ไว้ข้างต้น เข้าใจว่าเข้ามาจากลังกาสมัยรัชกาลที่ 3 ได้พรหมมณู. อุบลุสสวามี อารย เป็นผู้ชำระ และหลวงพินิจวรรณการ (แสง สาลิจุล) เป็นผู้แปล ในการพิมพ์ได้พิมพ์ควบคู่กันไปทั้งที่เป็นคาถาภาษาเขมร และคำแปลภาษาไทย สอนให้คนทำความดี มีศีล มีทาน ไม่มีกิเลส ชุภะ สุข และข้อคิดต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต โดยนำเอาอุปสรรคมมาเปรียบเทียบกับนามธรรมให้เห็นได้ชัดเจนขึ้น

86. สุภาสิตสามอย่าง. -- ละครนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472. --

121 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์เป็นที่ระลึกในการพระราชทานเพลิงศพ ท่านศาสตราจารย์พระยาเพ็ชรรัตน์ (โมรา ไกรฤกษ์) มารดาเจ้าพระยามหิธร และคุณหญิง(จำเริญ) ประเสริฐสุภกิจ ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2472.

มีกรามังกรลายแก้ว และเจเพาะเล่ม 1 มีลายพระหัตถ์ สถาปติ

สุภาสิตสามอย่าง ที่ได้รวบรวมมาพิมพ์ไว้ในหนังสือคือ

สวัสดิศรัทธาคำฉันท์.- สวัสดิศรัทธาคำกลอน.-

สุภาสิตเด็ก.- สุภาสิตสอนหญิง.

พร้อมด้วยประวัติและภาพครอบครัวของท่านศาสตราจารย์

87. หลักวิชาว่าความ / พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ (วัน จามรมาน). -- ละครนคร :

โรงพิมพ์ไทยเซมม, 2472. -- 125 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานฉาบงานศพคุณหญิงนิติศาสตร์ไพศาลย์ (วัน จามรมาน) พ.ศ. 2472

หนังสือหลักวิชาว่าความนี้อธิบายถึงความประสงค์และเกณฑ์ซึ่งเป็นหลักสำคัญแห่งวิชาว่าความ การเตรียมคดี การแต่งคำฟ้อง คำให้การ วิธีที่หมายโจทก์จะแถลงมูลคดีหรือข้อพิพาท วิธีที่นายจำเลยจะแถลงข้อค้าน หรือข้อต่อสู้ วิธีถามซัก ถามค้านและถามถึงพยาน การทำคำแถลงสำนวนและคำเตือนสติหมายความ และยังมีสุภาสิตบางบทซึ่งเป็นสุภาสิตกฎหมายที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเวลาว่าความได้หันใจอีกด้วย

89. หนังสือเรื่องกฎหมายเมืองไทย. -- พิมพ์ครั้งที่ 10. -- [กรุงเทพฯ] :

โรงพิมพ์วิบูลย์, 2439. -- 2 เล่ม ; 25 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีมรรลดิษฐ์เฉพาะเล่ม 1 มีลายพระหัตถ์

หนังสือเรื่องกฎหมายเมืองไทยนี้ ได้ตีพิมพ์เป็น 2 เล่ม เล่ม 1 ประกอบ

ด้วย :-

- พระธรรมนูญ. - อินทภาษ. - พระธรรมนูญ. - ลักษณะวิวาท.
- ลักษณะรับฟ้อง. - กรมศังก์. - ศักดิ์นาทหารหัวเมือง. -
- ลักษณะฉ้อฉล. - ลักษณะฉ้อโกง. - ลักษณะโจร. - ลักษณะลักพา.
- ลักษณะทนาย. - ลักษณะเบ็ดเสร็จ. - ลักษณะพยาน. - ลักษณะมรดก.
- ละครกา. - อุทธร.

ส่วนเล่มที่ 2 ประกอบด้วย :-

- มูลคดีวิวาท. - แบ่งปันบ้านแดนทมิฬชากัน. - โจรห้าเส้น. - กฎสาม
- สิบหกข้อ. - พระราชบัญญัติ. - ลักษณะพิศุจน์ค่าน้ำจืด. -
- กฎเกณฑ์ยวบาล. - กฎหมายพระสงฆ์. - ลักษณะอาญาหลวง. -
- ลักษณะอาญาราชฎ. - ลักษณะขบถศึก. - พระราชกำหนดเก่า. -
- พระราชกำหนดใหม่.

ทั้งหมดนี้ได้อบรมทานกับฉบับหลวงทุกเล่มเมื่อจุลศักราช 1235 เมจุจศก

90. หัวข้อกฎหมายนานาประเทศ แขนกคดีเมือง / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

-- [ม.ป.ท.], 2457. -- ฉ. 234 เล่ม ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์และลาย
พระหัตถ์ว่า "การเสด็จพระราชดำเนินเหยียบศาล แจกในงานถวายพระกระยาหาร
เครื่องสมโภชน์ ณ ศาลสถิตย์ยุติธรรม วันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2457" เย็บเล่ม
สวยงาม สภาคดี

เรื่องหัวข้อกฎหมายนานาประเทศ แขนกคดีเมืองนี้ เก็บพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์วิบูลย์ เป็น
ตอน ๆ รวม 12 ตอน โดยทรงใช้หนังสือของนาย J.T. Lawrence เป็นหลัก

เขียนด้วยภาษาตรง ๆ ง่าย ๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจโก๋ทันที แบ่งเนื้อหา
ออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ว่าด้วยกฎหมายนานาประเทศทั่วไป

ตอนที่ 2 ว่าด้วยเวลาปกติ

ตอนที่ 3 ว่าด้วยในเวลาสงคราม

มีสารบัญช้วยกขึ้นโดยละเอียด

๗. อินทภาษ ประกาศรวมอัยการ ขอมบังคับ แลกเปลี่ยนคดี ว่าด้วยหน้าที่อัยการ. --

[พระนคร] : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย, 2461. -- 45 หน้า ; 23 ซม.

เจ้าพระยาอภัยราชามหาบุษยิศรธรรมธร พิมพ์แจกเป็นที่ระลึก ในการพระราชทานเพลิงศพ
ท่านผู้หญิง (เอี่ยม) อภัยราชา ปีมะเมีย พ.ศ. 2461

มีบรรณสิทธิ์ สภาคดี

หนังสือเรื่องอินทภาษนี้ไต่รวบรวมเอา บทพระอัยการลักษณะอินทภาษใน
กฎหมายเก่า ประกาศรวมพนักงานอัยการ ขอมบังคับว่าด้วยหน้าที่อัยการหัวเมือง และ
กฎหมายคดีกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยหน้าที่อัยการประจำกรมพระนครบาล มาพิมพ์
รวมกันไว้ เนื้อหาของเรื่องต่าง ๆ เป็นเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทั้งสิ้น

AKKHRABHIDHANA

เล่มนี้ เป็นการนำเอาหนังสือ 2 เรื่องมาเย็บรวมเข้าด้วยกัน คือ โจทยวิภักติวิธีบริบูรณ์ สำหรับตั้งคว่ ทำคว่ สนธิถึงการก จมบริบูรณ์ ซึ่งพิมพ์เมื่อ ร.ศ. 129 และ พระอักษราภิธานศัพท์แปล ซึ่งพิมพ์ เมื่อ ร.ศ. 130 พระอักษราภิธานศัพท์แปลนี้ เป็นหนังสือสำหรับเล่าเรียนภาษามคร และหนังสือไทยที่ใช้เกี่ยวกับภาษามคร ช่วยทำให้ใช้ตัวสะกดการันต์ได้ถูกต้องตามรูปศัพท์ และทราบถึงความหมายของศัพท์แต่ละคำ นอกจากนั้นยังมีความรู้ในเรื่องของศัพท์มครที่ทรงบันทึกไว้ด้วยหลายพระหัตถ์คความหน้าต่าง ๆ อีกมากมาย

6. เฉลยปัญหามาพิเวैयाกรณ / สำนักวิกรมทหาราตุ. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ธรรมานุกูล, 2459. -- (5), 100 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย สภาพดี

เฉลยปัญหามาพิเวैयाกรณนี้ เรียบเรียงขึ้นเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ผู้เริ่มศึกษาภาษาบาลี โดยนำปัญหาจากการสอนบ้าง การสอบบ้าง ปัญหาเหล่านี้มีทั้งที่เป็นปัญหาเฉพาะเรื่องและรวมทุกเรื่อง คำที่จัดสอนกันอยู่ในขณะนั้น ซึ่งไ้แก่เรื่องของ สัมัญญาภิธานและสนธิ นาม นามและอพิขย สมาส ทิทธิก อาชยาต กิตถ์ โดยเสนอเป็นปัญหามหนึ่ง เฉลยบหนึ่ง สลับกันไปบทละ 14 ข้อ

7. กิกขันนารี ภาษาอังกฤษแปลเป็นไทย / หลวงรัตนาศูมิติ (สงบ). -- กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์หลวง, ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444). -- 276 หน้า ; 29 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย สภาพดี

เป็นพจนานุกรมอังกฤษ - ไทย ซึ่งหลวงรัตนาศูมิติ (สงบ) เลขานาการสถานทูตลอนดอนไ้แต่งขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพะเจ้าอยู่หัว (ร.5) โดยเรียบเรียงคามกิกขันนารีเว็บสเตอร์เล่มใหญ่ แต่คักคำที่ไม่ใช่แล้วและศัพท์เฉพาะวิชาออกหมด เหลือแต่คำทั่วไปประมาณ 2100 คำเศษ

9. ตำนานอักษรไทย / ยอช เซเกส์. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2468. -- 13 หน้า ; 34 ซม.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
โปรดให้พิมพ์เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2468.

มีกราบทูลพระสมุควชิรญาณ เล่มแรกมีลายพระหัตถ์ว่า "หม่อมเจ้าสุชาติโนทัยให้คาเผ่า
นำมาให้ เดือนสิงหาคม 2468" (มี 2 ฉบับ)

ตำนานอักษรไทยนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับกำเนิดอักษรไทย และประวัติของ
อักษรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ อักษรในประเทศอินเดีย อักษรขอม อักษรไทยกลาง
อักษรไทยเหนือ อักษรไทยดั้งเดิม และกำเนิดอักษร ทั้งยังมีรูปอักษร เช่น อักษร
มอญจารึก อักษรไทยสมัยต่าง ๆ อักษรลาว ลานนาไทยและอักษรไทยเหนือ อักษร
เงี้ยว และประวัติรูปอักษรด้วย

10. ธาตุปฐิณีกา หรือ พจนานุกรมบาลี-ไทย แพนกชาตุ / หลวงเทพคุณานุศิษฎ์ (ทวี
ธรรมรัช). -- [พระนคร] : โรงพิมพ์ศาลาบรรณนิคิ, 2468. -- 7, 15, 485
หน้า ; 24 ซม.

มีบรรณลิตธิ์ ลายพระหัตถ์ที่ทรงบันทึกข้อความสั้น ๆ และลายมือของหลวงเทพคุณา-
นุศิษฎ์ (ทวี ธรรมรัช) ว่า "ขอประทานทูลเกล้าถวายใ้ฝ่าพระบาท ข้าพระพุทธช-
เจ้า หลวงเทพคุณานุศิษฎ์ 2 กันยายน 2468" (มี 2 ฉบับ)

ธาตุปฐิณีกา นี้ เป็นหนังสือแสดงธาตุ หรือมูลกิริยาในทางบาลี ตลอดจน
กิริยาศัพท์ นามศัพท์ และคุณศัพท์ รวบรวมจากหนังสือลิตธิ์เป็นสำคัญ นอกนั้น
ได้มาจากอภิธานปฐิณีกาสุจีบ้าง และธาตุในกัจจายนบ้าง โดยในเล่มนี้ได้แปลและ
จัดอนุกรมให้ดูได้สะดวกขึ้นกว่าหนังสือที่มีมาแต่เดิม

11. ธาตุปฐิณีกา หรือ พจนานุกรม บาลี-ไทย แพนกชาตุ ฉบับเพิ่มเติม / หลวงเทพคุณา-
นุศิษฎ์ (ทวี ธรรมรัช). -- [พระนคร] : โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพคุณ, 2470. --
(7), 122 หน้า ; 24 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ ไลยพระหัตถ์พระนามย่อ "ก 15 สค 70" และลายมือผู้แต่งหนังสือเขียน
ท้ายหมึกสีคำว่า "ขอประทานถวายใ้ฝ่าพระบาท ผู้ทรงเป็นประภพแห่งหนังสือ โดย
พระเดชพระคุณปกเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้า หลวงเทพา 15 สิงหาคม 2470" (มี 2 ฉบับ)

เป็นพจนานุกรมบาลี-ไทย แพนกธาตุ ซึ่งมีทั้งหมดในเล่มนี้ 1865 ธาตุ
รวบรวมมาจาก สัททนิคิ ธาตุปารุ และธาตุมณฑุสา ฉบับนี้เป็นฉบับเพิ่มเติม ก่อง
ใช้ฉบับต้นประกอบด้วย

บาลีอภิธานฉบับที่ปิกา และ สุจิ / พระสารประเสริฐ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท,
2464. -- (6), 944 หน้า ; 23 ซม.

มีลายพระหัตถ์พระนามย่อ บรรณสิทธิ์ และเย็บเล่มสวยงาม

เป็นภาษาบาลีตลอดเล่ม แสดงศัพท์นาม

บาลี-สยาม อภิธาน / นาคะประทีป (นามแฝง). -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2465.
-- ข, 515, (15) หน้า ; 23 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

บาลีสยามอภิธานนี้ นาคะประทีป ได้เลือกนำเอาศัพท์ทั้งในคัมภีร์อภิธาน
ฉบับที่ปิกา สุจิ ซึ่งเป็นคำราชาศัพท์ในการศึกษาภาษาบาลีชั้นสูง มาแปลเฉพาะศัพท์
และคงเรียงศัพท์ไว้ตามเดิมเพื่อเป็นการสะดวกแก่ผู้ไม่ได้อศึกษาภาษาบาลีโดยตรง
ในอภิธานมีทั้งศัพท์สันสกฤตและพจนานุกรมภาษาอังกฤษประกอบกัน มีคำอธิบายวิธีใช้อย่าง
ละเอียดอยู่ก่อนหน้าเล่มด้วย

ประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ 2. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472.
-- 59 หน้า ; 32 ซม.

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร โปรดให้พิมพ์ในงานฉลองพระชนมายุเสมอกับสมเด็จพระ
พระชนกชนนี พระพุทธศก 2472

มีกรมวังกรมท้าว บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ว่า "ประธานในวันท่านอายุ 70 ของหม่อมดู่ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร วันที่ 10 เดือน กุมภาพันธ์ 2472"

ประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ 2 นี้ ประกอบด้วย จารึกกรุงเทพมหานคร เมืองละโว้และเมืองประเทศราชขึ้นแก่กรุงศรีวิชัย ซึ่งศาสตราจารย์ ยอช เซเกิ้ล ชำระและแปลแล้ว พิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศส

6. พจนานุกรม / กระทรวงศึกษาธิการ. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ศาลบรรณสิทธิ์, ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444). -- 447 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และมีลายมือของพระปรีดิฯ กรมท้าว ผู้ถวาย เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

เป็นพจนานุกรมศัพท์ภาษาไทย ให้ความหมาย และตัวสะกดที่ถูกต้อง สำหรับการพิมพ์ครั้งที่ 2 นี้ ได้เพิ่มศัพท์ขึ้นจากการพิมพ์ครั้งแรกอีก 200 ศัพท์ รวมเป็น 16,246 ศัพท์

7. พจนานุกรมคำทับศัพท์ที่ใช้ในหนังสือไทย. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ศึกษาพิมพ์การ, ร.ศ. 110 (พ.ศ. 2434). -- 587 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย และมีครายางสีม่วงประดับว่า "เวรราชพัสดุ กระทรวงธรรมการ" สภาพดี

พจนานุกรมนี้พนักงานในกรมศึกษาธิการ พระเถระและพระบรมวงศานุวงศ์ได้ช่วยกันรวบรวมเรียบเรียงศัพท์ต่าง ๆ มาแปลความ เพื่อให้ทราบว่าศัพท์แปลว่าอะไร และเขียนอย่างไรจึงจะถูก การเรียงลำดับในพจนานุกรมนี้เรียงตามลำดับอักษร ลำดับสระ ลำดับมาตรา มีอักษรย่อบอกให้ทราบว่า คำ ๆ นั้นมาจากภาษาใด บางคำมีความคลาดเคลื่อนไปจากเดิมบ้าง แต่ใช้อย่างแพร่หลายมาก ก็เรียบเรียงตามที่ใช้กันอยู่นั้น แล้วมีรูปที่ถูกต้องตามภาษาเดิมเป็นหลักฐาน

พระอภิธานศัพท์ (อส) แล วรกริฎกนุกรม-(อจ) / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงคัดจากหนังสือลาน แล สมุคคำ. -- กรุงเทพฯ, 2464. -- 1 เล่ม ; 34 ซม.

เป็นต้นฉบับตัวพิมพ์ใหญ่สีน้ำเงิน มีบรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

หนังสือเล่มนี้เป็นต้นฉบับซึ่งพิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ดีดกลอกเล่ม แบ่งออกเป็น 2

ส่วน

ส่วนแรก คือ พระอภิธานศัพท์-(อส) เป็นอภิธานศัพท์ ซึ่งกรมพระจันทบุรีฯ ทรงคัดเป็นตัวพิมพ์ดีดจาก ลานสัน 5 ผูกจบของ พระราชสุธี (เขื่อน, วัดพระเชตุพน) การคัดหนังสือนี้ ศัพท์ภาษาบาลีเขียนไว้อย่างไร ก็ทรงคัดให้ตรงกับตัวของทุกศัพท์ แต่คำแปลภาษาไทยนั้น จะเป็นไปตามที่เข้าใจความ ยกเว้นที่อ่านไม่ออก จึงจกลงไปตามตัวหนังสือที่เห็น (มี 6988 คำ) - 379 หน้า

ส่วนที่สอง คือ วรกริฎกนุกรม-(อจ) กรมพระจันทบุรีฯ ได้ทรงคัดเป็นตัวพิมพ์ดีดจากสมุคคำ เส้นกินสองขาว เกมไม่มีชื่อ หนังสือนี้แปลศัพท์บาลีตาม กฤษฎ, กมพู, ภาพ, แห่งชาตุ การคัตนั้นทรงใช้อักษรและวิธีประสมตัวใกล้ของเกมมากที่สุด ที่มีคัทหึงไว้ไม่ได้แก่ (37 หน้า)

พรรณพฤษากับสัตวาทิธาน / พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร). -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- 39 หน้า ; 24 ซม.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ว่า "แจกในวันพระราชทานเพลิงที่พระเมรุทองสนามหลวง วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2471" เย็บเล่มสวยงาม

พรรณพฤษากับสัตวาทิธาน เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นสำหรับเด็กให้อ่านหนังสือแตก และในขณะที่เดียวกันก็จะได้รู้จักชื่อพืชและสัตว์ต่าง ๆ มากขึ้น เพราะได้รวบรวมเอาชื่อพืชและสัตว์มาผูกเป็นกาพย์ ซึ่งอ่านสนุกเพลิดเพลิน และจำง่าย ทั้งพรรณพฤษาและสัตวาทิธานนี้จะแจกตัวสะกดในภาษาไทยตั้งแต่แม่กอ กา เป็นต้นไปจนถึงแม่เกย

20. พระบาทลีปภิกรม แปลคำคำภาษาไทย / พระยาปริยัติธรรมธาดา. -- [กรุงเทพฯ]
: โรงพิมพ์ศาสนาบรรณกิจ, 2459. -- ๑, 1938 หน้า ; 24 ซม.

มีภาพและลายมือของพระยาปริยัติธรรมธาดา เขียนว่า "มูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าพี่
ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ โดยความระลึกถึงพระเดชพระคุณที่ได้เคยมีมาแล้ว
เป็นการสนองพระคุณด้วยความยินดี ขอถวายพระกุศลส่วนพระพุทธรศาสนามานุกาลกัวย
วันที่ 12 กรกฎาคม 2461 ข้าพระพุทธเจ้า พระยาปริยัติธรรมธาดา" และเป็น
ฉบับพิมพ์ครั้งแรก (500 ฉบับ) พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประ-
เทศไทย

พระบาทลีปภิกรมนี้ เป็นพจนานุกรมภาษาบาลี-ไทย ที่รวบรวมศัพท์ภาษา
บาลีไว้เป็นจำนวนมาก

- ๒-23. พระบาทลีปภิกรม ภาค 1-3 / พระยาปริยัติธรรมธาดา. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์
ศาสนาบรรณกิจ, 2459. -- 3 เล่ม ; 24 ซม.

มีบรรณลัทธิ ลายพระหัตถ์ เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก (500 ฉบับ) พิมพ์ในช่วง 80 ปี
แรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย เย็บเล่มประณีตสวยงาม มีภาพถ่ายของ
พระยาปริยัติธรรมธาดา (มี 3 ฉบับ)

พระบาทลีปภิกรมนี้ เป็นพจนานุกรมภาษาบาลี-ไทย ที่รวบรวมศัพท์ภาษา
บาลีไว้เป็นจำนวนมาก แบ่งออกเป็น 3 ภาค ภาคหนึ่ง ตั้งแต่ตัว อ ถึงตัว ข ภาค
สองตั้งแต่ตัว ฉ ถึง พ และภาค 3 ตั้งแต่ตัว ภ ถึง พ

24. มุขจินดา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศิริเจริญ, ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444). -- 221
หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลัทธิและลาย-
พระหัตถ์

จากหน้าปกใน หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย หนังสืออม ก กา แจกดูอักษร

มะณีจินดา ฤาจินคามณี ปดุมมาลา ปทานุกรม และกลบทต่าง ๆ ก้านหลังของหน้าปก
 ในเป็นรูปอักษรไทยทั้งพยัญชนะและสระ เนื้อหาของหนังสือนี้เป็นแบบเรียนภาษาไทย
 ตั้งแต่แรกเริ่มเรียนตัวอักษร อันได้แก่พยัญชนะไทย 44 ตัว, อักษรสามหมู่ สระ
 การประสมสระ การแจกแม่ คำที่ใช้ ห ศ ษ ส นำ คำที่ใช้ ใ ไ วิธินับสังขยา
 ราชาศัพท ไปจนถึงการแต่งร้อยกรองประเภทต่าง ๆ ทั้ง ร่าย กาพย์ โคลง และ
 กลบท ศัพท์ที่ใช้ในการแต่งร้อยกรอง สรรพนามและเครื่องหมาย ปทานุกรมคำ-
 เชมรและคำขวาแปลเป็นไทย คำไทยแปลเป็นคำชมรและคำขวา นอกจากนี้
 ยังมีธรรมเนียมข้าราชการมหาดเล็กอีกด้วย

25. มูลบทบรรพกิจ / พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย). -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ศิลา-
 บรรณนิกิต, ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2452). -- 113 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีภาพเขียนพระยาศรี-
 สุนทรโวหาร (น้อย) เป็นภาพลายเส้นขาว-ดำ

มูลบทบรรพกิจ เป็นแบบสอนหนังสือไทยเล่ม 1 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
 จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ
 กรมหมื่นอักษรสาสนโสภณที่พิมพ์ที่โรงพิมพ์หลวงในพระบรมมหาราชวัง จำนวน 2000
 ฉบับ เพื่อให้กุลบุตรได้ใช้ศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทย เนื้อหาของหนังสือว่าด้วย
 อักษรไทยทั้ง 44 ตัว กำหนดเป็นอักษรสูง กลาง ต่ำ ยันคามไม้เอก โท ตรี จัตวา
 และตัวสะกดในแม่ กน ถึงแม่ เกย

26. เรื่องภาษาไทย. -- 11, 16 หน้า ; 38 ซม.

สำเนาจดหมายและต้นฉบับตัวเขียน รวมอยู่ในแฟ้มกระดาษ สภาพดี

ประกอบด้วยสำเนาจดหมายของ ดร. คัมภีร์ ศลิพตัน คอคค์ และ
 ตารางภาษาไทย - อังกฤษ เชียงใหม่ เมืองบ่อ ไทยลาย ไทยน้ำ ไทยดุง
 ไทยโต คนโย ตารางนี้เป็นการเทียบคำในภาษาคังกล่าว โดยใช้ภาษาอังกฤษ
 เป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างภาษาไทยคำ ซึ่งเขียนโดยช่างไทยคำ

27. สัทสารชาลินี แล สัทสารวินิจฉัย / นายอุย เบริยญ คักจากหนังสือลานของพระราชสุริ
(เดือน) วิกเขตุน ; มหาวงศ์ชาตยาพิธาน. -- กรุงเทพฯ, 2464. -- 122,
175 หน้า ; 35 ซม.

เป็นต้นฉบับตัวเขียน เขียนด้วยปากกาคอแร้ง หมึกดำ และมีสีแดงแทรกอยู่บางหน้า
หน้าคำนำเป็นตัวพิมพ์ที่คัสีม่วง และมีบรรณลิตีร์ สภาพสมบูรณ์

เป็นคัมภีร์คำสอนทางพุทธศาสนา ส่วนแรกเป็นภาษาบาลีล้วน ส่วน
หลังเป็นการแปลบาลีเป็นไทยแบบคำต่อคำ วรรคต่อวรรคมิได้เรียบเรียง

28. อนันตวิภาค / พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย). -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์พิศาล-
บรรณนิตี, ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450). -- ค, 75 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตีร์และภาพ
ของพระยาศรีสุนทรโวหาร เป็นลายเส้นขาว-ดำ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

อนันตวิภาคนี้เป็นเรื่องของคำที่มีใช้ในภาษาไทยทั้งเก่าและใหม่ ประกอบ
ด้วย :-

คำไทยแดง.- คำสยามโบราณ.- คำท้าวหนอแทนไม้เอก.- คำกำพูช-
แดง.- คำกำพูชพากย์.- คำชวาพากย์.- คำราชาศัพท์.- คำบาลี-
แดง.- สิบปริสธรรม 7.- ศัพท์วัน เดือน ปี.- ศัพท์คำพ้องแต่ไว-
พจน์ (อภิธานศัพท์)

นอกจากนั้นยังมีประวัติของพระยาศรีสุนทรโวหารด้วย

เมื่อจบส่วนที่เป็นอนันตวิภาคของพระยาศรีสุนทรโวหารแล้วจะเป็นส่วนที่
สอง ซึ่งพิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ที่คัสีม่วง ขึ้นหัวเรื่องว่า "ตัวอย่างที่ใช้ศัพท์
ในอนันตวิภาคบางศัพท์" เป็นการนำเอาศัพท์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในอนันตวิภาคมาเรียงตาม
ลำดับตัวอักษร ให้ความหมายของศัพท์และหน้าที่ศัพท์นั้นปรากฏ และบางศัพท์ยังมี
ตัวอย่างการใช้ศัพท์นั้น พร้อมทั้งบอกที่มาของตัวอย่างด้วย มีจำนวน 205 หน้า ส่วน
หน้า 206-240 เป็น "เพิ่มเติมทั่วไป" ด้านหลังยังมีหน้า 1-15 อีก 1 ชุดพร้อมลาย-
พระที่คัสีที่ทรงเขียนแก้ไขข้อผิดพลาด

29. อนันทวิภาค / พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย). -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์พิศาลบรรณ-
นิตี, ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450). -- ก, 75 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ ลายพระ-
หัตถ์ วันที่ และบันทึกข้อความอันเกี่ยวกับหนังสือมากมาย

มีเนื้อหาเช่นเดียวกับฉบับที่ 1 แต่มีลักษณะเป็นเสมือนต้นฉบับในการจัดทำ
"ตัวอย่างที่ใช้ศัพท์ในอนันทวิภาคบางศัพท์" ควบคู่มี ลายพระหัตถ์ที่ทรงเขียนเรียงลำดับ
หมายเลขก่อนหลังของคำ พร้อมด้วยบันทึกต่าง ๆ

30. อักษรานุกรมธรรมบท / พระยาพจนสุนทร ร. อภิปรมาณนท์. -- กรุงเทพฯ : โรง-
พิมพ์ไท, 2464. -- 741 หน้า ; 25 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์.

อักษรานุกรมธรรมบทนี้ เก็บศัพท์มาดีจากพระธรรมบทที่ถูกรุกดาหังสัน โดย
ความอุทิศสาหัสของนายพรมมาเรียนสำนักวัดราชบุรณะ และพระยาพจนสุนทร (เรื่อง
อภิปรมาณนท์) บาเรียน เป็นผู้เรียงลำดับศัพท์และแปลเป็นภาษาไทย การเรียง
ลำดับศัพท์ในเล่มนี้ เรียงตามสระ พยัญชนะในภาษาสันสกฤต หน้าหนึ่ง ๆ แบ่งเป็น
2 คอลัมน์

31. อักษรวิธานศัพท์ ภาษามคธ แปลเป็นภาษาไทย. -- 8, 226 หน้า ; 34 ซม.

เป็นต้นฉบับตัวเขียน เขียนด้วยปากกาอคร่ง หมึกดำ แต่ละหน้าแบ่งกลางด้วยหมึก
สีแดง เขียนคำศัพท์ คำแปล เป็นสี่แถว ลงในสมุดปกแข็งสีน้ำตาล ฝุ่นุมและดินด้วยผ้าสี
กาดี หน้าปกเป็นชื่อเรื่องใช้ลายมือเขียน มีบัตรพระนาม Prince Bidyālanakara
ทึกอยู่ที่ด้านในของปกหน้า และมีลายพระหัตถ์ของกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงเขียนด้วย
กินสอว่า "สมุดนี้ให้ชื่อว่า "คายน" เพราะนายฉันท เบรียญโท เป็นผู้คัดจากคัมภีร์ไบลาน"

รวบรวมศัพท์ภาษามคธ มาแปลเป็นไทยในลักษณะเดียวกับพจนานุกรม
เรียงตามอักษรแบบภาษาบาลี(มคธ) ขึ้นต้นด้วย"อ" สระต่าง ๆ แล้วจึงเริ่มต้นตัว ก
เรื่อยไป ถึงตัว ห ท้ายสุด เป็น อุปสัค สำหรับใช้นำหน้านามและกิริยา พร้อมด้วยคำ-
แปลของอุปสรรคเหล่านั้น

หมวด 500 วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์

1. คำภีร์จันทรวิยคติที่แปด / นายอุยเปริยอ คักจากฉัมบัลฉันของพระราชสุริ (เพื่อน)

วัดเชตุพน. -- กรุงเทพฯ, 2465. -- 73 หน้า ; 35 ซม.

เป็นต้นฉบับตัวเขียน เขียนด้วยปากกาคอแร้ง หมึกดำ ยกเว้นหน้าปกในเป็นตัวพิมพ์ดีด สีม่วงอ่อน-แก่ มีลายพระหัตถ์ และมีบรรณสิทธิ์

คำภีร์จันทรวิยคติที่แปดนี้ได้มาจากหอพระมณฑิยธรรม พระธรรมอุคม วัดราชบูรณารามเป็นต้นฉบับ โดยมิชุนโชทโทร เป็นผู้สออบกับคัมภีร์โหราศาสตร์ ทั้งได้นำไปมโนสารปริกษาสมเด็จพระสังฆราชสมเด็จพระพนรัตน์ พระพุทธโฆษาจารย์และพระยาธรรมปรีชาคัย คัมภีร์นี้เป็นคึกคึกเป็นแห่งพระจันทร์พระอาทิตย์ตามวารพระบาทให้ความรู้เกี่ยวกับการเดินทางของพระอาทิตย์ พระจันทร์ และดวงดาวไปตามฤกษ์ต่างๆ

2. จดหมายเหตุบัญชีน้ำฝนเล่ม 1 / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์.

-- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- 37 หน้า ; 18 ซม.

เจ้าพระยาพลเทพา เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ พิมพ์ในงานพระราชพิธีจรดพระนังคัล ภิรมะโรง พ.ศ. 2471

มีตรามังกรคาบแก้ว บรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์

บัญชีน้ำฝนนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าทรงเริ่มจดมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อปีมะเมีย พ.ศ. 2389 และทรงจดเป็นรายวันต่อมานับได้ 45 ปี ถึงปีชวด พ.ศ. 2433 ในรัชกาลที่ 5 มีคัยกันทั้งหมดรวม 13 เล่มสมุดไทย ให้รายละเอียดเป็นรายวันว่ามีฝนตกวันละเท่าไร นอกจากนั้นยังทรงพระนิพนธ์คำอธิบายเรื่องน้ำฝนไว้ข้างต้น และยังได้ทรงพระนิพนธ์โคลงไว้ทุกเล่มสมุดอีกด้วย เล่มที่จัดพิมพ์นี้เป็นเล่ม 1 มีบัญชีฝนตกตั้งแต่ปีมะเมีย พ.ศ. 2389 - ภิรมะโรง พ.ศ. 2399 รวม 11 ปี

3. พันธุ์ชยาและเหง้าคักราช. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์พิศาลบรรณินดี, 2459. --

59 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์อุทิศกุศลถวาย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรินทร์ พ.ศ. 2459

มีบรรณลัทธิ และมีลายพระหัตถ์

เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ในเรื่องศักราชและสังขยาต่างๆโดยละเอียด อธิบายถึงเรื่องแห่งศักราช วิธีตั้งศักราชของคึกค้ำบรรพ์ ความรู้เรื่องศักราช และวิธีเทียบหาศักราชต่างๆ โดยใช้เลขเกณฑ์บวกหรือลบเข้ากับศักราชที่ต้องการเปรียบเทียบ ก็จะทราบทันทีว่า คือเวลานั้น มีชื่อนั้น

4-5. ตำราชี้ข้าง ครึ่งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2199-2231. -- [พระนคร]

: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- 43 หน้า ; 18 ซม. (มี 2 ฉบับ)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงอภิศรอุคมเดช โปรดให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2465

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณเฉพาะเล่ม 2 เย็บเล่มสวยงาม และมีลายพระหัตถ์

ตำราชี้ข้างนี้ อธิบายถึงเรื่องต่างๆอันเนื่องด้วยการชี้ข้าง เช่น การนุ่งผ้า การผูกขนิก การสอขนิก การถือช่อ ฯลฯ และว่าด้วยลักษณะการชี้ข้างต่างๆ เช่น ลักษณะชี้ข้างน้ำมันไฉน ลักษณะชี้ข้างที่ไม่ขานน้ำและลักษณะชี้ข้างเกลี้ยงคน้ำ เป็นต้น

6. ตำราแผนที่ เล่ม 1 / เรียบเรียงโดย นายพันเอก พระสารสาสน์พลขันธ์. -- พิมพ์ครั้งที่

3. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2452. -- 415 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย เย็บเล่มสวยงาม

ตำราแผนที่นี้เป็นตำราแผนที่ที่ใช้ในการทหาร และได้เรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้สอนนักเรียนทหาร อธิบายถึงวิชาแผนที่ และเรื่องเกี่ยวกับการทำแผนที่โดยละเอียด นอกจากนั้นยังมีศัพท์ที่ใช้ในวิชาแผนที่ มาตราส่วนที่นิยมใช้ในประเทศต่างๆ การอ่านแผนที่ เครื่องหมายแบบทางราบและแบบทางสูง วิธีวางและวิธีใช้แผนที่ ตลอดจนวิธีจำลองแผนที่ด้วย

7. ตำราแผนที่ เล่ม 2 / เรียบเรียงโดย นายพันเอก พระสารสาส์นพลชั้นซ์. -- พิมพ์ครั้งที่

2. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2450. -- 367 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ของไทย และมีต้นฉบับตัวเขียน เรื่อง "ตำรา
สุนัช" อยู่ที่สวนหลังถักจากตำราแผนที่

ตำราแผนที่ เล่ม 2 มีเนื้อหาสืบต่อมาจากเล่ม 1 กล่าวถึงวิธีวัดระยะทาง
ต่างๆ การทำแผนที่สำรวจทาง การทำรายงานการสำรวจ วิธีวัดขนาดมุม เครื่องวัด
แผนที่ที่มีแบบรายงานการสำรวจทางภูมิ พร้อมคำแนะนำวิธีจกค่าชี้แจงและชาวคราว
ต่างๆ รายงานการตรวจเสียบึง ยานพาหนะและที่พัก เมื่อจบหนังสือแผนที่แล้ว เป็น
ต้นฉบับลายมือเขียนเรื่อง ตำราสุนัช ซึ่งแปลมาจากตำราของ A. Crozton Smith
มีพร้อมทั้งคำแนะนำ เนื้อหา และอธิบายเพิ่มเติม ลงท้ายคำแนะนำว่า โดย นายชื่น วันที่ 12
มีนาคม ร.ศ. 128⁴² ส่วนนี้มีถึง 83 หน้าและมีประโยชน์มากสำหรับผู้เลี้ยงสุนัช

8. ตำราม้าของเก๋า ว่าด้วยลักษณะม้า วิธีขี่ม้า และคำร่ายาม้า. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์
ไทย, 2458. -- (8) 32 หน้า ; 17 ซม.

พระยาภทธานบดี สิทราชบาลเมือง (เทียบ อัครวิกรม) พิมพ์แจกในงานปลงศพ หลั
อัครวิกรม บุกรรยา ปีเถาะสัปตศก พ.ศ. 2458

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย

ตำราม้าของเก๋านี้ เดิมเป็นเล่มสมุดไทยบางๆ มีด้วยกันทั้งหมด 3 เล่ม
ทางหอสมุดวชิรญาณได้พิจารณาจากตัวเขียนแล้วเข้าใจว่าเขียนขึ้นในรัชกาลที่ 3 เนื้อ
หาของตำรานี้กล่าวถึงตำนานพระอศมุขีดาณี ลักษณะม้าต่างๆ การตั้งเกตุอาบูม้า คำร่า
ขี่ม้า พร้อมวิธีแก้พิษศและอาการกิริยาของม้า กิริยาขี่ม้า วิธีแก้ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในการขี่
ม้าและคำร่ายาม้า

หมวด 600 วิทยาศาสตร์ประยุกต์

กัมปวัย / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท. : 2456?]. --

117 หน้า ; 15 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

มีบรรณลึทธิ

(มี 2 ฉบับ)

กัมปวัย เป็นคู่มืออาหารและเสื่อป่าในการระวังรักษาตัวเพื่อป้องกันไม่ให้ป่วยไข้ รวมทั้งการรักษาตนเองก่อนไค้พบแพทย์ จัดเรื่องไว้เป็นหมวดๆ อ่านเข้าใจง่าย ไม่มีการใช้สำนวนหรือศัพท์แพทย์

3. การรักษาตัว / อำมาตย์เอก พระยาเวชสิทธิ์พิลาศ รวบรวมและเรียบเรียง. --

พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472. -- (ง), 95 หน้า ; 19 ซม.

หม่อมสังวาลย์ มหิดล ๗ อยุชยา พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ ๗ พระเมรุทองสนามหลวง

เป็นหนังสือสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์เล่มเริ่ม และมีลายพระหัตถ์

การรักษาตัว เป็นหนังสือที่ใช้สอนการอนามัยแก่เด็กนักเรียนประชาบาลเล่มแรกนี้ให้ความรู้ในเรื่องโรคต่างๆเกี่ยวกับ ทา หู จมูก คอ หิน ปอด ผิวหนัง และ พยาธิ อธิบายถึงอาการของโรค การติดต่อ การป้องกันและรักษาโรคต่างๆเหล่านั้น

4. คำชี้แจงการสาธารณสุข. -- [ม.ป.ท.], 2465. -- 64 หน้า ; 24 ซม.

แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์เอก พระยาสุนทรพิมล (เปลว สุวัฑ) ๗ วัดสัมพันธวงศ์ วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2465

มีบรรณลึทธิและลายพระหัตถ์ สถาปสมบุรณ์

หนังสือเล่มนี้เป็นรวบรวมจดหมายเหตุของกรมสาธารณสุขสำหรับแนะนำประชาชนให้รู้จักรักษาตนและครอบครัวให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ซึ่ง มีสเตอร์อาร์. คัมลยู. เมนเดลสัน นายแพทย์ใหญ่กรมสุขภิบาล กระทรวงนครบาล แขนงโรคที่ติดต่อกันได้ในขณะนั้นได้เรียบเรียงขึ้น พิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์รายวันต่างๆ เป็นเรื่องสั้นๆ เข้าใจง่าย มีทั้งหมด 31 เรื่อง เนื้อหาในจดหมายเหตุเหล่านั้นอธิบายให้ทราบถึงโรคที่คนเป็นกันมาก สาเหตุของโรค อาการของโรค และการป้องกันโรค เช่น ไข้ทรพิษ บาดทะยัก อหิวาตกโรค พยาธิ รวมไปถึงการเลี้ยงดูทารก และการอนามัยอื่นๆ ที่ควรทราบ

5. ตำราป็นใหญ่ / พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- ข, (12), 64 หน้า ; 18 ซม.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช โปรดให้พิมพ์เมื่อปีพุทธศ. 2466 ประทานตอบแทนผู้ซึ่งถวายน้ำรดสงกรานต์

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและบรรณสิทธิ์ พร้อมด้วยลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

ตำราป็นใหญ่นี้ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ได้ทรงแปลมาจากภาษาอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. 2384 เพื่อใช้ฝึกชาวญวนเข้ารีตที่ตามเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิ์เมื่อครั้งเสด็จไปตีเมืองญวน ให้เป็นทหารป็นใหญ่ไว้รับราชการในสมัยรัชกาลที่ 3 และคงจะใช้ตำรานี้มาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 เนื้อหาของตำราที่ทรงแปลแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 ว่าด้วยตำนานป็นใหญ่
- ตอนที่ 2 ว่าด้วยตำรายิงป็นใหญ่รบกกลางแปลง
- ตอนที่ 3 ว่าด้วยตำรายิงป็นป้อมและป็นเรือรบ

6. ตำราพระโอสถพระนารายณ์. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2461. -- (11), 45 หน้า ; 19 ซม.

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี โปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราช

ทานในงานศพพระยาแพทยพงษา (นาก โรจนแพทย์) ปีมะเสง พ.ศ. 2461

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และบรรณสิทธิ์พร้อมด้วยลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

ตำราพระโอสถพระนารายณ์ เป็นตำราที่เลื่องลือมาช้านาน แต่เดิมผู้ใดก็หวงแหน ไม่ยอมให้ผู้อื่นลอก สาเหตุที่เรียกว่า ตำราพระโอสถพระนารายณ์ ก็เนื่องมาจากมีตำราพระโอสถซึ่งหมอล่วงใ้ประกอบถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราชหลายขนานปรากฏชื่อหมอล่วงใ้ถึงพระโอสถนั้นๆจนได้จักเจน อยู่ในระหว่างปีจุล จ.ศ. 1021 (พ.ศ. 2202) ถึงปีฉลู จ.ศ. 1023 (พ.ศ. 2204) ในตำรามียาทั้งหมด 59 ขนาน นอกจากนั้นยังกล่าวถึงอาการและสาเหตุแห่งอาการบางอย่างของโรคด้วย

7. ตำราลักษณะไข้ / พระยาจันทบุรี (กล่อม). -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2464. -- (6) 42 หน้า ; 18 ซม.

รองอำมาตย์โท ชูมนันต์มานิต (ม.ล.อุไทย ทินกร ฉกรรจ์) พิมพ์ในงานปลงศพสนองคุณบิดา เมื่อปีระกา พ.ศ. 2464

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายมือเขียนที่ปกว่า หลวงราชภักดิ์ 2 ต.ค. 172

ตำราลักษณะไข้ของพระยาจันทบุรี (กล่อม) เป็นตำราที่มีชื่อเล่มหนึ่งที่พวกแพทย์นับถือกันมานาน ตำรานี้แต่งเป็นกาพย์เพื่อให้จดจำได้ง่าย กล่าวถึงอาการของโรคและสาเหตุที่ทำให้เกิดโรค ตอนท้ายเรื่องเป็นกาพย์ประวัติของผู้แต่งอย่างสั้นๆและมีประวัติของ ม.ร.ว.สอาด ทินกร ฉกรรจ์ ด้วย

8. ทรรณสงเคราะห์ / กรมสาธารณสุข. -- [ม.ป.ท.], 2468. -- 40 หน้า ; 24 ซม.

แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์โท หลวงชนวิกรมวรายุคต (จีน หันชูวิกรม) กับ รองอำมาตย์ตรี ชูรัชกิจชนากร (เกศ จันทนเกศกะ) ณ วัดสระเกษ วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2470

มีลายพระหัตถ์ และสภาพดี

ทารกสงเคราะห์นี้ เป็นเอกสารของกรมสาธารณสุข ว่าด้วยเรื่องการรักษา
ครรภ์และการเลี้ยงเด็กอ่อน อธิบายให้ทราบถึงหลักสำคัญของการปฏิบัติในระหว่างมี
ครรภ์ การบริบาลและการเลี้ยงทารก เพื่อให้ทั้งมารดาและทารกมีสุขภาพแข็งแรง มี
อายุยืนยาว และเพื่อแก้ไขความเชื่อถือผิดๆบางอย่างที่มีมาแต่โบราณ

9. ที่ระลึกของกรมอากาศยาน พ.ศ. 2470 / วิลเลียม นิตเชลล์. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์
กรุงเทพฯ เกลิม์, 2470. -- 308 หน้า ; 24 ซม.

มีบรรณลิขิตและลายพระหัตถ์ นามบัตรพร้อมด้วยลายมือของนายพลตรีพระยาเฉลิมอากาศ
พระรูปจอมพลสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานครสวรรค์วรพินิจ จอมพลสมเด็จพระ
เจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ และภานายพลนิตเชลล์

หนังสือเล่มนี้แสดงถึงความเป็นไปของการบินแห่งสหรัฐอเมริกาทั้งในเวลา
เขียนนั้นและในอนาคตโดยรวบรวมจากเรื่องจริงที่ได้แสดงต่อหน้าสภาองเกรส จาก
เรื่องที่ลงในหนังสือพิมพ์ และจากความรู้ความชำนาญของบุคคล แสดงถึงความคิดเห็น
ของคณะนักบินในเรื่องการจำกัดทางอากาศและวิธีป้องกันชาติของสหรัฐ เหตุการณ์
อันเกี่ยวกับความเจริญทางการบิน และผลของการบินตามแบบแผนใหม่ในขณะนั้น
เขียนโดยนายพลวิลเลียม นิตเชลล์ ซึ่งได้เคยทำหน้าที่บังคับบัญชาทางอากาศทั้ง
หมดของอเมริกา และอื่นๆอีกหลายตำแหน่งครั้งปรากฏในประวัติของตนเล่มแล้ว นอกจากนี้
นี้ยังมีพระราชดำรัสตอบในการทรงรับพระยศจอมพลทหารบก ทหารเรือ เมื่อวันที่ 5
 ธันวาคม พ.ศ. 2468 ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย

10. นิทานเรื่องเลี้ยงเด็ก / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ. -- [พระนคร]
: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- ข, 31 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในงานศพเจ้าจอมมารคำรุม รัชกาลที่ 4 ครบสิ้นปีศักราช 2466 วันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.
2466

มีตราขอพระสมุทวชิรญาณและลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

นิทานเรื่องเลี้ยงเด็กนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรง
 ราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2436 ลงพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณวิเศษ เสนอ
 เนื้อหาในรูปของบทสนทนาที่ผู้ใหญ่ปรึกษากันถึงเรื่องการเลี้ยงเด็กให้ถูกต้อง ในที่สุดก็สรุปได้
 ว่า การเลี้ยงเด็กนั้น ควรจำแนกออกเป็น 3 อย่าง คือ บำรุงร่างกายให้เจริญเติบโต
 ฝึกสอนสติปัญญาความคิด และฝึกสอนน้ำใจให้รู้จักอดทน ทั้งนี้โดยนำนิทานโบราณ
 ที่ว่าศาภิมาลัยปลุกตัวปลุกงาให้หลานเฝ้า แต่แล้วศาภิมาก็กินถั่งงาเสียหมดจนกระทั่งได้
 ถั่งงาคืนครบ มาใช้เริ่มเรื่องแล้วเพิ่มเติมเหตุการณ์ต่อจากนั้นออกไปเป็นเรื่องการเลี้ยง
 ูกเล็กดังกล่าว

บทเห่กล่อมอนามัยและอนามัยสงเคราะห์. -- พระนคร : โรงพิมพ์ศรีหงส์, 2473. --

๑, 50 หน้า ; 19 ซม.

พิมพ์ในงานปลงศพ โป๊ยะ การสพันธ์ วันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2473 บริษัทจักรวรรดิ
 ราชาวาส

มีลายมือว่า "หลวงราชภัณฑโศกการ 18 พฤษภาคม 2473" และมีเอกสารแทรก

บทเห่กล่อมอนามัยและอนามัยสงเคราะห์นี้คัดมาจากหนังสืออนุสภากาชาด
 อุปรณ์และไทยเขมรฉบับต่างๆ สอนเกี่ยวกับเรื่องอนามัย เช่น การรักษาความสะอาด
 ร่างกาย การพักผ่อน การนอน การออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร การกินน้ำ การ
 ยืนนั่ง และอื่นๆ มีใบแทรกเรื่องการศึกษาการแข่งขันอนามัย และยาอายุวัฒนะ

เรื่องเช้าของประเทศสยาม = The Rice of Siam. -- ม.ร.ว.สุวพันธุ์ สนิทวงศ์ ณ

อยุธยา แต่งในภาษาอังกฤษ. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470.

-- (12) 12 (9) หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายพันตรี ม.ร.ว.สุวพันธุ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
 เมื่อปีเถาะ พ.ศ. 2470

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ ลายพระหัตถ์และมีภาพของ ม.ร.ว.สุวพันธุ์ สนิทวงศ์ ณ
 อยุธยา สภาพดี

เรื่องเข้าของประเทศไทยนี้ได้อธิบายถึงพันธุ์ชาวต่างชาติที่ปลูกในเมืองไทยว่ามีลักษณะและมีการเพาะปลูกแตกต่างกันอย่างไร การกักและระบายน้ำ การเก็บเกี่ยว การนำเอาเครื่องมือ เช่น รถแทรกเตอร์ มาลงใช้ การเลี้ยงสัตว์ และการส่งชาวออกไปขายนอกประเทศ ภายในเล่มมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่ง ม.ร.ว. สุวพันธุ์ ใต้แสงไว้ พร้อมด้วยภาพประกอบ มีประวัติของท่านผู้แต่งอยู่ที่ตอนต้นของเล่ม

13. เรื่องทำนา / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 36 หน้า ; 18 ซม.

หลวงศรีสุรางค์วราภักษ์ พิมพ์ในงานปลงศพ นางเทียน มีลิตจินดา ผู้ภรรยา เมื่อปีชวด พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ

เรื่องทำนานี้ ให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำนา นับตั้งแต่การเลือกที่นา การเลือกเนื้อดิน การเลือกพันธุ์ข้าวให้เหมาะสม ปริมาณน้ำที่จะใช้กับพันธุ์ข้าวแต่ละชนิด แต่ทั้งนี้มิใช่หนังสือวิชาการโดยตรง เป็นเสมือนผู้เขียนเล่าเรื่องการทำนาให้ฟัง มีการยกเรื่องในวรรณคดีมาเปรียบเทียบกับบางเล็กน้อยในบางตอนด้วย

14. เรื่องทำนา / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 36 หน้า ; 18 ซม.

มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาพลเทพ เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ พิมพ์แจกในงานพระราชพิธีจรดพระนังคัล เมื่อปีชวด พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ มีลายพระหัตถ์สวดยงาม สภาพิศิ

เนื้อหาเหมือนเล่มก่อน

15. เรื่องทำสวน / เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค). -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- 34 หน้า ; 18 ซม.

มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาพลเทพ เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ พิมพ์แจกในงาน
พระราชพิธีจรดพระนังคัล ตรีศก พ.ศ. 2470

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ เจาะฉบบ 2 เย็บเล่มสวยงาม (มี 2 ฉบับ)

เรื่องทำสวนนี้ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) เมื่อยังเป็นพระยาว่า
คลังสวน แต้งทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จ
ดำรงตำแหน่งเสนาบดีหอพระสมุดวชิรญาณ เมื่อปีชวศ พ.ศ. 2431 อธิบายถึงคำว่า
"สวน" ลักษณะของการเพาะปลูก และวิธีการทำสวนที่บรรพบุรุษได้ทำมาแล้ว รวมทั้ง
ปัญหาต่างๆ ในการทำสวนด้วย นอกจากนี้ยังทำให้ใคร่จุกจุกไม้พันธุ์ต่างๆ และที่ๆมีชื่อ
ในการปลูกผลไม้พันธุ์นั้นๆ อิศราอากรที่คงเสียในการทำสวนและเหตุผลที่คงมีการ
เก็บอากรกิ่งกลาว

๗. วิชาชาวเรือบางอย่าง. -- [ม.ป.ท.] , 2469. -- ๗, 386 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานศพหม่อมเจ้าหญิงพร้อมเพราพรรณ ในนายพลเรือเอก พระเจ้าพี่ยาเชอ กรม
ขุนสิงหวิกรมเกรียงไกร

มีลายพระหัตถ์ สถาปสมบุรณ

วิชาชาวเรือบางอย่างนี้ไ้รวบรวมเรื่องความรู้ต่างๆของชาวเรือที่จะเป็นประ-
โยชน์แก่คนทั่วไปไว้หลายเรื่อง โดยแบ่งออกเป็น 5 หมวด ดังนี้คือ

1. หมวดวิชาอุทกนิยศาสตร์ กล่าวถึง อากาศที่ห่อหุ้มโลก กำเนิดและ
ชนิดของลม การทำนายพายุ-ฝน เทอร์โมมิเตอร์และมาตรา
เปรียบเทียบเทอร์โมมิเตอร์
2. หมวดการเรือ กล่าวถึง วิธีคิดกำลังเชือกและการผูกเชือก น้ำหนัก
ชนิดต่างๆของเรือ วิธีช่วยคนตกน้ำและแก้ไขคนจมน้ำ ระฆัง-
บอกเวลาในเรือ ฯลฯ
3. หมวดไฟฟ้า กล่าวถึง มาตราที่ใช้ในการไฟฟ้า กฎต่างๆของไฟฟ้า
เปรียบเทียบกำลังไฟฟ้กับกำลังอื่น เครื่องวัดไฟฟ้า วิธีทำ
หม้อไฟฟ้าแห้ง ฯลฯ

4. หมวดเรือรบ กล่าวถึง แบบและชั้นของเรือรบ อาวุธทหารเรือ
ปืนเรือ เกราะ ทุ่นระเบิด คอร์บีโต
5. หมวดเบ็ดเตล็ด กล่าวถึง การหาทิศ ลีของน้ำทะเล การทำนาย
คืนฟ้าอากาศ ความยาวของวัน อาณัติสัญญาณทางทะเล
มาตราและตารางเปลี่ยนมาตราต่างๆ ฯลฯ
แต่ละเรื่องให้รายละเอียดเป็นอย่างดี มีภาพประกอบและตาราง

ที่ชัดเจน

8. เวชศึกษา แพทย์ศาสตร์สังเขป. -- [ม.ป.ท.], 2471. -- 245 หน้า ; 24 ซม.

ที่ระลึกในงานปลงศพ นายเขียวของอ้วน สิบญี่เรื่อง เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม
พ.ศ. 2461 ฌวัคแก้วแจ่มฟ้า ถนนสี่พระยา จังหวัดพระนคร นายและนางเขียว-
สุกแสง สิบญี่เรื่อง พิมพ์ช่วย

มีลายพระหัตถ์

หนังสือเวชศึกษาแพทย์ศาสตร์สังเขปนี้กล่าวถึงกิจของหมอและความรู้สำหรับ
รักษาพยาบาลไข้โดยสังเขป แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 หมวดด้วยกันคือ

- หมวดที่ 1 ว่าด้วยความรู้ที่ดั้งแรกเกิดของโรค
- หมวดที่ 2 ว่าด้วยรู้จักชื่อโรค
- หมวดที่ 3 ว่าด้วยรู้จักยาสำหรับแก้โรค
- หมวดที่ 4 ว่าด้วยรู้ว่าอย่างไรใดควรจะแก้โรคชนิดใด

นอกจากนั้น ยังกล่าวถึงวิธีตรวจไข้ แพทย์ยาสังกาและพยาบาลจรรยา
ทั้งยังเป็นหนังสือที่ได้รวบรวมคำภาษาไทยไว้เป็นจำนวนมาก

หมวด 700 ศิลปะและการบันเทิง

1. ตำนานพระอารามและทำเนียบสมณศักดิ์ / เจ้าพระยาวิจิตรวงษ์วุฒิไกร. -- กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์ไทย, 2457. -- (15), (4), 209 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพเจ้าพระยาวิจิตรวงษ์วุฒิไกรฯ (หม่อมราชวงศ์คดี สุทัศน์)

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย สภากวีและเฉพาะฉบับ
ที่ 1 มีบรรณสิทธิ์ (มี 2 ฉบับ)

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยตำนานพระอารามซึ่งเจ้าพระยาวิจิตรวงษ์วุฒิไกรฯ
ได้แต่งถวายรัชกาลที่ 5 และทำเนียบสมณศักดิ์ซึ่งพระยาพยุหยาธิบดี (อ่อน โทณวรรณะ
เบ็ญญ) ได้รวบรวมไว้ สำหรับตำนานพระอารามนั้น ได้ให้ประวัติสั้นๆ ของวัดต่างๆ
ในกรุงเทพฯ 77 วัด ในหัวเมือง 38 วัด ต่อมาจากนั้นจึงอธิบายถึง คณะสงฆ์และสมณ-
ศักดิ์ การปกครองคณะสงฆ์และสมณศักดิ์ ตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย อโยธยา ธนบุรี กรุงรัตน-
โกสินทร์ (รัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 6) ทำเนียบสมณศักดิ์กรุงรัตนโกสินทร์
สมณศักดิ์ที่เนื่องในพระราชวงศ์ ตำแหน่งสมเด็จพระราชาคณะและพระราชาคณะจนถึง
บาเรียน สมณศักดิ์เจ้าคณะหัวเมือง ทั้งนี้รวมทั้งของรามัญ อาณานิิกายและจีนิกายด้วย

2. ตำนานเรื่องสถานที่ต่างๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้าง / พระเจ้า

บรมวงศ์เธอ กรมพระ(ยา) คำรณราชานุภาพ. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ
ชนากร, 2464. -- 95 หน้า ; 23 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวาปีมัทนภานุภาพ โปรดให้พิมพ์ เพื่อทรงแจกในงานพระ
ชนมายุสมมงคล เสมอด้วยสมเด็จพระบรมชนกนาถ เมื่อปีระกา พ.ศ. 2464

พิมพ์ครั้งแรก มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และภาพประกอบที่มีค่า

หนังสือเล่มนี้ ได้รวบรวมตำนานและภาพสถานที่ต่างๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้าง หรือโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขเพิ่มเติมจากของเดิม
ทั้งในบริเวณพระบรมมหาราชวัง ในพระราชวังบวรสถานมงคล ในพระนครและหัว

เมืองต่างๆ โดยอธิบายถึงที่ตั้ง ลักษณะที่สร้างและการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสถานที่แต่ละแห่ง สำหรับสถานที่ที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น จะบอกให้ทราบถึงสภาพเดิมดีกว่าเป็นอย่างไร

4. ตำนานวัดสุวรรณิเวศวิหาร / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. --

[พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- (10), 141 หน้า ;

24 ซม.

(มี 2 ฉบับ)

พิมพ์โดยพระบรมราชโองการ ในงานถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระมหาสมณเจ้าที่พระเมรุท้องสนามหลวง เมื่อพ.ศ. 2465

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เจาะเล่ม 1 มีบรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และเย็บเล่มสวยงาม

ตำนานวัดสุวรรณิเวศวิหารนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงพระนิพนธ์ค้างไว้เนื่องจากประชวร ต่อมาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระ(ยา)คำภีร์ราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์ต่อจนจบ และพิมพ์เป็นของพระราชทานในงานนี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัดสุวรรณิเวศวิหารโดยละเอียด เริ่มตั้งแต่ก่อนพระบาท

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงครองวัด จนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 เนื้อหาแบ่งออก

เป็น 6 ตอน ตอนที่ 1 ก่อนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงครองวัด

ตอนที่ 2 ก่อนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงครองวัด

ตอนที่ 3 ครั้งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ทรง

ครองวัดในรัชกาลที่ 4

ตอนที่ 4 ครั้งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ทรง

ครองวัดในรัชกาลที่ 5

ตอนที่ 5 ครั้งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงครอง

วัดในรัชกาลที่ 5

ตอนที่ 6 ครั้งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงครอง

วัดในรัชกาลที่ 6

นอกจากเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับวัดแล้ว ยังมีเรื่องของ การศึกษากษัตริย์ การ
ตั้งโรงเรียนของไทยขึ้นเป็นครั้งแรก การตั้งมหาวิทยาลัย และอื่นๆอีกมาก มี
ภาพสถานที่บางแห่งภายในวัดและมีพระรูปประกอบด้วย

คำรำพรรณรำ. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- จ, 190 หน้า ;
23 ซม.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในงารพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้าจุฑามณีชนราศิกุล กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย ณ พระเมรุทองสนามหลวง

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และ พระรูปของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑามณีชนรา-
ศิกุล กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย

คำรำพรรณรำเล่มนี้ นับเป็นคำรำการพรรณรำเล่มแรกที่ได้มีการรวบรวมและ
เรียบเรียงขึ้น แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอนๆที่ 1 ว่าด้วยคำรำการพรรณรำ ซึ่งได้ค้นคว้า
มาจากคำรำต่างๆทั้งภาษาฝรั่งและสันสกฤต ตอนที่ 2 ว่าด้วยแบบคำรำพรรณรำของไทย
มีภาพเขียนประกอบ และตอนที่ 3 ว่าด้วยเพลงรำของละคอนและโขน มีภาพถ่ายประ-
กอบ ภาพประกอบเหล่านี้เขียนหรือแสดงทำโดยผู้ที่มีชื่อเสียงและได้รับการคัดเลือกมา
อย่างดีแล้ว ทั้งจากกรมศิลปากร กรมมหรสพ

6. รัตนพิมพ์พงษ์ / พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ) แปลจากภาษาบาลี. -- กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ไทย, ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455). -- 160 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ชุดเกล้าฯ ถวายแด่เจกในงานพระเมรุทองสนามหลวง พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของ
พัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

มีตรามังกรคาบแก้ว บรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ซึ่งทรงเขียนวันที่ เยี่ยมเล่มสวยงาม

รัตนพิมพ์พงษ์ เป็นตำนานเดิมของพระพุทธรูปพิมพ์รัตนปริมากร ซึ่งได้แก่งขึ้น
ก่อนตำนานฉบับอื่นโดยพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อว่า พรหมราชปัญญา และพระยาปริยัติธรรมธาดา

(แพ) ครั้งยังเป็นหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ได้แปลเป็นภาษาไทยตรงตามโวหารในภาษามคหภูมิ เมื่อเรื่องจบลงเพียงพระแก้วมรกตอยู่ที่เมืองนครลำปาง สำหรับในหนังสือเล่มนั้นนอกจากเรื่องรัตนทิพย์ทวงษ์ซึ่งมีทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษามคหภูมิแล้ว ยังได้นำเอาประกาศที่อ่านในวันสวนศพนต์เย็นพิธีถือน้ำมาพิมพ์ไว้ด้วย เพื่อให้ทราบเรื่องราวของพระแก้วมรกตตั้งแต่ตอนที่เริ่มนิทาน เป็นตำนาน เป็นพงศาวดารและในปัจจุบัน ทั้งยังมีปริบทเกี่ยวกับพระแก้วมรกตบางเรื่องอีกด้วย

7. ว่าด้วยลายจีน ซึ่งเขียนเครื่องถ้วยกระเบื้องกึ่งใส. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ, [2472]. -- 50 หน้า ; 16 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก 200 ฉบับ โดยกระแสดพระบรมราชโองการ

เนื่องจากบรรดาภาชนะที่ทำด้วยกระเบื้องกึ่งใสทั้งที่มีลายเขียนครามหรือสีที่ทำในเมืองจีนนั้น มักมีเค้ามูลในการเขียนลายทั้งสี ลวดลายที่เขียนนั้นมักเป็นลายสากลชีว ลายโป๊ยเขียน ลายมงคลแปด ยันต์แปด ลายปลาสองตัวเกี่ยวหางกัน ซึ่งในเล่มนี้ได้อธิบายถึงความหมาย การแสดงออกโดยใช้สัญลักษณ์การสังเกตลาย ตลอดจนแม่ลายอื่น ๆ

8. หนังสือบทโคลงทาย เล่ม 1. -- พระนคร : โรงพิมพ์เจริญผล, 2465. -- 135 หน้า ; 13 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก

รวบรวมโคลงทายต่างๆ ซึ่งกวีเก่าๆ ได้แต่งไว้เพื่อจูงใจให้เด็กเรียนอย่างเพลิดเพลินและให้ความสนุกสนาน มีทั้งหมด 134 บท

หมวด 800 วรรณคดี

1. กถาสวัสดิสาร เล่ม 1 กถาปิรุการม พ.ศ. 2460. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, 2460. -- 17, (422) หน้า ; 17 ซม.

มีบรรณลัทธิ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

กถาสวัสดิสารเป็นการรวบรวมบรรณานิยายต่าง ๆ ถ้าคะเนตามท้ายเรื่องแล้วคุณาชัยเป็นผู้เขียน แต่อายุของหนังสือยังไม่ทราบแน่นอน ของเล่มนั้นเป็นร้อยแก้วที่พิสดารมาก ต่อมาท่านมหาควีศรีโสม เทวภักฎ์ ชาวักคิมิร เกิดในสมัยพระเจ้าอนัน-
ทราชนิกร้อยกรองเป็นกาพย์ขึ้นใหม่ ให้เรียบร้อย กะทัดรัดขึ้น ทั้งชื่อว่า กถาสวัสดิสาร มีจำนวน 18 เล่ม 124 บท เล่มแรก (กถาปิรุ) กล่าวถึงมูลของนิยายว่า พระคิวงะ
เล่าให้พระอุมาฟัง มี 8 บท เรื่องราวเหล่านี้ เป็นตัวนิยายประวัติและนิทานตำนาน
ต่าง ๆ ซ้ำซ้อนกันหลายชั้นหลายเชิง คล้ายเรื่องอาหรับราตรี สำหรับการแปลนั้นพยายามให้ตรงกับของเดิมมากที่สุด มีพากย์สันสกฤตลงพิมพ์เทียบไว้ด้วยพร้อมทั้งเชิงอรถ

2. กฤษณาสนนองและพาลีสนนองคำฉันท์ / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโน-
รส. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์เคลิเมิ้ล, 2471. -- ข, 23 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์แจกในงานพระศพพระองค์เจ้าประภัสสร

มีบรรณลัทธิลายพระหัตถ์ และมีพระรูปของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประภัสสร

ในเล่มนั้นนอกจากเรื่องกฤษณาสนนองและพาลีสนนองคำฉันท์แล้ว ยังมี
พระประวัติของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประภัสสร พระราชธิดาในรัชกาลที่
4 และเจ้าจอมมารคาเกศด้วย

3. กัญญาสูตร. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จินโนสยามวารคัพพ์, 2463. -- 85 หน้า ;
23 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพนางสาวละม่อม ศรีบุญเรือง เมื่อปีวอก พ.ศ. 2463

มีบรรณลัทธิและลายพระหัตถ์ สภาพดี

หนังสือเล่มนี้ไ้รวบรวมผลงานของนักประพันธ์หลายคน เช่น พระวรเวทย์-
พิสิฐ น.ม.ด. ครูเทพ พระยาอุปกิตศิลปสาร (ครั้งเป็น พระอุปกิตศิลปสาร) และ
คนอื่น ๆ มีทั้งหมด 25 เรื่องคือ :-

บุรุษสามารถฉับใจ สตรีก็สามารถฉับนั้น.- คำนึ่งถึงผู้ตาย.- เกรสคา-
ลิ่ง.- มฤคยู.- แอนน์ อาสกีว.- เปสการธิดา คำฉันท.- นางโรเยอร์.
- ไร่อาลัย.- หญิงไท.- นางสาวลม่อม ศรีบุญเรือง.- คำรำพึง.- คำ
รำพึง.- คำรำพึง.- สตรีเป็นปราชญ์และเป็นกวี.- หญิง
(ภรรยา) เป็นโอสถประเสริฐในคราวไข้.- สตรีศักดิ์.- พระนางโบกี-
เซีย.- นางหมยันตี.- เจ้าหญิงแอนติกอม.- พระนางจามเทวี.- นาง
กฤษดาเกษี.- คำร่างนิมิตฐารมณอันงามแห่งนางมัลลิกา.- นางคาร์-
แวล.- สตรีเป็นกำลังแก่ชาติบ้านเมืองในอนาคต.

ตอนต้นเล่มมีประวัติและภาพของนางสาวลม่อม ศรีบุญเรืองด้วย.

4. กาถารวม. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครูสมิท, จ.ศ. 1234 (พ.ศ. 2415). -- 90 หน้า
; 19 ซม.

มีบรรณลิตีร์และเป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

หนังสือเรื่องกาถารวมนี้ เป็นกาถารนำเอาเรื่องกาถา 3 เล่มมารวมเข้าด้วยกัน

เล่ม 1 เริ่มตั้งแต่ต้น

เล่ม 2 เริ่มตั้งแต่คนธรรพ์จำแดงกายเป็นโร เข้าแทรกไปในชนพระยา
ครุฑ ไปจนถึง คนธรรพ์ขับพิณเฝ้าพระยาครุฑ ว่าได้ไปชมห้อง
ฉิมพลี

เล่ม 3 เริ่มตั้งแต่คนธรรพ์ขับพิณเฝ้าพระยาครุฑว่าได้ไปชมห้องฉิมพลี
ไปจนถึงนางกาถากลับจากพระยาครุฑไปเฝ้าท้าวพรหมทัต และ
ถูกขับออกจากเมือง

6. ภาพยสารวิลาสิโนภาพ และศิริวิบูลยัติ เล่ม 4. -- [ม.ป.ท.], 2448. -- 58 หน้า ;

23 ซม.

มีลายพระหัตถ์ และพิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยคัมภีร์ภาพยสารวิลาสิโนและศิริวิบูลยัติ เล่ม 4 สำหรับคัมภีร์ภาพยสารวิลาสิโนนั้น แสดงถึงฉันทลักษณ์ของร้อยกรองหลายประเภท เช่น วิชาจุมลิต มหาวิชาจุมลิต สิบจุมลิต มหาสิบจุมลิต และนันทกาพย์กาพย์ เป็นต้น ส่วนศิริวิบูลยัติ เป็นตัวอย่างกลบทต่าง ๆ โดยบอกถึงข้อบังคับของกลบทแต่ละประเภท สั้น ๆ เช่น สุนทรโกศล คมในดึก วมลวาทิ อธิปทีอักษร เป็นต้น แต่เรื่องหลังนี้พิมพ์เฉพาะที่พบเท่านั้น ทั้งนี้รวบรวมเอามาจากหนังสือวิรัชฎาพหังลิน

7. กำหนดการแสดงตำนานเสือป่า ๗ ส่วนมิสกวัน. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 131 (พ.ศ.

2455). -- 48 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย สภาพดี และเฉพาะฉบับที่ 2 มีบรรณลัทธิต์ (มี 2 ฉบับ)

กำหนดการแสดงตำนานเสือป่า ๗ ส่วนมิสกวันนี้ จัดขึ้นเมื่อวันอาทิตย์ที่ 5 ถึงวันอังคารที่ 7 มกราคม ร.ศ. 131 เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา กำหนดการนี้ประกอบด้วยรายชื่อและหน้าที่ของกรรมการ ตลอดจนรายการการแสดงต่าง ๆ พร้อมด้วยเนื้อหาที่สำคัญของการแสดงนั้น ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น เช่น เรื่องขอมคำกิน แสดงเหตุที่พระร่วงได้เป็นพระเจ้ากรุงสุโขทัย และเรื่องสมเด็จพระนเรศวรประกาศการรวมมอญ เป็นต้น ส่วนชุดสุดท้ายอันเป็นชุดส่งนั้นแสดงถึงประโยชน์ของเสือป่าในการสงคราม กำหนดการนี้มีทั้งภาคภาษาไทยและภาคภาษาอังกฤษ มีภาพประกอบบ้างเล็กน้อย

กุศโลบาย / รอเบอร์ต ชาร์แซด ; แปลโดย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

-- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.] -- 168 หน้า ; 24 ซม.

เย็บเล่มสวยงาม สภาพดีสมบูรณ์

(มี 2 ฉบับ)

กุศโลบาย เป็นละครชุด 3 องค์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า-
อยู่หัวทรงแปลจากเรื่องภาษาอังกฤษชื่อ "เอ รอยแยล แฟมิลี" ของ รอยเบอร์ต มาร์แชล
โดยทรงใช้พระนามแฝงว่า "ศรีอยุธยา" เนื้อเรื่องกล่าวถึงเจ้าหญิงกับเจ้าชายต่างเมือง
ที่จะถูกบังคับให้เสกสมรสกันเพื่อประโยชน์ทางสัมพันธไมตรี แต่ด้วยกุศโลบาย ทำให้ทั้ง
สองโกหก รู้จัก และชอบพอกัน จนในที่สุดการเสกสมรสก็เป็นไปด้วยความเต็มใจ

10. เกินทองการ / คริสตัง แบร์นาร์ค ; แปลโดย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

-- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, [ม.ป.ป.] -- 125 หน้า ;

23 ซม.

เขียนเล่มสวยงาม

เกินทองการ เป็นละครชุด 3 องค์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-
เจ้าอยู่หัว ทรงแปลจากเรื่องภาษาฝรั่งเศส ของคริสตัง แบร์นาร์ค โดยใช้พระนาม
แฝงว่า "ศรีอยุธยา" เป็นเรื่องของชายคนหนึ่ง ที่แยกจากภรรยามาอยู่ต่างหาก
เพราะภรรยาไม่ทำหน้าที่ให้เหมาะสม แล้วมาไถ่ภรรยาใหม่อีก 2 คน แต่ภายหลัง
เปลี่ยนใจกลับไปหาภรรยาเก่า ซึ่งภรรยาเก่าก็พยายามทำหน้าที่ของคนอย่างดี ต่อมา
ภรรยาใหม่ 2 คนตามไม่ทะเลาะกัน แต่ที่สุด 2 คนนี้ก็แยกกันไป เรื่องจึงจบลงด้วยดี

11. ขนมสมกับน้ำยา / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., 246-]

-- 16 หน้า ; 22 ซม.

รวบรวมจากหนังสือพิมพ์กุศโลบาย มีภาพประกอบ

ขนมสมกับน้ำยา เป็นละครชุดสมัยใหม่องค์เดียว รวบรวมจากหนังสือพิมพ์
กุศโลบาย รัชกาลที่ 6 ทรงหมายเหตุนำไว้ที่ต้นเรื่องว่า ละครเรื่องนี้แต่งขึ้นเพื่อให้เจ้าหน้าที่
กระทรวงกุศโลบาย ไม่รับประกันว่าจะออกโรงสนุก มีเนื้อหาโดยย่อว่า ชายผู้หนึ่งอวค
กับเพื่อนของตนว่า ตนมีอำนาจเหนือภรรยา เพราะเขาและภรรยาได้กินก่อนแต่งงาน
และเขามีบุญคุณที่ยอมรับไม่ทิ้งขว้าง ภรรยาไฉนเข้าก็โกรธมาก เมื่อเพื่อนของสามีกลับ
ไปแล้ว จึงเกิดโต้เถียงกันขึ้น ในที่สุดสามีก็ยอมรับว่าที่จริงนั้นตนรักภรรยามาก มีภาพ
ประกอบตลอดเรื่อง เป็นภาพลายเส้นขาว-ดำ ใ้ภาพมีคำอธิบายของตัวละครประกอบ

12. ขอมคำกิน / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., 2456] -- ก,
43 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และลาย-
พระหัตถ์

เนื้อหาภายในเล่ม เช่นเดียวกับเรื่องพระร่วงหรือขอมคำกิน

13. "ความสำนึกในฤดูหนาว" "ทุนทรัพย์และรางวัลแห่งทุนทรัพย์" "การค้าทางทะเลในเวลา
สงคราม" / กรมหมื่นพิทยาลงกรณ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรศรีสมิต, 2469.
-- ก, 38 หน้า ; 23 ซม.

นางโชนากรช่วยในงานพระราชทานเพลิงศพ อำนวยเกียรติ หลวงบุรีราชบำรุง (ชั้น
เกศาศรัย) เมื่อปีชวด พ.ศ. 2469.

มีบรรณสิทธิ์ สภาพิค

เรื่องที่น่าสนใจพิมพ์รวมไว้ด้วยกันนี้ เป็นเรื่องที่คัดมาจากหนังสือต่าง ๆ กันคือ
ความสำนึกในฤดูหนาว ลงในหนังสือมหาวิทยาลัยเล่ม 2 ตอนที่ 10
มกราคม 2467 กล่าวถึงความหมั่นเพียรของคนเมืองหนาวกับคน
เมืองร้อนที่แตกต่างกันด้วยปัจจัยต่าง ๆ

ทุนทรัพย์และรางวัลของทุนทรัพย์ ลงในหนังสือเสนาศึกษา เล่ม 6 ตอน
ที่ 6 มิถุนายน 2467 กล่าวถึงกิจการเงิน (ไชนานซ์) ที่ไม่ใช่
กิจการคลัง คำว่า "ธนกรณ" และอื่น ๆ

การค้าทางทะเลในเวลาสงคราม ลงในสมุทรสาร เล่ม 20 สิงหาคม
พ.ศ. 2459 กล่าวถึงการจัดการเกี่ยวกับเรือสินค้าในทะเล
ระหว่างที่มีสงคราม

14. คัมภีร์วาทโกทัย. -- 2464. -- 104 หน้า ; 33 ซม.

เป็นคนฉบับตัวเขียน มีบรรณสิทธิ์และใบแทรก พิมพ์ข้อความด้วยพิมพ์ดีดแบบโบราณ
สภาพิค

คัมภีร์วาทุโคทัยฉบับนี้ เป็นฉบับแปล แต่เป็นการแปลเพียงบางข้อความเท่านั้น มิได้แปลและเรียบเรียงทั้งฉบับ มหาวิทยาลัยไท่ก๊กมาจากหนังสือลานสั้นของพระราชสุธี (เปื่อน) วัดพระเชตุพน เสร็จเมื่อ พ.ศ. 2464

15. คำกลอนของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ / เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร มุนนาค). --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- 61 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ณ พระเมรุทองสนามหลวง เมื่อ พ.ศ. 2465

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และภาพเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบูรณ์

คำกลอนของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ที่รวบรวมมาพิมพ์ในเล่มนี้ มีทั้งหมด 7 เรื่อง ได้แก่ :-

โคลงชมเกาะสีชัง.- สติโคลงเฉลิมพระเกียรติ.- สติโคลงสุภาสิตแสดงอาภิสามักดิ์.- โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยาบำราบปรปักษ์.- โคลงศัพท์บนด่าง.- โคลงความเชื่อแน.- สุภาษิตคำดา.

นอกจากนี้ ในตอนต้นเล่มยังมีภาพ และประวัติของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเรียบเรียงไว้อย่างค่อนข้างละเอียดถี่ถ้วน

16. คำพรวนรามเกียรติ์. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2462. -- 88 หน้า ; 25 ซม.

แจกในงานศพ หล่าง (น้าเรอบริรักษ์) ณ เชิงบรมมรรพต วัดสระเกษ ปีมะแม พ.ศ. 2462

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

กาพย์คำพากย์นี้เป็นบทสำหรับพากย์หนังพากย์โชนมาแต่โบราณ ก่อนที่
เรียกว่า "เบิกหน้าพระพากย์โชนมกระ" สำหรับเบิกโรงหนัง ซึ่งมีถึง 4 ความ ต่อ
จากนั้นเป็นคำพากย์ในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนางลอย ตอนพรหมมาศ ซึ่งเป็นพระราชา-
นิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 ตอนทศกัณฐ์ลงสวน ตอนศึกมัจฉกัณฐ์ (ไม่ทราบผู้แต่ง) นอก
จากนี้ยังมีบทพากย์ปลีก พากย์ชมรดพระ พากย์ชมรดยักษ์ และพากย์ทัพฆ่า บทพากย์
ปลีกนี้เป็นของกวีหลายคนที่แต่งประกวักกัน กันฉบับคำพากย์ก็มาจากกรมมหรสพบ้าง
ที่อื่นบ้างตามที่เห็นว่าแต่งดี

17. คำอธิบายและอภิธานสำหรับประกอบเรื่อง นารายณ์ลี้ปราง / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-
เกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.], 2466. -- 122 หน้า ; 23 ซม.

เขียนเล่มสวยงาม

หนังสือเรื่องนี้เป็นหนังสือที่ใช้อ่านประกอบเรื่อง นารายณ์ลี้ปราง แบ่ง
เนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นการอธิบายถึงเรื่องต่าง ๆ ที่ควรทราบเพื่อประ-
กอบความให้เข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีทั้งหมด 87 เรื่อง แต่ละเรื่องจะบอก
ให้ทราบด้วยว่า อยู่ในหน้าใดของนารายณ์ลี้ปราง ส่วนที่สองเป็นอภิธานศัพท์ในเรื่อง
นารายณ์ลี้ปราง เรื่องลำดับตามแบบอภิธานต้นสกุล คือ เริ่มด้วยสระคามลำดับ แล้ว
จึงถึงพยัญชนะวรรค ซึ่งลำดับตามวรรค แล้วจึงเป็นพยัญชนะควบ

18. โคลงกระทู้ของเก่า. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2469. -- 22 หน้า ; 18
ซม.

พิมพ์ในวารศพ ม.จ. ทรงวิภาภ ครบศกมาหะ ๗ วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2469

มีกราทอพระสมุทวชิรญาณ และลายพระหัตถ์

โคลงกระทู้ของเก่า เป็นโคลงกระทู้จำนวนกวีรัตนโกสินทร์ ราวรัชกาลที่
2 ผู้แต่งที่มีชื่อบอกไว้คือ พระเทพโมลี (กลิ่น) วัดราชสิทธรณ์ กับพระยากรัง ซึ่งเป็นกวี
มีชื่อในสมัยนั้น มีทั้งหมด 85 บท

19. โคลงกระทู้คติโลก / พระภิกษุหลวงจ๋านงค์พลภักดิ์. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณ-
พิพรรฒธนากร, 2469. -- 47 หน้า ; 19 ซม.

งานพระราชทานเพลิงจอมมารคาเลียม จอมมารคาของกรมหมื่นพิทยาสงกรณ์ ณ วัด
ประทุมวนาราม เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469

มีลายพระหัตถ์

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยโคลงกระทู้ ซึ่งเป็นเรื่องสอนใจในสิ่งที่ควรทำ
และไม่ควรทำต่าง ๆ เช่น อย่าทำใจง่าย อย่าหมายเกินแรง อย่าแข็งเกินฤทธิ์
 ฯลฯ และคำรายาค่ากลอน ซึ่งเป็นคำรายารักษาโรคและอาการต่าง ๆ พร้อมทั้ง
บอกชื่อเจ้าของคำรายนั้น ๆ ด้วย เช่น ยาแก้โรคหืด ไอ ลมวิงเวียน ผอมแห้ง-
แรงน้อย ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ยาม่ารุ่งกำลัง ของพระสารทิลสังวร เป็นต้น

20. โคลงกวีโบราณ / รวบรวมโดยพระยาครัง. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2460. -- 23, 46 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์แจกในงานปลงศพ พระยาอภัยพิพิธ (สุน์ สาคกรภักย์) มีมเสง 2460.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบูรณ์

ประชุมโคลงกวีโบราณนี้ เป็นโคลงที่กวีครั้งกรุงเก่าแต่ง ของคนนั้นบ้าง
คนนั้นบ้าง ทั้งแต่พระราชนิพนธ์เป็นต้นมา นับถือกันแต่โบราณว่าเป็นของแต่งดี จึงจด
จำบอกเล่ากันสืบมา แต่ยังไม่เคยมีการรวบรวมไว้มากเท่าที่พระยาครังรวบรวมในครั้ง
นี้ ซึ่งเข้าใจว่าถวายแก่กรมพระราชวังบวรมหาเสนาบดี นอกจากนั้นยังมีประวัติ
พระยาอภัยพิพิธ (สุน์ สาคกรภักย์) ที่ส่วนมากท่านเขียนเอง ในประวัตินี้นอกจากเรื่อง-
ราวของท่านแล้ว ยังทำให้ทราบถึงเหตุการณ์ในสมัยนั้นด้วย เช่น การศึกต่อกับต่าง-
ประเทศ การเสด็จพระราชดำเนินบางแห่ง และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทั้งของไทย
และต่างประเทศ

21. โคลงจินตามณี / พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 2 กรมหลวงวงษาธิราชสนิท. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2459. -- 21 หน้า ; 17 ซม.

พระเจ้าองค์ยาเธอ กรมหมื่นไชยนาทนเรนทร โปรดให้พิมพ์เป็นครั้งแรก เป็นของแจกงานศพ พระยานาวาพลาณโยค (ม.ร.ว. ชม สนิทวงศ์ ๗ กรุงเทพฯ) ปีมโรงอิศรศก พ.ศ. 2759

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีตราหอพระสมุทราชิรญาณ เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบูรณ์

โคลงจินตามณี เป็นโคลงสุภาษิตที่กรมหลวงวงษาธิราชสนิทได้ทรงนิพนธ์ไว้เมื่อ พ.ศ. 2458 เริ่มด้วยการขอพระเกียรติ แล้วจึงเล่าตำนานที่แต่งโคลง จากนั้นเป็นกระซู่ซึ่งแก้เป็นกาพย์ แล้วแยกกาพย์นี้เป็นกระซู่โคลง 4 เนื้อหาของโคลงสอนข้าราชการไม่ให้เกียจคร้าน ไม่ล่าพอง ไม่มุสา ไม่เห็นแก่สินบน และอื่น ๆ ที่ล้วนเป็นความดีทั้งสิ้น ช่างทำยมีโคลงขอพร และมีประวัติของ ม.ร.ว. ชม สนิทวงศ์ ๗ กรุงเทพฯ ด้วย

22. โคลงฉันทของลูก ๆ. -- [ม.ป.ท.], 2466. -- 20 หน้า ; 17 ซม.

พิมพ์แจกในการพระศพ สมเด็จพระบรมชนกนาถ เหวะวงศ์วโรปการ กัลยาณธรรมนิคนาถร-
บพิตร สัปดาห์ที่ 10 ณ วังเทเวศร์ พ.ศ. 2466

มีลายพระหัตถ์

โคลงฉันทของลูก ๆ นี้ ประกอบด้วย โคลงภาษาอังกฤษ 7 บท (Even This Shall Pass Away) พร้อมคำแปล คำจารึกกลางพวงมาลาเงินทอง สักการพระศพ และโคลงอาลัย พร้อมด้วยพระนามย่อ ท่านผู้ทรงร่วมนิพนธ์ คือ ทพ ทิพย-
รักษ์ประภา, ทด คาราวจรศีร์, กร กานกานา, พล พวงรักษ์ประไพ และ ท
แซไชจรัด ในเล่มนี้มีลายพระหัตถ์แก้คำผิดด้วยหมึกดำเกือบทุกหน้า

23. โคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย / พระยาครัง. --

[ม.ป.ท.], 2470. -- 122 หน้า ; 18 ซม.

แจกในการกรอุทิศพระราชทาน พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ณ วัดเทพศิริน-
ทราวาส พระพุทธศักราช 2470.

มีตรามังกรคาบแก้ว เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบูรณ์

พระยาครังนั้น เป็นกวีที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ใ้
แต่งเรื่องขึ้นเมื่อมีชาติ พ.ศ. 2361 เนื้อหาของโคลงกล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ อันเกี่ยว
การเมือง การราชาภิเษก ช้างเผือกที่มาสู่พระบารมี ม้าคัน เรือพระที่นั่ง พุท-
ยาศราเรือ มอญเมาะกะมะที่เข้ามาสู่พระบรมโพธิสมภาร เมืองใหม่ พิธีสิบสองเดือน
และอื่น ๆ

24. โคลงกั้น เรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส.

-- พระนคร : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย, 2459. -- ข, 106 หน้า ; 17 ซม.

พิมพ์ในงานปลงศพ พ.ศ. หลวงยุทธการกำจักษ์ (เป่า สุขมาตจันทร์) ปีโรง 2459

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีตราหอพระสมุทวชิรญาณ
และมีลายมือเจ้าของเดิม

โคลงกั้นเรื่องนี้รัชกาลที่ 3 ทรงอาราธนาให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ๆ
ทรงนิพนธ์เมื่อปีมะเสง สัปทศก พ.ศ. 2388 ในคราวเมื่อปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน
เนื้อหาของโคลงกล่าวถึงเรื่องราวของวัดพระเชตุพนแก่ครั้งกรุงศรีอยุธยาจนถึงใน
สมัยรัชกาลที่ 3 โคลงที่ใช้เป็นโคลงกั้นที่มีบังคับยากกว่าโคลงสุภาพ ทั้งตอนท้ายยัง
เป็นโคลงกลบทอีกด้วย มีประวัติของ พ.ศ.ท. หลวงยุทธการกำจักษ์อยู่ตอนต้นเล่ม

25. โคลงกั้นเรื่องโสกันต์ / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] :

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- 26 หน้า , 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าประภัสสร โปรดให้พิมพ์เมื่อมีจอ พ.ศ. 2465

มีกราหอพระสมุทวชิรญาณและบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบูรณ์

โคลงสั้นเรื่องโสกันต์ อธิบายถึงการพระราชพิธีโสกันต์ว่า ในพระราชพิธีเป็นอย่างไร มีมหรสพและการละเล่นอะไรบ้าง นอกจากนั้นยังบรรยายถึงประชาชนที่เข้ามาดูพิธีด้วย

26. โคลงนิราศกรมหมื่นเกษชสิทธิ์ เสด็จไปทัฬหีเจียงจันทร์ / กรมหมื่นเกษชสิทธิ์. -- [กรุงเทพฯ]

: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- 42 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงอภัยนครราชสีมา เสด็จไปทัฬหีเมื่อปี พ.ศ. 2466

มีกราหอพระสมุทวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบูรณ์

โคลงนิราศเรื่องนี้กรมหมื่นเกษชสิทธิ์ (เป็นสมเด็จพระยาเชษฐาธิราชในรัชกาลที่ 4) ทรงพระนิพนธ์ครั้งเสด็จไปทัฬหีกับกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ คราวปราบขบถเวียงจันทร์ในรัชกาลที่ 3 เมื่อปีจอ พ.ศ. 2369 ในเรื่องทรงพระผนวชความเพียงแค่นี้ถึงค่ายหลวงเมืองสระบุรีเท่านั้น ซึ่งทำให้ทราบว่า การเดินทางที่ไกลบ้าง แค่นี้ก็ทรงกล่าวถึงกรรมเลข อย่างไรก็ตามโคลงนิราศเรื่องนี้ก็ได้รับการยกย่องว่า มีส่วนวนตีมาก ถือเป็นโคลงคำร่าเริงเล่มหนึ่ง

27. โคลงนิราศนรินทร์ แบบสอนอ่านจินตกลวินิพนธ์ / นายนรินทร์ชิเบศร์ (อิน). -- พิมพ์ครั้งที่

4. -- พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, ร.ศ. 129 (พ.ศ. 2453). -- 37 หน้า ;

20 ซม.

มีลายพระหัตถ์ และพิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

หนังสือเล่มนี้ กรมศึกษาธิการได้จัดพิมพ์ขึ้นใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบ สำหรับหนึ่งมีหลายเรื่อง ล้วนแต่เป็นหนังสือที่ร้อยกรองด้วยถ้อยคำไพเราะ มีโวหารและวิธีประพันธ์แปลก ๆ ทั้งได้รับการตรวจอักษรและวรรคตอนอย่างกวัดจันเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ในหนังสือมีข้อความว่า "ห้ามมิให้นักเรียนทั้งหลายใช้หนังสือเรื่องเดียวกันซึ่งมิได้พิมพ์ด้วยคำสั่งของกรมศึกษาธิการ อันกรมศึกษาธิการไม่ได้รับรองว่าถูกต้องนั้นเป็นฉบับเรียนเป็นอันขาด" ปรากฏอยู่ด้วย

28. โคลงนิราศพระประชมประโชน / กรมหลวงวงศาธิราชสนิท. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- 55 หน้า ; 18 ซม.

แจกในการกฐินพระราชทาน พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ณ วัดเขมาภิร-
การาม จังหวัดธนบุรี พ.ศ. 2465

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

โคลงนิราศเรื่องนี้บรรยายถึงการเดินทางไปยังพระประชม ว่าต้องผ่านที่
ใดบ้าง แต่ละแห่งมีอะไรน่าสนใจ ควบคู่ไปกับการรำพันถึงนางที่คงจากมา ท้ายเรื่อง
บอกถึงปีที่แต่งและนามผู้แต่งด้วย

29. โคลงนิราศหลวงนา. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445). -- หน้า 53-72 ;
22 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และมีลายพระหัตถ์

หนังสือเล่มนี้ ประกอบด้วยโคลงนิราศหลวงนาเพียง 2 บท คือบทที่ 40 และ
41 นอกนั้นเป็นกาพย์ห่อโคลง และโคลงอักษรสาม ของพระศรีมโหสถ ครึ่งกรุงเก่า
สำหรับกาพย์ห่อโคลงนั้น เกินว่ามี 41 บท แต่ในที่นี้มี 36 บท หายไป 5 บท ทั้งสาม
เรื่องก็พิมพ์ลงในวชิรญาณ ตอนที่ 99 เดือนธันวาคม ร.ศ. 121 แล้วนำมาเย็บปกใหม่

30. โคลงแกล้งระเบียบระบำแบบหลวง เรื่อง สุกลักษณ์วาทุณี / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-
เจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.], 2465. -- 14 หน้า ; 23 ซม.

เย็บเล่มสวยงาม

ระบำแบบหลวง เรื่องสุกลักษณ์วาทุณี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
ราชเสวกในกรมมหรสพเล่นเป็นครั้งแรกที่นาฏศาลาในสวนจิวิาลัย พระบรมมหาราชวัง
เมื่อ 29 ธันวาคม 2465 อันเป็นคืนที่พระราชทานเลี้ยงและมึງงานสโมสรสันนิบาตแห่ง-
กายต่าง ๆ เนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นเรื่องของนางสุกลักษณ์
ที่ไปวาทกาพย์ของเทพตามที่ต่าง ๆ เช่น เกษียรสมุทร เขาไถลาศ และอื่น ๆ กล่าวถึง
เทพหลายองค์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี

๓. โคลงทวาทศมาส. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 122 (พ.ศ. 2446). -- 22 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

หนังสือเล่มนี้ เป็นการนำเอา "วชิรญาณ" ตอนที่ 114 เดือนมีนาคม ร.ศ. 122 มาเรียบเรียงเข้าเล่มใหม่ ประกอบด้วยเรื่อง โคลงทวาทศมาส ซึ่งถือเป็นโคลงนิราศเรื่องหนึ่ง พรรณนาถึงความโศกเศร้าที่ท้อจากนางอันเป็นที่รัก ไปพร้อมกับการกล่าวถึงสภาพอากาศและเรื่องราวที่แตกต่างกันไปในแต่ละเดือน กับเรื่องโคลงรวมเกียรติคุณ สลัก ซึ่งจารึกไว้ที่ศิลาสลักภาพรามเกียรติ์ ที่พันกัรบพระอุโบสถ วัดพระเชตุพน เริ่มกล่าวถึงแก่ตอนที่มารีศแปลงเป็นกวางทอง ถึงตอนศึกอินทรีชิต

๔. โคลงยวนพ่าย. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. -- 86 หน้า ; 21 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

โคลงยวนพ่าย หรือ ยอพระเกียรติพระเจ้าช้างเผือกกรุงเก่า คือพระบรมไตรโลกนาถนี้ มีเนื้อหาคล้ายคลึงกับลิลิยวนพ่าย ซึ่งจะปรากฏต่อไป

๕. โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี / นายสวนมหาดเล็ก. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 22 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาพรประภา โปรดให้พิมพ์เมื่อปีชวด พ.ศ. 2469

มีกราบทอพระสมุควชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

โคลงยอพระเกียรติเรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคว่าง-
ราชานุภาพทรงกล่าวไว้ในคำอธิบายว่า เข้าใจว่าเป็นส่วนหนึ่งที่แต่งถวาย และเป็นที
นับถือว่าเป็นโคลงคำราเรื่องหนึ่ง นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ยังทรงสรรเสริญโคลงเรื่องนี้ว่ามีประโยชน์ในทางความรู้โบราณคดีด้วย เนื้อหาออก
จากการยอพระเกียรติพระเชษฐานุภาพ และชมเมืองแล้ว ยังกล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ
ที่สำคัญในรัชสมัย เช่น การไปปราบปรามเมืองต่าง ๆ เมืองที่เข้ามาเป็นประเทศราช
หรือมาทักท้อ เป็นต้น และสุดท้ายเป็นการถวายพระพร

34. โคลงเรื่องพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. --

[ม.ป.ท.], 2457. -- 5, 148 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์แจกในงานพระศพ พระเจ้าพี่นางเธอ พระองค์เจ้าภัทรยวดี พ.ศ. 2457

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย เยี่ยมเล่มสวยงาม สภาพดี

โคลงพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 นี้ เป็นโคลงพระราชนิพนธ์ถึงเรื่องพระราชพิธีศรีสัจปานการ และพระราชพิธีคเชนทร์ศวสนาน ที่ทรงไว้เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2418 ในเวลาเมื่อทรงพระราชนิพนธ์นี้ พระราชพิธีแรกยังปฏิบัติดังที่ปรากฏในโคลง ส่วนพระราชพิธีคเชนทร์ศวสนาน โปรดให้เลิกไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2440 โคลงพระราชนิพนธ์นี้ทรงไว้ดีถ้วนเรียบร้อยดีมาก เป็นคำราพระราชพิธีอันเป็นหลักฐานซึ่งทำอยู่ในเวลานั้น นอกจากนี้ยังมีพระราชนิพนธ์เรื่องแห่โสกันต์ ซึ่งทรงขึ้นเมื่อปีวอก พ.ศ. 2415 และพระราชนิพนธ์โคลงนิราศท้าวสุภักการภักดี ซึ่งเป็นจดหมายเหตุเสด็จประพาสในมณฑลราชบุรี ในปีระกา พ.ศ. 2416 ด้วย

35. โคลงสรรเสริญพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ / พระชานีโวหาร.

-- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- ค, 39 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าณภาพรประภาโปรดให้พิมพ์ เมื่อปีเถาะ พ.ศ. 2470

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์

โคลงเรื่องนี้เป็นกาสรสรรเสริญพระเกียรติยศของรัชกาลที่ 1 ซึ่งทำให้ทราบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมัยนั้น เช่น การที่ชวนเข้ามาฟังพระบรมโฑธิสมการ การสร้างวังจันทน์ ศาลหลักเมือง เทวสถานและอื่น ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ทางค่านประวัติศาสตร์และโบราณคดี สำหรับผู้แต่นั้น ปรากฏชื่อในเรื่องว่า "ชานีโวหาร" ซึ่งอาจจะเป็นพระชานีโวหาร ความที่กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเข้าพระทัย และยังทรงเห็นว่าควรจะเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ด้วย เพราะกล่าวถึงเหตุการณ์เหล่านั้นเหมือนได้เห็นด้วยตา

36. โคลงสุภาสติกใหม่ / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, ร.ศ. 131 (2455). -- 132 หน้า ; 17 ซม.

พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในการศพ หลวงธรรมมานุวัติจำนอง (จู๋) เมื่อวันที่ 29 กันยายน ร.ศ. 131

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย และเป็นการพิมพ์ครั้งแรก

เป็นโคลงที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ และที่พระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ ตลอดจนข้าราชการบางนายได้ทรงพระนิพนธ์ และนิพนธ์คำที่ได้รับราชการชักชวน เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินประพาศพระราชวังบางปะอิน ร.ศ. 96 โคลงเหล่านี้มีเนื้อความว่าด้วยคุณและโทษของความคิดที่ความชั่วที่เกิดขึ้นในใจและความประพฤติ เป็นคติชักนำให้ละความชั่วทำความดี โคลงแต่ละเรื่อง เช่น เรื่องความรัก ความเกลียด ความอิจฉา ความตาย ฯลฯ จะมีนามหรือพระนามของผู้แต่งกำกับไว้ด้วย เริ่มเมื่อ ร.ศ. 105 ได้เคยนำลงพิมพ์เป็นตอน ๆ ในหนังสือวชิรญาณวิเศษ และกรรมการหอพระสมุดได้นำมารวบรวมพิมพ์ในโอกาสนี้

37. โคลงหริภุชไชย. -- [ม.ป.ท.], 2445. -- 22 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

โคลงหริภุชไชยนี้ เป็นตำนานเรื่องพระธาตุหริภุชไชย ซึ่งประกอบด้วยโคลง 178 บท คัดตอนมาเรียบเรียงจาก "วชิรญาณ" ตอนที่ 93 เดือนมิถุนายน ร.ศ.

121

38. โคลงอุภัยพากย์. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, 2457. -- ฎ, 100 หน้า ; 23 ซม.

เพิ่ม โชติก พระบริบูรณโกศากร และ เปื่อนมหาเทพ (อมาตย์กุล) พิมพ์แจกในการศพ พระยาโชติก ราชเศรษฐี (ฮวก โชติกะพุกกณะ) พ.ศ. 2457.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์

หนังสือเรื่องนี้เป็นการรวบรวมโคลงซึ่งกรมการหอพระสมุดวชิรญาณได้
ขอให้กวีแต่งขึ้นเป็นโคลงสุภาษิต แล้วลงพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณวิเศษ แต่ละเรื่องจะ
กล่าวถึงของสองสิ่งซึ่งเป็นของตรงข้ามกัน เช่น โคลงว่าก้วยกันปลาย ของพระยา
ศรีสุนทรโวหาร (น้อย) โคลงศัพท์ทิบโปรง ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัต-
ติวงศ์ เป็นต้น มีทั้งหมด 35 เรื่อง แต่ก่อนที่จะขึ้นโคลงอุกฤษพากย์ เป็นโคลงโสฬส
ไตรยางค์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้
ในคอนต้นยังมีประวัติของพระยาโชศิกกราชเศรษฐีอย่างสั้น ๆ แต่ชัดเจน

39. งานกบ์เล่น / เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี. -- [ม.ป.ท.], 2464. -- 45 หน้า ;
14 ซม.

จางวางตรี หม่อมเจ้าสฤษดิเกษ สมุหเทศาภิบาลมณฑลจันทบุรี พิมพ์แจกในการบำเพ็ญ
พระกุศลพระชนมายุครบ 40 ปี บวริบูรณ์ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2464.

มีบรรณสิทธิ์ และเย็บเล่มสวยงาม สภาพดี ขนาดเล็ก

หนังสือเรื่องนี้ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้ให้ข้อคิดในเรื่องงานกบ์เล่น
ไว้อย่างน่าสนใจ ท่านกล่าวว่า "งาน คือการออกแรงใจและกายเพื่อให้สำเร็จประ-
โยชน์ที่มุ่งหมาย" ฉะนั้นแม้การเล่นก็ตามหากเป็นไปในลักษณะนี้ก็ถือได้ว่าเป็นงาน เช่น
การเล่นของเด็ก ซึ่งที่จริงแล้วก็เป็นการฝึกหัดตนเพื่อความเป็นไปในชีวิต จึงถือว่า
เป็นงานอย่างหนึ่ง แต่ทำไปด้วยความสนใจ มิใช่ถูกบังคับ เพียงแต่คอยดูแลให้พอ-
เหมาะพอควร และแนะนำให้ถูกทางเท่านั้นก็จะเกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง

40. จกหมายเหตุ แลนิราศลอนดอน เรื่องราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษในรัชกาลที่ 4 เมื่อปี
มะเสง จุลศักราช 1219 พ.ศ. 2400 / หม่อมราโชทัย. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ไทย, 2461. -- (37), 272 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพพระยามนตรีสุริยวงษ์ (ชั้น มุนนาค) ปีมะเมีย พ.ศ. 2461.

มีกรมังกรคามแก้ว และบรรณสิทธิ์

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับราชทูตไทยที่ไปเจริญสัมพันธไมตรียังประเทศอังกฤษ ประกอบด้วยจดหมายเหตุนครราชทูตไทยไปเมืองลอนดอน ซึ่งหม่อมราโชทัยได้แต่งขึ้นตอนเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ 4 ส่วนจดหมายเหตุเก่าจากหอสมุดของรัฐบาลในกรุงลอนดอนเรื่องราชทูตไทยไปอังกฤษ ซึ่งได้ตรวจพบว่าเรื่องราวบางตอนยังไม่ปรากฏในจดหมายเหตุของหม่อมราโชทัย และมีข้อความบางแห่งที่ทำให้เนื้อความบางตอนในจดหมายเหตุของหม่อมราโชทัยชัดเจนขึ้น จดหมายเหตุเรื่องราชทูตไทยไปเมืองอังกฤษครั้งแรก ซึ่งยังมีอยู่ที่ห้องอาลักษณ์ และนิราศลอนดอน นอกจากเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนี้ยังให้ความรู้ในเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องอีกด้วย เช่น การเรียนภาษาอังกฤษในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 3 - รัชกาลที่ 5 คำนานนิราศลอนดอน ซึ่งได้กล่าวถึงบันทึกของหมอมรักเลตตอนหนึ่งว่า หม่อมราโชทัยได้ขายกรรมสิทธิ์การพิมพ์ครั้งแรกแก่ตน เมื่อ พ.ศ. 2404 นับเป็นครั้งแรกที่มีการซื้อขายกรรมสิทธิ์หนังสือกันในเมืองไทย และมีประวัติของพระยามนตรีสุริยวงศ์

41. อนุโหมณูชรี ปาลี, อนุโสรารทุด มณูสุสาปาลี และ อนุโหมณูชรีนิสุย. -- 2467. -- 181 หน้า ; 34 ซม.

เป็นต้นฉบับตัวเขียน และมีบรรณลิขิต เขียนเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

ต้นฉบับตัวเขียนเล่มนี้ ประกอบด้วย

1. อนุโหมณูชรี ปาลี
2. อนุโสรารทุดมณูสุสา ปาลี
3. อนุโหมณูชรีนิสุย

เป็นภาษาบาลีทั้งหมด

42. เฉลิมเกียรติกษัตริย์คำฉันท์ / กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์. -- [ม.ป.ท.], 2462. -- 416 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์แจกในงานพระศพ หม่อมเจ้า (หญิง) พรหมพิมล เชษฐสุภาสุกสวาทของพระบิดา ณ สุสาน วัดเทพศิรินทราวาศ พ.ศ. 2462

มีพระรูปหม่อมเจ้า (หญิง) พรหมพิมล สถาปสมบุรณ์

หนังสือเรื่องนี้เป็นกาจดลิมพระเกียรติของสมเด็จพระศรีสุริโยทัย ที่ได้ทรงสละพระชนมชีพเพื่อป้องกันสมเด็จพระมหาจักรพรรดิในการชนช้างระหว่างไทยกับพม่า เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา โดยเริ่มเรื่องตั้งแต่ราชประวัติของพระเจ้าหงสาวดีลิ้นดำ และบุเรงนอง การยกทัพมาตีไทย การรบ การสูญเสียสมเด็จพระศรีสุริโยทัย การอัญเชิญพระบรมศพ การถวายพระเพลิงพระบรมศพ การสร้าง ตลอดจนการฉลองวัดศพสุวรรณค์ นอกจากนั้นยังมี บทแต่งกุศลแลอธิฐานถวายพระพร คำโคลงจารึกที่ฝังพระศพ ม.จ. พรหมพิมล สักปกรณ บังสุกุล และพระบรมราชบัณณิมวาจารย์ชกาลที่ 5 หนังสือนี้มีภาพประกอบด้วย

4. ชิงนาง : ละครพุก 4 พุก / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.] -- 240 หน้า ; 15 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย เฉพาะฉบับที่ 1 เย็บเล่มสวยงาม เล่ม 2 มีบรรณลิตี (มี 2 ฉบับ)

ละครเรื่องนี้ใช้ละครภาษาอังกฤษของวิชาต บรินสะดี เซริเคน เป็นเค้าโครง แต่ได้แต่งคำพูดขึ้นใหม่ และแก้ไขจนจบให้เป็นไปไ้สำหรับเมืองไทย มีเรื่องโดยย่อว่า ชาย 3 คนมาชอบพอหญิงคนเดียวกัน ซึ่งหนึ่งในสามนั้นเป็นที่พอใจของฝ่ายหญิง และเป็นคนที่ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายปรารถนาให้ไ้แก่แต่งงานกัน แต่ต่างก็ไม่ทราบความจนกระทั่งทุกอย่างคลี่คลาย ชายหนุ่มหญิงสาวจึงไ้สมประสงค์

5. ชุมนุมฉันทกฤษฏีสังเวช. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, 2457. -- 336 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพ พระยาศวีรธรรมศุกรราช พ.ศ. 2457.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณลิตี เย็บเล่มสวยงาม

ชุมนุมฉันทคุณฐิติสังเวชนี รวบรวมคำฉันทคุณฐิติสังเวชนีในงานพระราชพิธี
ต่าง ๆ เริ่มต้นตั้งแต่หนังสือคุณฐิติสังเวชนี ซึ่งแต่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
มาจนถึงต้นสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ฉันทคุณฐิติสังเวชนีนี้ผู้แต่งล้วนเป็น
กวีที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น ๆ ทั้งสิ้น จึงเป็นหนังสือที่นับว่าแต่งดี มีคุณค่าเล่มหนึ่ง
ประกอบด้วยฉันททั้งหมด 28 เรื่อง คำนำหน้าเป็นประวัติของพระยาศรีธรรมศุกรราช

46. ชุมนุมคำรากลอน ฉบับหอพระสมุทวชิรณาณ. -- [ม.ป.ท.], 2457. -- 11, 341 หน้า
; 23 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพ นายพลเรือตรี พระยาเทพอรชุน (เจ๊ก) พ.ศ. 2457.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลัทธิ และลาย-
พระหัตถ์ เยี่ยมเล่มสวยงาม

ชุมนุมคำรากลอนนี้ รวบรวมคำรากลอน 5 เรื่องคือ คำรากลอนท้าวรณพฤติ
คำรากลอนท้าวคราพฤติ หนังสือกาพย์สารวิลาสิณี หนังสือเรื่องศรีวิบูลยภักติ และคำรา
แก่งโคลงของพระโหราธิบดี ซึ่งคัดจากหนังสือจินตคามณี 2 เรื่องแรกเป็นพระนิพนธ์ ของ
กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส 2 เรื่องต่อมาเป็นหนังสือเก่า เข้าใจว่ามีมาแต่ครั้ง
กรุงศรีอยุธยา ส่วนเรื่องสุดท้ายนั้น เป็นหนังสือที่แต่งถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
หนังสือเล่มนี้จึงมีคำราร้อยกรองกว่า 100 ชนิดด้วยกัน

47. ชุมนุมพระบรมราชาธิบาย ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคที่ 2 หมวดราช-
ประเพณีโบราณ / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร : โรงพิมพ์
พระจันทร์, 2473. -- 35 หน้า ; 25 ซม.

สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอากุจฉาเจ้าโปรดให้พิมพ์หนังสือ
เรื่องนี้เป็นมิกรอสซันปีใหม่ เมื่อปีมะเมีย พ.ศ. 2473

มีตรามังกรคาบแก้วของโบราณคดีสโมสร บรรณลัทธิ และลายพระหัตถ์

ชุมนุมพระบรมราชาธิบาย ในรัชกาลที่ 4 ภาคที่ 2 นี้ เป็นหมวดโบราณคดี
ว่าด้วยราชประเพณีโบราณ 6 เรื่อง ได้แก่ :-

ประเพณีนำวีวตรวจทางเสด็จพระราชดำเนิน

ประเพณีลงสรงโสกันต์

ประเพณีพระราชทานเบี้ยหวัดและเงินเดือนแก่เจ้านายในพระราชวังบวร

ประเพณีพระราชทานเบี้ยหวัดพระบรมวงศ์ที่ทรงผนวช

ประเพณีพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่พ่อค้าต่างประเทศ

ประเพณีเสด็จพระราชทานพระกรฐิ์พระอรุณหลวงกรุงศรีอยุธยา

ก. กบตา / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปล. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.] --

128 หน้า ; 23 ซม.

เขียนเล่มสวยงาม

กบตา เป็นละครพูดชั้น ๆ สององก์ ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า-
อยู่หัวทรงแปลมาจากเรื่องภาษาฝรั่งเศสชื่อ บูคซ์ โลซ เบอซ์ ของเอเยน ลามิซ โดย
ทรงใช้นามแฝงว่า "ศรีอยุธยา" เรื่องย่อของละครเรื่องนี้คือ มีชายหนุ่มหญิงสาว
คู่หนึ่งรักใคร่ชอบพอกัน นิคามารดาของทั้งสองฝ่ายก็ไม่ซัดซ้อง แต่ต่างกบคากันว่า
ครอบครัวของตนร่ำรวย มีกิจการต่าง ๆ มากมาย ในที่สุดเมื่อทนไม่ไหวจึงเปิดเผย
ความจริงแก่กัน ซึ่งต่างก็ยอมรับและตกลงกันได้ด้วยดี

ก. กามใจท่าน / วิลเลียม เช็คสเปียร์ ; แปลโดย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

-- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. -- ง, 171 หน้า ; 23 ซม.

เขียนเล่มสวยงาม โดยเฉพาะเล่ม 2 และมีพระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 6 (มี 2 ฉบับ)

เรื่องกามใจท่าน เป็นละครเรื่องแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า-
อยู่หัว ภัทรทรงแปลจากเรื่อง As You Like It ของเช็คสเปียร์ แล้วทรงพระราช
นิพนธ์เป็นกาพย์ เป็นเรื่องสอนใจให้ผู้ที่จำเป็นต้องโรสมบิณและเคสสถานมีความสันโดษ
ยินดีในความจำเป็นเช่นนั้น ไม่ทอดอโยเมื่อต้องตกกระทำลำบาก มีคำนำพิเศษซึ่งเป็น
Facimile ดายพระราชหัตถ์ของรัชกาลที่ 6 ด้วย

51. ตำนานชาติอัน / อาร์เธอร์ มอร์แลนค รัมจิกคิ แปลเป็นไทย. -- [ม.ป.ป., 246-].

-- 1 เล่ม (ไม่มีเลขหน้า) ; 17 ซม.

เป็นผลงานส่วนน้อย มีภาพประกอบที่มีค่า และพิมพ์เป็นครั้งแรก

ตำนานชาติอันนี้ เป็นภาพชุดที่แสดงตำนานของชาติเยอรมัน ที่นายอาร์-
เทอร์ มอร์แลนค ช่างเขียนชาวอังกฤษ ซึ่งมีฝีมือในทางเขียนภาพชั้น ๆ ได้เขียนขึ้น
พร้อมด้วยคำบรรยายภาพเมื่อครั้งเกิดมหาสงคราม รัชกาลที่ 6 ทรงเห็นว่าจะช่วยนำ
ความรู้ในประวัติการของชาวเยอรมันมาสู่ชาวสยาม จึงได้ทรงแปลและจำลองภาพชุด
ดังกล่าวมาลงพิมพ์ในกุลิกสมิต และได้รวบรวมขึ้นเป็นหนังสือเล่มนี้ มีทั้งหมด 100
ภาพ

52. ตำนานพระแท่นมณีคศิลาบาท ปฐมภาคเป็นโคลงลิลิตกั้น / กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์.

-- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2463. 76 หน้า ; 19 ซม.

เขียนเล่มสวยงาม. สภาพดี

กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงแต่งเรื่องนี้จากหนังสือเรื่องเที่ยวเมือง-
เหนือ ซึ่งรัชกาลที่ 6 ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เมื่อคราวเสด็จประพาสเมืองเหนือครั้ง
ยังเป็นสมเด็จพระยุพราช แบ่งเป็น 3 ภาคคือ

ภาคที่ 1 เป็นโคลงลิลิตกั้น เริ่มสร้างเป็นพระแท่นทบอนุศาสน์ของ
สมเด็จพระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัย

ภาคที่ 2 เป็นโคลงลิลิตสุภาพ ให้เชิญลงมาเป็นพระแท่นประทับรัชกาล
ที่ 4 กรุงรัตนโกสินทร์

ภาคที่ 3 เป็นโคลงลิลิตลินธุมาดี โปรดให้เชิญขึ้นประดิษฐานในพระที่นั่ง
กุลิกมหาปราสาท เป็นพระรัตนสิงหาสน์บรมราชาภิเษก
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากนั้นยังมีปฐมภาคที่กล่าวถึงกรุงสุโขทัย เป็นการกล่าวชมเมือง ประวัติ
การอพยพจากจีนลงใต้มาสู่แคว้นเหนือ ราชประวัติกรุงสุโขทัย วงศ์พระร่วง พระคุณสมบัติ
พระเจ้ารามคำแหง การสร้างพระแท่นมณีคศิลาบาท อนุวงศ์และอวสานวงศ์สมเด็จพระ-
ร่วงเจ้าควย

53. ตำนานเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- 83 หน้า ; 18 ซม.

คุณหญิงเซาวานามุสดีติ (หลี่ อินทเกตุ) พร้อมด้วยพี่น้อง พิมพ์ในงานปลงศพสนองคุณ นางทับทิม โทษวณิก ผู้มารดาเมื่อปีเถาะ พ.ศ. 2470.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

ตำนานนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพได้ทรงรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ อันเนื่องด้วยเสภามาไว้ด้วยกัน ทั้งแต่ที่มาของคำว่าเสภา ความเป็นมาของเสภาแต่เดิม การขับเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนในสมัยกรุงศรีอยุธยา ขึ้นหลัง เสภาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตำนานเสภาในรัชกาลที่ 1-6 และอธิบายเสภาฉบับหอพระสมุด นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งพอประมาณได้ว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา อีกด้วย

54. ตำราภาพยสารวิลาสินี / กรมสมเด็จพระปรมาธิบดีฯ ในรต. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไท, 2468. -- 1 เล่ม ไม่มีเลขหน้า ; 19 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์

ตำราภาพยสารวิลาสินี เป็นคัมภีร์หนึ่งในจำพวกสัททหาวิเสส ว่าด้วยวิธีแต่งภาพย 15 ประเภท เช่น วิหขุมมาลี สินขุมมาลี พร้อมด้วยคำแปลชื่อภาพยเหล่านั้น คำรานี้ได้มีผู้คัดแปลงจากภาษามคธเป็นไทย เข้าใจว่าตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา แต่ไม่ทราบผู้แต่ง จึงได้ทรงอธิบายใหม่ในเล่มนี้ได้มีการแปลคาถาและอธิบายสัมผัสเพิ่มขึ้น มีแผนผังแสดงจำนวนคำและสัมผัสพร้อมด้วยตัวอย่าง

55. ตำราฉันทมาตรภาพย / กรมสมเด็จพระปรมาธิบดีฯ ในรต. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไท, 2468. -- 1 เล่ม ไม่มีเลขหน้า ; 19 ซม.

มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์

คำรำนันทมาศรพคตินี้อธิบายให้ทราบถึงลักษณะของฉันทมาศรพคติกามที่
อธิบายไว้ในคัมภีร์จุทโคทัย ซึ่งมี 27 ฉันท์ เกิมกรมสมเด็จพระปรมาณูชิตชิโนรสได้
ทรงพระนิพนธ์คำอธิบายย่อ ๆ สำหรับผู้มีความรู้สูง ยากแก่การเข้าใจของผู้แรกศึกษา
แต่ฉบับนี้อธิบายถึงลักษณะของฉันทมาศรพคติ โดยบอกจำนวนและคณะอย่างละเอียด
ส่วนตัวอย่างมคธ และตัวอย่างภาษาไทยที่ทรงพระนิพนธ์เทียบนั้นยังคงไว้ความเดิม

56. คำรำนันทวรพคติ / กรมสมเด็จพระปรมาณูชิตชิโนรส. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย,
ร.ศ. 129 (2453). -- 136 หน้า ; 29 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์และลายเซ็น
ของขุนราชภัทท์โลกากร.

คำรำนันทลักษณะเล่มนี้ พระมหาวิชาธรรม (เรื่อง) ไกลออกมาจากช่องเก่า
ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของกรมสมเด็จพระปรมาณูชิตชิโนรส ประกอบด้วยฉันทวรพคติ 50
ฉันท์ โดยตั้งตัวบาลีเป็นประธานและมีคำไทยแก้เทียบทุกฉันท์ไป ในแต่ละฉันท์ได้วาง
แบบ คฎ ลหุ และวิธีสัมผัสไว้ให้

ท.ไทยก่าสรก. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2468. -- 141 หน้า ; 25 ซม.

คณะหนังสือพิมพ์ (รายเดือน) ไทยเชชม พิมพ์นมเกล้าฯ ถวายสนองพระเดชพระคุณ
ในงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ครบศกมาท ณ วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2468

มีบรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และพระบรมฉายาลักษณ์ของรัชกาลที่ 6 เมื่อทรงพระเยาว์
ทรงผนวช และเมื่อครองราชสมบัติแล้ว

ไทยก่าสรกนี้ คือ ไทยเชชมฉบับพิเศษ ซึ่งรวมบทละครพระราชนิพนธ์ของ
รัชกาลที่ 6 ไว้ 6 เรื่องด้วยกัน ได้แก่

- บทละครเรื่องพระร่วง.- บทละครเรื่องพระเกียรติภด.-
- บทละครเรื่องเสาวตรี.- บทละครเรื่องขุนช้างขุนแผน ชุกแต่ง-
- งานพระไวย.- บทละครเรื่องรามเกียรติ์ กอนอภิเชกสมรส.-

บทละครอนราเรื่องพระเกียรติยศ

นอกจากบทละครทั้ง 6 เรื่องแล้ว ยังมีคำอธิบายเกี่ยวกับละครทั้ง 6

เรื่องกวย

58. น้อยอินทเสน / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร, [ม.ป.ป.]. -- 118 หน้า ; 24 ซม.

เขียนเล่มสวยงาม

น้อยอินทเสน เป็นละครพูดชวนหัว 3 องก์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-
เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ โดยใช้พระนามแฝงว่า "พระชรรค์เพชร" กล่าว
ถึงครอบครัวหนึ่งซึ่งต้องการลูกเขยเป็นเจ้า แล้วถูกกลั่นแกล้งโดยคนรู้จัก โดยส่งชาย-
หนุ่มผู้หนึ่งมาให้ บอกว่าเป็นเจ้า แต่เหตุการณ์กลับกลายเป็นว่า ชายหนุ่มผู้นั้นเป็นเจ้า
จริง ๆ แค่ปลอมตัวมา

59. มันโหมมันทุสตรค่าหลวง / เจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2450.
-- 75 หน้า ; 24 ซม.

แจกในงานศพเจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ และท่านผู้หญิงอู่ ร.ศ. 126

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณลิขิต เขียนเล่ม
ประณีตสวยงาม

เรื่องมันโหมมันทุสตรนี้ พระมหาพุทธสิริเดรเจ้าไค้แต่งเป็นพระบาลี และ
เจ้าฟ้าทรงพระผนวช กรมขุนเสนาบดีรักษานำมาทรงแต่งเป็นเนื้อความ เมื่อ พ.ศ. 2279
จ.ศ. 1098 เนื้อหากล่าวถึงพระโมคคัลลานะเถร เมื่อครั้งทรงมานพระยานันโหมมันท
พิมพ์เป็นภาษาไทยสลับบาลี คอนท้ายเล่มบอกถึงวิธีการทำพระสมุทขาวที่ใช้บันทึกเรื่องนี้
พร้อมกวยชื่อผู้ขุบพระบาลีและเนื้อความ ตลอดจนหน้าหนักของพระสมุทกวย

นารายณ์สิบปาง ลิลิต / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.],
2466. -- 22, 375 หน้า ; 24 ซม.

เฉพาะฉบับที่ 1 มีบรรณลิตี และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม (มี 2 ฉบับ)

นารายณ์สิบปาง ลิลิคนี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชดำริที่จะทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น เนื่องจากสมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีทรงสนพระทัยมาก จึงทรงรับปากว่าจะทรงพระราชนิพนธ์พระราชทาน เนื้อหาของเรื่องแสดงถึงอวตารปางต่าง ๆ ของพระนารายณ์ 10 ปาง โดยทรงมักเรื่อง "อินทนิทลลจี" ของ เจ. กัมมู. วิลกินส์ เป็นหลัก มีคำอธิบายเรื่องยุค กล้วย อวตาร และเรื่องอื่น ๆ ที่ควรทราบด้วย เช่น เรื่อง อารุชของพระนารายณ์ พระศรีพญาครุฑ อนันตะนาคราช เป็นต้น

62. นิทานเวกาล / กรมหมื่นพิทยาลงกรณ. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไท, 2461. -- 209 หน้า ; 25 ซม.

งานศพหม่อมพัฒน์ รัชนี ณ กรุงเทพฯ ในกรมหมื่นพิทยาลงกรณ (นางสาวพัฒน์ บุณาค)

มีลายพระหัตถ์ พิมพ์ครั้งที่ 1 และมีบรรณลิตี เย็บเล่มประดับสวยงาม สภาพดี

นิทานเวกาล มีที่มาจากหนังสือสันสกฤต ชื่อ เวกาลปัญจะวีคีติ แปลว่า นิทาน 25 เรื่องของเวกาล ซึ่งเรื่องราวสโคงค์แกวไค้บอราณ ร้อยเอกเซอร์ อาร์ เอฟ เบอ์ตันได้นำเอามาแต่งตามสำนวนของคนสำหรับให้คนอังกฤษอ่านแต่ไม่เต็ม 25 เรื่อง และฉบับภาษาไทยนี้ก็ได้ใช้ฉบับของเบอ์ตันเป็นหลักในการเรียบเรียง โดยเพิ่มบางเรื่องเข้ามาและคัดบางเรื่องออกไป ในเรื่องเวกาลได้เล่านิทานต่าง ๆ ให้พระวิกรมมาติศกษัตริย์แห่งกรุงอุชชยีนีหัง พร้อมทั้งตั้งปัญหาให้พระวิกรมมาติศกษัตริย์คอยสำหรับฉบับของกรมหมื่นพิทยาลงกรณนี้มี 10 เรื่องด้วยกัน

63. นิพนธ์ / พระยาศรีวิสุทธิปริชา. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2463. -- ก, 130 หน้า ; 23 ซม.

พระยาศรีสุนทรโวหาร ภูษณปริชาภคย บรรณานุกรมกักกั พิริยพาท พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ มหาเสวกโท พระยาศรีวิสุทธิปริชา (กมล สาธุคุณ) ผู้บิดา วันที่ 18 เมษายน 2463.

นิพนธ์นี้ นอกจากจะมีประวัติของพระยาศรีภูมิปริชา (กมล สาลักษณ์) แล้ว ยังมีสำเนาพระราชหัตถเลขา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสกุล สำเนาพระราชหัตถเลขาพระราชทานแก่พระยาศรีสุนทรโวหาร เมื่อพระยาศรีภูมิปริชาถึงอนิจกรรม และโคลงจารึกในพระนามบัตรของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์กิติที่พวงมาลาทรงวางที่ศพ

65. นิราศพระราชนิพนธ์ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท / สมเด็จพระบวรราชเจ้า มหาสุรสิงหนาท. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- จ, 30 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสมรรัตนสิริเชษฐ โปรดให้พิมพ์เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2466 มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และเฉพาะฉบับที่ 2 มีลายพระหัตถ์กรมหลวงสมรรัตนสิริเชษฐ และลายพระหัตถ์กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี (2 ฉบับ)

นิราศพระราชนิพนธ์เล่มนี้ประกอบด้วยนิราศ 2 เรื่องคือ นิราศกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เสด็จไปปราบพม่าที่เมืองนครศรีธรรมราชเมื่อปีมะเมีย พ.ศ. 2329 และนิราศกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทเสด็จไปตีเมืองพม่า เมื่อ พ.ศ. 2336 สำหรับเรื่องหลังมีพระราชวิจารณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเรื่องราที่เกิเกิดขึ้นด้วย นอกจากนั้นตอนต้นเล่มยังมีเรื่องย่อของสงครามทั้งสองครั้งพอให้ทราบความ โดยไม่ต้องค้นจากพระราชพงศาวดาร

66. นิราศเมืองหลวงพระบาง / นายร้อยเอกเพิ่ม. -- กรุงเทพฯ : บางกอกประสิทธิ์การ-กอมป์นิลิมิเตด, [ร.ศ. 120?] (2444). --571 หน้า ; 13 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิต์และลายมือผู้ถวายหนังสือเล่มนี้

นิราศหลวงพระบางนี้ นายร้อยเอกเพิ่มได้แต่งขึ้นเมื่อต้องศึกคามทัพเจ้าหมื่นไวยวรนาถไปปราบปรามพวกฮ่อที่เข้าไปรุกรานชว่น แล้วเลยเข้ามาก่อความเดือดร้อนแก่พวกผู้ไทยชาว ลาวทรงคำ ในลาว เนื้อหาของเรื่องให้รายละเอียด

เกี่ยวกับการยกทัพครั้งนี้ว่า มีใครไปทำหน้าที่อะไร เส้นทางสภาพความเป็นอยู่ของบ้านเรือนที่ผ่านไปเป็นอย่างไร และมีการจัดการเรื่องต่าง ๆ ในการยกทัพไปครั้งนั้นอย่างไร

67. นิราศวังบางยี่ขัน / คุณพุ่ม. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465.

-- 24 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้านารีรัตนา โปรดให้พิมพ์เมื่อปีจอ พ.ศ. 2465

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ

นิราศบางยี่ขันนี้ คุณพุ่มแต่งเป็นเรื่องตามเสด็จพระองค์เจ้านารีรัตนาไปเยี่ยมพระญาติเมื่อปีมเสง พ.ศ. 2412 เล่าถึงว่าการเดินทางนั้นไต่ผ่านที่ใดบ้าง แต่ละแห่งมีสภาพอย่างไร ตนเองและคนรู้จักเป็นอย่างไร มีเชิงอรรถอธิบายเรื่องที่ควรทราบด้วย

68. บทกวียกกลอนในเรื่องละคร นามยอกเอาหนามบ่ง / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., 2441?] -- 56 หน้า ; 18 ซม.

มีลายพระหัตถ์ พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

ละครเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์โดยทรงใช้พระนามแฝงว่า "ศรีอยุธยา" เป็นเรื่องของกบฏไทรบุรี โดยการนำเอาข้อที่เป็นต้นเหตุของปัญหามาใช้แก้ปัญห

69. บทกอกสร้อยสุวรรณค์ ครั้งกรุงเก่า. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2463. -- ซ, 33 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงอภิศรฤกษ์มณฑล โปรดให้พิมพ์ครั้งแรก เมื่อปีวอก พ.ศ. 2463

พิมพ์ครั้งแรก มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และบรรณลิตี

บทกอกสร้อยครึ่งกรุงเก่านี้ ยังไม่เคยพิมพ์มาก่อน มีถ้อยคำเขียนหลายฉบับ และฉบับเขียนนั้นก็เพิ่งมีฉบับปริวรรตฉบับเดียวคือ ที่นำมาพิมพ์นี้ มีทั้งบทกอกสร้อย ทั้งบอกสำนวนที่ร้องและ น้าทับโคลงมาก คือ

ร้องลำดองเรือ ทับนางไ้
ร้องลำรอบก้อย ทับนางไ้
ร้องลำนางกราย ทับเนรปาศี

ในเล่มนี้ยังอธิบายถึงการ เล่นกอกสร้อยลัทธิ และลักษณะแตกต่างของ กอกสร้อยกับลัทธิทวย

70. บทละคร เรื่อง พระลอนรดิษณ์ / กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ. -- [กรุงเทพฯ] :

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2464. -- ข, 47 หน้า ; 18 ซม.

แจกในการกรฐินพระราชทาน มหาอำมาตย์เอก พระยาไชยยศสมบัติ เสนาบดีกระทรวง-
เกษตรราธิการ ณ วัดกวนลนรดิษ วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2464

มีบรรณลัทธิ ๓ ราหพระสมุควชิรญาณ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

บทละคร เรื่อง พระลอนรดิษณ์นี้ เป็นฉบับพระนิพนธ์ของกรมพระราชวังบวร-
มหาศักดิพลเสพ ซึ่งหอพระสมุควชิรญาณได้ค้นฉบับของพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระ-
องค์เจ้าสุภาสวรวรคิประทานมาแก่กรมพระราชวังบวรฯ มีผู้กล่าวว่าหนังสือบทละครนี้
มี 2 เล่มสมุดไทย จบเรื่องด้วยการเชิญศพระดอกส้มมาฝังที่เมืองสระบุรี แต่เนื่อง
จากหอพระสมุควชิรญาณมาเฉพาะเล่ม 1. ซึ่งเริ่มเรื่องตั้งแต่พระลอฟังคนขับขอม
โฉมนางเพื่อนนางแพง ไปจนพระลอตั้งเมืองเท่านั้น จึงได้ศคับทของเจ้าพระยาเท-
เวศรวงศ์วิวัฒน์มาต่ออีกเล็กน้อย เพียงพระลอไปถึงสวนนางเพื่อนนางแพง โดย
บอกให้ทราบตรงที่ถือเป็นสำคัญ

71. บทละคร เรื่อง พระลอนรดิษณ์ / กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์. -- [พระนคร]

: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- ข, 47 หน้า ; 18 ซม.

แจกในการพระกรฐินพระราชทาน พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุภโยคเกษม เสนาบดี-
กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ณ วัดพิชยญาติการาม พระพุทธศักราช 2470

มีกราบทอพระสมุทวชิรญาณ บรรณลิขิต และลายพระหัตถ์ว่า "พระองค์ศุภโยคโศภิตมา
วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2470" เขียนเต็มสวยงาม

เนื้อหาเหมือนเล่มก่อน

72. บทละครชุดเบ็ทเกิ้ลิก ในเรื่องรามเกียรติ์. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2458. -- 92 หน้า ; 18 ซม.

พระยาราชบุดู (อวบ เปาโรหิตย์) พิมพ์แจกเป็นของขวัญเมื่อขึ้นชิงช้า พ.ศ. 2458.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิขิต และลาย-
พระหัตถ์ว่า "พระราชนิภูดแจกในการขึ้นชิงช้าปี 2458" เขียนเต็มสวยงาม สภาพิ

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยบทพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ รวม 9 เรื่องคือ

ดังนี้คือ

- บทจับระบำ ซึ่งเดิมเป็นบทพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 1 แล้วได้
มีการแก้ไขในรัชกาลหลัง ๆ หลายครั้ง กรมพระสมมตอมรินทร์
ได้ทรงรวบรวมและทำคำอธิบายไว้
- บทเรื่องพระพิราบ ของรัชกาลที่ 2 รัชกาลที่ 4 ทรงแก้ไขบ้าง
- บทเรื่องพระนารายณ์ปราบนนทก ของรัชกาลที่ 4 ทั้งหมด เว้น
แต่บทคำราที่ปางนารายณ์ว่าเป็นบทเดิมที่รัชกาลที่ 1 ทรงพระ-
ราชนิพนธ์
- บทรำดอกไม้เงินทอง ของรัชกาลที่ 4
- บทเบิกโรงเรื่องจับลิงหัวค่ำ ของกรมพระราชวังบวร
- บทเบิกโรงเรื่องรำบรรเลงหางนกยูง ของกรมพระราชวังบวร
- บทเบิกโรงเรื่องยักษ์สองกร วรวิค ของกรมพระราชวังบวร
- บทเบิกโรงเรื่องไฟจิตราสูร ของกรมพระราชวังบวร
- เรื่องคอนทนมามาอาสา

นอกจากเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้ ยังมีรายชื่อบุขึ้นชิงช้าในรัชกาล
ที่ 5 ตั้งแต่พ.ศ. 2411-2457 ด้วย

73. บทละครตีกคำบรพ ทอนจองถนน. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. -- 28 หน้า ; 23 ซม.

หนังสือเล่มนี้เป็นบทละครตีกคำบรพ เรื่องรามเกียรติ์ ทอนจองถนน อันเป็นตอนที่กองทัพพระรามจะทำถนนไปสู่เมืองลงกา

74. บทละครพูดสลัปลำ "ภาพแผนที่" / บาซิล ดูค. -- [ม.ป.ท.], 2460. -- 39 หน้า ; 23 ซม.

นายเล็ก สมิติศิริ มหากรเล็ก พิมพ์ช่วย

มีบรรณลิตี และลายมือ แก่ชื่อเรื่องเป็น "ฝรั่งกิ้งไส"

บทละครพูดสลัปลำเรื่องนี้ พระยาไพศาลศิลปศาสตร์ไคแปลงมาจากเรื่อง "วิลโลว์แพทเทอร์น" ของ บาซิลดูค ซึ่งมี ชีวิต ดูค เป็นผู้ประพันธ์คำร้อง ส่วนเมื่อแปลงมาเป็นเรื่องละครพูดสลัปลำของไทยแล้ว ผู้ประพันธ์คำร้องไคแก่ หลวงอุปกิต-ศิลปสารและหลวงวรเวทย์พิสิฐ" บทละครนี้แสดงในงานวันเวียงฉลองหิรัญญู จาง-วางเอก เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2460 ณ สามัคยา-จารย์สโมสร

75. บทละครเรื่องวงศ์เทวราช / หลวงพัฒนพงศ์ภักดิ์ (พิมพ์ สุขยางค์). -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2469. -- 295 หน้า ; 24 ซม.

พระวิมาดาเธอฯ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชขัตติวงศา ไปรภให้พิมพ์เป็นนิพนธ์-พลี ในการเปิดศึกมาลินี ซึ่งสร้างเป็นอนุสาวรีย์แห่ง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้า-ฟ้ากรมขุนศรีสัชนาลัยสุรศักดิญา พระธิดา เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณลิตี และลายพระหัตถ์ สถาปตี

หนังสือเรื่องวงศ์เทวราชของหลวงพัฒนพงศ์ภักดิ์นี้ เป็นมูลเหตุให้พระบาท-สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์คอดลือ สมเด็จพระเจ้าบรม-วงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพทรงกล่าวไว้ในคำนำว่า หนังสือเล่มนี้เป็น

หนังสือที่แต่งไม่ดี จึงถูกล้อเลียน และสำนวนบทละครก็ใช้เป็นแบบอย่างไม่ได้ แต่ที่พิมพ์นี้เพื่อเป็นส่วนประกอบให้พระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 5 สมบูรณ์ขึ้น เพราะได้ทราบถึงความเดิม

76. บทละครเรื่องอาบุญหะซัน / หลวงพัฒนพงษ์ภักดี (ทิม สุขยางค์). -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีกรุง, 2469. -- 47 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานปลงศพคุณหญิงสุนทรพิมล (เลี่ยม วสุวัต) เมื่อมีชาติ พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ (มี 3 ฉบับ)

บทละครเรื่องอาบุญหะซันมีเนื้อเรื่องโดยย่อว่า อาบุญหะซัน และนางยิวักัด แสร้งทำเป็นตายจนพระเจ้ากาหลิบกับมเหสีเสด็จมาอุ้มศพของพระองค์เอง และได้ความจริงว่าทั้งสองทำอุบาย เพราะต้องการเงิน

79. บทละครเรื่องอิเหนา / พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, 2464. -- 169 หน้า ; 26 ซม.

พระนางเจ้าสุชาดามารศรีพระราชเทวี โปรดให้พิมพ์ ในงานฉลองพระชันษาแซยิก เมื่อปีระกา พ.ศ. 2464

มีบรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ เย็บเล่มประณีตสวยงาม

บทละครเรื่องอิเหนานี้ วรรณคดีสโมสร ได้คัดเลือกว่าเป็นยอดของบทละครว่าเมื่อมีมะโรง พ.ศ. 2459 เพราะแต่งดีพร้อมทั้งความทั้งกลอนทั้งกระบวนที่จะเล่นละคร นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ในการศึกษาประเพณีไทยแต่โบราณ ชนมธรรมเนียมบ้านเมือง และอริยาศยคนในสมัยนั้นอีกด้วย แต่บทละครพระราชนิพนธ์มีถึงกอนสี่กึ่งเท่านั้น ที่เหลือเป็นของผู้อื่น ในคำอธิบายว่าด้วยบทละครอิเหนามับหอพระสมุดวชิรญาณนั้น โทกกล่าวถึงการพิมพ์บทละครเรื่องนี้ตั้งแต่ครั้งแรก รวมทั้งการชำระบทละครด้วย บทละครเรื่องนี้ทั้งหมด 38 สมุดไทย ในการพิมพ์จึงได้แบ่งออกเป็น 3 เล่ม

- เล่ม 1 เริ่มจากเล่ม 1-11 กล่าวถึงกษัตริย์วงศ์เทวา 4 พระนคร
- อีเหนาสรวงสนาน
- เล่ม 2 เริ่มจากเล่ม 12-24 จรกาทรามชาวศึกก๊กเมืองกาหา -
กำมะห่งพานาง
- เล่ม 3 เริ่มจากเล่ม 25-38 ท้าวกาหาให้ทำพิธีโสกันต์ศิษะตรา -
อีเหนาคั้งระเค้น 7 คนไปครองเมือง และเพลงยาวท่าย
บทละครดูมากลับไปเมืองปะมอค้น

81. บทร้อง / พระเจ้าฟีนางเธอ พระองค์เจ้าจุฬารัตน์ราชกุมารี หม่อมเจ้าหญิงพรหมเพ็ญ
เพ็ญพัฒน์ในพระเจ้าฟีนางเธอ กรมหมื่นพิไชยมหินทโยดม. -- พระนคร : โรงพิมพ์
พระจันทร์, 2473. -- ช, 17 หน้า ; 20 ซม.

เฉพาะเล่ม 1 เย็บเล่มสวยงาม และมีบรรณลัทธิ (มี 2 ฉบับ)

บทร้องนี้เป็นเนื้อเพลงที่ทรงพระนิพนธ์ขึ้นใช้ร้องเข้าเพลงไทย 3 ทำนอง
เพลงด้วยกัน คือ มอญโยนคานา เวสสุกรรม และคลื่นกระทบฝั่ง มีทั้งหมด 24 เพลง
ด้วยกัน เนื้อหาเกี่ยวกับหัวหินทั้งสิ้น เพราะทรงไปรักหัวหินมาก

82. บทสังกรวาระื่องอีเหนา / พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2464. -- ค, 59 หน้า ; 18 ซม.

แจกในการพระกรุณพระราชนาน นายพลเอก พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนกำแพง-
เพชรอรรคโยธิน บัญชาการกรมรถไฟหลวง ๗ วัดไชยพุกกะมาลา จังหวัดนนทบุรี
พ.ศ. 2464

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เย็บเล่มสวยงาม สภาพิ

บทสังกรวานั้นนับถือกันว่าแต่งดีเหมือนไม้ไซกอลอนสก และใช้เป็นตำราเมื่อ
แรกเล่นสังกรวาระื่องอีเหนาในสมัยรัชกาลที่ 5 เริ่มด้วยบทชายชวนหญิงร้องสังกรวาระื่องอีเหนา แล้วจึงเป็น
บทสังกรวาระื่องอีเหนา มีสองตอน คือ ตอนไปไซบ่น (148 บท) และตอนนางจิน-
กะหรา (15 บท)

83. บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนความเก่า ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง. -- [กรุงเทพฯ] :

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468. -- 57 หน้า ; 28 ซม.

หุ้มแพร พระโสภณอักษรกิจ (เล็ก สมิตะลิริ) พิมพ์ช่วยในงารยีนชิงช้า จางวางโท
พระยาบำเรอบริรักษ์ (สาย ๗ มหาไชย) เมื่อมีฉลุ พ.ศ. 2468

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณลิขิต และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

บทเสภาตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง ที่นำมาพิมพ์ในครั้งนี้มี 2 ส่วน
ด้วยกัน ส่วนแรก ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างพบนางแก้วกิริยา มีบทชมม่านผีมีอนาง
วันทอง ส่วนหลัง ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง และพานางวันทองมาในป่า ทั้งสอง
ส่วนนี้เป็นความเก่า มีเนื้อหาและสำนวนที่ นอกจากนั้นในเล่มนี้ยังมีรายนามพระยา
ผู้ยีนชิงช้าตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 - พ.ศ. 2468 อีกด้วย

84. บทเสภาเรื่อง พญาราชวงศ์กับสามัคคีเสวก / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่-
หัว. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468. -- 68 หน้า ; 23
ซม.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานแก่ เจ้าจอมสุวัฒนา เพื่อแจกในงานฉลอง
วันเกิด ๗ วันที่ 16 เมษายน 2468

เย็บเล่มสวยงาม มีพระรูปพระนางเจ้าสุวัฒนา เมื่อครั้งทรงเป็นเจ้าจอมสุวัฒนา

หนังสือเล่มนี้มีบทเสภา 2 เรื่องด้วยกัน เรื่องแรกคือเรื่องพญาราชวงศ์
นั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2454
โดยทรงใช้เรื่อง "ไอเทลโล" ของเชกส์เปียร์เป็นหลัก แต่ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบท
ละครนอกและแปลงนามบุคคลตลอดจนสถานที่ในเรื่องเป็นไทยทั้งหมด ต่อมาภายหลัง
จึงได้ทรงดัดแปลงบทละครให้เหมาะที่จะขับเป็นเสภา และมีบทส่งคำเติมขึ้นใหม่บ้าง
บทเสภาเล่มนี้เริ่มตั้งแต่พญาราชวงศ์ปรารภถึงการจะไปรบและคิดถึงมัวฉันทน์ จนถึงยกทัพ-
เรือออกเดินทะเล

85. บทแฉ้วเรื่องนิทานนายคำสอน / พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- ข, 43 หน้า ; 18 ซม.

แจกในงานพระศพของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์

เป็นผลงานเพียงเรื่องเดียวของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว มีกราบทูลพระสมุทวชิรญาณ บรรณลิขิต และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

บทแฉ้วเรื่องนิทานนายคำสอน เป็นสุภาษิตของไทยทางเหนือ คัดจากหนังสือบทแฉ้วของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นภาษาไทยทางกรุงศรีสัตนาคนหุต หรือที่เรียกกันว่าภาษาดาวพุงขาว เนื้อเรื่องกล่าวถึงชายผู้หนึ่งชื่อคำสอน เป็นกำพร้ามาแต่เด็ก เมื่อเติบโตขึ้นแล้วมีความประสงค์จะแต่งงาน ก็ได้รับคำแนะนำในเรื่องลักษณะต่าง ๆ ของหญิงทั้งที่ควรและไม่ควรแต่งงานด้วย แต่ในที่สุดเขาก็ได้พบกับหญิงที่ไม่ได้อยู่ในการเลือกเลยแม้แต่น้อย มีอภิษานศัพท์ค่อนข้างเต็ม

86. บรมเชษานุภาพแห่งยุคิธรรม / อานาโกล ฟรานส์ ; พระยาเมธาธิบดี ฎแปล. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 61 หน้า ; 19 ซม.

มีลายพระหัตถ์ และลายเซ็นของพระยาเมธาธิบดี

บรมเชษานุภาพแห่งยุคิธรรมนี้ แปลจากเรื่อง "แมเซสทีร์ ออฟ ซีลิตี" ซึ่งแต่งโดย อานาโกล ต. ฟรานส์ชาวฝรั่งเศส ผู้มีความสามารถในการบรรยายถึงอุปนิสัยและประพันธ์เรื่องเหี้ยมเคี้ยงตีชมความซื่อความดีของคนในสมัยนั้น

87. บุญโฉวาทคำฉันท์ / พระมหานาค. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- 38 หน้า ; 18 ซม.

พระนางเจ้า สุขุมมาลมารศรี โปรดให้พิมพ์ เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2466

มีกราบทูลพระสมุทวชิรญาณ บรรณลิขิต และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

บุญโฉวาทคำฉันท์นี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายว่า พระมหานาค วัดท่าทรายแต่งในรัชกาลพระเจ้าบรมโกศ และ

นับถือกันว่าแท้จริงในกระบวนฉันทน์ เนื้อหาพรรณนาถึงการสมโภชพระพุทธบาทตามราช-
ประเพณีครั้งกรุงศรีอยุธยาโดยละเอียด

89. ปกิณกประพันธ์ / พระยาธรรมศักดิ์มนตรี. -- [ม.ป.ท.], 2460. -- 84 หน้า ;

19 ซม.

มีลายเส้นของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เฉพาะเล่ม 1 เย็บเล่มสวยงาม (2 ฉบับ)

เป็นหนังสือที่รวมบทประพันธ์ เรื่องต่าง ๆ ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
ซึ่งท่านผู้ประพันธ์ได้แต่งขึ้นตามโอกาส โดยลงวันที่ทำสำเร็จกำกับไว้ท้ายบททุกบทไป
เรื่องเหล่านั้นนอกจาก 3 บทกั้นแล้วล้วนเคยลงพิมพ์ในหนังสือต่าง ๆ เช่น วิทยาราย
สมุทसार และอื่น ๆ มาแล้วทั้งสิ้น ประกอบด้วย :-

บทพระราชนิพนธ์ก่อนคำสฤทธิลิลิตก่อนเจกีย์ของพระยาธรรมศักดิ์มนตรี.

- คำฉันทถวายนวมงคล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.- คำถวายนวมงคล สมเด็จพระพันปีหลวง.- นิทานที่ข้าพเจ้าชอบ.- รามรัตนค.-
กุดวิจิตรนิพนธ์กับยายแก่.- พหูสูต.- ภาพ.- ล้อมรั้ว.- ๓ หากทราย
แห่งหนึ่งในอ่าวสยาม.- เรือพระร่วง.- กุญแจเอนเคน.- มหาสงคราม
ลัทธิธรรมที่ 25.- ยามหลง.- โลกีย์.- ลิลิตมนุษย์ลักษณะ.- เพื่อนทั้ง
7 ของฉัน หรือภรรยา 7 จำพวก.- นรี.- นรุปรุก.- โคลงทาย
ฉันทน์เป็นหญิงหรือชาย.- เข้าฝูงหงส์เป็นหงส์ ลงฝูงกาเป็นกา.- ฉันท
ขยันจริง ๆ.- ซิงสุกก่อนห้าม.- เขาเป็นคนฉลาด.- เพลงยาว
2457.- ราชสฤทธิลิลิตก่อนเจกีย์.- นายพลเอกพิเศษแห่งกองทัพ-
อังกฤษ

90. ประชุมกลอนนิราศต่าง ๆ ภาคที่ 1. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2465. -- 1 เล่ม (หน้าไม้เรียงลำดับ) ; 18 ซม.

พระยาวิจิตรวงศ์ฤทธิไกร (ม.ร.ว. สิทธิ สฤษดิ์ ณ กรุงเทพ) พิมพ์เมื่อเป็นพระยาอิน-
สิงห์ ปิจจ พ.ศ. 2465

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

ประชุมกลอนนิราศต่าง ๆ ภาค 1 นี้ ประกอบด้วยนิราศของสุนทรภู่
4 เรื่องคือ :-

นิราศเมืองแกลง.- นิราศพระบาท.- นิราศภูเขาทอง.- นิราศวัด
เจ้าฟ้า.

นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำวรางราชานุภาพ
ยังได้ทรงอธิบายถึงเรื่องของนิราศไว้ในเล่มด้วย

๑. ประชุมกาพย์เห่เรือ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2460. -- 50
หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นของแจกในงานศพ นายพลเรือตรี พระยาราชสงคราม (กร หงสกุล) ปี
มเสง นพศก พ.ศ. 2460

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ สถาปติ

ประชุมกาพย์เห่เรือนี้ประกอบด้วยบทเห่ 5 บท คือบทเห่ของเจ้าฟ้ากรม-
อิเษขันธ์ บทเห่พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 บทเห่พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 5 บทเห่พระ-
ราชนิพนธ์รัชกาลปัจจุบัน และบทเห่ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัติวงศ์ นอก
จากบทเห่ทั้ง 5 นี้แล้ว ยังมีตำนานเห่เรือและประวัติของนายพลเรือตรีพระยาราช-
สงคราม (กร หงสกุล) ในตอนต้นเล่มด้วย

๑๒. ประชุมคำพากย์รามเกียรติ์ ภาค 7 ตอนพระรามประชิดดงกา. -- พระนคร : โรงพิมพ์
จินตนะประดิษฐ์, 2473. -- จ. 47 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์ในงานพระกรุณาพระราชทาน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศ-
รานุวัติวงศ์ ณ วัดศิริอัมมาภัย วัดเทพศิรินทราวาส วัดสุทัศน์เทพวราราม เมื่อวันที่
19 ตุลาคม พ.ศ. 2472

มีตรามังกรคาบแก้ว

กระบวนแก้คำพากย์รามเกียรติ์นี้มีสองอย่าง อย่างหนึ่งเป็นคำพากย์

ยาวคล้ายกับเขารามเกียรติ์มาแต่เป็นฉันทคึกคักกันไป ไม่ได้แบ่งเป็นชุด อีกอย่างหนึ่งเป็นคำพากย์สั้น แต่งเรื่องเฉพาะตอนหนึ่งหนึ่งหรือเฉพาะบท สำหรับประชุมคำพากย์รามเกียรติ์ ภาค 7 ตอนพระรามประชิดลงกา นี้ เป็นคำพากย์ยาว แต่นำมาพิมพ์เพียงตอนเดียวเท่านั้น

93. ประชุมจากอุกอนุสาวรีย์ ทรงสร้างในรัชกาลที่ 5. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- 29 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าอนงนางเชอ พระองค์เจ้าพิสมัยพิมลสีย์ โปรดให้พิมพ์ในการบำเพ็ญพระกุศลสนองคุณเจ้าจอมมารคาเรือน เมื่อครบรอบ 50 วัน ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2465

เขียนเล่มสวยงาม

ประชุมจากอุกอนุสาวรีย์นี้ประกอบด้วย

คำฉันท์จากอุกอนุสาวรีย์ สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ / พระนิพนธ์กรมหลวงพิชิตปรีชากร.- คำฉันท์จากอุกอนุสาวรีย์พระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพชรรัตน์ / พระนิพนธ์กรมหลวงพิชิตปรีชากร.- จากอุกอนุสาวรีย์ พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าประไพพรหมพิลาศ.- คำประกาศจาก พระนิพนธ์กรมหลวงพิชิตปรีชากร.- คำโคลง / พระนิพนธ์กรมหลวงพิชิตปรีชากร.- ชนมิกดา

94. ประชุมนิทานกระทุ้ / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2460. -- 51 หน้า ; 18 ซม.

มีครุฑห่อพระสมุทวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ขององค์ผู้ประพันธ์

ประชุมนิทานกระทุ้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงพระนิพนธ์ลงพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณวิเศษ เดิมเรียกว่า "เรื่องปลาด" ในเล่มนี้มี 5 เรื่องด้วยกันคือ :-

คาบอดสอดคทาเห็น.- หากคุณไม่บูชาโทษ โปรดสักว่ไม่ได้บาย.- นะโมพุทธายะ.- อีล่อยป้อยแอ.- เศรษฐีฟ้าโล.

มีคำอธิบายเรื่องนิทานกระทู้ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา
คำวรวงราชานุภาพอยู่ก่อนต้นเล่มด้วย

96. ประชุมนิทานกระทู้ / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำวรวงราชานุภาพ. --
[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2467. -- 54 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำวรวงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์ เมื่อปีชวศ พ.ศ.
2467

มีกราบทูลพระสมุทวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และถวายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบูรณ์
(มี 2 ฉบับ)

นิทานกระทู้ 5 เรื่องที่นำมาพิมพ์ในเล่มนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาคำวรวงราชานุภาพทรงพระนิพนธ์ลงในหนังสือวชิรญาณเมื่อ พ.ศ. 2436 ซึ่ง
เป็นปีที่กรรมการหอพระสมุทวชิรญาณ ได้สนับสนุนให้แต่งนิทานตามที่คณะกรรมการตั้งกระทู้
ไว้ให้ ใครแต่งได้ก็ตีไถลง และยังนับว่าเห็นใจให้ด้วย พระองค์เองทรงรับมา 5
กระทู้ เป็นกระทู้สามัญ 3 กระทู้

97. ประชุมบทหมโหรีประสมวง เรื่องรามเกียรติ์และเรื่องอิเหนา / สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยา
นริศรานุวัดติวงศ์. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- 31
หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสมรรัตนศิริเชษฐ โปรดให้พิมพ์เมื่อปีจอ พ.ศ. 2465

มีกราบทูลพระสมุทวชิรญาณและบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบูรณ์

บทหมโหรีประสมวง (คอนเล็ก) นี้ สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุ-
วัดติวงศ์ทรงเรียบเรียง สำหรับงานขับแขกเมือง เมื่อรัชกาลที่ 5 ประกอบด้วย :-
บทเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนางลอย.- บทเรื่องรามเกียรติ์ตอนอินทรชิต
แมลงครนาคบาศ.- บทเรื่องรามเกียรติ์ ตอนศรพรหมมาศ.- บทเรื่อง
อิเหนาตอนบวงสรวงวิไลสมาหรา.

๘. ประชุมปาฐกถา ของ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ รวมครั้งที่ 1 เลือกแต่ภาษาไทย / กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 175 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เป็นของแจกในารพระราชทานเพลิงศพ จอมมารดาเลี่ยม จอมมารดาของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

มีลายพระหัตถ์

ปาฐกถาที่นำมารวมพิมพ์ในหนังสือนี้มีทั้งหมด 8 เรื่องด้วยกัน คือ ปาฐกถาเรื่อง :-

- วันวิสาขบูชาที่บ้านอำ.- นิตานเก่า ๆ.- สหกรรมบางรูปในอินเดีย.-
- เที่ยวภูทอก.- ปาฐกถาเสือป่ามณฑลกรุงเทพฯ ตอนที่ 1.- ปาฐกถา
- เสือป่ามณฑลกรุงเทพฯ ตอนที่ 2.- แจกประกาศนียบัตรที่โรงเรียน
- คริสเตียนวิทยาลัย.

นอกจากปาฐกถาทั้ง 8 เรื่องแล้ว ยังมีคำอธิบายเกี่ยวกับคำว่า lecture ปาฐกถา และการพูดในที่สาธารณะ มีประวัติเจ้าจอมมารดาเลี่ยม พร้อมด้วยลำดับสกุลฝ่ายมิกามารดาของท่านด้วย

๙. ประชุมพระนิพนธ์ / กรมหลวงพิชิตปรีชากร. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- [พระนคร] :

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472. -- ๓, 257 หน้า ; 24 ซม.

พระองค์เจ้าหญิงอภาพรพรรณ พระชายาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระสวัสดิวัณวิศิษฎ์ ทรงพิมพ์ในงานทำบุญฉลองอายุ หม่อมสุน คักฉ่างค์ ๗๕ พรรษา ครบ 70 ปี วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2472.

มีกรมวังกรมคามแก้วของโบราณคดีสโมสร บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ พระรูปพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงพิชิตปรีชากร รูปหม่อมสุน และรูปหมู่ธิดาและนักร้องของหม่อมสุน

เนื้อหาของประชุมพระนิพนธ์นี้ ประกอบด้วยพระนิพนธ์เฉพาะที่เป็นคำกลอนและคำเจรจาเช่นเดียวกับเล่มพิมพ์ครั้งที่ 1 แต่มีเพิ่มเติมขึ้นอีก 9 เรื่อง ได้แก่ :-

พระราชนิพนธ์โคลงชมลิลิต.- ธรรมสารวินิจัย.- อธิบายเบื้องต้น
เรื่องสนุคนิก.- เรื่องสนุคนิก.- เรื่องทำนา.- วชิรญาสสุภาสติก.-
ร่ายคันสรเสวียพระบารมี และถวายพระพร.- เพลงยาวพ้อ.

นอกจากนั้นยังมี คำจาลิลิตชมพระอังคาร ที่วัดมกุฏกษัตริ์ฯ ซึ่งพระธรรม-
ปาโมกข (ถม) เรียบเรียงจารลงไว้อีกด้วย

100. ประชุมหนังสือเก่า ภาค 1. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2459. --
(16), 68 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์อุทิศส่วนกุศลสนองพระเดชพระคุณ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิษณุvardนิกษัตร
ปิยมโรจ อัฐศก พ.ศ. 2459.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย และเขียนเล่มสวยงาม

ประชุมหนังสือเก่า ภาค 1 ประกอบด้วย

คำกึ่งลิลิจาฐานก่พระรัตนกรัย ซึ่งเป็นพระพุทธรมนต์สำหรับสวดไหว้พระ
พร้อมคำแปล ค้นฉบับเป็นฉบับพระอาลักษณ์มุนีจันฑุลเกล้าฯ ถวายใน
รัชกาลที่ 1

จันฑุริยคฤที่ปนี จากค้นฉบับหลวงรัชกาลที่ 1

โคลงธรรมสุภาสติก จากค้นฉบับหลวงรัชกาลที่ 1 เข้าใจว่าพระอาลักษณ์
มุนีจันฑ์แก่ง มีพระประวัติของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิษณุvardนิกษัตร
ร่ายด้วย

101. ปลุกใจเสือป่า / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. --
[ม.ป.ท.], 2457. -- 86 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีลายพระหัตถ์ และ
พระบรมฉายาลักษณ์ทรงเครื่องแบบนายกลเสือป่า

เป็นพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื้อหา
ของพระบรมราโชวาทนี้ อธิบายให้ทราบว่าเสือป่าคืออะไร มีความมุ่งหมายในการก่อตั้ง
และมีหน้าที่อย่างไร

102. ผู้ร้ายแดง / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.].
-- 97 หน้า ; 15 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และเขียนเล่มสวยงาม

เรื่องผู้ร้ายแดงนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์โดยใช้พระนามแฝงว่า "ศรีอยุธยา" เป็นเรื่องของข้าราชการผู้หนึ่งมีหนี้สินมาก และจะต้องชกใช้ในเร็ววัน แต่ยืมหาเงินไม่ได้ จึงวางอุบายยักยอกเงินพระราชทรัพย์ที่รับมรดกขอบอยู่โดยอุบายเรื่องว่าถูกขโมยขึ้นบ้าน แต่เนื่องจากมีพินิจมาก ความจึงแตก

104. พงษาวดารเหนือลิลิต / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. --
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451). -- 258 หน้า ; 15 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีลายมือหลวงราชภัทท์-
โลกากร เขียนเล่มสวยงาม เฉพาะฉบับ 2 มีบรรณลิลิตี (มี 2 ฉบับ)

พงษาวดารเหนือลิลิตนี้ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง ได้แก่ :-

- นิทานเรื่องพระร่วง.- นิทานเรื่องพระเจ้าธรรมไตรปิฎก.- นิทานเรื่องพระชินศรี.- นิทานเรื่องพระชินราช.- นิทานเรื่องพระศาสดา.
- พาลีสอนน้อง.- สุภาษิตพระร่วง.

106. พระนลคำหลวง / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] : โรง-
พิมพ์ไทย, 2459. -- 2 เล่ม ; 23 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย เป็นพระราชนิพนธ์คำหลวงเพียงเรื่องเดียวของรัชกาลที่ 6 มีตราพระพิฆเนศ เฉพาะเล่ม 1 มีบรรณลิลิตี
ลายพระราชหัตถ์ของรัชกาลที่ 6 ความว่า "ถวายกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ผู้ทรงฝึกไปใน
ทางวรรณคดี รามวชิราวุธ ประ. วันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2459' เอกสารจากกรมราช-
เลขาธิการเรื่อง พระราชทานหนังสือนี้ และลายพระหัตถ์ (มี 2 ฉบับ)

พระนลคำหลวงนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราช-
 นิพนธ์เพื่อเป็นแบบของการประพันธ์โคลง กาพย์ กลอน โดยทรงอาศัยคำแปลภาษา
 อังกฤษของเซอร์โมเนียร์ โมเนียร์ วิลเลียมส์ แพนฉบับภาษาสันสกฤต เรื่องพระนลนี้
 มีอยู่ในคัมภีร์มหาภารตะ ซึ่งแต่เดิมแต่งเป็นโคลง ตามตำนานเล่าว่า พระมุนีองค์หนึ่ง
 เล่าให้พวกปลาตพพิง ในการพิมพ์ครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 เล่ม เล่ม 1 เริ่มตั้งแต่ต้น
 ถึงพราหมณ์สุเทพเข้าเฝ้าพระราชมารดาแห่งกษัตริย์เจตี เล่ม 2 เริ่มตั้งแต่พราหมณ์
 สุเทพเล่าเรื่องพระนล และนางทมยันตีรื้อวายพระราชมารดากษัตริย์เจตี ถึงพระนลคืน
 ครองเมืองนิยัทคามเกิม ในเล่ม 2 นี้ มีภาคผนวกอธิบายลักษณะประพันธ์และอธิบาย
 กวญ

107. พระนิพนธ์รวบรวมเฉพาะคำที่เป็นกลอนและคำเจอร์จา / กรมหลวงพิชิตปรีชากร, [ม.ป.ท.],
 2472. -- 124 หน้า ; 22 ซม.

หม่อมเจ้าหญิงอาภาภรณ์ หม่อมเจ้าหญิงฉวีวิไลย์ หม่อมสุนิสา พิมพ์ในงานพระราชทาน
 เพลิงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร ร.ศ. 131.

มีบรรณลิลี ๓ ลายพระหัตถ์ และพระรูปพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร
 และหม่อมเจ้าชายปรีชยากร

หนังสือเล่มนี้รวบรวมพระนิพนธ์เฉพาะที่เป็นคำกลอนและคำเจอร์จาทั้งสิ้น
 จำนวน 31 เรื่อง ได้แก่ :-

- ลิลิตสรรเสริญพระบารมี.- โคลงชมเกาะสี่ซัง.- ฉันทน์ชมธารหลิว.
- ชมแก่งหลวง.- ชมน้ำพุที่ทองช้าง.- โคลงทรงแต่งฉันทน์พระรูป-
- พระองค์เจ้าอุณากรรณ.- โคลงสุภาวดีใหม่.- ฉันทน์จากอนุสาวรี-
- สมเด็จพระเจ้าสุนันทาภาวารีรัตน.- ฉันทน์จาร์กอนุสาวรีสมเด็จพระเจ้าฟ้า-
- กรรณาภรณ์เพ็ชรรัตน.- โคลงรามเกียรติ์ก่อนท้าวมาลีวราชว่าความ.
- โคลงรามเกียรติ์ก่อนทศกรรรู้งเมือง.- โคลงภาพอสุรพงษ์ ภาพ
- อนุรักษ์และมัจฉานุ.- คำโคลงเรื่องท้าวทาสี.- เพลงยาว.- บทละคร
- พูดเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพระไวยไปตีเชียงใหม่.- แปลภาษาลาว.-

โคลงภาพพงษาวดารคอนพระนเรศวรทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา.
 - โคลงภาพพงษาวดารคอนนายขนมต้มชกมวย.- โคลงขอพระเกียรติ
 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยามำรียมบรมโกศ.- โคลงชมความเพียร.-
 โคลงสุภามิตรหักเคียนใครคนหนึ่ง.- โคลงพรรณาคูณคนท้าวหนู่.- โคลง
 ถึงสมณะ.- โคลงชมปลา.- โคลงชมหนังสือ.- ฉันทร์ภักดี.- คำฉันท์
 สรรเสริญปัญญา.- คำฉันท์กิจการเสพสุข.- ฉันทร์เรื่องนางโสภณกับ
 รากโษษ.- เพลงยาวพ้อ.- บทละครพูดเรื่องอิเหนากอนศึกท้าวประ-
 หมังกูหนึ่ง.

นอกจากพระนิพนธ์ทั้ง 3 เรื่องนี้แล้ว ในคอนต้นเดิม ยังมีพระประวัติของ
 ผู้ทรงนิพนธ์และดวงพระชาติอีกด้วย

108. พระนิพนธ์และ ประวัติ พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 1 กรมหมื่นไกรสรวิชิต (พระองค์เจ้าสุ-
ทัศน์) / พระยาศรีวรวงศ์ รวบรวม. -- [ม.ป.ท.] , 2465. -- 116 หน้า ;
 16 ซม.

พิมพ์แจก 1000 ฉบับในงานยี่สิบซึ่งชา พระยาวิชิตวงศ์วุฒิไกร วิชัยสงคราม รามภักดี
 พิวยพาห ถือศักดินา 10000 พ.ศ. 2465

มีบรรณสิทธิ์

หนังสือเล่มนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน ส่วนแรกเป็นรวมกลโคลง กลบท
 และกลอักษรต่าง ๆ 22 ประเภท ส่วนที่ 2 เป็นโคลงอุษัติกถคน โคลงนั้นออกลักษณะ
 ของอุษัที่วิกพระเชษฐพญา และบอกกล่าวว่าแต่ละท่าแกอะไร ส่วนที่ 3 เป็นโคลงอธิบาย
 นามพระอารามี่จากแดนศิลาไว้ในพระอุโบสถวัดสังข์กระจาย ส่วนที่ 4 เป็นพระ
 ประวัติของกรมหมื่นไกรสรวิชิต ซึ่งทรงเป็นจันทกวีในรัชกาลที่ 3 ส่วนที่ 5 อยู่หลัง
 สุกมีสำเนาสาวยราชินิฎราชกาลที่ 3 ซึ่งรัชกาลที่ 5 ทรงจุพระราชนานสมเด็จพระเจ้าฟ้า
 กรมพระยานริศรานุวัติวงศ์

109. พระบรมราชาธิบายในการประพันธ์ / พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470.
 -- 26 หน้า ; 23 ซม.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานแจก
เนื่องในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสนองพระเดชพระคุณ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-
เกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันตรงกับเสด็จสวรรคต ที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2470

มีลายพระหัตถ์พระนามย่อ และมีพระบรมฉายาลักษณ์ของรัชกาลที่ 6 ซึ่งทรงฉายเมื่อ
2454 เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

พระบรมราชาธิบายนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงชี้
ให้เห็นถึงประโยชน์ของโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และทรงให้คำแนะนำแก่ผู้จะเป็น
จินตควีในการแต่งหนังสือว่า จะทำอย่างไร เริ่มอย่างไร ทั้งให้นำแบบโคลงต่าง ๆ
มารวบรวมไว้ เช่น โคลงสุภาพและโคลงจันทวาทินที่ แบบจินตคามมี โคลงกลบท โคลง
กระทู้ โคลงกั้น โคลงโบราณ และโคลงซึ่งเป็นแบบของพระองค์เอง เช่น วชิรมาลี
มุกตะมาลี รัตนมาลีและจิตรมาลี ทรงอธิบายถึงวิธีการแต่งโคลงเหล่านี้อย่างง่าย ๆ
เกี่ยวกับหลักโคลง สัมผัส เอกโท สร้อย กระทู้ มีแผนผังและตัวอย่างพร้อม ทั้งนี้
ทรงตั้งพระทัยแต่งให้แก่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง และมอบกรรมสิทธิ์ไว้แก่โรง-
เรียนนั้น

110. พระบรมราชาธิบาย พระราชทานพระราชโอรสในรัชกาลที่ 5 / พระบาทสมเด็จพระจุล-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไท, 2466. -- 19 หน้า ;
17 ซม.

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระมาตุจฉา โปรดให้พิมพ์เมื่อมิถุน พ.ศ. 2466

มีคราหพระสมุทวชิรญาณ เย็บเล่มสวยงาม

พระบรมราชาธิบายนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระ-
ราชนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2428 เมื่อพระราชทานแก่พระราชโอรสที่จะไปทรงศึกษายัง
ยุโรป เกี่ยวกับการปฏิบัติและการวางพระองค์ การใช้จ่าย และการศึกษาเล่าเรียน

111. พระร่วง หรือ ขอมกำกั้น / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พิมพ์ครั้งที่ 2.
-- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. -- ข, 117 หน้า ; 24 ซม.

เขียนเล่มสวยงาม สมบูรณ์

พระร่วง หรือชอมคำคินนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์เป็นคำสันนิษฐานแบบโบราณคดี คือ ที่ใดมีหลักฐานที่ว่าไปตามหลักฐานที่ใดไม่มีหลักฐานที่ว่าไปตามความคิดเห็นของตนเอง อาศัยหลักทางโน้นบ้างทางนี้บ้าง ทั้ง เรื่องนี้. ยังเป็นเรื่องที่จะแต่งเป็นกลอนบทละครได้ จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์เป็นกลอนบทละครด้วย ประกอบกันอยู่ในเล่มเดียวกันนี้ มีภาพถ่ายสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องด้วย

112. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่ พ.ศ. 2417 ถึง พ.ศ. 2453) / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2458. -- ค, [14], 271 หน้า ; 24 ซม.

ประไพและพระยาราชพินิจนัย (อุไทยวรรณ, อมาตย์กุล) พิมพ์แจกในการศพอำพัน, มกราคม พ.ศ. 2458.

มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

หนังสือเรื่องนี้ เป็นรวมพระราชดำรัสที่ใดพิมพ์กระจัดกระจายกันอยู่ในที่ต่าง ๆ 117 เรื่อง มีทั้งที่เป็นพระบรมราชาโฆวาท พระราชดำรัสตอบ และพระราชดำรัสที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ให้ความรู้ทางด้านการศึกษา การศาสนา การสาธารณูปโภค เรื่องราชการ เรื่องส่วนพระองค์ พงศาวดาร และยังมีสุภาษิต คลอจจนปฏิภาณโวหารอันสมควรแก่ผู้ศึกษาการแต่งหนังสือไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นความเรียง และอื่น ๆ อีกมาก ภายในเล่มมีประวัติของผู้เสียชีวิตด้วย

113. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2472. -- (17), 330 หน้า ;

พิมพ์โดยได้รับพระบรมราชานุญาตในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ณ พระเมรุทองสนามหลวง เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. 2472.

มีกรมมังกกราบแก้วของโบราณคดีสโมสรและลายพระหัตถ์ มีบัญชีรายนามผู้ร่วมบริจาค เป็นใบแทรก

หนังสือเล่มนี้ มีพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมทั้งสิ้น 96 เรื่อง พระราชดำรัสเหล่านี้ช่วยให้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ ในรัชสมัยของพระองค์ตั้งแต่เริ่มเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เช่น เรื่องของกรมทหารมหาดเล็ก-รักษาพระองค์ การสุชาภิบาล การสร้างทางรถไฟ การสร้างโรงพยาบาล สถานพยาบาล การศึกษา การออกพระราชบัญญัติ เช่น พระราชบัญญัตินามสกุล และอื่น ๆ อีกมาก รวมทั้งมีพระรูปของสมเด็จพระราชบิดาบรมพงศาภิมุขด้วย

114. พระราชนิพนธ์ทละครเรื่องสังข์ศิลป์ไชย / พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว. --

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2460. -- (9), 114 หน้า ; 18 ซม.

แซม โถมารกุล ๓ นคร พิมพ์แจกในงานปลงศพ เปรม ภรรยาพระยาประภากรวงษ์ (ชาย บุณนาค) ผู้มารดา ปีมเสง พ.ศ. 2460.

มีบรรณลัทธิ เย็บเล่มสวยงาม

เรื่องสังข์ศิลป์ไชยนี้เป็นเรื่องโบราณ มีบทละครเล่นกันมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา รัชกาลที่ 3 ทรงศึกมา ทรงพระนิพนธ์เพียงตอนหนึ่ง แต่เวื่อยังเป็นกรมถวายรัชกาลที่ 2 สำหรับเนื้อหาตอนที่ทรงพระราชนิพนธ์นั้น เริ่มตั้งแต่ตอนที่ หก-กุมารศึกฆ่าสังข์ศิลป์ไชยจนจบ

117. พระราชนิพนธ์ พระร่วง / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.,

ม.ป.ป.] -- ๒, (12), 117 หน้า ; 24 ซม.

เป็นหนังสือฉบับพิเศษ พิมพ์จำนวนจำกัด 500 ฉบับ มีภาพประกอบมีค่า เย็บเล่มสวยงาม เฉพาะฉบับ 2 มีบรรณลัทธิ (มี 3 ฉบับ)

พระราชนิพนธ์ พระร่วง เป็นบทละครพูดค่ากลอน ซึ่งมีเนื้อหาปลุกใจคนไทย เรื่องหนึ่ง บทละครนี้ผู้ไม่เคยฝึกหัดรำละครแบบเก่าก็สามารถเล่นได้ ฉากที่กำหนดขึ้นก็เป็นฉากง่าย ๆ เล่นกลางแจ้งได้ มีภาพเครื่องแต่งตัวประกอบด้วย ในพระราช

นิพนธ์นี้ นอกจากบทละครแล้วยังมีเรื่องพระร่วง ตามตำนานและโดยสันนิษฐาน
โบราณคดี และคำชี้แจงในเรื่องที่ควรทราบให้เป็นความรู้

118. พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมครั้งที่ 3 / พระบาท-
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2465. -- 54 หน้า ; 23 ซม.

มีบรรณลัทธิ ดायพระหัตถ์ พระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 4 และพระรูปสมเด็จพระ
ปิยะมหาราชา ศรีพัชรินทรมาตา เย็บเล่มสวยงาม

หนังสือพระราชหัตถเลขาฉบับนี้ ได้คัดสำเนามาจากสมุดของสมเด็จพระเจ้า
นงเยาว์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนศรีธรรมราชธำรงฤทธิ์ ซึ่งทรงเขียนไว้ถวายแด่พระหัตถ์
มีทั้งหมด 8 ฉบับด้วยกัน โดยทรงมิไปถึงบุคคลต่าง ๆ ดังนี้ คือ

- ฉบับที่ 1-4 และฉบับที่ 6 ถึงพระองค์เจ้ามัทมราช
- ฉบับที่ 5 ถึงเจ้าจอมมารคาน้อยเล็ก
- ฉบับที่ 7 ถึงพระยาวิจิตรสรไกร พระเสนามทามนตรี
- ฉบับที่ 8 ถึงเจ้าจอมมารคาน้อยใหญ่

เนื้อหาของพระราชหัตถเลขานั้น มีทั้งเรื่องบ้านเมือง เรื่องส่วนตัวพระองค์
เรื่องเจ้าจอม เรื่องข้าราชการ ฯลฯ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่พงศาวดารอย่างยิ่ง ถวาย
มีข้อความซึ่งยังไม่เคยพบจากที่อื่น และจะหาจากแหล่งอื่น ๆ ได้ไม่กี่เหมือน นอกจาก
นั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพยังได้ทรงเติมคำอธิบาย
ชื่อต่าง ๆ ในครั้งนั้นให้ทราบด้วยว่าใครเป็นใคร และมีพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระ
ปิยะมหาราชา ศรีพัชรินทรมาตา พร้อมด้วยวันประสูติและวันสิ้นพระชนม์อีกด้วย

119. พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมครั้งที่ 5 / พระบาท-
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- /ม.ป.ท./, 2469. -- 179 หน้า ; 23 ซม.

สมเด็จพระศรีสวรินทิรา พระบรมราชเทวี พระพันวัสสาอมาตย์เจ้า ไปรภคให้พิมพ์
หนังสือนี้เป็นมิกรฟลิในการบำเพ็ญพระกุศลพระชนมายุสหมงคล เมื่อวันที่ 10 กันยายน
พ.ศ. 2469 ซึ่งทรงมีพระชนมายุเสมอด้วยสมเด็จพระชนกนาถ (รัชกาลที่ 4)

มีคราหพระสมุทวชิรญาณ บรรณลิตี ลายพระหัตถ์ พระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 4
เย็บเล่มสวยงาม สถาปสมบุรณ์

พระราชหัตถเลขาซึ่งรวบรวมในครั้งที่ 5 นี้ เป็นพระราชหัตถเลขา
ในครั้งที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ราชทูตไทยไปเจริญพระราชไมตรียังราชสำนัก
สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียประเทศอังกฤษ ในปีมะเส็ง พ.ศ. 2400 จนทูลกา-
นุชทุกกลับมาเมื่อปีมะเมีย พ.ศ. 2401 รวมทั้งพระราชสาสนและพระราชหัตถเลขา
รวม 31 ฉบับด้วยกัน นอกจากนั้นยังมีพระราชสาสนถึงสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย
เมื่อก่อนก่อนราชทูตออกไป 2 ฉบับ กับพระราชสาสนมิใช่อีก 2 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 35
ฉบับ พระราชหัตถเลขาเหล่านี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาต่อราชธา-
นภาพ ทรงอธิบายว่า ส่วนมากเป็นพระราชปรารภส่วนพระองค์เฉพาะแก่ผู้ที่ทรง
สนิหสนม ทั้งยังได้ทรงอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัชกาลที่ 4 กับพระบาทสมเด็จพระ
พระปิ่นเกล้าฯ ไว้ในคำนำด้วย มีบาณชีเรื่อง มงคลราชบรรณาการ เครื่องราช-
บรรณาการ สิ่งที่จักเตรียมไว้จะให้ทูตไปแจก คำขุททูลถวายพระราชสาสน และ
บาณชีรายชื่อทูต

21. พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมครั้งที่ 6 / พระบาทสม-
เด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470.
-- 105 หน้า ; 23 ซม.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามหาราชวรวิศวานุกิตติวงศ์ โปรดให้พิมพ์ในการ
บำเพ็ญพระราชกุศลพระชนมายุสมมงคล เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2470.

มีคราหพระสมุทวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ มีพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับมีพระรูปสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนริศรานุ-
วัตติวงศ์ทรงฉายร่วมกับพระโอรสพระธิดา เฉพาะฉบับ 2 สถาปสมบุรณ์ (มี 2 ฉบับ)

พระราชหัตถเลขาฉบับรวมครั้งที่ 6 นี้ มีทั้งหมด 25 ฉบับ ว่าด้วยเรื่อง
ต่าง ๆ เช่น พระราชสาสนติดต่อกับพระเจ้านโปเลียนที่ 3 บาณชีรายชื่อทูตานุช
เรื่องให้คณะทูตถวายราชสาสนแก่พระนางวิกตอเรีย เรื่องพระองค์เจ้าหญิงสุทธมาลย์-
มารศรีประสูติ เรื่องให้ทหารโรงพิมพ์และซื้อเครื่องพิมพ์ (2404) พระราชสาสน

ถึงประธานาธิบดีอเมริกา พระราชสาส์นถึงพระราชาธิบดีเคนเนดี เยอร์มัน ฮอลันดา
 าลา ทั้งนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ทรงกล่าวไว้
 ในคำอุทิศว่า "บันดาพระราชหัตถ์เลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ นั้น ย่อม
 เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ทำให้ได้ความรู้ในทางคำนวณ ในทางโบราณคดีและรัฐบาล
 ้วย"

22. พระราชหัตถ์เลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีไปมากับสมเด็จพระมหา-
สมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. --
 [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472. -- (18), 249 หน้า ; 23
 ซม.

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน
 แจกเนื่องในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสนองพระเดชพระคุณ ในวันทรงกัมวันเสด็จ
 สวรรคต ที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2472

มีบรรณลิตีร์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบูรณ์

พระราชหัตถ์เลขาที่นำมาจัดพิมพ์นี้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
 วชิรญาณวโรรสทรงอภัยสั่งเนาเรียบเรียงเป็นคำคม และรักษาไว้ที่พระตำหนักวัดบวร-
 นิเวศน์จนสิ้นพระชนม์ สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ทรงเห็นเป็นหนังสือสำคัญ จึงสั่งมอบให้
 รักษาไว้ในห้องสมุดสำหรับพระนคร แต่ไม่ครบถ้วนทุกฉบับ แบ่งออกเป็น 8 หมวด
 ้วยกันคือ :-

การเกี่ยวกับพระราชวงศ์.- การในพระองค์.- การคณะสงฆ์.- การ
 ศาสนา.- การศึกษา.- การบำรุงวัด.- การเทศนา.- การบิณฑก.

4. พระลอ. -- [ม.ป.ท., 2438]. -- 243 หน้า ; 15 ซม.

ฉบับที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ผนวชมกุฎราชกุมาร โปรดให้
 พิมพ์ขึ้นเมื่อปีรัตนโกสินทรศก คค 114

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตีร์ และเย็บเล่ม
 ประณีตสวยงาม สภาพดี

พระลอ เป็นลิลิตที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งได้ไพเราะ และถือเป็นแบบอย่างได้เรื่องหนึ่ง กล่าวถึงความรักของกษัตริย์หนุ่มกับเจ้าหญิงต่างเมืองที่จับดักขวย โศกนาฏกรรม เพราะความเคืองแค้นของบรรพบุรุษฝ่ายหญิง

๑๕. พระอภัยมณีคำกลอน ของสุนทรภู่ เล่มที่ 2 กับอธิบายว่าคัวย เรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่
/ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงราชานุภาพ ทรงเรียบเรียง. -- กรุงเทพฯ
: โรงพิมพ์ไท, 2468. -- 465 หน้า ; 25 ซม.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา โปรดให้พิมพ์ในงาน
พระศพสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา เมื่อ
มิถุนายน พ.ศ. 2468.

มีบรรณลิลิต ๓ เล่ม พระหัตถ์ว่า "สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรม-
ราชา ส่งมาประทานเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2461" และมีพระบรมฉายาลักษณ์รัชกาล
ที่ 5 กับพระรูปของกรมหลวงนครราชสีมา

พระอภัยมณีคำกลอน เล่ม 2 นี้ เริ่มเรื่องตั้งแต่ตอนที่ 27 เจ้าละมานตี
เมืองยลิก จนถึงตอนที่ 46 พระอภัยมณีกลับเข้าเมือง และในตอนต้นยังมีอธิบายว่าคัวย
เรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่คัวย อธิบายนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจักร์วง
ราชานุภาพ ทรงแสดงความคิดเห็นของพระองค์เกี่ยวกับที่มาของเรื่องราวตอนต่าง ๆ ใน
เรื่องว่า สุนทรภู่ไม่ได้คิดแต่งเรื่องขึ้นมาเอง โดยปราศจากรากฐานความจริง หรือขาด
การศึกษาค้นคว้า แต่ทรงชี้ให้เห็นว่า สุนทรภู่ได้แต่งเรื่องนี้อย่างประณีต มีการทรวจ-
ตรวจหาเรื่องราวผสมกับคำบอกเล่า แล้วจึงได้นำมาผูกเป็นเรื่องขึ้น ทำให้มีเรื่อง
แปลก ๆ แตกต่างกว่าหนังสือเรื่องอื่น ๆ โดยทรงยกขึ้นมากล่าวให้เห็นอย่างชัดเจน
เป็นตอน ๆ ไป

๑๖. พระโอวาทของสมเด็จพระเจ้าฯ กรมพระยาจักร์วงราชานุภาพ บัระทานที่โรงเรียนเมืองปัตตานี
เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2472 / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจักร์วง-
ราชานุภาพ. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร , 2473. -- 31 หน้า
; 18 ซม.

พิมพ์เป็นหนังสือร่ำวयरหน้าสงกรานค

มีบรรณลิตธิ์และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

เป็นพระโอวาทที่ว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน อธิบายถึงเหตุผลที่ทอการศึกษาเล่าเรียน ลักษณะการเรียนคามาคติโบราณ ความหมายของครู การสอน หน้าที่และความรับผิดชอบ การวางตัวและเรื่องทีควรน่วไปสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์แกคิชย์เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

128. เพชรมงกุฎคำฉันท์ / หลวงสรวิชิค. -- [ม.ป.ท., ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445)]. --

1 เล่ม หน้าไม่เรียงลำดับ ; 24 ซม.

มีบรรณลิตธิ์ พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย เย็บเล่ม-
ประณีตสวยงาม (มี 2 ฉบับ)

หนังสือเล่มนี้ รวบรวมเรื่องเพชรมงกุฎจากที่ลงพิมพ์ในหนังสือชีวิตาณฉบับต่าง ๆ มาไว้ด้วยกันตั้งแต่เริ่มแรกจนจบเรื่อง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นเพชรมงกุฎคำฉันท์ และส่วนที่สองเป็นลิตธิ์เพชรมงกุฎ

129. เพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ / คุณพุ่ม. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,

2464. -- 41 หน้า ; 18 ซม.

แจกในการพระกรุณพระราชนทาน มหาอำมาคย์โท หม่อมเจ้าเพชร รองเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ณ วัดปากน้ำ พระพุทธศักราช 2464.

มีกราหอพระสมุทวชิรชาณ บรรณลิตธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

เพลงยาวเฉลิมพระเกียรตินี้ เจ้าจอมมารกาในรัชกาลที่ 4 คนหนึ่งชวนให้คุณพุ่มแต่ง หลังจากทีพระบาทสมเด็จพะจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต กระบวนความแต่งแบ่งเป็น 3 ตอน คือ แต่งเฉลิมพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพะจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตอนหนึ่ง เฉลิมพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพะนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวตอนหนึ่ง แต่งเล่าเรื่องประวัติของตัวคุณพุ่มเองคละไปค้วยตอนหนึ่ง นอกจากนั้น ตอนต้นเล่มยังกล่าวถึงประวัติของคุณพุ่มไว้ค่อนข้างละเอียดอีกค้วย

131. พลลคอน หรือ เรื่องยเงินภยแห่งเจ้าพระยาวิชเยนทร์ คารม พ.ศ. 2401 / วิดเลียม
กาลคอน. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, 2461. -- 2 เล่ม ; 18 ซม.

มีบรรณลธิธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพิคิ

เรื่องนี้เรียบเรียงจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ ของ วิดเลียม กาลคอน ซึ่ง
แต่งเป็นรื่องอ่านเล่นอิงความจริง เนื้อหาของหนังสือเป็นรื่องราวของเจ้าพระยา
วิชเยนทร์ตั้งแต่เริ่มแรกที่เป็นเด็กหนุ่มเข้ามาในสยาม จนถึงเมื่อได้รับเคราะห์ภัยใน
ที่สุด

132. มงคลสูตร คำฉันท์ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., 2466].
-- 14 หน้า ; 17 ซม.

เย็บเล่มสวยงาม สภาพิคิ

มงคลสูตร คำฉันท์นี้ เป็นรื่องของมงคลสูตร 38 ประการ ที่พระอนันท์
เล้าว่าพระพุทธรเจ้าทรงแสดงแก่เทวดาองค์หนึ่ง ขณะประทับอยู่ที่วัดเชตะวัน มงคล
เหล่านี้ล้วนแต่ก่อให้เกิดความเจริญแก่ผู้ปฏิบัติทั้งสิ้น เช่น

อเสวนา จ พาดานั

ปญพิทานั จ เสวนา

บุชา จ ปุชนียานั ฯลฯ

134. มหาคมมะ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- /ม.ป.ท.7 : โรงพิมพ์อักษรนิติ,
2458? : 155 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย เฉพาะเล่ม 1 มีบรรณ-
ลธิธิ์และลายพระหัตถ์ (มี 2 ฉบับ)

รื่องมหาคมมะ เป็นรื่องของเศรษฐีผู้หนึ่ง ที่มีความเหนียวแน่นมาก นึก
ถึงแต่ประโยชน์ที่จะได้แก่อย่างเดียว ไม่เมคคากุณาใคร ในค่อนนั้นใคร ๆ ก็พากัน
เรียไรเงินซื้อเรอรบ แต่เขากลับเห็นเป็นรื่องบ้า คอยชักขวาง วันหนึ่งเกิดฝันเห็น

มหากษัตริย์ ใกล้เคียงให้รู้จักความเมตตา ความยากลำบากของคนจน และประโยชน์ของการซื้อเรือรบ พอดีนั้นก็เปลี่ยนแปลงเป็นคนดี

135. มัทนะพารา หรือ คำานานแห่งคอกกุดหลาบ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
-- [ม.ป.ท.], 2467. -- น, 146 หน้า ; 24 ซม.

เป็นคำฉันท์เพียงเรื่องเกี่ยวกับทรงนำมาแต่งบทละคร มีบรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และเขียนเล่มสวยงาม

มัทนะพารา หรือ คำานานแห่งคอกกุดหลาบนี้ เป็นเรื่องของเทพองค์หนึ่งที่ลงโทษนางเทพธิดาโดยการสาบให้นางกลายเป็นคอกกุดหลาบเพราะไม่รับรักกัน เรื่องนี้ใช้เล่นละครได้ โดยรัชกาลที่ 6 ทรงกำหนดให้ตัวละครพูดบทของตนเอง เมื่อใดเป็นบทขับร้องจึงให้ร้อง มีดนตรีเล่นคลอเบา ๆ เวลาเจรจา และมีหน้าพาทย์กำหนดไว้บางแห่งเพื่อช่วยการดำเนินเรื่อง

136. มิตรแท้ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. -- 147 หน้า ; 15 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณสิทธิ์

มิตรแท้ เป็นละครพูดที่แปลมาจากภาษาอังกฤษ เนื้อเรื่องเกิดขึ้นในราว ค.ศ. 1870 ซึ่งเป็นสมัยที่ฝรั่งเศสทำศึกกับเยอรมัน และกองทหารเยอรมันเข้าฝรั่งเศสได้ ในเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า มิตรแท้นั้น ยอมเสียสละให้ได้แม้ชีวิต

137. มิตรแท้ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. -- 131 หน้า ; 23 ซม.

เขียนเล่มสวยงาม

เนื้อหาเช่นเดียวกับเล่มก่อน

138. รวมใจความพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการเสด็จพระราชดำเนิน เยี่ยมโรงเรียนจีน เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2470 กับคำแปลเป็นภาษาจีน และภาษาอังกฤษ / พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณ-พิพรรฒธนากร, 2471. -- 1 เล่ม ; 25 ซม.

พิมพ์ในการปลงศพนายเซี่ยว ของอ้วน สิมูญเวียง ปีมะโรง พ.ศ. 2471.

มีกรมวังกราบบังทูลทูลเกล้าฯ ถวายพระหัตถ์ และกระความซึ่งมีข้อความว่า "ถวาย มหาอำมาตย์เอก พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ กรมการสภาภาษาสยาม" กำหนดการทำบุญสักการและกราบถวายบังคมทูลฯ เย็บเล่มสวยงาม

เนื้อหาของพระราชดำรัสกล่าวถึงประโยชน์ของโรงเรียนจีนว่า เป็นโรงเรียนที่สอนภาษาจีน ซึ่งเป็นภาษาแม่ของชาวจีน และยังสอนภาษาไทย สอนเรื่องเมืองไทย ซึ่งทำให้ไทยและจีนมีความกลมเกลียวสนิทสนมกัน พระราชดำรัสนี้ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงช่วยแปลเป็นภาษาอังกฤษ และนายเซี่ยวสุคเส็งแปลเป็นภาษาจีน นอกจากพระราชดำรัสแล้วยังมีประวัติและภาพถ่ายของนายเซี่ยวของอ้วนด้วย

139. รวมเกียรติบัตรรองและบทพากย์ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. --

[ม.ป.ท.], 2464. -- ฉ, 154 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์แจกในงานฉลองสุพรรณภูมิของจางวางเอก นายพลโท เจ้าพระยารามราฆพ ณ วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2464.

มีลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

รวมเกียรติบัตรรองและบทพากย์นี้ เป็นบทพระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พิมพ์แจกในงานดังกล่าว

140. เรื่องพระราชสาส์น พระบรมราชาธิบายในรัชกาลที่ 4 / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2463. -- 16 หน้า ; 17 ซม.

กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์ ไปรักให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2463.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ

รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระบรมราชาธิบายถึงลักษณะของพระราชสาส์น โดยทรงอ้างอิงคำแปลของคำว่า "สาร" ในจีนความว่า "สาร" นั้นใช้ได้ทั้งสองอย่าง อย่างหนึ่งว่าด้อยค่า อีกอย่างหนึ่งว่าแก่น มีการเทียบคำบาลี มคธ และอังกฤษว่าต่างหรือเหมือนกันหรือควรเป็นอย่างไร มีคาถาภาษาบาลี แปลเป็นฉันทของกรมหลวงพรหมวรานุรักษ์ด้วย

142. โรเมโอและจูเลียต / วิลเลียม เชกสเปียร์ ; พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงแปล. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.] -- 200 หน้า ; 23 ซม.

เย็บปกสวยงาม และเฉพาะ ฉบับ 2 มีลายพระหัตถ์ (มี 2 ฉบับ)

เรื่องโรเมโอและจูเลียตนี้ สมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทร์ มหาชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยามได้ทรงแปลจากเรื่องของวิลเลียม เชกสเปียร์มาเป็นภาษาไทยเพื่อเป็นพยานในความรักที่ทรงมีต่อพระนางอินทรรักษ์กฤษี เนื้อเรื่องแสดงถึงความรักอันยิ่งใหญ่ระหว่างหนุ่มสาว ที่ไม่ยอมแพ้แก่อุปสรรค จนในที่สุดยอมพลีชีวิตของคนเพื่อความรัก มีนักปราชญ์อังกฤษสันนิษฐานว่าเชกสเปียร์ได้เนื้อเรื่องมาจากนิทานที่มีผู้แต่งขึ้นตามเค้าที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในเมืองเวโรนา ประเทศอิตาลี ราว ค.ศ.

1303

143. ดกรเจรจาเรื่อง "เจ้าคุณเจ้าชู" / อาร์เซอ วิงปิเนโร ; พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ทรงแปล. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.] -- หน้า ; ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทยและมีบรรณสิทธิ์

เจ้าคุณเจ้าชู เป็นละครพูดที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลมาจากเรื่องภาษาอังกฤษของ อาร์เซอ วิงปิเนโร กล่าวถึงเจ้าคุณผู้ขึ้นชื่อมากเรื่องความเจ้าชู เมื่อเกิดชอบหญิงคนหนึ่งอย่างแท้จริง ก็ถูกชักชวนด้วยแผนการต่าง ๆ ของผู้เกี่ยวข้องกับทั้งสองฝ่าย แต่ในที่สุดก็ทำความเข้าใจกันได้

144. ละครพูด เรื่อง แก๊กแคน / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.,
ม.ป.ป.]. -- 59 หน้า ; 15 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย

แก๊กแคน เป็นละครพูดชุดเดียว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2457 เป็นเรื่องของชาย ผู้หนึ่งที่ปากฝืดรักไว้กับเพื่อน เพราะว่าคนท้องไปเมืองนอก แต่ต่อมาผู้รับฝากกลับ ได้หญิงผู้นั้นเป็นภรรยา ครั้นเขากลับมาและได้ทราบเรื่องก็โกรธมาก จึงวางแผน การแก๊กแคนโดยบังคับให้เพื่อนกินยาพิษ ซึ่งแท้จริงเป็นเม็คน้ำขมิ้น ร้อมทั้งใช้ ปืน (ไฟแช็ค) ชู ขณะที่แก๊กแคนอยู่นั้น เขาก็ได้เห็นช่อกพร่องอย่างยิ่งของคู่รักเก่า จึงเกิดความยินดีที่ถูกเพื่อนแย่งไป และกลับขอมคุณเพื่อนผู้นั้นแทน

145. ละครพูด เรื่อง "นิทานสโมสร์" / สภานายก. -- [ม.ป.ท. : ม.ป.ป.]. -- 179
หน้า ; 16 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และพิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย

ละครพูดเรื่องนี้แปลมาจากเรื่องภาษาอังกฤษของ ริชชาด บรินสลิ เฮอร์แกน ชื่อเรื่อง "สะดูลทอร์สะแกนคัล" เป็นเรื่องของการนิทาน ใสร้ายร้ายสื-
กัน จนทำให้เกิดความเข้าใจผิด คลาดเคลื่อนจากเรื่องจริงไปมากมาย

146. ละครพูด เรื่อง "ปล่อยักษ์" / นายบัวทองอิน. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์อักษรวิจิตร, 2457. -- 95 หน้า ; 15 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ สภากวี พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย

เนื้อหาของละครเรื่องนี้คือ ชาย 2 คนเป็นเพื่อนกัน คนหนึ่งมีลูกสาว อีก
คนหนึ่งมีลูกชาย และเด็กทั้งสองก็รักใคร่ชอบพอกัน แต่แทนที่พ่อจะขอหญิงสาวให้ลูกชาย
กลับขอให้ตัวเอง ทำให้ฝ่ายหญิงคิดหนี แต่คู่รักพาไปอยู่บ้านของคนโดยปลอมเป็นชาย
ต่อมาความแตก พ่อตีพ่อหญิงซึ่งกำลังตามหาลูกมาพบเข้า เกิดเข้าใจผิดคิดว่าเพื่อน
เอาลูกสาวตนมา พูตกันอยู่นานจึงเข้าใจกัน และทั้ง 2 ฝ่ายยอมให้หนุ่มสาวสมรส
กัน เรื่องนี้เป็นละครร้อง

147. ลำดัก / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ป., ม.ป.ป.]. --
84 หน้า ; 16 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย เย็บเล่มสวยงาม

ลำดัก เป็นละครพูดชุดเดียว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลงจากละครพูดฝรั่งเศส โดยใช้พระนามแฝงว่า "ศรีอยุธยา" เป็นเรื่องของ ลำดักปดอม ที่รู้ภาษาอังกฤษน้อยมาก บังเอิญความไม่รู้ของเขาทำให้คนที่ไม่ต้องการ พบกันต้องมาพบกัน และเป็นจังหวะพอดีที่ทำให้คนเหล่านั้นตกลงกันได้

148. ลิลิตเทลงพ่าย / สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. --
[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2458. -- 188 หน้า ; 17 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

ลิลิตเทลงพ่าย เป็นเรื่องราวการทำยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพระมหาอุปราชาในสมัยกรุงศรีอยุธยา

149. ลิลิตนิทราชาคริข / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, 2465. -- 250 หน้า ; 23 ซม.

สมเด็จพระมาตุจฉาเจ้า ฯ พระบรมราชเทวี โปรดให้พิมพ์ในงานเฉลิมพระชันษาครบ 60 ปีบริบูรณ์ เมื่อปีจอ 2465

มีลายพระหัตถ์และบรรณลิลิต พระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 5 และพระรูปที่เจ้านาย ทรงเล่นละคร เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

หนังสือเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ ให้แก่พระบรมวงศานุวงศ์ มีลายพระหัตถ์ของพระองค์ซึ่งทรงเขียนโคลง "หนังสือลิลิต" พร้อมด้วยพระบรมฉายาลักษณ์สมัย เมื่อทรงพระราชนิพนธ์ เรื่องนี้ปรากฏอยู่ในเล่มด้วย นอกจากนั้นในเล่มยังมีภาพพระถอบ เรื่องซึ่งพระยาอนุสาสน์พาดิษยการรับเขียนใน

โรงเรียนเพาะช่าง ทำนทานและบทร้องละครพร้อมด้วยพระรูปที่เจ้านายทรงเล่นละคร
เรื่องนี้ทั้งครั้งแรกและครั้งหลังด้วย

150. ลิลิตพระลอ. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, 2458. -- 177 หน้า ; 17 ซม.

มีลายพระหัตถ์ พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

เนื้อเรื่องเช่นเดียวกับเรื่องพระลอ

151. ลิลิตพระฤๅ / หลวงศรีมโหสถ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, 2456. -- 137 หน้า
; 17 ซม.

พิมพ์ 300 ฉบับ.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลัทธิ และลาย-
พระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

เรื่องลิลิตพระฤๅ ของหลวงศรีมโหสถนี้ แต่งเมื่อจุลศักราช 1218 เป็น
การแต่งเทียบกับเรื่องพระลอ ค่างกันที่ตอนจบของเรื่อง จบลงด้วยความสุข มีโชโศก-
นาฏกรรม

152. ลิลิตพระฤๅ / หลวงศรีมโหสถ. -- [ม.ป.ท.] , 2447. -- 160-261 หน้า ; 24 ซม.

หนังสือลิลิตพระฤๅเล่มนี้ เป็นการนำเอาวชิรญาณตอนที่ 88 ปีที่ 21 หน้า
160-261 มาเย็บเป็นเล่ม เนื้อหาเช่นเดียวกับเล่มก่อน

154. ลิลิตเพชรมงกุฎ. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- 74 หน้า ;
18 ซม.

สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอากุจฉาเจ้า โปรดให้พิมพ์ เมื่อ
ปีมะโรง พ.ศ. 2471.

มีตราหอพระสมุทวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ เฉพาะฉบับที่ 1 มีบรรณลิลิตี สภาหค
(มี 2 ฉบับ)

เรื่องลิลิตเพชรมงกุฎนี้ เป็นเรื่องหนึ่งที่อยู่ในเวทาคดปกรณัม ซึ่งเวทาคด
โคกกล่าวเป็นปริศนาแก่พระวิกรมมัททย เนื้อเรื่องกล่าวถึงเพชรมงกุฎไปประพาสป่า
เห็นกวางเขือกก็อยากได้ ให้ทหารล้อมไว้ ถ้าออกไปทางใครจะประหาร พอดี
กวางออกทางพระองค์เองจึงเสด็จตาม จนพลัดกับข้าราชการบริวาร ต่อมาได้ไปพบ
พระราชธิดาของเมือง ๆ หนึ่ง ก็พอพระทัย ได้พี่เลี้ยงช่วยออกอุบายจนได้พานาง
ไปอภิเษกที่เมืองของทนมสมใจ ฝ่ายพระบิดาของหญิงสาว ได้ทราบภายหลังว่าถูกอุ-
บายจนเสียลูกไป ก็เสียใจและสิ้นพระชนม์ด้วยกลืนใจกาย เรื่องนี้เวทาคดตามว่า
การกายนีใครคิด

155. ลิลิตยวนพ่าย ฉบับมีคำแปล. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465.

-- 81 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์ โปรดให้พิมพ์เมื่อมีจ้อ พ.ศ. 2465.

มีตราหอพระสมุทวชิรญาณ เย็บเล่มสวยงาม สภาหค

ลิลิตยวนพ่ายนี้ เป็นพงศาวดารเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลก-
นารถ ครั้งเมื่อพระเจ้าทีโลกราชเมืองเชียงใหม่มลงมาชิงหัวเมืองฝ่ายเหนือ ทรง
ทำสงครามจนมีชัยชนะเอาหัวเมืองเหล่านั้นคืนมาได้ หนังสือฉบับนี้เป็นหนังสือที่แต่งดี
มากและถือเป็นคำรำเลมหนึ่ง แม้ไม่ทราบว่าแต่งเมื่อใด แต่เป็นส่วนวนเก่ามาก
สันนิษฐานว่าจะแต่งสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 นอกจากนั้นผู้แต่งยังเป็นผู้มีความรู้
เชี่ยวชาญทั้งทางภาษาและแบบแผนขนบธรรมเนียมราชการ จึงเข้าใจว่าเป็นกวี
สำคัญคนหนึ่ง และเนื่องจากศัพท์และอรรถที่ใช้ลึกลงเข้าใจยาก จึงมีผู้แปลอรรถ
ไว้ด้วย ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น

156. ลิลิตและคทาเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร :

โรงพิมพ์ไทยเชม, 2472. -- 63 หน้า ; 18 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎินี โปรดให้พิมพ์เป็นมิกรพลีขึ้นปีใหม่
มีตรามังกรคาบแก้วและมีลายพระหัตถ์

หนังสือเรื่องนี้แต่งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า-
เจ้าอยู่หัว เติมพระสงฆ์เถรานุเถระผู้เคยเป็นศิษย์มาแต่ครั้งยังทรงผนวชช่วยกันแต่ง
เป็นคาถาเฉลิมพระเกียรติภาษามคธถวายเมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ครั้นมาถึง
สมัยรัชกาลที่ 5 พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้แปลความบางตอน
ในคาถาเหล่านั้น แล้วแต่งเป็นลิลิตภาษาไทย ถึงให้นำทั้งคาถาภาษามคธ และลิลิต
นั้นมารวมพิมพ์ไว้ในหนังสือเรื่องนี้

๒๘. วงศ์เทวราช / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร : โรงพิมพ์
บำรุงนุกุลกิจ, 2469. -- 2 เล่ม ; 24 ซม.

พระเจ้าฟ้างรอง พระองค์เจ้าอัปษานทรปิชา พระองค์เจ้าทิพยาลังการ โปรดให้
พิมพ์ในจารพระราชนานเพลิงศพเจ้าจอมมารคาแสด รัชกาลที่ 5 เมื่อปีชวด พ.ศ.
2469.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณลัทธิ และลายพระหัตถ์ เป็นวรรณกรรมส่วนน้อย
ของรัชกาลที่ 5 ที่มีลักษณะเป็นวรรณกรรมล้อเลียนชวนขัน (มี 2 ฉบับ)

วงศ์เทวราชนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นล้อผู้แต่งวงศ์เทวราชเดิม คือหลวงพัฒนพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) เมื่อยังเป็นขุนจบพลรักษ์ ซึ่งแต่งมีกอยู่หลายอย่างเพราะความไม่รู้จักจริงในราชประเพณี และยังทรงล้อบุคคลต่าง ๆ ซึ่งมีท้าวอยู่ในเวลาเมื่อทรงพระราชนิพนธ์ ที่มีอริยาไคยและเรื่องบระวิชิขบขันหลายคน รัชกาลที่ 5 ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ขณะที่ทรงประจวบใช้ ก่องประทับอยู่แต่ในพระราชมณเฑียร พอทรงหายประชวรก็เลิก เติมหนังสือนี้จึงมีแค่ฉบับข้างที่เก็บที่พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เจ้านายฝ่ายในคัดสำเนาไปน้อยฉบับด้วยกัน

159. วิสัยเลือกคู่ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.].

-- 137 หน้า ; 18 ซม.

เขียนปกสวยงาม

วิสัยเลือกคู่ เป็นละครพูดสามองก์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลมาจากละครพูดภาษาฝรั่งเศส เรื่อง เลส์ วิวาซิเทส์ ที่คณะบิเกน ที่ต ของ อีเวน ลามิช และ เอควารค มารแตง โดยทรงใช้พระนามแฝงว่า "ศรีอยุธยา" กล่าวถึงนายทหารผู้หนึ่ง กลับมาอยู่กรุงเทพฯ กับนางและหลานสาวแล้วเกิดชอบพอกัน ในขณะที่นางกำลังจะยกหลานสาวให้กับชายที่ครูของหลานสาวพามาให้ ครูเกิดกลัวเสียเรื่อง จึงหาเรื่องใส่ความนายทหารผู้นั้น แต่ในที่สุดก็เข้าใจกัน

160. วังที / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. --

140 หน้า ; 18 ซม.

วังที เป็นละครสังคีต ที่ดัดแปลงจากเรื่องภาษาอังกฤษ ว.ส. คิลเมิต ชื่อ "มิกาคโค" ชื่อของตัวละครในเรื่อง เขียนแบบมาจากชื่ออาหารจีนที่รู้จักกันดี เช่น ปาซ่องโก้วังที เกี่ยมซิงตี แอ็กกิง มีหมายเหตุแจ้งว่า เรื่องเดิมเป็นคนญี่ปุ่น แต่หาเครื่องแต่งตัวยาก จึงเปลี่ยนให้เรื่องนี้เกิดในเมืองที่ไม่มีจริง ๆ ล้วนคำร้องมีทั้งแต่งเขียนของเดิม และแต่งใหม่ให้เหมาะกับเพลงไทย เนื้อหาเป็นเรื่องความลับสนวนววยระหว่างราชโอรสวังทีกับขุนนางผู้หนึ่ง ซึ่งเกิดชอบพอกันผู้หนึ่งคนเดียวกัน

161. วันประสูติเสด็จพระองค์หญิง / ออสคาร์ ไวลท์ ; แปลโดย พระยาเมธาธิบดี. --

[พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- 47 หน้า ; 19 ซม.

พิมพ์ครั้งแรก และมีลายพระหัตถ์

เรื่องวันประสูติเสด็จพระองค์หญิงนี้ พระยาเมธาธิบดีแปลมาจากเรื่อง "เบิร์ดเคย์ ออฟ ดี อินฟันตา" ซึ่งเป็นปกิณกะร้อยแก้วที่รวมอยู่ในสมุดชื่อ "ดี แอสบีปรินส์" ในการแปลนี้ ผู้แปลได้พยายามแปลเกือบทุกบรรทัด ไม่ทิ้งข้อความในต้น

ฉบับเลย เนื้อเรื่องกล่าวถึงงานวันประสูติของเจ้าหญิง ซึ่งมีการละเล่นต่าง ๆ มากมาย แต่ที่โปรดมากที่สุดคือ การโคกุกุ้กึกพิการ ไม่สมประกอบมาแสดงท่าทางต่าง ๆ ทำให้เด็กนั้นเข้าใจผิดคิดว่าเจ้าหญิงโปรดคน เพราะไม่เคยทราบถึงความพิการอันเป็นที่ชมชื่นแก่ผู้อื่นของคนมาก่อน ครั้นเมื่อทราบความจริง ก็เสียใจทำให้หัวใจแตกตาย แต่เจ้าหญิงกลับทรงพระพิโรธ และรับสั่งว่า "ตั้งแต่นี้อย่าได้เอาคนที่มิหัวใจมาเล่นกับเราอีกเป็นอันขาด"

162. ว่าด้วยมิตรหรือเพื่อน / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ทรงแปล. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 59 หน้า ; 19 ซม.

พิมพ์ในสารคดี หม่อมเจ้าหญิงมณฑลสวัสดิ์ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรง-ราชานุภาพ ชายาหม่อมเจ้า ไทรทินเทพสุด กรมบัญชาสมวาร เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2469.

มิตรภาพพระสมุควชิรญาณ

หนังสือเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของคำสนทนา และคำสั่งสอนธรรมและความรู้ ซึ่งนักปราชญ์แต่โบราณชื่อ สอครากีสเป็นผู้แสดง มีนักปราชญ์ผู้สานุศิษย์สืบมาชื่อว่า ปเลโต เป็นผู้เรียบเรียงเนื้อหาของการสนทนาเป็นการวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น และหาข้อสรุปในความหมายของคำว่าเพื่อนหรือมิตร โดยทรงแปลมาจากฉบับภาษาอังกฤษของ บี. โซเวทส์

163. วินิจฉัยเรื่องกฤษฎาสอนน้อง / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์อักษรศรีสมิต, 2473. -- 29 หน้า ; 19 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสมรรัตนศิริเชษฐ์ โปรดให้พิมพ์ เมื่อมีมะเมีย พ.ศ. 2473.

มิตรามังกรคาบแก้ว บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสอบถึงที่มาของเรื่อง
 กฤษณาสอนน้อง ซึ่งมีแก่นเป็นคำฉันท์ของกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสฉบับหนึ่ง
 และมีผู้แต่งลงในหนังสือปฏิทินบัตร เป็นคำกลอนฉบับหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมเข้าใจว่ามา
 แท้มาดี แต่มาได้ทรงพบว่าในมหาภารตะบางตอนนั้นเมื่อเทียบกับฉันท์แล้ว มีหลาย
 หมวดคล้ายคลึงกัน แก่นที่ขาดไปหลายหมวด ซึ่งทรงเห็นว่าคงเป็นเพราะฉบับ
 เดิมขาด กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสจึงทรงเก็บเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ซึ่ง
 มารวมไว้ในฉันท์เป็นลักษณะคนไทย ซึ่งห่างจากของเดิม แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะมาจาก
 ไทหรือให้ทรงให้พิจารณาเอาเอง

164. วินิชาวนิชคำฉันท์ / วิลเลียม เช็คสเปียร์ ; แปลโดยหลวงธรรมภิมณฑ์. -- [กรุงเทพฯ]
 : โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิกิต, 2459. -- 51 หน้า ; 24 ซม.

รองอำมาตย์โท ชุนจินคาสหกิจ พิมพ์แจกในงานปลงศพของอำมาตย์โท หลวงหิรัญ-
 การโกศิก (ป้อม ณะสิริ) ผู้บิดา ปีมโรง พ.ศ. 2459.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลัทธิ และครา-
 หอพระสมุทวารวดี เย็บเล่มสวยงาม

วินิชาวนิชคำฉันท์นี้ หลวงธรรมภิมณฑ์ (ดิ๊ก จิตรกถึก) ได้นำเอาเนื้อหา
 จากละครพูดเรื่อง "เมอซันท์ ออฟ เวนิส" ของเช็คสเปียร์ มาแต่งเป็นฉันท์ แล้ว
 หูดเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ 5 ภายในเล่มมีประวัติและภาพของรองอำมาตย์เอก
 หลวงหิรัญการโกศิกด้วย

165. วิวาหพระสมุท / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]
 . -- 173 หน้า ; 16 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และเย็บเล่มสวยงาม

วิวาหพระสมุทเป็นบทละครพูดสลับสำ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-
 เจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์โดยใช้พระนามแฝงว่า "ศรีอยุธยา" กล่าวถึงเจ้าชาย
 กับเจ้าหญิงต่างเมือง ที่มีความรักใคร่ต่อกัน แต่ยังมีอุปสรรค พอดีเจ้าหญิงต้องแต่งงาน

กับพระสมุหทรตามความเชื่อของคนในเมือง ซึ่งหมายถึงท้องกาย เจ้าชายจึงใช้เหตุการณ์นี้เป็นประโยชน์ให้โคสมประสงค์

167. เวนิสวานิช / วิลเลียม เชคสเปียร์ ; แปลโดย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
-- [ม.ป.ท., 2459]. -- ก, 186 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 6 เฉพาะฉบับที่ 1 มีลายมือ "หลวงราชภัณฑโกศการ" (มี 2 ฉบับ)

เรื่อง "เวนิสวานิช" นี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลจากละครพูดภาษาอังกฤษ เรื่อง Merchant of Venice โดยคงรูปให้เป็นละครเจรจาโต้ตอบตามแบบเดิม และผูกด้อยค่าเป็นกลอนไทย เพื่อให้คล้ายของเดิมมากที่สุด เป็นเรื่องของพ่อค้าชาวอิตาลี ที่ถูกชาวยิวแก้แค้น แล้วรอดพ้นได้ด้วยสติปัญญาของสตรี

169. ศฤงคาร / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. -- 150 หน้า ; 26 ซม.

เขียนเล่มสวยงาม เฉพาะฉบับที่ 2 มีบรรณสิทธิ์ (มี 2 ฉบับ)

ศฤงคารานี้ เป็นเกร็ดอันหนึ่งในเรื่องมหากาพย์ ซึ่งกาลิลาสได้เก็บความมานิพนธ์เป็นละครที่เรียกว่า นาฏกะ ก็เป็นคำพากย์และเจรจา แต่งเป็นคำฉันทคณะต่าง ๆ ตามแต่จะเหมาะสมกับผู้พูด กล่าวถึงการเล่นนาฏกะ และความเป็นมาของกาฬิลาศด้วย สำหรับบทพระราชนิพนธ์นี้ ทรงพระราชนิพนธ์ให้เหมาะแก่การเล่นละครไทย แต่มิได้มีการเพิ่มเติมเรื่องราว ทรงอาศัยฉบับภาษาอังกฤษของเซอร์วิลเลียม โยนส์ บูแนล และของเซอร์โมเนียร์ วิลเลียม เทียบเคียงบ้าง ท้ายหนังสือมีบทที่กล่าวถึงนาฏกะ 1 บท กล่าวถึงการเล่นละครในมณฑลประเทศ และแสดงว่าวิชาละครนั้นได้มาถึงเมืองไทยอย่างไร ไทยได้แก้ไขอย่างไร ก็มีอภิธานสังเขป รวบรวมนามศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้ มีภาพถ่ายตัวละคร และเครื่องแต่งตัวละครต่าง ๆ ประกอบ

170. สักรวาลเล่นที่ห้องพรหมมาศ เมื่อในรัชกาลที่ 5 / รวบรวมโดยหอพระสมุดวชิรญาณ. --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2459. -- 34 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์แจกในงานพระถวญ วัคอินทาราม พ.ศ. 2459.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณลิตธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

สักรวาลเล่นที่ห้องพรหมมาศนี้ เล่นหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพะจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ห้องพรหมมาศ เมืองลพบุรี เมื่อมีวอภจักวาศก พ.ศ. 2415 เวลานั้นเสวยราชไค้ 4 ปี ประกอบด้วยวงสักรวาล 8 วง ซึ่งมีรายพระนามและชื่อข้าราชการแจ้งไว้ภายในเล่มแล้ว สำหรับบทสักรวาลแต่ละบทจะมีชื่อผู้ว่ากล่าวกับไว้เสมอ นอกจากนี้ยังมีเรื่องการ เล่นสักรวาลอธิบายไว้ค่อนคั้นคัวย

171. สักระวาน่าทนาย / พระบาทสมเด็จพะมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., 246-].

-- 22 หน้า ; 23 ซม.

รวบรวมมาจากหนังสือพิมพ์กุสิคสมิต เป็นการพิมพ์ครั้งแรก สภาพิค

สักระวาน่าทนาย เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพะมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงใช้นามแฝงว่า "ศรีอนุชยา" ที่นำมาพิมพ์นี้รวบรวมจากหนังสือพิมพ์กุสิคสมิต เป็นเรื่องของชายหนุ่มคนหนึ่ง มีฐานะและการศึกษาดี แต่คัวยความเหลวไหลหลงคน และไม่ซื่อสัตย์ทำให้คองสุญเสียหมดทุกอยาง ทั้งทรัพย์สินสมบัติ พ่อแม่ และคนที่รัก

175. สามก๊ก. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- 4 เล่ม ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระศพสมเด็จพะปิตุดาเจ้า สุขุมาลมารศรี พระอัครราชเทวี พ.ศ. 2471.

มีตรามังกรคาบแก้ว บรรณลิตธิ์ มีพระรูปของสมเด็จพะปิตุดาเจ้า สุขุมาลมารศรี พระอัครราชเทวี ซึ่งทรงฉายเมื่อปี พ.ศ. 2439 พร้อมคัวยคัวยพิมพ์ลายเซ็นพระนาม

เรื่องสามก๊ก เป็นเรื่องที่แต่งจากเกร็ดพงศาวดารจีน เมื่อ พ.ศ. 763- พ.ศ. 823 เรียบเรียงเป็นภาษาไทยด้วยสำนวนโวหารที่ดียิ่ง เนื้อเรื่องมีคติที่ควรศึกษาหลายประการ ที่นำมาพิมพ์ในครั้งนี้เป็นฉบับชำระใหม่ มีภาพประกอบ เป็นลายเส้นแบบจีน ใต้และเหนือรูปมีคำอธิบายและบอกหน้าที่มีเรื่องเกี่ยวกับรูปนั้น มีด้วยกัน 4 เล่ม

- เล่ม 1 เริ่มตอนที่ 1 อธิบายพงศาวดารเรื่องสามก๊ก ถึงตอนที่ 24
โจโฉปล่อยกวนอู
- เล่ม 2 เริ่มตอนที่ 25 กวนอูไถ่ชีวิตอง ถึงตอนที่ 47 โจโฉสว่างฆ่า
ม้าเท้ง
- เล่ม 3 เริ่มตอนที่ 48 โจโฉเกณฑ์กองทัพจะไปตีเมืองกังคัง ถึงตอน
ที่ 67 ชงเบ้งจับเบ้งเฮ็กไค่ ครั้งที่ 1
- เล่ม 4 เริ่มตอนที่ 68 เบ้งเฮ็กเตรียมต่อสู้ชงเบ้งที่ริมแม่น้ำถึงตอน
ที่ 87 ชุนโฮบนอบต่อข้าศึก

176. สุชมาลนิพนธ์ / สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุชมาลมารศรี พระอัครราชเทวี. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- 49 หน้า ; 18 ซม.

สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต โปรดให้พิมพ์เนื่องในการทรงบำเพ็ญพระกุศลสนองพระคุณสมเด็จพระชนนี เมื่อพระศัพทรมโฆฎาสุมวาร ณ วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2470.

มีบรรณลัทธิ ลายพระหัตถ์ พระบรมสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า เบ็ญเล่มสวยงาม สถาปัตยกรรม

สุชมาลนิพนธ์นี้ เป็นการรวบรวมพระนิพนธ์ภาพย์ กลอนและร้อยแก้ว ของสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุชมาลมารศรี พระอัครราชเทวี ที่ได้ทรงนิพนธ์ไว้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น ลงในวชิรญาณบ้าง ทรงแต่งเล่นกับเจ้านายผู้ใหญ่บ้าง สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้านั้น ทรงสามารถแต่งได้ดีไม่แพ้ผู้ชาย โดยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ถึงปรากฏในคำนำที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำวรวงษาฯ ทรงไว้ก่อนต้นเล่ม พระนิพนธ์ที่ได้รวบรวมไว้นี้ มีอยู่ 15 เรื่องด้วยกัน คือ โคลงคันสุภาณิศวชิรญาณ

(2431) โคลงสุภาษิต (2431) โคลงทรงทอพระราชนิพนธ์เมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงประสูติ (2437) โคลงสุภาษิตเบ็ดเตล็ด (2467, 2468) โคลงสุภาษิต ทรงถอดความจากฉวีรญาสุภาษิต (-) โคลงสุภาษิตทรงแต่งเล่นกับเจ้านายผู้หญิง (2443) รัชประทานพระพรกรมพระคำรงในวันประสูติ (2462) โคลงทอนกรมพระคำรงฯ ถวายพระพรสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์ในวันประสูติ (2462, 2463) โคลงแลกลอนสำหรับสวดในรัชเป็ยะ พร้อมกับแหวน (2464) พระโอวาทประทานทูตกระหม่อมพระองค์ชายเมื่อจะเสด็จไปทรงศึกษาในยุโรป (2437) ฉายพระหัตถ์ประทานพระพรในวันประสูติ กรมพระคำรงราชานุภาพ (2470) นอกจากนี้ในค่าน่ายังได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาของพระราชโอรสพระราชธิดาคามโบราณราชประเพณีอีกด้วย

177. สุบิน. -- [ม.ป.ท.], ร.ศ. 123 (พ.ศ. 2447). -- 115 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรก ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

สุบินนี้ เป็นคำกาวพย์ หรือที่เรียกว่าหนังสือสวด สำหรับฉบับนี้คัดมาเขียนเล่มเฉพาะเรื่อง จากฉวีรญา ตอนที่ 120 เกือบกันยายน ร.ศ. 123 กล่าวถึงพระยาพรานผู้สามารถ ที่ตายไปแล้วต้องกลายเป็นเปรตเพื่อชดใช้กรรม และสามารถพ้นกรรมได้เพราะบุตรชายซึ่งเป็นคนใจบุญมาค้ำแต่เด็ก ๆ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่พ่อของตน

178. สุโฆชาดิงการ. -- กรุงเทพฯ, 2465. -- 54 หน้า ; 32 ซม.

เป็นทิวพิมพ์ดีด สภาพิถิ

สุโฆชาดิงการนี้ กรมพระจันทบุรีฯ ทรงคัดจากหนังสือลานฉบับทองน้อย โดยมีไค้ชำระหรือแก้ไข มีนายวงศ์ชาตุนาดี เปรียญ เป็นผู้ทวน ภาษาบาลีตลอดเล่ม

179. เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดฉวีรญา เล่ม 2. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2460. -- 273 หน้า ; 22 ซม.

สมเด็จพระเจ้าอนงขาเซอ เจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรมราชา โปรดให้พิมพ์ครั้งแรก
ปีมเสง พ.ศ. 2460.

พิมพ์ครั้งแรก มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ

หนังสือนี้สมเด็จพระเจ้าอนงขาเซอ เจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรมราชาทรง
พิมพ์แจกในงานบำเพ็ญพระกุศลเฉลิมพระชันษาครบ 25 ปี ภายทรงเห็นว่าเป็นหนังสือ
ดีในกระบวนกลอนไทย สำหรับเล่ม 1 นั้นได้มีผู้จัดพิมพ์ไปแล้ว ส่วนเล่ม 2 เริ่ม
จากตอนที่ 15 ขุนแผนคองพรากนางลาวทอง ถึงตอนที่ 26 นางสร้อยทองครวญและ
ก่อนที่จะเริ่มเรื่องได้มีพระอธิบายของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรง-
ราชานุภาพ เกี่ยวกับตอนที่ 16 กำเนิดกุมารทองบุตรนางบัวคลี่ ซึ่งในเล่มนี้เป็น
ของครูแจ้ง และเข้าใจว่ายังไม่เคยพิมพ์มาก่อน

180. เสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร สุนทรภู์แต่งถวายในรัชกาลที่ 4 และเรื่องประวัติของ
สุนทรภู์. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- 158 หน้า ;
19 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์ในงานฉลองพระ-
ชันษาครบ 60 หัก เมื่อมีจอ พ.ศ. 2465.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ ลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

เสภาเรื่องพระราชพงศาวดารนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
มีพระบรมราชโองการกำรัสฯ สั่งให้พระสุนทรโวหาร (สุนทรภู์) แต่งขึ้นสำหรับขับ
ถวายทรงฟังในเวลาทรงเครื่องใหญ่ และใช้เป็นบทสำหรับนางในขับส่งมอบให้หลวง
ควาย ก่อนที่จะขึ้นเสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร เป็นประวัติสุนทรภู์ตั้งแต่ก่อนรับราช-
การ จนถึงคอนลินเคราะห์ และยังมีตอนที่ว่าด้วยหนังสือที่สุนทรภู์แต่งและคุณวิเศษ-
ของสุนทรภู์ แล้วจึงขึ้นเสภา ตอนที่เริ่มตั้งแต่สร้างพระนครศรีอยุธยาถึงพระบรม
ราชาไถ่เมืองขอม ตอนที่ 2 กล่าวถึงพระมหากิจรพรรดิมีช้างเผือก เหตุการณ์ใน
รัชสมัยสมเด็จพระมหากิจรพรรดิ พระมหาธรรมราชา จนถึงทัพเวียงจันทร์แตก

181. เสภาเรื่องอาบู่ชะชั้น / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] :
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2462. -- 82 หน้า ; 23 ซม.

สมเด็จพระน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต พิมพ์แจกในงานศพ
ม.ร.ว. หึงงแปดก พึ่งบุญ ณ กรุงเทพฯ ปีมะแม พ.ศ. 2462.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพกั

เสภาเรื่องนี้ นิทานเดิมอยู่ในหนังสืออาหรับราตรี รัชกาลที่ 5 โปรดให้
พระยาศรีสุนทรโวหารรับรับสั่งขอแรงกวีที่ถนัดแต่งกลอน ช่วยกันแต่งเป็นเสภา
สำหรับขับถวายเวลาทรงเครื่องใหญ่ มีรายนามกวีที่ได้แต่งเสภาเรื่องนี้ 11 คน
ด้วยกัน หนังสือเสภาเรื่องนี้ ที่ในหอพระสมุดมีฉบับไม่จบ แม้พยายามสืบหาก็คไม่ได้
จึงได้พิมพ์เท่าที่มีนี้เพื่อรักษาไว้

182. เลียดสะ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. --
135 หน้า ; 23 ซม.

เย็บเล่มสวยงาม

เลียดสะ เป็นละครพูด 4 องก์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า-
อยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ โดยใช้พระนามแฝงว่า "ศรีอยุธยา" เป็นเรื่องของนาย
ทหารผู้หนึ่งซึ่งเลียดสะทั้งคนที่รักและสะละชีวิตเพื่อชาติ ในที่สุดก็ได้พบกับความสุข

183-184. เลียดโคกคำฉันท / พระมหาราชครู. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2465. -- 101 หน้า ; 18 ซม.

พระนางเจ้าสุชมลมารศรี พระราชเทวี โปรดให้พิมพ์เมื่อปีจอ 2465.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เฉพาะเล่ม 1 มีบรรณสิทธิ์ และด้ายพระหัตถ์ว่า "ประทาน
วันสงฆ์นำส่งกรานกัที่หัวหิน 29 เมษายน 2465" เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบุรณ์

(มี 2 ฉบับ)

เสือโคคำฉันทเป็นเรื่องของลูกเสือและลูกโค 2 ตัว ซึ่งเป็นเพื่อนกัน แล้ว
 ภายหลังหนึ่งเสกให้กลายเป็นชายหนุ่มรูปงาม ผจญภัยไปด้วยกัน จนในที่สุดโคเป็น
 กษัตริย์ครองเมืองคนละแห่งด้วย

185. เสือเถา / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.], 2465. -- จ,
 246 หน้า ; 23 ซม.

เขียนเล่มสวยงาม

เสือเถานี้ เป็นบทละครพูดสี่องก์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า-
 อยู่หัว ทรงคิดแปลงมาจากละครภาษาอังกฤษของ เซอร์ ยอร์ช ฮอกจิส และ ก.
 วิกินีย์ เซอร์ชีวัล โดยทรงใช้พระนามแฝงว่า "ศรีอยุธยา" กล่าวถึงชายหนุ่ม
 ผู้หนึ่ง รั้งบัลลังก์ของมีค่าของบริษัทยาสูบ แล้วเกิดถูกขโมยไป แต่ภายหลังโคของคืน
 ด้วยความของปูซึ่งช่วยเหลือจนเป็นผลสำเร็จ

186. สำเนาแปลพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในตอนแรก
ด้วยราชสมบัติ รวมในฉบับนี้ 3 ฉบับ / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ;
แปลโดย ม.จ. พรพิมลพรรณ รัชนี. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์เจริญเมธ, 2474.
 -- 15 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ถวายในงานพระศพที่หน้าพระศพกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ผู้พระชนก พ.ศ.
 2474.

สภาพดี

สำเนาพระราชหัตถเลขาภาษาอังกฤษที่นำมาแปลนี้ เป็นสำเนาพระราช-
 หัตถเลขาที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีถึงนายพันโท กัมมช. เย.
 บั๊กเคอเว็ช, ซีบี. ผู้ว่าราชการเกาะปริงซ์ฮอว์เวลล์ เมื่อทรงขึ้นครองราชย์ใหม่ ๆ
 เพื่อแจ้งข่าวการขึ้นครองราชย์ของพระองค์ ในหนังสือเล่มนี้จะมีข้อความภาษาอังกฤษ
 และไทยควบคู่กันไปทุกหน้า ทำให้ได้ทราบส่วนวนภาษาอังกฤษของพระองค์ท่านด้วย

187. หนังสือพุทธชาดการเบ็ญจ. -- 2465. -- 176 หน้า ; 28 ซม.

มีบรรณลิตีและ เป็นตัวพิมพ์ดี สภาพดี

หนังสือพุทธชาดการเบ็ญจนี้มี 4 บุกรวม พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระ-
จันทบุรีนฤนาถทรงคัดจากฉบับทองน้อย โดยมีนายวงศ์ชาตยาภิ เป็นผู้ทาน

188. หมอจำเป็น / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.].

-- 161 หน้า ; 15 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณลิตี

หมอจำเป็น เป็นละครพูด ที่แต่งจากเรื่องภาษาฝรั่งเศสของโมลิแยร์
กล่าวถึงชายผู้หนึ่งซึ่งรับสมอ้างว่าเป็นหมอเพราะอยากได้รางวัล ไปรักษาคนไข้-
หญิงที่ป่วยเนื่องจากแม่จะให้แต่งงานกับคนอื่นแทนคู่รักของตน พอได้พบคู่รักของ
หญิงคนนั้นและได้ทราบเรื่องราวทั้งหมด จึงเข้าไปมีส่วนร่วมในการพาหญิงสาวหนี
ซึ่งภายหลังทั้งคู่ได้กลับมาขอขมา และได้รับการให้อภัย

189. หมิ่นประมาทศาล / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.].

-- 56 หน้า ; 15 ซม.

มีบรรณลิตี

หมิ่นประมาทศาล เป็นบทละครพูด กล่าวถึงผู้พิพากษาคนหนึ่งอยู่บ้านคน-
เดียวแล้วถูกรบกวนความสงบ ปรากฏภายหลังว่าคนที่เขามารบกวนนั้น เคยถูกผู้พิพาก-
ษาคณันต์ตัดสินคดีมาก่อนจึงแกล้งเล่น

190. ทาลีห์ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. --

300 หน้า ; 15 ซม.

มีบรรณลิตี

หาโล่ห์ เป็นบทละครพูดที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์โดยใช้พระนามแฝงว่า "พระชรรค์เพชร" ตามเรื่อง ชายผู้หนึ่งชอบพอกับหญิงหม้าย แต่ไม่กล้าแต่งงานกัน เพราะเกรงคำนิทา ค่อมมาฝ่ายหญิงจึงคิดอุบาย พาหญิงอื่นมาทำเป็นชอบพอกับชายนั้นเพื่อเป็นโล่ห์ให้คนเข้าใจผิด แต่ทั้งคู่กลับชอบพอกันจริงจึง ทำให้หญิงหม้ายเสียใจมาก และดื่มเหล้าจนเมามาย

191. เห็นแก่ลูก / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, [ม.ป.ป.]. -- 37 หน้า ; 23 ซม.

เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

เห็นแก่ลูก เป็นละครพูดองค์เดียว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ โดยใช้พระนามแฝงว่า "พระชรรค์เพชร" กล่าวถึงชายผู้หนึ่งซึ่งยอมเสียสละ ล้มเลิกความคึก ความปรารถนาของตนเพื่อเห็นแก่ความสุขของลูก

192. หัวใจชายหนุ่ม / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]. -- 56 หน้า ; 22 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และเย็บเล่มสวยงาม

หัวใจชายหนุ่ม เป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงใช้พระนามแฝงว่า "รวมจิตติ" เก็บลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์อุทิศสมิต ประกอบด้วยจกหมาย 18 ฉบับ ซึ่งเล่าถึงความเห็นและความเป็นไปของหนุ่มไทยผู้หนึ่ง ซึ่งได้มีโอกาสออกไปศึกษาวิชาการยังประเทศยุโรป โดยทรงเปลี่ยนนามทั้งผู้เขียน ผู้รับจกหมาย และบุคคลที่ออกนามในจกหมายนั้น ๆ เพื่อไม่ให้เป็นที่เกือกร้อนต่อผู้หนึ่งผู้ใด

195. หัวใจนักรบ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท., 2458?]. -- 55 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย สภาพที่ เย็บเล่มสวยงาม และมีบรรณลิตีในฉบับที่ 1 และ 2 (มี 3 ฉบับ)

หัวใจนักรบ เป็นละครพูด 3 ชุด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อปลุกใจนักรบไทย และแสดงให้เห็นความสำคัญของเสือป่าตลอดจนลูกเสือด้วย

196. อาเคียรวาท / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.], 2464. -- 8 หน้า ; 18 ซม.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดิغمณีลาววัน ในงานรับพระสุพรรณบัฏ วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2464.

มีลายพระหัตถ์ สภาพสมบูรณ์

อาเคียรวาทเป็นบทสรรเสริญความดีงามของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดิغمณีลาววัน ซึ่งในขณะนั้นทรงเป็นพระคู่หมั้นของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากบทสรรเสริญแล้ว ยังมีบทสอนเกี่ยวกับหน้าที่ของภรรยาที่ดี และบทพระราชทานพระพรด้วย

197. อุเทนคำฉันท / พระยาอิศรานุกาพ (อัน). -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 246 หน้า ; 18 ซม.

สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุขุมมาลมารศรี โปรดให้พิมพ์ เมื่อมีขาด พ.ศ. 2469.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณลิตี ลายพระหัตถ์ มีเอกสารสอดแทรก เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

อุเทนคำฉันท เป็นนิทานเรื่องหนึ่งในอรรถกถาธรรมบท พระยาอิศรานุกาพ (อัน) ได้คัดเอามาแต่งเป็นคำฉันทแก้คนจนเกือบจบ โดยยกกอนท้ายเสียผู้แต่งได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ในรัชกาลที่ 4

หมวด 900 ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์

1. กำหนดการพำยุ ๗ วัจบุรพาภิรมย์. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมไปรษณีย์
โทรเลข, จ.ศ.1248(พ.ศ.2429). -- 53 หน้า ; 22 ซม.

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์
วร เกษทรงมีพระชนม์เท่าสมเด็จพระเทพสิรินทรมากย์ จึงทรงบำเพ็ญพระกุศล
ถวาย

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย มีลายพระหัตถ์และบรรณสิทธิ์

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยกำหนดการพำยุ ๗ วัจบุรพาภิรมย์เนื่องใน
โอกาสที่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยา
ภาณุพันธุวงศ์ วร เกษทรง เจริญพระชนมายุเสมอด้วยสมเด็จพระเทพสิรินทรมากย์
พระประวัติ และพระวินิจฉัยแปลฉบับพุทธะสิกขาวัชณะนา ซึ่งสมเด็จพระเจ้าน้องยา
เธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรสทรงสอบทาน

2. คำถาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนาม
พระราชโอรสธิดา. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2467. --
ค, 74 หน้า ; 18 ซม.

สมเด็จพระมาตุจฉาเจ้า พระบรมราชเทวี ไปรกติให้พิมพ์ เมื่อปีชวค พ.ศ.2467
มีบรรณสิทธิ์และตราหอพระสมุดวชิรญาณ เบ็บเล่มสวยงาม สภาพดี

ในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะ
พระราชทานพระนามพระราชโอรสธิดาในเวลาสมโภชเกือนนั้น ทรงเขียนเป็น
ลายพระราชหัตถ์เลข ซึ่งในชั้นแรกเป็นแค่เพียงพระราชทานพระนามและพระ
ราชทานพร เป็นภาษาไทย แต่ต่อมาในชั้นหลังได้ทรงพระราชนิพนธ์คำถาภาษามคธ
พระราชทานพรต่าง ๆ กัน โดยทรงเขียนเป็นภาษารียกะ พระราชทานพระนาม
และพระพร เป็นคู่ จึงได้รวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ มีทั้งหมด 40 บท พร้อมด้วย
คำแปล

4. กาลาพระราชนิพนธ์พระราชนามพระราชนิพนธ์โอรสธิดา / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472 -- 2, 68 หน้า ; 24 ซม.

กรมหมื่นราชศักดิ์โสธร โปรดให้พิมพ์ในงานฉลองพระชันษาสมายุมงคลเสมอพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อปีมะเส็ง 2472

มีกรมวังกรมท้าว และลายพระหัตถ์

เนื้อหาโดยทั่วไปเหมือนฉบับพิมพ์ปี 2467 แต่มีรายพระนามเจ้าฟ้าพระองค์เจ้า(พระราชโอรสธิดา) พระราชธิดา และพระราชปนัดดาเพิ่มเติม

5. คำให้การของชาวกรุงเก่า เรื่องนี้ที่เรียกกันแต่ก่อนว่า "คำให้การขุนหลวงหาวัด" แปลจากฉบับหลวงที่ไต่จากเมืองทมา และคำให้การชาวอังกะวะ. - [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2457. - (14) 271, 24 หน้า ; 22 ซม. พระยาเจริฎราชชน (มีน เลาทเสรมฐี) พิมพ์แจกในงานศพหม่อม ยุมารทวา พ.ศ. 2457.

มีกรมวังกรมท้าวและเป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย

คำให้การของชาวกรุงเก่า เป็นพงศาวดารสยามภาษาพม่า ซึ่งทางหอพระสมุดวชิรญาณอังกฤษที่วางกรุงเทพฯ ส่งมาให้ หอพระสมุดวชิรญาณได้รับเมื่อ พ.ศ. 2454 และแปลเป็นไทยเสร็จในปีต่อมา เนื้อเรื่องแบ่งออกเป็น 2 ภาค ได้แก่

- ภาคที่ 1 ว่าด้วยพงศาวดาร กล่าวถึงเรื่องราวก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า
ภาคที่ 2 ว่าด้วยตำนานและทำเนียบต่าง ๆ เช่น ลำดับกษัตริย์ ตำนานกษัตริย์ไทยโบราณ จดหมายรบพม่า ชื่อเมือง แดนที่กรุงศรีอยุธยา ราชประเทศกรุงศรีอยุธยา ฯลฯ
- นอกจากนั้น ตอนท้ายเล่มยังมีเรื่อง "คำให้การชาวอังกะวะ" เป็น

รวมเล่มอยู่ด้วย เรื่องหลังนี้เป็นคำให้การของ อาปะระกามะนี หรือโปมะบุง่วน หรือโปมะบุทวน ในพงศาวดารไทย และมีประวัติของหม่อมเอมกวย

6. คำให้การชาวกรุงเก่า ที่เรียกกันแต่ก่อนว่า "คำให้การขุนหลวงหาวัด" แปลใหม่ จากฉบับหลวงที่ได้มาจากเมืองทมา. - กรุงเทพฯ . โรงพิมพ์ไทย, 2457. - 3, 271 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในงานศพหม่อม บุนนาค พระยาเจริญราชชน (มีน เลหาเสนา) พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และบรรณสิทธิ์ เบ็ญเจมสวบางาม สภาพฤ

เนื้อหาเช่นเดียวกับเล่มก่อน แต่ไม่มีส่วนหลัง

7. คำให้การชาวอังวะ. - กรุงเทพฯ. : โรงพิมพ์เจริญผล, 2458. - (8)24 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพหม่อมเอม ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา พ.ศ. 2458

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีตรามังกรคาบแก้ว และบรรณสิทธิ์

คำให้การชาวอังวะนี้ เป็นคำให้การของนายพลชาวอังวะ ชื่อ อาปะระกามะนี หรือที่ปรากฏในพงศาวดารไทยว่า โปมะบุง่วน ซึ่งไทยจับได้ในรัชกาลที่ 1 เนื้อหาของคำให้การ เป็นเรื่องของพม่าแต่ครั้งบุตรเจ้าอาทิตย์ ได้เสวยราชสมบัติเมืองรัตนบุรีอังวะ ก่อนเมืองหงสาวดีขึ้นแก่เมืองอังวะเมื่อศักราช 1099 จนถึงปี 1148 กล่าวถึงการทัพพม่า และการมาตีกรุงศรีอยุธยา ตลอดจนมาถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีประวัติของอาปะระกามะนี อย่างสั้น ๆ คำให้การนี้หอพระสมุดวชิรญาณได้ค้นฉบับไว้แต่ตอนที่เล่าถึงพงศาวดารพม่าก่อนเกี่ยว ซึ่งรัชกาลที่ 4 ได้ทรงชมสำนวนที่เรียบเรียง เป็นภาษาไทยนี้ว่า เป็นสำนวนเก่าที่ใช้ภาษาอย่างถูกต้อง และได้ทรงให้อาลักษณ์ลอกไว้เป็นตัวอย่าง ส่วนตอน

คนเล่มมีประวัติของหม่อมเอนกวัย

8-9. โคลง เรื่องพระราชประวัติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว / สมเด็จพระ

พระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์.-- พระนคร : โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร, 2470.-- 28 หน้า ; 18 ซม.

พิมพ์แจกในการกรุณพระราชทาน พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ณ
วัดกัลยาณมิตร พ.ศ.2470

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เฉพาะฉบับแรกมีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ เย็บเล่ม
สวยงาม

โคลง เรื่องพระราชประวัตินี้เล่าถึงพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ทรงผนวช ทรงตั้งธรรมยุติกนิกาย เสด็จขึ้นครอง
ราชสมบัติและการพระราชกุศลต่าง ๆ จนกระทั่งเสด็จสวรรคต

10. โคลงแสดงประวัติ พระเจ้าวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าศิริวงษ์วัฒนเดช กับแม่ใน

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมพระภาณุพันธุวงษ์วรเดช. -- [พระนคร] :

โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ.127(พ.ศ.2451).-- 41 หน้า ; 22 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีภาพสมเด็จพระ
เจ้าน้องยาเธอ กรมพระภาณุพันธุวงษ์วรเดช พร้อมพระโอรสและชายา และมี
ตราบางประทับ

หนังสือเล่มนี้เป็นโคลงแสดงประวัติของพระเจ้าวรวงษ์เธอ พระองค์
เจ้าศิริวงษ์วัฒนเดช กับแม่ ซึ่งเป็นพระโอรสและชายาในสมเด็จพระเจ้าน้อง
ยาเธอ กรมพระภาณุพันธุวงษ์วรเดช

11. จดหมายหลวงอุคมสมบัติ กับคำอธิบายของพระเจ้าบรมวงษ์เธอ กรมพระกำแพงราช

บุภาพ / หลวงอุคมสมบัติ. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, 2458.

-- 11, 44 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพลูกจันทร์ ภรรยาพระยานราชนิกิจมนตรี

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีตรามังกรคายแก้ว และบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มประณีตสวยงาม สภาพดี

จดหมายหลวงอุคมสมบัตินี้มีทั้งหมด 15 ฉบับ ให้ความรู้เกี่ยวกับ ราชการเก่าในสมัยรัชกาลที่ 3 และโบราณคดีหลายเรื่อง เช่น การศึกต่อกับ ต่างประเทศ เมืองขึ้นทางใต้ การค้าขาย การยกไปปราบและระงับขบถมณฑลภาค ที่เมืองไทร กะลันตัน ตรังกานู พระราชกิจรัชกาลที่ 3 และระเบียบราชการ ต่าง ๆ

12. จดหมายเทศประกอบเรื่องไถลบ้าน / สมเด็จพระบวรราชานุภาพ อนุวบรวม.

-- [กรุง เทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- 5, 141 หน้า ; 24 ซม.

ถวายพระอรชรชาบาเรอา กรมขุนสุทธาสินีนาฏ ในงานฉลองพระชันษาครบ 60 ปี พ.ศ. 2466

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและบรรณสิทธิ์

จดหมายเทศเล่มนี้ประกอบด้วยเรื่องการส่งเสด็จ การรักษาพระนคร เวลาเสด็จไม่อยู่และการรับเสด็จกลับคืนพระนครคราวพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปยุโรปครั้งหลัง นอกจากนั้นยังมีเรื่องการพระราชทานบำเหน็จและการเลี้ยงลูกขุน พ.ร.บ. เข็มอักษรและรายชื่อผู้ได้รับ ค่าแปลคำถวายพระพรและตอบพวบทูกรมทั้งงานเลี้ยงสโมสรอัน เปรื่องรื่น

13. จดหมายเทศระยะทางเสด็จประพาสในรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสไทรโยคครั้งที่สอง (ปีชวค สัมฤทธิศก พ.ศ. 2431) / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีเสาวภาคย์.

-- [ม.ป.ท.], 2463. -- 55 หน้า ; 24 ซม.

ขุนโสภณอักษรกิจ พิมพ์หล่เกล้าฯ ถวายสนองพระเดชพระคุณ ในการพระราชกุศล

ทัศนภาพปูพาน งานถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี
นาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ณ พระเมรุมาศของสนามหลวง พ.ศ. 2463

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและบรรณสิทธิ์ พระบรมฉายาลักษณ์ซึ่งทรงถ่ายกับสมเด็จพระ
ศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ และพระราชโอรสที่ปากแพรก และพระบรม
ฉายาลักษณ์ เกี่ยวของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ

จดหมายเหล่านี้เป็นการบันทึกว่า ในแต่ละวันได้เสด็จพระราชดำเนิน
ไปที่ใด ทรงทำอะไร และมีใครทำอะไรบ้าง โดยบันทึกอย่างตรงไปตรงมาตาม
เหตุการณ์

14. จดหมายเหตาระยะทาง เสด็จประพาสในรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสหัวเมืองในแหลม

มลายู รัตนโกสินทรศก 117, 118, 119 รวม 3 คราว. -- กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2462. -- 45 หน้า ; 23 ซม.

ขุนโสภณอักษรวิจิตรพิมพ์กุล กล่าว ถวายในงานพระบรมศพสมเด็จพระศรีพัชรินทราบ
รมราชินีนาถ พ.ศ. 2462.

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ มีพระรูปสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ และ
เขียนเล่มสวยงาม

จดหมายเหตาระยะทางนี้เป็นเรื่องครั้งรัชกาลที่ 5 เสด็จพระราชดำเนิน
ประพาสชายฝั่งทะเลตะวันตกเมื่อ ร.ศ. 117 ประพาสแหลมมลายูเมื่อ 10-21
มิถุนายน ร.ศ. 118 และประพาสแหลมมลายูอีกครั้งเมื่อ 18-31 พฤษภาคม
ร.ศ. 119 บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเส้นทางที่เสด็จอย่างตรงไปตรงมา
ตามเหตุการณ์ มีเชิงอรรถอธิบายความที่ควรทราบด้วย

15. จดหมายเหตุเรื่องไก่อสวนนายกุลหลาย ซึ่งแต่งประวัติสมเด็จพระสังฆราชชั้นสูงสุด กล่าว

ถวาย. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472. -- (ง), 49 หน้า ;

24 ซม.

พิมพ์ในงานพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแซไขดวง กรมศกมาท
วันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2472

มีตราฝังกรดาบแก้ว ลายพระหัตถ์ และพระรูปของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระ
องค์เจ้าแซไขดวง

ด.ศ.ร. กุหลาบ ไคน่คง ประวัติดมเด็จพระสังฆราชชั้นสูงสุดเกล้าฯ ถวาย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 2,000 ฉบับ สำหรับพระราชทาน
ในงานพระเมรุ แต่เมื่อทรงพิจารณาแล้ว เห็นว่าเป็นความเท็จอยู่มาก จึงมี
พระราชดำรัสสั่งให้ตั้งกรรมการไต่สวน เรียกหลักฐานที่นายกุหลาบอ้างในเรื่อง
พระประวัติ กรรมการไต่ถามคำให้การนายกุหลาบและสืบหยานอีกหลายปากได้
ความชัดเจนว่า นายกุหลาบเอาความเท็จมาแต่งขึ้นตามอำเภอใจ เมื่อกรรมการ
ถวายรายงานการไต่สวน จึงโปรดฯ ให้ประกาศใหม่หาชนทราบ

หนังสือนี้เป็นจดหมายเหตุ สรุปการไต่สวนตั้งแต่ต้นจนจบ พร้อมด้วย
หนังสือสารภาพของ ด.ศ.ร. กุหลาบ และคำประกาศแก่ประชาชน นอกจากนี้
ในคำนำก็กล่าวถึงงานอื่น ๆ ของนายกุหลาบซึ่งถูกไต่สวนถึง 4 ครั้ง ในสมัย
รัชกาลที่ 5 โดยเป็นความในกรณีคล้ายกันทั้งสิ้น

16. จดหมายเหตุเรื่องทัตเชียงตุง. -- พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, 2459. - 7, 162
หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ครั้งแรกในงานศพ นายพลเรือตรี พระยานาวาพลพยุหวิกรม (ม.ล. พิณ
สนิหวงศ์ ๗ กรุงเทพฯ) ปีมโรงฮัตุศก พ.ศ. 2459

พิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีตราฝังกร
ดาบแก้ว บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์

จดหมายเหตุเรื่องทัตเชียงตุงนี้ ให้รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับกา
รทัต นับแต่มูลเหตุที่กองบกทัตไป การเตรียมทัต การยกทัต การศึกก่อและร่วมมือ
กับบุคคลต่าง ๆ ในขอกเกี่ยวกับดรรบ หนังสือ พระราชหัตถ์เลข่า สารตรา
หนองคราก่าง ๆ ตลอดจนการถอยทัตจากเมืองเชียงตุงครั้งที่ 1-2 สำหรับเรื่อง

ทัพเชียงตุงนั้น เมื่อตีไม่สำเร็จ คนก็พากันเข้าใจว่าเหตุเป็นเพราะกรมหลวง
วงษาธิราชสนิท ซึ่งยกทัพหลวงขึ้นไป แด่กรมพระยาจักร์ราชานภาพโก๋ทรง
พิจารณาจากจดหมายเหตุ และทรงแสดงความคิดเห็นไว้ในเล่มนี้ว่าเป็นเพราะ
รัฐบาลที่กรุง เทพฯ หย่อนความรู้เรื่องภูมิประเทศมากกว่า

17. จดหมายเหตุ เรื่อง ทูตอเมริกัน เข้ามาในรัชกาลที่ 3 เมื่อปีจอ พ.ศ. 2393. —

พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466. -- 54 หน้า ; 24 ซม.

พระนาง เจ้าสุชมมาลมารศรี พระราชเทวี สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า
กรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต โปรดให้พิมพ์ในคราวทำให้ถูกต้อง เมื่อปี พ.ศ. 2466
มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ ลายพระหัตถ์ และพระรูปพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์
เจ้าชายปรียชาติสุโขมพันธ์ ในสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า กรมหลวง
นครสวรรค์วรพินิต

จดหมายเหตุนี้เป็น เรื่องราวครั้งโยเซฟมิลเลสเกีย ทูตอเมริกันมาขอ
แก้หนังสือสัญญาเมื่อปีจอ พ.ศ. 2393 ซึ่งรัชกาลที่ 3 ได้โปรดฯ ให้สมเด็จพระ
พระยาบรมมหาพิชัยญาติ เมื่อครั้งยังเป็นพระยาศรีวิหิตน์เป็นผู้รับทูต มีคำอธิบาย
เกี่ยวกับบุคคลที่ปรากฏนามในจดหมายเหตุด้วย

18. จดหมายเหตุ เสกัจประพาสต่างประเทศในรัชกาลที่ 5 เสกัจเมืองสิงคโปร์ และ

เมือง เบกาเวียครั้งแรก แด่เสกัจประพาสประเทศอินเดีย / พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.] , 2460. -- 79 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพของพระยาอภิรักษ์ราชอุทยาน (แฉล้ม อมาตยกุล) ปีมเสง
นพศก พ.ศ. 2460

มีตรามังกรสามแถว บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ สถาปติ

จดหมายเหตุนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนแรกเป็นเรื่องของการเสกัจ
ประพาสสิงคโปร์ และ เบกาเวีย ส่วนตอนที่สอง เป็นเรื่องระยะทาง เสกัจประพาส

อินเคีย ท้ายเล่มมีคำถวายพระพร และพระราชดำริสทอบในขณะเสด็จต่าง
ประเทศ นอกจากนั้นในคำนำยังกล่าวถึงมูลเหตุที่เสด็จประพาส 2 คราวนั้น
และมีประวัติของพระยาอภิรักษ์ราชอุทยานคาว

20. จดหมายเหตุเสด็จพระราชดำเนินประพาสทวีปยุโรป ครั้งที่ 2 รัตนโกสินทรศก
125-126 / หม่อมนเรนทรราชา เรียบเรียง. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุง
นุกุลกิจ, [2450?]. -- 2 เล่ม ; 23 ซม.

พิมพ์โดยกระแสนพระบรมราชโองการครั้งแรก 1,000 ฉบับในช่วง 80 ปีแรก
ของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีข้อความประทับใจ

หนังสือเรื่องนี้แบ่งออกเป็น 2 เล่ม

เล่ม 1 มีทั้งหมด 23 ตอน เริ่มจากพระราชพิธีตั้งมูรธาภิเศก
ในการเสด็จพระราชดำเนิน และระยะทางจากกรุงเทพฯ-สิงคโปร์ ถึง เรื่อง
จากเมืองแอมเบ็กถึงกรุงโคเปนฮาเกน

เล่ม 2 เริ่มตอนที่ 24 ในเรืออัลเบียน ระหว่างกรุงโคเปนฮาเกน
ถึงกรุงคริสติอาเนีย ถึงตอนที่ 47 การรับเสด็จที่เมืองสมุทรปราการ พระราช
พิธีประเวศพระราชสมภพ เทียบและการรับเสด็จที่กรุงเทพมหานคร

21. จดหมายเหตุเสด็จเสียบมณฑลฝ่ายเหนือแลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2469. -- โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- 61 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ มหาอำมาตย์โทและนายพลตรี เจ้าบุญจวนทรัพย์
วงษ์มานิตย์ (บุญทองษ์ ณ ลำปาง) เจ้าผู้ครองนครลำปาง ปีเถาะ พ.ศ. 2470

มีตราขอพระสมุทวชิรญาณ และลายพระหัตถ์

จดหมายเหตุนี้เป็นเรื่องของพระราชภารกิจในขณะเสด็จไปยังเมือง
ทิพย์โลก แพร่ ลำปาง เชียงราย เชียงแสน เชียงใหม่ และลำพูน เช่น การ
สมโภชพระพุทธชินราช การพระราชทานพระทานพระแสงศาตรา การพระราช
ขงลูกเสือ เป็นต้น

22. ตำนานกรุงเก่า / พระยาโบราณบุรารักษ์. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์อักษรนิติ, ร.ศ.126(พ.ศ.2451). -- 131 หน้า ; 23 ซม.

พระยาโบราณบุรารักษ์พิมพ์ชุดเกล้าฯ ถวายในงานพิธีรัชมงคล

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของหัตถการการพิมพ์ในประเทศไทย หลังหน้าปกในมีใบปก เป็นตัวพิมพ์คัดแบบเก่า เขียนเล่มประณีตสวยงาม สภาสคิ

ตำนานกรุงเก่านี้ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ตอน กล่าวถึงตำนานของกรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอู่ทอง มาจนถึงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (ร.ศ.125) พระนามของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา เรียงตามลำดับ ตั้งแต่พระองค์ที่ 1 ถึงพระองค์ที่ 33 ภูมิสถานของกรุงศรีอยุธยา แม่น้ำลำคลอง นอกพระนคร การปกครองท้องที่ สำมะโนครัว และการชุกวังในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

23. ตำนานวังหน้า / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468. -- (3), 128 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อามาศย์เอก หม่อมเจ้าโกสิต ในพระราชวรวงศ์เธอชั้น 4 พระองค์เจ้าภาณุมาศ เมื่อปี จุล พ.ศ.2468

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ เขียนเล่มสวยงาม

อธิบายถึงที่มาของคำว่า "วังหน้า" และความเป็นมาของวังหน้าตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้แบ่งออกเป็นตำนานวังหน้าในแต่ละรัชกาลไป ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 อันเป็นรัชกาลสุดท้ายที่มีวังหน้า นอกจากนั้นยังมีแผนที่วังหน้าและอธิบายแผนที่วังหน้าในส่วนที่เป็นป้อม กำแพง ประตู สถานที่ต่าง ๆ ตำนานกษัตริย์และพระราชพงศาวดารในวังหน้า ในความรูทางประวัติศาสตร์การสืบสันตติวงศ์ของไทยครั้งโบราณ ความรู้เกี่ยวกับแบบแผน การถ่ายทอดแบบการสร้างและการสร้างวังในสมัยต่าง ๆ อีกด้วย เมื่อสิ้นประเพณีวังหน้าแล้ว ก็กล่าวถึงวังหน้าในช่วงต่อมา

ว่าโคโปรคา ให้ชื่ออย่างไร เป็นที่อยู่ของใคร ใครดูแลปกครอง มีการรื้อถอน
เปลี่ยนแปลงอย่างไรมาจนถึงรัชกาลที่ 6 และยังมีเรื่องย่อยที่น่าสนใจอื่น ๆ อีก
เช่น เรื่องโรงกลั่นลมประทีป ท่อน้ำ(ประปาชั้นแรก) ศรีสาราญ จิววังหน้า
เจ้าฟ้าพิศุดทอง และกำนันกแกง เป็นต้น

24. นิราศนครวัด / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ. — ฉบับชำระ
ครั้งที่ 2. — พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 7, 169
หน้า ; 23 ซม.

มีลายพระหัตถ์ สภาพดี

นิราศนครวัดนี้ กรมพระยาคำรงราชานุภาพทรงพระนิพนธ์ขึ้นเป็นของ
ฝากญาติมิตร เมื่อครั้งไปเที่ยวใน พ.ศ. 2467 เริ่มเรื่องตั้งแต่ออกจากกรุงเทพฯ
ไปตามเมืองต่าง ๆ จนกระทั่งกลับ การพิมพ์ครั้งนี้ได้แก้ไขข้อผิดพลาดในการ
พิมพ์ครั้งแรก ทั้งยังเพิ่มเติมปรากฏาซึ่งโคทรงบรรยายบางข้อ มีภาพประกอบ
และแผนที่แสดงที่ตั้งปราสาทโบราณแถบนครวัด-นครธมอีกด้วย

25. ปาฐกถาหม่อมกุฎราชสันตติวงศ์ พุทธศก 2468 / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
นราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงรวบรวม. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2468. -- ๗, 167 หน้า, 23 ซม.

มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ สภาพดี

รวบรวมพระนามและนาม พร้อมทั้งประสูติวารของผู้ที่สืบสายตรงจาก
รัชกาลที่ 4 ที่มีพระชนม์และชีวิตอยู่ในขณะนั้น โดยเรียงตามลำดับชั้นและชนมายุ
ดังนี้

- ชั้นที่ 1 พระบรมนามาภิไธย องค์เทพมิตร พระนามเดิมและพระ
ประวัติกย่อ
- ชั้นที่ 2 พระนามพระราชโอรสและพระราชธิดา มี 6 ชั้น
- ชั้นที่ 3 พระนามพระราชนั้กดาในมหาสาชาต่าง ๆ มี 28 มหาสาชา

ชั้นที่ 4 พระราชปนัดดา มี 122 สาขา

ชั้นที่ 5 บุตรพระราชปนัดดา มี 28 อนุสาขา

ชั้นที่ 6 หลานพระราชปนัดดา มี 3 อนุสาขา

มีชั้นที่ 5 มหามกุฏราชสันตติวงศ์ประยูร คำวงศ์ เป็นชาวยุโรปนาม พระอภัยการาชสันตติสัมพันธ์ เนื่องจากรัชกาลที่ 4 นอกพระบรมราชวงศ์มหาจักรี ทางมาตุภูมิ (ปิตุภูมิเป็นคำวงศ์) มี 2 ชั้น คือ ชั้นที่ 5 และ 6

26. ประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 2. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, 2457. -- 133 หน้า ; 23 ซม.

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง มีพระราชเสาวนีย์กำรัสสั่งให้พิมพ์พระราชทาน ในงานศพพิททองราชินิกุล พ.ศ. 2457

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีตรามังกรคาบแก้วและบรรณสิทธิ์

ประชุมพงสาวดารภาคที่ 2 นี้ได้รวบรวมเกร็ดพงสาวดารเกี่ยวกับหัวเมืองปักษ์ใต้ฝ่ายตะวันตกไว้ทั้งหมด 5 เรื่อง คือ เรื่องตั้งเจ้าพระยามนทรศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแบบแผนราชการครั้งกรุงเก่ามา, เรื่องพงสาวดารเมืองถลาง, เรื่องพงสาวดารเมืองไทรบุรี, เรื่องพงสาวดารเมืองศรีลังกา, และเรื่องพงสาวดารเมืองถลันตัน เรื่องราวทั้งหมดนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงกล่าวไว้ในคำนำว่า "ดูเหมือนจะใกล้เคียงชั้นในรัชกาลที่ 4 จะมีเพิ่มเติมในรัชกาลที่ 5 บาง..." นอกจากพงสาวดารเรื่องทั้ง 5 แล้ว ยังมีประวัติของ พิททอง ซึ่งเป็นภรรยาพระยาจำแสนบักีเกษและ เป็นราชินิกุลในรัชกาลที่ 5

27. ประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 2. -- ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2470. -- ค, 148 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาราชานุวงศ์ (เล็ก บุนนาค) เมื่อปีเถาะ

พ.ศ. 2470

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ ลายพระหัตถ์ และมีภาพพระยาราชานุวงศ์ (เล็ก
บุณนาค) สถาปติ

นอกจากเนื้อหาเช่นเกี่ยวกับประชุมพงศาวดารเล่มก่อนแล้ว มีประวัติ
ของพระยาราชานุวงศ์ (เล็ก บุณนาค)

28. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 4. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2458.
-- พ, 222 หน้า ; 24 ซม.

อำมาตย์เอกพระยาศรีสารวงษ์ (ชั้น ภัทรนาวิก) พิมพ์แจกในงานศพ พัน ภัทรนาวิก
บุญมารดา เมื่อปีเถาะ สัปตศก พ.ศ. 2458

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีตรามังกรคาบแก้ว
บรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สถาปติ

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 4 นี้ประกอบด้วยพระราชพงษาวดารกรุงเก่า
ตามฉบับหลวง เขียนครั้งกรุงธนบุรี เมื่อปีมเมีย ฉศก จุลศักราช 1136 พ.ศ. 2317
หรือที่เรียกกันในหอพระสมุดวชิรญาณโดยย่อว่า "ฉบับจุลศักราช 1136",
พงษาวดารเมืองละแวก ฉบับสมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี (นักพระองค์เอง)
พระเจ้ากรุงกัมพูชา หลดเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ 1 และพงษาวดารมณฑลอีสาน
ฉบับหม่อมอมรวงษ์วิจิตร (ม.อ. ปฐม คเนจร ๗ กรุงเทพฯ) ปลัดมณฑลอีสาน ซึ่ง
ทั้ง 3 เรื่องนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรง
อธิบายถึงคุณค่าไว้อย่างละเอียด พร้อมประวัติ ม.อ. ปฐม กวญ

30. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 5 ภาค 2. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2469. -- (6); 205 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงทราชมสงวน อภัยรณฤทธิ์ ท.จ. เมื่อ
ปีชวด พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เจาะฉบับ 1 มีลายพระหัตถ์ และแผ่นระกาม
แทรกอยู่ 1 แผ่น พิมพ์ข้อความด้วยตัวพิมพ์กึ่งแบบเก่า ส่วนฉบับที่ 2 มีบรรณสิทธิ์
และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม (มี 2 ฉบับ)

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 5 ภาค 2 เป็นเรื่องจดหมายเหตุของ
คณะบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาตั้งครั้งแรกในสมเด็จกระบารายณ์มหา
ซึ่งมีเรื่องสำคัญเกี่ยวกับการรับรองทูตไทยที่ไปฝรั่งเศส การรับรองทูตฝรั่งเศส
ที่มาไทย ส่วนพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 สัญญาไทย-ฝรั่งเศส
ฉบับในเมืองไทย การฆ่าฟอดคอน ความยุ่งยากเกี่ยวกับคนฝรั่งเศส และความ
ใช้ในกรุงสยาม ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีประวัติท่านผู้ตายด้วย

31. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 7.-/ม.ป.ท., 2461].-- (8)86 หน้า ; 24 ซม.

นายเล็ก สมิทะสิริ มหาดเล็ก พิมพ์ช่วยงานศพ ท่านหลวงชำนาญบรรณาคม(มา
จารุรัตน) ในงานพระราชทานเพลิงศพที่วัดบรมบรรพต วัดสระเกษ เมื่อวันที่
พฤหัสบดีที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2461

มีตรามังกรคาบแก้ว ลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 7 ประกอบด้วยคำให้การรวม 4 เรื่อง
ด้วยกัน คือ

- คำให้การจีนก๊ก เรื่อง เมืองบาดลี้ กล่าวถึงภูมิประเทศ การ
บ้านเมือง ระยะทางที่ไปมา และเรื่องการค้าที่ฮอลันดาขายกบองทัพเรือไปที่เมือง
บาดลี้ รวมทั้งลักษณะการค้าของไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 (2389)

- คำให้การเถาเสา เรื่องหนังสือราชสีห์ ซึ่งกล่าวว่าเป็นของ
พระเจ้าเอกทัศ สามีโคมา เมื่อกรุงเก่าเสียแก่พม่า

- คำให้การขุนโชน เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธรูป และแบบแผน
ประเพณีที่รักษาพระพุทธรูปมาแต่ครั้งกรุงเก่า

- คำให้การนายจาก ซึ่งไปเมืองพม่าตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5
พ.ศ.2417 ไปอยู่มีนคเเล 4 ปี เคยรับราชการพม่าและไต่เต้าพระเจ้าอังวะ
กลับกรุง เทพา เมื่อ พ.ศ.2422 เล่าถึงเหตุวุ่นวายในการเปลี่ยนรัชกาลของ

พม่า เป็นการเล่าในขณะที่เหตุการณ์ยังไม่สิ้นสุด เรื่องนี้ได้มีการสอบถาม ทำ
หมายเหตุแก่ใจสิ่งที่คลาดเคลื่อนกว่า

32. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 7. -- พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2460. -- ฉ,
97 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์แจกในการศต นายอิ บีมเสง พ.ศ.2460

มีตรามังกรคาบแก้ว ลายพระหัตถ์ เบ็ญเล่มสวยงาม สภาพดี

เนื้อเรื่อง เช่นเดียวกับเล่มก่อน

33. ประชุมพงษาวดารภาคที่ 8. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, 2460. -- (1),
120 หน้า ; 23 ซม.

พระยาศรีภูมิปริชา รามาริษีราชภักดิ์ ศรีสาตถ์ณวิสัย อภัยพิริยพาท (กมล
สาตถ์ณ) พิมพ์แจกในงานศพ คุณหญิงศรีภูมิปริชา บีมเสง พ.ศ.2460

มีตรามังกรคาบแก้ว ขวบนสีหี และลายพระหัตถ์ สภาพสมบูรณ์

ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 8 ประกอบด้วย

- จดหมายเหตุโหร อธิบายถึงลักษณะที่โหรจดหมายเหตุใหญ่ที่ยัง
ไม่เคยทราบมาก่อนได้ทราบ
- จดหมายเหตุเรื่องจมนกศิลป์ ซึ่งอยู่ในจำพวกเดียวกับจดหมายเหตุ
โหร มีประวัติของจมนกศิลป์ด้วย
- พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับพระจักรพรรดิพงษ์ (จาก)
พิมพ์เฉพาะคอนท้าย ซึ่งเป็นเรื่องในแผ่นดินพระนารายณ์
- พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 4 เรื่องปฐมวงศ์ มาจากลายมืออาลักษณ์
ซึ่งเขียนในสมุดคำ 2 เล่ม เก็บเป็นของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา
บวรราชปรมังขล รัชสังวารีรัชกาลที่ 4 ให้อัดถวาย
- คำนานพระโกลน มีทั้งหมด 14 ประเภท เรียงตามลำดับยศ
ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 มาถึงรัชกาลที่ 4

นอกจากนี้ยังมีประวัติคุณหญิงศรีภริยารัชกาลวียง

34. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 13. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2462.
-- 4, 197 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพนางสน ขาคีโอสถ ปีมะแม พ.ศ. 2462

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณและลายพระหัตถ์

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 13 นี้เป็นเรื่องตำนานวังหน้าตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาจนถึงรัชกาลที่ 5 พร้อมทั้งอธิบายแผนที่วังหน้า นอกจากนั้นยังมีเทศนามบรรราชประวัติของกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวรมหาเสนาอนุรักษ กรมพระราชวังบวรมหาศึกกิตติพลเสพ และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมทั้งบัญชีพระนามพระโอรสธิดา ในกรมพระราชวังบวรในรัชกาลที่ 1-5 ด้วย

35. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 17 / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ.
-- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- (8)97 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาสุนทรทิมล (เผ่า วสุวัต) เมื่อปีจอ พ.ศ. 2465

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 17 เป็นตำนานความเป็นมา คุณโทษ และการเล็ดลอดเบี้ย หอย ถั่ว และโปในประเทสไทย ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพได้ทรงเรียบเรียงขึ้นโดยอาศัยการตรวจสอบจากจดหมายเหตุเก่า ๆ เช่น หนังสือราชกิจจานุเบกษาและการไต่ถามผู้ชำนาญหลายท่าน เช่น พระเจนนินอักษร (สุกิจ กิตติภาส) ซึ่งได้ช่วยแปลจดหมายเหตุจีน ทำให้ทราบเรื่องมูลเหตุที่เกิดการเล็ดถั่ว โปและหอยในเมืองจีน พระยา

สุนทรหิมล พระอัครสมมติ พระอนุชาธิราชปิยมมาลา ซึ่งไต่เคยทำงานเกี่ยวกับเรื่องอาการบ่อนเบี้ย อาการหวย และหลงจูในโรงหวย นอกจากนั้นในเล่มนี้ ยังมีประวัติพระยาสุนทรหิมล (เผด เวสุวัต) อีกด้วย

16. - 37. ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 18. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2462. -- ก, 39 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์แจกในการศพ นางเขียน ปีมะแม พ.ศ. 2462

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม (มี 2 ฉบับ)

ประชุมพงษาวดารภาคที่ 18 เป็นเรื่องราวในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งแปลมาจากหนังสือที่ชาวต่างประเทศเขียนขึ้นทั้งสิ้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการค้าขายกับต่างประเทศ ซึ่งคนเดิมเข้าใจว่าเป็นหนังสือของพ่อค้าอังกฤษ ชื่อ บอชไฮวก บอกไปยังบริษัทอินเดียอังกฤษ พ่อค้าผู้นี้ปรากฏในหนังสืออื่นว่าเป็นผู้พาพระยาวิชาเขนทร์ เขามา เรื่องนี้คนฉบับบุบสลายเสียมาก ความที่ไต่ไม่เคยพบ นอกจากนี้ยังมีประวัติพระยาวิชาเขนทร์ และจดหมายเหตุราชทูตไทยไปยุโรปครั้งสุดท้ายในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งจดหมายเหตุนี้ขาดดวงเป็นคู่แฉ่งและพระสารสาสน์พลชั้นร เหวินี่ อาจารย์โรงเรียนนายร้อยทหารบก เป็นผู้แปล

38. ประชุมพงษาวดารภาค 21. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2464. -- ข, 82 หน้า ; 24 ซม.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช โปรดให้พิมพ์ในงานศพพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช (แยม สิ้นสุข) เจ้ากรม เมื่อปีระกา พ.ศ. 2464

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และภาพพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช (แยม สิ้นสุข) เย็บเล่ม สวยงาม สภาพดี

ประชุมพงษาวดารภาค 21 เป็นเรื่องจดหมายเหตุเจรจาความเมือง

ระหว่างไทยกับพม่าในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อเลิกรบพุ่งกลับเป็นไมตรี มี
 กวดยกกันทั้งหมด 7 ครั้ง เป็นการเจรจาในรัชกาลที่ 1 ห้าครั้ง รัชกาลที่ 2
 หนึ่งครั้ง และรัชกาลที่ 4 หนึ่งครั้ง การเจรจาทั้ง 7 ครั้งนี้พม่ามาขอเจรจา
 ก่อนทุกครั้ง บางครั้งมีการแต่งราชทูตไปมาปรึกษาขอความเห็นเพื่อตกลงเป็นไมตรี
 กัน บางครั้งเป็นเพียงหนังสือโต้ตอบและบางครั้งไทยขับไล่ทูตพม่าไปไม่ยอมเจรจา
 กวดย เพราะไม่ไว้วางใจ การเจรจาทั้ง 7 ครั้ง ต้องมีเหตุชักชวนอย่างใดอย่างหนึ่ง
 เสมอ ไม่เป็นไมตรีกันใด จนพม่าเสียแก่อังกฤษ เมื่อ พ.ศ. 2428 จกหมายเหตุ
 ในพงศาวดาร นี้หาทราบว่าไทยกับพม่าได้เจรจาสงบศึกกันอย่างไร และ
 อะไรเป็นเหตุชักชวนให้การเจรจาไม่ประสบผล นอกจากเรื่องในพงศาวดาร
 แล้ว หนังสือเล่มนี้ยังมีประวัติพระบาทราชวาทันตวงศวรร เกษ(แยม สิ้นสุข) กวดย

39. ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 26 / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำวรางราชานุภาพ. — [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. — (17),
 116 หน้า ; 24 ซม.

ม.ร.ว.โต จิตรพงศ์ ๗ กรุงเทพฯ ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรม
 พระนริศรานุวัติวงศ์ พิมพ์ในดารกุศล สนองคุณ ม.จ.แกง บิศา เมื่อปีจอ พ.ศ.
 2465

มีตราขอพระสมุทวชิรญาณ ลายพระหัตถ์ และมีแผ่นกระดาษมิกที่หลังปกใน และ
 ลายมือเขียน

ประชุมพงษาวดารภาคที่ 26 เป็นตำนานวังเก่า เก็บพระเจ้าบรม
 วงศ์เธอชั้น 3 กรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณทรงแต่งตั้งในรัชกาลที่ 5 ว่าด้วย
 การสร้างพระราชวังและวังเจ้านายครั้งรัชกาลที่ 1 และ 2 ต่อมาพระเจ้า
 บรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำวรางราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์ขึ้นใหม่ และเพิ่มเติม
 เรื่องราวมาจนถึงรัชกาลที่ 5 โดยอาศัยการสอบแผนที่เก่า พงศาวดารและ
 จกหมายเหตุต่าง ๆ หนังสือที่กรมหลวงบดินทรไพศาลฯ ทรงแต่งและที่ทรงถาม
 จากหม่อมแกง ซึ่งเกี่ยวกับวังรัชกาลที่ 3 โดยเฉพาะ เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 6 ตอน

มีสารบานวิง เก้าความรายพระนามเจ้านาย นอกจากนั้นมีประวัติของ ม.จ.หญิง
อาง และ ม.จ.แคงกาย

40. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 30. -- (กรุงเทพฯ) : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471.

-- (5)64 หน้า ; 23 ซม.

พระยาเซาวนานสถิตี (เซาวัน อินทุเกตุ) พิมพ์ในการปลงศพสนองคุณ หมั้นรักษ์
อักษร (ชั้น อินทุเกตุ) บุบิภา เมื่อปีมะโรง พ.ศ.2471

มีกรมังกรคาบแก้ว บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ พร้อมถวายภาพหมั้นรักษ์อักษร
(ชั้น อินทุเกตุ) สภาพิศ

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 30 เป็นจดหมายเหตุเรื่องราวชุกชุกไทยไป
ฝรั่ง เสสในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อปีระกา พ.ศ.2404 โดยมีพระยาศรีพิพัฒน์ เป็น
ราชทูต และพระณรงค์วิชิตบุจกหมายเหตุเรื่องนี้เป็นครีฑูต กล่าวถึงคณะทูตที่ไป
ว่าใครเป็นใคร มีหน้าที่อย่างไร ระยะทาง เมืองที่ไประหว่างทาง การต้อนรับ
การเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินฝรั่ง เสส ตลอดจนการไปเที่ยวชมสถานที่และกิจการ
ต่าง ๆ ในครั้งนั้น

41. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 32 ภาค 1. -- (กรุงเทพฯ) : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ
ธนากร, 2463. -- ๓, 290 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงเพ็ชรทิไชย (ณอม อมาตยกุล) ท.จ.
เมื่อปีฉลู พ.ศ.2468

มีทรานอพระสมุทวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และภาพคุณหญิงเพ็ชรทิไชย
(ณอม อมาตยกุล) เย็บเล่มสวยงาม สภาพิศ

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 32 เป็นจดหมายเหตุของคณะบาทหลวง
ฝรั่ง เสสที่เข้ามาครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งบาทหลวงโดเน
โก้วรวบรวมพิมพ์เมื่อ พ.ศ.2463 และนายอรุณ อมาตยกุลแปล ในภาคนี้ไค้คัก

มาแต่เฉพาะคอนคัน ซึ่งกล่าวถึงการตั้งคริสตศาสนาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่
เกิดขึ้นในเมืองไทย ทั้งนี้ เป็นจกหมายเหตุที่บอกเรื่องศาสนาและการเมือง
ส่งไปยังฝรั่งเศส ผู้ใดใครเห็นก็ต่างคนต่างจก ทำให้เนื้อความไม่ติดต่อกันบ้าง
ทางกันหรือซ้ำกันบ้าง เล่าพอรวบรวมเข้าเป็นเรื่องได้ นอกจากนั้นยังมีประวัติ
ของท่านผู้เสียชีวิตถวาย

42. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 33 / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- 97 หน้า ; 23 ซม.

พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธสาสน์นาถ ปิยมหาราชปกิรกา โปรดให้พิมพ์ในว
พระชนมายุสมมงคล เมื่อปีชวด พ.ศ.2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และภาพสิ่งสำคัญในวักราชโอรส เบี้ยเล่มสวยงาม
สภาพดี

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 33 เป็นบุรพภาคพระธรรมเทศนา เฉลิม
พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดพระราชทานให้ไว้ เทศน์มีทั้งหมด 3 ถิ่น ถิ่นแรกมีความ
ในบุรพภาคถวาย พระราชสันตติวงศ์ ถิ่นที่ 2 ว่าด้วยพระราชประวัติรัชกาล
ที่ 3 ก่อนครองราชย์ ถิ่นที่ 3 ว่าด้วยพระราชประวัติรัชกาลที่ 3 หลังครองราชย์
ความในพระราชนิพนธ์ทั้ง 3 นี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลสยาม รวม
ทั้งเรื่องอื่น ๆ เช่น ขบถเวียงจันทร์ เชมร ราชการพม่า มลายู การรบเชียงใหม่
การพระราชไมตรีกับต่างประเทศ และการศาสนาเป็นต้น

43.-44. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 35. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469.

-- 6, 205 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงหรรมาสงวน อภิภรรยาคุณ เมื่อปีชวด
2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เฉพาะฉบับที่ 1 มีลายพระหัตถ์ และมีแผ่นแทรก
พิมพ์ข้อความถวายตัวพิมพ์แบบเก่า ส่วนฉบับที่ 2 มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์
เขียน เล่มสวยงาม (มี 2 ฉบับ)

เป็นจดหมาย เหตุคณะบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่ง เข้ามารั้งแผ่นดินสยาม
พระนารายณ์มหาราช ว่าถวายจดหมายเหตุของฟอลคอน การรับรองคนไทยที่ไป
ฝรั่งเศส และการรับรองทุกฝรั่งเศสที่มาไทย สำเนาพระราชสาสน์พระเจ้าหลุยส์
ที่ 14 ขบถในเมืองไทยและความยุ่งยากเกี่ยวกับคนฝรั่งเศส การจะเข้ามาของ
บาทหลวงคาซาร์ก และอื่น ๆ ในสมัยนั้น

47. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 36 ภาค 3. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2470. -- (5), 206-372 ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาวิจิตรวิทยาการ (ดร. อมาตย์กุล) เมื่อ
ปีเถาะ พ.ศ. 2470

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เฉพาะฉบับที่ 2 และ 3 มีบรรณสิทธิ์ และลาย
พระหัตถ์ เขียน เล่มสวยงาม (1, 2)

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 36 ภาค 3 เป็นเรื่องจดหมายเหตุของ
คณะบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่ง เข้ามารั้งกรุงศรีอยุธยาตอนแผ่นดินพระเพทราชา
เนื้อหาของจดหมายเหตุเหล่านี้เป็น เรื่องของฝรั่งเศสในเมืองไทยทั้งทางบ้าน
การศาสนา การค้า การพระราชไมตรี นอกจากนี้ยังมีเรื่องของศึกกลางเมือง
ไทย การมาขอเป็นไมตรีของ สเปน ฯลฯ มีประวัติท่านผู้ตายด้วย

8. 50. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 37 ภาค 4. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2469. -- 80 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานศพ คุณหญิงฉลากนุรักษ์ (สงวน เกาไทยนันท์) เมื่อปีชวด พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เขียน เล่มสวยงาม เฉพาะฉบับที่ 1 มีบรรณสิทธิ์ และ
เฉพาะฉบับที่ 2 มีลายพระหัตถ์

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 37 ภาค 4 เป็นจดหมายเหตุของคณะบาทหลวง
ฝรั่งเศสซึ่งเข้ามากรุงศรีอยุธยาตอนต้นบนดินพระเจ้าเสือและบนดินพระเจ้า
ท้ายสระ เนื้อหาในภาคนี้เกี่ยวกับกาวที่พระเพทราชาไม่คอยพอพระทัยฝรั่งเศส
การสวรรคตของพระองค์ การขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าเสือและรัชสมัยของ
พระเจ้าเสือ เรื่องของฮอลันดาและอังกฤษในเมืองไทย ตลอดจนเรื่องการ
เผยแพรศาสนาในเมืองไทย

51. - 52. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 41 ภาค 2. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2470.

-- 239 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานศพนายประยูร อมาตยกุล เมื่อปีเถาะ พ.ศ.2470

มีตราขอพระสมุทวชิรญาณ เฉพาะฉบับที่ 2 มีลายพระหัตถ์ และเฉพาะฉบับที่ 1
เขียนเล่มสวยงาม สภาพดี

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 41 ภาค 2 เป็นคำแปลจดหมายเหตุของ
คณะพอลคา ซึ่งโคซอคักถลอกภาษาฝรั่งเศสมาจากกระทรวงว่าการเมือง กระทรวง
ต่างประเทศและหอสมุดสำหรับพระนคร ประเทศฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ.2463
จดหมายเหตุคณะพอลคาฝรั่งเศสมีคล้ายกับของคณะบาทหลวง แต่มุ่งรายละเอียด
ทางกานการคา ส่วนประวัติบ้านเมือง ใครเห็นอย่างไรก็เขียนอย่างนั้น ตรงกัน
บ้าง ไม่ตรงกันบ้าง เรื่องราวต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่พ.ศ. 2228(ค.ศ.1685) ใน
ภาคนี้มีจดหมายเหตุบันทึกของพอลคอน เกี่ยวกับเรื่องที่พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสทรง
ชวนพระเจ้าแผ่นดินสยามเขารัตถ์

53. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 43 ภาค 4. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2470.

-- ๓, 117 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายพันเอก พระยาวิชิคสรศาสตร์(อำนวยการ
อมาตยกุล) เมื่อปีเถาะ พ.ศ.2470

มีตราขอพระสมุทวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ เขียนเล่มสวยงาม สภาพดี

พงศาวดารภาคที่ 43 ภาค 4 มีเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับเรื่องการพระราชไมตรีระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช รวมทั้งมีบัญชีเครื่องราชบรรณาการต่าง ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายมอบให้แก่กัน นอกจากนี้ เป็นเรื่องการค้าของฝรั่งเศสในเมืองไทยและอาชีพของชาวไทย มีประวัติของทานุญกายอยู่ก่อนคนเดิม

54.-55. ประชุมพงศาวดาร ภาค 45. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- ง, 132 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายพิณเทพเฉลิม บุณนาค เมื่อ พ.ศ. 2470

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และลายพระหัตถ์ เบี้ยเล่มสวยงาม เฉพาะฉบับที่ 1 มีบรรณสิทธิ์ด้วย (มี 2 ฉบับ)

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 45 เป็นรวมจดหมายเหตุน่าทึ่งทุกไทยไปอังกฤษ กล่าวถึงประเพณีทุกไทยไปยุโรปแต่โบราณของกรมพระยาคำรงราชานุภาพ จดหมายเหตุของหม่อมราโชทัย เล่าการเดินทางของราชทูตไทยไปอังกฤษ การต้อนรับ การเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ บัญชีสินค้าไปในกองทัพและเครื่องราชบรรณาการ

56. ประชุมพงษาวดารภาคที่ 47. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- (7), ค, 64 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในงานปลงศพ นายหนู อมาตยกุล เมื่อปีมะโรง พ.ศ. 2471

มีตรามังกรคาบแก้ว บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เบี้ยเล่มสวยงาม สภาผสมบุรณ

ประชุมพงษาวดารภาคที่ 47 เป็นเรื่องของฝรั่งเศสในกรุงศรีอยุธยา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทต่าง ๆ ของชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาในสมัยนั้น ทั้งทางการ ทูต การทหาร และความรู้สึกของคนไทยบางท่านที่มีต่อชาวฝรั่งเศส เรื่องราวบางส่วน of พงษาวดาร เดมนี้เป็นจดหมายเหตุของชาวฝรั่งเศสเอง เช่น ของ ม. เซเบเร็ก เป็นต้น นอกจากเรื่อง of ชาวฝรั่งเศสแล้ว ยังมีเรื่องพระมหากษัตริย์ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษและเรื่องนิสัยคนไทยอีกด้วย

57. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 50 / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ทรงเรียบเรียง. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- (4), 109 หน้า ; 24 ซม.

สมาชิกในสกุล ณ ระนอง พิมพ์หลัดเกล้าฯ ถวายสนองพระเดชพระคุณ เมื่อเสด็จ เลียบมณฑลภูเก็ต

มีตรามิ่งกรคาบแก้ว บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และภาพประกอบที่มีค่า เย็บเล่ม สวยงาม สภาพดี

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 50 เป็นเรื่องตำนานของเมืองระนอง การตั้งข้าหลวงประจำหัวเมืองฝ่ายตะวันตก การรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เมืองระนอง และลำดับวงศ์สกุล ณ ระนอง ภายในเล่มมีภาพประกอบ 18 ภาพ เช่น ภาพบุคคลสำคัญในเมืองระนอง วังรัตนรังสรรค์ ตลาดเก่าครึ่งพระยาคำรงสุจริต กลองยาสูบแดงคันแรก ฯลฯ พร้อมกวยแผนที่พระราชอาณาจักรสยาม

58. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 51 / ราชบัณฑิตยสภา รวบรวม. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472. -- ๓, 36 หน้า ; 24 ซม.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระศพ พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา ครบสี่ปดิวาร ณ วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2472

มีตรามิ่งกรคาบแก้ว บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และพระรูปพระวิมาดาเธอฯ ซึ่งทรงฉายเมื่อ 2430 พระชนม์ 24 ชันษา เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบูรณ์

เป็นจดหมายเหตุ เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต ในจดหมายเหตุนี้กล่าวถึงพระราชปราวรณเรื่องการปกครองแผ่นดิน รัชทายาท พระอาการประชวร การหมั้นนางของพระสงฆ์และเรื่องอื่น ๆ อันเกี่ยวกับศาสนา พระกระแสนับสิ่ง เรื่องแจกเงินราษฎร นอกจากนั้นยังมีพระราชนิพนธ์ ทรงขอ

ขมาพระสงฆ์ คำสารภาพของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
อธิบายพระนามและนามที่ปรากฏในจดหมายเหตุนี้

59. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 52 / พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำวรางราชานุภาพ
ทรงเรียบเรียงจดเกล้าถวาย. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2472. -- ข, 32 หน้า ; 23 ซม.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน
ในงานพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลลิตยเดช กรมขุนสงขล
นครินทร์ กรมสปีคมวาร ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2472

มีกรมมังกษการแก้ว บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ พร้อมถวายพระรูปของสมเด็จพระ
เจ้าพี่ยาเธอฯ เมื่อพระชนม์ 5 และ 13 ชันษา เย็บเล่มประดับด้วยงาม
สภาพดี

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 52 เป็นจดหมายเหตุเมื่อพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต กล่าวความตั้งแคเสด็จไปทอดพระเนตรสุริยปราสาท
ที่ตำบลทวารวดี แล้วเสด็จกลับมาประจวบที่กรุงเทพฯ พระราชดำรัสเรื่อง
ราชการแผ่นดิน การสืบราชสมบัติ การทรงปากมั่งสมเกล้าฯ เจ้าฟ้า กรมขุนพิณ
ธุระพานาด พระราชนิพนธ์คำขมาพระสงฆ์ภาษาบาลีและคำแปล การสวรรคต
การจัดการพระบรมศพ และการถวายราชสมบัติพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่

60. แผนที่ทางรถไฟหลวงแห่งกรุงสยาม จากกรุงเทพฯ ถึงเชียงใหม่ ที่ระบุในการเสด็จ
พระราชดำเนินเลียบมณฑลภาคเหนือ พระพุทธศักราช 2469. -- [ม.ป.ท.] ,
2469. -- เล่มไม่มีเลขหน้า ; 23 ซม.

มีลายพระหัตถ์ สภาพดี

เป็นแผนที่เส้นทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงเชียงใหม่ ระยะทาง 751.424
ก.ม. แบ่งเป็นช่วง ๆ ดังนี้

จากกรุงเทพฯ ถึง พิษณุโลก ระยะทาง 389.283 ก.ม.

พิษณุโลก ถึง เก่งไชย ระยะทาง 144.488 ก.ม.

เกินไซย ถึง ลำปาง ระยะทาง 108.502 ก.ม.

ลำปาง ถึง เชียงใหม่ ระยะทาง 109.131 ก.ม.

แผนที่นี้มีลักษณะเป็นแผนที่ขาว อยู่ในปกแข็งอีกทีหนึ่ง แตกต่างจากแผนที่โดยทั่ว ๆ ไปคือ นอกจากจะแสดงให้เห็นเส้นทางเดินรถไฟแล้ว ยังมีภาพถ่ายสถานที่สำคัญหรือจังหวัดต่าง ๆ ที่เส้นทางรถไฟผ่าน พร้อมทั้งอธิบายถึงที่ตั้งเรื่องราวหรือประวัติให้ทราบด้วย ทั้งนี้โดยแทรกอยู่ในแผนที่นั้นเป็นระยะ ๆ

61. พงษาวดารกรุงเก่า เล่ม 2. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ร.ศ.117 (พ.ศ.2441). -- 470 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของการการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณสิทธิ์

พงษาวดารกรุงเก่า เล่ม 2 นี้กล่าวถึงความตั้งแคว้นหน้ากรุงศรีอยุธยา เสียแก่พม่า จนกระทั่งเสียกรุงไปแล้วต่อด้วยพงษาวดารกรุงใหม่ ตั้งแต่แผ่นดินพระเจ้าตากสิน จนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งให้เจ้าพระยาบวรราชภักดีออกไปช่วยรักษาเมืองทวาย เนื้อหาละเอียดมาก บันทึกแม่แต่คำพูดของบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์

62. พงศาวดารก๊กกำรบรรพ์ / เฮนรี เจมส์ เบรตเคด แปลโดย พระยาอนุমানราชชน.
-- พระนคร : โรงพิมพ์ไท, 2466. -- (14)519 หน้า ; 17 ซม.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ทรงสร้างในการฉลองพระชนมายุครบ 60 ทศ เมื่อปีกฤษ พ.ศ.2466

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพสมบูรณ์

พงศาวดารก๊กกำรบรรพ์นี้ แปลมาจากเรื่อง Ancient Times อธิบายถึงคนเรื่องเดิมของยุโรป อาฟริกา และเอเชีย ความที่ปราชญ์ได้ตรวจพบสิ่งสำคัญเป็นหลักฐานในเรื่องโดยลำดับมาจนรวมเป็นชาติและตั้งเป็นประเทศต่าง ๆ ทำให้รู้ถึงคนสายปลายเรื้อนของพงศาวดาร แบ่งออกเป็น 3 ภาค คือ

พระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระราชอัยกา
ของกรมหมื่นชาตวิมลบรรยศ และพระประวัติของกรมพระราชวังบวรในรัชกาลที่ 1
ถึงรัชกาลที่ 3 พร้อมถวายพระคุณธรรม และพระราชภารกิจของแต่ละพระองค์
อย่างสั้น ๆ ประกอบธรรมะที่กล่าวถึงบุคคลผู้เพิ่ม 2 จำพวก คือ ผู้ทำอุปการะ
แก่ผู้อื่น และผู้อุปการะคุณ รุกข์กัญญกเวที จมลงถวายการประจวรและสรวรรคของ
ทุก ๆ พระองค์ซึ่งเป็นการใหม่รณานุสติ ให้ทำความดีโดยไม่ประมาณ

65. พระบวรราชประวัติและพระบวรราชนิพนธ์. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2470. -- 112 หน้า ; 23 ซม.

มีลายพระหัตถ์

เป็นพระราชประวัติย่อในกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท กรม
พระราชวังบวรมหา เสนานุรักษ์ กรมพระราชวังบวรมหาศกพิศลเสส พระบาท
สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ พระเจ้าบรมวงศ์
เธอชั้น 1, 2, 3, 4 และ พระราชนิพนธ์ในกรมพระราชวังบวรทุกพระองค์
โดยแก

เพลงยาวถวายพยากรณ์. -- เพลงยาว เรื่องตีเมืองพม่า. -- เพลงยาว. --
เพลงยาวโต้ตอบกับพระองค์เจ้าकारาวดี. -- เพลงยาวแลสักกรา. --
กลอนทรงคอนขาราชการวังหน้า. -- นิราศเมืองนครค้ำฉันท.

- 66.-69. พระราชนิพนธ์ไถลบ้าน / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร]
: โรงพิมพ์สยามพาณิชย์การ, 2479. -- 824 หน้า ; 20 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้านิภานภากลา
วิมลประภาวดี กรมขุนอุทอง เขตคชัตินารี มกราคม 2479

เย็บเล่มประณีตสวยงาม

(มี 4 ฉบับ)

พระราชนิพนธ์ไถลบ้าน เป็นพระราชหัตถ์เลขาที่พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานมา เฉพาะสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้านิภา

นภกต ซึ่งในขณะนั้นทรงรับราชการฉลองพระ เกษพระคุณในตำแหน่งราช เลขา-
 นุกาวิณี โดยพระราชนานมาเป็นคราว ๆ มีทั้งหมด 43 ฉบับ ในพระราชหัตถ-
 เลขาเหล่านี้ทรงเล่าเรื่องราวต่าง ๆ นับแต่เสด็จลงเรือพระที่นั่งมหาจักรีออก
 จากกรุงเทพฯ จนกระทั่งลงเรือชกขึ้นมาในอ่าวเบงกอล และทรงพรรณนาเรื่อง
 ที่เห็นในยุโรปด้วยสำนวนโวหารที่ดียิ่ง เมื่อนำมาพิมพ์เป็นเล่มได้โปรดให้เรียกว่า
 "ไกลบ้าน" และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชนานกรมสิทธิภัณฑ์สมเด็จพระ
 พระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้านิภานภดลคามาพระราชบัญญัติด้วย

70.-71. พระราชนิพนธ์ไคอวีซิมทราน กับตามเสด็จประพาสไทรโยค / พระบาทสมเด็จพระ
 จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. — (พ.ป.ท.), 2431. -- 239 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์เนื่องในการที่กรมพระจันทบุรีนฤนาถและ ม.จ.อัปสรสมานทรงจัดทำเพื่อ
 แจกสำหรับงานบำเพ็ญพระราชกุศลในการศพ ม.จ.ชาย(พูด)โอรส

พิมพ์เป็นครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย เย็บ
 เล่มประดับสวยงาม (มี 2 ฉบับ)

พระราชนิพนธ์ไคอวีซิมทราน กับตามเสด็จประพาสไทรโยคนี้
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อปีชวศ สัมฤทธิศก
 พ.ศ. 2431 สำหรับเรื่องไคอวีซิมทรานนี้มีข้อความแจ้งไว้ก่อนขึ้นเรื่องว่า

"ไคอวีซิมทรานนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระราชนิพนธ์ เป็นอย่างหนึ่งสี่ของข้าราชการฝ่ายในในคัง
 แกลงทรงพระราชนิพนธ์ทั้งวิธีใช้ถ้อยคำแลสัมผัส เช่นหนังสือกลอน
 อย่างซิมทราน เพราะฉะนั้นต้องใช้วิธีอีกนัยอย่างซิมทราน จึง
 เป็นกลอนได้..."

ฉะนั้นรูปแบบการเขียนคำใน เรื่อง จึงมีลักษณะดังกล่าวอย่างนี้ คือ

"ขอความบนบทอีกอีกทิดาน อิงพระพุทธรักถ้ำจักมาน

โปรดประทานพระสะตันอันอุ้ม หนึ่งคำนับในพระท้าวอันล้ำเลิศ..."

ส่วนเรื่องตามเสด็จประพาสไทรโยคนี้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระ
 จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสทางแม่น้ำน้อย แคว้นเมืองกาญจนบุรี เป็น

คราวที่ 3 ไททรงพระราชนิพนธ์กลอนระยะทาง เรื่องนี้ขึ้นให้เหมือนข้าราชการ
 ฝ่ายในแต่ง เป็นหนังสือ 12 เล่มสมุดไทย มีเนื้อความคล้ายเรื่องไคอริชิมทราน
 นอกจากนั้นตอนคนเลม กรมพระยากำรพระราชูปถัมภ์ไคทรงอธิบายถึงพระราช
 นิพนธ์บทกลอนของพระเจ้าแผ่นดินตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุง
 รัตนโกสินทร์ว่า มีพระเจ้าแผ่นดินองค์ใดบ้างที่ทรงเป็นกวี ทรงพระราชนิพนธ์
 เรื่องอะไร ลักษณะการแต่งเป็นอย่างไร และไคคัดลอกพระราชนิพนธ์เหล่านั้น
 มาให้ดูเป็นตัวอย่างด้วย

72. พระราชนิพนธ์ เรื่อง เสด็จประพาสکنครั้งที่สอง / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2467. -- 3,
 115 หน้า ; 18 ซม.

พระอรรคชายาเธอ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ โปรดให้พิมพ์เมื่อมีชวท พ.ศ. 2467
 พิมพ์ครั้งแรกมีตราหอพระลมุกดาภิรมย์ บรมเสถียร และลายพระหัตถ์ เย็บเล่ม
 สวยงาม สภาพดี

เรื่องเสด็จประพาสคันครั้งที่สองนี้ ไคมาจากฉานาจอทนายเหตุ
 ประพาสคันครั้งที่ 2 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไคทรงพระ
 ราชนิพนธ์ไว้ และสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
 ฝ่ายในเป็นผู้ทรงบันทึก เนื้อหาในจดหมายเหตุจักเรียงไปตามลำดับ ตั้งแต่วันที่
 27 กรกฎาคม ถึงวันที่ 29 สิงหาคม เล่าถึงการเสด็จจากกรุงเทพฯ ถึงกำแพงเพชร
 ในครั้งนั้นว่า ไคเสด็จไปประพาสหรือพักผ่อนที่ไคมางและที่นั้น ๆ มีสภาพบ้านเมือง
 ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร มีค่านานหรือประวัติความเป็นมาอย่างไร
 นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยากำรพระราชูปถัมภ์ไคทรง
 ทำคำอธิบายให้เข้าใจความบางตอนดียิ่งขึ้น ทั้งยังไคทรงอธิบายถึงความหมาย
 และที่มาของคำว่า "ประพาสคัน" ไว้ในคำนำอีกด้วย

73. พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสจันทบุรี / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
 -- [ม.ป.ท.] , ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455). -- (3), 187 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพเจ้าจอมมารกาสุก ร.ศ. 131

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีบรรณสิทธิ์ และ
ลายพระหัตถ์

จดหมายเหตุนั้นระหว่าง เมืองจันทบุรีนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงไว้ เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินในรัชกาล อัฐศก จุฬศักราช 1238
ในหัว เมืองชายทะเลตะวันออก การเสด็จเมืองจันทบุรีครั้งนี้เป็นคราวใหญ่ มี
พระบรมวงศานุวงศ์ตามเสด็จมากกว่าทุกคราว ในจดหมายเหตุนี้ไม่ได้มีแต่เพียง
ระหว่างที่เสด็จอย่าง เกี้ยวเท่านั้น แต่ความเป็นไปของ เมืองจันทบุรี เป็นอย่างไร
ก็มีในจดหมายเหตุนี้โดยละเอียดทุกอย่าง ผู้ที่ไม่เคยไปก็อ่านก็จะทราบการใน
ภูมิประเทศโลกตามความต้องการ นอกจากนั้นยังอธิบายถึงชื่อคนที่กล่าวถึงในจดหมาย
ซึ่งมีการ เปลี่ยนแปลงไปด้วย

74. พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถ์เลขา. -- [ม.ป.ท.], 2455.--(40), 355
หน้า ; 24 ซม.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงษ
วร เกษ พิมพ์ขึ้นเป็นสมเด็จพระราชกุศลทานมัย ในงานพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
(ชั้น 3) กรมหลวงวรเสถรสุมิตรา, พระอัครชายาเธอ, พระองค์เจ้าอุบลรัตนนารี
นาถ กรมขุนอรรคราชวราชนิพนธ์, สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าจันทราสรีทวาร,
กรมขุนพิจิตรเจษฎจันทร, สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าเยาวมาลย์นฤมล
กรมขุนสวรรคโลกลักษณวงศ์

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย และมีบรรณสิทธิ์

พระราชพงษาวดารฉบับพระราชหัตถ์เลขาเล่มนี้ กล่าวถึง เหตุการณ์
ต่าง ๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เริ่มแต่รัชกาลของพระเจ้าปราสาททอง จนถึง
รัชกาลของพระบรมราชาที่ 3 หรือพระที่นั่งสุริยาศอมรินทร์ ซึ่งไทยเสียกรุง
แก่พม่า คอข่ายแผ่นดินของพระเจ้ากรุงธนบุรี และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก

75. พระราชพงษาวดาร ฉบับพระราชหัดถเลขา เล่ม 1 กับคำอธิบายของสมเด็จพระ

กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์
ไทย, 2457. -- (31), 731 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีกรรมกรความแก้ว
และบรรณสิทธิ์

พระราชพงษาวดาร ฉบับพระราชหัดถเลขาเล่มนี้ สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ไททรง
แกไขตำนานเรื่องหนังสือพระราชพงษาวดารใหม่บริบูรณ์ขึ้น ทั้งยังไททรงเรียบเรียง
พงษาวดารสยามประเทศตอนก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยา และแต่งคำอธิบาย
เรื่องในรัชกาลต่าง ๆ ครั้นกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีตามลำดับแผ่นดิน โดย
เอาเรื่องพระราชพงษาวดารของเดิมไว้ระหว่างกลาง นอกจากนั้นยังมีคำอธิบาย
ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรสอีกด้วย

76. พระราชหัดถเลขา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมครั้งที่ 1 / พระบาท

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย, 2462. --
112 หน้า ; 23 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ ไปรกให้พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในโอกาส
ที่ทรงมีพระชนมายุเท่าสมเด็จพระบรมชนกนาถ เมื่อปีมะแม พ.ศ. 2462

มีครานหอพระสมุดวชิรญาณ

พระราชหัดถเลขา รวมครั้งที่ 1 นี้มีทั้งหมด 17 ฉบับ เนื้อหาของ
พระราชหัดถเลขาจะทำให้ทราบถึงพระบรมราโชบายแห่งการบ้านเมือง พระ
ราชกำหนด พระราชบัญญัติ ราชประเพณี ไปราชคฤห์ ตลอดจนลักษณะศัพท์และ
อักษรวิธี ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจและมีประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น เช่น
เรื่องกรมหลวงวงษาธิราช เป็นแม่ทัพใหญ่ยกกองทัพไปตีเชียงใหม่ เรื่องกอมโมโค
ลอร์ด ยอน เฮ แม่ทัพเรืออังกฤษเข้ามากรุงเทพฯ พร้อมกวบเรือรบ 2 ลำ ที่
ไคยไปเมืองศรีลังกา และพระราชนิพนธ์ทรงขอขมาพระสงฆ์เมื่อจะเสด็จสวรรคต

ก่อนสัก 4 ชั่วโมง ซึ่งทรงในภาษามาลี แล้วส่งไปอ่านในที่ประชุมพระสงฆ์ราชาคณะในพระวิหารหลวงวัดราชประดิษฐ์ นอกจากนี้แล้วในคอนคนยังมีคำอธิบายถึงเรื่องพระราชหัตถเลขาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพอีกด้วย

77. พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมครั้งที่ 2 /
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไทย,
2464. -- 91 หน้า ; 23 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพศาสตร์สถิตประสงค์ โปรดให้พิมพ์ในการทรงบำเพ็ญกุศลอายุสมมงคลเสด็จสมเด็จพระบรมชนกนาถ เมื่อปีระกา พ.ศ. 2464

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ ใบปกที่ปกหน้าก้านในของหนังสือ สภาพิ

พระราชหัตถเลขาที่รวบรวมครั้งที่ 2 นี้ มีทั้งหมด 17 ฉบับ กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ คือ ลักษณะการเคารพพระรัตนตรัย วิธีแผ่โมกข์จิกก่อเทพารักษ์ พระเชี้ยวแก้ว พระพุทธรูปโบราณ การเสด็จประพาสเมืองเพชรบุรี เขาพระพุทธรบาท และหัวเมืองบึงกุ่มไค้ พระฤกษ์โสภณิศ เจ้านายเสด็จหัวเมืองโกยไม้ทูลลา พระคำรัสขอเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ พระราชทานพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การกึ่งกงสุลไทยในยุโรป และ ฯลฯ

- 78.-79. พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมครั้งที่ 4 / พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- ค, (7), 141 หน้า ; 23 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์เมื่อปีชวด พ.ศ. 2469 แจกเป็นมิกรพลี เนื่องในการทรงบำเพ็ญกุศลอายุสมมงคลเท้าสมเด็จพระบรมชนกนาถ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เฉพาะเล่ม 1 มีบรรณสิทธิ์และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพิ

(มี 2 ฉบับ)

พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมครั้งที่ 4 นี้ มีทั้งสำเนาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งเจ้านายหลายพระองค์ได้ทรงช่วยกันแปลเป็นภาษาไทย มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องในพระราชสำนัก การพระราชกุศล การติดต่อกับเขมร อังกฤษ ฝรั่งเศส พระราชกรณียกิจ ศักดิ์ ความราชการ และเบ็ดเตล็ด เรื่องเหล่านี้พื้นสมัยปกปิดแล้ว และเป็นของมีค่าในทางพงศาวดารไทย นอกจากนั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพยังได้ทรงอธิบายถึงลักษณะพระราชหัตถเลขาว่าคืออะไร สมัยก่อนและสมัยรัชกาลที่ 4 ต่างหรือเหมือนกันอย่างไรด้วย

80. พระราชหัตถเลขา ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู เมื่อรัตนโกสินทรศก 108, 109, 117, 120 รวม 4 คราว / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์ไท, 2468. -- 226 หน้า ; 25 ซม.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระศพ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามาลินีนภดารา ศิริินิภาพรวัฒณี กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา ณ พระเมรุทองสนามหลวง

พิมพ์ครั้งแรก มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ และภาพที่มีคุณค่า

พระราชหัตถเลขานี้เป็นพระราชหัตถเลขาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีมาตั้งแต่รัชกาลพระนคร เมื่อเสด็จประพาสหัวเมืองที่ตั้งอยู่ในแหลมมลายู และโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานกรมราชเลขาธิการคัดสำเนาพระราชหัตถเลขานี้ 4 คราว รวม 13 ฉบับ นำมาพิมพ์เป็นครั้งแรกเพื่อพระราชทานในงานนี้ ในพระราชหัตถเลขาได้ทรงเล่าถึงภูมิประเทศ สภาพความเป็นอยู่ การทำมาหากินของราษฎร กินฟ้าอากาศ รวมทั้งเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งเป็นเรื่องน่าสนใจในถิ่นที่เสด็จประพาส ทำให้ได้ทราบถึงสภาพบ้านเมืองและความเป็นอยู่ของชาวเมืองต่าง ๆ ในสมัยนั้น นอกจากนี้ยังได้มีอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องหัวเมืองในแหลมมลายู และมีภาพประกอบซึ่งได้มาจากหอพระสมุดบาง จากกระจุกรูปซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า

อยู่หัวทรงถ่ายมาจากกรมช่างมหาดเล็กบ้าง รวม 32 รูป

- 82. พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จประพาส
มณฑลราชบุรี ในปีระกา ร.ศ.128(พ.ศ.2452) / พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- ก,
37 หน้า ; 24 ซม.

พระบาทสมเด็จพระ(ปกเกล้า)เจ้าอยู่หัวทรงส่งให้พิมพ์พระราชทานในงานทรง
บำเพ็ญพระราชกุศลปีชวดสมวาร พระศพลสมเด็จพะปิตุจฉาเจ้าสุทิมมาลมารศรี
พระอัครราชเทวี เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2470

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ เฉพาะฉบับที่ 1 มีบรรณสิทธิ์ ตายพระหัตถ์ ส่วนฉบับที่
2 มีพระรูปของสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า และเขียนเล่มสวยงาม สภาพดี (มี 2 ฉบับ)

พระราชหัตถเลขาฉบับนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ไต่พระราชทานมายังพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังดำรงพระ
ยศเป็นมกุฎราชกุมาร มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องมณฑลราชบุรี ซึ่งนอกจากจะทรง
เล่าถึงการเสด็จประพาสตามที่ต่าง ๆ แล้ว ยังทรงกล่าวถึงมูลเหตุของการชุก
คลองภาษีเจริญ คลองกำเนินสะกดวง เรื่องสมเด็จพระสังฆราชแดงโม คำวินิจฉัย
เรื่องน้ำราชาภิเษกและเรื่องอื่น ๆ อีกมาก พระราชหัตถเลขาฉบับนี้ในคำอธิบายกล่าว
ไว้ว่า เมื่อถูกโดยลำดับแล้วจะเป็นคราวสุดท้ายที่ทรงพระราชนิพนธ์ในเรื่อง เสด็จ
ประพาส มีทั้งหมด 6 ฉบับด้วยกัน

- 84. พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จประพาสหัวเมือง
ชายทะเลตะวันออก ในปีมะเมีย พ.ศ.2425 กับปีมะแม พ.ศ.2426 และปีออก
พ.ศ.2427 รวม 3 คราว / พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. --
[พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- (7), 17 หน้า ; 23
ซม.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงส่งพิมพ์พระราชทานในงานทรงบำเพ็ญพระ
ราชกุศลปีชกสมวาร พระศพลสมเด็จพะปิตุจฉาเจ้า สุทิมมาลมารศรี พระอัครราชเทวี

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ พระรูปสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า เย็บเล่มสวยงาม
และเฉพาะเล่ม 2 มีลายพระหัตถ์ (มี 2 ฉบับ)

พระราชหัตถ์เลขาที่รวบรวมมาพิมพ์นี้ เป็นพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับกา
เสด็จประพาสหัว เมืองชายทะเลฝั่งตะวันออก ซึ่งได้พบสำเนาที่ในกรมราชเลขา
ธิการพร้อมกันกับสำเนาพระราชหัตถ์เลขาคราวเสด็จประพาสมณฑลราชบุรี เมื่อ
ร.ศ. 128 มีทั้งหมด 10 ฉบับด้วยกัน ในพระราชหัตถ์เลขานี้ นอกจากจะเป็นเรื่อง
การเสด็จประพาสแล้ว ยังมีเรื่องเกี่ยวกับฝรั่งเสสอีกด้วย เช่น ชาวเรือรบ
ฝรั่งเสส การพระราชไมตรีกับผู้สำเร็จราชการฝรั่งเสส เป็นต้น

85. พระราชหัตถ์เลขาส่วนพระองค์ สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชทานแก่ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี
นาถ พระบรมราชชนนี ในเวลาที่ทรงสำเร็จราชการแผ่นดินต่างพระองค์ เมื่อ
เสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป พ.ศ. 2440 / พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [ม.ป.ท.] , 2463. -- 9, 382 หน้า ; 23 ซม.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ขึ้นพระราชทานเป็นที่ระลึกในงานพระบรมศพ
สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี ณ เดือนพฤษภาคม
พ.ศ. 2463

มีบรรณสิทธิ์ และพระรูปหมู่ เย็บเล่มประณีตสวยงาม

พระราชหัตถ์เลขานี้เป็นส่วนพิเศษต่างหากจากที่ทรงมีมาทางราชการ
และเป็นกระแสพระราชดำรัส ทรงเล่าถึงสิ่งที่ได้ทรงสังเกตเห็นในบ้านเมือง
และบุคคลต่าง ๆ อย่างคนที่ได้ไปเที่ยวเตร่มา แล้วมีหนังสือเล่าให้คนที่ไม่ได้
ไปอ่าน

86. ราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณแปลใหม่ / หลวงเรื่อง เกษอนันต์
ผู้แปล. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2460. -- 9, 362 หน้า ;
24 ซม.

พิมพ์แจกในงานศพพระตำรวจตรี พระยากำแหงรณฤทธิ์จางวางพระตำรวจ
พ.ศ. 2460

มีตรามังกรควายแก้ว และบรรณสิทธิ์ เย็บเล่มสวยงาม

ราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา นี ศ. ยอช เซเต้ ได้พิมพ์ภาษาเขมรมาจาก
กรุงกัมพูชา แปลโดย พ.ศ. หลวงเรือง เกษอนันต์ การแปลนี้แปลตามศัพท์ รักษา
สำนวนเดิมไว้ไม่ให้เสีย แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนแรกเป็นตำนานสร้างถึกถ้ำมรต
ถ้ำถึงถึงการสร้างพระนครหลวง พระนครวัด ตอนที่สองเป็นพงษาวดารเขมรมัย
เดิม เริ่มเรื่องตั้งแต่ จ.ศ. 708-1180 (พ.ศ. 1889-2361) และตอนที่สามเป็น
ตอนต่อจากตอนที่สอง ลงมาถึง จ.ศ. 1227 (พ.ศ. 2408) ตอนที่เกี่ยวกับ
พงษาวดารกรุงรัตนโกสินทร์มาก นอกจากนั้น ในเล่มยังมีประวัติของพระยากำแหง
รณฤทธิ์ควาย

87. ราชสกุลวงศ์ พระนามเจ้าฟ้าแลพระองค์เจ้าในกรุงรัตนโกสินทร์. -- พิมพ์ครั้งที่ 2.

-- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469. -- ข, 145 หน้า ;
23 ซม.

สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุขุมมาลมารศรี พระอัครราชเทวี โปรดให้พิมพ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปรีชชาติสุขุมพันธุ์ พระ
นักราช เมื่อปีชวด พ.ศ. 2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เย็บเล่มสวยงาม สภาพิ

ลักษ์กับราชสกุลวงศ์นี้ ได้เคยพิมพ์ขึ้นครั้งหนึ่งแล้ว ในงานพระบรมศพ
สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อ พ.ศ.
2463 ซึ่งยังมีชนิดปกหลายแห่ง จึงได้ชำระและเรียบเรียงขึ้นใหม่ แล้ว
นำมาพิมพ์ครั้งนี้เป็นครั้งที่ 2 แต่เนื่องจากการพระราชทานเพลิงต้องเลื่อนไปถึง
3 ปี ทำให้มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในระหว่างนั้นอีก จึงแก้ไขด้วยการพิมพ์
ภาคผนวกไว้ให้ เรื่องราชสกุลวงศ์นี้ประกอบด้วยลักษ์ปฐมวงศ์ พระราชโอรส
พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ในกรมพระราชวังบวร และใน

กรมพระราชวังหลังสมัยรัชกาลที่ 1 ถึง 5, พระองค์เจ้าหลานเธอในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 1 ถึง 5, พระองค์เจ้าหลานเธอ ในสมเด็จพระที่นั่งรัชกาลที่ 1 ในกรมพระราชวังบวร สมัยรัชกาลที่ 1-2 และเจ้านายที่ไม่ได้เป็นเชื้อสายในปฐมวงศ์

88. ราชสกุลวงศ์ พระนามเจ้าฟ้าและพระองค์เจ้าในกรุงรัตนโกสินทร์. -- ฉบับชำระครั้งที่ 3. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470. -- 148 หน้า ; 23 ซม.

พระเจ้ายมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์ เมื่อปีเถาะ พ.ศ.2470

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์

เนื้อเรื่อง เช่นเดียวกับเล่มก่อน

89. เรียงความเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 5 ของนักเรียนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2467. -- 1 เล่ม หน้าไม่เรียงลำดับ ; 24 ซม.

เป็นหนังสือรวบรวมเรียงความที่ได้รับรางวัล

เรียงความเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 5 นี้ เป็นฉบับที่ได้รับรางวัลจากเงินทุนของพระอรรคชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ กับรางวัลพิเศษ มีทั้งหมด 32 เรื่อง ในหัวข้อต่าง ๆ เหล่านี้ คือ พระเกียรติคุณ พระปรีชาญาณในกิจการต่าง ๆ การเสด็จประพาสและประโยชน์ การเลิกทาส การทรงทำนุบำรุงบ้านเมือง การปกครองหัวเมือง ศาสนา และเรื่องเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ สุนาไมคของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

90. เรื่อง เฉลิมพระยศเจ้านาย ฉะบับมีพระรูป. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ
ชนากร, 2472. -- (18) 328 หน้า ; 24 ซม.

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระ
ราชทานในงานพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวง
สงขลาครินทร์ ณ พระเมรุทองสนามหลวง ปีมะเส็ง พ.ศ. 2472

มีกรมมังกฎหมายแก้ว บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์พระนามย่อ ภาพประกอบมีค่า และ
สภาพสมบูรณ์

เรื่อง เฉลิมพระยศเจ้านายนี้เป็นรวบรวมประกาศพระบรมราชโองการ
ทรงยกย่องพระเกียรติคุณ ความชอบ ความดี อันเป็นเหตุให้เจ้านายพระองค์นั้น ๆ
ได้รับพระราชทานยศบรรดาศักดิ์เป็นลำดับมาจนสิ้นรัชกาลที่ 5 มีพระรูปเจ้านาย
ที่โปรดเกล้าฯ ให้เฉลิมพระเกียรติยศ ซึ่งเป็นภาพที่หายากมารวบรวมพิมพ์ไว้ด้วย
นอกจากนี้ยังมีพระอธิบายของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำรา
ราชานุภาพเกี่ยวกับเรื่อง สกุลยศ อีสริยยศ พระนามเจ้านายที่โปรดเฉลิมอิสริยยศ
ครั้งกรุงศรีอยุธยา ประเพณีเรียกเจ้านายตามกรมต่าง ๆ เจ้านายครั้งกรุงศรี
อยุธยาและกรุงธนบุรี เรียกพระนามตามกรม การตั้งกรมเจ้านายในกรุงรัตนโกสินทร์
และยศหม่อมราชินิกุล อธิบายเรื่องต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการเฉลิมพระยศเจ้านาย
ตลอดจนการเลื่อนและดำรงพระราชอาณัติด้วย

91. เรื่อง เที้ยว เมืองพระร่วง / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- พระนคร
: โรงพิมพ์บำรุงนุกฎกิจ, 2460. -- 244 หน้า ; 23 ซม.

มีบรรณสิทธิ์ และภาพประกอบที่มีค่า

เรื่อง เที้ยว เมืองพระร่วงนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศ เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
และได้เสด็จไปยังสุโขทัย สวรรคโลก กำแพงเพชร ทรงกล่าวไว้ในคำนำว่า

"...การที่พิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นมา ก็หวังจะให้เป็นที่
รู้ชำนานูในทางโบราณคดีจะได้มีโอกาสพิจารณาและสันนิษฐาน

ข้อความเกี่ยวกับกัวยเมืองสุโขทัย สวรรคโลก และกำแพง
เพชร..."

เนื้อหาของเรื่องแบ่งเป็นตอน ๆ คือ

ตอนที่ 1-2 กล่าวถึง เมืองกำแพงเพชร

ตอนที่ 3-10 กล่าวถึง เมืองสุโขทัย

ตอนที่ 11-18 กล่าวถึง เมืองสวรรคโลก

ตอนที่ 19 กล่าวถึง เมืองอุตรดิตถ์ ลับแล และทุ่งยั้ง

ตอนที่ 20 กล่าวถึง เมืองสองแควและพิไชยเกา

ตอนที่ 21 กล่าวถึงพิษณุโลก

นอกจากนี้ ยังมีคำจารึกหลักศิลาที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง รูปถ่าย
และรูปพิมพ์ภาพสถานที่และสิ่งที่น่าสนใจต่าง ๆ ในเมืองที่กล่าวมาแล้ว แผนที่
เมืองกำแพงเพชร ถนนพระร่วง เมืองสุโขทัยเก่า บริเวณเมืองสุโขทัย เมือง
สวรรคโลกเก่าและบริเวณเมืองสวรรคโลกเก่า

92. เรื่องนางนพมาศ หรือคำทับทิวาศรีจุฬาลักษณ์ ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ. -- (ม.ป.ท.),
2457. -- 9, 104 หน้า ; 24 ซม.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม กรมหลวงสรรพศาสตร์สุภกิจ
พระองค์เจ้ากาญจนนารถ พิมพ์แจกในงานศพเจ้าจอมมารคาสังวาล รัชกาลที่ 4
พ.ศ. 2457

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีควรมังกรคาบแก้ว
และภาพเจ้าจอมมารคาสังวาล

หนังสือเรื่องนางนพมาศนี้เป็นประวัติของนางนพมาศหรือท้าวศรีจุฬาลักษณ์
พรรณนาถึงหน้าที่ของข้าราชการฝ่ายใน ตลอดจนแบบพิธี 12 เดือน ซึ่ง
เป็นราชประเพณีครั้งกรุงสุโขทัย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำวราง
ราชานุภาพ โคตรงโหชองสังเกตุเกี่ยวกับหนังสือเรื่องนี้ว่า เป็นหนังสือที่แต่งขึ้น
ใหม่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง มีชื่อหนังสือสมัยสุโขทัย ทั้งนี้ โดยการเปรียบเทียบ
เทียบจากส่วนวนภาษาและข้อผิดพลาดในเรื่องบางอย่าง ซึ่งยังไม่เกิดขึ้นในสมัย

สุโขทัยอย่างแน่นอน แคร่รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระบรมราชโองบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า หนังสือนี้เดิมคงจะมีอยู่บ้าง แต่บทพระองค์หายไปแล้ว จึงได้มีคนในสมัยรัตนโกสินทร์หมายจะแต่งให้สมบูรณ์ แต่ไม่ใคร่เพราะหวั่นความจริงตามพงศาวดารทำให้พลาดไป และเมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงพิเคราะห์โดยเทียบกับเล่มอื่น ๆ อย่างละเอียดแล้ว จึงเห็นจริงตามพระบรมราชโองบายนี้

93. เรื่องพงษาวดารโยนก / พระยาประชากิจกรจักร์ แปลและเรียบเรียง. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กองละหุโทษ, ร.ศ.126(พ.ศ.2450). -- น, 449 หน้า ; 24 ซม.

มีบรรณสิทธิ์และเป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรกในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย สภาคดี

พงษาวดารโยนกเป็นพงศาวดารฝ่ายเหนือ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องกษัตริย์ราชวงศ์ท้าวธรรมสยาม โกมาจากตำนานต่าง ๆ ทั้งภาษาอังกฤษ ลาว ไทยเหนือ แล้วแปลเก็บข้อความมาเรียบเรียงเป็น 6 ภาค ได้แก่

ภาคสุวรรณโคมคำ.-ภาคโยนก.-ภาคทริภุชไชย.-ภาคหึงดวงษ์
ภาคเม่งวงษ์.-ภาคพิพวงษ์

นอกจากนี้ ยังมีลำดับผู้ครองเมืองทางเหนือแต่ละเมือง แต่ละวงศ์ด้วย

94. เรื่องพระราชไมตรีในระหว่างกรุงสยามกับกรุงจีน / คัดแปลโดย ชุนเจนจีนอักษร.
-- [ม.ป.ท.], 2456. 48 หน้า ; 24 ซม.

เจ้าพระยาบรมราชพิมพ์ในการศพระบาริษฐานปฏิพัทธ์ พ.ศ.2456

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของพัฒนาการการพิมพ์ในประเทศไทย มีตรามังกรคาบแก้ว บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์

หนังสือเรื่องพระราชไมตรีในระหว่างกรุงสยามกับกรุงจีน ชุนเจนจีนอักษร(สุกใจ) ได้คัดแปลมาจากหนังสือจีน 3 เรื่อง คือ กิมเตี้ยชกทงจี หวงเฉียว + บุนเหียนทงเค่า และยี่จับสี่ชื่อ ตอนหนึ่งชื่อว่าก่กเลี้ยกวน ซึ่งเป็นจกหมายเหตุ

กล่าวถึงพระราชไมตรีที่กรุงสยามมีต่อกรุงจีน ทั้งแก่ครั้งสมเด็จพระร่วงเจ้า ซึ่งตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองสุโขทัย เรื่อยมาจนสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี หนังสือจีนทั้ง 3 เรื่องนี้เป็นหนังสือหลวง ซึ่งสมเด็จพระเจ้ากรุงจีนราชวงศ์โตเซ็งให้กรรมการข้าราชการตรวจจดหมายเหตุของ เถาใน เมืองจีนมาเรียบเรียง (เมื่อครั้งกรุงธนบุรี) ว่าด้วยเมืองต่างประเทศที่เคยมีไมตรีกับกรุงจีน ซึ่งรวมทั้ง เรื่อง เมืองไทยด้วย หนังสือนี้ไต่แปลขึ้นทุกเกล้า ถวายรัชกาลที่ 6 มีต้นฉบับอยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณ และได้นำมาพิมพ์ครั้งนี้เป็นครั้งแรก กล่าวถึง เมืองสยามในเรื่องของที่ตั้ง ภูมิประเทศ การแบ่งเขตการปกครอง พระมหากษัตริย์ ชุนนาง ประชาชน อาชีพ ความเป็นอยู่ ทรัพยากร และการพระราชไมตรี นอกจากนี้ยังมีบัญชีเรื่องราวบรรณาการอีกด้วย การเสนอเนื้อหาเสนอเป็นคำภาษาไทยปนคำภาษาจีน และมีการออกเสียงภาษาไทยแบบจีนด้วย

95. เรื่อง เมืองอียิปต์ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์ไทยเชมม, 2472. -- 90 หน้า ; 25 ซม.

คณะไทยเชมม พิมพ์ทุกเกล้า ถวายพระราชทานแจก เนื่องในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสนองพระ เกษพระคุณพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันตรงกับวันเสด็จสวรรคต ที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2472

เรื่อง เมืองอียิปต์ เป็นหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับอียิปต์อย่างกว้างขวาง นับแต่อดีตเมื่อประมาณ 4400 ปีก่อนคริสตกัลราชเป็นต้นมา ทั้งทางค่านภูมิบ้านเมือง ชาวเมือง อักษรวิธี ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และเทพเจ้าต่าง ๆ การปกครอง พระมหากษัตริย์และมีรายชื่อมณฑลโบราณด้วย ทั้งนี้ได้คัดเลือกแปลมาจากหนังสือว่าด้วยเรื่องแม่น้ำไนล์ ของ ดร.อี. เอ. วอลลิสมัทซ์ และเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ มีภาพประกอบ

96. สงครามสืบราชสมบัติไยลันก์ / พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468. -- (6), ๗, 88 หน้า ; 23 ซม.

หุ้มแพรพระโสภณอักษรกิจ (เล็ก สมิตะสิริ) พิมพ์ลดเกล้าฯ ถวายฉลองพระเกษ
พระคุณ ในงานถวายพระเพลิงพระบรมศพ เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2468

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และมีพระบรมฉายาลักษณ์
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงศึกษา สถาปนิ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไททรงพระราชนิพนธ์เรื่อง
สงครามสืบราชสมบัติโปแลนด์นี้ เมื่อทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระ
บุพราชเจ้า ทรงศึกษา ณ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด โดยทรงไว้เป็นภาษาอังกฤษ
ต่อมาพระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ (ชวน สิงหเสนี) ราชเลขาธิการในพระองค์ได้แปลเป็น
ภาษาไทย หนังสือเล่มนี้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย พิมพ์ครั้งแรกในประเทศไทย
และต่อมาได้มีผู้นำไปแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสด้วย สำหรับเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้
รัชกาลที่ 6 ไททรงรวบรวมเรื่องราวในการสืบราชสมบัติของโปแลนด์มาจากที่
ต่าง ๆ โดยมุ่งหมายให้ศึกษาไททราบ เหตุการณ์จากหลายทางซึ่งจะเป็นประโยชน์
แก่การศึกษาประวัติศาสตร์ อธิบายถึงเทร็ดด้าคัมบังค์กัมบริยที่สืบราชสมบัติโปแลนด์
กัมบริยอังกฤษ ฝรั่งเศส และโธดีโรมันร่วมสมัย การเลือกกัมบริยของโปแลนด์
และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

7-98. หนังสือข้าราชการ เจ้านาย 11 องค์ช่วยกันแต่ง. -- [กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์ไท,
2466. -- 2 เล่ม ; 24 ซม.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์
วรเดช โปรดให้พิมพ์ในงานฉลองพระชนษา เมื่อปีฉลู พ.ศ. 2466

มีบรรณสิทธิ์ และใบปิดข้อความ เบื้องต้นประณีตสวยงาม

หนังสือข้าราชการนี้ เจ้านายหลายพระองค์คัดเวรกันทรงแต่งองค์
ละวัน โดยช่วยกันแจกข่าวในราชสำนัก แล้วแจกกันในระหว่างเจ้านายให้ไททราบ
ถึงราชการที่มีมาแล้ว และที่ควรทราบล่วงหน้าทุกวัน เกิดมีขึ้นชั่วคราวเมื่อ พ.ศ.
2418 เกิมเป็นภาษาอังกฤษชื่อว่า Court มีทั้งหมด 552 แผ่น ลงพระนามผู้แต่ง
พร้อมด้วยพระชนษากำกับไว้ จากหนังสือนี้ทำให้ไททราบถึงขนบธรรมเนียมใน

ราชสำนัก ราชประเพณี พิธีประจำปี และอื่น ๆ อีกมาก

99. หนังสือเรื่องพระราชพงศาวดารกรุงเก่า กล่าวโดยสังเขปแลพิศการ / พระศรีสุนทร
 ไวยากร. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์หมอบลัดเด , จ.ศ.1225 (พ.ศ.2406).
 --336 หน้า ; 24 ซม.

พิมพ์ในช่วง 80 ปีแรกของหัตถการการพิมพ์ในประเทศไทย สภาพดี

พระราชพงศาวดารกรุงเก่านี้มีทั้งหมด 31 เล่มสมุดไทย นับตามลำดับพระเจ้าแผ่นดินซึ่งครองราชสมบัติโค 34 พระองค์ ยกเว้นขุนวรวงษาธิราชรวมเวลา 417 ปี ใต้นามแบ่งพิมพ์เป็น 2 เล่ม สำหรับเล่มที่ 1 นี้ เป็นเรื่องรวมใน 16 เล่มสมุดไทย กล่าวความตั้งแต่สมัยเมืองเชียงราย โยนก จนจบสมัยพระเจ้าแผ่นดินของกรุงเก่า 26 พระองค์ (บางพระองค์ครองราชสมบัติ 2 ครั้ง นับเป็น 1) มีเกร็ดแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ กว

100. หลักไทย / รองอำมาตย์โท สง่า กาญจนาคพันธุ์. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท,
 2471. -- ค, 235 หน้า ; 24 ซม.

หนังสือพิมพ์ครั้งที่ 1 เล่ม "พิเศษ" มีภาพพระพิฆเนศ(สี่แฉก) บรรณสิทธิ์ ลายและลายมือของรองอำมาตย์โท สง่า กาญจนาคพันธุ์ ข้อความว่า "ขอประทานทูลเกล้าถวายควรมิควรประการใดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ" เป็นหนังสือที่ไ้รับรางวัล

หลักไทย เป็นหนังสือที่แสดงตำนานชาติไทยตั้งแต่สมัยโบราณ จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 (สมัยที่เขียนหนังสือเรื่องนี้) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ภาค

ภาคหนึ่ง แบ่งเป็น 3 ยุค เริ่มจากอาณาจักรไทยมุง ถึงกรุงรัตนโกสินทร์

ภาคสอง เป็นเรื่องของไทยกับศาสนา พุทธศาสนาและพระรัตนคเริย

ภาคสาม เป็นเรื่องของไทยกับพระมหากษัตริย์ บทสกุที คำส่ง

สารบัญชาคำ และความเพิ่มเติม

หนังสือเรื่องนี้ ไ้รับพระราชทานรางวัลชั้นที่ 2 ในการประกวดเมื่อ

101. หลักไทย / รองอำมาตย์โท สง่า กาญจนาคพันธุ์. -- พิมพ์ครั้งที่ 2. -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิพรรธนากร, 2472. -- ค, 216 หน้า ; 24 ซม.

หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 เล่ม "พิเศษ" มีตราพระพิฆเนศ(สีแสด) บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ และลายมือของรองอำมาตย์โท สง่า กาญจนาคพันธุ์ เป็นหนังสือที่ไกรยบรางวัล มีประกาศนียบัตร(จำลอง)แสดงด้วย

เนื้อเรื่อง เช่นเดียวกับเล่มก่อน

102. อธิบายเบ็ดเตล็ดในเรื่องพงศาวดารสยาม / สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. -- พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรธนากร, 2469. -- ข, 119 หน้า ; 23 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.จ.หญิงพร้อมเพราพรรณ ชายาในพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมขุนสิงหวิกรมเกรียงไกร เมื่อมีชาล พ.ศ.2469

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และลายพระหัตถ์ เข็มเล่มสวยงามสภาพดี

หนังสือเล่มนี้อธิบายถึง เรื่องต่าง ๆ ในพงศาวดารสยามอันได้แก่ เรื่องนามประเทศสยาม พระนามพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยา พระมหาอุปราช มลเหตุที่ไทยมีไมตรีกับโปรตุเกส(โปรตุเกส) กรณีพระเพ็ชรราชาโคสมบัตติ และข้อความเบ็ดเตล็ดในเรื่องของพระองค์ ตำนานกฎหมายเมืองไทย คณาธรรมศาสตร์ไทย และคณาธรรมศาสตร์รามัญ

103. อธิบายแผนที่พระนครศรีอยุธยา กับคำวินิจฉัยของพระยาโบราณราชธานินทร์ / พระยาโบราณราชธานินทร์. -- ฉบับชำระครั้งที่ 2. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์อักษรศรีสมิต, 2472. -- 79 หน้า ; 24 ซม.

ข้าราชการกระทรวงมหาดไทย พิมพ์ถวายสนองพระคุณพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา ในงานพระเมรุทองสนามหลวง ปีมะเส็ง พ.ศ.2472

มีคร้ามมิ่งกรความแก้ว ลายพระหัตถ์ และมีพระรูปที่ทรงฉายกับพระโอรส-ธิดา
เมื่อปีกฤษี พ.ศ. 2466 พระชันษา 60 เย็บเล่มสวยงาม สภาพดี

หนังสือเรื่องนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนต้นเป็นเพลงยาวพยากรณ์
กรุงศรีอยุธยา ซึ่งอาจไว้อ้างหาว่าเป็นพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช เพลงยาวนี้รู้จักกันแพร่หลายในชื่อของ เพลงยาวพุทธทำนาย ส่วนตอน
หลัง เป็นภูมิแผ่นดินที่พระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังมีเรื่องของพระราชวังหลวง
สำนักงานรัฐบาล กาน การคมนาคม ตลาด ท่านบ และแผนที่กรุงศรีอยุธยา
พร้อมทั้งภาพประกอบเรื่องควย

104. อธิบายราชินิกุลบางช้าง ฉบับชำระใหม่. -- พิมพ์ครั้งที่ 3. -- พระนคร : โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. -- 170 หน้า ; 24 ซม.

พระยาไพบูลย์สมบัติ (เกษ บุนนาค) กับเจ้าพระยาพิชัยญาติ (กัน บุนนาค)
พิมพ์อุทิศถวายสนองพระคุณสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุขุมมาลมารศรี พระอัครราช
เทวี

มีคร้ามมิ่งกรความแก้ว บรรณสิทธิ์ ลายพระหัตถ์ พระรูปสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า
กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินีและคุณจอมมารคาสาลี ภาพบุคคลอื่น ๆ ในราชินิกุล
ที่มีความสำคัญ สภาพดี

อธิบายราชินิกุลบางช้างฉบับชำระใหม่นี้ ได้พิมพ์เพิ่มเติมผู้อยู่ในราชินิกุล
นางช้างที่เกิดใหม่พร้อมทั้งอธิบายเรื่องราชินิกุลและราชินิกุล นอกจากนั้นยังมี
ภาพถ่ายชายในราชินิกุลบางช้างที่เป็นสมเด็จพระยา เจ้าพระยา พระยา
และภาพถ่ายหญิง ในราชินิกุลนี้ที่เป็นเจ้าคุณหรือเจ้าจอมมารคาที่ยังมีชีวิตอยู่ใน
ขณะนั้น และยังมีรายการต่าง ๆ ในงานสมโภชพระบรมอัฐิ พระอัฐิ และฉลอง
อัฐิ ณ อภิลักขิตกาล สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า พระอัครราชเทวี สิ้นพระชนม์ครบ
รอบปี รวมทั้งเทศน์มหาเวสสันดรควย

105. อภินิหารบรรพบุรุษ. -- [พระนคร] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2473. --

64 หน้า ; 23 ซม.

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต โปรดให้พิมพ์เป็น
ของเจ้าภาพช่วย ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.จ.ภักดีนาค สุประคิษฐ์
พ.ศ.2473

มีลายพระหัตถ์ บรรณสิทธิ์ และพระรูปของ ม.จ.ภักดีนาค สุประคิษฐ์ สภาทึ

เป็นพระราชประวัติในพระเจ้ากรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลก กรมพระราชวังบวรในรัชกาลที่ 2 และ 3 กรมพระราชวังบวร
มหาเสนาภิมุข และกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ

106. ลาคับสกุลเก่าบางสกุล ภาคที่ 2 / พระยารัตนกุลอดุลยภักดี(จ้าวสี รัตนกุล). --

[กรุงเทพฯ] : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465. -- (14)45 หน้า ;

23 ซม.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยารัตนกุลอดุลยภักดี(จ้าวสี รัตนกุล)

เมื่อปีจอ พ.ศ.2465

มีตราหอพระสมุดวชิรญาณ บรรณสิทธิ์ และมีภาพผู้เรียบเรียง เขียนเล่มสวยงาม
สภาพสมบูรณ์

หนังสือเรื่อง ลาคับสกุลเก่าบางสกุลนี้มี 2 ภาค ภาคที่ 1 หอพระสมุด
ได้พิมพ์ไปแล้ว เมื่อ พ.ศ.2463 มีลาคับสกุล 7 สกุล ส่วนภาคที่ 2 ได้พิมพ์
เป็นครั้งแรกในโอกาสนี้ มีลาคับสกุล 4 สกุล คือ

สกุลไกรฤกษ์

สกุลวัชรโรทัย

สกุลเจ้าชวีทอง (ภมรสุด)

สกุลอมตยกุล

นอกจากนี้ยังมีประวัติและภาพผู้เรียบเรียงด้วย

ภาคผนวก ข

ภาพประกอบ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ตราแหล่งต้นฉบับสำคัญต่าง ๆ

ตราหอพระสมุควชิรญาณ

ตราราชบัณฑิตยสภา

ตราพระคเณศวร์
ของวรรณคดีสโมสรและกรม
ศิลปากร

ตรามังกรคาบแก้ว
ของโบราณคดีสโมสร

ตัวอย่างต้นฉบับตัวพิมพ์ดีด

294.34
D. 7950

วิสุทธิมณฑลคุณิ

หลวงพิริวารธการ (แสง สาลิตูณ เปரியง)

ศึกษากนบับดาของหอพระสมุดเจ้าพระยง

(ซึ่งไถมาแต่รักโมลิตถ ม. ๕๐๕, ๕๕)

โดยมีไต่ชำระ ฐา แกไข

พระมกาชวน วิคยวณิเวสวิศาร ทำเปนตัวพิมพ์ดีด

เจ้าเรจกรรม

พระกรุงเกศ ๗

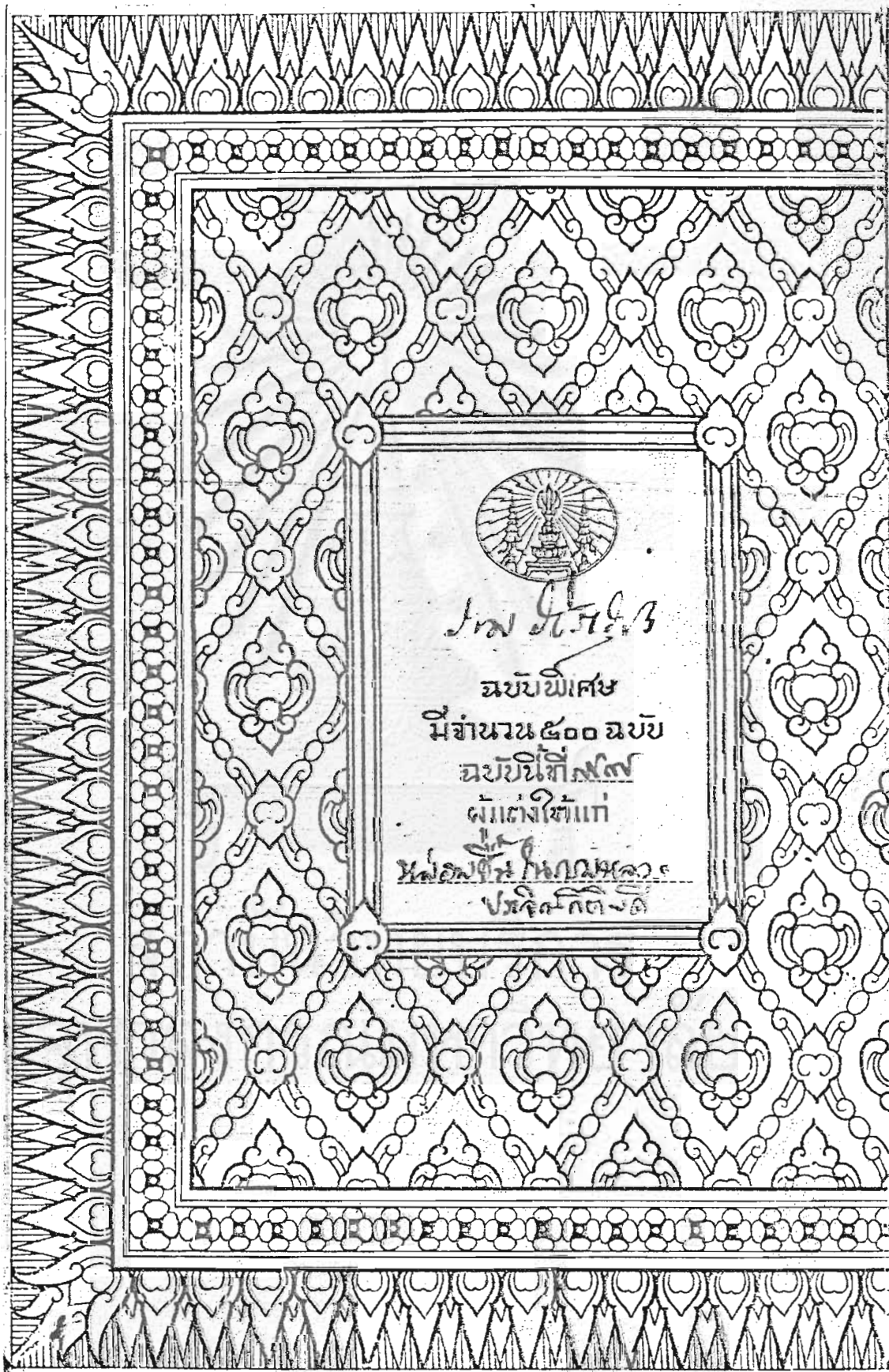
ในเคมมีนาคม พระพุทธศักราช

๒๕๐๕

๗๗๙๐๕

ต้นฉบับตัวพิมพ์ดีด เรื่อง วิสุทธิมณฑลคุณิ

ตัวอย่างหนังสือหายากที่จัดทำพิเศษ จำนวนจำกัด

ปกหน้าด้านในของพระราชนิพนธ์เรื่อง พระร่วง
ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับพิเศษ

ตัวอย่างหนังสือหายากที่มีลายมือเขียน

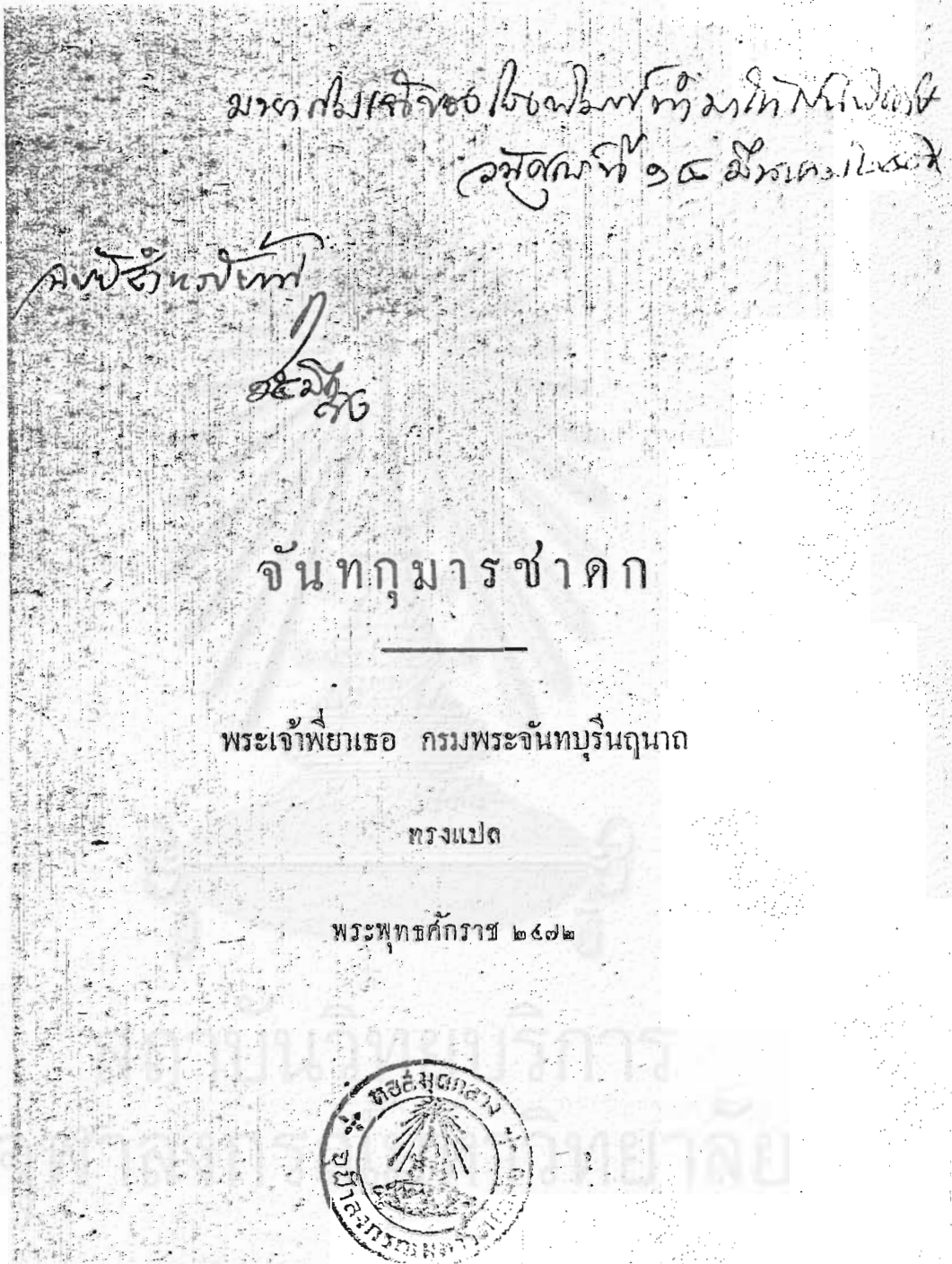
จดหมายเหตุพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในรัชกาลที่สาม

ร.ท. ๒๒๒๒ ๒๓

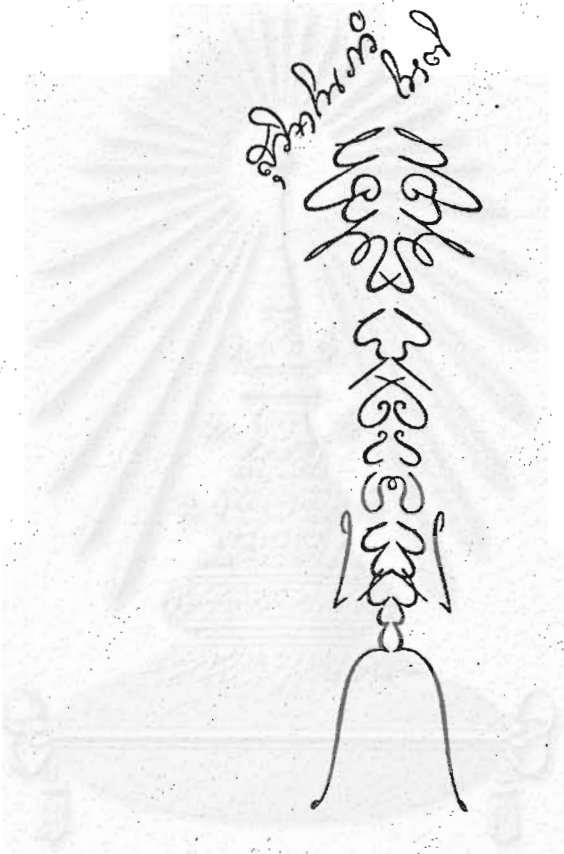
หน้า ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

ลายพระราชหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทาน
ไว้ในหนังสือเรื่อง พระนลคำหลวง เล่มหนึ่ง

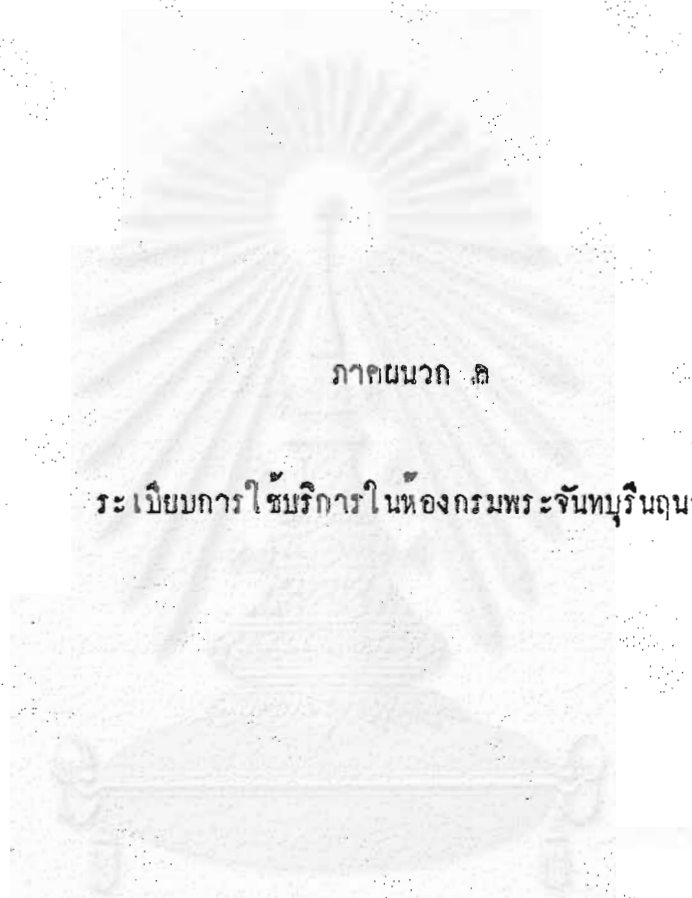
ตัวอย่างหนังสือหายากที่มีลายมือเจ้าของเดิม

ลายพระหัตถ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

บรรณสิทธิ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
ซึ่งเป็นบรรณสิทธิ์รุ่นแรกที่ใช้ในประเทศไทย

ภาคผนวก ค

ระเบียบการให้บริการในท้องถิ่นพระจันทบุรีขนาด

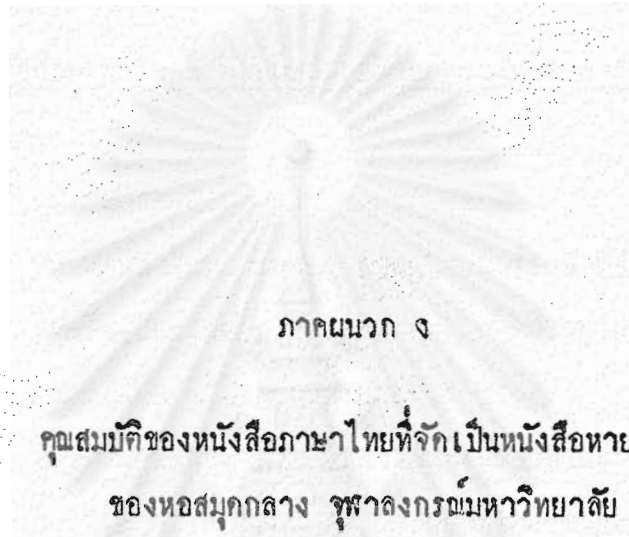
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ระเบียบการใช้บริการในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ

ระเบียบการใช้บริการในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ

1. ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถเปิดให้บริการ เวลา 8.00 - 16.00 น.
(เว้น 12.00 - 13.00 น.)
2. ผู้ประสงค์ขอใช้บริการให้แจ้งความจำนงค์ต่อบรรณารักษ์ประจำห้อง
กรมพระจันทบุรีนฤนาถ และต้องได้รับอนุญาตจากบรรณารักษ์หรือสมุคกลาง
หรือผู้อำนวยการสถาบันวิทยบริการ
3. ให้ใช้ไม้กวาดไม่เกิน 3 เล่ม
4. กรอกแบบฟอร์มการขอใช้บริการให้ครบถ้วนถูกต้องและชัดเจน
5. มอมบัตรสมาชิกห้องสมุด หรือบัตรประจำตัวไว้กับบรรณารักษ์ในขณะใช้
หนังสือ และรับคืนเมื่อบรรณารักษ์ได้ตรวจสอบสภาพหนังสือแล้ว
6. ให้ใช้ภายในห้องกรมพระจันทบุรี เท่านั้น ห้ามนำหนังสือออกโดยมิได้รับ
อนุญาตจากบรรณารักษ์
7. ให้ใช้เฉพาะคินสอเท่านั้นในการจกบันทึกภายในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ
8. ห้ามตัดดอกและอ้างถึงหนังสือหรือเอกสารภายในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ
เพื่อประโยชน์อื่นใดนอกจากการศึกษา
9. หอสมุดกลางจะอนุญาตให้ยืมหนังสือหายากไปด้วยเอกสารได้เฉพาะหนังสือ
ที่อยู่ในสภาพดีเท่านั้น ซึ่งบรรณารักษ์จะพิจารณาเป็นราย ๆ ไป

ภาคผนวก ง

คุณสมบัติของหนังสือภาษาไทยที่จัดเป็นหนังสือหายาก
ของหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

คุณสมบัติของหนังสือภาษาไทยที่จัดเป็นหนังสือหายาก
ของหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคุณสมบัติของหนังสือภาษาไทยที่จัดเป็นหนังสือหายากของหอสมุดกลาง จุฬาฯ

1. หนังสือที่พิมพ์ก่อนปี พ.ศ. 2476
2. หนังสือที่ทำไคยากในท้องตลาดและวงการหนังสือ ซึ่งมักจะเป็นหนังสือที่พิมพ์ขึ้นเป็นพิเศษในวาระโอกาสที่สำคัญ มีจำนวนจำกัด ทั้งนี้ต้องมีคุณสมบัติอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น
 - 2.1 มีเนื้อหาสาระที่มีคุณค่าเป็นพิเศษหาอ่านจากหนังสือทั่วไปไคยาก มีการเย็บเล่มดี ประณีต มีปกพิเศษ สวยงาม เช่น ปกเกินทอง ปกหนัง หรือผ้าไหม เป็นต้น
 - 2.2 มีตัวอักษรและการพิมพ์ที่แปลกหรือสวยงาม
 - 2.3 มีภาพประกอบที่สวยงามหาไคยากหรือมีค่ามาก
 - 2.4 มีขนาดกว้างไปจากหนังสือทั่ว ๆ ไปมาก เช่น ฉบับย่อส่วน
 - 2.5 มีลายเซ็นของบุคคลสำคัญ หรือนักเขียนที่มีชื่อเสียงโดยเฉพาะผู้ที่ล่วงดับไปแล้ว เช่นมอบหนังสือนั้นให้หอสมุดกลาง จุฬาฯ
 - 2.6 มีบรรณสิทธิ์
3. หนังสือที่ได้รับพระราชทาน ประทานหรือบริจาคจากเจ้านาย หรือบุคคลสำคัญ ซึ่งมีคุณสมบัติตามข้อ 1 และข้อ 2 เช่น หนังสือของกรมพระจันทบุรีนฤนาถ
4. เป็นหนังสือที่มีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อวงการพิมพ์และวงการภาษาและหนังสือ เช่น
 - 4.1 หนังสือประเภทบันเทิงคดีปกอ่อนจากโรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ และโรงพิมพ์อื่น ๆ ที่พิมพ์หนังสือปกอ่อนประเภทเดียวกัน
 - 4.2 หนังสือที่พิมพ์ใน พ.ศ. 2486 ซึ่งมีลักษณะตัวละครกการันต์และ

สำนวนภาษาต่างไปจากวิวัฒนาการภาษาไทยในบั้นอื่น ๆ

- 4.3 หนังสือเก่าฉบับพิมพ์ครั้งแรก ซึ่งพิมพ์จากต้นฉบับโดยหอสมุดแห่งชาติ หอพระสมุดวชิรญาณ ราชบัณฑิตยสถาน และกรมศิลปากร

5. หนังสือต้นฉบับตัวเขียน

หลักเกณฑ์ในการ เลือกรับหนังสือเข้าเก็บเป็นหนังสือหายาก

1. พิจารณาจากคุณสมบัติของหนังสือหายากที่กำหนดไว้ทั้ง 5 ข้อ
2. พิจารณาจากรูปเล่มในกรณีที่มีหลายฉบับ โดยคัดเลือกเล่มที่อยู่ในสภาพดีที่สุด หรือชำรุดน้อยที่สุดเพียง 1-2 เล่ม
3. พิจารณาจากครั้งที่พิมพ์ คือเลือกครั้งที่พิมพ์เฉพาะครั้งแรกหรือครั้งที่เก่าที่สุด ยกเว้นบางกรณีที่มีความสำคัญจะเก็บครั้งที่พิมพ์อื่น ๆ ไว้ด้วย
4. พิจารณาจากเนื้อหาสาระอันมีประโยชน์จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยและต่อมหาวิทยาลัย
5. คุณสมบัติอื่น ๆ ให้อยู่ในดุลยพินิจของบรรณารักษ์ผู้รับผิดชอบ

การจัดหา

1. คัดเลือกจากหนังสือที่มีอยู่แล้วในหอสมุดกลางซึ่งมีคุณสมบัติของหนังสือหายาก
2. คัดเลือกจากหนังสือที่ได้รับบริจาค
3. จัดหาจากแหล่งอื่น ๆ โดยการซื้อ แลกเปลี่ยน หรือถ่ายสำเนา

การจัดทำบัตรรายการ

1. จัดทำบัตรรายการ เหมือนกับหนังสือทั่วไป
2. ทำบัตรรายการผู้แต่ง บัตรชื่อเรื่อง และบัตรทะเบียนเพิ่มสำหรับเก็บไว้ในห้องหนังสือหายาก

3. ประทับตราคำว่า "หนังสือหายาก" หรือ "Rare Book" ครงมุมบนขวาของบัตรรายการทุกบัตร และบนตัวเล่ม

การเก็บรักษาและการดำเนินงานอื่น ๆ

1. เก็บหนังสือในตู้หนังสือหายากใสดุญแจ
2. ทำความสะอาดโดยการอบหรือการฉีดยาฆ่าแมลงก่อนนำเข้าเก็บ และตรวจตราดูแลรักษาอยู่เป็นประจำ
3. จัดการถ่ายสำเนาหนังสือที่เก่าและชำรุดมากเพื่อให้บริการต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

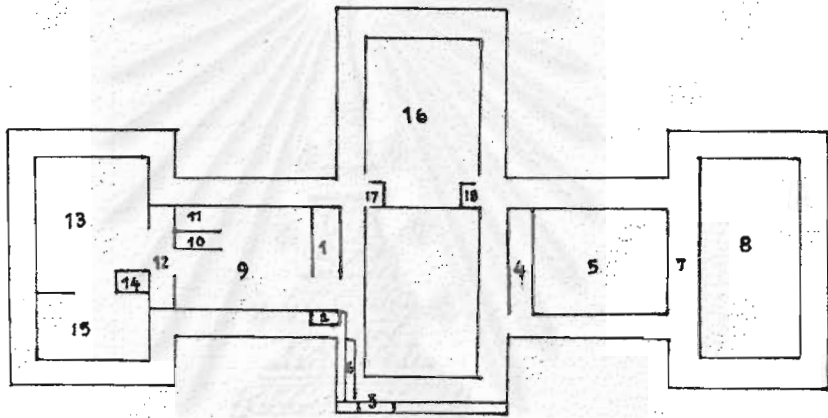

ภาคผนวก ๑
แผนผังที่ตั้งห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ

สถาบันวิทย์บรรณาร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

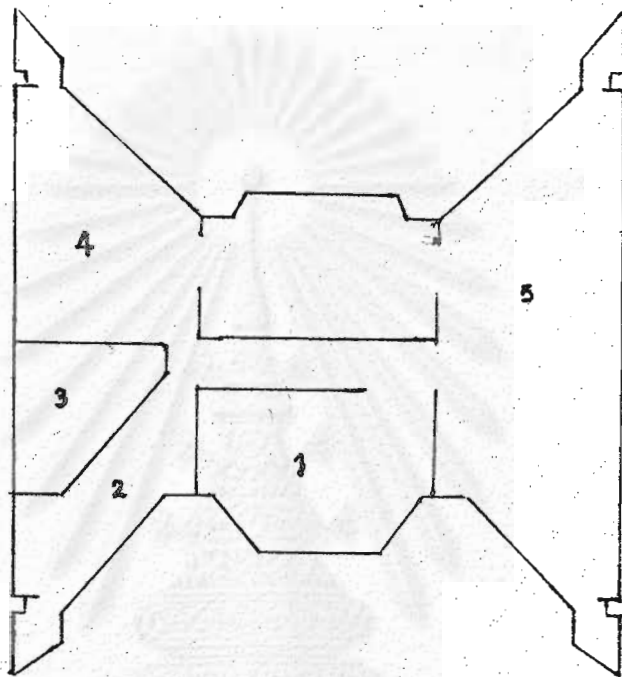
ภาคผนวก จ
 แผนผังที่ตั้งห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ (เดิม)
 ที่ศึกษาศาสตร์ 2
 (ก่อน พ.ศ. 2525)

ชั้น 2 ของศึกษาศาสตร์ 2

1. มั่นใจ	10. โต๊ะบริการจ่าย - รับ
2. โต๊ะฝากซอง	11. หนังสือจอง
3. โต๊ะบริการจ่าย - รับ	12. ห้องหนังสือเกี่ยวกับประเทศไทย
4. มั่นใจ	13. ห้องหนังสืออ้างอิง
5. ห้องอ่านหนังสือภาษาไทย	14. โต๊ะบริการตอบคำถาม
6. คู่มือตรารายการ	15. หนังสือบรรณารักษศาสตร์
7. ที่ทำงานหัวหน้าบรรณารักษ์	16. ห้องจัดหมู่และทำบัตรรายการ
8. ห้องอ่านหนังสือภาษาต่างประเทศ	17. ห้องน้ำ
* 9. ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ	18. ห้องน้ำ

แผนผังที่ตั้งห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ
ในปัจจุบัน

ชั้นที่ ๒ ของอาคารมหาจักราชาวุฒยาลัย
หอสมุดกลาง. สถาบันวุฒยาลัย

1. วุฒยาลัย
2. หอสมุดภูมิภพ หอสมุดพัรฐบาล หอสมุดพัรเทศไทย
3. หอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ
4. หอหนังสือภาษาและวรรณกรรม
5. หอหนังสือนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์

ประวัติผู้เขียน

นางสาว ปรากฏทิพย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา เกิดเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น (บรรณารักษศาสตร์) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2522 เข้าศึกษาชั้นปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2525 ปัจจุบันรับราชการอยู่ที่ฝ่ายวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการภาษาต่างประเทศ หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย